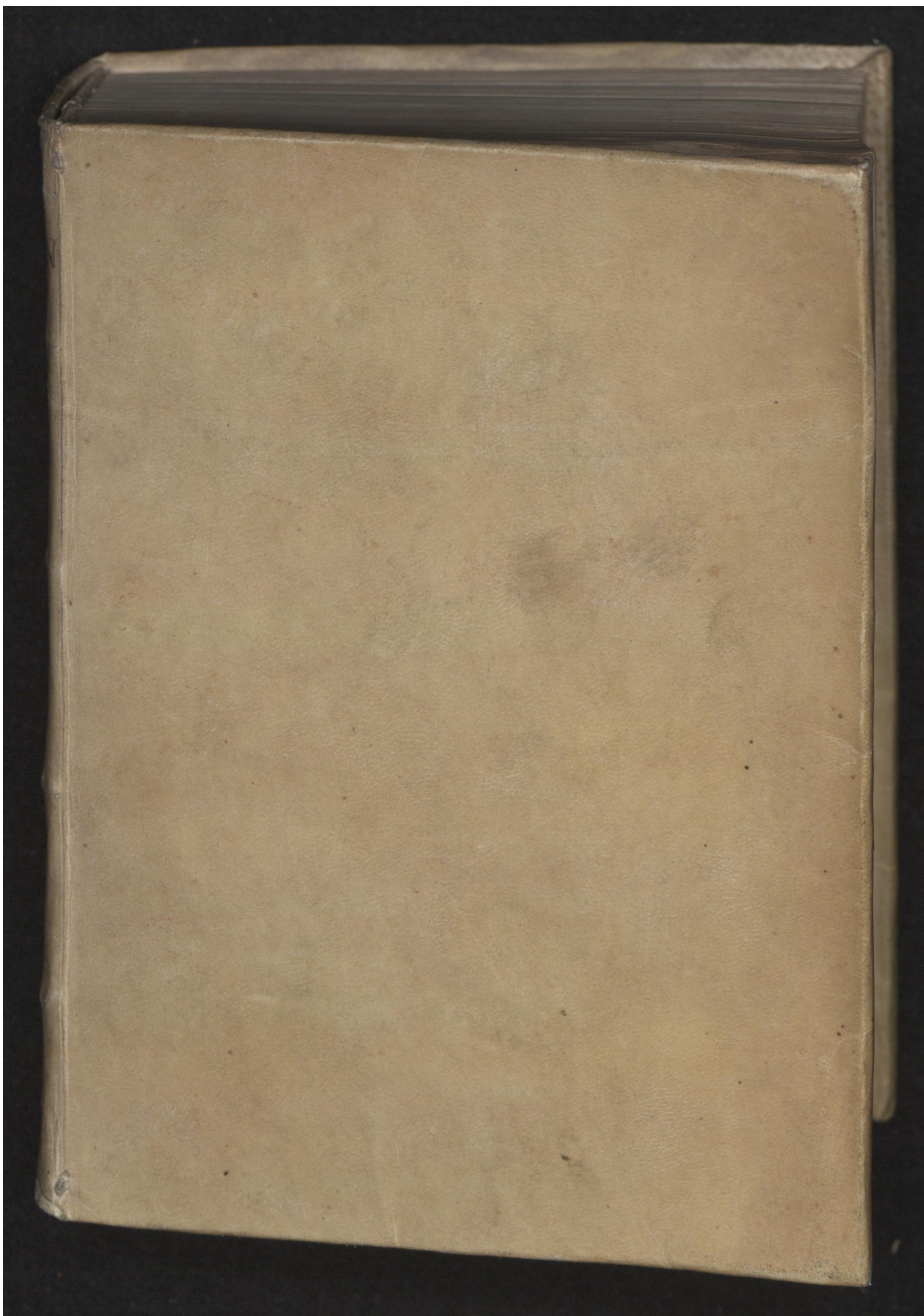
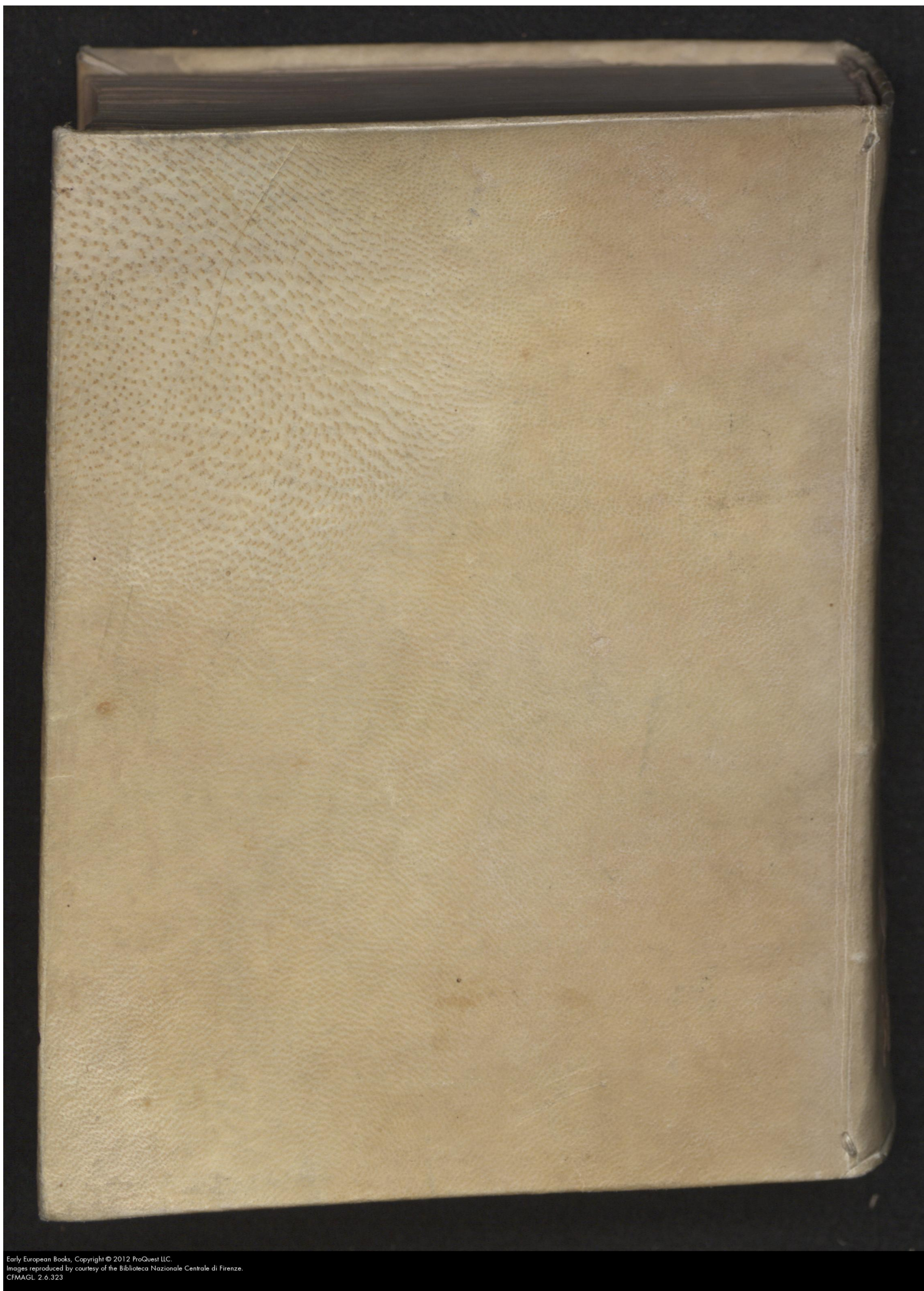

XXXIV.
ARSDEKIN
T.I.II.III
1696.
II
6
323

TOMVS TERTIVS
R. P. RICHARDI ARSDEKIN
Soc. Iesu Sac. Theol. Professoris

APPARATVS
DOCTRINÆ SACRÆ

COMPLECTENS

MATERIAM ET FORMAM EXPEDITAM,

Pro quauis Dictione, Concione, & tota Catechesi, per exquisitam expositionem, & selectissima exempla: Cum Praxi solida assistendi per omnia ægris, & sanis: ac documentis particularibus pro quolibet hominum statu:

ITEM

PRO IPSIVS SACERDOTIS VITA

& Conuersatione pro ritibus singulorum Sacramentorum:

PRO QVACVNQVE FVNCTIONE

Missionarij Apostolici ac Curatoris animarum.

IVXTA INDICEM SEQVENTEM.

VENETIJS, M. DC. XCVI.

Apud Ioannem Iacobum Hertz.

DE SVPERIORVM LICENTIA, & PRIVILEGIO.

INDEX GENERALIS

Titulorum præcipuorum huius Tomi Tertij, cum Augmentis nouis & multiplicibus in decursu huius Editionis.

PARS PRIMA APPARATVS ET PRAXIS FORMAE PRO DOCTRINA SACRA IN CONCIONE PROPONENDA.

CAPVT I.

Praxis pro artificio Memoriæ, & dispositione Dictionis.

I. Onsultum est, si otium suppetat, præsertim pro incipientibus, totam Dictionem scripto deducere, & in tria aut plura puncta diuidere: & memoriæ causa singula puncta concludere cum aliqua Sententia, quæ habeat aliquam connexionem cum initio punctis sequentis.

Pro Concionatore impedito, aut multùm exercitato, necesse est puncta saltem summatim annotare, scribendo breuiter præcipua capita & membra sui discursus; vt est sententia, exemplum, similitudo, & scopus siue fructus ad quem intendit Auditores permouere.

II. Artificium autem memoriæ consistit in Imagine quadam rei dicendæ certo loco per imaginationem constituenda, quæ dum recolitur, materiam, cum qua similitudinem habet, facilè in memoriam reducit. Exem.gr. Concipis Aulam aliquam cuius omnes partes, & partium ordinem optimè notum, & perspectum habes. Si prima pars tuæ dictionis agat, v. g. de Nauigatione huius vitæ ad portum salutis æternæ, ponis per Imaginationem in primo loco istius Aulæ, Anchoram è tenui filo pendulam, vt ea cognita, materia tua quæ est de nauigatione, memoriæ occurrat. Si secunda pars sit v. g. de Militia hominis contra tentationes mundi, pro ea secundo loco statuis militem gladium vibrantem. Si tertia pars sit, de Victoria tentationum, tertio loco appendis coronam: & sic pro reliqua materia, apponenda est imago aut signum, quod iudicas maximè idoneum ad suscitandum viuam sequentis materiæ memoriã. Et ideò vtendum est imaginibus viuidis, & aliquid agentibus, quæ possint animum tuum viuaciter ferire.

III. Alia praxis est, in margine dictionis descriptæ, quinque aut sex locis appingere quales dixi notas, cum diuersis materiæ partibus connexas; aut, quod faciliùs est: Vocabula diuersa in margine scribere, quæ ordinem, & diuersitatem materiæ significent. Possuntque ea vocabula in vnam sententiam, aut versum redigi, vt, sicubi memoria fallat, sententia illa indicet quousque ventum sit, & quid sequi debeat. Exemplum talis versus, aut sententiæ sit, si disposuisti materiam de humilitatis præstantia: & illa v. g. fuerit 1. quam Deo grata, 2. quam homini iucunda, 3. quam vtilis saluti æternæ: Redigas puncta illa ad vnum breuem versiculum, aut sententiam v. g.

Creata Deo, iucunda homini, hortusque salutis: aut ad quamcumque idoneam simili ordine familiarem tibi sententiam: & sic in quauis materia, inde experieris à decursu materiæ præparatæ memoriam non facile aberraturam.

IV. Si plura nomina propria certo ordine cupias retinere, redigantur ad voculam vnicam, in qua tantum litteræ primæ singulorum nominum suo ordine contineantur. Exempli gratia, vt retineantur nomina, & ordo partium præcipuarum S. Scripturæ reducuntur ad hoc breue vocabulum, *GELNVDE*: G. Genesis, E. Exodus, L. Leuiticus, NV. Numerorum, D. Deuteronomium, E. Euangelia Christi quatuor.

Sed quid si quis, fallente, aut turbata indictione memoria, nihil omninò meminerit eorum quæ ad dicendum parauit? remedium occurrendi tali accidenti præcipuum erit, paratum antea semper habere locum vnum communem ad quem possit ex tempore recurrere. Talis præcipuè locus esse poterit de *gloriæ cælestis*, felicitate, æternitate, possessione omnis boni iucundi, vtilis honesti, & carentia omnis mali omnium sensuum qui continentur hoc versiculo: *Gustus, odoratus, auditus, visio, tactus*, vt infra v. Gloria. Vel de *Inferni pœnis* æternis singulorum istorum quinque sensuum: quæ duo possunt ferè cum quacunque materia connecti; sin minus, melius est carere connexione quam omni dictione, ex duobus autem mali minus est eligendum.

CAPVT II.

Pro Voce.

I. Curandum vt vox accomodetur loco, vt in paruo non sit nimis alta, aut in magno nimis demissa, vtrumque displicet.

II. Si vox natiua sit imbecillior, oportet carò assurgere, aut affectui violento indulgere, sed familiari tono oratio vitanda est.

III. In exordio vtendum voce clara, & æquabili, sed sine affectatione, aut cantillatione. In narratione magis attollitur & variatur. In confirmatione fit acrior, & incitatior, docendo, interrogando, disputando, increpando, ad varios affectus vocem inflectendo, quantum vires ac materia patietur.

IV. Epilogus si instituatur ad precandum, vel placandum, vox sit suauis, & lenis. Ad miserandum flexaminis. Ad lætandum plena & sonora. Ad hortandum aut terrendum concitatior esse debet.

V. Vt hanc vocis varietatem discas & exerceas, optimum est consulere ipsam naturam, & obseruare quo tono passim vtantur homines dum irascuntur, dum rogant, dum dolent, dum lætantur, &c. & quæ magis placent, tuæ voci quantum fieri potest accommodare.

VI. Maxima dictionis parte consultum est vti voce media, ac moderata, sic facilius dabitur ascensus, descensus, ac vocis mutatio; nunquam enim in eodem tono diu persistendum est, sed obseruanda sedulò crebra vocis mutatio, vt euitetur monotoniæ vitium ingratissimum.

VII. Porrò hæc summatim obseruanda. Vt caueatur nimia tarditas, quæ dictionem reddit languidam: Nec minus cauenda nimia linguæ volubilitas, quæ verba truncat, & confundit ne singuli sensus debitè intelligantur. Curandum quoque diligenter vt vltimæ syllabæ exprimantur, quæ à multis absorbentur, aut indecore conglobantur.

VIII. Denique ad euitandam confusionem, singulos sensus dicendo interpugnat, & in fine periodi semper modicè respiret, & spiritum colligat, ac vocem mutet: quod plurimum, & dicentem reficiet, & audientem afficiet.

CAPVT III.

Pro Gestu.

Gestu, vox quædam est totius corporis, ideoque pro gestu moderando accommodari possunt ea, quæ de voce diximus.

I. In principio dictonis stet erectus & immotus, spectet modestè Auditores, manus in pulpitum protendat, ordinatur modestè auditoribus honorem, de more cum quadam corporis inclinatione, exhibendo. Manus autem non nisi leniter, ac paululum vltra sinum protendat, oculis, manum, ac gestum sequentibus.

II. Gestum non semper ad vnam partem, sed nunc ad hos, nunc ad illos dirigat, tum ad gratiam varietatem, tum vt Orator à pluribus videri, & audiri possit.

III. In narratione adhibendus gestus liberior: In confirmatione acrior & pugnatior: In Epilogo vehementior, & accommodatus affectibus, de quibus infra.

IV. Vultus quoque, oculus, & aspectus nunc sit erectus & alacer, nunc demissus & tristis, pro rerum varietate.

V. Vti cauenda est gestuum nimia lenitudo

& tarditas, ita etiam nimia celeritas, aut leuis gesticulatio; aut etiam nimia vastitas, qua manus vltra humeros, & caput attollatur.

VI. In supplicando, vtraque manus protensa vel attollenda, vel submittenda est, quod etiam fieri potest manibus iunctis instar orantis.

VII. In auersando, aut negando, capite ad dexteram partem conuerso, & manibus ad sinistram, rem quasi à se propellet. Vel etiam capite leniter concusso per modum renuentis.

VIII. Interrogabit, manu paululum eleuata, & ad seipsum conuersa. Instabit vehementius, summo indice manus sinistræ apprehenso, & nonnihil concusso: nec desunt gestus alij.

IX. Demonstrando seipsum; manum vel dexteram, vel vtramque ad pectus suum conuertet. Demonstrabit res alias, manu plerumque protensa, & sursum, vel deorsum, vel aliò conuersa, prout est supra, vel infra situs rei quam cupit designare: rarò id solo digito facit.

X. Timorem exprimet, manu dextera pectori applicata.

XI. Irascetur; pugno compresso, voce & vultu aspero: pulpitum manu, vel terram pede percutiendo: sed bene cauendum ne percussio illa sit nimis crebra.

XII. Pœnitebit, digitis pressis, & pectori admotis. Dolebit verò manibus inter se complicatis, vel vtrimque deorsim deiectis, & expansis.

XIII. Vocabit, aut sibi sistet alium, manu sursum eleuata, & ad se inflexa. Dimittet, aut repellet, manu auersa cum digitis explicatis. Minabitur, indice erecto, & concusso. Alios denique affectus exprimet eo manus, oculi, capitis, aut aliorum membrorum motu, quem obseruabit ex impetu naturæ inter homines benè moratos decorè exerceri, modò vitet sequentia.

XIV. Cauebit ne sit nimis diuturna omnium gestuum intermissio; & è contra, ne gestus idem, præsertim in eadem sententia aut periodo nimis sæpè repetatur.

XV. Sola sinistra rarissimè gelus exhibendus: non rarò tamen in gestu formando sinistra dexteræ sociari poterit, vt cùm ostenditur rerum multitudo, aut magnitudo: vel quando ad summos affectus ascenditur, in quibus quasi totus orator abripi videtur.

XVI. In fine debet ordinariè, vti vox & dictio, ita gestus esse viuacior, & vehementior, vt orator affectum quem intendit, altiùs infixum relinquat; si tamen, vti in meditatione, ad tristitiam, metum, aut compassionem oratio dirigatur, gestu etiam leniori, ac tardiori dictio absoluetur.

CAPVT IV.

Pro exordio dictionis formando, & efferendo notanda.

I. IN exordio auditor debet reddi beneuolus, attentus, docilis. Hæc fient, *à persona dicentis*, commemorando animum & affectum suum pro salute, vtilitate, aut profectu auditorum. Vel *à materia* ostendendo rem ipsam de qua dicet, esse necessariam, vtilem, aut præsenti tempori multum idoneam. Docilis erit auditor, si materia tractanda clarè proponatur, & in sua membra vel puncta distinctè diuidatur, indicando, quid primò, quid secundò, quid tertiò loco dicere intendat. Et hæc erit *propositio* rei dicendæ, quæ in fine exordij locari solet.

II. Desumi potest exordium, ab aliqua sententia Authoris sacri, aut etiam profani. Vel à prouerbio, vel à similitudine, vel ab Historia Euangelica, aut alia quæ auidè audiatur. Quandoque etiam proponitur quæstio, aut problema, de quo quasi varia auditorum sententia exquiratur, & cui tandem inopinata responsio depromatur.

III. Vitanda autem sunt exordia nimis communia, nimis prolixa, & nimis longè extra materiam quæsita.

CAPVT V.

Pro Narratione.

I. DEbet narratio esse clara, breuis, ordinata, vt nempè res eo ordine narrentur quo gestæ, aut dictæ fuerunt.

II. Concilianda est narrationi vita, v. g. interrogando quid hic factum, quid responsum putatis; quid vos hic ageretis? audite quid sequatur, &c.

III. Sic narranda est res præterita, ac si in præsenti, & coram ageretur. Ad hoc iuuat vti verbis præsentis temporis: magis enim mouet narratio Christi quasi ante oculos actu patientis, quam si tantùm dicas talia olim passum fuisse.

IV. Cauendum ne bis, aut sæpiùs in narrationis decursu idem repetatur.

V. Cauenda etiam crebra digressio ad alia extra rem gestam, aut longæ parentheses, quæ rei seriem interrumpunt.

VI. Affectus, etsi breuiter misceri possint, non debent tamen in narratione esse nimis frequentes, sed magis pro confirmatione & epilogo reseruari.

CAPVT VI.

Pro Confirmatione, eiusque amplificatione, & ornatu dictionis.

I. IN Confirmatione quæruntur argumenta ad suadendum virtutem, vel disuadendum vitium, aut aliud quod sibi Orator tractandum proposuit. Argumenta hæc primò summatim excogitanda, colligenda, & annotanda: postea fusius deducenda, amplificanda, & exornanda.

II. Pro inuentione argumentorum siue discursuum, inspiciendus est Apparatus materiæ quem ordine Alphabetico infra tradimus. Deindè ad istius, vel alteriùs materiæ amplificationem, & ornatum, considerari poterunt loci topici, siue sedes argumentorum, quibus quæuis materia deduci & inculcari potest. Exempli gratia, si de charitate agatur (idem est de cæteris) expendi poterit locus à definitione. Quid est charitas? est vnio animæ cum Deo, quanti momenti est illa vnio, quam iucunda, quam vtilis, quam honorabilis, ideòque omni labore comparanda. 2. Locus à partium enumeratione: Charitas alia est interna affectuum, alia externa operum, alia erga Deum, alia erga proximum propter Deum. 3. Locus à Genere: Si omnis virtus amanda est, vt iustitia, temperantia, continentia, humilitas, mansuetudo, fides, spes, &c. quantò magis charitas, quæ est suprema, & regina omnium virtutum. 4. Locus à simili: Sicut elementum non potest requiescere nisi in suo centro, ignis in cœlo, lapis in terra, ita anima in sola charitate & vnione cum Deo requiem habet. 5. Locus à dissimili: Sicut separatio membri à corpore est violenta, ita animæ à charitate Dei. Locus à contrario: Si odium & auersio à Deo summum sit hominis malum, sic debet amor Dei summum esse hominis bonum. 6. Locus ab adiunctis est in quo considerantur omnes circumstantiæ cum re coniunctæ, vt locus, tempus, actus, & modus, & finis quo res exercetur &c. quæ continentur hoc versu; *Quis, quid, vbi, &c.* quem infra explicamus in exemplo dictionis ex Apparatu formandæ. 7. Locus est à causis, in quo res comprobatur, vel improbatur à sua causa materiali, aut formali qua constat, à finali ad quam dirigitur, ab exemplari cui assimilatur. 8. Locus ab effectis, siue effectibus bonis, aut malis, qui rem faciunt amore, aut odio dignam, vti quod charitas faciant hominem filium Dei, hæredem cœli, pium, benignum, patientem, Deo & hominibus acceptum. 9. Locus à comparatione, siue à maiori, minori, & paritate rationis. Vt, si sponsa gaudet connubio cum nobilissimo sponso, qui tantùm est creatura; quantò magis gaudere debet anima per charitatem vniri Deo, qui est omnium creator. Et hic locus ad amplificandum latissimè patet. Vti & locus ab authoritate, testimonio, & exemplis quæ infra in *Apparatu*, latiùs deducimus.

Pro exornatione dictionis, faciunt tropi, & figuræ siue verborum, siue sententiarum, per quas sermoni varietas, copia, & elegantia conciliatur. Præcipuas hic recensebimus, vt orator, non omnes simul, sed modò has, modò illas, instar condimenti dictioni aspergat, prout materiæ suæ conuenire iudicabit. Tales tropi in verbis sunt Metaphora, Synecdoche, Metonomia, Antonomasia, Onomatopæia, Catachresis, Metalepsis. In *Oratione* sunt, Allegoria, Periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole.

Ex figuris præcipuæ sunt, repetitio, conuersio, complexio, gradatio. Item, similiter cadens, contrapositum, commutatio.

Figuræ quæ non in vocibus, sed integris sententijs vsum habere possunt præcipuæ sunt, interrogatio, responsio, subiectio, occupatio, correctio, dubitatio, prosopopeia, apostrophe, hypotiposis, sustentatio, prætermissio, ironia, permissio, deprecatio, exclamatio.

Modum quo hæ figuræ, aut tropi in oratione formantur, si non meminerit orator, consultum est vt ex Rhetorica eum recolat, & singulorum exempla præcipua hic infra dabimus post Materiæ Apparatum Alphabeticum.

CAPVT VII.

Pro Dictionis Epilogo, siue Peroratione.

I. ARs quæ tradita est pro confirmatione amplificanda, & exornanda, valet etiam pro Peroratione formanda. Imo hic potissimum omnes eloquentiæ fontes & affectus exprimendi erunt, vt Auditori motum quem intendit Orator impressum relinquat.

II. In hunc finem debet ipse Orator dicendum ostendere se penitus permotum esse. Nihil enim incendit, nisi ipsum priùs incensum fuerit. Vti Cicero perorando pro commisera-

ratione erga Milonem, profitebatur se non posse lachrymas continere.

III. Conficitur autem Peroratio magna parte, ex breui enumeratione argumentorum quibus in tota oratione rem à se intenta Orator probauit, ea animis Auditorum altiùs ac vehementiùs inculcando, hoc ferè modo: Si iam ostenderimus, quam sit virtus charitatis iucunda, quia hominem Deo coniungit; quam sit vtilis, quia reddit regni cælestis hæredem: quam sit necessaria, quia sine ea anima à Deo perpetuo separatur, &c. quis eam totis viribus non quærat, & complectatur.

IV. Hæc autem enumeratio argumentorum non debet esse simplex & ieiunia repetitio, sed nouis subindè sententijs, ac figuris cum pondere inspersa, ac variata. Cauendum tamen ex altera parte, ne argumenta illa iterùm prolixè deducantur; sed compendio absoluantur, sic enim non esset enumeratio, sed potiùs altera oratio.

Consultum autem est, vt claudatur oratio per aliquam breuem, ac neruosam sententiam, quæ menti ac memoriæ Auditorum quasi aculeum infixum relinquat, vt est illa Sancti Bernardi de mala conscientia peccatoris: *Manet anxietas non relictura, fugit voluptas non reditura.*

SVMMVLA SEQVENTIVM

Pro Praxi expedita inuentionis Materiæ.

PRimò, sequitur hic Apparatus Materiæ, ex Sacris potissimum Litteris ordine Alphabetico breuiter & commodè digestæ.

Secundò, sequitur breuis Index eiusdem Apparatus, ad quem facilè recurritur.

Tertiò, postea sequuntur puncta disposita per omnes Dominicas & Festa ex eodem Apparatu, & alijs quæ adducuntur in *Catechesi*, nec non *Controuersijs*, ceterisque materijs quæ supra in *Theologia* Tripartita pertractantur.

Quartò, traduntur partes singulæ Doctrinæ Christianæ selectis Exemplis ac Documentis illustratæ; quibus succedunt alia ad functiones sacras pertinentia.

NOTA.

IN hac Editione varia accedunt *Additamenta*, Sententiæ selectæ, Conceptus noui, & exquisiti ad singulos Alphabeti sequentes Titulos, ad singulas Dominicas, Festa, Catechesim &c. Hæ Sententiæ, ac Conceptus adiecti facilè ingentem præbunt Materiæ Copiam, ornatum, acumen, ac varietatem: Præsertim si latiùs deducantur iuxta praxim Sententiæ deducendæ post finem sequentis Alphabeti infra §. 1.

PARS

PARS SECVNDA APPARATVS MATERIÆ AD DOCTRINAM SACRAM

EX SACRIS LITTERIS AC PATRVM CONCEPTIBVS praecipuè depromptus.

Ota primò, excogitatum esse à me hunc breuem & commodissimum Materiæ Apparatum præcipuè in gratiam Missionariorum, quibus ad doctrinam sacram varijs locis prædicandam, præter Sacras Litteras pauci sunt ad manum libri: vel etiam in gratiam aliorum, quibus si non desint libri, otium tamen deest ad prolixam plurium voluminum inuestigationem: quibus nihil gratius esse solet, quàm in modico spatio multùm aptæ materiæ collectum inueniant, quam facilè possint deducere, & suo vsui accommodare.

Nota secundò, in hoc Apparatu potissimum contineri selectissima exempla, comparationes, ac similitudines ad idoneos titulos alphabeti ordine redacta, ac singulos titulos in varia puncta distribui, ad meliorem dictionis formandæ ordinem ac varietatem. Nulla enim alia est materia, quæ commodius possit pro dictione in varia membra cum ornatu dilatari, aut facilius memoria retineri, aut vtilius ad auditorem permouendum accommodari, quam similitudines, comparationes, exempla, vt testatur tritum axioma, Verba mouent, exempla trahunt. *His ad communem captum maximè accommodatis, & rudes optimè instituuntur, & eruditi plurium delectantur, dummodò solida sint, & Sacrarum Litterarum authoritate nitantur, qualia sunt illa, quæ in hoc Apparatu assignantur, quæ, vbi opus erit: ex citatis Scripturæ locis fusiùs deduci poterunt.*

Nota tertiò, praxim ex hoc Apparatu conficiendi integras dictiones per totum annum, infra assignari in fine, cum applicatione materiæ ad certa puncta per totius anni Euangelia.

Ad extremum obserua, dum ex his Titulis pro tuo conceptu materiam vberiorem inquiris, si contingat illam sub vno Titulo non reperiri, legendum esse Indicem, & quærendum alium Titulum significatione similem, aut etiam contrarium: exempli causa, si non inueniatur Charitas, *vide* Amor*: si non reperiatur* Amor, *vide* Odium, *& sic de cæteris: quæ omnia tibi frequenti vsu, & propria obseruatione magis innotescent, obseruata præsertim Praxi in huius Apparatus calce assignata.*

A.

ABNEGATIO.

Q*Vi cupit seruire Christo debet abnegare mundum, & omnia quæ in mundo sunt.* Patet ex verbis Christi *Luc.*14. Qui non renunciat omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus. Exemplum est in duodecim Apostolis qui relictis omnibus bonis, parentibus, amicis, secuti sunt Christum, & eius doctrinam. Sed ecce quantum abnegantibus promissum præmium: Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis *Matth.* 19. *v.* 27. Hæc est liberalis Christi promissio, quæ claustra tot Religiosis, & cœlum tot Sanctis impleuit.

Post

Post hæc, S. Bartholomæo Apost. Euangelium prædicante, Polemus Rex Indiæ potentissimus ad fidem Christi conuersus & baptizatus, relicto Imperio amplissimo, & sua patria, & omnibus amicis, S. Bartholomæo, quocumq; pergeret, constanter adhæsit, & maluit esse pauper Apostoli discipulus, quam diues Indiæ Dominus. *In vita S. Bartholom. per Abdiam*. Gallicanus Dux supremus Romani exercitus post ingentes victorias, & Imperatoris filiam nomine Constantiam in vxorem oblatam, abnegato omni honore, & opibus, & Imperatoris filia, humilem, & pauperem pro Christo vitam suscepit, clariorem de se, quam de hostibus victoriam reportans. *In vita SS. Ioannis & Pauli*.

Alexius nobilis Romani Euphemiani filius, vt rebus omnibus nudatus, Christum nudum sequeretur, prima nocte nuptiarum abnegauit ditissimam sponsam, & domum paternam, & post multam peregrinationem, tanquam pauper & ignotus delituit per multos annos in angulo domus paternæ, donec post obitum diuino monitu à suo parente, & à Pontifice Romano cum ingenti stupore agnitus, & summo in honore habitus fuit, *ita Metaphrastes, & alij in eius vita*.

Abneganda est etiam propria voluntas Matth. 16. Si quis vult venire post me abneget semetipsum. Exemplum dedit Christus in horto dicens: Pater, non mea sed tua voluntas fiat. Et S. Paulus à Christo vocatus, nulla carnis aut sanguinis, nulla propriæ voluntatis habita ratione statim respondit, Domine quid me vis facere?

Abneganda sunt vitia, & cupiditas rerum temporalium. Abnegantes impietatem & sæcularia desideria sobriè, iustè, & piè viuamus in hoc seculo 2. *Tim*. 3. Nempe sobriè erga nos, iustè erga proximum, piè erga Deum. Exemplum est in primis Ecclesiæ Christianis, qui nihil suum esse dicebant, sed deponebant bona sua ad pedes Apostolorum, vt omnibus essent communia. *Act*. 4. *v*. 33. E contrario Annanias cum Sapphira vxore, quia pecuniæ, quam Deo deuouerunt, partem posteà absconderunt, subitanea morte à Domino puniti fuerunt, *Act*. 5. Abraham à Deo vocatus, statim exiuit de terra sua, & de cognatione sua, & de domo Patris sui: & ideò Deus benedixit ei, & multiplicauit semen eius, sicut stellas cæli, &c. *Gen*. 12. Et iterum abnegauit Abraham amorem paternum erga filium suum primogenitum Isaac, quando Deo iubente ascendit in montem cum gladio & igne vt filium suum Domino immolaret, & in holocaustum offerret. *Gen*. 22. Iob omnium bonorum, quæ habuit affectum abnegauit dicens, Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. *Iob*. 1. *v*. 21. Christus Dominus cæli & terræ, cum esset diues, factus est pro nobis egenus, & nudus in cruce mortuus non habuit vbi caput reclinaret. *Matth*. 27. *Luc*. 32.

Sicut athleta qui in stadio currit, debet omnia impedimenta abijcere, ita nos vt perueniamus ad brauium vitæ æternæ debemus mundi bona abnegare, iuxta Apostolum 1. *ad Cor*. 9. Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.

EX BREVIARIO, habetur exemplum S. Francisci, qui pro Christo omnia abiecit vsque ad calceos, 4. *Oct*. S. Antonij, qui omnia deseruit vsque ad speluncam, 17. *Ian*. S. Bartholomæus omnia exuit vsque ad pellem viuo detractam, alij Martyres vsque ad sanguinem & vitam.

Vide *Abstinentia*, *Amor Dei*, *Humilitas*: A contrario, vide infra *Auaritia*, *Luxuria*, *Superbia*.

De Abnegatione per Vota Religiosa, vide supra *T*. 2. *part*. 2. *p*. 136. Et controuersias de ea supra *Tom*. 1. *Tract*. 2. *pag*. 82.

Sententiæ selectæ, ac conceptus alij de Abnegatione.

BEati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. *Matth*. 2.

Omnes qui reliquerit domum vel fratres &c. centuplum accipiet & vitam æternam possidebit. *Matth*. 19.

Nolite confirmari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri. *ad Rom*. 12.

Quicunque voluerit esse amicus huius sæculi, inimicus Dei constituitur. *Iacob*. 4.

Qui vtuntur hoc sæculo, sint tanquam si non vtantur. *ad Cor*. 1. *c*. 7.

PATRES. Sunt quidam qui sua facilius pauperibus tribuunt, quam vt ipsi pauperes Dei sint. *S. Augustin*.

Multi diuitias relinquentes vitia sua non relinquunt. *S. Hieronymus*.

Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. *Idem*.

Nudum Christum, nudam Christi crucem, nudus sequere. *Idem*.

Deus magis quçrit animas credentium quam opes. *Idem*.

Is non renunciat mundum quem terrenæ possessionis delectat ambitio. *S. Ambrosius*.

Multa relinquit qui desideria renunciat. *S. Gregor*.

Cor pensat Deus, non substantiam. *Idem*.

Regnum Dei tantum valet, quantum habes. *Idem*.

Lon-

Longè à Deo est animus, cui adhuc hæc vita dulcescit. *S. Isidorus*.

Semper diues est Christiana paupertas. *Leo Papa serm. 4. de quadrag.*

Cui cum paupertate benè conuenit diues est. *S. Greg. in Ezech. 6.*

Parum eget qui parum cupit. *Socr. apud Laertium*.

Panem & aquam natura desiderat, nemo ad hæc pauper est. *Seneca Epist. 23.*

Qui ad paupertatem sua sponte descendit, præoccupat tela fortunę. *Idem Epist. 19.*

Scire vti paupertate maxima fælicitas est. *Idem, de moribus*.

Non est in paupertate vitium, sed in paupere. *Idem de remed. fortunæ*.

EXEMPLA PROFANA, sapientium & fortium virorum qui mundum abnegarunt.

Socrates Philosophorum Princeps, pauper semper, nudis pedibus, sordido pallialo mundi opes & honores contempsit.

Diogenes suo dolio contentus, cauis manibus sibi aquam hauriebat: Hunc intuitus Alexander dixit, si Rex non esset, se optare Diogenem esse.

De Ducibus aliquot Romanis sic scribit *Claudianus* in 4. Honorij consulatu.

Pauper erat Curius, Reges dum vinceret armis.

Pauper Fabricius, Pyrrhi dum sperneret aurum.

Sordida Serranus flexit dictator aratra.

Hinc adag. Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit Mænia.

ABSTINENTIA, IEIVNIVM.

A*Bstinere* dicitur primò, qui vsum alicuius rei à se reijcit: Secundò, qui rei noxiæ affectum, & desiderium in se cohibet & refrænat. Hoc modo Tobias docuit filium suum, *ab infantia timere Deum, & abstinere ab omni peccato*. Tobiæ 1.

Abstinentia ciborum à Deo præcepta est ad obedientiam, ad meritum, ad virtutis exercitium. In paradiso præcepit Adamo vt à fructu arboris scientiæ boni & mali abstineret. *Gen.* 2. Filijs Israel varia ciborum genera à Deo interdicta fuerunt, *Leuitici* 11. Vxori Manuæ concepturæ Sampsonē Angelus abstinentiam indixit, *Iudic.* 3. Eleazarus ætate grandis & venerabilis maluit occidi quam carnem vetitam manducare, aut cum aliorum scandalo id simulare. 2. *Machab.* 6. Septem fratres Machabæi elegerunt potiùs per varios cruciatus mortem sustinere, quam esu carnis se contaminare. 2. *Mach.* 7.

Abstinentia mentem illustrat, & sapientiam confert. Moyses postquam 40. à cibo abstinuit, meruit à Deo in monte Sinai accipere legem populo explicandam, *Exodi* 24. Danieli propter singularem abstinentiæ amorem ostendit Deus visiones cœlestes. *Daniel.* 22. Imò post ieiunium eidem reuelatum est mysterium Incarnationis, *Dan.* 9. Quia Anna Prophetissa seruiebat Domino die ac nocte in ieiunio & orationibus, meruit in templo de Christo prophetare, *Lucæ* 20. Eodem spectat exemplum Ioannis Baptistæ pręcursoris & præconis Christi, cuius cibus tantum erant locustæ, & mel syluestre *Matth.* 11.

Abstinentia à carnibus hominibus religiosis; & piè viuentibus maximè propria. Dominus ipse Danieli per Habacuc pulmentum & panes, non verò carnes transmissit, *Dan.* 14. Vxor Ieroboam ad Prophetam Achiam, panem & mel, non autem carnes attulisse legitur, 3. *Reg.* 13. Christus sæpius multiplicauit panes & pisces, carnes numquam. *Matth.* 14. *Marc.* 6. *Ioan.* 6. Saluatorem nostrum non legimus comedisse carnes, nisi in agno Paschali, piscibus verò in alimentum sæpius vsum esse patet. *Luc.* 24. *Ioan.* 21.

Abstinentia siue ieiunium confert victoriam contra hostes tam animæ, quam corporis. Christus cum dæmone præliaturus 40. diebus ieiunauit, & in tribus quas opposuit tentationibus illum debellauit, *Matth.* 4. Iosaphat Rex Iuda ieiunauit ipse, & alijs ieiunium indixit, atque ita victoriam de hostibus obtinuit, 2. *Par.* 20. Postquam Iudith diuturnum ieiunium & orationem præmisit præclaram de Holoferne victoriam reportauit *Iudic.* 8. & 13. Filij Israel bis debellati, postea ad ieiunium confugerunt, & de filijs Beniamin triumpharunt, *Iud.* 20. Iterum debellantur filij Israel à Philist. 1. *Reg.* 4. Sed postquam fleuerunt & ieiunauerunt victoriam obtinuerunt, 1. *Reg.* 7. A contrario, quia Ionathas contra præceptum patris comedit fauum mellis, Israelitæ ab hostibus profligantur, 1. *Reg.* 14. Et in deserto cæpit populus manducare, & bibere, & ira Dei descendit super eos.

Ieiunium cum oratione Deus ad largiendam gratiā & misericordiam maximè mouetur. Et ideò dicitur *Tobiæ* 10. Bona est oratio cum ieiunio. Sic Esther misericordiam populo suo petitura ab Assuero, ieiunauit cum ancillis suis & Mardochæo, *Esther* 4. Dominus Achab pænam comminatus fuit, sed propter ieiunium quo se humiliauit eam temperauit. 3. *Reg.* 21. Niniuitarum ciuitas intra quadraginta dies subuertenda fuit, sed propter ieiunium quo se Niniuitæ omnes à minimo vsq; ad maximum afflixerunt Deus illis pepercit, & pænam remisit, *Ionæ* 3.

Sicut

Sicut Naues leuiores faciliùs mare percurrunt & nimis onustæ submergunt; ita abstinentia reddit hominem expeditum, vt facilè currat per viam salutis & mandatorum Dei, crapula autem in barathrum demergit. Et sicut in tempestate nautæ exonerant nauem, ita in tentationem faciendum per abstinentiam.

Sicut Febres, & alij morbi corporis curantur per cibi & potus abstinentiam, simili etiam modo curandi sunt morbi animi, vt libido, ira, gula &c. *Marc.* 9. Hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio. Abstinentia enim optima est animæ medicina. Hinc Augustinus. Hoc me docuisti Deus, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. *Lib.* 10. *Conf. c.* 11.

Sicut Equis fræna sunt imponenda, ne nos præcipites agant; sic corpora nostra ieiunijs, & vigilijs sunt refrænanda, ne animam per vitiorum præcipitia abducant.

Sicut in Nauibus sentina sæpiùs est exhaurienda, ita corporibus nostris sæpè subducendus est cibus & potus, ne in vitiorum sentina putrescant.

Sicut contra Incendium, aut ollam nimis ebullientem ligna foco subtrahimus, sic contra ardorem carnis, tumorem superbiæ, ac dæmonis, oportet per abstinentiam subtrahere fundamenta & alimenta vitiorum. Nam de satana dicitur, *Iob* 41. Halitus eius prunas ardere facit.

Sicut nullum Castrum est adeò fortè, vt si rebellet non possit ieiunio expugnari excludendo illi alimenta, sic quando corpus rebellat spiritui & rationi, optimè potest spiritus corpus sibi per abstinentiam subiurgare.

Non tantum Corpus, sed etiam Anima debet abstinere, & sobria esse. Quid enim iuuat Currum leuem & agilem esse, si Auriga insanit? Quid prodest nauis solida & expedita, si ebrius sit nauis gubernator?

Qui à cibis abstinent, & mala agunt dæmones imitantur, quibus culpa adest, & cibus deest, *S. Isidorus*.

VIDE EX BREVIARIO, effectus eximios ieiunij & abstinentiæ, Domin. 3. Adu. *Lect.* 4. 5. Dom. 4. Quadrag. l. 4. 5. Domin. 4. Sept. l. 5. 6. Domin. 3. Nouemb. l. 2. 3. 4. 5. 6. Ieiunium confert formæ præstantiam in Daniele, Iudith &c. Dom. 3. Nou. l. 2. 3. 4. 5. 6. Abstinentia facit longæuos in festo S. Pauli Erem. *Ianuar.* l. 4. & festo S. Antonij 17. *Ianuar.* l. 5. V. *Ebrietas. Gula.*

Vide Controuersias de Ieiunio supra *Tom.* 1. *pag.* 74 seqq. Et Quæst. Theol. *Tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 2.

Sententiæ selectæ de Abstinentia.

REgnum Dei non est esca & potus, sed iustitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto: Sobriè, iustè, & piè viuamus in hoc seculo, *ad Titum* 2.

Omnis qui in agone contendit, omnibus se abstinet. 1. *Cor.* 2.

Qui abstinens est, adijciet ad vitam. *Ecclesiast.* 37.

Is qui manducat, non manducantem non spernat, *ad Rom.* 14.

Nos autem qui Dei sumus, sobrij sumus, *ad Thessalon.* 5.

Fratres sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tamquam Leo circuit quærens quem deuoret. 1. *Petri* 5.

PATRES. Plenus venter non gignit tenuem sensum, id est, subtilem. *Hieronymus.*

Cibo corpus pascitur pio opere nutritur. *Gregor.*

Esu libido crescit, ieiunio luxuria superatur. *Gregor.*

Natura paucis contenta. *Boetius lib.* 2. *de consolatione.*

Plures occidit gula quam gladius.

Mater sanitatis est abstinentia, mater ægritudinis voluptas. *Hieron.*

Sine Cerere & Baccho friget Venus. *Idem &c.*

PHILOSOPHI. Multorum morbos fercula multa ferunt. *Sen.*

Venter præcepta non audit. *Sen.*

Ventri obedientes animalium loco numerantur, non hominum.

EXEMPLA PROFANA. Carolus Magnus ieiunijs etiam cum periculo valetudinis corpus suum exercuit. *Ita Mutius lib.* 8.

Ottho Magnus Imperator, cum Hungaris conflicturus, ieiunium in castris suis indixit, Denique auxilium inuocauit. *Viticbindus l.* 3.

De Ieiunio Sententiæ aliæ selectæ.

BOna est oratio cum ieiunio & eleemosyna, magis quam thesauros auri recondere. *Tobiæ* 12.

Sanctificate ieiunium. *Ezech.* 2.

Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras si manentes permanseritis in ieiunijs. *Iudith.* 4.

Conuertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio, planctu, & fletu. *Ezech.* 2.

In omnibus exhibeamus nosmetipsos, Dei ministros in vigilijs, in ieiunijs, 1. *ad Cor.* 6.

PATRES. Ieiunium autem magnum, ge-

generale nos abstinere ab iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus sæculi. *Augustinus.*

Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentiæ nebulas disperdit, libidinum ardores extinguit, castitatis verò lumen accendit. *Augustinus.*

Ieiunium non solum perfecta virtus, sed cæterarum virtutum fundamentum est, & sanctificatio & pudicitia atque prudentia, sine qua nemo videbit Deum. *Hieronymus.*

Ieiunio mors culpæ, excidium delectorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum est castitatis: hoc gradu citius ad Deum peruenitur. *Ambrosius.*

Quid prodest ieiunare visceribus, luxuriari venationibus, abstinere à cibis, & errare peccatis. *Ambrosius.*

Fames amica virginitati est, inimica Castitati saturitas: hæc verò prodigit castitatem, nutritit illecebram. *Ambrosius.*

Sicut miles sine armis non est aliquid, nec arma sine milite, sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiunium sine oratione. *Chrysostomus.*

Vt venus eneruat vires: sic copia Bacchi.
Et tentat gressus, debilitatque pedes. *Ouid.*

ACEDIA. OTIVM.

Sicut equus tardus indiget stimulis, ita acediosi maximè indigent reprehensione vt pergant in via salutis.

Sicut Dominus odit seruum ignauum & otiosum, ita Deus auersatur desidiosos in exercitio virtutis: otium enim est puluinar diaboli.

Otiosus est instar aquæ stagnantis, quæ non mouetur, ac proinde putrescit: & noxijs vermibus, id est, vitijs repletur.

Rectè comparatur otiosus paralytico, qui non potest manus, aut pedes ad operandum mouere. De his *Psal.*13. Manus habent, & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt.

Similis est otiosus Agro neglecto, & pleno spinis & vrticis, *Prouerb.* 24. Per agrum hominis pigris transiui, ecce totum repleuerant vrticæ. Nec malè assimilatur Ferro, quod absque vsu & motu contrahit rubiginem. Et cum Veste pretiosa, quæ nisi gestetur, à tineis corroditur.

Otium affert homini animæ & corporis egestatem. Ideò dicit Sapiens. Qui sectatur otium replebitur egestate, *Prouerb.28.v.*19. Maledictus qui facit opus Domini negligenter. *Ierem.* 41. *v.*4. Propter frigus Piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi. *Prouerb.*20.*v.*4.

Otium sæpè est causa damnationis. Ideò dicit Christus, Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. *Matth.* 7.*v.*19. Et ibidem iterum dicit, Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores vbi erit fletus & stridor dentium.

Acediosus Deus grauiter punit. Exemplum est in populo Israelitico, quando cæpit in deserto tædere itineris & laboris, & de manna cœlesti dicere nauseat anima nostra super cibo isto leuissimo, ideo immisit Dominus in illos serpentes ignitos, qui eos laniabant & occidebant. *Numer* 21. Quinque Virgines fatuæ quæ dormitauerunt, & sine oleo boni operis in lampadibus ad Sponsum seriùs venerunt, exclusæ sunt, & audierunt, Amen dico vobis nescio vos, vigilate itaque &c. *Matth.*25. Sizara in lecto iacens clauo perfossus est à Iahel, ita acediosus à dæmone Samson dormiens inter genua Dalilæ fuit captus, catenatus, excæcatus. *Iudicum* 19. *v.*15.

Accedia est causa multorum peccatorum: Dauid belli tempore manens domi otiosus commissit adulterium cum Bersabea, & postea homicidium. 2. *Reg.*11. Cùm dormirent homines tenit inimicus homo & in medio tritici superseminauit zizania, id est, vitia & peccata, *Matth.*13.

Redarguit Christus in parabolis otiosos, & operantibus præmium addicit. Quid statis hic toto die otiosi, ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis. *Matth.* 20. Dormiebat Ionas sopore graui, & ideò gubernator nauis redarguit eum, & propter eum orta est tempestas. Sed quid secutum? Proiectus est in mare, & balena deuorauit eum, ita acediosi incidunt in laqueos & fauces diaboli. *Ionæ* 1. Denique Christus in horto redarguit discipulos dormientes, dum orandum esset, dicens, non potestis vna hora vigilare mecum. *Matth.*26. Seruus piger qui noluit negotiari, sed talentum defodit in terram obiurgatur, & talento spoliatur. *Matth.*25.

Quomodò breuem laborem æterna requies consequantur, VIDE EX BREVIARIO in festo S. Bonifacij 14. Maij lect.2. & in festo S. Matthiæ 24. Februar. lect.7.

Vide à contrario, *Obedientia, Zelus, Amor &c.*

Sententiæ selectæ &c. de Acedia & Otio.

Vade ad formicam piger, & disce Sapientiam: quæ parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. *Prouerb. c.*6.

Vsquequo piger dormies: Quando consurges è somno tuo. *Ibid.*

Vult

Vult, & non vult piger anima, autem operantium impinguabitur. *Prouerb.* 13.

Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum in via. *Prouerb.* 10.

Abscondit piger manum sub axilla, nec ad sinum applicat eam ad operandum. 1. *Prouerb.* 19.

Propter frigus pigrus arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. *Prouerb.* 20.

Omnis piger semper in egestate est. *Prou.* 21.

Desideria occidunt pigrum, noluit enim quidquam operari. *Ibid.*

Sicut ostium vertitur in cardine, sic piger lectulo suo. *Prouerb.* 26.

Maledictus qui facit opus Dei negligenter. *Ieremiæ* 48.

Regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. *Matth.* 11.

Omnis arbor bona bonos fructus facit: *Matth.* 7.

Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores. *Matth.* 11.

Vade ad formicam piger, & disce Sapientiam. *Prouerb.* 6.

Vult, & non vult piger. *Prouerb.* 13.

Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. *Ioan.* 15.

Scienti igitur bonum, & non facienti peccatum est illi. *Iacob.* 3.

PATRES. Facito aliquid operis, vt semper diabolus inueniat te occupatum. *Hieron.*

Radix desperationis est ignauia, & non solum radix, sed nutrix eius, & mater. *Chrysost.*

Per torporem vires, & ingenium defluunt. *Isidorus.*

Non dormientibus prouenit regnum cœlorum, nec otio, & desidia torpentibus beatitudo æternitatis repromittitur. *S. Leo.*

PHILOSOPHI. Generosos animos labor nutrit. *Seneca.*

Pigritia est nutrix egestatis. *Seneca.*

Pestis est mortalibus ignauia. *Plato.*

Impossibile est negligentibus Dominis seruos esse sollicitos. *Arist.*

De Otio Sententiæ aliæ.

MVltam malitiam docuit otiositas. *Eccl.* 33.

Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania. *Matth.* 13.

Qui congregat in messe, filius sapiens est, qui autem stertit æstate, filius est cõfusionis. *Pro.* 10.

PATRES. Otium est puluinar diaboli.

Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *Gregorius.*

Otiosum quippè verbum est, quod aut vtilitate rectitudinis, aut iustæ necessitatis caret. *Idem.*

Mens otiosa nihil aliud cogitare nouit, quam de escis, aut de ventre. *Leo Papa.*

PHIL. ET POETÆ. Emollit otium vires, sicut rubigo ferrum. *Seneca.*

Otiosus non sibi viuit, sed quod turpissimum est ventri, & somno. *Seneca.*

Quæritur Ægistus, quare sit factus adulter.
In promptu causa est, desidiosus erat. *Ouid. de remed. amorum.*
Otia si tollas perire cupidinis arcus.
Contemptæque iacent, & sine luce faces. *Ibidem.*

NOTA.

PRo toto hoc Alphabeto, aliquando posse doctè induci Sententias, siue Axiomata Iuris Canonici, Iuris Ciuilis, Philosophiæ totius, quæ commodè reperies supra. *Tom.* 2. *Tract. vltimo*, *cap.* 2.

ACCVSATIO.

F*Alsæ accusationis exempla detestanda*, proponit Scriptura in castissimo Iosepho, qui à sua Domina iniquè accusatus est, ac si vim illi inferre voluisset, & ideo in vincula coniectus est, quibus Deum illum cum honore liberauit. *Gen. cap.* 39.

Iniustè accusatus, & lapidatus est Naboth, ac si Deo, & Regi maledixisset, & ideò Iesabel à canibus deuorata est. 3. *Reg. c.* 21. *v.* 11.

Abimelech iniquè accusatus est à Doeg apud Saulem eo, quod Dauidem benignè excepisset, & cum pluribus occisus. *lib.* 1. *Samuelis*, *c.* 22. *v* 9.

Christus à Iudæis sæpiùs falso accusatus tanquam seditiosus, hostis Cæsaris, potator vini, commercium habens cum dœmone, destructurus templum, &c. *Matth.* 26. *Marci* 14. *Luc.* 23. *&c.*

S. Stephanus Protomartyr falso accusatus, & lapidatus. *Act.* 6. *v.* 11. Contra Paulum Apostolum iniquæ accusationes. *Act.* 16. *v.* 20.

Accusati falsa à Deo grauiter punitur, cuius exemplum est in Aman qui Mardochæum accusans, suspensus est in patibulo quod Mardochæo iniquè parauit. *Esther* 7. *v.* 10.

Duo Senes qui Susannam adulterij accusarunt, ipsi loco Susannæ à populo lapidati fuerunt. *Daniel* 13. *v.* 36.

Simon, &c. pro simili crimine à Deo putati sunt. 1. *Macbab. & eiusdem* 4.

Vtile

Vtile est homini seipsum potius quam alium accusare. Iustus prior accusator est sui. *Prou.*18.

Sic fecit Magdalena coram Pharisæi, & remissa sunt illi à Christo peccata. Sic fecit Sanctus Petrus, & respicuit postquam Christum negauit.

Sic fecit Dauid post adulterium, cum Bersabea, & homicidium Vriæ, & sæpiùs in Psalmis 2. *Samuel.*12.*v.*1. *Et Paral.p.*21. *Et Psalm.* 32.*v.*5. *Psal.*41.*v.*5. *Psalm.*50 51. *&c.*

Sic Ionas coram nautis accusauit fugam suam à facie Domini *Ionæ* 1. *v.*12. Filius prodigus, peccaui in cœlum, & coram te, &c. *Lucæ* 15. *v.*17. Publicanus percutiens pectus suum, &c. *Lucæ* 18. *v.*13. Zachæus, si quem defraudari reddo quadruplum. *Lucæ* 16.*v.*8. Latro in Cruce, Nos quidem iustè digna factis recipimus. *Lucæ* 23.*v.*41.

Accusatio proprij criminis est instar incisionis venæ, aut apostematis, aut salubris vomitorij, quo corpus à corrupto sanguine, & prauis humoribus, & suis morbis liberatur: ita fit in anima per humilem delicti sui accusationem.

Aliorum accusatores importunos comparat Cicero *orat. pro Roscio*, vel cum Anseribus, qui tantummodò clamant, & non nocent; vel cum Canibus qui clamant, & nocent, ac mordent bonos, ac pios, non minus dum tendunt ad templum, quàm si irent ad prostibulum. V. *Iudicium iniquum*, *Inuidia*, *Inimicitia*.

Sententiæ selectæ, &c. de Accusatione.

VIdes festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras. *Christus Pharisæis*.

Demosthenes iussus ab Atheniensibus, vt quemdam accusaret, recusauit, sed facta in eum populi acclamatione, surgens dixit; Vos me viri Athenienses; consultorem habeatis inuiti, calumniatorem verò, ne si velitis quidem habebitis.

Cato maior à populo Romano Prudens appellatus, maximis Romanorum odijs exercitus est, quadragesies enim sexcies reus causam dixit, semperque absolutus est. *Sabellicus lib.*1. *cap.*6.

Væ tibi, væ nigræ, dicebat cacabus ollæ: in eos qui non se, sed alios semper accusant.

Cum tua peruideas oculis, malè lippus, adunctis, Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum? *Horatius*.

Argus (1. centoculus) in vitijs aliorum, Talpa in suis.

ADVLATIO.

ADulatores comparantur cum Coruis, qui oculos effodiunt, nempè excæcando, & decipiendo eos quibus adulantur.

Et cum Hirundinibus, quæ comparent tantùm tempore æstiuo, & læto, fugiunt tempore frigido, & aduerso.

Et cum Venatoribus qui fistula dulciter canunt, vt volucrem decipiant, ac deplument.

Et cum Histrione qui omnem vultum induit, & nullam partem seriò agit. Ideò monet Sapiens, meliùs est à sapiente corripi, quam stultorum adulationibus decipi. *Eccl.*7.

Quomodò adulatores alijs noceant. Exemplum est in amicis Aman, qui volentes ei complacere suaserunt, vt pro Mardochæo erigeret altissimum patibulum, ex quo tamen Aman ipse suspensus est. *Esther* 5. Prophetæ adulantes dicebat Achab prospera de bello futuro, quòd ei pessimè cecidit. 3.*Reg c.*22. Populus adulando acclamabant Herodi, quod loqueretur voces Dei: & ecce confestim percussit eum Angelus Dei, & consumptus à vermibus interijt. *Act.*2.

Adulatores etiam nocent sibi. Exemplum est in Absalone qui in curia singulis adulabatur, dicens, videntur mihi sermones tui recti, at ipse cum populo in bello profligatus, & occisus est. 2. *Reg. c. p.*15. Adolescens narrans Dauid mortem Saulis inimici eius à se acceleratam, iussus est à Dauide statim occidi. 2. *Reg.* 1. Duo Sicarij qui caput Isboset occisi ad Dauidem detulerunt, vt ei complacerent, simili modo pro sua mercede trucidati fuerunt. 2. *Reg.*4. Pharisæi per adulationem voluerunt Christum decipere, Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, &c. sed ipsi potiùs decepti fuerunt. *Matth.* 22. *v.*16.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodò dedeceat Adulatio maximè præconem verbi Dei*. Domin.4. Epiph. lect.5. & lect.3. *quæ suauis quidem appareat, sed acerbè lædit.* Psalm.54. fer.4. *adeòque plus nocet, quàm sapientum correptio.* Sabb. Dom.2. August.

Sententiæ selectæ, &c. de Adulatione.

MEliora sunt vulnera diligentia, quam fraudolentia oscula blandientis. *Prou.*1.

Qui derelinquunt legem laudabunt impium. *Prou.*28.

Meliùs est à sapiente corripi, quàm stultorum adulationibus decipi. *Eccl.*7.

Est

Est qui nequiter se humiliat & interiora eius plena sunt dolo. *Eccles.9.*

Popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. *Esa.5.*

Væ qui iustificatis impium. *Esa.5.*

Non quæro hominibus placere, si hominibus placerem Christi seruus non essem, *ad Galatas 1.*

Simulator ore decipit amicum. *Prouerb.11.*

PATRES. Adulantium linguæ ligant homines in peccatis, delectat enim ea facere, in quibus non solum non metuitur repræhensor, sed etiam laudatur operator. *August.*

Magis optabo à quolibet reprehendi, quam ab adulanre laudari. *August.*

Leuius non debet putari quod gladio minante, quam quod lingua insidiante committitur. *Idem.*

Adulatores sunt hostes, & scintillæ diaboli, *Hieronymus.*

Nihil est quod tam facile corrumpat mentes hominum sicut adulatio: plus enim nocet lingua adulatoris, quam gladius persecutoris. *Hieronymus.*

Adulari est ars seductorum. *Chrysost.*

PHILOS. POETÆ. Laudat adulator, sed non est verus amator.

Nullus tam gnarus, qui non sit laudus auarus.

Plus laudatori, quam tu tibi credere noli.

Rectè facta collaudare honestum est, mala vero laudibus vehere, adulterini animi ac imposteris est. *Democritus.*

Malum hominem blandè loquentem, agnosce tuum laqueum esse. *Seneca.*

Habet enim suum venenum blanda oratio. *Seneca.*

Laudare præsentes adulatoris est: *Aristot.*

Sirenum scopulos præterijsse iuuat. 1. blandientium. *Ouidius.*

AMOR DEI, CHARITAS.

Est virtus qua diligitur Deus propter seipsum, & proximus propter Deum. Primum & maximum præceptum est Dei dilectio, datum Moysi à Deo in monte Sinai.

Amor siue Charitas est illa Vestis nuptialis, candida, & pretiosa, sine qua Anima non potest esse sponsa Christi, vel admitti ad conuiuium, aut ad aulam cœlestem. Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? *Matthæi 22.* Amor Dei est Oleum quod Prudentes virgines habuerunt in lampadibus & sine quo dictum est fatuis, Nescio vos. *Matth.25.*

Charitas perfecta comparatur cum Muliere casta, quæ vti nullum amat præter suum virum, ita charitas nihil præter Deum. Amor Dei similis est Auro, quia facit opera nostra tam splendida & pretiosa vt mereantur vitam æternam. Comparatur cum Igne, quia omnia peccata consumit, & animum purificat. Charitas similis est Stellis, quæ magis in nocte, quam in die apparent, ita amor Dei magis in aduersis quàm in prosperis dignoscitur. Charitas patiens est, benigna est, non inflatur, non est ambitiosa, & reliquæ eius proprietate exponuntur. 1. *ad Corinth.13.*

Opera quæ non fiunt in charitate aut gratia non sunt meritoria vitæ æternæ, etsi appareant maxima. Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, & cymbalum tinniens: *Ibidem v.1.*

Amor Dei facit omnia quantumuis arduæ apparere leuia. Sicut Iacobo septem anni videbantur dies pauci præ amoris magnitudine. *Genes. 29.v.20.*

Fortis est vt mors dilectio: Quod patet exemplo D. Pauli Apostoli. Certus sum, inquit, quia neque mors, neque vita, neque creatura alia, poterit nos separare à Charitate Dei, quæ est Christo Iesu Domino nostro, *ad Romanos fusè c.8.*

Charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Pet. c.8. Exemplum est in S. Magdalena, cui cum ingenti amore Christi pedes lachrymis irrigaret, dictum est, Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.

Exemplo suo ad charitatem Deus nos prouocat. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret, *Ioan.3.* Item exemplum Christi qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, & lauit nos in sanguine suo. *Breu. in Nat. Dom. lect.7.*

Quanta charitate Apostoli & alij Deo coniuncti fuerunt. Abrahæ vnicus filius erat Isaac, & cum vnicè illum amaret, manibus proprijs mactare voluit, quia Deum magis amauit, quam suum filium. *Genes.22.*

Perfectæ charitatis exemplum fuit in tribus pueris in Babylonem abductis, qui numquam Religionis erga Deum obseruationem deserentes, in fornacem, septuplum quam solitum erat accensam missos, flamma non adussit quia maiori intus ardebant flamma charitatis erga Deum. *Danielis 1.*

Machabæi quoque septem fratres, neque ingentibus Regis promissis corrupti sunt, neque minis territi, contra Dei legem aliquid agere voluerunt. Sed potius crudeli morte con-

ſumpti plus Deum quam ſe diligendum eſſe, illuſtri documento fuere. 2. *Machab. c.* 7.

D. Petrus ter interrogatus, An Chriſtum amaret, Reſpondit, Domine tu noſti omnia, tu ſcis quia amo te: & ideo Chriſtus illi oues ſuas paſcendas & regendas commiſit. *Ioan.* 21.

Hæc charitas, Sanctos Dei non modo diuitiarum, dignitatum, atque honorum, verum etiam vitæ huius contemptores effecit. Apoſtoli omnes nullis tyrannorum minis ſupplicijſue abſterreri potuerunt, ne dilectiſſimum Ieſu nomen vbique palam prædicarent & extollerent. Petrus, Andreas, & Philippus pro Chriſti amore crucifigi non recuſarunt: Iacobus & Paulus capite truncari optati: Iacobus alter de pinna templi deijci, & fullonis fuſte mactari: Ioannes in bullientis olei dolium nudus dimitti: Thomas & Matthæus lanceis confodi: Matthias ſecuri percuti: Simon & Iudas irruente Sacrilegorum impetu ſe elidi, atque obteri gaudebant. Quid poſt illos de tot millibus Martyrum dicemus? quibus dulcia fuerunt tormenta, & pro nomine & amore Ieſu quamlibet contumeliam pati.

Plura motiua ad amorem Dei, Vide infra in praxi aſſiſtendi ægris & moribundis.

Exima eluxerunt exempla charitatis in plurimis Sanctis, vt in S. Petro: Paratus ſum tecum in carcerem & in mortem ire. S. Dominicus moriens, charitatem fratribus ſuis tanquam teſtamentum reliquit, *in Breuiar. die* 4. *Auguſt.* Idem de S. Franciſco legitur. S. Ignatius Dei amorem, & maiorem gloriam ſemper in ore, & in opere habebat, adeò vt diceret, ſe malle gloriam Dei cum periculo ſuæ ſalutis promouere, quàm ſecurum de ſalute in cœlum migrare: *in Breuiario die vltimo Iulij.*

Sententiæ ſelecta &c. de Amore Dei.

DE amore Dei plurima occurrunt loca & Sententiæ in Scripturis, vt, *Deuter. c* 6. 7. 10. 11. 30. *Pſalm.* 17. 46. 109. 114. 118. 144. 146. 148. *Prouerb. c.* 3. 50. *Eccleſ.* 13. 43. 45. *Matth.* 17. 22. *Luc.* 6. 7. *Ioan.* 2. 3. 4. *Apoſtolus paſſim ad Rom. cap.* 5. 8. 9. 12. *& ad Cor.* 1. *cap.* 2. 13. 15. *& ad Corinth.* 2. *cap.* 5. 6. 12. *&c.*

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. *Matth.* 22. *Luc.* 10. de hoc Præcepto agitur ſupra tom. 2. tract. 5.

Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipſe prius dilexit nos. 1. *Ioan.* 4.

Si quis non amat Dominum Ieſum Chriſtum, anathema ſit. 1. *Corinth.* 16.

Manet tunc fides, ſpes, charitas, tria hæc, maior autem horum eſt charitas. 1. *Cor.* 13.

Super omnia autem hæc, charitatem habete quod eſt vinculum perfectionis. *Coloſſenſ.* 3. *v.* 6.

PATRES. Nihil pretioſius Deo virtute dilectionis, nihil deſiderabilius diabolo extinctione charitatis. *Auguſtinus.*

Qui præcepta Dei contemnit, Deum non diligit, neque enim Regem diligimus ſi odio eius leges habemus. *Iſidorus.*

Duas ciuitates faciunt duo amores: Ieruſalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor ſeculi: interroget nunc quiſque quid amet, & inueniet vbi ſit ciuis. *Auguſtinus.*

Minus Domine te amat qui aliquid tecum amat, quod propter te non amat. *Aug.*

Theſaurus indeficiens eſt amor diuinus, quem qui habet diues eſt, quo quicumque caret, pauper eſt. *Baſilius.*

Solus amor non ſentit onus.

Inter mundi & Dei amorem, hæc eſt differentia, quia amor mundi ab initio dulcis eſſe videtur, ſed finem amarum habet, amor vero Dei, ab amaritudine incipit, ſed vltima eius dulcedine plena ſunt. *Hugo Victorinus.*

Mundi amor, & Dei pariter, in vno corde habitare non poſſunt, quemadmodum oculi pariter cœlum & terram nequaquam conſpiciunt. *Cyprianus.*

De *Amore Dei controuerſias modernas* reperies ſupra *Tom.* 2. *Tract.* 1. *cap.* 3. *pag.* 122. Et *Quæſtiones* Theologicas de Amoris Dei *Præcepto, Tractat.* 5. *cap.* 1. *de* 5. *Decalogi Præcepto.*

AMOR PROXIMI.

SIcut Membra corporis inter ſe connexa ſunt, & ſe inuicem iuuant, oculus dirigit manum, manus defendit oculum, & ſic de cæteris; ſic quiſque proximo ſuo charitatis vinculo coniungi, & auxilio eſſe debet, vti pulchrè oſtendit. *Apoſtolus.*

Sicut Nauis ſubmergitur niſi tabulæ ſint inter ſe firmiter coniunctæ, ita Reſpub. & familia priuata perit, in qua non viget vnio charitatis. Hinc ſecundum præceptum à Deo hominibus datum eſt, Diligere proximum ſicut ſe ipſum. Et Chriſtus ſæpius inculcauit. Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. *Ioannis* 15. *v.* 12.

Charitas excuſat defectus proximi: Qui vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non conſideras? *Matth.* 7. *v.* 3.

Ignoſcendum igitur proximo vt Deus nobis ignoſcat: Si dimiſeritis hominibus peccata ſua, dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis delicta veſtra. *Matth.* 14.

Ama-

Amandi sunt etiam homines mali, & inimici, & pro ijs orandum: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, *Matth.5.v.44.* Sic fecit Christus in cruce; Pater dimitte illis quia nesciunt quid faciunt. Et S. Stephanus pro lapidantibus orauit, *Act.7.* Et Abraham apud Deum multum intercessit pro sceleratis Sodomitis, vt fusè habetur, *Gen.18.*

Ioseph à suis fratribus in cisternam coniectus, & Ismaelitis venditus fuit, sed ipse eosdem in Ægypto postea conuiuio excepit, frumento donauit, & singulos osculatus est &c. *Gen.37.* Moyses pro Maria sorore contra ipsum murmurante Deum orauit, & eam à lepra curauit. Iacobus Apostolus de pinnaculo templi præcipitatus, & occisus, pro occisoribus orauit. *Euseb. l.2. c.23.*

Amoris studium est amicis benefacere. Hoc apparet in amore fideli Ionathæ erga Dauidem. Saul enim eius pater sæpe vitæ Dauidis insidiatus est, semper filius detexit insidias patris, frequenter iratum placuit, & à persecutione Dauidis auertit. *1. Reg.18.19.*

Tobiæ charitatem Babilonica captiuitas probatiorem fecit. Quippe in eadem captiuitate constitutis, quo modo potuit, opitulari non cessauit, nunc verbis consolando, nunc rebus iuuando, & eos qui ab impijs hominibus occidebantur, sepeliendo. Hinc cum & ipse Regis Sennacherib iussu necandus perquireretur, Deo fauente, vna cum suis periculum semper effugit. *Tobiæ 1.*

Beati Iob charitatis opera percensentur, dum illi dicitur: Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti, vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti, *Iob.4.*

Paulus quoque Apostolus, qualem erga proximos charitatem haberet, ostendit, *ad Romanos 9.* dicens: Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. Et *2. ad Corinth.7.* In cordibus nostris estis ad commoriendum, & ad conuiuendum. Et ad *Philip.1.* Testis mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos esse in visceribus Iesu Christi.

Apostolorum postremò omnium, & eorum qui illos secuti sunt, vnum hoc Charitatis propositum & documentum fuit; Neque rerum præsentium, neque vitæ mortalis vllam habere rationem, dum consulitur spirituali saluti proximorum.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo per effectum probetur.* Pentec. lect.2. & Dom.3. Sept. fer.6. lect.3. *eius præceptum tale, vt si solum fiat, sufficiat.* F. S. Ioan. Euang. num.2. lect.3. *fons plurimarum virtutum* 28. Octob. lect.3. *plenitudo legis*, die 4. Epiph. num.1. lect.3. *omne mandatum de eo solo.* Plurim. Mart. num.3. *eius ordo.* Dom.27. Pentec. num.3.

Vide *liberalitas*.

Sententiæ &c. de Amore Proximi.

NOn decipiet vnusquisq; proximum suum. *Leuit.9.*

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. *Deut.5.*

Maledictus qui clam percusserit proximum suum. *Deut.27.*

Audistis quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuũ. *Matth.5.*

Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros, benefacite &c. *Idem ibidem.*

In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. *Marci 4.*

Dimittite & dimittetur vobis. *Luc.6.*

Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. *Ioan.13.*

Hoc est præceptum meum vt diligatis inuicem. *Ioan.15.*

Alter alterius onera portate & sic adimplebitis legem Christi, *ad Galat.6.*

Super omnia autem hæc, charitatem habete quod est vinculum perfectionis, *ad Colossen.3.*

Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis charitatem habentes, quia charitas operiet multitudinem peccatorum. *1. Petri 4.*

Qui non diligit manet in morte. *2. Ioan.3.*

Omnis qui odit fratrem suum homicida est. *Idem ibidem.*

Diligimus nos inuicem, quia charitas ex Deo est. *1. Ioan.4.*

Filioli non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. *Idem.*

In hoc cognoscent homines, quod discipuli mei estis, si inuicem vox dilexeritis. *Ioannis 13.*

PATRES. Vbi charitas non est, non potest esse iustitia. *August.*

Sic affici debemus charitatis affectu; vt omnes velimus saluos fieri. *Aug.*

Finis præcepti est charitas. *Aug.*

Non memini legisse mala morte mortuum, qui libenter opera charitatis exercuit: habet enim multos intercessores, & impossibile est multorum preces non exaudiri. *Hieronymus.*

Ficta est charitas, quæ deserit in aduersitate. *Ambrosius.*

PHIL. POETÆ. Pauperibus semper clementem porrige dextram.

Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis.
Conuenit & tanto, quantus es ipse viro, *Ouid. de Ponto lib. 2. Eleg. 9.*

Rex est mendicus cui non est vllus amicus.

Extra fortunam est quidquid donatur amico.

Omnis amor cæcus non est amor arbiter æquus.

Nam deforme pecus iudicat esse decus.

Quisque amat ranam, ranam putat esse Dianam.

Tuta frequensque via est per amici fallere nomen.

Tuta frequensque luet si via crimen habet.

Vt ameris amabilis esto. *Ouid.*

Habet in aduersis auxilia qui in prosperis commodat. *Seneca in Prouerb.*

Qui succurrere perituro potest, cum non succurrit, occidit. *Seneca.*

Cunctis esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus, ad iram tardus, ad misericordiam pronus, in aduersis firmus, in prosperis cautus & humilis. *Seneca.*

Cato maior; amantis animum dicebat in alieno corpore viuere, quod hodie quoque celebratur, animam potius esse vbi amat, quam vbi animat.

De hac Charitatis Quæstiones Theol. supra Tom. 2. Tract. 5. Præcepto 2.

ASTVTIA.

Astuti sunt imitatores dæmonis. Quia dæmon primus Magister astutiæ & calliditatis fuit; & in Serpente, qui erat callidior cunctis animantibus terræ, primam mulierem seduxit, & callidè non est aggressus virum, in quo maior prudentia residebat, vt dicitur. *Gen. 20.*

Astuti sunt deceptores sociorum, & semper nouas vias subtilitatis ad decipiendum inueniunt. Sic Laban multoties voluit Iacobum deludere, nunc in vxore, nunc in mercede, & semper nouas astutias exquirendo. *Genes. 29. & 30.* Filij Iacob voluerunt patrem astutè decipere mittentes ei tunicam intinctam sanguine, vt crederet Ioseph filium à bestijs deuoratum. *Genes. 37.*

Astuti sunt crudeles & tyranni, qui per fraudes subditos & alios depriment & occidunt. Sic fecit Pharao, qui nouas adinuenit astutias vt filios Israel extingueret. *Exodi 1. 2. & 5.* Callidè voluit Saul occidi Dauid, simulans se velle dare filiam ei in vxorem. *1. Regum 18.* Sceleratam & nouam Iezabel inuenit astutiam, vt vineam auferret Naboth, & eum occidi faceret sine culpa: *3. Regum 21.* Athalia Regina vt regnare posset, omne semen Regium callidè interfecit. *4. Regum 11.* Herodes tyrannus impius callidè cogitauit Christum occidere, procurando innocentes pueros occidi. *Matth. 2.*

Astuti nituntur sua scelera occultare, aliquo velamine bonitatis. Sicut Dauid astutè voluit celare adulterium pietate, quando vocauit Vriam vt cum vxore quiesceret. *1. Regum 11.* Amon volens violare sororem, sub specie ægritudinis iniquitatem celauit. *2. Reg. 13.*

Astuti similes sunt Venatoribus qui ponunt occultos laqueos & retia, vt auiculas simplices & innocentes capiant & decipiant. Similes & sunt Piscatoribus qui tegunt hamum paruis escis, quasi muneribus, vt sic magnos pisces capiant.

Astuti sunt sicut Serpentes & Anguillæ, quas dum putas te manibus retinere, statim sua lubricitate è manibus elabuntur.

Similes etiam sunt Iano, quem Poetæ dicunt duas facies, vnam ante, & alteram retro habuisse; sic astuti habent duplicem vultum, duplicem linguam, verba duplicia, quæ pro suis lucris, tempori & loco accommodant.

Sed sicut piscis piscem, & lupus lupum deuorat, sic iusto Dei iudicio, vnus astutus ab altero astutiore decipitur.

Sententiæ selectæ de *Astutia* habentur supra verbo *Adulatio*, & infra verbo *Mendacium*, *Hypocrisis* &c.

AVARITIA.

Varitia solet esse insatiabilis, & impia. Infernus & perditio nunquam replentur, similiter & oculi hominum insatiabiles. *Prou. 1.* Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias fructum non capiet ex eis. *Eccles. 4.*

Quam si auaritia impia docet ibidem *cap. 14.* Auaro nihil est scelestius. Et *cap. 14.* Qui aurum diligit non iustificabitur. Et ideo monet *Eccles. cap. 4.* Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta. Et *cap. 14.* Væ qui prædaris nonne ipse prædaberis. Videte & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusipiam vita eius est. *Luc. 12.* Et ideo *Luc. 18.* diuitiæ dicuntur Spinæ, quæ suffocant bonum semen gratiæ, & vitæ spiritualis, & auarum potius pungunt & lacerant, quam satiant aut recreant.

Auari cupiditate ducti peruertunt iudicium, & veritatem in falsitatem commutant. Vinea Naboth fuit causa quod falsi testes contra eum producti fuerunt. *3. Regum 21.* Per pecuniam corrupti custodes sepulchri, mentiti sunt dicentes, Corpus Christi per disci-

discipulos sublatum fuisse. *Matth.*28. Felix Præses qui à Paulo pecuniam non recepit, ipsum non restituit libertati. *Act.*2. Giezi ex auaritia accepit pecuniam pro curatione Naaman, quam Helisæus fecerat gratis, & ideò lepra percussus. 3. *Regum* 5. Menelaus propter pecuniam quam promisit Andronico, habuit Sacerdotium. 2. *Machab.*4. Sacerdotes propter auaritiam permittebant vendi in templo oues & columbas. *Matth.*21.

Auari propter suam cupiditatem multoties incurrunt mortem. Nam Achior cupiditate ductus tulit de Anathemate Iericho; ideò fuit morti adijudicatus, vt habetur. *Iosue* 7. Nabal qui nuncijs Dauid fuit nimis auarus, substantiam & vitam perdidisset, nisi ob largitatem & prudentiam vxoris Abigael euasisset. 1. *Regum* 25.

Auari ob pecuniam proditiones exercent, & amicos supplantant. Nam Dalila propter pecuniam Sampsonem tradidit, quem prius se diligere ostendebat, vt dicitur. *Iudicum* 16. Iudas propter cupiditatem Christum tradidit & vendidit à quo tot & tanta receperat beneficia, vt habetur. *Matth.*26.

Auari sunt corrigendi à Prælatis, & à Deo grauiter puniuntur. Nam præcipua occasio reprobationis Saul videtur fuisse cupiditas; quam habuit in præda Amelech, vt habetur. 1. *Regum* 15. Opprimentes alios per vsuras & exactiones Neemias grauiter increpauit. *Neem.*1. Acerbè est punitus diues Epulo, qui de micis panis erga Lazarum auarus fuit. *Luc.*16. Emptores boum & villarum ab auaritiam sunt exclusi à Cœna magna quam Dominus præparauit. *Luc.*14. Grauiter punita est auaritia Ananiæ & Saphiræ per Apostolum Petrum. *Act.*5.

Auari similes sunt Ebriosis, qui quo plus sunt poti plus sitiunt. *S. Basil. Homil.*7. *Hexam.* Sicut Mare nunquam est sine fluctibus, ita auari nunquam sunt sine cura & turbatione, inquit *Chrysost. Hom.*29. Sicut ignis & Infernus nunquam dicunt sufficit, ita auari *Aug. epist.*5. *ad Bon.* Sicut ex mala Radice tantum crescunt mali fructus, sic ex auaritia pullulant omnia vitia: quia teste Scriptura, Radix omnium malorum est cupiditas.

S. Bonauentura, *in diæta, de peccat. cap.*6. non illepidè, sordidè auarum Porco comparat, qui dum viuit, nec lac, nec lanam, nec aliud bonum vlli præbet, sed dum moritur totus est hominibus vtilis, ita auarus nihil in vita, sed omnia quæ collegit post mortem alijs dispertit; animam cogitur dare dæmoni, corpus in alimentum vermibus, vestimenta pauperibus, debita creditoribus, loculos hæredibus, &c.

Comparat eundem auarum Talpæ, quæ cæca cælum non videt, & semper cumulos terreos congerit, & sibi foueas multiplicat, & intra illas se libenter abscondit, & vix pedes habet vt ex tenebris prodeat, aut in luce ambulet. Similis etiam est Pixidi testaceæ vndique clausæ, quæ ad pecuniam recipiendam superius perforata est, sed receptam pecuniam nunquam reddit, nisi frangatur; vti nec auarus nisi dum morte soluitur & conteritur, de quo rectè dicitur Isaiæ 30. Comminuetur, sicut conteritur lagena figuli.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo auarus non impleatur pecunia*. Dom.2. Aug. fer.5. l.3. *illo nihil scelestius*. Dom.5. Aug. fer.5. l.2. *regnum Dei non consequitur*. Dom.1. Epiph. fer.4. l.2. *vitium negotiantium*. Dom.1. Quadr. fer.3. l.3. *causa proditionis Christi*. Sabb. S. n.2. l.3. *Iustitiam inflectit*. Dom.3. Aug. n.2. l.1. *radix omnium malorum*. Dom.17. Pentec. n.3. l.2.

Vide *Liberalitas*.

Sententię selectę &c. de Auaritia.

QVi confidit in diuitijs suis, corruet. *Deut.* 11. Conturbat domum suam, qui sectatur auaritiam, qui autem oderit munera, viuet. *Deut.*15.

Infernus & perditio nunquam implentur, similiter & oculi hominum insatiabiles. *Ibid.*

Qui odit auaritiam longi fient dies eius. *Ib.*28.

Qui festinat ditari non erit innocens. *Ib. c.*28.

Nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet. *Deut.*10.

Beatus vir qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecuniæ thesauris. *Eccl* 4. *v.*13.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. *Matth.*6.

Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus. *Matth.*6.

PATRES. Auarus antequam lucretur seipsum perdit, & antequam aliquid capiat, capitur. *August.*

Auarus vir inferno est similis, quia nunquam dicit; sufficit. *August.*

Cum cetera vitia senescente homine senescant, sola auaritia (in Senibus) iuuenescit. *Hieronymus*.

Peccatum auaritiæ, mentem quam infecerit, ita grauem reddit, vt ad appetenda sublimia attolli non possit. *Gregorius*.

Auarus terrena esurit, vt mendicus. *Bernard.*

PHILOS. ET POETÆ. Dormit nocte parum, possessor diuitiarum.

Non est in mundo diues qui dicit, abundo.

O diues diues, non omni tempore viues.

Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Semper auarus eget.

ARIST. Auarus in accipiendo nimius in dando parcus.

Duæ res sunt, quæ maximè homines ad maleficium impellunt, luxuries, & auaritia. *Idem Aristoteles.*

Nihil est tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. *Cicero in Verrem.*

Nunquam placet Auarus, nisi in morte.

Tam deest Auaro quod habet, quam quod non habet. *Adagium apud Hieronymum ad Paulinum.*

Desunt inopiæ plurima, auaritiæ omnia. *Seneca Epist.* 108.

Quæstiones Theol. de Auaritia *supra Tom.* 2. *cap.* 7. *de furto, rapina &c.*

B.

BEATITVDO.

Beatitudo consistit in stabili possessione boni, quod per se possit perfectè satiare omnem appetitum, siue desiderium humanum. Non potest ergo beatitudo nostra consistere in opibus, aut in honore, aut voluptate rerum creatarum, quia hæ non sunt stabiles, nec possunt constanter satiare nostrum appetitum. Id testatur sapientissimus Salomon *Eccles. cap.* 1. Consideraui vniuersa quæ fiunt sub sole, & vidi quia omnes sunt vanitas & afflictio Spiritus; Et ideo dixit Dauid *Psal.* 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Nulla est ergo beatitudo in *Superbia*, *Auaritia*, *Luxuria*. Vide illa hic suis locis.

Quantus futurus sit splendor & fulgor Beatorum in Cælo, patet ex eo, quod Moyses etiam in hac vita ex colloquio diuino sic radiabat, vt filij Israel non potuerint oculos in eius faciem intendere. Quanto lucidiores erunt Beati, quorum corpus induet immortalitatem, & in corruptionem, iam facti ciues Sanctorum, & domestici Dei, & cohæredes Christi.

De Beatis illis dicitur *Danielis* 12. Fulgebunt iusti quasi splendor Firmamenti, & sicut stellæ in perpetuas æternitates. Cum sole autem illos comparat Christus. *Matth.* 13. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Quod & Dominus in se ipso manifestare voluit, quando in monte *Thabor* niue candidior, & sole splendidior apparuit, & tanta dulcedine Apostolos perfudit, vt Petrus expetierit sibi & alijs construi tria tabernacula, quasi illic perpetuò permansurus.

Veruntamen pro meritorum mensura claritas ista singulis impertietur, teste Apostolo, 1. *ad Corinth.* 15. Alia, inquit, claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia claritas Stellarum; stella enim à stella differt in claritate; sic & resurrectio mortuorum. Et 2. *ad Corinth. c.* 3. Nos verò omnes reuelata facie Dominum speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu. Et *Ioannes* 1. *cap.* 3. Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est; & omnis qui habet spem in eo sanctificat seipsum, sicut & ille Sanctus est.

Erunt quoque Beati impassibiles. Sicut scriptum est *Apocal. cap.* 7. Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos Sol, neque vllus æstus, quoniam Agnus qui in medio throni est reget illos, & deducet illos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mos vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt: & dixit qui sedebat in Throno, Ecce noua facio omnia. Idemque dicitur *Isaiæ c.* 49. Non esurient, neque sitient, neque percutiet eos æstus & sol, quia Miserator eorum reget eos.

Habebunt quoque corpora Beatorum donum agilitatis & subtilitatis. Per hæc potuerunt in momento penetrare corpora etiam solidissima, sicut radij solares per vitium nec fractum nec læsum momento transeunt. Sic corpus Christi gloriosum clauso sepulchro resurrexit *Ioann.* 20. Sic etiam ad discipulos clausis ianuis intrauit, dicens? Palpate & videte, quia Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere: *Lucæ* 24.

Habebunt etiam Beati summum gaudium ex ipsius Cæli pulchritudine & præstantia. Videmus enim illa etiam quæ sub Cælo sunt ingentem habere decorem & pulchritudinem quæ animos mirificè oblectant, qualis est species & pulchritudo, & Solis, Lunæ, Syderum, ac totius Terræ, & Maris; quanto illustrius est supremum illud Cæli empyrei palatium, quod Deus sibi, suisque Sanctis ad perpetuam eorum oblectationem fabricauit. Hinc cum stupore exclamat Propheta, *Baruch.* 2. O Israel, quam magna est Domus Dei, & ingens locus possessionis eius. Et Dauid *Psalm.* 86. Gloriosa dicta sunt de te Ciuitas Dei: Domum tuam, Domine, decet sanctitudo in lon-

gitudinem dierum. Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini *Ps.* 85. Cælestis illa Hierusalem *Apoc.* 8. fusius describitur.

Sed maius erit gaudium in clara Dei visione, & in societate Christi, & omnium Angelorum, ac Sanctorum. Hoc spondet ipse Christus. *Ioann.* 17. Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam quam dedisti mihi. Et Apostolus 1. *ad Corinth. c.* 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Denique incomprehensam istius felicitatis magnitudinem declarat 1. *ad Corinth.* 2. Oculos non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quanta præparauit Deus diligentibus se.

Cælestis gloriæ magnitudinem Deus quibusdam aliquo modo in hac etiam vita ostendit. Exemplum est in Iacob, *Genes.* 18. Vidit Iacob scalam de terra ad cælum vsque extensam, & Angelos per eam ascendentes & descendentes, & exclamauit. Quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Et iterum *Genes.* 32. Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Eodem modo Dominus se Moysi ostendit, *Exodi* 33. *Elias* curru igneo per turbinem in sublime raptus fuit, & aliquid cælestis gaudij saltem à longè prælibauit. 4. *Regum* 2. *Ezechiel* Propheta vidit super firmamento sedentem in Throno: & hæc, inquit visio similitudinis gloriæ Domini. *Ezechielis* 1. Si illa tam stupenda fuit gloriæ similitudo, qualis quæso est ipsa gloria. *Stephanus*, etiam cum lapidaretur. Intendens cælum vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei *Actorum* 7. *Paulus* Apostolus raptus est in tertium cælum, & audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui 2. *ad Corinth. cap.* 12. Ioannes Euangelista *Apocal. cap.* 3. testatur se in cælo fuisse, non in corpore, sed spiritu, vbi vidit sedentem in Throno, voces cælestes audiuit, conspexit lampades, & tronitrua, & quatuor animalia Deum laudantia, & viginti quatuor Seniores adorantes sedentem in Throno, & alia plurima.

Multa quoque cælestis gloriæ signa ostensa sunt in vita & morte plurium Sanctorum, vt videre est nominatim in Vita S. Pauli primi Eremitæ, S. Odilonis, S. Augustini, S. Francisci, S. Martini, S. Patricij, S. Thomæ Cantuariensis, S. Alexij, S. Dorotheæ, S. Margarithæ, S. Agnetis, S. Catharinæ, S. Ceciliæ, S. Eulaliæ, quod & in pluribus alijs factum est, vt cælestibus hisce signis & Sanctorum beatitudo ostenderetur, & nos ad ardentem beatitudinis futuræ spem & amorem incitaremur.

Futura hominis Beatitudo post huius vitæ labores, rectè comparatur *Auroræ*, quæ post nocturnas tenebras nobis subito elucescit. Comparatur fragrantibus *Rosis* quæ ex spinis emergunt. Comparatur lætis & amænis *Fructibus*, qui ex vili semine in terram depresso, cum multo feruore consurgunt. Seminatur, inquit Apostolus, corpus animale resurget corpus spirituale: seminatur in correptione, resurget in gloria &c. *ad Corinth. c.* 15. V. Gloria cælestis.

Sententiæ selectæ de Beatitudine.

INfelix, qui omnia nouit, & te Deus nescit, qui autem te & illa nouit, non propter illa beatus, sed propter te solum. *August.*

Beatitudo vera non est, de cuius æternitate dubitatur. *Idem.*

Beatus non est qui quæ vult habet, si mala velit. *Idem.*

Quid hoc bono melius? quid hac felicitate felicius, viuere Deo, viuere de Deo. *Ambrosius.*

Nihil est ex omni parte beatum. *Horatius.*

Nil beata vita desiderat, nil requirit, nullo eget, sed sei ipsa contenta est. *Arist.*

Omnis homo naturaliter beatus esse desiderat. *Aristotil. Ethic.* 1. Et *D. Thom. part.* 1. *q.* 19. *art.* 10.

HÆRESES varias de Beatitudine *vide supra Tom. I. pag.* 194.

De visione Beatifica, Lumine gloriæ &c. expositiones Theologicæ, *supra Tom. II. Part. I. pag.* 9. & *pag* 26. seq.

BAPTISMVS.

B*Aptismus præfiguratus fuit in figuris antiquæ legis.* Nam per mare rubrum filij Israel liberati sunt, id est Christiani, & Pharao, id est diabolus cum suis sequacibus, est submersus. *Exodi* 14. Signabatur Baptismus per aquam in quam Helizæus misit salem, id est, Christi gratiam. 4. *Reg.* 20.

Septena lotio *Naaman* in Iordane quæ eum mundauit à lepra, signat septem dona Spiritus Sancti, mundantia hominem Baptizatum. 4. *Reg.* 5.

Baptismus prædictus fuit à Prophetis antiquis & nouis: Nam de eo dici potest illud *Ezechielis*, effundam supra vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquinamentis vestris. *Ezech.* 36.

Ioannes Baptiſta cæpit Baptiſmum aquæ, ſed Baptiſmum Chriſti cum gratia & Spiritu Sancto prophetice prænunciauit. *Matth.* 3. Baptiſmum approbauit Chriſtus, quando baptizatus eſt à Ioanne, & Spiritus Sanctus apparuit in Columbæ ſpecie, vt aquis virtutem tribueret ſalutarem. *Matth.* 3. *&* *Luc.* 3.

Præcepit Chriſtus Baptiſmum de neceſſitate, cum dixit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum. *Ioan.* 3. Prædicare etiam voluit Chriſtus Baptiſmum, & formam baptizandi, dicens. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *Matth.* 28. In Baptiſmo & Fide oſtendit Chriſtus eſſe ſalutem noſtram dicens: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. *Marci vltimo*. Vide de Baptiſmo ſupra in part. 3. de Sacramentis, & infra in Catecheſi.

VIDE EX BREVIARIO. *Quæ inter Chriſti Baptiſmum & Ioannis differentia*. Dom. III. Aduen. Sabb. l. 3. *Baptizatorum encomia, & vita*. Dom. in Alb. n. 2. *Baptiſmi neceſſitas non ſolum quoad gentilium ſed & Chriſtianorum infantes*. 28. Iul. n. 2. l. 3. *eius virtus quoad peccata*. Domin. III. Adu. Sabb. l. 3. *& maculas animæ*. Domin. III. Quad. fer. 2. l. 3. *& ſanitatem Corporis*. F. Silueſtri P. n. 2. & 9. Nouemb. n. 2. l. 2. *eius cæremoniæ*. Sabb. ante Pent. n. 2. & Dom. II. n. 3. *ad eum præparatio prius in anima*, fer. 6. Paſch. *neceſſaria baptizatis & baptizandis*, ibid. *promiſſa in eo ſeruanda*, fer. 6. Aſcenſ. n. 4. l. 2. *vis & vſus eius*, 28. Ianuar. lect. vn. 14. April. lect. 1. 4. Maij l. 1. & n. 2. 2. Inu. l. 1. 1. 2. Iul. n. 3. l. 3. *& ſæpius*.

Sententiæ aliæ de Baptiſmo.

Qvicumque in Chriſto Ieſu Baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. *Galat.* 3.

Vna fides, vnum Baptiſma. *Epheſ.* 4.

Pænitentiam agite & Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti. *Act.* 2.

Amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non poteſt introire in regnum Dei. *Ioan.* 3.

Si Baptizata eſt caro Chriſti quæ ſine peccato erat propter exemplum imitationis: quanto magis Baptizanda eſt caro mortis propter euitandum iudicium damnationis. *Auguſt.*

HÆRESES de Baptiſmo, *vide ſupra Tomo I. pag.* 203. De Baptiſmo per Martyrium v. *Tomo II. Part. I. pag.* 90. Quæſtiones Theologicas v. *Part. II. de Sacrament. pag.* 267.

BENIGNITAS DEI.

B*Enignus eſt Dominus tribulationem ſuſtinentibus*. Ideò fugienti Iacob iram fratris ſui Eſau Dominus benigne apparuit, & reuertentem benignè defendit. *Geneſ.* 33. Heliæ in neceſſitate coruus panes & carnes iuſſu Dei cum benignitate ferebat. 3. *Reg.* 17. Eidem Heliæ feſſo & deiecto Deus panem & aquam per Angelum deſtinauit. 3. *Reg.* 3. *&* 19. Cum Azaria & ſocijs eius in fornace vidit Nabuchodonoſor ſimilem filio Dei, ad probandum, quod Deus tribulatis adeſſe ſoleat. *Dan.* 3. Danieli exiſtenti in lacu leonum, Deus benignè miſit prandium per Abacuc de longinquo. *Dan.* 14. Diſcipulis de Chriſti receſſu dolentibus ipſe Spiritum paraclitum promiſit, & dedit. *Ioannis* 14. *Act.* 2. Petrum fluctuantem in mari Dominus benignè de fluctibus liberauit. *Matth.* 14. Stephano poſito in tribulatione Martyrij Dominus benignè cœlum apertum & ſeipſum oſtendit, cuius aſpectu Stephanus recreatus, ſpiritum ſuum illi cum lætitia commendauit. *Actorum* 7. Latronem clamantem in ſuis tribulationibus conſolatus eſt Dominus dicens; Hodie mecum eris in Paradiſo. *Luc.* 23. Ionam deuoratum à balena Dominus miſericorditer liberauit. *Ioan. c.* 2.

Benignus eſt Deus iuſtis & rectè viuentibus. Ideò Ezechias Rex dixit: Dominus propitiabitur cunctis, qui in toto corde quærunt Deum. 2. *Paralip.* 30. Miſit Dominus benignè Angelum Raphaelem, qui Tobiam duxit incolumem & reduxit. *Tobiæ* 5. *vſque ad* 12. Magdalenam pio operi intentam Chriſtus benignè, diſcipulis murmurantibus excuſauit. *Matthæi* 26. *Marci* 14. Exaudiuit Dominus innocentem Suſannam, & benignè eam ab iniuſtis ſenibus liberauit. *Danielis* 13. Diſcipulos Chriſtus benignè defendit tempore Paſſionis dicens; Si me quæritis, ſinite hos abire. *Ioannis* 38.

Benignus eſt Dominus præliantibus pro iuſtitia, eos confortando, & adiuuando. Ideò obediuit Dominus vocis Ioſuæ dicentis, Sol contra Gabaon non moueatur. *Ioſ.* 10. Gedeoni dedit bis ſignum in vellere, quod de hoſtibus victoriam obtineret. *Iudic.* 6. Machabæus & qui cum eo erant, bis à Deo auxilium acceperunt. 1. *Machab.* 10.

Benignus eſt Dominus peccatoribus; volentibus pænitere. Ideò benignè pepercit Dauid confitentis peccatum cum à Nathan fuit reprehenſus

ſus. 2. *Reg.* 12. Exemplum Chriſti de filio prodigo, maximam Dei benignitatem in peccatores oſtendit. *Lucæ* 20. Zachæus publicanus qui Chriſtum deſiderabat videre, benignè fuit à Domino viſitatus. *Lucæ* 16. Latroni petenti ſui à Chriſto memoriam, promiſit breui tempore Paradiſum, *ſupra Luc.* 23. Magna pietas Chriſti qua Petrum ter negantem non obiecit, ſed potiùs benignè reſpexit. *Lucæ* 22. Thomam non credentem non repulit, ſed ſe ab eo tangi & palpari permiſit. *Ioan.* 20. Saulum perſecutorem proſtratum & excæcatum benignè erexit & illuminauit. *Act.* 9.

Benignus eſt Dominus ægris & infirmis. Nam circumibat Ieſus totam Galilæam, ſanans omnem languorem & infirmitatem. *Matth.* 4. & 9.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo benignus Deus vocet ad pœnitentiam.* F. Silueſt. n. 1. l. 2. *omnia diſponit in miſericordia.* Dom. III. Aug. Sabb. *plena eſt ea terra.* Fer. 2. Pſ. 32. *vnica cauſa redemptionis.* Dom. IV. Adu. n. 2. l. 2. V. Conſolatio diuina.

Vide cum Sententijs ſupra *Amor Dei*, & infra *Conſolatio diuina.*

BLASPHEMIA.

B*Laſphemi in Deum grauiter puniuntur, etiam in hac vita.* Nam filius mulieri Iſraelitæ, quia blaſphemauerat Deum, iuſſus eſt à Domino lapidari. *Leuit.* 14. Vir dixit ad Regem Iſrael, qui dixerat: Deus montium Dominus, & non Deus vallium, dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua. 3. *Reg.* 20. Multum diſplicuerunt Domino blaſphemiæ ſeruorum Senacherib Regis Aſſyriorum, propter quas percuſſit Deus 185. millia hominum de exercitu eius. 4. *Reg.* 19. Multum aggrauauit Nathan peccatum Dauid, quod fecerat inimicos blaſphemare nomen Domini. 2. *Reg.* 12.

Blaſphemia ex magna ſuperbia oritur. Vndè Nabuchodonoſor dixit tribus pueris, qui eſt Dominus qui eripiat vos de manu mea? Quia ſtatuam eius adorare nolebant. *Daniel* 3. Holofernes indignatus, quia Achior Dei potentiam commendauit, dixit: Oſtendam tibi quod non ſit Deus in terra niſi Nabuchodonoſor. *Iudith.* 6. Dicentibus Iudæis Nicanori: Eſt Deus potens in cœlo, qui iubet cuſtodiri Sabbathum, Reſpondit, & ego potens in terra, qui iubeo ſumere arma. *Machab.* 15.

Blaſphemant in Deum increduli & infideles detrahendo operibus Dei. Vndè cum Ieſus eieciſſet dæmonem Phariſæi clamabant. In Beelzebub Principe dæmoniorum eijcit dæmonia. *Matth.* 12. *Lucæ* 11. Pendente Chriſto in Cruce prætereuntes blaſphemabant eum, mouentes capita ſua, & dicentes, Vah! qui deſtruis templum Dei, & in triduo reædificans illud. *Math.* 22.

Sicut Canes dicuntur contra lunam latrare, ita impij ſicut canes rabidi contra Deum & Dominum ſuum blaſphemant. Linguam habent blaſphemi inſtar Serpentis, quæ non nouit aliud, quàm venenum euomere, etiam contra Deum, qui omnes quaſi in ſuo ſinu fouet.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodò blaſphemia flagellet Chriſtum.* Dom. IV. Quad. fer. 2. l. 2. *frequentior vitæ quam linguæ* 7. Aug. n. 2. l. 1. *blaſphemi regnum Dei non poſſidebunt.* Dom. I. Epiph. fer 4. l. 2. *qui diligit maledictionem veniet ei.* Sabb. Pſal. 108.

Sententiæ ſacræ de Blaſphemia.

NOn aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum (quanto minus ad blaſphemandum) *Exod.* 20.

Qui blaſphemauerit nomen Domini mortè moriatur. *Leuit.* 24.

Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Deus, ſi autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? *Reg.* 2.

Dauidi dictum. Quoniam blaſphemare feciſti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc filius qui natus eſt tibi morte morietur. 2. *Reg.* 18.

Docuit iniquitas tua os tuum, & quia imitaris linguam blaſphemantium, condemnabit te os tuum, & non ego. *Iob.* 15.

Vir multum iurans replebitur multa iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga. *Eccl.* 23.

Omnia remittentur filijs hominum peccata &c. at qui blaſphemauerint in Spiritum Sanctum, non habet remiſſionem in æternum. *Marc.* 3. *Luc.* 12.

Non minus peccant qui blaſphemant Chriſtum regnantem in cælis, quam qui crucifixerunt ambulantem in terris. *Auguſt.*

Quæſtiones Theol. ſupra de Blaſphemia & iuramento contra 2. præceptum, vide *Tom.* 2. *part.* 2. *tract.* 5. *cap.* 2.

C.

CASTITAS, ET CONTINENTIA.

C*Aſtitas ſeruatur in ſocietate bonorum, & perditur in conſortio malorum.* Quamdiu Di-

Dina fuit cum fratribus suis, & patre, mansit casta, sed exiens mulieres peregrinas curiosè videre, corrupta est. *Gen.*34.

Castitatem violantes grauiter puniuntur. Nam cum Sichem violasset Dinam filij Iacob, fratres eius Sichem & patrem & populum occiderunt. *Genes.*30. Amon propter deflorationem Thamar ab Absolone in conuiuio est occisus, 2. *Reg.*13. Post violationem vxoris Leuitæ plusquam sexaginta millia hominum sunt occisi. *Iud.*20.

Castitas cara res est, & multum diligenda. Ideò Ioseph licet esset iuuenis & sollicitaretur à domina, maluit incarcerari, & diffamari quàm perdere castitatem. *Genes.*39. Sic diligebat Sara castitatem vt diceret; Tu scis Domine quia nunquam concupiui virum. *Tobiæ* 3. Grauiter fuit Susanna molestata à senibus; sed nec famam, nec vitam præposuit castitati. *Dan.*13. Virgo Maria non est oblita votum castitatis seruare, licet Angelus diceret ei, quod de ea filius Dei nasceretur. *Luc.*1.

Castitatem maximè seruare debent, Sacerdotes & ministri Dei. In cuius figura dicitur quod mundi debeant esse à mulieribus qui panes sacerdotales manducarent, vt habetur 1. *Regum* 24.

Argumentum est castitatis Prælatis & Clericis, quod Stephanus in primitiua Ecclesia tam castus fuit, vt non dubitauerint eum mulieribus perficere. *Act.*6.

Castè debent viuere relictæ, & viduæ, quibus castitas est difficilior. Ideò Iudith post mortem viri sui non cognouit alium virum, sed cum puellis suis clausa morabatur, habens cilicium supra lumbos, & ieiunans cunctis diebus. *Lib. Iudith.* Anna vidua fuit vsque ad annos octoginta quatuor; quæ non descendebat de templo, ieiunijs, & orationibus vacans. *Luc.*2.

Castitas debet alijs virtutibus adornari. Quod ostenditur in Parabola de decem Virginibus vbi tot Virgines fatuæ exclusæ, licet castæ erant, oleum tamen bonorum operum non habebant. *Matth.*25.

Castitas similis est purissimo Speculo, quod minimo halitu obscuratur. Similis est Rosis, & floribus, qui si tangantur marcescunt, intacti fructum gratissimum fuerunt. Vide *Luxuria*.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodò faciat amabiles*. Dom. III. n.2. l.2. *sine bonis operibus non est magna*. Dom. non Pontif. n.3. l.2. *Seruanda maximè Ecclesiasticis*. 28. Aug. n.2. l.3. *per vim violata, duplicat coronam*. 13. Decemb. n.2. l.3. *Virginitati iuncta valdè sublimis*. 22. Nouemb. n.3. l.1. *summis laudibus extollitur*. 2. Com. Virg. n.2. l.4. *fluxit de cælo*. Ibid. l.3. *æternum Patris Verbum è cælo traxit*. Ibid. *coniugio præualet*. Dom. II. Epiph. n.3. l.2. & fer.5. Ibid. *Deo charos facit*. 6. Maij n.1.3. *Angelis similes*. Com. Virg. n.2. l.2. *Premium eius summum erit*. 5. Febr. n.3. *non est seruatus impossibilis*. 5. Febr. n.3. *sola ad salutem non sufficiens*. Com. Virg. n.3. l.3.

CALVMNIA vide *Detractio*.

Sententiæ selectæ de Castitate.

PEpigi fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine. *Iob.*13. multo magis ne oculis fixè contemplemur.

Ne aspicias in mulieris speciem & ne concupiscas mulierem à specie. *Eccles.*25.

Scio, quoniam non possum esse continens, nisi Deus det. *Sapient.*2.

Melius est mihi incidere absque opere in manus hominum, quam peccare in conspectu Domini. *Danielis* 13. Ita Susanna de libidine iniquè accusata.

Sunt Eunuchi qui castrauerunt se ipsos propter regnum cœlorum. *Matth.*19.

Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt. 1. *ad Corinth.*7.

Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego. 1. *ad Corinth.* Præclarum pro illis ipsius Apostoli exemplum.

Qui matrimonio iungit virginem suam bene facit, & qui non iungit, melius facit. 1. *ad Corinth.* vbi consilium illud Euangelicum comprobatur.

Fructus Spiritus est charitas, continentia, castitas *ad Galat.*5. vbi contiuentia & castitas Charitati reginæ virtutum proximè adiungitur.

PATRES. Non dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos, quia impudicus oculus, impudici cordis est nuntius. *August.*

Pudicitia virtus animæ est, & comitem habet fortitudinem. *Idem de Ciuitate Dei*.

Quacumque virtute polleas, quibuscumque operibus niteas, si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahes. *Hieron.*

Maius miraculum est de carne propria fomitem eradicare luxuriæ, quam expellere immundos spiritus de corporibus alienis. *Aener. Beda.*

CHARITAS. V. AMOR.

AMor Dei fecit misericordiam obtinere. Ideò daturus Dominus Legem Moysi dixit: Ergo Dominus facio misericordiam his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea. *Exod.*20.

Amor

Amor Dei principium & finis est omnium mandatorum. Ideò dixit Moyses: quid petit Deus à te, nisi vt ambules in vijs eius, & diligas eum. *Deut.*10. Paulus etiam dixit: Si quis non amat Deum anathema sit: ac si diceret defectu charitatis hominem à Deo separari 1. *ad Corinth.*16. Hoc est etiam quod Paulus dixit; Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem non habeam factus sum sicut æs sonans, aut cymbalum tinniens *&c.* 1. *ad Cor.*13.

Vide suprà fusiùs *Amor, Dei, & Amor proximi.*

CHRISTVS.

Christi vita, virtutes, doctrina, miracula exponuntur in toto Euangelio, in quo vt singula facilius inueniantur, præcipua mysteria & loca breuiter audiamus. Christi Conceptio, Natiuitas, Diuinitas, *Matth.*1. *Lucæ* 1. *&c.* Baptismus Christi & vox de cœlo. *Matth.* 3. *Marci* 1. Ieiunat 40. diebus & tentatur à dæmone. *Matth.*4. Vocatio Apostolorum *Matth.*4. Sermo Christi in monte, octo beatitudines, & excellentia legis Euangelicæ enarratur. *Matth.*5. Mittit Apostolos ad prædicandum, & dat ipsis virtutem operandi miracula. *Matth.* 9. *v.*37. *Luc.*10. *v.*2. Transfiguratio Christi gloriosa, & vox de cœlo audita. *Matth.*17. *Lucæ* 9. *v.* 29. Instituit cœnam Eucharisticam sui corporis & sanguinis. *Matth.*26. *Marc.*14. *Lucę* 22.

Christi miracula & misericordia in curandis infirmis. Sanat decem leprosos & dæmoniacum. *Lucę* 17. Illuminat cœcum. *Marc.*10. & plures alios infirmos & socrum Petri. *Matth.*8. Paraliticum per tectum demissum. *Matth.*9. Hydropicum. *Lucę* 14. Manum aridam. *Marc.*3. Languidum ad piscinam. *Ioann.*5. Seruum centurionis. *Matth.*8. Filium Reguli. *Ioann.*4. Mulierem à fluxu sanguinis. *Matth.*9.

Christi doctrina in varijs parabolis elegantur ab eo proposita. In parabola seminantis explicat effectum varium, verbi & gratiæ diuinæ. *Lucę* 8. In zizanijs exponit malitiam dæmonis, hæreticorum, & improborum hominum. *Matth.*13. In grano synapis vim doctrinæ Euangelicæ. *Matth.* 13. In negotiatore emente pretiosam margaritam studium regni cœlestis præ rebus terrenis. *Matth.*13. In oue perdita ostenditur charitas Christi in quærendis & recipiendis peccatoribus. *Lucę* 5. Eadem declaratur in filio prodigo. *Lucę* 5. Et in homine à latronibus sauciato & à Samaritano benigne curato.

Charitatem erga proximum in remittendis iniurijs, explicat in seruo qui debeat 100. talenta, *Matth.*18. *Humilitatem & superbiam* in Publicano & Pharisæo. *Luc.*18. *Diligentiam* in exercitio bonorum operum commendat in operarijs in vineam missis. *Matth.*20. *Vocationem* variam ad gloriam regni cœlestis aptè exponit in parabola de inuitatis ad nuptias, & ad cœnam magnam. *Matthęi* 22. *Lucę* 14. Et de decem virginibus, & quinque talentis. *Matth.*25. *Lucę* 19.

Christi pro salute hominum passio, mors, & sepultura. Matth.27. Marc.25. Luc.23. Ioan.22.

Christi resurrectio à mortuis, & Apparitio varia. Matth.28. *Eius gloriosa in cęlum Ascensio,* Marc.16. Lucæ 24. Ioan.13. *Christus in cœlo noster mediator & aduocatus.* Ioan.6. & 14.

VIDE EX BREVIARIO. Christus *Agnus*, 13. Nouemb. nocturno 2. l.3. & 30. n.2. l.2. & fer.3. Maij hebd. n.1. l.1. & 14. Sept. n.3. l.3. *Angelus.* 20. Mart. n.2. l.2. *Aquila.* Fer.3. infra Dom. Ascens. n.2. *Auis.* Ibid. fer.4. n.2. l.3. *Flos.* Dom.II. Adu. n.2. l.2. *Gallina.* Fer.6. Dom.III. Quadr. l.3. *Granum frumenti.* 1. Febr. n.3. *Lux.* Sabb. Dom.IV. Quadr. *Mons.* Dom. Palm. n.3. l.2. Com. Doct. n.3. l.3. *Sella.* die 6. infra Epiph. n 3. l.2. *Sol.* Octau. Ascens. n.3. l.1. *Via.* Dom. Quinquag. n.3. l.3. *Vitis.* Com. plur. Mart. temp. Pasch. n.3. *Caput Ecclesię.* Dom.IV. Epiph. fer. 3. n.1. *Medicus.* Dom. infra Ascens. n.2. *Pater.* Sabb. ante Pentec. n.3. *Paraclitus.* Ibid. *Pascha nostrum.* Dom.I. Epiph. fer.3. l.2. *Propritiatio nostra.* Fest. Ioan. Euang. n.1. l.3. *Dominus.* Dom. VIII. Pentec. n. 2. l. 3. *Rex.* Sabb. ante Dom. Palm. *Sacerdos.* Fer.3. infra Corp. Christ. n.2. l. 2. Virtutes eius: *Charitas.* Octau. Innocent. n.2. l.3. *Humilitas per quam nostram superbiam increpauit.* 12 Maij. *Iustitia, quam cum mansuetudine exercuit.* Dom.III. Quad. Sabb. l.3. *Obedientia.* Dom. infra Epiph. l.3. *Oratio.* Fer.6. Pent. l.1. 25. Aug. n.3. *Paupertas.* Com. non Pontif. n.3. l.3. Passio eius. *Nec solus Deus, nec solus homo pati potuisset.* Octau. Ascens. n.3. l.3. *In cruce extendens manus, contradicentes exspectabat.* Fer. 5. Maij hebd. n.2. l.3. *Vulneribus suis nostra sanare voluit.* Fer.3. Pasch. l.2. & Dom.II. Pasch. n.2. l.3. *Extra portam passus est.* Dom.6. Epiph. Sabb. l.3. *Neque attendebat à quibus, sed pro quibus pateretur.* Dom. Pasch. fer.2. l.3. Resurrectio. *Per hanc maiorem gloriam acquisiuit.* Com. Euang. n. 3. l.3. *Est spes nostra.* Dom. infra Ascens. n.2. l.2. *Eius Ascensio nostra glorificatio.* Dom. infra Ascens. n.2. l 2. Maiestas *in facie eius occulta relucebat.* 21. Sept. n.3. l.1. *Honor ei debitus.* Dom. II. Adu. n.3. l.1. *Imitandus.* 12. Aug. n.3. l.2. Figuræ eius *Iacob.* Dom.II. Quadr. n.2. l.2. *Ionas.* Dom.I. Quadr fer.4. *Salomon.* Dom.VIII. Pentec. n.2. *Dauid.* Dom. IV. Pentec. *Elias.* Ibid. lect.2.

HÆ-

HÆRESES circa personam Christi V. supra *Tom.1. pag.206.* & circa eius Incarnationem *Tom.2. part.1. pag.82.*

CONFESSIO PECCATORVM.

Placet Deo humilis peccati confessio. Reprehensus Dauid à Nathan peccatum suum patenter & humiliter est confessus dicens, peccaui Domino, & confestim veniam obtinuit. *2. Reg.* 12. Veniebat ad Ioannem omnis populus Iuda, Confitentes peccata sua. *Matth.3. Marc.* 1. In cuius figura dixit Christus leprosis. Ite, ostendite vos Sacerdotibus. *Luc.17.* Prædicante Paulo multi veniebant Confitentes peccata sua. *Actor.19.*

Confessio peccatorum debet esse cum spe veniæ, & non cum desperatione. Ideò confessio Cain Deo non placuit, nec ipsi profuit, quia cum desperatione dixit; Maior est iniquitas mea quam vt veniam mereat. *Genes.4.* Iudas confessus est peccatum suum, dicens, Peccaui tradens sanguinem iustum &c. Sed ipsi non profuit, quia cum desperatione fecit. *Matth.26.*

Confessio peccatorum debet esse cum proposito vlterius non peccandi. Ideò Pharaoni dicenti, Peccaui, non profuit illa confessio; quia non intendebat desistere à peccato & duritia cordis sui. *Exod.10* Simile accidit Sauli, cum reprehenderet eum Samuel de inobedientia erga Deum. *1. Reg.15.* Sed quia Dauid agnouit suum peccatum cum intentione vlteriùs non peccandi, Dixit ei Nathan, Transtulit Dominus peccatum tuum. *2. Reg.12.*

Confessionem inducit aliquando tribulatio & afflictio. Ideò dicit Psalmista; Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, posteà accelerauerunt, scilicet ad confessionem. *Psal.15.* Afflicti Israelitæ per serpentes dixerunt Moysi: peccauimus, quia locuti sumus contra te. *Num.21.* Oppressi filij Israel à Philistæis & filijs Amon confessi sunt, dicentes, peccauimus. *Iud 10.*

Confiteri debent homines quantumcumque iusti, & se peccatores reputare. Exemplo Neemiæ dicentis; ergo & domus Patri mei peccauimus, iniquitatem fecimus. *Neem.1.* Orans Daniel, qui erat vir perfectus dicebat, Peccauimus, iniquitatem fecimus. *Daniel 9.* Sextus illorum septem fratrum Machabæorum confessus est qui pro Domino sustinebant Martyrium, vide Controuersias & Hæreses de confessione *Tom.1. pag.100. & pag.189.* Hæc patimur quia peccauimus. *2. Machab.7.*

Vide infra in Catechesi cap.4. de Sacrament. Pœnit. Item in Resol. Theol. Trip. part.3. cap. 1. &c.

VIDE EX BREVIARIO. Confessio. *Qui eius effectus.* In Festo Ioan. Fu. n.1. l.2. *Ad salutem necessaria.* Com. Dedic. n.3. l.3. *Initium bonorum* fer.2. Pentec. l.3. *& vulnerum Animę ruptio.* Dom.II. Quadr. fer.5. Absolutio *quantę efficacię.* Dom.I. Quad. Sabb. l.2. *Non erubescendum confiteri.* Dom.IV. Aug. Sabb. l.2. & fer.2. Pent. lect.3.

Sententię selectę &c. de Confessione Peccatorum.

NOtandum, in his non agi de sola Confessione Sacramentali.

Confessio fit ad salutem *ad Rom.10.*

Confitemini alterutrum peccata vestra. *Iacobi 5.* Confitentes peccata sua. *Matth.3.*

Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. *Ioann.16.*

Si confitemur peccata nostra, Deus fidelis est & iustus vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. *Ioann.1.*

Vade lauare septies in Iordane, & recipiet caro tua sanitatem, & mundaberis. 4. *Reg.5.*

Delictum meum cognitum tibi feci & iniustitiam meam non abscondi. *Psalm.31.*

Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino &c. *Psal.11.*

Qui abscondit scelera sua, non dirigetur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. *Psal.28.*

Non confundaris confiteri peccata tua. *Eccles.4.*

Vade & ostende te Sacerdoti, & offert munus tuum. *Matth.8.*

PATRES. Quem pænitet, omnino pæniteat, & dolorem lacrimis ostendat, repræsentet vitam suam Deo per Sacerdotes, præueniat iudicium Dei per confessione. *Augustinus.*

Non operui sed aperui, vti aperires; non cælaui vt tegeres, nam quando homo detegit, Deus tegit, cum homo cælat, Deus nudat, cum homo agnoscit, Deus ignoscit. *Augustinus.*

Qui vult confiteri peccata sua, vt inueniat gratiam, quærat Sacerdotem scientem ligare & soluere: ne cum negligens circa te extiterit, negligatur ab illo. *August.*

O homo quid times confiteri? illud quod per confessionem scio minus scio, quam illud quod nescio: cur confiteri erubescis peccata tua? peccator sum sicut & tu: homo sum, humani à me nihil est alienum. Confitere homo homini, homo peccator, homini peccatori: Elige

Elige quod vis, si non confessus lates, inconfessus damnaberis. *Augustinus in Psalmos.*

Qui promereri vult quod expetit, debet malum confiteri quod fecit: valde enim facile est, vt peccatorem sequisque fateatur, cum nihil pro peccato suo patitur. *Gregorius* 8. *moralium.*

Confessio sanat, confessio iustificat, confessio peccatis veniam donat. Omnis spes in confessione consistit, in confessione locus misericordiæ est: nulla tam grauis est culpa, quæ per confessionem non habeat veniam. *S. Isidorus.*

Quantum displicet Deo imprudentia peccatoris, tantum placet verecundia confitentis. *Bernardus.*

O Beata confessio, quæ æternum tollit opprobrium. *Cassiodorus.*

Confessio aperit paradisum, confessio spem saluandi tribuit: vnde scriptura dicit, dicitur iniquitates tuas, vt iustificeris. *Ambrosius.*

CONSILIVM BONVM.

C*onsilium Sapientum seruandum est.* Ideò dicebat filio Tobias, Consilium semper à sapiente perquire. *Tobiæ* 4.

Qui non credit Consilijs Sapientum perit: Sicut filij Israel, qui noluerunt credere Moysi sapienti & experto dicenti, non ascendatis, ideò victi fuerunt, *Num.*14. Roboam quia non tenuit Consilium Seniorum ad clementiam, sed consilium iuuenum ad iugum durissimum subditis imponendum, magna pars populi ab illo defecit, 3. *Reg.* 12. Daniel plenus sapientia dedit bonum consilium Nabuchodonosor, vt peccata sua eleemosynis redimeret, sed ipse non credidit, ideò ad bestias est translatus. *Daniel.* 4.

Consilijs amicorum est credendum. Nam fidele consilium dabat Achior Holoferni cum quo erat in exercitu, sed quia non credidit, occisus fuit, *Iudith.* 5. Godolias qui non credidit Consilijs Ionnam vt sibi caueret, mortem incurrit, *Ierem.*41. Iudas cum paucis pugnaturus contra multos, noluit acquiescere consilijs amicorum, vt meliorem opportunitatem exspectaret, ideò in prælio interijt. 2. *Machab.* 9. Consilia octo Euangelica ad beatitudinem obtinendam præbuit Christus in monte. *Matthæo* 5.

Consilium bonum *Simile* est optimæ Medicinæ, quà homines ad salutem perducuntur, & à morte conseruantur: consilium verò peruersum simile veneno, aut pesti, qua homines inficiuntur & pereunt.

VIDE EX BREVIARIO. *Malè viuitur sine bono consilio* Dom. IV. Aug. n. 2. l. 2. *Malorum Consilium disperdet Deus* fer. 2. Psalm. 32. *Manente consilio Domini in æternum.* Ibid. *Consilia Euangelica, custodiunt præcepta diuina* in Communi Virginum nocturno 2. l. 2.

Sententiæ selecta de bono Consilio.

AVdi verba atque consilia, & erit Dominus tecum. *Exodi* 18.

Gens absque consilio, & sine prudentia, vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent. *Deut.*2.

Pete à Deo, vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant. *Tobiæ* 4.

Custodi consilium, & custodiet te. *Prou.*2.

Custodi legem meam, atque consilium meum, & erit vita animæ tuæ. *Prou.*3.

Consilium semper à Sapiente perquire. *Tob.*4.

Qui Sapiens est, audit consilia. *Prou.*12.

PATRES. Quid tibi prodest habere Sapientiam, si consilium neges. *Ambrosius.*

Dare stulto consilium charitatis est, dare Sapienti ostentationis; dare verò tempore peruersitatis, sapientiæ. *Ambrosius.*

Nullus fidelior tibi ad consilium potest esse, quam qui non tua, sed te diligit. *Greg.*

Omnia prius consilio experiri quam armis, Sapientem decet. *Terentius.*

Consilium nobis Resque, Locusque dabunt. *Ouidius.*

CONSILIVM MALVM.

C*onsilium malarum mulierum detestandum est.* Nam Eua malè consuluit & persuasit viro, vt de ligni vetiti fructu manducaret; quod & fecit, ideoque amœnissimum locum paradisi perdidit, *Genes.*2. Domina cui seruiebat Ioseph malè consulebat ei, vt castitatem perderet, cui non acquieuit, & factus est Dominus Ægypti, *Genes.*39. Mulieres persuasionibus peruerterunt cor Salomonis, vt adoraret idola, vt habetur, 3. *Reg.*11. Nefandum consilium dedit Herodias filiæ, dicens, nihil aliud petas nisi caput Ioannis. *Matth.*14. *Marc.*6.

Consilium malum aliquando dant subditi Principibus & Prælatis. Sic populus Israel malè consulit Aaroni vt faceret ijs vitulum aureum quem adorarent; quibus Aaron stultè credidit, & scandalum incurrit. *Exodi* 32.

Malum consilium consultori pessimum. Sic Aman consilium dedit vt suspenderetur Mardochæus, & ideò ipse suspensus fuit. *Esther* 6. Achitophel videns suum consilium contemni laqueo se suspendit. *Reg.*17.

Tri-

Triplicem Similitudinem consilij dolosi adducit sapiens, *Eccles.*29. Qui *foueam* fodit, incidet in eam: & qui strauit *lapidem* proximo suo offendet in eo: & qui *laqueum* alteri ponit peribit in illo.

Sententias plures hoc vide in Titulo præcedenti.

CONSOLATIO DIVINA.

Consolatur Dominus obedientes mandatis suis. Ideò Abraham postquam exiuit de terra sua ad mandatum Domini Dominus consolatus est eum diuersis apparitionibus: *Gen.*12. 15. & 37. Filijs Israel qui obedientes Deo exierunt de Ægypto vt sacrificarent in deserto, misit Dominus consolationes quando pluit eis in deserto manna, &c. *Exodi* 16.

Consolatur Dominus tribulatus post tempestatem tribulationis; Iuxta illud Psalmi, secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Ideò fugiente Iacob à facie fratris sui Deus eum multipliciter consolatus est in somno. *Genes.*28. Moysi exulanti apparuit Dominus in deserto Consolans eum, quod non accidit ei in domo Pharaonis. *Exodi* 3. Luctum Iudæorum conuertit Dominus in gaudium, quando per Estherem fuerunt à tanto periculo liberati. *Hester.*9.

Consolatur Deus obsessos, carceri mancipatos, &c. Sic filios Israel obsessos ab Holoferne in Bethulia consolatus est in victoria per manum fæminæ Iudith. *Iud.*10. & 13. Petrum inclusum in carcere Herodis consolatus est per Angelum suum liberans eum. *Act.*22. Paulum & Sylam positos in carcere Dominus misso terræ motu consolatus est frangens vincula & liberans eos, vt habetur. *Actorum* 16.

Consolatur Dominus iustos in operibus bonis. Sic consolatus est Tobiam & Saram liberando à dæmonio, qui viros eius occiderat, vt habetur *Tob.*8. Danielem iustum bis positum in lacu leonum, Dominus consolatus est per Angelum, Habacuc. *Daniel.*6. & 14. Susannam quæ adulterio nolebat consentire, morte damnatam Dominus per Danielem liberauit. *Daniel.*13. Impleuit Dominus promissam consolationem, quando in Pentecoste Apostolis Spiritum Sanctum misit. *Actorum* 2.

Vide supra V. *Benignitas Dei*, & infra V. *Tentatio*, *Patientia*, &c.

Sententiæ aliæ de eadem.

Consolamini, consolamini populē meus. *Ieremiæ* 40.

Ergo conuertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo. *Ieremiæ* 31.

Benedictus Deus, Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. 1. *Cor.*1.

Aliæ sententiæ infra V. Tentatio &c.

CONSTANTIA & FORTITVDO.

Fortem, strenuum, & audacem reddit hominem puritas conscientiæ. Moyses purus & innocens audacter & constanter stetit coram Pharaone arguens eum. *Exodi* 5. & *seqq.* Gedeon fortissimus in trecentis viris maximum populum viriliter superauit. Dixerat enim ei Angelus, Dominus tecum virorum fortissime. *Iud.*6. In illa fortitudine liberauit Israel. *Iudicum* 8.

Dauid fortiter superauit leonem, & vrsum, & Goliathum. 1. *Reg.*17. Iudas Machabæus viriliter transiuit Iordanem, & irruit in hostes suos. 1. *Machab.*5. Eleazar audacter irruit in Elephantem & occidit, licet ipse posteà sit mortuus. 1. *Machab.*6. Machabæus & socij more Leonum irruentes in hostes occiderunt multitudinem inimicorum. 2. *Mach.*11.

Fortitudo perfectissima est tolerantia aduersorum. Tali fortitudine tolerauerunt fornacem 3. pueri dicentes Regi; Deus potest nos eripere de camino ignis. *Daniel* 13. Stephanus plenus gratia & fortitudine, viriliter sustinuit lapides; & sic de alijs Martyribus.

Non debet homo dimittere opus bonum, licet contingat eum tribulationem incurrere. Nam Tobias remansit in timore Domini, licet plaga cœcitatis euenisset ei, *Tob.*2. Ridetur in Euangelio homo inconstans qui cæpit ædificare, & non potuit consummare. *Luc.*14.

Perseuerandum est in bono proposito, nec respiciendum retrò post egressum de societate malorum, ne accidat homini sicut vxori Loth post egressum de Sodomis, quæ retrò aspiciens, in statuam salis est conuersa. *Genes.*19. Socij Danielis multùm constantes & perseuerantes fuerunt, ne statuam quam erexerat Nabuchodonosor adorarent. *Dan.* 3.

Eleazar multa tormenta constanter sustinuit, ne ad impietatem declinaret. 2. *Machab.*6. Christus laudauit constantiam Ioannis Baptistæ, quod non similis esset arundini, quæ facilè in omnem partem mouetur. Salutem denique æternam constantiæ promittit, dicens; Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit. V. infra *Fortitudo*. *Perseuerantia* & plures de illis Sententias Fortitudini proprias.

Vide sententias alias infra verbo, *Fortit.* &c.

COR-

CORREPTIO FRATERNA.

PErfectam Regulam dedit Dominus Petro, dicens: Si peccauerit in te frater tuus corripe eum &c. Si audierit te, lucratus es fratrem tuum. *Matth.*18. Ioannes Baptiſta cum magno feruore corripiebat Phariſæos, quod eſſent progenies viperarum. *Matth.*3. *Luc.*3. Multa audacia & zelo arguebat Herodem, dicens. Non licet tibi habere vxorem fratris tui. *Matth.*14. *Marc.*6. Vnus de latronibus qui pendebat in cruce cum magno zelo alterum reprehendebat, dicens, neque tu times Deum &c. *Luc.* 23. Stephanus in concilio Iudæorum feruenter & audacter increpauit eos quod eſſent duri corde, & Deo reſiſterent. *Act.*7.

Corrigere debent Prælati ſubditos ſuos, & eos de vitio arguere. Sic Sacerdotes reſtiterunt Oziæ Regi volenti offerre incenſum, quod non erat ſui officij, dicentes; Non eſt tui officij adolere incenſum. 3. *Paralip.*26. Sic reprehendit Eſdras filios transmigrationis, qui duxerunt contra legem filias alienigenarum. 1. *Eſd.*9. & 10.

Item debent eos reprehendere de violatione Feſtorum. Sic arguebat Neemias portantes munera Sabbatho, dicens: quæ eſt hæc res mala quam vos facitis & prophanatis diem Sabbathi, vt habetur. *Neem.*14.

Item debent eos reprehendere de mendacio, & prauo exemplo, ſic Petrus Ananiam & Zaphiram. *Act.*5. Sic Paulus Elymam magum durè reprehendit, qui nitebatur à fide auertere proconſulem. *Act.*13. Et S. Petrus Simonem magum volentem emere Spiritum Sanctum. *Actorum.*8.

Item de peccato carnis: Sicut Apoſtolus grauiter reprehendit Corinthios de fornicatione. 1. *Corinth.*5.

Item de irreuerentia circa Sacramenta: Sicut Paulus eoſdem arguit de irreuerentia erga Euchariſtiam. 1. *Corinth.*11.

VIDE EX BREVIARIO. Correptio *Sapientis melior, quàm adulatio ſtultorum.* Dom.II. Aug. fer.5. l.2. *Qui odit correptionem, veſtigium eſt peccatoris.* Dom. V. Aug. fer.6. l.2. *cum quis à Deo corripitur, non deficiat.* Dom.I. Aug. fer.2. l.5. *Correptio debet fieri ex amore proximi.* Dom.III. Quad. fer.2. l.1. *Peruerſi difficulter corriguntur.* Dom.II. Aug. n.l.3. & Sabb. ibid. l.3. *Nullius deſperanda*, fer.5. Maij hebd. n.2. l.2. *Debet fieri in ſpiritu lenitatis*, 17. Sept. in Feſt. Stigm. n.1. & Dom. VIII. Pentec. fer.5. *& per dulcedinem charitatis.* Dom.III. Pent. n.3. l.2.

Vide *Exhortatio.*

Sententiæ ſelectæ de Correptione fraterna.

MElius eſt à ſapiente corripi, quam ſtultorum adulatione decipi. *Eccleſ.*7.

Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum. *Matth.*8.

Non vt confundam vos hæc ſcribo, ſed vt filios meos cariſſimos moneo. 1. *Cor.*4.

In conuiuio vini non arguas proximum. *Eccleſ.*31.

Argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina. 2. *Timoth.*4.

Plus profuit correctio apud prudentem, quam centum plagæ apud ſtultum. *Prou.*17.

Vir prudens & diſciplinatus non murmurabit correptus. *Eccleſ.*10

Argue ſapientem & diliget te. *Prou.*9.

Qui abijcit diſciplinam deſpicit animam ſuam, qui autem acquieſcit increpationibus poſſeſſor eſt cordis. *Prou.*15.

Virga atque correctio tribui ſapientiam. *Prou.*29.

Si te audierit (corripientem) lucratus eris fratrem tuum. *Matth.*18.

PATRES. Correctio eſt, errorem innatum, vel conſuetudine factum, fræno rationis inhibere. *Aug.*

Quæ peccantur coram omnibus, coram omnibus corripienda ſunt, vt omnes timeant: qui ſecreto peccauit in Te, ſecretò corripe: nam ſi ſolus noſti, & eum vis coram alijs arguere, non es corrector, ſed proditor. *Auguſt.*

Foris terribilis perſonet increpatio: intus lenitatis teneatur dilectio. *Aug.*

Magis amat obiurgator ſanans, quam adulator diſſimulans. *Aug.*

Peccatum vnius quod cognitum non arguitur, multos contaminat. *Idem.*

Qui non corrigit, reſecanda committit; & facientis culpam habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. *Gregor.*

Non nunquam qui inter flagellorum duritiem remanent incorrecti, dulci ſunt admonitione mulcendi. *Gregor.*

Alterius pænis, fit caſtigatio lenis.

SENT. POET. ET PHIL. Cuncta prius tentanda, ſed immedicabile vulnus.

Enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur. *Ouid. metaph. lib.*8. in mala exempla.

Qui quem vult ridet, non ſua facta videt. *Stanihurſtius.*

Si culpare velis, culpabilis eſſe cauebis. *Idem.*

Amici

Amici vitia si feras, facis tua. *Seneca.*

Cum his versare, qui te corrigant. *Idem.*

Vitia transmittit ad posteros, qui præsentibus culpis ignoscit. *Seneca.*

Bonis nocet, qui malis parcit. *Idem.*

Nobilis equus vmbra virgæ regitur, ignauus nec calcaribus concitari potest. *Seneca.*

Qui non vetat peccare, cum possit, iubet. *Seneca Poeta.*

CVRIOSITAS.

CVriosi desiderant semper noua scire, & illa scientia maiores appareres. Ideò prima mulier, quæ desiderauit sicut Deus scire bonum & malum, pomum curiosè aspexit, & diuinum præceptum contempsit. *Genes.*3. Discipulorum curiositatem scire volentium tempus secundi Aduentus reprehendit Dominus dicens; Non est vestrum nosse tempora vel momenta. *Act.* 1. Athenienses, qui erant curiosi, non vacabant saluti, sed vt semper noua scirent. *Act.* 17. Iudæi videntes miracula à Christo fieri, adhuc signa de cœlo curiosè quærebant. *Luc.*11. Herodes curiosè desiderabat videre Christum, non vt crederet, sed vt videret ab eo signa fieri. *Luc.*23.

Curiosi debent admoneri à prudentibus vt vtilia sectentur & curiositatem relinquant. Ideò prædicante Apostolo in Epheso multi qui fuerunt curiosa sectati congesserunt libros, & combusserunt coram discipulis. *Act.*19. Reprehendebat Apostolus quosdam Thessalonicenses curiosè ambulantes, & nihil operantes. 2. *Thessal.*3. Adolescentiores viduas monet Apostolus esse vitandas, quæ sunt frequenter vagæ & curiosè. 1. *ad Timoth.*4.

Similes sunt curiosi piscibus & volucribus, quæ per loca aliena & peregrina perpetuò vagantur, nec corpore aut mente secum habitant. *Aug. in Psalmos.*

VIDE EX BREVIARIO : Curiositas. *Altiora te ne quæsieris.* Dom.IV. Aug. fer.5. *est enim curiositas occupatio pessima.* Dom.2. Aug. n. 1. lect.3.

Sententiæ selectæ de Curiositate.

QVi inuestigator malorum est, opprimetur ab eis. *Prouerb.*12.

Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate. *Actorum* 1.

PATRES. Curiosum genus hominum ad cognoscendum vitam alienam, desidiosum ad corrigendum suam. *Aug. lib. confess.*10.

Curiosus foras egreditur, & exterius omnia considerat. *Bernardus.*

Quæ Deus occulta esse voluit, non sunt scrutanda. *Prosper.*

PHILOS. POETÆ. Curiosus nemo est, qui non sit maleuolus. *Plautus.*

Non multum nocebit tibi ista transire, quæ nec licet scire, nec prodest. *Seneca.*

Nouit fæmineum genus omnia, nouit & illud.

Iunonem duxit, quo pacto Iupiter olim. *Theodoricus.*

D.

DEIPARA.

DEiparæ laus imitatio deducenda est ab æstimatione virtutum quæ in ea eluxerunt, vt est Humilitas, Amor Dei, Liberalitas, Oratio perpetua, Abstinentia, Castitas, Compassio siue misericordia erga homines &c. Quæ omnia in hoc Apparatu inuenies, & harum Virtutum exempla sub suis Titulis, quæ in alijs quidem magna, in Deipara autem maxima fuisse ostendes.

2. Exponitur Deiparæ excellentia ex varijs eius Figuris ex Scriptura desumptis. *Genesis c.*3. Est secunda & melior Eua, & mater cunctorum viuentium per gratiam, quæ serpentis caput contriuit.

Exodi 3. Est rubus ardens & incombustus, quia Christum vt ignem cœlestem concepit, & virginitatis florem non amisit.

Iudicum 6. Est vellus Gedeonis, quia sola Deipara mansit nullo peccati imbre madefacta.

*Numer.*17. Est virga Aaronis, quæ sola floruit absque germine, & Christum peperit absque semine.

*Ezech.*44. Est Porta clausa, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, in Christi natiuitate, &c.

Comparatur etiam appositè cum Rebecca, cum Iuditha, cum Esthere, cum Susanna, & alijs mulieribus in Scriptura laudatis.

Item cum Arca Noe, quia per Deiparam à diluuio mortis æternæ saluatum est genus humanum. Vocatur etiam propter eximiam castitatem Hortus conclusus, Fons signatus.

Item ob Pulchritudinem dicitur Columba formosa, lilium inter spinas, oliua fructifera, Rosa in Iericho. Propter Gloriam & potentiam dicitur etiam pulchra vt luna, electa vt sol,

sol, terribilis vt castrorum acies ordinata, & mulier amicta sole, lignum vitæ in paradiso Ecclesiæ. Tanquam mediatrix inter Deum & homines dicitur scala Iacob, per quam ascendit oratio & descendis misericordia, Ciuitas refugij, & propitiatorium. Plures alij conceptus percurrendo Litanias Lauretanas facilè occurrunt, vt turris Dauidica, fœderis Arca, Ianua cæli, Stella matutina &c. Quæ prudens Concionator facilè Virgini applicabit, v. g. considerando proprietates Stellæ, & eas in dotibus Deiparæ demonstrando. Vide de cultu Deiparæ & SS. contra Nouatores Tom. I. p. 109.

VIDE EX BREVIARIO. Figuræ Deiparæ *Eua* 8. Sept. noct. 2. l. 2. *&* 9. eiusd. num. 2. *&* 13. eiusdem num. 2. *&* Offic. de Beata Virgine in Sabbat. in Martio, Maij. Iu. *Virgo Sacerdotalis Velus Gedeonis*, 11. Sept. n. 2. l. 3. *Porta orientalis*. Ibid. *Mulier Apocalyptica* Vigil. Pentec. n. 2. l. 2. 11. Sept. n. 1. *Mater Dei vera*. 20. Mart. n. 3. *Animata Arca Dei viuentis*. 14. Aug. n. 2. *Cœlum animatum*. Ibid. l. 2. *Thalamus Sponsi cœlestis*. Dom. 19. Pentec. n. 3. l. 3. *Radix Iesse*. Dom. 2. Adu. n. 1. *&* 2. *Flos campi & lilium*. 8. Sept. n. 2. *Nouum quod fecit Dominus*. 11. Sep. n. 2. *Miraculum*. 12. Sep. n. 2. l. 2. *Ecclesiæ decus*. Ibid. l. 3. *Causa vitę nostrę*. 13. Sept. num. 2. l. 2. *Margarita pretiosa & lampas orbis*. 15. Sept. n. 2. *Templum indissolubile*. Ibid. *Mons sublimis*. Offic. B. V. in Sabb. in Aug. *Speculum & forma omnium virtutum*, 8. Dec. num. 2. 21. Nouembr. num. 2. l. 2. Dom. III. Adu. fer. 4. l. 2. *Exemplar Castitatis*. 12. Sept. num. 2. l. 1. *Humilitatis*. Domin. 3. Adu. fer. 4. l. 3. *Verecundię*. 21. Nouemb. n. 2. l. 2. Offic. B. V. in Sabb. in Dec. *Parsimonię*, *& Vigilię*. 21. Nou. n. 2. l. 2.

De virtutibus eius in communi *vide* 25. Mart. & in omnibus eius festiuitatibus, & Offic. in Sabb. de Beata Vergine *Apparet suis cultoribus*. 5. Aug. n. 2. *Mediatrix nostra* Offic. in Sabb. in Octob. *Eius beneficia cœlum & terra experiuntur*. 15. Sept. n. 2. l. 2. *Patrocinium eius inuocandum*. 9. Sept. n. 2. 3. & 12. eiusd. nu. 2. l. 3. *Presentia eius magnum bonum adfert*. 2. Iul. n. 3. l. 2. *Imago eius seruos alloquitur*. 17. Iul. fest. S. Alexij. *Item dignitatem eius negantes*. 20. Mart. num. 2. l. 3. *stellis coronata in cœlis*. 11. Sept. n. 2. l. 2. *quo cum corpore & anima assumpta est*. 18. Aug. n. 2. l. 2.

HÆRESES circa Deiparam vide supra. *To. 1. pag. 212.* verbo *Maria Virgo*. De Cultu Deiparæ *ibid. pag* 109.

De *Mysterijs & Festis* Deiparæ, vide *infra* inter *Festa* per Annum.

DETRACTIO, & CALVMNIA.

D*Etrabunt homines pessimi viris bonis solùm ex malitia, falsa imponentes*. Sicut vxor Putipharis, cui inseruiebat Ioseph, iniquè detraxit ei apud virum suum, imponens ei quod eam voluisset opprimere. *Genes.* 29. Senes illi pessimi Susannam turpiter infamauerunt, crimen adulterij falsò imponentes. *Daniel* 13. Simon malè loquebatur de Onia prouisore & defensore gentis. 2. *Mach.* 4. Falsi testes detraxerunt Stephano dicentes: Homo iste non cessat loqui contra Deum. *Act.* 7.

Detractio vitium est inuidiorum, qui alios infamant, vt eos infra se opprimant. Sic principes detraxerunt Dauidi apud Achis, vt amouerent eum. 1. *Regum* 29. Satrapæ Darij inuidentes fœlicitati Danielis, detraxerunt ei apud Darium, *Daniel* 6. Pharisæi inuidentes Christo multoties detraxerunt ei, quia cum Publicanis conuersabatur. *Matthęi* 9. *Lucę* 5.

Detractores grauiter puniuntur à Deo in presenti & in futuro seculo. Nam Maria soror Moysis contra eum locuta est detrahendo ex modica occasione, sed citò est secuta lepræ pæna. *Num.* 12. Filij Israel detraxerunt terræ promissionis, sed in malum, quia nullus eorum intrauit eam, sed mortui sunt ab hostibus & bestijs consumpti in deserto. *Num.* 13. *&* 14. Etiam propter detractionem Chore & multi complices eius fuerunt occisi. *Num.* 16.

Detractio à superbia & ambitione procedit. Sic Absalon ambiens regnum patris, detrahebat ei, singulis dicens. Non est qui audiat te constitutus à Rege. 2. *Regum* 15. Aman superbus, quia non adorabatur à Mardochæo detraxit omnibus Iudæis coram Rege, *Hester* 3. Alcimus qui volebat fieri summus Sacerdos detrahebat Iudæ coram Demetrio. 1. *Machab.* 7.

Detractores non debent audiri, nec verbis eorum est adhibenda fides. Nam Siba seruus Miphiboseth nequiter detraxit Domino suo coram Dauide, & Dauid temere fidem adhibuit verbis eius, & ideò peruersum dedit iudicium, 2. *Regum* 16. Sapiens fuit Alexander Rex, qui viros pestilentes, qui venerunt aduersus Ionatham detrahentes ei, & interpellantes Regem aduersùs eum, nullatenùs audire voluit, 1. *Machab.* 10.

Detractor semper vertit bona in mala, vel tanquam mala intentione facta. Nam si ieiunas, dicit te hypocritam, si comedis voracem, si quiescis pigrum, si rides inquietum, si taces

ces stultum, si loqueris, præsumptuosum, si tua pauperibus das vel erogas, dicit te esse vanum & gloriosum, si non erogas, auarum, si sapiens es, superbum, si religiosus, dicit te hypocritam. Ideò de Ioanne Baptista multum ieiunante dicebant quidam detractores, dæmonium habet; De Iesu autem comedente dicebant: Ecce homo vorax, & potator vini. *Matth.*11. Viso miraculo de cœco nato detraxerunt Christo Pharisæi, dicentes, Nos scimus quia hic homo peccator est, & maledixerunt ei. *Ioan.*9. Eiecto dæmonio & loquente muto, quidam detrahentes Christo miraculum peruerterunt, dicentes, in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. *Luc.*11. *Matth.*12.

Comparat Scriptura detractionem cum Morsu serpentis, & gladio acuto. Serpens qui non edito sibilo, mordet, detractori per omnia similes est, *Eccles.*10. Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.

Detractores similes sunt Canibus, qui contra omnes prætereuntes latrant, & nemini parcunt.

Sicut porticus Olympiæ acceptam vocem per consonantiam septies remittebat, ita detractores & contumeliosi vno verbulo offensi sexcenta conuitia ingeminant. *Plinius.*

VIDE EX BREVIARIO. Detractio *nocet velut gladius acutus.* Fer.4. Ps.56. & 63. ad Matut. *Ad eam obsurdescendum.* Fer.2. Ps.37. & fer.3. Ps.38. *Qui detrahit proximo, detrahit legi.* Iac.4. fer.6. Dom.4. Pasch. l.3. *Hinc Dauid detrahentem proximo persequebatur.* Ps.100. in Sabb. *& varia mala tali optabat.* Ps.108. ibid.

Sententiæ selectæ &c. de Detractione.

SEpulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labijs eorum. *Psal.*13.

Lingua eorum gladius acutus. *Psal.*56.

Acuerunt linguas suas sicut serpentes. *Psal.* 139.

Beati estis cum maledixerunt vobis homines &c. *Matth.*5.

Lingua inquietum malum est, plena veneno mortifero. *Iacob.*3.

Si mordeat serpens in silentio, nihil minus habet, qui occultè detrahit. *Eccles.*10.

Detractores Deo sunt odibiles. *Rom.*1.

Nec rapaces, nec maledici, regnum Dei possidebunt. 1. *Corinth.*6.

Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem, detrahit: legi, & iudicat legem. *Iacobi*4.

Abominatio hominum detractor. *Prou.*24.

Bilinguis serpens habetur, atque mortalis, eo quod diaboli minister aliud lingua loquatur, aliud corde meditetur. *August.*

Detractor & auditor diabolum portat, alius in aere, alius in lingua. *Bernard.*

Quisquis amat dictis absentem rodere vitam.

Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi. *August.* mensæ suæ inscripsit.

Difficilem oportet habere aurem ad crimina. *Seneca.*

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.

Dico prudentes homines non multa loquentes.

DISCORDIA.

DIscordia multoties oritur ex inuidia etiam inter fratres. Patet in prima discordia inter Cain & Abel, quam mouit ex inuidia Cain, quia munera Abel Deo placebant. *Genes.*4. Occiso à Dauid Philistæo & auditis cantantibus, *Saul percussit mille, & Dauid decem millia*, Saul inuidia motus, quia minùs dederant sibi, persecutus est Dauid. 1. *Reg.*18.

Discordiæ fiunt aliquando ex auaritia. Nam propter multam substantiam quam habebat Abraham & Loth, facta est discordia & rixa inter eorum Pastores, *Genes.*13. Quia Iacob decepit Esau in hæreditate & benedictione paterna facta est discordia inter eos. *Genes.*27. Propter auaritiam & tenacitatem Nabal facta est discordia cum Dauide, sed per liberalitatem Abigail vxoris fuit sapienter sedata. *Regum* 1. *cap.*25.

Discordiæ oriuntur multoties ex superbia & ambitione. Hinc orta est discordia inter Absalon & Dauid. 2. *Reg.*15. Propter superbiam, & duram Responsionem quam Roboam fecit populo, diuisum est eius Regnum. 3. *Reg.*12. Contentio inter discipulos facta est, quis eorum esset maior, quæ per humilitatem sedata fuit. *Luc.*22.

Discordiæ sunt frequenter propter mulieres, & luxuriam. Occasione Dinæ quam Sichem oppressit, facta est discordia, & secuta sunt homicidia, *Genes.*33. Quia Thamar violata est ab Amon fratre eius, facta est discordia inter fratres, ex qua frater iussit interfici fratrem. 2. *Reg.*12. *&* 13. Propter vxorem Sampsonis alteri traditam dissensio facta est cum Philistæis *Iudicum* 15.

Discordiæ oriuntur aliquando ex vitio gulæ. Sicut accidit de filij Israel: qui iurgati sunt contra Moysen ductorem eorum, propter defectum cibi & potus. *Exodi* 16. *&* 17. Iterùm filijs Israel recusantes manna cibum cœlestem, rixa-

rixati sunt contra Moysen petentes carnes. *Numer.21.*

Discordes & rixantes debent Prælati & Maiores corrigere: Sicut Moyses corripuit rixantes Hebræos contra inuicem *Exodi 2.* Mulieres rixantes propter infantem viuum, Salomon cum vera iustitia prudenter sedauit, 1. *Reg.3.* Contentionem discipulorum, quis esset maior, Christus sedauit, de sua humilitate exemplum præbens, *Luc.22.*

Sicut inflando, ex Scintilla vnica excitatur incendium, ita ex modica rixa magnæ discordiæ oriuntur. *Nazian.*

Sicut Mare, quod ex se tranquillum est, ventorum vi agitari & turbari videmus, sic populus in pace tranquillus, turbulentorum hominum vocibus concitari solet.

Quemadmodum singula Hastilia seorsim separata facilè franguntur, coniuncta verò frangi nequeunt, sic ciues inter se diffidentes facile superantur, concordes verò insuperabiles manent, *Plutarchus.* Vide *Pax, Concordia.*

VIDE EX BREVIARIO. Contentiones *aboleantur à Christianis.* Dom.1. Epiph. n.1. & *scissuræ.* Fer.5. Maij. hebd. Bellum *trahit ex malis concupiscentijs originem.* Fer. Dom.4. Pasch. *Malum pridem vsitatum.* Dom. Quinquag. fer.3. l.2. Com. plur. Mart. n.3. l.1. *Non à quouis geri debet aut potest.* Dom.2. Octob. fer.4. *Deus per hoc maximè punit peccata.* Dom.5. Nouemb. n.1. & fer.3. ibid. *propterea dicitur vocare fortes in ira sua.* Dom.2. Adu. fer.2. l.1. *In hoc plerumque nulli parcitur.* Ibid. fer.6. *sed omnia vastantur.* Dom. 5. Nouemb. n.1. & Dom.4. fer.3. *etiam Templa.* Dom.1. Octob. Sabb. l.2. *Exactiones insuper extorquentur.* Dom.2. Adu. fer.3. l.2. Ante *eius congressum, auxilium à Deo (magna cum fiducia) petendum.* Dominic.2. Octob. Sabb. l.2. 14. Septemb. n.2. *qui iustè bellantes protegit.* Dom.5. Octob. fer.6. l.1. *Bellum tunc iustum, quando pro gloria Dei suscipitur.* Dom.1. Octob. Sabb. l.3. *quamuis etiam ex alijs motiuis geri possit.* Domin. 3. Octob. n.2. Quamdiu *durat bellum? donec placuerint viæ hominum Domino.* Domin.1. August. Sabb. l.2.

Sententiæ selectæ de Discordia.

HOmo peruersus suscitat rixas, & verbosus separat Principes. *Prou.6.*

Qui prouocat iras producit discordias.

Noli esse sicut leo in domo tua, euertens demesticos tuos, & opprimens subiectos tibi. *Eccles.4.*

Omne regnum in se diuisum desolabitur: Et omnis ciuitas, vel domus diuisa contra se non stabit. *Matth.12. & Lucæ 11.*

Non est dissentionis Deus sed pacis. 1. *Corinth.14.*

Si inuicem mordetis, & commedetis, videte, ne ab inuicem consumamini. *Gal.5.*

PATRES. Dissentiones nunquam debent amari. *Augustinus.*

Discordia nemo benedicit Dominum. *Augustinus.*

Peruersos ipsos vnitas corroborat dum concordant, & tanto magis incorrigibiles quanto magis vnanimes fecit. *Gregor.*

PHILOS. POETÆ. En quo discordia ciues perduxit miseros? en queis conseuimus agros. *Virg.* eclog.1.

Discordia demens.

Intrauit cælos superosque ab bella coegit. *Virgilius.*

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem. *Staniurtius.*

Concordia res paruæ crescunt, discordia res maximæ dilabuntur. *Salustius.*

DVRITIA CORDIS.

DVri & *obstinati in malo per verba, & prædicationes non emolliuntur:* Sunt enim sicut duri lapides, super quos si cadet aqua interiùs non molescunt. Sic Heli filios verbo corripuit, sed non profuit, ideòque interierunt, vt habetur. 1. *Reg.2.* Nabal fuit ita durus, vt ad dulcia verba nuntiorum Dauid flecti non potuerit. 1. *Reg.25.* Iudas ita fuit durus, vt osculo Christi emolliri non potuerit in Euang.

Duri manent obstinati quantumcunque viderint signa & miracula fieri. Sic induratum fuit cor Pharaonis, qui ad nulla signa quæ Moyses de mandato Domini faciebat, emolliebatur ad credendum Domino. *Exodi 6. 18. & 19.* Iudæi qui apprehenderunt Iesum fuerunt durissimi, qui neque per sanationem auriculæ, neque per alia signa moti fuerunt. *Lucæ 22. Ioann.18.*

Duri & obstinati non solùm non quiescunt, sed etiam si reprehenduntur peiores fiunt. Sic tam durus fuit Cain correptus admonitione Domini, vt fratrem occiderit, *Genes.4.* Obstinati Iudæi Zacharia increpante & admonente, cum crudeliter occiderunt, 2. *Paralip.24.* Stephanum increpantem Iudæos de eorum duritia, ipsi eum impiè lapidauerunt, *Act.7.* Vide *Auaritia*; & è contra *Pœnitentia, Obedientia, Liberalitas.*

VIDE EX BREVIARIO. Obstinatio *vitium est maximè Iudæorum.* Fest. Epiph. n.3.

Eius causa etiam in alijs est neglectus Verbi Dei, Dom.3. Pentec. n.2. l.3. *& inspiratione internæ*. Dom.3. Sep. Sabb. l.3.

Vide supra *Auaritia*, *Pœnitentia*, *Obedientia*, *&c.* cum Sententijs selectis.

E.

EBRIETAS.

E*Brietas & gula in tentatione obtinent primum locum*. Prima tentatio filiorum Israel fuit de potu, secunda de cibo, *Exodi* 17. *&* 18. Volens diabolus Saluatorem tentare, priùs ipsum gula, quam alio vitio agressus est, *Matthæo* 4.

Ebrietas vitium luxuria nutrit. Hinc est quod Loth qui in Sodomis bonus fuit, inebriatus cum proprijs filiabus peccauit, & duplicem incestum commisit *Genesis* 19. Sicut enim pinguia facilius flammam concipiunt, ita ebriosi flammam libidinis.

Ebrietas hominem dementat. Nam Noe qui erat vir perfectus, inebriatus sic dementatus est, vt sine verecundia denudatus iaceret; *Genesis* 9. Fatuus & demens factum est Esau, qui propter lentis edulium vendidit primogenituram fratri suo, *Genesis* 25. Propter vesaniam in epulis diues Epulo in siti & flammis cruciatur, *Lucæ* 16.

Crapulæ vitium in Clericus & religiosis est maximè detestabile. Ideò dixit Dominus ad Aaron; Vinum & omne quod inebriat non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis tabernaculum. *Leuit.* 10. *Numer.* 16.

Crapula & ebrietas multoties causa vel occasio est mortis. Vndè Philistæis epulantibus & lætantibus domus occidit super eos *Iudic.* 16. Amon in conuiuio temulentus, fuit ab Absalone occisus, 2. *Reg.* 13. Comedit Ionathas modicum mellis contra præceptum patris, & fuit condemnatus ad mortem; sed populus ipsum liberauit. 1. *Reg.* 14. Benedab Rex Syriæ temulentus per Principum prouinciarum pueros ad mortem fugatus est, 3. *Regum* 20. Filijs Iob vescentibus & bibentibus vinum, domus cecidit, & eos oppressit, *Iob.* 1. Propter ebrietatem Holofernis Iudith habuit opportunitatem eum occidendi, *Iudith.* 12. Reuersùs Aman à conuiuio lætus, statim fuit cum duabus filiabus & cum decem filijs occisus, *Hester.* 9. Fecit Ptolomæus conuiuium Simoni, & eum cum duobus filijs interfecit. 1. *Machab. vlt.* In conuiuio natalis Herodis innocens Baptista propter veritatem impiè decollatus fuit, vt habetur. *Marc.* 6. *Matth.* 14.

En quibus *S. Chrysostomus* comparat ebriosos: Homo, inquit, ebrius est mortuus animatus, dæmon voluntarius, morbus veniam non habens, ruina excusatione carens, commune generis nostri opprobrium. *Homil.* 1. *ad pop. Antioch.*

Ebriosus similis est Anseri, qui amat semper os in liquido habere, clamare, & otiari; sed sicut Anser in fine deplumatur, & ad ignem assatur, ita ebriosus tandem omnibus bonis deplumatur à creditoribus, & posteà in inferno assatur à dæmonibus.

Ebriosi sunt sicut paludes, in quibus tantùm generantur ranæ, & serpentes, & noxia animalia, ita & in ebriosis otium, & luxuria, & insania, & omnia vitiorum genera aluntur.

VIDE EX BREVIARIO. Ebrietas, *huic acclamatur væ*! Dom.3. Adu. fer.2. *Eius varia mala.* Dom.1. Adu. n.2. Dom.4. Sep. n.2. Dom. Sexag. fer.5. l.2. Dom.4. Sep. n.2. *Pessimum est*, *quod etiam Regno Dei priuet.* Dom.1. Epiph. fer. 4. *hinc Propheta prædicit*, *quòd ebrij vlulabunt*. Dom.3. Nouemb. fer.3. *Cauenda ergo*, *maximè Ecclesiasticis.* Dom.1. Adu. n.2. *& detestanda*, Dom.1. Pentec. fer.3. *vtique cùm diabolus illa delectetur.* Dom.3. Nou. n. l.3. *& legem diuinam per ieiunium acceptam* Moyses, cassauerit. Dom. 4. Quadr. n.2. *non cogendum ad potum.* 5. Sept. n. 1. l.3. Vide *Gula*.

Sententiæ selectæ &c. de Ebrietate.

SIcut ignis probat ferrum durum, sic vinum corda arguet in ebrietate potatum. *Ecclesiast.* 3.

Non in comessationibus & in ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, sed induimini Iesum Christum. *Apost. ad Rom.* 15.

Neque ebriosi, neque maledici, regnum Dei possidebunt. 1. *Corinth.* 6.

Regnum Dei non est esca aut potus, sed pax & gaudium in Spiritu Sancto. *Ibidem.*

Fornicatio, & vinum, & ebrietas, auferunt cor. *Iosee* 4.

Nolite inebriare vino in quo est luxuria, *ad Thesal.* 5.

Operarius ebriosus non locupletabitur. *Eccles.* 19.

Nullum secretum est vbi regnat ebrietas. *Prouerb.* 31.

PATRES. Ebrietas est flagitiorum omnium mater, culparum materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, subuersio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium castitatis, amissio temporis, insania voluntaria, ignominiosus languor, turpitudo mo-

morum, dedecus vitæ, animæ corruptela. *August. ad sacras Virgine.*

Vinum potatum moderatè, est medicamentum, plus iusto sumptum venenum esse cognoscitur. *August.*

Valde turpe est, vt quem non vincit homo, vincat libido, & obruatur vino qui non vincitur ferro. *Idem.*

Ebrietas est blandus dæmon, dulce venenum, suauem peccatum. *Idem.*

Ebriosus quem absorbet vinum, absorbetur à vino, abominatur à Deo, despicitur ab Angelis, deridetur ab hominibus, destituitur à virtutibus, confunditur à dæmonibus, conculcatur ab hominibus. *Idem lib. de pænitent.*

Noe ad vnius horæ ebrietatem nudauit femora sua, quæ per sexcentos annos contexerat. *Hieronymus.*

Vbicumque saturitas & ebrietas ibi libido dominatur. *Hieron. Epist. ad Tit.*

Ebrietas in laico crimen est, in sacerdote sacrilegium: quia alter animam suam necat vino, alter spiritum sanctitatis extinguit. *Petrus Rauennas.*

PHILOS. ET POETÆ. Ebrius atque satur, nunquam bene philosophatur.

Multum merum pauca cogit sapere. *Menander.*

Sine Cerere & Baccho friget Venus. *Terentius.*

Multos cæcus amor cogit secreta fateri,
Arcanum demens detegit ebrietas. *Ouid.*

Ebrio nemo secretum sermonem committat. *Seneca.*

Refertur Alexandri Macedonis exemplum, qui Clitum charissimum sibi ac fidelissimum inter epulas transfodit, & intellecto facinore mori voluit. *Seneca.*

Absentem lædit qui cum ebrio litigat. *Idem*: quia ebrius sibi præsens non est.

ECCLESIA.

E*cclesia cum sollicitudine & feruore debet à fidelibus ædificari.* Ideò feruentior fuit Salomon in ædificatione templi, quam domus suæ; quia templum in septem annis, domum verò in duodecim perfecit, 3. *Reg.* 3. Magnam curam habuit Dominus de ædificatione Ecclesiæ, quando præcepit Cyro vt ædificaret ei domum in Hierusalem, quod priùs prædixerat per Esaiam, *Esaiæ* 2. & *Esd.* 3.

Ecclesia ędificata debet solemniter, cum & gaudio consecrari. Ideò magnam solemnitatem fecit Salomon in dedicatione templi, 3. *Reg.* 8.

Ecclesiam debet homo intrare mundus à peccato. In cuius figura dixit Dominus Moysi; facies labrum æneum ad lauandum, & missa aqua lauabant Aaron & filij eius manus suas & pedes cùm ingressuri erunt tabernaculum. Per *manus* significantur operationes, per *pedes* affectiones, *Exodi* 30. Non licebat nisi paucis & mundis intrare templum & tangere vasa eius, *Numer.* 4. Sæpè mundauit Dominus templum eijciens vendentes, & ementes, & mensas, & boues, & columbas, quæ templum reddebant immundum. *Matth* 21. *Lucæ* 19.

Instruendi sunt tam pueri quam prouecti, vt Ecclesiam visitent. Exemplo Christi, qui die 40. à natiuitate voluit ad templum deferri: & quodennis in templo in medio Doctorum, fuit à Matre inuentus, *Lucæ* 2. Petrus & Ioannes ascenderunt in templum ad horam orationis nonam; & tunc claudum Petrus sanauit, *Act.* 3. Eunuchus Candacis Reginæ Æthiopium veniebat in Hierusalem ad visitandum templum, *Act.* 8. Vide infra, *Fides*.

Quam firmiter oporteat credere veræ Ecclesiæ, vide exempla in *Catechesi* infra de Symbolo cap. 1.

ARGVMENTA octo pro Ecclesia Romana, & contra Sectarios &c. vide supra in Controuersia Tom. 1. cap. 3. &c.

VIDE EX BREVIARIO. Ecclesia *Columna & firmamentum veritatis*. Dom. 5. Epiphan. fer. 2. l. 3. *Sanctorum varietate ornatur*. 1. Nouembr. num. 2. *habetque status diuersos*. Dom. 6. Epiphan. n. 3. l. 3. *Comparatur Sagenę*. Domin. 5. Epiphan. n. 3. l. 3. *Vineę*. Dom. Sept. n. 3. *Lucę* Octau. Ascens. num. 3. *Ipsi B. Virgini*. Sabb. ante Pentec. n. 3. *Coruis* Domin. 9. num. 2. l. 3. *Regno Dei*. Dom. 19. n. 3. & Comm. Virg. n. 3. *Pusillo gregi* 2. Com. non Pontif. num. 3. *Decem Virginibus*. Communi Virg. *Agno*. Comm. Virg. N. 2. *Fundamentum eius est Petra* 18. Ian. num. 3. l. 2. *licet prematur non opprimitur*. Sabb. infra Dominic. Quinquag. *potius augetur*. 3. Iul. n. 2. l. 1. *Cura eius Petro commissa* Dom. 2 Pasch. n. 2. *supra quem ędificata*. 18. Ian. N. 3. *Romana omnium Ecclesiarum primatum tenet*. 16. Ian. N. 2. l. 3. *Cuius Episcopus vniuersalis etiam Ecclesię Episcopus* 12. Mart. n. 2. l. 2. Dedicatio *Ecclesiarum iam olim consueta*. Dom 2. Octob. fer. 2. *eius origo, modus, & tempus celebrand.* Octau. Dedic. n. 2. *Dedicatio templi materialis, est figura spiritualis in nobis* Commune Dedic. N. 2. & fer. 6. num. 2. Templa *principaliter ad Dei bonorem (in quibus singulariter habitare vult*. Dom. 8. Pentec. n. 1.) *construuntur* die 6. Dedic. num. 2. l. 3. & *ad Verbum Dei prędicandum, Sacramenta administranda, Missamque celebrandum*. 2. Aug. *Consecratio eorum* 9. Nouemb. num 2. & 18. n. 2. l. 2.

item eorundem Dedicatio. 5. Aug. n.2. l.3. Vide supra hic. *Templa ædificare Deogratum.* Dom.7. Sabb. l.3. Dom.5. Nouemb. fer.5. l.2. Aug. n.2. *atque laudabile.* die 6. Dedic. n.2. *quamuis propter peccata populi eadem deinde DEVS abominetur.* Dom.8. n.1. l.2. *Templa etiam Angeli ædificarunt.* 8. Maij n.2. l.3. 23. Nouemb. n.2. l.3. *possunt etiam ex ædibus profanis fieri.* 6. Ian. n.2. l.2. *Frequentanda.* Dom.2. Pentec. fer.2. *& negligentes puniendi.* Dom.5. Nouemb. fer.5. l.2. *Veneranda propter SS. Reliquias.* 18. Nouemb. n. 2. die 6. Dedic. n.2. l.3. *sæcularia in his non tractanda.* Dom.1. Quadr. fer.2. *Augenda muneribus & donis.* 8. Octob. n.3. l.3. 18. Nouemb. n. 2. l.3. *Spoliatores eorum non erunt impunes.* Dom. 4. Octob. fer.4. *Destructa restauranda.* Dom.2. Octob. nu.1. *Prophanata reconcilianda.* 27. Maij lect.2.

Sententiæ sacræ &c. de Ecclesia.

EGo dico tibi, quia tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. *Matth.*26.

Fundamentum (Ecclesiæ) aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus 1. *Corinth.*3.

Hæc tibi scribo, fili, vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia &c. *Tim.*3.

Ecclesia columna est & firmamentum veritatis. *Paulus Apost.*

PATRES Adhuc habet Ecclesia, quo crescat, donec impleatur, dominabitur à mari vsque ad mare. *August. super Matth.*

Ecclesia velut Lilium inter spinas, malis & bonis est permista. *Idem August.*

Hoc habet proprium Ecclesia, dum persequitur floret, dum opprimitur crescit, dum contemnitur proficit; dum læditur vincit; dum arguitur intelligit; tunc stat quum superari videtur, *S. Hilarius.*

Sancta Ecclesia consistit vnitate fidelium, sicut corpus vnitate membrorum. *Gregorius.*

Proditorem se esse nouerit, quicumque est ille qui vitia quælibet in hanc domum conatur inducere, & templum Dei speluncam vult facere dæmonum. *Bernardus.*

Sponsa, id est, Ecclesia Christi nihil sibi gloriosius putat, quam Christi portare opprobrium. *Bernardus.*

EXHORTATIO.

EXhortatio retrahit à peccato. Sicut exhortatio Abigail Dauidem à peccato homicidij retraxit, 3. *Reg.*25. Quamdiu viuit Sacerdos Ioiada, tamdiu Ioas probus fuit, sed eo mortuo factus est pessimus, 4. *Reg* 12. Ad exhortationem Neemiæ Vsurarij reddiderunt vsuras, & vlteriùs non acceperunt, *Neem.*5. Baptista exhortante populum, multi baptizabantur confitentes peccata sua, *Matth* 3.

Exhortatio bona confortat in tribulatione. Ideò Tobias adibat omnes in captiuitate positos exhortans eos, vt habetur *Tobiæ* 1. Tribulato Iob venerunt amici eius ad confortandum eum. *Iob.*2. Primum septem fratrum Machabæorum, cùm in sartagine torqueretur, cæteri cum matre hortabantur, vt pro lege fortiter moreretur vt habetur 2. *Machabæorum* 7.

Exhortatio bona parentum filios facit probos. Sicut parentes vxoris Tobiæ monuerunt eam honorare soceros, maritum diligere, & gubernare domum, se ipsam irreprehensibilem exhibere, *Tobiæ* 18. Moriturus Mathatias filios efficaciter hortatus est ad agendum viriliter pro lege Domini, quod ipsi optimè seruauerunt 1. *Mach.*2.

Vide infra, *Filiorum educatio.*

Exhortatio bona excitat alios ad virtutem. Sicut Iudith sua exhortatione, animauit ciues Bethuliæ ad viriliter resistendum Holoferni, & placandum Deum, *Iudith.* 8. Iudas Machabæus hortabatur & armabat populum sermonibus bonis, 1. *Machab.*3. & 4. & 2. 8. 10. Paulus & Barnabas hortabantur fratres & animabant vt permanerent in fide, *Actorum* 14.

Exhortationes Dei nomine debent Prædicatores libere & libenter præstare. Propterea dixit Dominus, *Es.*1. Clama ne cesses, quasi turba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.

Ioannes Baptista prædicando monuit Herodem de incestu, & Christus Iudæos de incredulitate, etiamsi ideò se morituros præuiderent.

Exhortatione opportuna peccatores & infideles ad Deum conuertuntur. Sicut prædicatio Ionæ conuertit Niniuitas, qui propter peccata subuerti debebant, *Ionæ* 3. Petrus in Pentecoste sic prædicauit vt circiter tria millia hominum conuerterit ad fidem, *Act.*2. Iterum ad prædicationem Petri tot crediderunt, vt factus sit numerus credentium quinque millia, *Act.*4. Prædicantibus Paulo & Barnaba Iconijs crediderunt multi Iudæi, & Græci, *Act.*14.

VIDE EX BREVIARIO, Prædicatio *Verbi Dei præmittenda, vt sequatur Christus.* Commune Euang. n.3. l.2. *Prædicatores Verbi Dei debent magna libertate id facere* 30. Sept. n.3. l.2. 14. Octob. n.3. l.2. *Charitate tamen bene se munire*

de

debent, Commun. Euang. N.3. l.2. *& dicta bono exemplo confirmare* fer.3. 12. Mart. N.3. l.2.

Vide ſupra, *Conſilium bonum*, *Correptio &c.* cum Sententijs ſelectis.

EVCHARISTIA.

IN hoc Sacramento verè Deus *memoriam fecit mirabilium ſuorum*. Res mira, ſolo Dei verbo Cœli formati ſunt, magis mirum Chriſtum ſolo verbo è cœlo in terras adduci. Solo verbo dixit Deus, *Fiat lux*, & facta eſt lux; *fiat firmamentum*, & factum eſt firmamentum: Solo verbo iuſſit Ioſue ſolem ſtare & ſtetit. Sed magis mirandum Chriſtum filium Dei, Solem iuſtitiæ, cœli terræque Dominum, ſolo verbo, *Hoc eſt corpus meum*, è cœlo deſcendere, ſub panis & vini ſpeciebus collocari, & hominibus in alimentum præberi.

Myſterium huius Sacramenti varijs *Figuris* in Scriptura adumbratur, & explicatur, *Exodi* 12. Deus iubet offerri & manducari *Agnum Paſchalem*, in Euchariſtia manducatur Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

Exodi 16. Deus in deſerto filios Iſrael pauit *manna cæleſti* per 40. annos, Deus in deſerto huius vitæ paſcit Chriſtianos Sacra Euchariſtia, vt non deficiant in via patriæ cœleſtis, & in alimentum vitæ æternæ, vt apertè dicitur *Ioannis* 6. *Non ſicut manducauerunt Patres veſtri manna in deſerto & mortui ſunt, qui manducat hunc panem viuet in æternum.*

Exodi 40. Offerebatur Domino *Panis propoſitionis*, qui ſolùm à puris & ſanctificatis ſumi poterat, ita ad hoc Sacramentum nemo debet niſi purus accedere, alias vt ait *Apoſt. Iudicium ſibi manducat & bibit non dijudicans Corpus Domini.*

Geneſis 14. Melchiſedech in gratiarum actionem pro victoria per Abrahamum obtenta. *Obtulit panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altiſſimi*; ſic panis Euchariſticus offeretur Deo in Sacrificium pro victoria obtenta vel obtinenda contra carnem, mundum, & dæmonem.

Ad Communionem Euchariſtiæ accedens debet priùs *ſordes peccatorum* per pœnitentiam aut Confeſſionem abluere. Sic enim Chriſtus ante inſtitutionem Euchariſtiæ diſcipulorum *pedes lauit*, *Ioan.*13. Et Apoſtolus monet 1. *ad Corinth.*11. *v.*27. *Probet autem ſeipſum homo & ſic de pane illo edat & de calice bibat*, id eſt, examinet ſe an ſit dignus tanto Sacramento. Narratur *Matth.*27. Ioſeph ab Arimathia acceptum Chriſti iam defuncti corpus inuoluiſſe in ſyndone munda, & collocaſſe in monumento nouo, quantò magis oportet Chriſti viuentis corpus in animam mundam ſuſcipere, & cum nouo affectu charitatis.

Huius Sacramenti inſtitutio, fructus, & effectus tribus potiſſimum locis in Scriptura exprimuntur. *Ioan.*6. *v.* 48. *Ego ſum panis vitæ &c.* fusè *Matth.*26. *v.*17. de vltima cœna. Et 1. *ad Corinth.*11. vbi exponitur inſtitutio, & diſpoſitio requiſita ad Euchariſtiam.

De hoc Sacramento contra Hæreticos vide tradita in Controuerſijs *Tom.*1. *part.*2. *cap.*3. de Euchariſtia.

Varia Exempla vide infra in Catecheſi cap 4. de Euchariſtia & Sacrificio Miſſæ.

VIDE EX BREVIARIO. Euchariſtia *eſt Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti*, feſt. Corp. Chriſti n.1. & fer.3. infra Octau. n.2. l. 1. & 3. Maij l.2. & 2. Auguſt. & Octau. eiuſdem Corp. Chriſti n.2. *Illo nihil pretioſius.* Feſt. eiuſdem n.2. *nihil mirabilius.* Ibidem *nihil ſalubrius*. Ibidem l.2. *Miraculorum omnium maximum*, ibidem. *De hac nihil carnale ſapiendum*, fer. 6. eiuſdem n.3. l.2. & fer.2. infra Dom. eiuſdem n.2. *Conficitur verbis Chriſti*, fer.2. ibidem n.2. l.1. & fer.4. ibidem n.2. *ſub vna ſpecie exhibita*. 7. Decemb. n.2. l.3. 2. Auguſt. l.2. *Cuius frequentatio cœpit non longè poſt Pentecoſten.* Fer.6. infra Corp. Chriſti n.2. l.2. *ſumenda ab omnibus*, 22. April. n.2. *ſed Baptizatis*, 3. Maij n.3. l. *à morituris*, 7. Decemb. n.3. 27. Ian. n.2. l.3. *ſed non niſi à bene diſpoſitis*, feſt. Corp. Chriſti n.1. l.3. & *mundis*, ibidem n.3. l.2. 12. Aug. n.3. *Exhortatio ad Communicaturos*, Dominic. infra Octau. Corp. Chriſti n.2. l.2. & fer.2. ibidem n.2. lect. *Pœna indignè communicantium non parua*, ibidem l.2. *Communio vnit nos Chriſto*. Sabb. infra Oct. Corp. Chriſti n.2. & fer 4. eiuſdem n.3. l.2. & octau. n.2. & 3. *etiam corporaliter Vitam conſeruat* 30. April. n.2. l.1. *morbos pellit*, *ſæuientemque membrorum noſtrorum legem ſedat*, Octau. Corp. Chriſti n.3. l.3. *hoſteſque corporales fugat*, 12. Auguſt. n.3. l.3. Reuerentiam *illi exhibendam Angeli docent*, Dominic. infra Corp. Chriſti n.2. l.2.

Sententiæ ſacræ de Euchariſtia.

FIGVRÆ EVCHARISTIÆ. Panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. *Sap.*16.

Manna tuum non prohibuiſti ab ore eorum. *Neh.*9.

Anima polluta, quæ ederit de carnibus hoſtiæ pacificorum, quæ oblata eſt Domino, peribit de populis. *Leu.*7.

Leproſus, aut patiens fluxum ſeminis, non

vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi donec sanetur, *Leu.22.*

PATRES. Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit, sic viue vt quotidie merearis accipere, *August.*

De totius mundi operibus legisti, quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Sermo igitur Christi qui potuit ex nihilo facere, quod non erat: non potest ea quæ sunt, mutare in illud quod non sunt? Non enim minus est nouas rebus dare formas, quam mutare naturas. *Ambros.*

Liquet, quod præter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc quod conficimus corpus ex Virgine est: Quid quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse partus ex Virgine. *Ambros. ibid.*

Qui vulnus habet medicinam requirit, vulnus est, quia sub peccato sumus: medicina est cæleste & venerabile Sacramentum. *Idem ibid.*

Christus tangi potest, sed affectu, non manu, voto non oculo, fide non sensibus: tanges manu fidei, desiderij digito, deuotionis amplexu, oculo mentis, *Bernardus.*

F.

FIDES IN DEVM, FIDVCIA.

Fidem magnam habentes in Scripturis frequentissimè commendantur. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, *Genes.* 15. Moysen ex magna fide commendat Apostolus: Fides Moyses magnus effectus est, *ad Hebr.* 11. Mariam Virginem ob magnam fidem commendat Elizabeth, dicens: Beata es, quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino, *Luc.*1. Commendat Saluator fidem Centurionis, dicens, non inueni tantam fidem in Israel, *Matth.*8. Credentes Dominus dicit Beatos, Beati qui non viderunt & crediderunt, *Ioan.*20.

Fides aliquando acquiritur ex miraculis. Ideò postquam filij Israel transierunt mare rubrum miraculosè diuisum, & viderunt Pharaonem submersum, timuerunt Deum, & crediderunt Deo, *Exodi* 14. Magi videntes Stellam in Natiuitate Christi miraculosè refulgentem, nouam in Christum fidem receperunt, firmiter credentes ipsum esse Deum, *Matth.*2. Viso miraculo de claudo sanato per Petrum & Ioannem factus est numerus credentium quinque millia, *Act.*4.

Fidei attribuitur victoria: Sancti per fidem vicerunt regna, *Heb.*11. Hæc est victoria quæ vincit mundum fide nostra. Ideò dixit Ionathas cum magna fide armigero suo, non est Deo difficile saluare in multis vel paucis qui postea victoriam obtinuit, 1. *Reg.*14. Cum magna fide dixit Dauid ad Goliath: Tu venis ad me cum gladio, hasta, & clypeo: Ego autem ad te venio in nomine Domini; & sic de eo triumphauit, 1. *Reg.*18. Magna fide dixit Aza: Domine non est apud te vlla distantia vtrum in paucis auxiliaris, an in pluribus, & bellando victoriam habuit, 2. *Paralip.*14. Iudas Machabæus idem dicens, de hostibus triumphauit, 1. *Machab.*3.

Fides sæpius operatur miracula. Ideò Christus dixit, si habueritis tantam fidem, sicut granum sinapis, & dixeritis huic monti tolle & mitte te in mare, fiet ei, *Matth.*21. *Marc.*11. Signa autem eos qui in me credent, hæc sequentur, in Nomine meo dæmonia eijcient &c. *Marc. vlt.*

Fides sæpè confert salutem animæ & corporis. Ideò mulier patiens fluxũ sanguinis ait intra se: Si tetigero fimbriam vestimenti eius salua ero, & sanata est, *Matth.*9. Magna fuit Magdalenæ fides, propter quam dixit ei Christus, Fides tua te saluam fecit, *Luc.*7.

Ex fide sanauit Christus cæcum dicens, respice, fides tua te saluum fecit. Beneficia ex fide accepta enarrat Apostolus plurimis Patrum exemplis, *ad Heb.*11.

Fidem modicam habentes à Deo nihil reprehenduntur, & puniuntur. Ideò Zacharia verbis Angeli fidem non adhibente, eum taciturnitate percussit, dicens, Non poteris loqui quousque hæc fient, pro eo quod non credidisti, *Luc.*20. Reprehendit Saluator Petrum, dicens, Modicæ fidei quare dubitasti, *Matth.*14. Thomam etiam non credentem Dominus arguit, dicens: Noli esse incredulus sed fidelis, *Ioann.*20.

Homo confidens in Domino comparatur in Scriptura, *Ierem.*17. cum arbore plantata iuxta aquas, quæ immittit radices suas, & non timebit, cum venerit æstus, scilicet tentationum aut iniuriarum, quia spes illius in Domino firmissimè radicata est.

Sicut spes futuri emolumenti omnes Artifices alit, & ad labores animat, ita ad arduum virtutis studium excitare debet spes gloriæ & regni æterni.

Sicut Nautæ in grauibus procellis iacta anchora nauim securam & tranquillam faciunt, sic spes & fiducia in Deo debet esse anchora qua homo Christianus in omni periculo intrepidus efficitur.

ARGVMENTA & Sententias pro viua Fide erga Deum, & in veram vnicamque Christi Ecclesiam &c. vide *Tom. I. in Controuers. c.* 1. 2. 3.

Exem-

Exempla plura de Fide, vide infra in Cathechesi cap. 1.

VIDE EX BERVIARIO. *Non cuiuis spiritui credendum.* Dom. infra Ascens. fer. 3. *Fides in miraculis olim probata.* Dom. 8. Sabb. *etiam hodie miris Dei operibus.* Dom. in Alb. n. 3. l. 2. *& signis.* Sabb. infra Ascens. post Octau. n. 3. *probatur etiam per fidelium patientiam.* Dominic. 4. Pasch. num. 1. Fides *si non sit ficta.* Dom. 5. Epiph. l. 2. n. 1. *reputabitur ad iustitiam.* Fest. Circumcis. n. 1. l. 2. *sine operibus nulla est*, fer. 2. Pentec. *adeòque mortua.* Dom. 4. Pasch. fer. 4. *ad fidem vera opera requiruntur.* Domin. 5. Epiphan. fer. 6. l. 3. *&* fer. 6. infra Ascens. n. 1. l. 3. 8. August. n. 3. l. 2. *credit, qui moribus non contradicit*, Sabb. infra Ascens. n. 2. 8. Aug. n. 3. l. 2. *sed operando exercet*, 21. Decemb. n. 3. l. 3. *Veræ fidei effectus illuminare sicut lucerna*, 11. Nouemb. n. 3. *montes transferre*, 17. eiusdem n. 3. l. 2. *Vitam dare.* Dom. 3. Epiph. fer. 2 *sine fide impossibile est placare Deo.* Dom. 4. Epiph. fer. 6. l. 2. *per eam cognoscimur à Deo*, Commun. Euang. n. 2. *quam qui non habet, est in regno diaboli*, Dom. 3. Quad. n. 3. l. 3. *propter quam Martyres tanta passi sunt.* Sabb. infra Ascens. n. 2. l. 1.

FILIORVM EDVCATIO.

F*ilij instruendi sunt, & erudiendi in Lege Domini.* Præcepit Dominus filijs Israel, vt docerent filios magnalia quæ fecerat eis, vt eum magis honorarent, vt habetur *Deut.* 10. Sollicitus erat Iob de filijs suis, ne forte Deum offenderent, ideò pro eis quotidie Sacrificium offerebat, *Iob.* 1. Mater septem fratrum strenuè instruebat eos, in his quæ fidem & Deum spectabant, 2. *Macbab.* 7.

Filij corrigendi, & increpandi sunt de vitijs quæ committunt. Sic Iacob increpabat Ioseph filium suum reuelantem somnia, ne superbia & ambitione videretur Patri, Matri, & fratribus dominari. *Genes.* 33. Quia Heli malè corripuit filios suos ipsi cum eo grauiter sunt puniti, 1. *Reg* 4. Adonias quia non fuit correptus à patre volens superbè regnare, fuit à fratre occisus, 3. *Reg.* 2.

Parentes debent filios, & filias bonis moribus instruere. Sicut Dauid appropinquans ad mortem instruxit filium suum Salomonem de bono regni regimine, 1. *Paralip.* 28. & *Reg.* 2. Tobias optimis monitis instituit filium suum ab infantia, *Tobiæ* 1. & posteà in iuuentute, *Tobiæ* 4. posteà in morte, vt habetur *Tobiæ vlt.* Parentes Saræ monuerunt eam in omnibus seipsam irreprehensibilem exhibere, *Tobiæ* 18. Quia Parentes Susannæ fuerunt iusti, & optimè eam erudierunt, ipsa noluit adulterio consentire, *Danielis.*

Similes sunt pueri molli Ceræ, quibus parentes instar sigilli quamlibet formam, siue Angeli, siue dæmonis, imprimere possunt.

VIDE EX BREVIARIO. Filij, *seu liberi à Deo aliquando impetrantur.* Dom. 1. Pent. fer. 3. l. 2. 2. Apr. n. 2. 7. Maij n. 2. *Filius sapiens lætificat Patrem; stultus contristat Matrem*, Dom. 1. Aug. fer. 5. Com. Pont. n. 2. l. 1. *non semper sequuntur suos, etiam sanctos parentes*, fer. 6. Dom. 4. Adu. n. 3. *Parentum monita audiant.* Dom. 4. Aug. fer. *& eos honorent*, ibid. l. 2. *atq; obediant*, Dom. Epiph. fer. 4. l. 2. Dom. 3. eiusd. Sabb. *nec correctionem eorum spernant*, Dom. 1. Aug. n. 1. l. 2. *multo minus in contumelia eorum glorientur.* Dom. 4. Aug. fer. 4. l. 3. *Liberorum seu filiorum copia, est plerumque signum benedictionis diuinæ.* Psal. 127. fer. 4. vesp.

Sententiæ sacræ de Fil. Educatione.

Confusio patris est filius indisciplinatus. *Eccles.* 22.

Lacta filium & pauentem te faciet: lude cum eo, & contristabit te, *Eccles.* 30

Non des filio potestatem in iuuentute, & ne despicias cogitationes illius, *Eccles.* 30.

Melius est vt filij te rogent, quam te respicere in manus filiorum tuorum, *Idem c.* 33.

Qui parcit virgæ odit filium suum, *Sap.*

Super filiam luxuriosam confirma custodiam ne quando faciat te in approbrium venire &c. *Sap.* 33.

Filius sapiens lætificat patrem, filius verò stultus mæstitia est matris suæ, & despicit eam. *Prou.* 10. & 15.

PHIL. POETÆ. Ætas parentum peior auis, tulit.
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem. *Horat.*
Qui non assuescit virtuti, dum iuuenescit,
A vitijs nescit desistere, quando senescit.
Vt flos, vt ventus, transibit nostra iuuentus.

FORTITVDO.

F*ortem & audacem reddit hominem puritas conscientiæ.* Moyses purus & innocens audacter & constanter stetit coram Pharaone arguens eum. *Exod.* 5. Iudith quia puram & bonam intentionem habebat, Holofernem strenuè interfecit, *Iudit.* 12. & 13. Gedeon fortissimus in trecentis viris maximum populum viriliter superauit. Dixerat enim ei Angelus, Dominus tecum virorum fortissime, *Iud.* 6. Et post hoc in illa fortitudine liberauit Israel, *Iud.* 8.

Vnus

Vnus formidolosus dissipat, vnus fortis roborat totum exercitum. Ideò dicit Gedeon; qui formidolosus est, reuertatur. *Iud.*7. Dauid fortiter superauit leonem & vrsum in eremo, & Goliath, 1.*Reg.*17. Iudas Machabæus viriliter transiuit Iordanem & irruit in hostes suos, 1. *Machab.*5. Eleazar, audacter irruit in elephantem, & occidit, licet videret se casu elephantis opprimendum, 1. *Macbab.*6. Machabæus & socij more leonum irruentes in hostes occiderunt multitudinem inimicorum, 2. *Macbab.*11.

Fortitudo perfectissima est tolerantia rerum aduersarum. Vnde teste Philosopho; fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborum perpessio. Tali fortitudine tolerauerunt fornacem 3. pueri dicentes Regi, Deus potest nos eripere de camino ignis, *Dan.*3. Stephanus plenus gratia & fortitudine viriliter sustinuit lapides: & sic de alijs Martyribus.

Fortes comparantur altis & firmissimis Rupibus, quas nullæ maris procellæ, nullæ res aduersæ commouere valent. Item Turri munitissimæ, quæ nullis telorum ictibus expugnari potest.

VIDE EX BREVIARIO. Fortitudo *quorundam insignis.* Dom.1 Octob. n.2. *quæ in aduersis maximè probatur*, Dom.3. ibidem n.2. *est clauis ad cœlum*, 2. Nouemb. numer.2. l.2. *Martyrum magnanimitas in tormentis, & fortitudo; Non tantum viri, sed & fœminæ, imo pueri teneræque Virgines, imperterriti vsque ad effusionem sanguinis decertarunt.* Sabb. infra Ascens. n.2. *gratias egerunt*, 14. Maij l.1. 18. Aug. n.l.3. *hymnos decantarunt*, 15. Iun. l.2. & 18. eiusdem 9. Nouemb. n.3. l.3. *lictores osculati pacem comprecantes*, 25. Iul. n.2. l 3. *velut ad epulas*, 18. Iun. *vel ad thalamum occurrerunt*, Iun. n.2. l.3. *tormenta flores repuant.* 11. Aug. n.3. l.3. *bestias alliciunt*, 1. Febr. n.2. l.2. *tyrannis insultant.* Dom. 5. Octob. fer.2. 10. Aug n.2. *simulacra conspuunt*, 30. Aug. *instrumenta salutant*, 30. Nouemb. n.2. l.2. *vltrò in tormenta ruunt*, 9. Febr. 23. Sept. n.3. l.3. *tormenta non senserunt*, 17. Aug. n.2. l.2. *spectaculum Angelis, & hominibus*, Commun. Apost. n. 1. l.2. *Eorum miracula, & virtutes magicis artibus attributæ*, 11. Aug. n.3. l.3. & eiusdem 19. Sept. n.2. l.2. 27. eiusd. n.2 l 2. *Martyrium potiùs vitam dat, quam eripit*, 22. eiusdem n.3. l.3. *dum crescit pugna, crescit & pugnantium gloria*, 1. Nouemb. n.2. l.1. *non temere ei se inijciendum*, 2. Maij n.3. l.3. *Martyres crudelitate primum perterriti, sed dein animosiores effecti*, 26. April. n.2. l.2. & 18. 20. Ian. n.2. l.2.

Vide *Constantia, Patientia, Perseuerantia.*

Sententiæ selectæ &c. de Fortitudine.

EXpecta Dominum, viriliter age & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. *Psal.*26.

Fortitudo mea & laus mea Dominus. *Exodi* 15.

Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ. *Psal.*67.

Omnia possum in eo qui me confortat. *Philipp.*4.

Si Deus pro nobis quis contra nos? *ad Romanos* 8.

Melior est sapientia quam vires; & vir prudens quam fortis. *Sapient.*6.

PATRES. Hæc est vera fortitudo, quæ naturæ vsum, & sexus infirmitatem, mentis deuotione transgreditur. *August.*

Ille solus vir fortis debet iudicari, qui temperans est, moderatus, iustus. *Lactant.*

Fortitudo atque constantia via regia est, à qua declinat ad dexteram qui temerarius est & pertinax, ad sinistram qui formidolosus est & pauidus. *Hieronymus.*

Iusti & fortis viri est nec aduersis frangi nec prosperis subleuari sed in vtroque esse moderatum. *Hieronymus.*

Stultus vt luna mutatur, sapiens enim non metu frangitur, non potestate mutatur, non extollitur prosperis, non tristibus mergitur: vbi enim sapientia, ibi virtus est, ibi constantia ibi & fortitudo. *Ambros.*

Iustorum fortitudo est carnem vincere, proprijs voluptatibus contrariè, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. *Gregor.*

Virum fortem iniuriæ probant. *Aug.*

PHILOS. POETÆ. Casibus aduersis fracta qui mente recumbit.

Fortuna nescit prosperiore frui. *Martial.*

Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit Mænia.

Haud est virile, terga fortuna dare. *Senec.*

Superanda omnis fortuna ferendo est. *Virgilius.*

Audaces furtuna iuuat, timidosque repellit. *Idem.*

Rebus in angustis facile est contemnere vitam.

Fortiter ille facit, qui miser esse potest. *Martialis.*

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito. Qua tua te fortuna sinet. *Virgilius Æn. lib.*6.

Au-

Audentes Deus ipse iuuat. *Ouidius Metamorphoseos lib.*10.

Tantum proficies, quantum tibi vim intuleris. *Axioma S. Ignatij.*

Magnanimi est rebus prosperis non insolescere, neque aduersis deijci. *Cic.*

Dulcia non meruit qui non gustauit amara.

Necessitas etiam timidos fortes facit. *Sal.*

Adagium omnium Antiquorum commune, Sustine, & Abstine. Facile autem animus fortiter *sustinet*, dum corpus à vitijs *abstinet*.

G.

GLORIA CÆLESTIS.

Gloria *æternæ magnitudo*. Illam exponit Apostolus 1. *Cor.*2. *v.*9. Oculus non vidit, nec audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illum.

Pro gloria cœlesti calamitates tolerandæ. Quia, inquit Apostolus, Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, *ad Rom.*8. *v.*18. Momentaneum & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate, æternum gloriæ operetur, 2. *Cor.*4. 17. Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei, *ad Rom.*5. *Ad gloriam illam Dei* omnia purè referenda suis semper inculcat, *S. Ignatius*.

Omnis qui reliquerit domum, vel fratres &c. centuplum accipiet & vitam æternam possidebit, *Matth.*14. Lazarus pauper in sinu Abrahæ, id est, in statu gloriæ, vidit à longè diuitem in tormentis.

Beati carebunt omni miseria. Dicitur enim *Apoc.*11. *v.*4. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, neque erit luctus, neque dolor erit vltra. Ideò clamat Propheta, ò Israel quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius, *Baruch.*3. *v.*24.

Comparat sæpè Scriptura cælestem gloriam cum Ierusalem, ciuitate sancta, & ornata auro, saphyro, smaragdo &c. vt *Apocal.*21. *v.*2. 18. *&* 21.

Vide supra *Beatitudo*, & infra in Catechesi alia Exempla *cap. vltimo*: Et in *Tom.II. part.*1. de Beatitudine, & visione Dei Dogmata Theologica.

VIDE EX BREVIARIO. Beatitudo *non consistit in sola oculorum visione*, Dom.12. n.3. *nec in voluptatibus corporalibus*, 2. Commun. Apost. n.3. l.3. *Nec in numero annorum*, ibid. *eius speciem Christus proposuit*, 6. Aug. n.3. l.3. *quæ periucundè describitur*, 2. Nouemb. n. l.3. & 4. eiusdem n.2. *Habet verò suam diuersitatem*, 5. Eiusd. *propter retributionem variorum laborum*, 8. eiusdem n.2. l.5. *Cuius contemplatio merito Martyres confortauit*, ibidem, *gaudia eius ineffabilia*, ibidem n.2. l.3. *&* n.1. l.1. *quæ non sine labore acquiruntur*, ibidem *&* 14. Nouemb. n.2. l.3. Psalm.23. fer.2. ad prim. *est portus tranquillitatis cœlestis*, Com. non Pont. num.3. *Beatus est qui multis virtutibus ornatus est*, Psal.1. Dom. Offic.

Sententiæ supra de Beatitudine.

GRATITVDO ERGA DEVM.

Grates *sunt agendæ generaliter pro multitudine beneficiorum quæ à Deo recepimus*: Ideò Iacob à Deo abundanter ditatus gratias agebat Domino, dicens: Domine memor sum omnium &c. *Genes.*32. Audiens Dauid multa beneficia sibi promissa, gratias humiliter egit, 2. *Reg.*7. Daniel pro multis beneficijs quæ à Deo acceperat, benedixit Dominum dicens: Sit nomen Domini benedictum, *Dan.*2. Paulus Apostolus gratias agebat pro beneficijs fratribus collatis, & omnes homines ad agendas gratias inducebat, dicens; semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite, *ad Ephes.*5. *&* *prima ad Thessal.*5.

Gratiæ reddendæ sunt Deo singulariter pro liberatione à periculis. Ideò voluit Dominus vt liberatio filiorum Israel de seruitute Pharaonis nunquam recederet ab eorum memoria, dicens: Erit quasi signum in manu tua, *Exodi* 13. Postquam filij Israel liberati sunt transitu mari rubro dixerunt; cantemus Domino gloriosè, *Exodi* 15. Tres pueri benedicebant Deum, de ignis incendio liberati: *Danielis* 3.

Gratiæ reddendæ sunt Deo pro triumphis & victorijs: Ideò post mirabilem victoriam filij Israel obtulerunt Domino dona, *Num.*31. Similiter post victoriam de Sara, Barach, & Debora Domino gratias cecinerunt, *Iud.*4. Habita victoria, & mundato templo per Iudam Machabæum benedixerunt in cœlum, 1. *Machab.*4.

Gratiæ referendæ sunt Domino pro bonorum filiorum impetratione: Post Conceptionem Filij Dei in se, Beata Maria Virgo laudauit Dominum, dicens: Magnificat anima mea Dominum &c. *Lucæ* 1. Nato Ioanne Zacharias laudauit Dominum, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, *Lucæ* 1.

Gratias debet homo agere pro sanitate à Deo recepta: Nam cum Tobias recuperasset visum, ipse & vxor eius, & Nati glorificabant Deum, *Tobiæ* 11. Turbæ videntes Paralyticum curatum à Domino, glorificabant Dominum, qui dedit talem potestatem, *Matth.*9. *Marc.*2. Vnus

de

de decem leprosis curatus reuersus est cum magna voce magnificans Dominum, *Luc.22.*

Homo gratus *Similis* est Terræ Bonæ & fæcundæ, quæ ex Dei donis tanquam semine, gratitudinis fructum copiosum Domino reddit.

VIDE EX BREVIARIO. Gratitudo *erga Deum* Dom.3. Sept. fer.5. l.1. *Tobiæ*, *Iudith*, Dom.4. Sept. Sabb.

Vide infra *Ingratitudo*.

GRATITVDO ERGA HOMINES.

G*Ratus debet esse homo ei qui eum iuuit, vel à periculo liberauit:* Sic gratus fuit Abrahæ Rex Sodomorum, qui eum & populum suum à captiuitate liberauit, offerens ei omnia spolia, *Genes.*14. Benè remuneratus est Iosue Raab, conseruando totam eius familiam, quia exploratores eius ab hostibus liberauit, *Iosue* 6. Cum Gedeon liberasset populum, gratus populus dixit Dominare tu nobis, *Iud.*8. Tobias gratus fuit Raphaeli qui liberauerat eum à cœcitate, vxorem à dæmonio, & filium à deuoratione piscis, offerens ei multa munera, quia homine credebat esse *Tobiæ* 12. Naaman liberatus à lepra, multa dona obtulit Helisæo, licet ipse renueret, 4. *Regum* 5. Helias vt gratus esset propter beneficia recepta à vidua, eius filium à morte resuscitauit, 3. *Regum* 17. Helisæus benè remuneratus est mulierem Sunamitem, apud quam transire & habitare consueuerat, impetrans ei filium, & suscitans mortuum, 4. *Regum* 4.

VIDE EX BREVIARIO. *Gratitudo erga homines*, Dom. Sept. fer.6.

Sententię de hac gratitudine.

MEliora meretur suscipere qui probatur suscepta beneficia à corde non amouere. *Cassiodorus*... Grates persoluere dignas.

Non opis est nostræ, tibi præmia numen ab alto.

Digna dabit tanti meriti, non immemor vnquam, *Virgilius Æneidos* 1.

Bis est gratum, quod vltro oblatum, *Sen.*

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Gratia debetur pro munere, si cito detur.

Sed si tardetur non gratum munus habetur.

Dat bene dat multum, qui dat cum munere vultum.

Beneficia dare qui nescit iniuste petit. *Seneca.*

Beneficia plura recipit, qui scit reddere. *Seneca.*

Gratiarum actio est alterius beneficij postulatio. *Cic.*

G V L A.

G*Vla ab initio mundi semper hominibus grauiter nocuit:* Primos parentes Adamum & Euam in Paradiso gula perdidit, dum fructum vetitum comederunt quamuis alimentum licitum ipsis in copia suppeteret, *De omni ligno Paradisi vescimur:* Genesis c.3. Esau ex inordinato appetitu erga lentem siue pulmentum, vendidit sua primogenita Iacobo fratri. Quanto peius pro esca vetita ex gula animam dæmoni diuendere, *Genesis c.*15. populus Israeliticus cui non deerat manna, & alimentum necessarium, inhiabat tamen ad ollas carnium quas habebat in Ægypto, & ideò à Deo grauiter punitus fuit: *Num.c.*15. Dum Philistæi securè epularentur, & indulgerent genio, per Sampsonem ruina domus oppressi fuerunt, & in sua gula sepulti, *Iudic. cap.*16. Quoniam Heli sacerdos permisit filijs suis contra morem carnes crudas populo extorquere, vt illas sibi lautius præpararent, vno die vterque filius occisus est, & ipse Heli collapsus ceruices fregit, 1. *Regum c.*2.

Dęmon grauiter homines ad gulam tentat. Ideò Iob pro filijs epulantibus consurgens diluculo sacrificium offerebat per singulos dies ne filij per epulas iugulam & alia peccata prolaberentur, *Iob.*11. Prima tentatio qua diabolus Christum in deserto aggressus est, ad gulam pertinebat, Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant, *Luc.*4.

Illustre est exemplum gulæ grauiter punitæ in Diuite Epulone, *qui epulabatur quotidie splendide*, sed sicut ipse in vita sepultus erat in suis epulis & delicijs, sic post mortem sepultus est in inferno, & frustra quærebat vnam guttam aquæ pro refrigerio suæ linguæ gulosæ, quæ inter flammas cruciabatur, *Luc.*16.

Epulę multum impediunt orationem, & pietatem: Hoc ipsi discipuli post cænam sopore grauati non poterant in horto cum Christo orare, & à Christo increpantur, *Non potuistis vna hora vigilare mecum*, *Matth.*16. Est enim gula & crapula instar fumi, aut nebulæ densissimæ, qua homo oppletus non potest lucem diuinam videre, aut oculos mentis ad cælum & res cælestes eleuare, vt notat S. Basilius *hom.*1. *de ieiunio*.

Gulosi *Similes* sunt Porcis, qui toto die ventrem replent, & in triclinio tanquam in hara versantur, aras & templa, & pietatem nihil curant, Sunt etiam gulosi instar Muscarum,

quæ

quæ cadaueribus inhærent, & de vno cadauere ad aliud volitant. Sunt etiam sicut Sepulchra quæ foris apparent speciosa, sed intus repleta sunt cadaueribus animalium quæ deuorant.

Gulæ deditus habet cor in ventre, instar piscis qui græcè dicitur Onos, idest, asinus, quem Aristoteles dicit solum ex omnibus animantibus cor suum in ventre habere.

Homo qui epulis inhiat solet esse similis *Militi ignauo*, qui horret audire sonitum tympani aut tubæ ad bellum euocantis, sicut neque ille potest audire sermonem de abstinentia aut ieiunio, & maximè in Quadragesima.

Sed remedium optimum gulæ est, quærere gustum & oblectationem in rebus diuinis, & animam illis explere, habent enim in se epulæ spirituales & carnales instar bilancis, quantum vna pars eleuatur tantum altera deprimitur.

Vide *Ebrietas*.

Sententiæ selectæ &c. de Gula.

VÆ vobis qui saturati estis, quia esurietis, *Luc.6.*

Attendite vobis ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, *Luc.21.*

Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentionibus & emulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum, *Rom.13.*

Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt, *ad Philipp.3.*

Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

PATRES. Cor habet in ventre gulosus, lasciuus in libidine, cupidus in lucro, *Hier.*

Gula innumera vitiorum agmina ad animæ conflictum producit, *S.Greg.*

Gula Paradisum clausit, primogenituram vendidit: suspendit pistorem, decollauit Baptistam: Nabuzardan Princeps coquorum templum incendit, & Ierusalem totam euertit: Baltazar manum contra se scribentem aspexit in conuiuio, & eadem nocte interfectus, est à Chaldæis. *Innocentius.*

Nunquam poterit ardentis concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare nequiuerit, *Idem.*

PHILOS. ET POETÆ. Aprum amat & mulos, & sumen, & ostrea: non te.

Tam bene si cænem, noster amicus eris, *Martialis.*

Ieiunius raro stomachus vulgaria temnit, *Horatius.*

Strangulat in mensis plures gula, quam necat ensis.

Estque hoc axioma antiquum: Plures occidit gula quam gladius.

Quidquid auium volitat, quidquid piscium natat, quidquid ferarum discurrit, nostris sepelitur ventribus, quære nunc cur subito moriamur? quia mortibus viuimus. *Seneca.*

Ventri obedientes, animalium numero computantur, non hominum. *Idem Seneca.*

Vna sylua pluribus elephantibus sufficit, homo verò pascitur vix terra & mari. *Idem.*

Venter præcepta non audit: poscit & appellat, non est tamen molestus creditur: paruo contentus, si das illi quod debes, non quod potes. *Idem.*

Vitium ventris & gutturis, non solum minuit ætatem hominibus, sed etiam aufert. *Cicero.*

H.

HOMICIDIVM.

HOmicidium procedit aliquando ex inuidia. Cain motus inuidia fratrem suum occidit, *Genes.4.* Tanta erat cupiditas Saulis ad occidendum Dauidem propter inuidiam, vt occiderit Abimelech, & alios Sacerdotes; cum mulieribus, & paruulis, *1. Reg.22.* Iudæi occiderunt Saluatorem solum moti inuidia, sciebat enim Pilatus quod propter inuidiam tradidissent eum. *Matth.27.*

Homicidia aliquando committuntur propter superbiam & ambitionem: Sicut Abimelech occidit septuaginta fratres suos, vt ipse solus dominatum obtineret, *Iudic.9.* Zambri occidit Elam Dominum suum temulentum, vt regnaret post eum, *3. Reg.16.* Athalia tanta libidine exarsit dominandi vt omne semen Regium interfecerit, *4. Reg.11.*

Homicidium valde Deo displicet, & grauiter punit. Nam homicidium Cain puniuit acerbè dicens, *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me*, *Genes.4.* Deus noluit vt Dauid qui sanguinem innoxium effuderat: sed potius Salomon templum sibi ædificaret, *3. Reg.7.* Quia Ioas fecit Zachariam iniustè occidi, grauiter fuit punitus à Domino, neque in sepulchro Regio conditus fuit, *2. Paral.24.*

De Homicidio vide Quæst. Theologicas supra *Tom.2. tract.5. cap.5.*

VIDE EX BREVIARIO. Homicidium *est graue peccatum.* Dom. Sept. fer.5. Dom. Sexag. fer.4. l.3. Dom.5. Pentec. Sabb.

Vide, *Inimicitia*, *Inuidia.*

Sen-

Sententiæ aliæ &c. de Homicidio.

OMnis qui odit fratrem suum homicida est: & scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem, *Ioan.3.*

Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius, *Genes.9.*

Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur, *Exod.21.*

Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo euelles eum vt moriatur, *Exod.21.*

Qui percusserit hominem & occiderit, morte moriatur, *Leuit.24.*

Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit, qui percusserit reus erit homicidij, & ipse morietur, *Ierem.35.*

Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt, *Matth.27.*

PATRES &c. Ille gladium accipit, qui nulla superiori, ac legitima potestate vel iubente, vel concedente, in sanguinem alicuius armatur, *August.*

Periculosè decipiuntur, qui æstimant eos tantum homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, & non potius eos, per quorum consilium, & fraudem & hortationem homines extinguuntur. *Augustinus.*

ADAG. Homo homini Lupus, i. vitæ inimicus & insidiator.

HONOR PARENTVM.

HOnorare debet homo parentes eis exhibendo reuerentiam: Sic Salomon honorauit Bersabee matrem suam, & surrexit de solio suo in eius occursum & posuit eam super sedem suam, 3. *Reg.2.* Tobias iustus inter alia quæ dedit filio documenta, & hoc fuit, Honorem habe matri tuæ, *Tobiæ 4.*

Honorare debet homo patrem & matrem, in præceptis omnibus obsequendo: Ideò filij Heli, quia non obedierunt Patri, vt desisterent à rapina in Sacrificijs, diuinam sententiam grauissimè incurrerunt, 1. *Reg.2.* Ionathas quia non obediuit præcepto patris, comedendo modicum mellis, mortis sententiam incurrit, 1. *Reg.14.* Puer Iesus ascendens in Nazareth cum parentibus, erat subditus illis, *Lucę 2.* Et moriens matrem Ioanni dilecto discipulo commendauit, *Ioann.19.*

Honorare debemus parentes propter premium, & pœnam consequentem: Vnde ait Dominus: Honoram patrem & matrem, vt sis longæuus super terram: & sequitur: Qui maledixerit patri vel matri, sit ille maledictus, & morte moriatur, *Exodi 20. & 21.* Quia Sem & Iaphet patrem denudatum honorauerunt, ideò benedictionem acceperunt. Quia verò Cham patrem non honorauit, sed derisit, eius maledictionem incurrit, *Genes.9.* Filio Ruben incestuoso dixit Iacob: Non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, *Genes.49.* Absalon impiè persecutus est patrem suum, ideò fuit morte pessima interemptus, 2. *Reg.18.*

VIDE EX BREVIARIO. Honorandi Parentes *ore & opere.* Dom.3. Quad. fer.4. l.2. Dom. 4. Aug. fer.4. l.3. *cum filios laudabiles habent, ipsi laudabiliores sunt*, 24. Iun. per totum, *eorum negligentia erga filios castigatur*, Dom.1. Pentec. fer. 4. 6. & Sabb. *Moneant diligenter filios dum viuunt.* Dominica 3. Septemb. num.1. lect.2. *etiam morituri*, Domin.8. Pentec. fer. Dom.1. Octob. fer.5. *Qui honorat Parentes, multis bonis replebitur.* Domin.4. August. fer.

Sententiæ &c. de Honore Parentum.

AVdi patrem tuum, qui te genuit, & ne contemnas cum senuerit mater tua. *Prou.23.*

Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius, & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in tua virtute &c. *Eccles.3.*

Qui timet Dominum honorat parentes, & quasi Dominus seruiet his, qui se genuerunt, *Eccles.3.*

Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris, & retribue illis, quomodo & illi tibi: Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses, *Eccles.7.*

Filij, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est Domino, *Coloss.3. & 5.*

Et qui maledixerit patri vel matri morte moriatur, *Matth.5.*

Qui honorat patrem suum vita viuet longiore, *Eccles.3.*

Qui percusserit patrem suum aut matrem morte moriatur; qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur, *Exod.21.*

PATRES, PHILOS. Amandus est generator, sed præponendus est Creator, *August.*

Preces parentum aduersus filios sæpe audiuntur, *Plato.*

Matres plus diligunt filios, quam patres, quia certiores sunt de eis, *Arist.*

Qui dubiat vtrum oporteat Deos venerari, aut parentes honorare, non indiget ratione, sed pæna, *Arist.*

Nemo patricidæ supplicio misericordia commouetur, *Seneca.*

HOS-

HOSPITALITAS.

DEUS *multum commendat erga peregrinos hospitalitatem*, *Deuteronom. c.*10. Deus amat peregrinum; & dat ei victum & vestitum, ergo & vos peregrinos amate, quia & vos aduenæ fuistis, Christus testatur seipsum in suis discipulis hospitio recipi, *Luc.*10. Qui vos recipit me recipit, Paulus Apostolus impensè commendat hospitalitatem, *ad Hebr. cap.*13. Hospitalitatem nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus. Inter opera misericordiæ recensentur etiam hospites esurientes pascere, recipere, & eorum pedes lauare.

Hospitalitatem sæpe remuneratur Deus etiam in hac vita. Loth in specie peregrinorum Angelos hospitio recepit, necessaria ministrauit, & ab iniurijs defendere voluit. Et ideò Deus illum per eosdem peregrinos liberauit ab incendio Sodomæ & Gomorrhæ, *Genes. cap.*19. Abraham etiam in specie peregrini Angelos suscipere meruit, *Genes. cap.*18. Elias hospitio benignè exceptus, mulieris filium apud quam hospitabatur à morte suscitauit, 3. *Reg. cap.*17. Eliseus etiam dum transiret sæpius à muliere Sunamitæ hospitio exceptus, grandi sane mercede filium illi à Deo impetrauit, quem postea mortuum suscitauit, 4. *Reg. cap* 4. Martha & Magdalena Christum cum discipulis hospitio excipientes, meruerunt vt earum frater Lazarus qui iacebat quatriduanus in sepulchro ad vitam excitaretur, *Luc.*10. Zachæus qui Christum & discipulos in domum suam gaudens recepit, meruit ex publico peccatore fieri filius Abrahæ, & amicus Dei, *Luc.*19.

Vide *Misericordia*, *& Liberalitas*.

Sententiæ selectæ, &c. de Hospitalitate.

FRange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam, *Esaiæ* 58.

Qui accipi si quem misero (dicit Christus) me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui misit me, *Ioan.*13.

Hospitalitatem nolite obliuisci, per hanc quidam placuerunt, etiam Angelis hospitio receptis, *Hebr.*1.

PATRES. Disce Christiane, sine discretione exhibere hospitalitatem, ne forte cui domum clauseris, cui humanitatem negaueris, ipse sit Deus, *August.*

Qualem mercedem habet, qui propter Deum peregrinatur, talem habet qui suscipit peregrinantem, *Chrysost.*

POETÆ PROFANI. Turpius eijcitur quam non admittitur hospes, *Ouid. trist.* 5. *eleg.*7.

Viuitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus, *Ouid.*

SACRI. Quando eris in mensa, primum de paupere pensa.

Ostia cur claudis, dum vocem pauperis audis?

Fac quod Christus amat, dum pauper ad ostia clamat:

Tunc bene pandetur, cum Christus adesse videtur:

Si des, ipse dabit; si non des, ipse negabit:

HVMILITAS.

CVm *humilitate debent homines alijs responder*e. Quia iuxta Sapientis sententiam; Ressponsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem. Iacob fratri Esau humiliter respondebat, ideò compescuit iram eius, *Genes.* 33. Si Roboam humiliter respondisset, nequaquam decem partes populi perdidisset, 3. *Reg.*12. Quia mulier Chananæa respondit humiliter verbis Christi, quæ aspera videbantur asserens se esse quasi Catellum qui comedit de micis mensæ Domini, sanitatem integram filiæ procurauit, *Matth.*15.

Iuxta Saluatoris sententiam, qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. In cuius figura Saul qui quærebat asinas, fuit à Domino super regnum Israel exaltatus, 1. *Regum* 1. Petrus humiliter dixit Christo: Exi à me, quia peccator sum ego; & posteà officium Apostolatus ipsi Dominus benignè commisit, *Luc.* 5. Optimam regulam humilitatis ostendit Saluator, dicens: Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco, *Luc.*14.

Humiles debent esse homines ne in factis suis quærant ventum vanæ gloriæ. Nam Christus publica sua miracula prohibebat dici, vti patet in leproso mundo, *Matth.*8. Et de duobus cæcis liberatis, *Matth.*9. Et de surdo & mutuo sanato, *Marc.*7. Et similiter de transfiguratione, *Matth.*17. Ad fugiendam iactantiam & vanam gloriam, de bonis quæ agimus, multum valet exemplum de superbo Pharisæo, & de humili Publicano, *Luc.*18.

Humilitas meretur Indulgentiam peccatorum. Achab nequissimus imponens sibi pænam debitam pro peccatis humiliatus est, & Deus ipsi pænam temperauit, 3. *Reg.*21. Roboam & Principes eius humiliati sunt, & Dominus mutauit sententiam per Prophetam suum, 1. *Paralip.*12. Ezechias humiliatus est: idcircò non venit ira Dei in diebus eius, 2. *Paralip.*19. Nabuchodonosor humiliatus recognouit statum suum,

suum, & reductus est ad statum pristinum, *Daniel* 4. Quia viri Niniuitæ humiliati sunt, non est eorum ciuitas subuersa, *Ioan.*3. Magdalena quia ad pedes Christi humiliter accessit peccatorum veniam impetrauit, *Luc.*7.

Humilitatis exemplum à Christo accipiendum est. Humilis fuit in statu Natiuitatis, vitæ, & mortis. In Natiuitate concipi voluit in ciuitate ignobili Nazareth, *Ioan.*1 Item de humili matre, *Luc.*1. Collocari in humili præsepio, *Luc.*2. Quomodo humiliter vixit, humiliter docuit, plena sunt omnia Euangelia. De morte autem, fuit vestibus spoliatus, in carne vulneratus, insipiens reputatus, à discipulis derelictus, hostibus traditus, flagellis cæsus, spinis per ludibrium coronatus, & inter duos latrones crucifixus.

Sicut quo profundius est in terra *Fundamentum* domus, aut *Radices* arboris, eo altius Domus, & arbor ascendet ad cœlum, ita fit in ijs qui se profundè humiliant.

Sicut *Rami* arboris quantò plures fructus habent, tantò magis se incuruant ad terram, ita faciunt humiles multis virtutibus præditi.

Sicut *Aurum* & gemmæ in arca absconduntur ne abripiantur, ita optima virtutum custos est humilitas.

VIDE EX BREVIARIO. Humilitas *facit membrum Christi.* Dom.3. Adu. n. l.1. iustificat: Dom.4. n.3. l.3. *Debet esse fundamentum nostræ fabricæ.* 4.Octob. n. l.2. *Humilia respicit Deu.* Psal.112.Dom. Vesp. & Dom.infra Ascens.n.2. l.2. *humilitatem singulariter requirit*, 24. Febr. n.3. *præferenda opibus*, 5. Febr. n.2. l.1. *meritò discenda*, 15. Ian. n.3.

Vide *Superbia*.

Sententiæ selectæ &c. de Humilitate.

QVi se humiliat exaltabitur, *Matth.*23.

Discite à me quia mitis sum & humilis corde, *Matth.*11.

Quicumque humiliauit se sicut paruulus iste, hic maior vocabitur in regno cælorum, *Matth. ibidem.*

Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles, *Luc.*1.

Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo &c. *Philip.*2.

Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, scil. Deiparæ:

Gloriam præcedit humilitas, *Prou.*15.

Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis, 1. *Pet.*5.

Ad quem respiciam nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos, *Esaiæ* 66.

Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, *Apostol.*

Excelsa est patria, humilis est via: ergo qui quærit patriam quid recusat viam, *August.*

Multi humilitatis vmbram, veritatem pauci sectantur. *Hieronym.*

Virum humilem patientia ostendit, *Hieron.* Virginitate placuit Maria, humilitate concepit, *Bernard.*

Esto paruus in oculis tuis, vt sis magnus in oculis Dei: tanto enim eris apud Deum pretiosior, quanto fueris in oculis tuis despectior. *Isidor.*

Contemnit laudem virtus, licet vsque sequatur.

Vide infra, *Superbia*.

HYPOCRISIS.

HYpocritæ & simulatores intendunt semper aliquam alijs deceptionem inferre. Sicut Ammon simulauit se languere, vt sororem suam Thamar deciperet, & opprimeret, quod & fecit, 2. *Reg.*13. Giezi simulauit Dominum suum vestibus indigere, vt Naaman deciperet, & ipse acciperet vestimenta, 4. *Reg.*5. Pharisæi placida verba Saluatori dicebant, volentes eum capere in sermone, *Matth.*22. *Marc.*12.

Hypocritæ cauent sibi à peccatis minoribus maiora non curantes. De quibus dicit Dominus, *excolantes culicem, & deglutientes camelum*, *Matth.*23. Pharisæi noluerunt intrare in Parasceue Pilati Prætorium, vt non contaminarentur, & dicebant, sibi non licere interficere quemquam; Christum tamen innocentem eadem die occidere non dubitarunt, *Ioan.*19.

Hypocritas punit Dominus maledictionibus, & flagellis. Nam vxori Ieroboam quæ de viri consilio, mutato habitu, se aliam similauit, Achias Propheta Domini mandato multas maledictiones, & flagella, simul cum nece filij, nunciauit, 3. *Regum* 14. Cum Scriptura diuina generaliter impium detestetur, tamen singulariter hypocritis comminatur, dicens; Væ vobis hypocritæ, *Matthæi* 26. Manifestè Hypocrisim Ananiæ & Saphiræ Petrus acriter increpauit, & morte puniuit, *Actor.*5. Elymam magum Paulus grauiter de hypocrisi increpauit, *Actor.* 13.

Christus comparat hypocritas *sepulchris dealba-*

albatis: quæ foris apparent pulchra & candida, intus plena sunt tantùm ossibus mortuorum spurcitia, & fœtore, *Matth. c.23.*

S. Chrysostomus Hom. 30. Simulatorem comparat *Meretrici*, quæ ad decipiendum, vultum deformem fictis coloribus depingit. Et S. Theophil. comparat *Histrioni* qui semper personam mutat, & nunquam seriò agit.

VIDE EX BREVIARIO. Hypochrisis *veritate fraudat*, 26. Iun. n.3. *fermento comparatur*, 9. Octob. n.3. l.3. *Deum, quem fictè quęrit, nunquam inueniet*, die 2. Epiph. n.4. *eo periculosior, quod sub nomine seruitutis Dei decipit*, fer.4. Ciner. & fer.6. ibidem *in negotio salutis declinanda*, Dom.5. Octob. n.1.

Vide *Mendacium*, *Instantia*, v. *Superbia*.

Sententię selectę &c. de Hypocrisis.

INnocens contra hypocritam suscitabitur in iudicio, *Iob.*17.

Cum facies eleemosinam, noli ante te tuba canere, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & vicis, vt honorificentur ab hominibus, *Matth.*6.

Cum oratis non eritis sicut hypocritæ, amen dico vobis receperunt mercedem suam, *Matth.*6.

Hypocrita, eijce primo trabem de oculo tuo, *Matth.*7.

Non quæro hominibus placere, si hominibus placerem Christi seruus non essem, *ad Galat.*1.

Omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus, *Matth.*23.

Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris patent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, &c. *Matth.*23.

Vestimentis induti sunt ouium, & intus sunt lupi rapaces.

Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra, *Luc.*16.

Satanas transfigurat se in Angelum lucis, 2. *ad Corinth.*11.

PATRES. Simulata æquitas, non est æquitas, sed duplex iniquitas, quia iniquitas est & simulatio, *August.*

Leuius est in alium apertè peccare, quam simulare & fingere sanctitatem, *Hier.*

Væ peccatori terram ingredienti duabus vijs, &c. *Sap.*

Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamen facere, vult doctè loqui, nec tamen ita viuere, *Reginaldus*.

Omnis hypocrita corpus per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo viuit, *Idem.*

Hypocritæ volunt esse humiles sine despectu, bene vestiti sine sollicitudine, *Bern.*

PHILOS. POETÆ. Est facies testis, quales intrinsecus estis.

Vix placet ambobus, qui vult seruire duobus.

Qui fingit se amicum & non est, peior est eo, qui facit falsam monetam, *Arist.*

Compendiaria est via ad gloriam, vt qualis quisque haberi vult talis sit, *Cicer.*

Simulatio in omne re vitiosa, tollit enim iudicium viri, idque adulterat, tum amicitiæ repugnat.

Malus vbi bonum se simulat, tunc est pessimus, *Laertius*.

I.

INFERNVS, DAMNATIO.

A*Nimæ impiorum sepeliuntur in inferno.* Sic Christus dicit de Epulone diuite & auaro: mortuus est diues, & sepultus in inferno, &c. *Luca* 16. *v.*22. Et alio loco monet: Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.

Ignis inferni in ęternum durabit. Quia Christus in iudicio reprobis dicet: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius, *Matth.*25. *v.*41. Et postea additur. Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

Homines ex delitijs transeunt ad pœnas inferni. Via peccatorum complanatur lapidibus, & in fine illorum inferni, & tenebræ, & pœna, *Eccl.* 11. *v.*10. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt, *Iob* 11. *v.*13. Quantum glorificauit, & in delitijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum, *Apocal.*18. *v.*7.

In inferno erit ignis, luctus, & tenebrę, & vermis conscientię. Ideò interrogat Propheta peccatores; Quis poterit habitare cum igne deuorante, aut quis habitabit cum ardoribus sempiternis? *Esaię* 30. *v.*14. Et Christus dicit de obstinatis Iudæis: Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium, *Matth.*8. Et iterum, monet melius esse luscum, vel claudum introire in regnum Dei, quam duos oculos, vel duos pedes, habentem mitti in gehennam ignis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur, *Marc.*9. *v.*47.

Comparat S. Chrysost. Infernum cum *Carcere ex ferro ardenti*, vndè nullus vnquam dabitur

tur egressus. Alij cum *Stagno* profundissimo ex ardenti sulphure & pice, vnde nullus datur ascensus. Alij cum *Exilio* longinquo, ex quo nullus dabitur in patriam regressus. Contra omnem peccandi tentationem semper cogitanda est hæc sententia: Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.

VIDE EX BREVIARIO. *Certa damnatio*. Dom. V. Pentecost. n.3. l.3. *Eius pœna æterna*. Dom. 1. Quadr. fer. 2. l.3. *In tentationibus carnis meditanda*. Dom. 5. n.2.

Sententiæ selectæ &c. de Inferno.

INfernus & perditio nunquam replentur, similiter oculi hominum insatiabiles. *Prouerb.* 3 & 7.

Ignis numquam dicit sufficit. *Prou.* 30.

PATRES. Horrendo modo miseris est mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia & mors semper viuit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit. Mos perimit, & non extinguit, dolor cruciat, sed nullatenus pauorem fugat, flamma comburit, sed nequaquam tenebras excutit. *Gregor.*

Quisquis ad toleranda inferni mala descendit, nequaquam ad lucem vlterius redibit: quia nequaquam vltra misericordia parentis liberat quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicantis damnat. *Gregor.*

Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. *Idem.*

In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, verbis immortalis, fœtor intolerabiles, tenebræ palpabiles, flagella cedentium, horrida visio dæmonum, confusio peccatorum, desperatio omnium bonorum. *Gregorius.*

POETÆ. Quod quisque fecit patitur, auctorem scelus.

Repetit; suoque premitur exemplo nocens. *Seneca Poeta.*

Facilis descensus auerni,
Sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est. *Virgil.*

INGRATITVDO.

INgrati sunt homines Deo, *ipsius beneficia obliuioni tradentes*. Sicut filij Israel educti à Domino de seruitute Ægypti, fecerunt vitulum aureum, adorantes eundem, vt habetur *Exodi* 32. Citò etiam obliti sunt beneficiorum Dei, quando fastidiebant manna, & murmurabant, *Num.* 21. Reprehendit Angelus Iudæos ingratos, diuina beneficia recolendo, *Iud.* 2. Sublimauit Deus Ieroboam super decem tribus, & ille auertit populum à cultu Dei, 3. *Reg.* 12. Ingratus fuit Iudas Christo qui post tot beneficia pro 30. argentis illum inimicis tradidit, *Matth.* 27. *v.* 3.

Ingrati sunt aliquando homines erga eos qui sibi fideliter seruiunt. Sic ingratus fuit Præpositus pincernarum aduersus Ioseph, qui succedentibus prosperis sui interpretis est oblitus, *Genesis* 40. Laban multoties voluit fallere Iacob, sibi fideliter seruientem, *Genesis* 29. Multa seruita receperat à Dauide Saul, & tamen eum occidere sæpius nitebatur, 1. *Regum* 18. Valdè ingratus fuit Dauid Vriæ sibi fidelissimo, cui tradidit litteras mortis, 2. *Reg.* 11.

Homo ingratus *Similis* est *Serpenti*, qui illum à quo fouetur veneno inficit.

Ingratitudo est quasi *Ventus vrens*, qui exsiccat fontem gratiæ diuinæ, ne plura beneficia profundat.

Ingrati sunt sicut pessimi *Debitores*, qui quo plus debent, eo minus soluunt.

Vide *Gratitudo*.

Sententiæ &c. de Ingratitudine.

PATRES. Quanto maiora beneficia sunt hominibus constituta, tanto grauiora peccantibus iudicia. *Chrysostom.*

Ingratitudo est hostis gratiæ, inimica salutis: quoniam nihil ita displicet Deo, quemadmodum ingratitudo. *Bernard*

Quid eo miserius cui beneficia excidunt, hærent iniuriæ. *Seneca.*

Peruersi cordis est, occasiones ingratitudinis inuestigare. *Bernard.*

Improbus est homo qui beneficium scit sumere, & reddere nescit. *Plaut.*

Pertusum vas est ingratus homuncio, semper.

Omne quod infundis, perfluit in nihilum.

Adagium. Pasce canes, & mordebunt te.

INIMICITIA.

INimici *quærunt bona corrumpere*. Sicut diabolus, qui dormientibus hominibus superseminauit zizania, vt corrumperet triticum, *Matth.* 23.

Inimicitia surgit ex inuidia. Nam inuidentes fratres Iosepho quod à patre cunctis fratribus plus amaretur, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacificè loqui, *Genes.* 37. Ægyptij oderant filios Israel, quia creuerunt & multiplicati sunt, & affligebant eos, *Exodi* 1. Videns

Saul,

Saul, quod Dauid prudenter ageret, & populus eum diligeret, factus est eius inimicus, 1. *Reg* 18.

VIDE EX BREVIARIO. Hostis (*per quem Deus punire solet*) *propter insolentiam etiam punitur*. Dom.2. Adu. fer.3. & 16. eiusdem fer. 4. & Dom.3. Adu. fer.5. Dom.4. eiusdem fer. 6. Etiam *hosti seruanda fides*. Domin.3. Augusti num.2. l.2. *Occultus aliquando plus nocet quam apertus*. Domin.5. Quadrag. num.2. l.3. *Filius iræ idem est, ac gehennæ*, Dom 4. Quadr. fer.4. *Ira viri, iustitiam Dei non operatur*, Domin.4. Pasc. fer.2. Odium, *suscitat plerumque rixas*. Domin.1. Aug. fer.5. l.3. *In via Domini contrarios, suo modo odisse licet*. Com. vn. Mart. num.3. l.3. *& peccatoribus ex bono zelo indignari*. Dom.3. Pentec. n.3. *Diabolum vnicum serio edisse licet*, fer.3. Maij hebd. Dom. n.2. l.2. *Non verò inimicum; potest enim esse vt sit frater tuus*, ibid.

Vide *Inuidia*, *Discordia*, *Odium*.

Sententiæ &c. de Inimicitia.

A Binimicis tuis separare. *Eccles.*6.

In labijs suis inculcat inimicus, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam. *Eccles.*12.

Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos, *Eccles.*6.

Si offers munus tuum ad altare & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum & vade prius reconciliari fratri tuo, & tum veniens, offers munus tuum, *Matth.*5.

S. Greg. Frustra exteriores inimicos vincimus si interioribus parcimus.

Grauissimum inimicitiæ genus est, esse corde aduersarios, & lingua simulare deuotos, *Cassiod.*

Boetius. Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus.

Ouid. Infraudulentum inimicum Pax erit hæc nobis, donec mihi vita manebit, (scilicet)

Cum pecore infirmo quæ solet esse lupus.

IRACVNDIA.

V Ide supra *Inimicitia*.

Ira est homini maximè noxia in corpore & spiritu, & illius remedia.

Virum stultum interficit iracundia, *Iob.*5.

Fatuus statim indicat iram suam. *Prouerb.*12.

Vir iracundus prouocat rixas, & qui ad indignationem facilis est, erit ad peccandum procliuior, *Prou.*15. & 29.

Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectutem adducunt. *Eccles.*30.

Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas. *Prou.*26.

Graue est saxum, & onerosa arena, sed ira stulti vtroque grauior. *Prou.*27.

Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem, *Prou.*15.

Qui imponit stulto silentium, iras mitigat, *Prou.*26.

Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius, *Prou.*22.

Ego dico vobis, quoniam omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, *Matth.*5.

Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ, *Apost. ad Rom.*12.

Ira malorum & inuidorum maximè declinanda est. Sic Cain iratus contra fratrem Abel eo quod munera illius magis essent Deo accepta, illum fraudulenter foras deduxit, & occidit, *Genes.*4.

Saul audiens Dauidem præ se decantari & laudari, ira concitatus eum amplius ferre non potuit, 1. *Reg.*18.

PATRES, PHILOS. POETÆ. Ira inueterata odium est: ira festuca est, odium trabs: homines quotidie irascuntur filijs, non tamen oderunt filios, *August.*

Diuina bonitas ideo irascitur in hoc seculo, ne irascatur in futuro, & misericorditer temporalem exhibet seueritatem, ne æternam vltionem inferat, *August.*

Rectè illud laudatur *Architæ* Tarentini, qui cum villico iratus, iam te inquit, occiderem, nisi iratus essem, *Hieron.*

Ira sæpe etiam innocentes ad crimen adducit, quia dum iusto amplius irascimur & volumus aliena coercere peccata, grauiora committimus, *Ambros.*

Melior est qui vincit iram, quam qui capit ciuitatem, *Cassiod.*

Ouid. Si quoties peccant homines sua fulmina mittat.

Iupiter, exiguo tempore inermis erit.

Vince animos, iramque tuam, qui cætera vincis. *Ouid. ad Cæs.*

Ira, furor breuis est, animum rege, qui nisi paret.

Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce catenis. *Horat.*

Cum spirat ira sanguinem, nescit regi. *Seneca Poeta*.

Amantium iræ amoris redintegratio est. *Terentius*.

Furor, iraque mentem præcipitat, *Virgil. Æneid. lib.*2.

Quaslibet infirmas, adiuuat ira manus. *Ouidius*.

Adagium. Qui non nouit dissimulare, non nouit regnare.

Odium magis rationi obtemperat, quam ira. *Aristot*.

Irasci in quibus non oportet, insipientis est, *Aristot. Valer. &c.*

Maximum remedium iræ, est dilatio. *Seneca*.

INTENTIO BONA, AVT MALA.

EX *intentione opus iudicatur*. Iudas dixit, peccaui, nec tamen veniam meruit, quia erat intentio eius deprauata. *Matth.*27. Dauid dixit, peccaui, & Deus ille pepercit, quia rectam intentionem habuit, 2. *Regum* 12. Ex turbis quidam sequebantur Christum, vt eum nequiter obseruarent, & hi grauiter peccauerunt, vt habetur *Lucæ* 14. Quidam vt de panibus eius saturarentur, & hi nec merebantur, nec peccabant, *Ioan.*6. Alij vt audirent verba eius, & inde ædificarentur, & hi multum merebantur, *Lucæ* 5.

Intentio & voluntas pro facto sæpè reputatur. Nam commendauit Dominus bonam voluntatem Dauidis de edificando templo, licet ipse noluerit vt ædificaretur per eum, 2. *Reg.*7.

Intentio sæpè dissimilis est operi externo. Nam Dauid misit ad Vriam vt veniret & quiesceret, non propter eius quietem, sed vt suum peccatum celaret, 2. *Regum* 21. Ornauit se Iudith, vti solent se ornare lasciuæ mulieres, sed ille ornatus non ex libidine, sed ex maxima virtute patriam defendendi processit, *Iudith* 11. Herodis intentio erat Christum occidere, sed eam sub adorationis pallio abscondit, *Matth.*2. Sic orationem, ieiunium, eleemosynam præcepit Dominus fieri, non intentione placendi hominibus, sed placendi Deo, qui in abscondito videt, & iuxta intentionem remuneratur operantem, *Matth.*6.

Intentio bona similis est Auro, quod omnia quibus applicatur splendescere facit. Comparatur etiam virgæ Midæ, quæ dicebatur omnia quæ tangebat in aurum conuertere.

Intentio mala similis est Vermi, qui fructum operum nostrorum rodit & corrumpit.

VIDE EX BREVIARIO. *Per hanc soli Deo placere debemus*, 3. Commun. Virgin. n.3. l. 2. *sit ergo occulta*, fer.4 Cin. l.1.

Vide *Astutia*, *Adulatio*, *Hypocrisis*, cum Sententijs.

INVIDIA.

INuidia occasio est spiritualis, & corporalis mortis. Nam, vt scribit Sapiens inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Cain motus inuidia Abel fratrem suum occidit, quia eius munera & non sua Dominus accepit, *Genes.*4.

Non miseris sed positis in diuitijs & honoribus inuidetur. Nam quia Dominus benedixerat Isaac, & multiplicatus est, ideo inuidebant ei Palæstini, *Genes.*26. Propter honorem quem dabant Dauidi canentes, Saul percussit mille, & Dauid decem millia, inuidere cæpit Saul, & persequebatur Dauidem, 2. *Regum* 18. Videntes Satrapæ & Principes quod Daniel eos honoribus superabat, quærebant occasionem contra eum, vt dicitur *Daniel.*6. Principes Sacerdotum audientes à pueris Christum honorari, Osanna filio Dauid, & videntes miracula, sunt contra Christum per inuidiam indignati, *Matth.* 21. *Luc.*19. Audientes Pharisæi Lazarum suscitatum, & videntes turbam sequentem Christum, inuidentes contra eum collegerunt Concilium, *Ioann.*11.

Inuidi non parcunt etiam propinquis. Nam Rachel Lyæ sorori suæ inuidebat propter fœcunditatem, *Genes.*30. Fratres Ioseph inuidebant ei videntes quod à patre plus amaretur, *Genes.* 37. Frater filij prodigi videns fratrem suum cum honore receptum indignabatur ei, & noluit intrare, *Luc.*15.

Sicut in Sole ambulantes comitatur vmbra, sic homines virtute illustres sequitur inuidia.

Sicut vermis qui nascitur in ligno, ipsum lignum corrodit; sic inuidia ipsum inuidum consumit, *Chrysost.*

Inuidi similes sunt pessimis Canibus, qui non desinunt contra omnes latrare. Similes etiam sunt Vulturibus, qui amant cum fœtidis cadaueribus, id est, cum hominum vitijs occupari, *Basil. Hom. de inuid.*

VIDE EX BREVIARIO. Inuidia. *Hanc Deus aspernatur*. Dominic.3. Quadrag. fer.2. l.1. *sibi nocet*, Domin.2. Augúst. fer. n. *etiam cum suo incommodo cauenda*, ibid. Æmulatio *parit inuidiam*, Domin.4. Pentec. fer. 4. l.2.

Vide *Inimicitia*, *Amor proximi*.

Sententiæ &c. de Inuidia.

AN oculus tuus nequam est quia ego bonus sum? *Matth.*20.

Non in contentione & æmulatione, *ad Roman.* 13.

Vir qui festinat Domino ditari, & alijs inuidet, ignorat, quod egestas superueniet ei. *Prouerb.* 28.

Deponentes igitur omnem malitiam, & inuidias & omne opus prauum, *Iacobi* 3.

Sicut modo geniti infantes, rationabiles, & sine dolo lac concupiscite &c. 1. *Petri* 2.

PATRES. Inuide quid suspiras? propriumne malum, an alienum bonum? *Basil.*

Vt ærugo ferrum, sic inuidia quem nescit, animum consumit, *Basil.*

Inuidia pestiferum malum, hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immitissimum conuertit, *Chrysost.*

Fuge inuidiam, quæ non solum alienos, verum multo magis, eum quem possederit, lacerare consueuit, *Ambros.*

Inuidia est filia superbiæ: sed ista mater superbia nescit esse sterilis: vbi fuerit, continuo parit: suffoca matrem, & non erit filia, *Augustinus*.

Tolle inuidiam, & tuum est quod habeo; tolle inuidiam, & meum est quod habes, *Idem.*

O inuidia, quæ sibi semper est inimica: nam qui inuidet, sibi quidem ignominiam facit, illi autem cui inuidet, gloriam parit, *Chrysostom.*

PHILOS. POETÆ. Nunquam melius torquebis inuidos, quam virtuti & gloriæ seruiendo, *Seneca*.

Inuidus seipsum tamquam hostem offendit, *Democritus*.

Nulli magis nocet inuidus quam sibi.

Similis inuidet simili: & figulus figulum odit, *Aristoteles*.

Fertilior seges est alieno semper in agro.

Vicinumque pecus, grandius vber habet: *Ouidius*.

Inuidus alterius rebus marcescit opimis, *Horatius*.

Dum canis os rodit, socium quem diligit, odit.

IVDICIVM IVSTVM.

IVdex debet causam prius diligenter examinare vt rectè cognoscat, quam sententiam ferre debeat, Ideò dicitur, causam quam nesciebam diligenter inuestigabam, *Iob.* 29. Deus quem nil latere potest, vt de hoc Iudicibus exemplum demonstrare, descendit videre ciuitatem quam ædificarunt filij Adam, antequam eos puniret diuisione linguarum in Babylonia, *Genes.* 11. Noluit Dominus de Sodomitis iudicare antequam diceret: Descendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerunt, *Genes.* 19. Salomon subtiliter & diligenter inuestigauit causam duarum mulierum, quæ de infante contendebant, & sic iustum iudicium protulit, vt patet, 3. *Reg.* 3. Diligenter & distinctè examinauit Daniel duos senes de falso crimine in Susannam, *Daniel* 13. Noluit Festus Præses subitò Paulum iudicare, sed dixit; Non est Romanis consuetudo aliquem iudicare antequam accusatus fuerit, & detur locus defendendi ad obiecta crimina, *Actorum* 25.

Iudex vt rectè iudicet, consulere debet Consilium diuinum, pariter & humanum. Sic Moyses Consilio Ietaro acquieuit, vt Dei populum salubriter iudicaret, *Exodi* 28. Ob hanc causam constituit Moyses maiores iudices, & minores, vt simul haberent Consilium, *Exodi* 18.

Sicut *Bilanx* siue statera, vt sit bona & iusta, non debet ex se magis in vnam partem quam in alteram pendere, ita iudex æquus non debet ex suo affectu vni parti præ altera fauere, sed debet sequi pondus rationis.

Sicut qui ad *Metam iaculatur* non debet supra vel infra sed directè ad scopum collimare, sic qui vult esse iustus debet omnino contendere vt causam veritatem & iustitiam attingat.

VIDE EX BREVIARIO. Iudex *debet esse virtute potens*. Dom. Aug. fer. 2. l. 2. *& patres, maximè erga pupillos.* Dom. 4. Aug fer. 6. l. *Sedulo studendum, ne in hoc causæ pauperum negligantur*, 2. Aug. n. 2. l. 3.

Vide etiam de *Iudicio iusto*, Sententias &c. post Titulum sequentem.

IVDICIVM INIQVVM.

IV*dex tunc iniquè iudicat, quando signis & relationibus citò credit.* Dominus Iosephi nimis citò credit verbis coniugis, Ioseph falsò accusantis, & ipsum sine examine carceri mancipauit, *Genes.* 39.

Iudicat iniustè qui per auaritiam incorruptus peruertit iudicium. Sicut dicitur de filijs Samuelis: Declinauerunt post auaritiam, & peruerterunt iudicium, 1. *Reg.* 8. Iniustè protulit Dauid sententiam in Miphiboseth propter munera quæ dedit ei Siba, 2. *Reg.* 15. De iudicibus malis dici potest quod de iudicibus & Principibus Israel: Principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, aurum sequuntur, vt dicitur; *Esaiæ* 1.

Iudicat non rectè, qui iudicat cum ira & furore. Sic Nabuchodonosor malè iudicauit quando in

in furore & ira præcepit vt omnes Sapientes Babylonis interficerentur, quia eius somnium ignorabant, *Daniel* 2. Herodes iniquè iudicium protulit quando iratus occidit omnes pueros qui erant in Hierusalem & omnibus finibus eius, *Matth.*2.

Iudex non rectè iudicat quando amore vel timore à via veritatis deuiat. Licet Darius Rex Persarum sciret Danielem innocentem, tamen ad petitionem Satraparum fecit eum mitti in lacum leonum, vt ibi à leonibus deuoraretur, *Daniel* 6. Ad vnius saltatricis petitionem iussit Herodes Ioannem iustissimum decollari, *Matthæi* 14. *Marci* 6. Iniquum iudicium dedit Pilatus, qui ad petitionem Iudæorum, volens ei placare, Barrabam seditiosum dimisit, & Iesum innocentem tradidit morti, *Matth.*27.

Sicut oculo respicienti per vitrum rubrum omnia videntur esse rubicunda, etsi sint maximè candida; sic qui erga alium habet animum malè affectum, iudicat eius opera pessima, etsi in se sint optima & æquissima: habet enim suum iudicium, quod est mentis perspicilium, odio, aut inuidia aut alia passione infectum.

Sicut aliqui laborant vitio oculorum, quo fit vt res vicinas vix videant, obiecta verò remota ipsis maximè appareant, sic aliqui ad sua vitia non respiciunt, sed in aliorum operibus improbandis plusquam lyncei esse volunt. Quos etiam Christus pulchra comparatione pertingit: Vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras, *Matth.*7.

VIDE EX BREVIARIO. *Iudicium impiorum est fallax*. Com. non Pontif. n.1. *Recidit communiter in suum Iudicem*, Fest. Siluest. n. 1. *Et plerumque quando alios iudicamus, nos ipsos condemnamus*, Domin.6. Pentec. n.1. & Fest. Siluest. n.1.

Vide *Inimicitia*, *Inuidia*.

Sententiæ de Iudicio iusto &c.

ÆQuum iudicium sit inter vos, siue peregrinus, siue ciuis peccauerit: quia ego sum Dominus Deus vester. *Exod.*24.

Non peruertes iudicium aduenæ & pupilli: nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum. *Deut.*24.

Cognoscere personam in iudicio non est bonum, *Prouerb.*28.

Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & peruertunt causas istorum. *Deut.*16.

Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos. *Esaiæ* 10.

In iudicando esto pupillis misericors, vt pater, & pro viro matri illorum: & eris tu velut filius altissimi obediens, & miserebitur tui &c. *Eccles.*4.

Quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam & venite & arguite me dicit Dominus. *Esaiæ* 1.

Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. *Deut.*27.

Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum. *Prouerb.*17.

PATRES PHILOS. &c. Feci iudicium & iustitiam, in iudicio non contempsi pauperem, non oppressi viduam in personam, diuites non recepi, in omnibus operibus misericordiam reseruaui. *Aug. in Ps.*118.

Grauius lacerantur pauperes à prauis iudicibus, quam à cruentissimis hostibus. *Isidor.*

Seneca. Qui statuit aliquid, parte inaudita altera.
Æquum licet statuerit, haud æquus est.
Iudicis officium est, vt res, ita tempora rerũ.
Quærere, quæsito tempore tutus eris. *Ouid.*
Dicam si potero, male verũ examinat omnis.
Corruptus iudex. *Horatius.*

Tu es iudex, ne quid accusandus sis vide. *Terentius.*

Accusare non licet, & simul iudicare. *Menandez.*

Amor & odium, & proprium commodum, sæpè faciunt iudicem non cognoscere verum. *Aristoteles.*

Et sapientia iudicis in hoc vt non solum quid possit, sed etiam quid debeat pondere. *Cicero.*

Ad pænitendum properat, qui cito iudicat.
In iudicando criminosa est celeritas. *Sen.*

De *Iudicis*, *Aduocati*, & *Testis* obligatione ad restituendum &c. Vide supra *Tom.II. part.*2. *Tract.*5. *Cap. vltimo.*

IVRAMENTVM.

IVrare possunt homines licitè ad seruandum promissa. Sic Abraham iurauit Abimelech quod non noceret ei, *Genes.*22. Pepigit fœdus amicitiæ Ionathas cum Dauid, & iurauerunt ambo, 1. *Reg* 20.

Faciunt aliqui temerè iuramentum peruersum obseruandum. Sic temerè iurabat Dauid destruere Nabal, & omnia quæ habebat, 1. *Reg.* 25. Simile iuramentum fecit Iezabel, quod occide-

ciderct Heliam Prophetam, 3. *Reg.* 19. Nabuchodonosor iurauit per thronum suum quod vindicaret se de filijs Israel, *Iud.* 1. Male iurauit & pessimè seruauit iuramentum Herodes, dare saltatrici quicquid volebat, & concessit ei caput Ioanni Baptistæ, *Marc.* 6. *Matth.* 14.

Sicut in iudicijs hominum non licet personam Regis in testem adducere, vtpote maiorem illis qui citant & inducunt, quanto minus licebit temerè, & irreuerenter Deum in testem aduocare.

Sicut qui habet vestem valdè pretiosam non vult ea abuti quotidie illam gestando, sic maximus est abusus per consuetudinem iurandi pretiosum Dei nomen quotidie in ore habere.

Vide *Blasphemia*.

Sententiæ de Iuramento &c.

NOn assumes nomen Domini Dei tui in vanum &c. *Exodi* 20.

Et per nomen externorum Deorum non iurabitis. *Exodi* 23.

Non vsurpabis nomen Dei tui frustra, quia non erit impunitus, qui super re vana nomen eius assumpserit. *Deut.* 5.

Vir multum iurans, implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. *Eccles.* 23.

Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum: sit autem sermo vester, est, est, non, non, vt non sub iudicio decidatis. *Iacobi* 5.

Nemo est qui frequenter iurat, qui aliquando non perierit. *Chrysost.*

Ah miser! & si quis primo periuria celat:
Seca tamen tacitis, pæna venit pedibus. *Tibullus*.

Non bene conducti vendunt periuria testes. *Ouid.*

IVSTITIA DIVINA & HVMANA.

IVstitia exigit vt malis retribuatur eadem mensura quam ipsi alijs retribuerunt. Adonibozeth iustè amputatæ sunt manuum summitates, sicut ipse amputauerat septuaginta Regibus, vt habetur, *Iud.* 1. Agab qui sine liberis fecerat mulieres, remansit sine liberis mater eius, 1. *Reg.* 15. Superbus Amans suspensus est in eodem patibulo, quod parauerat Mardochæo, *Hest.* 7. Hostes Iudæorum eodem die occisi sunt, quo ipsi Iudæos occidere decreuerant, *Hest.* 9. Viri qui Danielem fecerunt mitti in lacum leonum, missi sunt in eundem & deuorati sunt, *Daniel* 14. Duo senes qui voluerunt iniustè occidere Susannam, à populo interfecti sunt, *Daniel* 13. In eodem loco in quo Andronicus occiderat Oniam, fecit eum Eunuchus occidi, 2. *Machab.* 4. Iason qui multos interfectos & insepultos abiecerat, insepultus ipse abiectus est, 2. *Machab.* 5. Antiochus blasphemus & homicida, pessimo vlcere interfectus est, 2. *Machab.* 9. A seruo nequam qui noluit conseruo dimittere, repetit Dominus debitum iam dimissum, *Matth.* 18.

Sicut præsente sole maculæ etiam minimæ apparent, sic coram iustitia & iudicio diuino omnia hominum peccata quantumvis occulta deteguntur.

Sicut per ventum paleæ à tritico separantur, sic iustitia diuina in extremo iudicio separabit malos de medio iustorum, & mittet eos in caminum ignis, *Matth.* 13.

VIDE EX BREVIARIO. *Iudicium Dei est pondus & statera*. Dom. Aug. l. 3. Sabb. *& secundum veritatem*. Fest. S. Syluest. n. 1. *Iudicia Dei non scrutanda*. Octob. S. Ioan. Euan. n. 3. l. 2. *Sed potius timenda*, die 2. Epiph. n. 2. l. 3. & 6. ibidem n. 2. l. 3. *Quamvis punitionis diuinæ causæ non semper sciatur*. Dom. 4. Pentec. fer. 6. l. 2. *tamen vt plurimum propter peccata fit*, Dom. 4. Nou. fer. 2. *cum impio aliquando etiam iustus inuoluitur*. Dom. 2. Nou. n. 1. l. 1. *Deus in punitione non aufert omnem misericordiam*, Dom. 5. Pentec. fer. 5. l. 3. Ps. 88. fer. 6. & Cant. ad laudes ibid.

Sententiæ &c. de Iustitia.

DIco vobis quia nisi abundauerit iustitia vestra, plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. *Matth* 5.

Iustitiæ Domini rectæ lætificantes corda. *Psal.* 18.

Et annuntiabunt cæli iustitiam eius. *Psal.* 21.

Omnis qui facit iustitiam, ex Deo natus est. *Ioann.* 2.

Septies de die cadet iustus, & resurget. *Prouerb.* 24.

Benedictio Domini super caput iusti. *Prouerb.* 10.

Fructus iusti lignum vitæ. *Prouerb.* 30.

In memoria æterna erit iustus. *Psal.* 111.

Nomen eorum viuet in generatione & generationem. *Eccles.* 44.

PATRES &c. Hæc est perfecta iustitia qua potius potiora, & minus minora diligimus. *August.*

Iustitia magis alijs quam sibi prodest, & vtilita-

litates suas negligit, communia emolumenta præponens. *Ambros.*

Iustitia non nouit patrem, non nouit matrem, veritatem nouit, personam non accipit, Deum imitatur. *Cassiodor.*

Iustitia vtilibus rectum præponere sua fundet. *Claudian.*

Iustum & tenacem propositi verum.
Si fractus illabatur orbis.
Impauidum ferient ruinæ. *Horat.*

Dat veniam Coruis, vexat Censura columbas, id est innocentes.

L.

LIBERALITAS.

Liberalitatis exempla nobis præbuit Christus: Nam relinquenti temporalia promisit æterna. Centuplum in præsenti, & vitæ æternæ gloriam tribuens in futuro, *Matth.* 19. Non debet liberalis procrastinare beneficia: Sicut Christus non dixit latroni, cras mecum eris in Paradiso, sed hodie, *Luc.* 23.

Maior virtus reputatur liberalitas erga pauperes, quam diuites. Iob liberalis fuit ad pauperes qui ait; Cor viduæ consolatus sum, Pater eram pauperum, *Iob.* 29. Liberaliter magi Christo pauperi pannis inuoluto in præsepio stabuli reclinato, munera obtulerunt. *Matthæi* 2. Saluator liberaliter pauit pauperem turbam, quia non habebat quod manducaret, vt habetur *Matth.* 13. *Marc.* 8. Multum largus erat Zachæus, qui dicebat, dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus, & si quem defraudaui reddo quadruplum, *Luc.* 19. In Euangelio valdè liberalis fuit ille Rex qui nuptias fecit filio suo, & misit vocare inuitatos ad nuptias, donec mensæ discumbentium implerentur, *Matth.* 22.

Liberalitas debet esse reciproca. Regina Saba multa attulit Salomoni, & Salomon dedit ei omnia quæ petijt, 3. *Regum* 10. Iulius liberaliter recepit Paulum & socios eius, & Paulus vxorem eius ægram restituit sanitati, *Act.* 27. Quia viri Sochot & Phanuel non fuerunt liberales Gedeoni, ab eo grauiter sunt puniti, *Iudic.* 8. Nabal in maximo, propter tenacitatem suam, fuit periculo, nisi largitas Abigail suppleuisset, 1. *Reg.* 25.

Similis est homo liberalis vberrimo Fonti, qui suas aquas sibi non seruat, sed eas alijs profluere & prodesse permittit: è contra auarus est instar stagni in quo aquæ semper manent, & putrescunt.

Sicut Sol circuit orbem vt lucem suam diffundat, & homines lætificet, nec tamen per hoc obscuratur; sic homo liberalis quærit occasionem alijs benefaciendi, & omnes eius aspectu lætantur.

Sicut vas plenum & vas vacuum, si pulsentur, optimum concentum præbent, ita optimè conuenit inter diuitem benignum & pauperem vacuum & egenum.

VIDE EX BREVIARIO. Liberalitas *non habet gratiam, si iniuriam perseuerat.* Dedic. die 1. n. 3. l. 2. Eleemosyna *habet Deum inspectorem.* Dom. 6. Aug. fer. 5. l. 3. *Omnibus dictum est: Oculos à pauperes non auertas.* Dom. 4. Aug. fer. 6. l. 3. *Sic danda, vt abstinentia ieiunantis, sit refectio pauperis.* Dom. 3. Adu. n. 2. l. 3. *idque ex compassiua charitate.* Dom. 3. Septemb. fer. 6. l. 3. *peccata redimit.* Dom. Nouemb. fer. 4. l. 3. *Sicut ignem aqua extinguit.* Dom. 4. Aug. fer. 5. l. 3. *non facit pauperem*, 2. Com. non Pontif. n. 3. l. 2. *borrea replet.* Dom. 1. Aug. fer. 2. l. 2. *multis bonis in vita beat.* Ps. 40. fer. 3. *& æternis post mortem*, 2. Com. non Pontif. n. 3. l. 3. *liberalis Regis Hungariæ manus post mortem incorrupta.* 20. Aug. n. 3. l. 3. 22. Nouemb. n. 3. l. 3. Exempla *liberalis Eleemosinæ*, 17. Ian. n. & 30. eiusdem n. 2. 26. Iun. 12. Aug. n. 3. l. 3. 16. Septemb. n. 2. l. 3. 21. Oct. l. 1. 22. Nouemb. n. 2. l. 3.

Vide *Auaritia*, *Hospitalitas*.

Sententiæ &c. de Liberalitate.

Diuitiæ addunt amicos plurimos. *Prou.* 19. scilicet liberaliter expensæ.

Hilarem datorem diligit Deus, 2. *Cor.* 6.

Date & dabitur vobis, *Euang.* 1.

Nesciat sinistra quid faciat dextera tua. *Matth.* 6.

PATRES, PHIL. POETÆ. Liberalitas est motus quidam animi, faciens & approbans, liberas largitiones sine spe retributionis. *Augustinus.*

Modus liberalitatis tenendus est, vt quod benefacis quotidie facere possis. *Ambros.*

Non solum quæritur quantum, sed de quanto, & quo animo detur. *Idem.*

In ipsa liberalitate modus adhibendus est rerum & personarum: rerum vt non omnia vni, sed singulis quædam præstentur, vt pluribus prodesse possimus ...... personarum, vt primum iustis, dein peccatoribus. *Gregor.*

Nunquam est vacua manus à munere, si arca cordis repleta est bona voluntate. *Idem.*

Martial. Extra fortunam est, quidquid donatur amicis.

Quas dederis, solas semper habebis opes.

Colli-

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum,
Tollere quem nequeunt fures, nec rodere mures.
Gazas congestas præcellit mentis honestas, scil. liberalitas.

Cicero. Liberalitate nihil est naturæ hominis accomodatius.

Melius apud bonos, quam apud fortunatos, beneficium collocatur. *Cicero*.

Vnum bene positum beneficium, multorum amissorum soluit damna. *Seneca*.

Bis est gratum, si quod opus est vltro offeras. *Seneca*.

Bis dat, qui cito dat. *Idem*.

LVXVRIA.

Luxuria causa vel occasio est homicidiorum. Nam propter violationem Dynæ habitatores ciuitatis Sichen sunt occisi, *Genes*.34. Amon propter violationem sororis suæ Thamar, ab Absalone in conuiuio fuit occisus, 2. *Regum*.13. Dauid pulchritudine Bersabee captus, cum adulterio homicidium perpetrauit, 2. *Reg*.11. Propter luxuriam Herodis & Herodiadis fuit Ioannes Baptista decollatus, *Matth*. 6. *Marc*.14.

Luxuria deijcit potentes. Sic deiecit Sampsonem Dalila, *Iud*.16. *Decipit prudentes*. Sic decepit Salomonem per mulieres, quibus adhæsit, 3. *Regum* 11. *Diminuit viribus pollentes*, sic diminuit Holofernem capite & vita, propter Iudith quam concupiuit, *Iud*.12. *&* 13.

Destruit ætate senescentes. Sic destruxit duos senes propter Susannam, eius pulchritudinem aspicientes, *Dan*.3.

Luxuriam sequuntur graues pœnæ. Nam causa diluuij videtur fuisse luxuria, quia omnis caro corruperat viam suam, dixit Deus ad Noe: delebo hominem, *Genesis* 6. Quia in animam quæ libidini vacat, habent potestatem dæmones, petierunt dæmonia intrare in porcos, id est luxuriosos, *Matth*.8. Duo senes luxuriosi volentes Susannam opprimere, à populo sunt lapidati, *Dan*.13. Mulier in adulterio deprehensa iubetur à Moyse lapidari, *Leuit*.20. Sodoma & Gomorra ob libidinem deleta sunt.

Sicut filius prodigus viuendo luxuriosè dissipauit substantiam suam, & inter porcos vesci & viuere debuit, *Lucæ* 15. Sic alij per luxuriam dissipant & perdunt patrimonium regni cœlestis, & digni sunt vt potiùs inter immundos porcos, quam inter homines viuant.

S. Benedictus vt luxuriæ tentationes superaret in vepribus se tamdiu volutauit, donec voluptatis sensus dolore opprimeretur, vt narratur in Breuiar. die 22. Martij lect.4.

Sicut nemo nisi insanus vellet haurire venenum mortiferum, etsi modico melle condiatur, ita insanum est luxuriæ peccato animam perdere, propter modicam & momentaneam voluptatem quæ in ea continetur.

Sicut qui in ardenti febri laborant, præ sensus stupore, suauitatem cibi non sentiunt, sic libidinosi veræ virtutis gustum non percipiunt, *Cic. Phil*.2.

Vt fauus distillans labia meretricis, nouissima autem eius amat quasi absynthium, *Prouerb*.5.

Sicut duobus modis ignis extinguitur; subtrahendo ligna, vel inspergendo aquam; sic flamma luxuriæ suffocari debet subtrahendo carnis incentiua, vel certè infundendo aquam lachrymarum.

VIDE EX BREVIARIO. Luxuria, *hanc etiam mortuorum casti oculi auersantur*, 29. Aug. l. 2. Adulterium *est iniquitas maxima*, Dom.2. Sept. fer.4. *lapidatione olim puniebatur*, Sabb. Dom.3. Quadr. l.2. *de facto priuatione regni Dei*, Dom.1. Epiph. fer.4. l.2. Dom.3. Epiph. fer. Fornicatio *fugienda*, Dom.1. Epiph. fer.3. & fer.4. ibidem l.3. Dom.4. Epiph. fer.6. l.1. *imò, nec nominetur in vobis*, Dom.3. Epiph. fer. 6. l.1. *Fornicatores regnum Dei non possidebunt*, Dom.1. Epiph. fer.4. l.2. *Qui etiam singulariter iudicabuntur*, Dom 4. Epiph. Sabb. l.1. *Item*, *molles regnum Dei non consequentur*, Dom.1. Epiph. fer.4. l.2.

Vide *Castitas*.

Sententiæ &c. de Luxuria.

PATRES &c. Luxuria est inimica Deo, inimica virtutibus, perdit omnem substantiam (scilicet corporis, & animi.) *August*.

Sæuus criminum stimulus libido est, quæ nunquam quietum patitur affectum, nocte feret, die anhelat. *Ambrosius*.

Dum seruitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. *August*.

Qui luxuriatur, viuens mortuus est. *Hieron*.

O ignis infernalis luxuria! cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. *Idem Hieronymus*.

Luxuriæ currus quadriga voluitur vitiorum, ingluuie ventris, libidine coitus, mollitie vestium, otij soporisque resolutione: trahitur æquis æque duobus, prosperitate vitæ, & rerum abun-

abundantia: & qui his præsident duo, ignauiæ torpor, & infida securitas. *Bernardus*.

O extrema libidinis turpitudo! quæ non solum mentem effeminat, sed corpus eneruat, non solum maculat animam, sed fædat personam. *Beda*.

Ouidius. Otia si tollas periere cupidinis arcus.

Florentes, quondam luxus quot vicerat vrbes.

Quippe nec ira Deum tantum, nec fela, nec hostes.

Quantum sola noces animo illapsa voluptas. *Siluius*.

Turpe senex miles, turpe senilis amor. *Ouidius*.

Libidinosa, intemperansque adolescentia, effectum corpus tradit senectuti. *Cicero*.

Viros triumphales, victores gentium, luxuria vicit. *Macrobius*.

Sine Cerere, & Baccho friget Venus. *Terent*.

M

MATRIMONIVM.

Debet vxor esse socia, non domina, nec ancilla. Ad quod designandum Dominus formauit Euam de costa viri, quæ est in medio, non de capite, nec de pede, vt eam diligat sicut cor suum, *Gen.* 2.

Matrimonio iuncti debent habere vnitatem. Vir enim vnam solam debent habere, & è conuerso: ideò dixit Deus, Erunt duo in carne vna, *Gen.* 2.

Honestissima causa ducendi vxorem: Est illa quam exposuit Angelus dicens: Accipies vxorem cum timore Dei, & amore filiorum magis quàm amore libidinis, vt habetur *Tob.* 6. Propter hac causam noui coniugati priùs deberent vacare orationi, quam operi coniugali; sicut Tobias, qui prima nocte, secunda, & tertia, docuit vxorem orare antequam coniungerentur, *Tob.* 8.

Matrimonium in nouo testamento, & veteri Deus multipliciter honorauit. Nam ordinem matrimonialem in Paradiso constituit, quando mulierem homini sociauit, *Gen.* 2. Destruente Domino mundum per aquas diluuii, solos Matrimonio coniunctos saluauit, scilicet Noè, & vxorem eius, & tres filios eius cum vxoribus eorundem, *Gen.* 7. Matrimonialibus nuptijs Christus cum matre, & discipulis voluit interesse, & ibi primum manifestum miraculum operari, vt ipsum Matrimonium honoraret, *Ioannes* 2. Cæleste, & spirituale conuiuium, matrimonialibus nuptijs, à Domino assimilatur, *Lucæ* 14.

Sicut corpus nihil potest operari absque anima, nec anima sine corporis adiutorio, sic vt res familiæ rectè gerantur, vir & vxor inter se concordia habere debent.

Sicut meritò suspectus est de morbo qui multum agit cum medicis, sic infirma iudicatur fidelitas viri aut vxoris, si minimum affectat consortium cum personis alienis.

HÆRESES de Nuptijs, vide *Tom.* 1. *pag.* 253. de Sacram. Matrimonij. *Tom.* 2. *pag.* 335. *tract.* 5.

VIDE EX BREVIARIO. Matrimonium *est indissolubile.* Vig. Epiph. n. 1. & Dom... Epiphan. fer. 5. l. 3. 5. Febr. n. 3. l. 1. *adeoque non soluendum*. 2. Commun. Virgin. n. 3. *Diuortium est à diabolo*. Dom. 1. Epiph. n. 3. l. 2. *Matrimonium à Christo ad Sacramenti dignitatem eleuatum*, Dom. 2. Epiph. n. 3. l. 2. *etiam inter virgines esse potest*, 8. Decemb. n. 3. l. 2. 14. Iul. n. 3. l. 3. *magnum est eius debitum, seu obligatio*, Dom. 1. Epiph. fer. 5. Nuptiæ *Christiani comparantur nuptialibus seruis*, Com. non Pontif. n. 3. l. 3. *& Christus habet suas nuptias*, Dom. 19. n. 3. *& virgines ipsæ*, Dom. 2. Epiph. n. 3. l. 3.

Sententiæ &c. de Matrimonio.

Creauit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creauit illum masculum, & fæminam creauit eos. *Gen.* 1.

Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. *Matth.* 19.

Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus, fornicatores enim & adulteros iudicabit Deos. *Hebræos* 13.

Bonum est homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum habeat. 1. *Corinth.* 7.

Vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro. *Ibidem*.

Trade filiam & grande opus feceris, & homini sensato ad illam. *Eccles.* 7.

Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino. *Eccles.* 5.

Viri diligite vxores vestras, sicut Dominus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradit pro ea. *Ibidem*.

Viri debent diligere vxores suas vt propria corpora, qui suam vxorem diligit seipsum diligit. *Eccles.* 5.

Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis cau-

causa, fecit eam mæchari, & qui dimissam duxerit mæchatur, *Matth.* 5. *Luc.* 16.

Alligatus es vxori, noli quærere solutionem. 1. *Corinth.* 7.

Propter hoc relinquet homo.... Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. *Eccles.* 5.

PATRES &c. Deus masculum & fæminam propagandi generis causa nuptiari castitate coniunxit, & secundas nuptias (post mortem) quæ in vnoquoque testamento permittuntur licitas esse monstrauit. *Aug.*

Nemo melius scire potest, quid sit vxor vel mulier, illo qui eam passus est. *Hieron.*

Si tu abstines sine vxoris voluntate, tribues ei fornicandi licentiam, & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ. *Aug.*

Hanc maximè duc in vxorem quæ prope te habitat. 1. tibi nota.

Non bene inæquales veniunt ad aratra iuuenci.

Si qua voles apte nubere nube pari. *Ouid.*

Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege est. *Martialis.*

Vxorem quare locupletem ducere nolim:
Quæritis? vxori nubere nolo meæ.

Qui capit vxorem, capit absque quiete laborem:

Vxorem duxi, sed quantum postea luxi.

MENDACIVM.

MEndaces inique quærunt decipere audientes. Sic primum mendacium fuit à diabolo prolatum, scilicet: Nequaquam moriemini, vt hominem decipiendo traheret ad peccatum, quod, & fecit, *Gen.* 3. Gabaonitæ callidè cogitantes, Iosue mendacio voluerunt decipere, sed ille bono vsus Consilio pactum initum non fregit, sed eos vt meruerant in seruitutem redegit, *Iosue* 9. Proditoriè Triphon mentitus est Simoni, quando argentum & obsides pro Ionathæ liberatione recepit, qui postea Ionatham & filios eius interfecit, 1. *Machab.* 13.

Mendaces sunt pessimi testes falsi. Sic duo falsi testes producti contra Naboth iniustè lapidati fecerunt, eum blasphemasse Deum mendaciter asserentes, 3. *Regum* 21. Contra Susannam falsum testimonium protulerunt duo iniqui senes, & falsi iudices, *Daniel* 13. Duo falsi testes qui locuti sunt contra Stephanum, iniustè eum lapidari fecerunt, vti patet, *Act.* 7.

Os illius qui mentitur occidit animam, & aliquando corpus. Sicut Ananias, & Saphira excusantes se mendaciter coram Petro, diræ mortis sententiam incurrerunt, *Act.* 5. Christus sæpè exprobrauit Pharisæi mendacia, vt *Ioan.* 8. *v.* 44. Vos ex patre diabolo estis: Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit. Propter quod, inquit Apostolus, Deponentes mendacium, Loquimini veritatem vnusquisque ad proximum suum.

Mendaces similes sunt Nocti, & tenebris, quæ orta veritatis luce statim disparent. Item Latronibus qui libenter in tenebris ambulant. Denique similes sunt Araneis quæ magno labore retia effingunt vt muscas capiant, sed facillimè rumpuntur.

VIDE EX BREVIARIO. *Os quod mentitur occidit animam*, Dom. 3. Aug. n. 1. l. 3. *ideò fugiendum*, Dom. 5. Aug. fer. 2. l. 3. *mendax est, qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non seruat*, Dom. infra Ascens. n. 1. l. 3.

Vide *Astutia*, *Adulatio*.

Sententiæ &c. de Mendacio.

NOn mentiemini, nec decipiet vnusquisque proximum suum, *Leuit.* 19.

Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra, *Ephes.* 4.

Verbum mendax iustus detestabitur, *Prouerb.* 13.

Vanitatem & verbum mendacij longè fac à me, *Prouerb.* 30.

Lingua fallax non amat veritatem, *Prouerb.* 17.

Qui quod nouit loquitur, iudex iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus, *Prouerb.* 12.

Quoniam non est in ore eorum veritas. Sepulchrum patens est guttur eorum, &c. *Psalm.* 5.

Melior est pauper iustus, quam vir mendax, *Prouerb.* 19.

Os autem quod mentitur, occidit animam, *Sapient.* 1.

PATRES &c. Interest quemadmodum verbum procedat ex animo: ream linguam non facit, nisi rea mens. *Augustinus.*

Quomodo Deus Pater genuit Filium veritatem, sic diabolus lapsus, genuit quasi filium mendacium, *Augustinus.*

Mendacia si non habent quem decipiant, ipsa sibi mentiuntur, ait *Psalmistius.*

Nonnunquam peius est, mendacium meditari quam loqui, non loqui plerumque præcipitationis est, meditari verò studiosæ prauitatis, *Gregorius.*

Qui est multiloquax, idem sæpissimè est mendax. Quia, vt *Sapiens* ait, in multiloquio

quio non deerit peccatum.

Mendax hoc lucratur, vt cum vera dixerit, ei non credatur, *Aristoteles*.

MORS.

MOrtis *sententiam homo pro peccato incurrit*. Inuidia enim diaboli mors introiuit orbem terrarum, *Sapient*.2. Non solùm secundùm corpus, sed & secundùm animam homo moritur certo modo per peccatum. Nam dictum fuit homini à Deo: quacumque hora comederitis, id est mandatum transgressi fueritis, moriemini, *Genes*.2.

Mors bona, & in statu bono homini appetenda est. Tobias iustus desiderabat mortem, dicens: Præcipe in pace deponi spiritum meum, *Tobiæ* 3. Apostoli sic sunt post aduentum Spiritus Sancti confirmati, vt mortem & verbera non timerent, *Act*.5. Desiderabat Paulus mortem cum dicebat: Non solùm ligari, sed & mori, *Act*.21. Et cupio dissolui, & esse cum Christo: *ad Philip*.5. Martinus multum desiderabat ex hac vita migrare: in Breuiar. die 11. Nouemb. lect.6. S. Laurentius dolebat quod Sixtus se ad mortem præcederet, in Breuiar. 10. Aug. lect. 4. die 3. infra eius Octauam.

Mortem desiderant homines, cum graues sustinent dolores, vt ab eis citiùs eruantur. Sic Elias sedens sub Iunipero, quem persequebatur Iezabel, petiit vt moreretur, 2. *Reg*.29. Post contumeliam ab ancilla receptam Sara dixit, Peto Domine, vt de vinculo improperij huius eripias me, *Tob*.3.

Christianus debet pro iustitia mortem libenter sustinere. Sic Christus factus est obediens vsque ad mortem Crucis durissimam, *Matth*.27. Post Christum pro fide, & iustitia lapidatus est Stephanus, & mortem libenter subierunt Martyres innumeri, de quibus in Breuiario.

Mors omnibus certa. Nam sicut omnia flumina currunt ad mare à quo profluxerunt, ita omnes homines tendunt ad mortem, & ad terram ex qua formati sunt.

Hora autem mortis incertissima. Hinc Christus aduentum mortis comparat nocturno furi: Et iubet nos vigilare, quia nescimus diem neque horam.

VIDE EX BREVIARIO. *Pro fide, & iustitia lapidatus est Stephanus, & mortem subierunt libenter Martyres innumeri*, videndi eorum dies. *Impijs cum morte videntur fœdus inijsse*, Dom.3. Adu. fer.2. l.3. *Mors peccatorum pessima*, Psalm.33. fer.2. *Hæc à Christo est destructa*, Dom. 5. Epiph. fer.3. l.3. *Mors corporis comparatur somno*, 22. Nouemb. n.3. l.3. *non adeò timenda*, 27. Ian. n.3. l.3. *Sanctorum mors pretiosa in conspectu Domini*, Psalm.116. fer.2. Vesp. *eos cœlos parturit*, 24. Iun. n.2. l.1. *Mors aliquando optari potest; præsertim quando meliùs est mori, quàm enormia mala videre*, Dom.1. Sept. fer 4. Dom.1. Octob. Sab. l.3. & 21. Iul. l.1. Commun. non Pontif. n. 1. *Mors eligenda potius, quàm Deum offendere*, 11. August. n.3. l.1. Præparatio, *seria præmittenda; cum etiam Sanctis sic terribilis*, Dom.2. n.3. l.3. *& à dæmone tum maximè homines tententur*, 11. Nouembr. n.2. l.3. *Hinc meritò admonentur: Ante obitum operare iustitiam*, Dom.5. August. fer.5. l. *virtutis operatio est ad mortem dispositio*, Dom.5. August. n.2. Morituri, *eos, quos sua cura habuerunt, piè adhortentur ad perfectionem Christianam*, 17. Ian. n.2. l.3. *ad charitatem mutuam*, 18. Aug. n.2. l.3. *ad pietatem*, ibid. *Crucis signo se muniant*, 27. Ian. n.2. l 3. *cœlum intueantur*, 11. Nouemb. n.2. l.3. *inimicis maximè condonent*, Octau. Steph. n.1.

Vide *Timor Domini*.

Sententiæ &c. de Morte.

SI morti sumus cum Christo, credimus quia simul etiam viuemus cum illo, *Rom*.8.

Anima peccauerit ipsa morietur, *Ezech*.18.

Peccatum quod consummatum fuerit generat mortem, *Iacob*.1.

Dimitte mortuos sepelire mortuos, *Matt*.8.

Stipendium peccati mors, *Rom*.6.

Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur, 2. *Reg*.14.

Sicut in Adam omnes moriunrur, ita & in Christo omnes iustificarentur, 1. *Cor*.15.

Stimulus autem mortis peccatum est, *Ibid*.

Vigilate quia nescitis diem neque horam, *Euang*.

Melior est mors quam vita amara: & requies æterna quam languor perseuerans, *Eccl*.90.

Iustus si morte præoccupatus fuerit in refrigerio erit, *Sap*.4.

Beati mortui, qui in Domino moriuntur, *Apocal*.14.

Mortuo homine impio, nulla erit vltra spes, *Prou*.11.

Verè enim mors peccatorum pessima:

Nescis qua hora mors veniet: semper vigila, vt quod nescis quando veniet, paratum te inueniat quum venerit, *August*.

Timor de futura morte mentem necessariò concutit, & quasi clauis carnis omnes motus superbiæ ligno crucis affigit, *August*.

Latet vltimus dies, vt obseruentur omnes dies: sero parantur remedia, quum mortis imminent pericula, *Idem*.

Non

Non potest male mori qui bene vixerit: & vix bene moritur qui male vixit, *Idem.*

Nudi omnes nascimur, nudi morimur, nulla distinctio inter cadauera mortuorum, nisi fortè quia grauius fetent diuitum corpora, luxuria distenta, *Ambr.*

Quid in rebus humanis certius est morte? quid incertius hora mortis inuenitur, *Bernard.*

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superueniet, quæ non sperabitur hora, *Horatius.*

Peruigili cura, semper meditare futura.
Exigua fossa, claudentur pellis & ossa,
Dic homo quid speres, qui mundo totus adhæres?
Dum tumulũ cernis, cur nõ mortalia spernis?
Tali namque domo, claudtiur omnis homo.
Cum moritur diues concurrunt vndiq; ciues.
Dum moritur pauper, sequitur vix vnus, & alter, *Stan.*
Cõtra vim mortis, nõ est medicamẽ in hortis.
Serius aut citius metam properamus ad vnã.
Mors sceptra ligonibus æquat.
Tendimus huc omnes, hæc est domus vltima.
Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas regumque turres.

O.

OBEDIENTIA.

Obedire debemus Deo magis quam hominibus, *qui nobis præcipiunt saluti contraria.* Vndè Marathias dixit nuncio Regis Antiochi, & si omnes obediant Regi Antiocho, ego & filij mei obediemus Deo, 1. *Machab.2.* Vnus illorum septem fratrum qui noluerunt obedire Regi, vt carnes contra præceptum Domini comederent, dixit, Parati sumus mori prius, quam transgredi Legem Dei, vt dicitur, 2. *Machab.7.* Petrus & Ioannes Principibus Sacerdotum præcipientibus ne in Nomine Iesu loquerentur, responderunt, Si iustum est vos potiùs audire, quam Deum, iudicate, *Act.4.* Deinde cum arguerentur à Principibus dixerunt. Oportet obedire Deo magis quam hominibus, *Act.5.*

Obedire oportet Prælatis, siue sint boni, siue mali dummodo bona præcipiant. Ideò dixit Christus; super cathedram Moysi sedebunt Scribæ & Pharisæi, omnia quæcunque dixerint vobis facite, *Matth.23* Paulus electus in socium Barnabæ ambulabat confirmans omnes Ecclesias, & præcipiens obedire præceptis Apostolorum, *Act.15.*

Obedire debet homo parentibus, si non præcipiant quæ impediant salutem. Ideò dicit Paulus; Obedite filij Parentibus vestris in Domino, *ad Ephes. 6. ad Coloss.2.* Tobias iunior dixit Patri; omnia quæ præcepisti faciam Pater, *Tobiæ 5.* Descendit puer Iesus cum Maria & Ioseph in Nazareth, & erat subditus illis, *Lucæ 2.*

Obediendum est promptè & non procrastinandum. Sic obedierunt illi Apostoli, qui statim relictis retibus secuti sunt Saluatorem, *Matth.3.* Simile etiam legitur de Matthæo, qui relictis omnibus, secutus est eum, *Matth.9. Lucæ 5.* Paulus audiens vocem Iesu, promptè respondit dicens: Domine quid me vis facere?

Obedire debet homo quantumcumq; mandetur difficile. Nam Abraham mandatũ circuncisionis licet esset difficile non distulit adimplere, *Gen.17.* Graue erat Abrahæ de filij immolatione præceptum, quod tamen nisi Deus aliter ordinasset sine mora voluit implere, *Gen.22.* Propter hanc causam exemplum obedientiæ in Saluatore nostro proponit Apostolus dicens: Factus est obediens Patri vsque ad mortem Crucis & ponit fructum obedientiæ sequentem, dicens: Propter quod & Deus exaltauit eum; & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, *ad Phil.2.*

Obedire nolentes grauiter puniuntur. Nam prima præcepti transgressio in parentibus grauibus maledictionibus est punita, *Genes.3.* Quia mandatum Iosue transgressus est Achior, ideò fuit à populo lapidatus, & Iosue & populus ex illa inobedientia in bello fuerit superatus, *Ios.7.* Saul qui contra præceptum Samuelis Sacrificium obtulit & Agag Regi contra præceptum Domini parcere voluit, fuit à Domino reprobatus, vt habetur, 1. *Reg.15. & 16.* Dixit Dominus Salomoni quod si non custodiret mandata Dei, deleret de terræ superficie thronum eius, 2. *Paral.7.* Ionas qui refugiebat Domino obedire præcipienti, vt in Niniue Verbum Dei prædicaret, in mare Domino disponente coniectus fuit, *Ionę 2.*

Sicut Lutum in manu figuli, aut Lignum in manu fabri permittit se scindi, poliri, & in omnẽ formam mutari, sic homo obediens debet permittere à manu sui Creatoris se dirigi, disponi, & in omni fortuna ab eius voluntate gubernari. Aliam similitudinem veri obedientis assignat S. Ignatius de Baculo in manu senis, qui ad omnem vsum ei inseruit qui eum manu tenet.

Sicut optimus est Equus qui obtemperat fræno, ita obediens, qui se legibus accommodat. Sicut nos volumus vt Iumenta & creaturæ nobis seruiant & obediant, ita debemus nos Deo per omnia obtemperare.

VIDE EX BREVIARIO. *Est iter regni cœlestis*, Domin.4. Pentec. nu.3. l.2. *ideo inculcanda*, Domin.5. Epiphan. fer.6. *Alia est erga Deum*;

Deum; & hæc præponenda omnibus hominum mandatis, 11. Aug. n.3. Commun. Apost. n.2. l.3. *Alia filiorum erga Parentes*, Dom. infra Epiph. n.3 l 3. *Alia seruorum erga Dominos*, Dom.3. Epiphan. Sabb. Dom.4. eiusdem fer.3. l.3.

Sententiæ &c. de Obedientia.

QVid autem vocatis me Domine, Domine & non facitis quæ ego dico vobis, *Luc* 6.

Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes, *Exod* 24.

Multo enim melior est obedientia, quam stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali, *Eccl* 4.

Nunquid vult Dominus holocausta, & victimas & non potius vt obediatur Nomini Domini, 2. *Reg*.15.

En propono in conspectu vestro hodie, benedictionem & maledictionem: benedictionem si obedieritis mandatis Dei vestri, maledictionem, si non audieritis, *Deut*.11.

Mens iusti meditabitur obedientiã. *Prou*.15.

Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, seruate, & facite, *Matth*.23.

Obedite præpositis vestris, & subiacete eis: illi enim rationem reddunt pro animabus vestris, *Heb*.13.

PATRES &c. Non semper malum est, non obedire præcepto, cum Dominus iubet ea, quæ sunt contraria Deo, tunc ei obediendum non est, *Aug*.

Quid iniquius, quam velle sibi obtemperari à minoribus, & nolle obtemperare maioribus, *Aug*.

Obedientia, non seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est, & non timore pœnæ sed amore iustitiæ, *Greg*.

Obedientia sola virtus est, quæ menti cæteras virtutes inserit, insertasque custodit, *Greg*.

Si vis esse sapiens, esto obediens, sic enim scriptum est: concupiscis sapientiam, serua mandata, & Dominus dabit illam tibi. *Bern*.

Perfecta obedientia legem nescit, *Bern*.

OPVS, & INTENTIO BONA.

O*Peratio bona vbique homini necessaria est*. Voluit Deus vt in Paradiso homo operaretur: dicitur enim *Genes*.2. Posuit Dominus hominem in Paradiso vt operaretur & custodiret illum: sic nullus status quantumuis bonus conseruari potest nisi benè operando. Et iterum de homine extra Paradisum posito dicitur, Emisit eum extra Paradisum vt operaretur terram, & additur, In sudore vultus tui vesceris pane tuo, *Genes*.2.

Arguuntur à Christo qui stabant tota die otiosi, & dicit illis, Ite & vos in vineam meam, & pro diuersitate operis diuersa merces retribuitur, *Matth*.20.

Seruus qui accepit quinque talenta, & cum eis lucratus est alia quinque à Domino laudatur, sed qui nihil operando abscondit pecuniam Domini sui, talentum perdit, & à Domino reprobatur, *Matth*.25. Ex opere bono cognosci electos indicat Christus dicens, *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite*, *Ioan*.8.

Operantis intentionem plus Deus attendit quam opus. Cain obtulit de frugibus terræ munera Domino, & Abel de gregibus, optimo scil. affectu, & intentione, ideò respexit Dominus ad Abel & munera eius, ad Cain verò non respexit, *Genes*.4.

Opera & prodigia in speciem similia fecit Moyses & ministri Pharaonis in Ægypto, sed quia hæc non erant sincera, nec in Dei nomine, non potuerunt Domino accepta esse, *Exodi* 7.

Ozias Rex Iuda voluit incensum super Altare Domini adolere, quod in se opus bonum est, sed quia benè, & licito modo non fiebat, Rex subito lepra à Deo percussus fuit, 2. *Regum c*.6.

Opus bonum comparat Apostolus Sementi, cuius modica etiam grana, non modicum fructum adferunt: Et vt ad operandum animet. Qui, inquit, parcè seminat parcè & metet, & & qui seminat in benedictionibus de benedictionibus & metet, 2. *ad Corinth*.

Vide supra *Intentio*, *Adulatio* &c.

ORATIO.

O*Rare debent Prælati pro suis subditis, vt suis orationibus à populo iram Dei auertant*. Sic cum post adorationem vituli Deus populum vellet destruere, Moyses eorum prælatus pro eis feruenter orauit, & veniam meruit à Domino inuenire, *Exodi* 32. Propter orationem Moysi absorptus est ignis, qui deuorabat castra murmurantium præ labore, *Num*.11. Pro afflicto populo ignitis serpentibus orauit Moyses, & erecto serpente æneo à Deo remedium habuerunt, *Num*.21. Samuel dixit ad populum: Absit à me hoc peccatum, vt cessem orare pro vobis: Ostendens peccare prælatos qui pro suo populo non orant, 1. *Reg*.12.

Orare debent omnes homines pro peccatoribus, & inimicis. Sic deuotè orauit Abraham Deum vt parceret Sodomitis, *Genes*.17. Moyses multoties

toties exorauit vt Deus plagam auerteret ab Ægypto, & licet Ægyptij essent mali, fuit tamen à Domino sæpiùs exauditus, *Exodi* 8. 9. *&* 10. Saluator noster pro inimicis orare nos docuit, *Matth.* 5. Et ipse pro Crucifixoribus suis orauit, *Lucæ* 23. Feruentiùs orauit Stephanus pro suis persecutoribus quam pro seipso quia pro se orans stetit, pro suis persecutoribus genua flexit.

Orare debet homo tribulatione vt de aduersitatibus liberetur. Sic Tobias cœcus vxoris improperijs tribulatus confugit ad orationis remedium, *Tobiæ* 3. Filij Israel tribulati ab Holoferne orantes ad Dominum clamauerunt, *Iud.* 4. Afflictus Mardochæus pro se, & populo Domino exorauit, *Hester* 4. Azarias & socij eius in tribulatione fornacis ad orationis remedium confugerunt, *Daniel* 3. Ionas afflictus in ventre ceti orauit, & saluus à Domino est eductus, *Ion.* 2. Quando Petrus seruabatur in carcere, oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo, & liberatus est, *Act.* 12.

Placet Deo oratio breuis & humlis. Sic orauit leprosus qui genu flexo rogauit Dominum dicens; Domine si vis potes me mundare, *Matth.* 8. *Marc.* 1. Humiliter orauit Centurio pro paralytico seruo, indignum se reputans præsentia Iesu Christi, *Matth.* 8. Ad orandum nos humiliter inducit exemplum Publicani, qui breuibus verbis meruit remissionem omnium peccatorum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori, vt habetur *Lucæ* 8.

Oratio debet esse assidua. Non dimisit Daniel propter Regis decretum, quin oraret ter in die flexis genibus, sicut antè consueuerat facere, *Daniel. cap.* 6. Ad hoc idem hortatur nos Dominus dicens, Oportet vos semper orare & nunquam deficere, *Lucæ* 18. Ad orationis constantiam etiam Dominus nos inducit exemplo viduæ, quæ iudicem cum importunitate iudicare petebat; & exemplo amici qui panes instanter sibi petijt commodari, *Lucæ* 18.

Orant quidam & non exaudiuntur, quia non bene petunt, vel indigni sunt quia accipiant bona. Sic Dauid orantem pro populo, licet valdè deuotè orauerit, Dominus non exaudiuit, quia non erat tunc dignus exaudiri, 2. *Reg.* 12. Sic reprobata erat oratio Ieremiæ, quando dicebat ei Dominus, Noli orare pro populo isto, nec sumas pro eis laudem vel orationem, quia non exaudiam eos, *Ierem.* 11. Iacobus dicit, Petitis & non accipietis eò quod malè petatis, *Iacob.* 4. Populo indigno & malo dixit Dominus, Cùm multiplicaueritis orationes vestras non exaudiam vos, quia manus vestræ sanguine plenæ sunt, *Esaiæ* 1.

Oratio imperat remissionem peccatorum. Sic per orationem Moysis dicentis, Dimitte eis Domine noxam hanc, aut dele me de libro in quo me scripsisti: Dominus populo suo peccatum dimisit, *Exodi* 32. Propter hanc causam docuit nos Saluator vt peccatorum remissionem in oratione Dominica peteremus dicentes: Dimitte nobis debita nostra, *Matth.* 6 *Lucæ* 11. In cuius figura dimisit Rex omne debitum seruo qui eum rogauerat, licet posteà ex huius nequitia debita dimissa repetita fuerint, *Matth* 18.

Oratio impetrat filios in sterilitate. Nam Isaac deprecatus est Dominum pro vxore sterili, & filios meruit obtinere, *Genesis* 25. Anna similiter deuotè Deum orauit cum lacrymis, & filium à Domino impetrauit, 1. *Regum* 1. Helisæus hospitæ suæ sterili impetrauit à Domino filium: quem similiter suis orationibus resuscitauit, 4. *Reg.* 4.

Oratio facit Deum operari miracula. Nam per orationem Heliæ clausum est cœlum ne plueret, & per orationem eius ad pluuiam est apertum, 3. *Regum* 17. Martha & Maria Dominum orarunt & impetrarunt Lazarum suscitari, *Ioan.* 11. Decem leprosi orantes ad Dominum, meruerunt recipere sanitatem, vt habetur, *Lucæ* 17.

Similis est oratio scalæ Iacob per quam homines animo & conuersatione à terren sad cælestia ascendunt. Est enim oratio ascensio mentis in Deum.

Oratio est instar Thuris suauissimi, cuius odor in cœlum ascendit & Deum oblectat, sicut ait Psal. Ascendat deprecatio mea sicut incensum in conspectu tuo.

Sicut corpus viuit per animam, sic anima viuit per orationem. Oratio est sicut Armatura qua Christianus se contra mundi, carnis, & dæmonis assultos defendere debet.

VIDE EX BREVIARIO. Oratio *non consistit in solis verbis*, Dom. 3 Sept fer. 4. l. 3. Domin. 1. Pentec. fer. 3. *Magister eius Christus*, fer. ante Ascens. l. 1. fer 6. Pent. 24. Aug. n 3. l. 2. *negotijs nostris præmittenda*, 7. Mart. n 2. l. 2 24. Aug. n. 3. l. 2. *Bona est cum ieiunio & e eemosyna*, Domin. 3. Sept. fer. 5 l. 2. *& gratiarum actione*, Domin. Epiph fer 2. l. 2 *&* fer 4 l 3 ibidem, *qui petit alienum à salute, nihil impetrat.* 2 Commun. plur. Mart. Paschali n. 3. l. 3 Vera oratio *Publicanos iustificat.* Dom 10. n. 3. *dæmones pellit*, Dom. 3. Sept. fer. 4. *Montes transfert*, 17. Nou. n. 2. Locus *orationis principaliter est Templum*, Ps. 5. fer 2. ad laud. Ps 25. fer 4. ad prim. *in quo etiam efficacior promissio facta est.* Commun.

mun. Dedic. n. l.3. *Pro inuicem orare Deo gratum est*. Fer.6. Pentec. l.2.14. Sept. n.1. l.3. Dom.2. Pentec. fer.4. l.2. Dom.2. Septemb. Sabb. *pro inimicis orandum*. 2. Maij n.2. l.3. Octau. Steph. n.1. l.3. *Viui benefaciunt, orando pro mortuis*, 4. Maij l.2.

Sententię selectę de Oratione.

AMen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis &c. *Ioannis* 16.

Petite & accipietis vt gaudium vestrum sit plenum. *Ioannis* 16.

Humilium & mansuetorum semper placuit deprecatio. *Iudith*.9.

Cum oraueris intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem in abscondito &c. *Matth*.6.

Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam vobis, *Ioann*.14.

Qui diligit Deum, orabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur, *Eccles*.3.

Vigilate & orate ne intretis in tentationem, *Matth*.26.

Qui obturat aurem suam ad vocem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur, *Prouerb*.21.

Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis, petetis & fiet vobis. *Ioannis* 15.

Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quidquid petierimus, accipiemus ab eo, 2. *Ioan*.3.

Fili, in tua infirmitate ne despicias teipsum, sed ora Deum & curabit te, *Eccles*.38.

PATRES, &c. Multi languescunt in orando, & in nouitate conuersionis suæ feruentes orant: postea languidè, postea frigidè, postea negligenter, quasi securi sint; vigilat hostis, dormis tu, *August*.

Oratio tua locutio est ad Deum, quando legis, Deus tibi loquitur, quando oras, cum Deo loqueris. *Idem Aug. in Psal*.85.

Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur. Quid enim infirmo sit vtilius, magis nouit medicus quam ægrotus, *Augustinus*.

Oratio oranti est subsidium, Deo sacrificium, dæmonibus autem est flagellum. *Idem*.

Hæ sunt duæ alæ orationis, quibus volat ad Deum, si ignoscis delinquenti, & donas egenti, *Idem*.

Quum orans, clama non voce sed mente. Moyses ad bella non vadit, sed orat, & tum vincit Israel. *Hieronymus*.

Quando fidelis & humilis, & feruens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit. *Bernardus*.

Oratio serenat cor, abstrahit à terrenis, mundat à vitijs, subleuat ad cœlestia, *Cassiod*.

Dum cor non orat, nihil est quod lingua laborat. *Stan*.

P.

PATIENTIA.

HOmo patienter ferre debet iniurias. Ioseph patienter tulit iniuriam quam ei fratres proprij intulerunt, eisque posteà illatam iniuriam clementer indulsit, vt dicitur, *Genesis* 37. Citò orauit Moyses pro Maria sorore sua quæ cum offenderat murmurando, *Numer*.12. Dauid persecutionem sustinuit, quam ei proprius filius inferebat, 2. *Regum* 15. Tobias patienter tulit consanguineorum improperia pariter & vxoris, vt habetur *Tobiæ* 2.

Patienter debet homo ferre tribulationes & pœnas à Deo, vel Dei causa inflictas. Sic Tobias excœcatus patienter sustinuit cæcitatem, *Tob*.2. Iob fuit patiens perdendo sua, & filios, & quasi se ipsum per grauem infirmitatem, *Iob*.1. & sequentibus. Eleazarus duros sustinuit patienter pro legum obseruantia cruciatus, 2. *Machabęi* 6. Septem fratres cum pia eorum matre in suis tormentis, mirabilem patientiam habuerunt, 2. *Machab*.

Homo debet patienter offensas dimittere ex corde, non solum semel sed pluriès. Nam Petro quærenti quoties dimitteret proximo, non solum septies, sed septuagies septies, *Matth*.18. Ad patienter portandum iniurias inducit nos Christus exemplo serui nequam, cui dimissa fuerant decem millia talenta, vt patet *Matth*.18. Exemplum etiam patientiæ habemus in Christo tempore passionis, quia patientiam conseruabit in verbis detractorijs & contumelijs, in factis & illusionibus, & verberibus crucifixione, blasphemijs, & morte, *Matth*.26. *Marc*.14.

VIDE EX BREVIARIO. *Est omnium virtute tutela*. Domin.5. Pasch. n.2. *nobis necessaria*, Commun. vn. Mart. n.2. *per eam perdita recuperantur*, Domin.2. Sept. Sabb. Domin.3. ibidem fer.5. *est melior quàm arrogantia*, Domin. 2. August. Sabb. l.2. *debet esse constans*, Dom.5. Pasch. n.1.

Vide *Tentatio*, *Tribulatio*, *Perseuerantia*.

Sen-

Sententiæ &c. de Patientia.

IMpatiens operabitur ſtultitiam. *Prou.*14.
Patientia lenietur Princeps. *Prou.*25.

Longanimus forti præſtat, & qui animo ſuo imperat ei qui expugnat vrbes. *Prou.*16.

In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. *Lucæ* 21.

Charitas patiens eſt, benigna eſt, &c. 1. *Corinth.*13.

Qui patiens eſt multa gubernatur ſapientia qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam, *Prou.*14.

Qui timent Dominum cuſtodient mandata illius, & patientiam habebunt vſque ad inſpectionem illius. *Eccleſ.*2.

PATRES &c. Paratus debet homo eſſe iuſtus, & pius, patienter eorum malitiam ſuſtinere, quos fieri bonos quærit. *Auguſt.*

Tu bonus tolera malos: nam & Chriſtus Iudam, cum ſciret furem eſſe, tolerauit. *Idem.*

Tanto quiſque minus oſtenditur doctus, quanto minus conuincitur patiens. *Gregor.*

Non eſt perfecte bonus, niſi qui fuerit, & cum malis bonus. *Idem.*

Nos ſine flamma & ferro Martyres eſſe poſſumus, ſi patientiam in animo veraciter cuſtodimus. *Idem.*

In proprijs iniurijs patientem eſſe, laudabile eſt, iniurias autem Dei diſſimulare, impium eſt. *Chryſoſtomus.*

Si vindicare vis, ſile, & funeſtam ei dediſti plagam. *Chryſoſtomus.*

Sunt quidam mites, ſed quam diu nihil dicitur, vel agitur, niſi per eorum arbitrio: patebit autem quam longè ſint à vera manſuetudine, ſi leuis oriatur occaſio. *Bernardus.*

Dulcia non meruit, qui non guſtauit amara. *Poeta.*

O paſſi grauiora! dabit Deus his quoque finem. *Virgilius.*

Perfer & obdura, dolor hic tibi proderit olim.

Sæpè tulit laſſis ſuccus amarus opem. *Ouid.*

Læſa ſæpius patientia, fit furor. *Valerius.*

Libenter feras quod neceſſe eſt, dolor patientia vincetur. *Seneca.*

Si magnanimus fueris, nunquam iudicabis tibi contumeliam fieri. *Seneca.*

Summa eſt ſtultitia ſummo confici mœmore. *Cicero.*

PAX.

DEus pacem diligit. Patet ex his, quia in eius Natiuitate Angeli pacem annunciauerunt, *Lucæ* 2. Pacem præcepit diſcipulis inter ſe habere, *Ioan.*14. Pacem commiſit Apoſtolis prædicare, *Lucæ* 10. *Matth.* 10. Pacem in teſtamento reliquit, *Ioan.* 14. Et poſt reſurrectionem ſuam pacem diſcipulis ſuis nunciauit, vt habetur *Lucæ* 24. *Ioan.*20.

Aliquando pacem perturbat inuidia. Nam fratres Ioſeph inuidentes ei, non poterant ei quidquam pacificè loqui. Ambitio etiam pacem perturbat, & diſcordias ſuſcitat inter propinquos, vt patet in Dauide, & Abſolone eius filio, 2. *Reg.*15.

E contra, *Pacis colendæ amor*, patet in Dauide erga Saulem ſe vbique hoſtiliter perſequentem, quem cum in ſpelunca concluſum occidere potuiſſet, noluit eum attingere, ſed maluit potius amicum præbere, & fateri ſe eſſe vnum pulicem, indignum quem Saul perſequeretur, & ſic lenitate magis quam vllis armis Saulis iram, & inuidiam ſuperauit, eumque adegit vt Dauidem in gratiam reciperet, & illum ſe meliorem ac iuſtiorem eſſe fateretur, 1. *Regum cap.*24. & 26.

Voluit expreſsè Deus Templum ſibi à Salomone ædificari, ex eo quod eſſet Rex pacificus, & à bellis abſtineret, 1. *Paralip. c.*22. Sic & nos Templum Dei eſſe non poſſumus, niſi in animo, cum alijs pacem conſeruemus.

Pax *falſa & ficta*, apparet in Antiocho, qui cum Arcem cum nomine Silon expugnare non potuiſſet, cum obſeſſis pacem ſimulauit, & iurauit ſe eam ſeruaturum, ſed intra mænia receptus Arcem, & omnia funditus euertit, 1. *Machab.*6.

Alcimus Sacerdos cum à Iudæis ad Demetrium Aſiæ Regem defeciſſet, ſimulans tamen amicum eſſe ſuis fratribus & Iudæis, pacem illis iurauit, & nihil ſe mali illaturum, ſed poſtea ex illlis ſexaginta viros vno die crudeliter necauit, 1. *Machab.*7.

Triphon ſimulata pace cum Ionatha, eum in vrbem honorificè introduxit, ſed mox clauſis portis Ionatham comprehendit, & omnes qui cum eo venerant occidi iuſſit, 1. *Machab. c.*13.

Sicut mundus non poteſt ſubſiſtere niſi inter Elementa terram, aquam, aerem, & ignem, ſit pax & concordia: ſic omnis Reſpublica, & Familia perturbatur & diſſoluitur, niſi pax ſit inter ciues, & domeſticos.

Sicut diſſonantia chordarum turbat muſicam, ita diſcordia cordium & amorum perturbat familiam.

Pax eſt vinculum animorum, quam ſi ſuſtuleris perit ſocietas humana, & ſuccedit confuſio, ſicut factum eſt per confuſionem linguarum in ædificanda turri Babylonica.

VIDE EX BREVIARIO. *Cum Deo habenda*. Octau. Innoc. n. 1. l. 1. *Pax reddetur, ſi ceſſauerit præuaricatio, & peccatum*. Domin. 3. Nouemb. Sabb. *Pro pace merito laudandus Deus*, Dom. 2. Aduent. Sabb. *pro victoria*, ibidem & Dom. 5. Aug. fer. 4. l. 3. Cantic. fer. 5. *eſt à Deo*, 30. Iun. n. 2. l. 3. *quamuis etiam impio detur*, Dom. 1. Nouemb. n. 1.

Sententiæ ſelectæ de Pace.

IPſe eſt pax noſtra qui fecit vtraque vnum, ſcil. Chriſtus. *Epheſ.* 2.

Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. *Lucæ* 2.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, &c. *Ioann.* 14.

Non eſt pax impijs dicit Dominus. *Eſaiæ* 48.

Pax multa diligentibus legem tuam Domine. *Pſal.* 118.

Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. *Pſal.* 119.

Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. *Rom.* 12.

Non enim eſt Deus diſſentionis, ſed pacis. 1. *Cor.* 14.

Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna. *Act.* 4.

Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. *Matth.* 5.

PATRES, &c. Pax eſt ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, vinculum amoris, conſortium charitatis. *Aug.*

Si Dei vocantur filij qui pacem faciunt, proculdubio ſatanæ ſunt filij, qui pacem confundunt. *Auguſt.*

Melius eſt vt pereat vnus, quam vnitas. *Bernardus.*

Lingua quandoque pacem prædicat, ſed ſæpius turbat. *Hug. vict.*

Pax optima rerum.
Quas homini nouiſſe datus eſt. *Silius.*

Pax plenum virtutis opus, pax ſumma laborum.
Pax belli exacti pretium eſt. *Mantuanus.*

Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes. *Virg.*

Si cupias pacem, linguam compeſce loquacem. *Stan.*

Omne quod eſt, tam diu manet, atque perſiſtit, quam diu eſt vnum, ſed interit atque diſſoluitur pariter atque vnum eſſe deſierit. *Boetius.*

Quietiſſimam homines agerent vitam in terra, ſi hæc duo verba à natiuitate omnium tollerent, *meum*, & *tuum*. *Seneca.*

PECCATVM.

PEccatum nocet homini, quia multoties pœna corporali punitur. Vt patet in Adamo, & Eua expulſis de Paradiſo cum alijs pœnis. Sodomitæ etiam pœna ignis, & ſulphuris ſunt puniti. *Geneſ.* 29. Vxor etiam Loth, quæ peccauit contra præceptum Domini ſe vertendo retrò, & in ſtatuam ſalis eſt conuerſa, *Geneſ.* 19. Pharao etiam propter peccatum cognouit ſe flagellari dicens, peccaui in Deum verum. *Exodi* 10. Quia filij Iſrael multoties Deum oſtenderunt, ab eo ſæpius flagellati ſunt. *Num. Iud. Ioſue, Regum, Iudith*, & per totum quaſi vetus teſtamentum, &c.

Peccatum à Deo clamat vindictam. Sicut illud de quo dixit Dominus ad Cain: Vox ſanguinis fratris clamat ad me de terra. *Geneſ.* 18. Clamor peccatorum veſtrorum in aures Dei Sabaoth introiuit. *Iacobi* 5.

Scriptura comparat peccatum cum Igne ardente, qui hominem abſumit. Cum Serpente venenato, *Eccleſ.* 11. *Quaſi à facie colubri fuge peccatum*. Et cum Gladio ancipiti: *Quaſi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plaga illius non eſt ſanitas*, Ibid.

S. Cyprian. Serm. de lapſis: Peccata ſunt lapſis, quod Grando frugibus, quod turbidum Sydus arboribus quod armentis peſtilens vaſtitas, quod nauigiis ſæua tempeſtas.

Peccator, quia tranſgreditur decem Dei præcepta, decem plagis Ægypti punitur. Prima plaga eſt Sanguis, quia peccator meretur mortem, 2. eſt Rana, quia voluitur in ſordibus peccatum, 3. eſt Ciniſcies, propter aculeum conſcientiæ, 4. eſt Muſca, quæ ad candelam alas ſuas ſtultè comburit, ita peccator igne infernali, 5. Peſtis animalium, quia habet animam peſte peccati infectam, 6. Veſica turgens, per peccatum luxuriæ, aut ſuperbiæ, 7. Grando ſignificat morbos, & pœnas cælitus immiſſas, 8. Locuſta omnia deuorans, opera peccatoris infructuoſa, & ſine merito, 9. Tenebræ denſiſſimæ, ſunt cæcitas peccatoris à via ſalutis aberrantis, 10. Mors primogenitorum, indicat mortem animæ propriæ, & maledictionem poſteritatis iuxta pſalmiſtam; *Semen impiorum peribit*. Et ſicut Ægy-

ptij

ptij cum Pharaone post has plagas fuerunt submersi in mari rubro, ita peccator in mari igneo inferni, qui paratus est diabolo & angelis eius.

VIDE EX BREVIARIO. Peccatum *mortale animam occidit*, Dom. 4. Quadr. serm. 5. Dom. 15. Pentec. *cælo excludit*, Dom. infra Ascens. num. 2. *venialis & mortalis differentia*, Dom. 3. Quadrag. fer. 3. l. 3. *&* fer. 3. infra Oct. Corp. Christi n. 3. l 3. Domin. 5. Pentecost. n. 3. Scandalum *est magnum malum*, 8. Maij n. 3. 29. Sept. n. 3. *causa alterius peccati*, Dom. 8. Pent. num. 2.

Vide singula peccata in particulari *Superbia*, *Auaritia*, *Luxuria*, *&c.*

Sententiæ &c. de Peccato.

SEnsus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia. *Genes.* 8.

Non est ei bene, qui assiduus est in malis. *Ecclesi.* 12.

Et qui in vno peccauerit, multa bona perdet. *Eccles.* 9.

Non est enim homo qui non peccet, 3. *Regum* 2.

Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. 1. *Ioan.* 1.

Per quæ quis peccat, per hæc & punietur. *Sapient.* 11.

PATRES &c. Nullus sanctus & iustus caret peccato, nec tamen ex hoc desinit esse iustus sanctus, vel cum affectu teneat sanctitatem. *August.*

Qui pectus suum tundit, & se non corrigit, peccata solidat, non tollit. *August.*

Non regnet peccatum in vestro mortali corpore; non dicit non sit, sed non regnet: inest peccatum quum delectaris, regnat cum consenseris. *August.*

Nolite contemnere venialia, quia minima sunt, sed timete, quia plura sunt, plerumque enim bestiæ minutæ multæ necant. *August.*

Timenda est ergo ruina multitudinis, etsi non magnitudinis. *Idem.*

Maior est culpa, manifestè quam occultè peccare, dupliciter enim reus est qui apertè delinquit, quia & agit, & docet. *Isidorus.*

Nihil peccant oculi, si non oculis animus imperet. *Seneca Phil.*

Si male fecisti, mox respice vulnera Christi.

Per miserere mei, tollitur ira Dei. *Stan.*

POENITENTIA.

POEnitentia *non debet differri vsque ad senectutem, vel mortem*. Hoc est etiam Consilium Sapientis, *Ne tardes venire ad Dominum, & non differas de die in diem*. Ad hoc facit Parabola de seruis vigilantibus, & exspectantibus Dominum suum, quia diem & horam mortis penitus ignoramus: Nam secundum Gregorium, nihil certiùs morte, nihil incertiùs hora mortis.

Pœnitentia debet esse cum dolore cordis. Sic peccatrix mulier pœnitens lachrymis pedes Domini lauit, *Luc*ę 7. Fortè quia Dominus vidit magnam contritionem mulieris in adulterio deprehensæ, leuem ei pœnitentiam dedit, dicens: Vade, amplius noli peccare, *Ioanne* 8. Petrus postquam negando Dominum peccauit, foras exiens, fleuit amarè, *Matth.* 26.

Pœnitentia post contritionem requirit peccatorum confessionem. Dominus transtulit peccatum à Dauide, quia ad reprehensionem Nathan se humiliter accusauit, dicens se peccatum commisisse, 2. *Reg.* 12. In cuius figura Dominus decem leprosis pœnitentibus dixit, ite & ostendite vos Sacerdotibus, & sequitur, dum autem irent mundati sunt, *Lucæ* 7.

Vide *Confessionem*.

Pœnitentia post Confessionem requirit integram satisfactionem. Hæc maximè consistit in asperitate ieiuniorum, deuotione orationis, & largitione eleemosynarum. Viri Niniuitæ fecerunt pœnitentiam induti sacco, & ieiunauerunt, & Deus indulsit, *Ionæ* 3. Machabæus & qui cum eo erant deprecabantur Dominum, capita cinere aspergentes, & lumbos accincti cilicijs, ad crepidinem templi prouoluti, 1. *Machab.* 3.

Libenter Deus recipit peccatores ad pœnitentiam. Sic Christus Magdalenam recepit, & multum commendauit, vt habetur *Lucæ* 7. Ad hoc facit exemplum de filio prodigo, qui benignè fuit receptus à patre, *Lucæ* 15. Deus de se testatur, Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat: Et Christus ait, Non veni vocare iustos, sed peccatores.

VIDE EX BREVIARIO. Pœnitentia *est via ad cælum*, die 4. Epiph. n. 3. *&* die 6. ibid. *non est differenda*, Dom. 5. Aug. n. 2. Conuersio, *ad conuersionem peccatoris tria miracula concurrunt*, Dom. 3. n. 3. l. 1.

Sententiæ selectæ de Pœnitentia.

POEnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. *Matth.3.*

Dico vobis quod ita erit gaudium in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente quam super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia. *Lucæ 15.*

Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. *Act.3.*

Fili peccasti, non adijcias iterum, sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur. *Eccles.21.*

Nisi conuersi fueritis gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum. *Psal.4.*

Ne differas de die in diem, nam subito veniet ira illius. *Eccles.5.*

Septies de die cadet iustus, & resurget, impij autem corruent in malum. *Prouerb.24.*

PATRES &c. In tribunal mentis ascende contra te, & reum te constitue ante te. *Augustinus.*

Pœnitentia sera raro vera. *Idem.*

Sunt multi quos peccare non pudet, sed pudes pœnitere: ò incredibilis insania! de vulnere ipso non erubescis, & de ligatura vulneris erubescis. *Idem.*

Peccauit Dauid, quod solent Reges, sed pœnitentiam egit, fleuit, ingemuit, quod non solent Reges. *Ambrosius.*

Apud Deum non tam valet mensura temporis, quam doloris. *Idem.*

Fit plerumque grauior Deo, amore ardens vita post culpam, quam in securitate torpens innocentia. *Idem.*

Quis in seculo peccauit enormius Paulo? quis in religione grauius Petro? Illi tamen pœnitentiam meruerunt assequi. *Petrus Chrysologus.*

O pœnitentia! quid de te noui referam, omnia ligata tu soluis, omnia clausa tu reseras, omnia aduersa tu mitigas, omnia contrita tu sanas. *Cyprianus.*

Vtile propositum est sæuas extinguere flammas.

Nec seruum vitijs pectus habere suum. *Ouid.*

Principijs obsta, sero medicina paratur.

Cum mala per longas inualuere moras. *Idem.*

Adagium. Sero sapiunt Phryges. *Cicero.*

PERSEVERANTIA.

HOmo non debet desistere à bono iam incepto. Alias accidit exemplum de homine deridendo, qui cæpit ædificare, & non potuit consummare. *Lucæ 14.* Tobias remansit in timore Domini, licet plaga cœcitatis ei obuenisset. *Tobiæ 2.*

Perseuerandum est in toleratione tormentorum pro Nomine Christi, & defensione Fidei. Exemplo Eleazari qui omnia tormenta perseueranter sustinuit, ne faceret contra legem, 2. *Machab.6.* Stephanus firmiter perseuerauit, duros ictus lapidum alacriter sustinendo, donec Christo moriens Spiritum commendaret, *Act.7.*

Perseuerandum est in malorum operum detestatione. Quia respiciendum non est retrò post egressum de societatem malorum, ne accidat homini sicut vxori Loth post egressum de Sodomis, quæ retrò aspiciens in statuam salis est conuersa, *Genes.19.* Socij Danielis multum constantes & perseuerantes fuerunt, ne statuam quam erexerat Nabuchodonosor adorarent, *Daniel.3.*

Laurentius Iustinianus *lib. de ligno vitæ c.10.* comparat Perseuerantiam cum viatore, qui non solet ab incepto itinere desistere donec ad destinatum terminum perueniat. Cum bellatore, qui non discedit de loco certaminis nisi obtenta victoria. Cum architecto, cui non sufficit posuisse fundamentum ædificij, nisi ad culmen perducat. Cum agricola, qui frustra seminat, si nolit messem exspectare.

Quid prodest Nauarcho quod totum pelagum fæliciter emensus sit, si tandem sua incuria patiatur in portu naufragium? Quid iuuat medicum per multa pharmaca ægri salutem promouisse, si postea manum subtrahat, eumque interire permittat. Rhetor non in orationis exordio, sed in peroratione plausum accipere solet. Ita in studio salutis aut virtutis parum est inchoare, nisi per perseuerantiam ad optatum exitum perueniatur, ita fere S.Chrysost. Hom.24. ad Hebræos.

Vide *Patientia.*

VIDE EX BREVIARIO. Perseuerantia *petita impetrat*, Dom.1. Quadrag. 22. Iulij, n.2. 17. Aug. n.2.

Sententiæ &c. de Perseuerantia.

ESto firmus in via Domini, *Iob 17.*

Nemo mittens manum ad aratrum, & re-

respiciens retrò, aptus est regno Dei, *Luc.* 9.

Quis enim ex vobis volens turrim ædificare: nonne prius sedens computat sumptus, qui necessarij sunt ad perficiendum; *Lucæ* 4.

Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. *Matth.* 10.

In disciplina perseuerate, *Hebr.* 12.

Sic currite vt comprehendatis. 1. *Cor.* 19.

PATRES &c. Non requiruntur in Christiano initia sed finis. *Hieronymus.*

Vos fratres exhortamur in Domino, vt propositum vestrum in Domino custodiatis, & vsque ad finem vitæ perseueretis. *Augustinus.*

Incassum bonum agitur, si ante vitæ terminum deseratur: quia & frustra velociter currit, qui priusquam ad metas venerit, deficit. *Gregorius.*

Bonam vitam ego puto, mala pati, & bona facere, & si perseuerare vsque ad mortem. *Bernardus.*

Perfer & obdura dolor hic tibi proderit olim. *Ouid.*

Resiste: magnis in malis vinci malum est. *Seneca.*

Principium nihil est, si non vis tangere metam,

Præmia dat finis, principiumque nihil.

S.

SABBATHI OBSERVATIO.

S*Abbatbum interpretatur requies.* Quia in Sabbathis seu festis debet homo quiescere ab omni opere seruili, & festa celebrare: quia requieuit Dominus die septimo ab omni opere suo quod patrauerat, *Genes.* 1. Ob hanc causam filij Israel colligebant manna pro die festo in duplici mensura, vt Sabbatho feriarentur. Mulieres sanctæ parauerunt aromata ad vngendum Christum, sed Sabbatho siluerunt, *Marc.* 16. In huius figura requieuit Dominus die Sabbatho in sepulchro, *Lucæ* 23.

Benedixit Dominus diei septimo quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, *Gen.* 2.

Sabbathum non custodientes debent corripi, & puniri. Nam colligens ligna in Sabbatho iussu Domini fuit lapidatus, *Num.* 15. Arguit Neemias calcantes torcularia, & portantes onera in die Sabbathi, *Neem.* 11. Vide Catechef. de præcepto 2. Decalogi, & præcepto Ecclesiæ.

VIDE EX BREVIARIO. Sabbathi obseruatio. *Magna illius olim reuerentia fuit*, Dominic. 1. Octob. num. 1. & Dominic. Oct. num. 2. *non violatur per opera misericordiæ*, Dominica 3. Quadrages. fer. 5. lect. 2. & Sabbatho infra octau. Pentecost. Dominicus dies *etiam permittit laxare animum*, die 3. Decemb. nu. 3. lect. 2.

SAPIENTIA. PRVDENTIA.

S*Apientia, & prudentia in rebus agendis est optima gubernatrix vitæ humanæ.* Exemplum est in *Rebecca* muliere prudentissima, quæ direxit filium suum Iacob quomodo possit parenti suo placere, & illius benedictionem obtinere præ suo fratre primogenito Esau; & postea prudenter illum recedere fecit à conspectu fratris sui Esau, donec eius ira cum tempore desineret, *Genes. c.* 37.

Et ipse Iacob postea prudenter egit demulcendo fratrem suum, & mittendo ei munera, potius quam litigando, & eius iram in se prouocando. *Ibidem.*

Summa fuit sapientia Iosephi in domo Pharaonis, somnia Regis sapienter exponendo, & famem prædicendo, & omnia rectè ordinando, & fratres qui ipsum vendiderunt pacificè, & amicè excipiendo, *Genes. cap.* 41.

De Dauide in ipsius laudem dicitur, 1. *Reg. cap.* 18. quod in omnibus prudenter se agebat: etiam tunc quando apud Regem Achis se quasi fatuum simulabat, vt sic illæsus ab eo dimitteretur, 1. *Reg.* 21. Sapientis enim est in loco, & tempore suo desipere.

Abigael sapienter admodum Dauidem à marito suo Nabal grauiter offensum placauit, munera præmittendo, & se illi humiliter subijciendo, 1. *Reg. c.* 5.

Salomon litem inter duas mulieres, de infante vtrius esset, summa sapientia diremit, quasi volens infantem inter vtramque diuidere, & sic veram illius matrem explorauit, 3. *Reg. cap.* 3.

Rex Ezechias intelligens Regem Assyriorum venire ad Hierosolymam obsidendam, sapienter præcepit capita fontium extra ciuitatem obturari, ne exercitus hostilis aquam haberet, *Paralip. cap.* 32. Sic oportet fontes, & occasiones vitiorum impedire, & amputare.

Prudentia Reginæ Estheris, & Mardochæi in liberando populo suo ab exitio quod Aman illis parauerat, pulchrè describitur *in libro Esther c.* 5. 6. 7.

Daniel adolescens sapientes duos senex ex ipsorum ore conuincit, & Susannam innocentem à morte liberauit, *Dan.c.*13. Idem sapientissimè Nabuchodonosoris somnium exposuit, & ab eo honorari meruit, *Daniel. c.*2. Christus iubet Apostolos, & fideles esse prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbas, *Matth. c.*10. Vnde patet prudentiam non in versutia, & fraude, sed in simplici veritate, & virtute positam esse.

Virgines quinque in Euangelio, *Matth.c.*25. dicuntur à Christo prudentes, quia curarunt in lampadibus suis oleum habere, id est, bona opera, fidem, charitatem, &c.

Similitudo est primò inter Sapientes & bonos Medicos, sicut enim Medici sanant morbos corporis. Sic Sapientes curant infirmitates, & passiones animorum.

Sapientia est instar Odoramenti fragrantissimi, quia non tantum Sapientem, sed etiam alios vicinos, & qui cum illo agunt Sapientia, & doctrina sua oblectat, & meliores facit. Hinc Regina Saba alijque concurrebant, vt audirent Sapientiam Salomonis.

Socrates apud Stobæum *sermone de virtute*. comparat Os sapientis, Ianuæ templi, qua aperta, & altaria, & Sanctorum imagines, & pulcherrima virtutum simulacra conspiciuntur.

Sicut Nauarchus nouit se ventorum mutationibus varijs accomodare, & ita ad portum peruenire; sic etiam Sapiens per prospera, & aduersa tendit ad Deum, vt finem vltimum, & portum salutis æternæ.

Sapientia est instar Salis, quia per eam condiuntur mores hominum ne sint insulsi, & à corruptione vitiorum conseruentur.

Sapientis Mores in multis moribus Diuinis assimilantur; Deus maximè omnium intelligit, & minimè omnium loquitur, ita Sapiens. Deus per peccata hominum maximas iniurias patitur, & minimè turbatur, ita Sapiens. Deus præsens est inter omnes totius orbis mutationes, & ipse nunquam mutatur, ita Sapiens. Deus extra seipsum beatitudinem, & solatium non quærit; ita Sapientis proprium est ab animo suo rectè disposito omnem suam lætitiam, & felicitatem habere, & solatia à creaturis non emendicare. Hæc sunt prima veræ sapientiæ ac felicitatis principia.

Principium aliud maximæ sapientiæ cum alijs tradit ipse Cicero lib. 5. Tusculan. Moderari & sistere cupiditates. Sicut (inquit) Stultitia, etsi adepta est quod concupiuit, nunquam tamen se consecutam putat, ad alia, & alia inhians; sic Sapientia semper eo contenta est quod adest, & ita nunquam illam sui pænitet.

Sententiæ de Sapientia, & Prudentia.

Fons sapientiæ Verbum Dei, *Eccl.*1.

Trahitur sapientia de occultis, *Iob.*28.

In maleuolam animam non introibit sapientia. *Sapient.*1.

Initium sapientiæ timor Domini. *Psalmus* 110.

Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. *Prou.*1.

Sapiens timet & declinat à malo. *Prou.*14.

Neminem diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat, est enim hæc speciosior sole. *Sapient.*7.

Sapiens non odit mandata & iustitias, *Ecclesi.*33.

Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat vt sit sapiens. 1.*Cor.*3.

Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. *Rom.*1.

Sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum. 1.*Cor.*3.

PATRES, &c. Sapientia vera est noscere seipsum.

Ad veram sapientiam peruenire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiducia desipiunt. *Gregor.*

Sapientia illa clara est, non quæ in verbis volat, sed quæ virtutibus constat. *Greg.*

Discat qui nescit, nam sic sapientia crescit. *Stan.*

Odi sapientem, qui non est sibi ipsi sapiens. *Menandez.*

Non ætate, verum ingenio adipiscitur sapientia. *Plautus.*

Istuc est sapere, qui vbicumque opus sit, animum possit flectere. *Terentius.*

Consilia omnia verbis prius experiri, quam armis, sapientem decet. *Idem.*

Nihil sapienti necesse est. *Seneca.*

Sapientia est sanitas animi. *Cicer.*

Nihil est turpius, quam sapientis vitam, ex insipientium sermone pendere. *Cicer.*

PRVDENTIA.

Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. *Matth.*10.

Vbi non est gubernator, populus corruet, salus autem vbi multa consilia. *Prou.*11.

Melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam fortis. *Sapient.6.*

Filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sunt. *Luc.16.*

Verba prudentum statera ponderabuntur, in fatuorum cor illorum. *Ecclesf.21.*

Stultus si tacuerit sapiens reputabitur. *Prou.*

Estote prudentes sicut serpentes, quia prudentia absque bonitate malitia est, & simplicitas absque ratione stultitia nominatur. *Hieronymus.*

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa. *Stan.*

Fac mala, dic multum, si vis te reddere stultum. *Idem.*

Qui non os claudit, quod non vult sæpius audit. *Idem.*

Prudentiæ est futuram iniuriam præcauere. *Democritus.*

Prudentes possumus dicere prouidentes. *Cicero.*

Si prudens fuerit animus tuus, tribus temporibus dispensetur, præterita cogita, præsentia ordina, futura præuide. *Seneca.*

Non potest esse iucunda vita à qua absit prudentia. *Cicero.*

Adag. Annosa vulpes haud capitur laqueo.

Eum ausculta, qui quatuor sunt aures, idest, qui multum audit antequam loquitur.

SPES, FIDVCIA.

S*Perare debet homo bonum repromissum, licet differatur.* Multis annis exspectauit Abraham filium, quia Centenarius erat quando natus est ei Isaac, *Genes.21.* A promissione facta Abrahæ vsque ad ingressum seminis sui in terram promissionis fluxerunt anni 460. *Genes.15.* Erat Simeon in Ierusalem diu exspectans consolationem Israel, id est, aduentum Christi, *Lucæ 2.* Ascensurus Christus in cœlum præcepit Apostolis, ne descenderent, sed exspectarent promissum Patris, *Actor.1.*

Sperare debent homines consolationem in tribulatione. Afflictus corpore, spoliatus rebus, orbatus filijs sic dicebat Iob, Si occiderit me in ipso sperabo, *Iob 13.* Parentibus Tobiæ irridentibus eum & dicentibus? Vbi est spes tua? Respondit, Filij Sanctorum sumus, & vitam illam speramus, quam daturus est Dominus his qui fidem non mutauerunt ab eo, *Tob.2.* Cum Susanna esset morti condemnata, erat cor eius in Domino fiduciam habens, *Daniel 13.*

Spes & fiducia in Deum rectè comparatur stellæ pollari, ad quam nautæ in tempestate respiciunt & cursum dirigunt: sic nobis in omni tribulatione respiciendum est ad Deum & eius auxilium ac promissa, vt cursum huius vitæ rectè, & securè dirigamus ad portum salutis. Præclarè hanc spem, & fiduciam explicat totus *Psalmus* 90. *Qui habitat in adiutorio Altissimi &c.*

Spem nostram Locernæ comparat S. Augustinus *in Enchir.* Lucerna, inquit, animæ spes eius, ad illam operatur omnis homo quidquid boni ad spem facit, & in nocte ardet lucerna nostra. Oleum huius lucernæ est verbum Dei & eius promissa, quæ faciunt, vt lucerna spei nostræ non extinguatur.

Sicut peregrinantium labores & tædia releuat spes perueniendi in suam Patriam, sic labores huius vitæ multum mitigat spes perueniendi ad patriam cœlestem: hic enim sumus *hospites & aduenæ super terram*, vt loquitur Apostolus.

Spem nostram vocat *Laurentius Iustinianus*, *in ligno vitæ cap.2.* Columnam firmissimam qua totum spirituale ædificium sustentatur, spe autem deficiente, totum ædificium corruit in barathrum desperationis.

E contra spes quæ extra Deum reponitur in Homine, aut fauore, aut opibus, est instar Arundinis, cui si inuitaris statim frangitur, & te in lapsum præcipitat, Est etiam instar myricæ siue terræ siccæ, ac sterilis in qua nihil crescit, & nullum fructum habes, post inanem laborem: Hinc rectè *Hieremias*, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius, *Hier.c.17.*

VIDE EX BREVIARIO. *Spes*, Commun. non Pontif. num.3. lect.2. & Octau. Ascens. num.2. lib.2.

Vide *Fides*, *Benignitas Dei*.

Sententiæ selectæ de Spe & Fiducia.

QVi sperat in Domino beatus est, & non infirmabitur. *Prou.16.*

Beatus vir qui confidit in Domino. *Ieremiæ 17.*

Beatus vir cuius est nomen Domini spes eius, *Psal.39.*

Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. *Psal.72.*

Si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. *Sapientiæ 3.*

Spes hypocritæ peribit. *Iob 8.*

Spes impiorum deficiet. *Prou.10.*

Fides credit, spes, & charitas orant. *Augustinus*.

De spe incassum præsumit, qui timere Deũ in suis operibus temnit. *Gregor*.

Qui nihil potest sperare, desperet nihil. *Seneca*.

Sola spes hominem in miserijs consolari solet. *Cicero*.

Qui duos insectatur lepores, neutrum capit idest in eos qui nimis multa simul sperant.

Coruum delusit hiantem. *Horat.* in raptorem spe sua frustratum.

SVPERBIA.

S*Vperbia ducit hominem ad ruinam*: ideò Christus dicit, qui se exaltat humiliabitur, *Matth.cap.*23. Volentes superædificare turrim in cœlum dispersi sunt per diuisionem linguarum, *Genes.*11. Grauiter fuit punitum peccatum elationis Dauid, quando superbè populum numerauit, 2. *Reg.* 24. Aman qui volebat ab omnibus honorari fuit in patibulo suspensus, *Hest.* 7. Nabuchodonosor per superbiam depositus est de solio, & gloria ipsius ablata est, *Dan.* 4. Balthasar per superbiam interfectus est, & Darius successit ei, *Dan.* 5. Herodes superbè indutus, cum populus ei acclamaret laudes diuinas, ab Angelo est percussus, *Act.*12.

Superbi similes sunt Fumo, qui sua leuitate in altum extollitur, & ipsa elatione in magnum globum intumescit, sed quanto globus ille fit altior, tanto magis euanescit, sic superbus, quantò magis exaltatur, tantò citiùs deficit, *Ita S. Aug. in Psal.*36.

Similis est superbus Ebrioso, qui optimo vino abutitur ad vertiginem & insaniam, sic homo per superbiam suas virtutes vertit sibi in arrogantiam & iactantiam, & aliorum contemptum, *ita S. Hieron.*

Quemadmodum corpus perdita humorum recta temperie fit obnoxium omnibus morbis, ita animus amissa humilitate omnibus passionibus & vitijs exponitur, & redditur tumidus, temerarius, imprudens, arrogans, & tantùm non stultus, vt vix seipsum amplius cognoscat.

Quemadmodum auari quanto plus opum accumulant, tantò magis se egere existimant, ita superbi, & arrogantes quantò maiori honore fruuntur, tantò magis magisque cupiunt honorari.

Quod in corporibus Tumor, hoc in animabus superbia est, sicut enim corpus quod immodicè turget sanum esse non potest, ita & animos tumidorum dicimus mentis sanitate carere, *S. Chrysost. Homil.*13. *in Timoth.*

Vt in area extollitur Palea super triticum, non quod sit dignior, sed sit leuior, sic in hac vita superbus fertur super humilem, non ob meritum & virtutem, sed ob vanitatem, & falsam opinionem.

VIDE EX BREVIARIO. Superbia *quid sit*, Domin. infra Ascens. nu. 2. l. 2. Domin. 2. Septemb. num. 2. lect. 3. *Initium omnis peccati*, 2. Nouembr. numer. 3. lect. 1. Gloriatio vana *perdit beneficia accepta*, Dominic. 2. Septembris num. 2. lect. 3.

Vide *Humilitas*.

Sententiæ selectæ de Superbia. V. *supra de Humilitate.*

AVdeo dicere superbis, vtile esse cadere in aliquod apertum, & manifestum peccatum vnde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant. *August.*

Vermis diuitiarum est superbia: difficile est vt non sit superbus qui diues est; tolle superbia, & diuitiæ non nocebunt. *August.*

Humilitas homines sanctis Angelis similes facit, & superbia ex Angelis dæmones reddit. *August.*

Superbia de superis cœlestibus ad ima præcipitat, humilitas ab imis ad alta leuat. *Bernard.*

Superbia de Angelo diabolum fecit, & homini mortem intulit. *Cassiod.*

Omnis fere diligit sibi similem, solus superbus odit elatum, vnde inter superbos semper sunt iurgia. *Cassiod.*

Omnis insipiens arrogantia, & plausibus capitur. *Menander.*

Video nos nihil aliud esse præter simulachra quædam, quotquot viuimus, vt vmbram leuem. *Sophocles.*

Inquinat egregios adiuncta superbia mores. *Claudianus.*

Est verum verbum, frangit Deus omne superbum.

Cum fex, cum limus, cum res vilissima simus,

Vnde superbimus? nescimus quando perimus. *Stan.*

IACTANTIA. Filia est superbiæ.

Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. *Rom.*1.

Dum causa iactantiæ pauper pascitur: etiam ipsum misericordiæ opus in peccatum conuertitur. *Isidorus.*

Mirabile iactantiæ genus, vt non possis putari

tari sanctus, nisi sceleratus appareas. *Bernard.*

Iactantia non est vitium laudis humanæ, sed vitium animæ peruersę amantis humanam laudem, spreto testimonio conscientiæ. *August.*

Qui sese laudat, laudis se munere fraudat.

T.

TENTATIO.

T*Entat Deus aliquando hominem vt probet illum*: Sic tentauit Abraham & dixit ei, tolle filium tuum quem diligis & offer illum, *Genes.*22. Dixit Dominus ad Philippum: Vnde ememus panes vt manducent hi? hoc autem dicebat tentans eum, ipse verò sciebat quid esse facturus, *Ioann.*6. Postquam Tobias fuit cæcatus sustinuit tentationem, quam permisit Deus peruenire illi, vt posteris exemplum patientiæ daretur, *Tob.*2. Iudith dixit tempore obsidionis, memores esse debetis quomodo tentati sunt patres, vt probarentur si verè colerent Deum, *Iudith* 8. Iob propter multas tribulationes dicebat, probauit me Dominus quasi aurum quod per ignem transit, *Iob* 23. Tentauit Deus Petrum ambulantem supra mare per ventum validum, id est, tribulationem, *Matth.*14.

Non debent homines Deum tentare: Sicut populus Israel multoties tentauit Deum in deserto, *Num.*8. Oziam qui statuit populo terminum, reprehendit Iudith, dicens: Qui estis vos qui tentatis Deum, *Iudith* 8. Iudæis quærentibus, si liceret censum dare Cæsari, tu Iesum caperent in sermone, reprehendit eos, dicens: Quid me tentatis hypocritæ? *Matthæi* 22. Cum eiecisset Iesus dæmonium, & locutus est mutus, quidam tentantes eum quærebant signum de cœlo, *Matth.*16. Petrus increpans dixit Saphyræ vxori Ananiæ, Quid conuenit vos tentare Spiritum sanctum, vt patet *Act.*5.

Tentat Diabolus mentiendo, vnum pro alio ostendendo: Sic falsò dixit Euæ: Nequaquam moriemini, & promisit bona ex transgressione: Eritis sicut Dij, *Genes.*3. Saluatori etiam ostendit regna mundi, dicens mentiendo. Hæc omnia dabo tibi si cadens adoraueris me, *Matth.*4.

Tentationes volentes vitare, sapientia vti debent in resistendo. Christus à dæmone tentatus in gula, superbia, & auaritia, ad quæ possunt omnes aliæ tentationes reduci, sapienter ostendit quomodo oporteat nos tentationes superare, *Matth.*4.

VIDE EX BREVIARIO. Tentatio *fit suggestione, consensu, delectatione*, Domin.1. Quadr. num.3. l.3. *tam de bono quam de malo periculosa est*, Dom. Pass. n.2. l.3.

Vide *Tribulatio*, *Consolatio diuina*.

Sententiæ selectæ de Tentatione.

QVi non est tentatus, pauca nouit, *Eccl.*34. Fili, accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem, *Eccles.*2.

Fidelis Deus qui non sinet vos tentari supra id, quod potestis, 1. *Cor.*10.

PATRES. Vita nostra in peregrinatione non potest esse sine peccato, & sine tentatione, *Augustin.*

Tantum admittitur diabolus tentare, quantum tibi prodest vt exercearis, *Idem.*

Hostis noster quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit, *Gregor.*

Humanum est in corde tentationem perpeti, dæmoniacum totum est in tentationis certamine superari, *Gregor.*

In tentationibus esto fortis, multos enim maiorum nostrorum illæ arguerunt, *Bern.*

Diabolus, quando decipere quemquam tentat, prius ad naturam vniuscuiusque intendit, & inde se applicat, vnde aptum hominem ad peccandum aspicit, *Greg.*

Bellum graue quia occultum, *Cassiod.*

Vide infra sentētias plures, Verbo *Tribulatio.*

TIMOR DOMINI.

O*Mnis Dei timor, etiam ex metu pænæ, per se bonus, & vtilis est contra peccatum*: Timor Domini expellit peccatum, *Eccl.* 1. Beatus homo qui semper est pauidus, *Prou.* 28. Verebar omnia opera mea, sciens quia non parces delinquenti, *Iob.* 9. Et ideò à S. Bonau. timor comparatur ostiario, qui stare debet ad ostium cordis, ne permittat inimicum intrare, scilicet dæmonum, peccatum, tentationes, & prauas cogitationes. S. Bernardus multas breuiter similitudines & encomia de timore adducit, in *Cant. Serm.* 86. Timor verecundus & castus est omnium ætatum ornatus: est splendida gemma morum in vultu adolescentis: est bonæ spei nuncius: est bonæ indolis index: est testis innocentiæ: est lampas pudicæ mentis. Est famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, naturæ laus, insigne totius honestatis.

Timere debet homo Deum omni tempore. Quia in hac vita non potest esse securus. Nam Angeli in cœlo, & primi parentes in terrestri Paradiso peccauerunt, vt patet *Genes.* 3. & *Esaiæ*

Esaiæ 4. Loth qui inter pessimos peccatores in Sodomis fuit bonus, tamen postquam exiuit est inebriatus, & cum filiabus peccauit, *Genes*.19.

Timor Domini facit hominem à peccatis desistere, & cauere. Obstetrices Deum timuerunt, ideò non necauerunt filios Hebræorum, *Exodi* 1. Eleazarus nolens vetita manducare, ait: Domine propter timorem tuum libenter hæc patior, 2. *Machab.*

Timor Domini causa est quod homo benè operetur & diligat Deum. Ideò voluit Dominus filijs Israel timorem incutere, & legem cum tonitru & igne dare, *Exodi* 20. Iosaphat docuit iudices vt timor Domini esset inter eos si benè vellent regere populum. Plus timens Tobias Dominum quàm Regem, rapiebat corpora occisorum & sepeliebat ea, vt patet *Tobiæ* 2. Item commendatur Iob, quod esset bonus, iustus, & timens Deum, *Iobi* 1.

Timorem Domini non habentes grauiter puniuntur. Nam omnes quos misit Rex Babylonis ad inhabitandum Samariam non timuerunt Deū, & misit Deus Leones qui interfecerunt eos, 1. *Regum* 17. Ionas qui Deum non satis timuit tempestatem meruit, id nautæ videntes, timuerunt Deum, *Ionæ* 1. Ob hanc causam dixit Dominus: Timete eum qui potest corpus & animam perdere in gehennam, *Matth*.10.

Sicut qui transit angustum Pontem semper timet ne cadat antequam ad terram firmam perueniat, sic Christianus inter angustias & pericula huius vitæ semper metuit ne labatur in peccatum, antequam veniat ad statum securum vitæ æternæ.

Sicut necesse est vt semper timeat qui Thesaurum portat per loca prædonum insidijs infesta, ita necesse est in decursu huius vitæ formidare, vbi infestissimi animarum prædones, dæmon, mundus, caro nituntur, nos pretioso diuinæ gratiæ thesauro spoliare.

Quemadmodum Fræno opus est equiti ne à ferociente equo per auia & deuia abripiatur, ita fræno timoris diuini opus est, ne ab indomitis cupiditatibus & vitijs nostris in interitum præcipites abripiamur.

Sicut pueri in Scholis à negligentia ac petulantia detterentur dum vident socios suos examinari & supplicio affici, ita nos ex aliorum interitu debemus nobis formidare, & clamare ad Dominum, confige timore tuo carnes meas.

Vti Soli radius quando per foramen domum ingreditur quæ in ea sunt illuminat, ita si timor Domini fuerit in anima, efficitur omnia sua peccata etiam minutissima obseruet, *Climacus de discret. grad.* 26.

Sicut per Corium acu perforatum priùs seta, & post eam filum ingreditur, sic timor Domini in animam hominis charitatem & iustitiam introducit, *S. August. in Epist. S. Ioannis.*

VIDE EX BREVIARIO. *Timor Domini discendus*, Dom. 5. Nouemb. n.2. l.3. *timor sanctus est salutaris*, Dom. 1. Aug. n.2.

Vide supra *Pœnitentia*, *Humilitas*.

Sententiæ selectæ de Timore Domini.

INitium Sapientiæ timor Domini, *Prou.*

Timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. *Matth*.10. *Luc*.12.

Noli altum sapere, sed time. *Rom*.11.

Beatus homo qui semper est pauidus, qui verò mentis est duræ corruet in malum. *Prouerb*.28.

Qui timet Dominum nihil negligit. *Ecclesiast*. 7.

Timor Dei initium dilectionis eius. *Ecclesiast*.25.

Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum Domine. *Psal*.60.

Beatus vir qui timet Dominum: potens in terra erit semen eius, gloria & diuitiæ in domo eius. *Psal*.111.

Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die obitus sui benedicetur. *Eccles*.1.

Plenitudo sapientiæ est timere Deum. *Ibid.*

Qui timet hominem citò corruet. *Prouerbiorum* 29.

Si Deus pro nobis, quis contra nos. *Rom*.8.

PATRES, Deum time & mandata eius obserua, hoc est omnis homo, ergo si hoc est omnis homo, absque hoc nihil est homo. *Bern.*

Facile deuiat à iustitia, qui in causis non Deum, sed homines pertimescit. *Chrysost.*

Si amor Dei te tenere non potest, saltem teneat & terreat timor iudicis. *Gregor.*

Stultos in summa pericula misit,
Venturi timor ipse mali, fortissimus ille est
Qui promptus metuenda pati. *Lucan.*

Degeneres animos timor arguit. *Virg.*

Audaces fortuna iuuat, timidosque repellit.

Parua necat morsu spatiosum vipera taurū.

A cane non magno sæpè tenetur aper, idest, parui etiam timendi. *Ouid.*

Stultitia est timore mortis mori. *Cicer.*

Stultum est timere, quod vitari non potest. *Idem.*

Tutissima res est nil timere præter Deum. *Idem.*

Adag. Vmbram suam metuere. *Plato.*

In eos, qui pueriliter minima trepidant.

Item,

Item, ante tubam trepidat.

Domi Leones, in acie Vulpes. In eos qui in suos sæui, in subditos imperiosi, in alios nihil audent.

TRIBVLATIO.

T*Ribulationem libenter, & patienter sustinentes sequitur consolatio:* Nam Ioseph plus creuit, & prosperatus est in exilio, quam si fuisset inter fratres suos, *Genes.* 14. Quanto magis Pharao filios Israel affligebat, tantò plus multiplicabantur, & crescebant, *Exodi* 1. Heliam persecutum à Iezabel Angelus confortauit, & panem & aquam ei attulit, 3. *Regum* 19. Excæcatum, & derisum Tobiam Dominus multipliciter est, *Tobiæ* 2. & 10. Pueri in camino ignis receperunt angelicam consolationem, cum quibus Nabuchodonosor vidit similem filio Dei, *Daniel.* 3. Vnde per Psalmistam dicit Dominus, Cum ipso sum in tribulatione.

Tribulationes veniunt propter peccata hominum. Ideò fratres Ioseph dixerunt. Meritò hæc patimur, *Genes.* 42. Quia post obitum Iudæ Machabæi surrexerunt iniqui & peccatores, facta est fames magna, 1. *Machab.* 9.

Tribulationum remedium est oratio. Nam in tempore tribulationis clamauerunt ad te, & exaudisti eos, *Num.* 9. Susanna in damnatione mortis posita, non habens recursum ad humanum adiutorium, flens orauit, & suspexit in cœlum, *Dan.* 11.

Sicut Auis à canibus circumdata, & in terra posita, non habet refugium nisi eleuet se in altum, & volet versus cœlum, ita homo in tribulatione.

VIDE EX BREVIARIO. Tribulatio. *In tribulatione non deficiendum*, Sabb. post Ciner. *ex ea aliæ virtutes oriuntur*, Octau. Innoc. num. 1. & 2. *Quare immittatur*, Dom. Passion. num. 2. 5. Maij n. 3. l. 3. Dom. 11. post Pentecost. n. 2. l. 1. Ægritudo *morbi aliquando vitia significant*, Sabbat. Pentec. lect. 3. Dom. infra Ascens. num. 2. Malum *sæpè in melius bonum permittitur*, Fest. Epiph. n. 2. l. 2. & Dom. Septuag. n. 2. l. 3. *Inter malos viuere magna virtus*, Dom. 1. Septemb. n. 2. l. 3. Paupertas, *est parens aliarum virtutum*, 2. plur. Mart. n. 1. l. 3. Persecutio *facit Ecclesiam crescere*, Iulij nu. 2. l. 8. Nou. nu. 3. l. 2. *duo genera eius*, 26. Iunij n. 3. l. 3. *non timenda*, ibid. & 14. Octob. n. 3. l. 3.

Vide *Tentatio*, *Patientia*.

Sententiæ selectæ de Tribulatione.

SI bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus. *Iob* 1.

Probasti cor meum & visitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. *Psal.* 16.

Multæ tribulationes iustorum. *Psal.* 33.

Sicut igne probatur argentum, & aurum in camino, ita corda probat Dominus. *Prou.* 17.

In paucis vexati in multis bene disponentur, quoniam Deus tentauit eos, &c. *Sap.* 3.

Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis *Eccles.* 27.

Infirmitas grauis sobriam facit animam. *Eccles.* 31.

Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, &c. *Matth.* 5.

Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. *Matth.* 10.

Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. *Lucæ* 24.

Gloriamur in tribulationibus, scientes, quod tribulatio patientiam operatur, &c. *Rom.* 5.

Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, &c. *Rom.* 8.

Sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. 2. *Cor.* 4.

Omnes qui piè volunt viuere in Christo Iesu persecutionem patientur. 2. *Timot.* 3.

Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. 1. *Petri* 2.

PATRES &c. Intelligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem. *August.*

In fornace ardet palea, & purgatur aurum: illa in cinerem vertitur, & illud sordibus exuritur. *August.*

Nullus seruus Christi sine tribulatione est: si putas te non habere persecutiones nondum cœpisti esse Christianus. *Idem.*

Si promissa patris bene agnouisti, non timeas flagellari sed exhæredari. *Idem.*

Aurem cordis tribulatio aperit, quam sæpe prosperitas huius mundi claudit. *Gregor.*

Cum recognosco Iob in sterquilinio, Ioannem esurientem in eremo, Petrum extensum in patibulo, Iacobum decollatum ab Herodis gladio, cogito qualiter Deus in futuro cruciabit, quos reprobat, qui ita dure affligit, quos amat. *Gregor.*

Parua toleramus, si recordemur, quid biberit ad patibulum, qui nos inuitat ad cœlum. *Cassiodorus.*

Dulcia

Dulcia non meruit qui non gustauit amara.
Vide Sent. de *Patientia*, *Tentatione*.

V.

VERITAS.

V*Eritas apud malos homines odium parit.* Sic Zacharias filius Ioiadæ verè & iustè arguebat Regem, & Principes, quod Dominum & eius legem dereliquissent, & ideò in odium veritatis ad imperium Regis Ioas lapidatus fuit, 2. *Paralip. c.24.* Achior quia narrabat vera quæ Deus fecit populo Israelitico, indignatus est illi Rex Holofernes, & coactus est exulare, *Iudith c.6.* Cum Propheta Baruch ex volumine legis prædixisset Regi Ioachim vera de futura captiuitate Israel, iussit Rex volumen in ignem proijci, *Hieremiæ c.36.* Et Hieremias Propheta, quia ciuitatis Hierusalem captiuitatem prædixi, in lacum missus fuit, *Hieremiæ c.38.* Et Daniel quia apertè probauit idolum Beel non esse Deum, in locum leonum missus fuit, vnde ipsum Deus, & veritas liberauit, *Daniel.c.7.* Quia Ioannes Baptista veritatem dixit Herodi. *Non licet tibi habere vxorem fratris tui*, in carcere decollatus fuit, *Matth. c.4.* Cæcus à Christo illuminatus, quia Pharisæis veritatem apertè dixit, extra Synagogam eum proiecerunt, *Ioann.c.9.* Quando Apostoli Principibus Sacerdotum de doctrina Christi vera prædicabant, cæsi fuerunt, & iussi ne de Christo amplius loquerentur, *Act.c.5.*

Cur denique passi sunt tot Martyres, Confessores, & hodie verbi diuini prædicatores tot iniurias, & contumelias patiuntur? Nisi quia veritatem liberè annunciant, & aliorum erroribus assentiri nolunt.

Qui veritatem studiosè sectantur, Similes sunt illis qui ex visceribus terræ aurum effodiunt: & qui è profundo maris gemmas pretiosas ac lucidissimas educunt.

Comparat S. Augustinus Epist.9. Veritatem Christianam cum pulcherrima Helena Græcorum pro qua nostri Martyres, tot sæculis fortius dimicant, quam Græci pro sua Helena aduersus Troianos.

Bonorum ingeniorum est veritatem amare, & non pulchra verba, quid enim prodest clauis aurea, si aperire non potest, hoc est, ad veritatem ducere, idem *S. August. l.4. de doct. Christiana c.2.*

Sicut perdix optimus est cibus, non tamen si proponatur crudus; sic etiam veritas debet proponi excocta & condita sale prudentiæ, id est, suo tempore, & loco.

Sententiæ selectæ de Veritate.

SVper omnia vincit veritas. *Esdræ 3.*

Scuto circumdabit te veritas eius. *Ps.90.*

Veritas Domini manet in æternum. *Psalm. 116.*

*Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. *Ioan.8.*

Ego sum via, veritas, & vita. *Ioan.14.*

Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, &c. *Matth.22.*

Ergo in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati, *Ioann.18.*

PATRES &c. Veritas dulcis est, & amara: quando dulcis est parcit, & quando amara curat, *August.*

Si de veritate scandalum sumitur, vtilius permittitur nasci scandalum quam veritas relinquatur. *August.*

Ille veritatis defensor esse debet, qui cum rectè sentit, loqui non metuit nec erubescit. *Ambrosius.*

Veritas sola liberat, sola saluat, sola lauat. *Bernardus.*

Non amat veritas angulos. *Idem.*

Obsequium amicos, veritas odium parit; scil. apud peruersos. *Terentius.*

VOTVM.

V*Otum offerunt Deo homines tribulationibus oppressi vt liberentur.* Debellato Israel & ablata præda, votum vouit Israel Deo, & posteà victor fuit, *Numer. 21. & Iudith. 20.* Viri qui erant in naui cum Iona tempore tempestatis timentes immolauerunt hostias, & vouerunt votum Domino, *Ionæ 1.* Antiochus postquam percussus est à Domino insanabili plaga, vouit se mirabilia facturum; si euaderet mortem, *2.Machab.9.*

Votum indiscretum non debet homo facere, aut seruare. Tale votum fecit Iephte quando promisit immolare quod primo ipsi occurreret, *Iud.11.* Pro indiscreta & mala causa vouit Absalon, volens rebellare patri, *2.Reg.15.* Crudele votum & impium fecerunt Iudæi dicentes, & deuotione vouimus nos nihil gustare donec occidamus Paulum, *Act.23.*

Votum facientes debent votum reddere. Ideò Anna quæ vouit pro filio obtinendo, statim cum obtinuit filium adimpleuit votum, *1. Reg.* Axa Rex Iuda pater suus obtulit in domo Domini aurum & argentum, vt ostendatur quod ali-

aliquando vota Patrum debent reddere filij & hæredes, 2. *Paral.* 15. Omnis populus post victoriam venit in Hierusalem, & tulerunt holocausta, & vota sua, *Iud.*16.

ZELVS BONVS.

Zelus bonus est arguere acriter delinquentes. Nam videns Neemias onera portantes, & vxores ducentes alienigenas, & obiurgauit eos, & acriter arguit, *Neemiæ* 13. Confidenter arguit Helias errantem populum, & Prophetas Baal fecit occidi, 3.*Reg.*18. Miro zelo feruebat Ioannes Baptista, dicens Iudæis, Genimina viperarum, &c. *Matth.* 3. *Lucæ* 3. Et arguendo Herodem, dicens, non licet tibi fratris tui vxorem habere, *Matth.* 14. *Marc.* 6. Durè increpauit Dominus Scribas, & Pharisæos, dicens, Væ vobis Scribæ & Pharisæi, &c. *Matth.* 23. Ardenti zelo Stephanus arguebat Iudæos, dicens, dura ceruice, &c. *Act.* 7. Paulus cum feruore reprehendit Elymam quando dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, *Act.* 13.

Zelus bonus est etiam punire acriter iniuriam Deo inferentes. Moyses iratus est de vitulo facto à populo, & tabulas confregit, & populum arguit, & eos acriter puniuit, *Exodi* 32. Multum placuit zelus Domini, quem habuit Phinees, quando transfodit adulterantes, *Numer.* 25. Præcepit Iosue Achior lapidari, & supellectilem eius comburi, quia tulerat de anathemate, *Iosue* 7. Magnus erat zelus Matathiæ, qui trucidabat homines impios super aram Domini, 1. *Machab.* 2. Plures eiecit Dominus vendentes & ementes de templo, facto flagello de funiculis, *Ioan.* 2. *Lucæ* 19.

ZELVS INDISCRETVS.

Zelus indiscretus est quando correctio non procedit ex iustitia, sed ira vel vindicta. Sic Abisai voluit amputare caput Semei maledicentis Dauid, se Dauid id non permisit, 2. *Regum* 18. Ionam iratus propter hederam desiccatam, volebat vt Deus destrueret Ciuitatem, *Ionæ* 4. Iacobus & Ioannes irati, quia nuncij Domini non fuerunt recepti, voluerunt vt ignis de cœlo descenderet, & consumeret non recipientes, sed Christus reprehendit eos, *Luc.* 9.

Zelus erat indiscretus Iudæorum pro obseruatione Sabbathi, quando Christum reprehendebant quod in Sabbato infirmos curaret, *Matth.* 12. Item quando arguebant discipulos Christi esurientes, quod in Sabbato spicas euellerent, & manducarent, *Matth.* 22. Non erat etiam discretus zelus Discipulorum qui indignè ferebant, quod Magdalena effuderit super caput Domini, Iuda obmurmurante quod pretium istius vnguenti non daretur egenis, *Matth.* 26. Arguit etiam Dominus Petrum, quia ardore & zelo non satis considerato amputauit auriculam serui Principis Sacerdotum, *Matth.* 26. S. Paulus ante suam conuersionem zelo non bono æmulator existens paternarum traditionum, trahebat Christianos viros ac mulieres vinctos in Hierusalem, *Actor.* 8. Denique Iudæi videntes quod vniuersa Ciuitas conueniret ad audiendum prædicationem Pauli & Barnabæ, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, *Actor.* 13.

Homo zelosus, sed indiscretus est sicut Equus generosus, qui frænum non habet, currit in incertum, in vepres, in foueas, & seipsum & alios lædit aut præcipitat.

Sicut corpus in quo prædominatur humor cholericus, alimentum etiam optimum in choleram & bilem noxiam conuertit; sic etiam zelus imprudens optimas actiones corrumpit & noxias facit.

Sicut oculus cui per spicilium viride imponitur non discernit colores, sed omnia etiam candida, ipsi apparent viridia: sic zelus hominis indiscreti nequit discernere inter bonum & malum, iustum & iniquum, sed omnia vult iudicio imprudenti accommodare, & suo pede curuo omnia metiri. Vide *Correptio fraterna*, *Charitas*, *Ira*, *Inuidia*.

Vt in Apparatu præcedenti quælibet Materia promptius reperiatur, hic singulorum Titulorum Indicem suo ordine subnecto.

SYL-

SYLLABVS APPARATVS

Alphabetici præcedentis.

PRAXIS
DICTIONEM CONFICIENDI
EX
Apparatu præcedenti, & sequenti in Doctrina Christiana.

§. I.

Praxis conficiendi primam partem Dictionis.

PRima pars dictionis, facile componi poterit ex sola Narratione Euãgelij quod præsenti Die occurrit, adbibita quadam amplificatione, & ornatu oratorio magis obvio, & ex rei natura desumpto. *Ars autem huius amplificationis in eo consistit primo, vt singulæ partes Euangelij pluribus verbis & sententijs ad populi captum familiari modo exponantur, per interrogationes, responsiones, similitudines, comparationes dicti vel facti Euangelici, cum factis aut moribus populi præsentis, vt ad imitationem virtutis, aut fugam vitij excitetur, vt infra in exemplo ostendetur.*

Secundo, assignando causas *cur singula à Christo dicta aut gesta fuerint, v. g. ad nostram doctrinam, ad pœnam malorum, præmium bonorum, &c.*

Tertio, expendendo modum *rei gestæ, v. g. quanto cum amore, aut dolore, aut patientia res quæ narratur à Christo, aut alia persona, gesta fuerit.*

Quarto, idem declarando aliqua comparatione aut similitudine, quales supra in Apparatu ad singulos fere Titulos subijciuntur. Debet autem eiusmodi similitudo *non verbo absolui, sed per partes deduci, comparando singulas eius proprietates cum re aut persona cui illam applicare intendimus. Exempli causa: quando Amorem Dei cum Igne comparamus, oportet considerare Ignis proprietates, & illas cum Amoris effectibus conferre: hoc modo: Sicut Ignis expellit frigus, ita Amor pellit temporem & negligentiam in obsequio diuino: Ignis dissoluit glaciem, ita amor cor peccatoris in lachrymas resoluit: in igne purgatur aurum & alia metalla, per amorem anima à peccatis expiatur: igne accenso domus illuminatur, ita amor replet hominem lumine gratiæ diuinæ: ignis semper ascendit sursum, amor diuinus semper animam à rebus terrenis ad cœlestia attollit, &c. Simili modo alia* exempla, *& similitudines, quæ breuiter assignantur, poterunt latius deduci, & ad præsentem materiam applicari.*

Hoc autem vt facilius fiat, in singulis dictis aut factis latius exponendis, considerandæ circumstantiæ quæ memoriæ causa hoc versiculo aptè comprehenduntur. Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando?

Cuius rei breuem methodum & exemplum ante oculos ponemus in enarrando Euangelio Dominicæ primæ Aduentus de extremo iudicio, quæ infra inter Dominicas prima occurret.

Primæ partis exemplum, Narratio Euangelij.

PRoponitur nobis (Auditores) hodie Euangelium de secundo Christi Aduentu, & de signis præcedentibus iudicium extremum.

Quis illa nobis proponit: Ipse Christus, Deus, & homo, iudex viuorum & mortuorum, æterna veritas, quæ neminem potest fallere, quia est bonitas infinita, nec potest ipse falli, quia rerum omnium etiam futurarum scientiam habet.

Cur ea nobis pronunciauit? vt præparemus nos ad iudicium futurum per bona opera; vt deleamus peccata præterita per pœnitentiam, vt caueamus peccata futura in extremo iudicio seuerè vindicanda, *simile*, sicut latrones solent abstinere à rapinis quando vident coram seuero iudice sibi breui comparendum esse.

Quomodo Christus illa prædicit? summo affectu erga nostram salutem, tanquam prouidus parens, qui sollicitè monet filium vt caueat à periculo tempestatis, aut incendij futuri.

Audite igitur eius verba. *Erunt signa.* Sed *vbi* illa signa apparebunt vt possimus ea cognoscere? *In sole, & luna, & stellis,* nempe in loco maximè conspicuo, ante omnium oculos, in ipsis cœli luminaribus, vt nemo ea pos-

sit

sit ignorare. Vis scire *quænam* erunt illa signa *in sole, &c.* Erunt eclipses, tenebræ, fulgura, & stellæ de cœlo cadentes. *Comparatio*: Cogita quo terrore concutimur quando ex aliqua parte cœli ingentes fragores audimus, & horrenda fulgura conspicimus, *quanto magis*, quando illa totum orbem occupabunt. *Transitio*.

Sed ne putemus signa iudicij extremi in cœlo tantum futura, pergit Christus; *Et in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris, & fluctuum. Quomodo* trepidabunt homines, & maxime peccatores ad hanc pressuram ex terra, & horrendum sonitum ex turbatis totius Oceani fluctibus; *Arescentibus* (inquit) *hominibus præ timore, & exspectatione quæ superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Quanto magis* debent commoueri corda peccatorum, & resolui ad lachrymas pœnitentiæ, *simile*, sicut post magna tonitrua solent nubes in pluuias resolui, *Transitio*.

Post hæc tremenda signa in cœlo, terra, & mari, videamus quid sequatur. *Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate*. O quam erit hoc signum iucundum Christi amicis, è contrario, quam erit formidandum eius inimicis. Veniet cum maiestate magna, *quare?* quia illum è cœlo comitabuntur omnes Angeli, & coram illo in terra stabunt iudicandi omnes Reges, Principes, & vniuersi homines qui ab initio vsque ad finem mundi vixerunt, *simile*, sicut Rex solet summa cum maiestate, & frequentia comparere quando in publico tribunali iudicium exercet. *Simili methodo pergendum est, enarrando reliquam partem Euangelij*.

§. II.

Praxis conficiendi secundam partem Dictionis.

PRo *secunda parte Concionis, eligenda erit ex eodem Euangelio aliqua* sententia *particularis, quæ erit idonea ad instituendum discursum de aliqua virtute, aut vitio, aut alia doctrina ex mente Concionatoris*.

Vt pro hoc discursu materia apta inueniatur, in Indice supra concinnato videnda erit virtus, aut vitium aut alia doctrina circa quam sententia electa, præcipuè versatur; vt si sit Amor Dei, *vide in littera A, si sit* Iustitia, *vide in littera I, & sic de cæteris. Vbi nota quando est discursus de* Virtute *posse etiam materiam peti ex* Vitio *illi contrario, & contrà, v.g. si agitur de* Amore, *videndus est etiam titulus de* Odio, *vel* Inimicitia, *vel* Inuidia.

Postquam in Indice inuenta est materia, & exempla ad mentem Concionatoris idonea, expedit illa fusius legere in ipsa Scriptura loco citato. Deinde debent illa Exempla cum aliquo ordine, & ornatu oratorio in charta describi, & deduci ad scopum à Concionatore intentum. Deductio autem illa ferè consistet in artificio, quod supra ostendimus in narratione Euangelij.

Exempli causa ex præsenti Euangelio eligitur hæc particularis sententia: Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate, *nempe ad iudicandum. Quæratur ergo in Indice* Iudicium, Iustitia, *& ex illis desumatur materia, & discursus iuxta methodum sequentem.*

Secundæ partis exemplum, in Sententia deducenda.

T*Vnc videbunt Filium hominis venientem in nube, &c. Quinam* videbunt? totus mundus, iusti, & impij simul congregati. *Quid* videbunt? Filium hominis scilicet Christum cuius passionem & mortem spreuerunt. *Quare* tunc Christum videbunt in nubibus venientem? Vt de omnibus hominibus ex æquo, & bono iudicium exerceat. (Vide *Iudicium iustum*, & ex eo reliqua compone hoc modo) Iudex vt rectè iudicet debet causas diligenter examinare. Sic fecit Salomon Rex sapientissimus, 3. *Regum* 3. Quando duæ mulieres de filio contendebant vtra esset vera eius mater: vt veritatem exploraret voluit infantem in medio collocari, & deinde iussit sibi gladium adferri, dicens, se velle puerum inter vtramque mulierem ex æquo diuidere. *Quid* hic factum putatis? Mulier quæ non erat vera infantis mater, nulla eius commiseratione tacta, voluit illum in duas partes dissecari. Altera vero totis visceribus commota ex templo iussit potius infantem viuum atque integrum alteri consignari. Hinc statim collegit Salomon causæ veritatem, & huic tanquam veræ matri totum infantem adiudicauit.

Præclara quoque Sapientia eluxit in Daniele quæ narratur, *Daniel* 13. In occulta causæ veritate indaganda. Susanna nobilis Matrona à duobus senibus adulterij falso accusata ad extremum supplicium rapiebatur. Daniel, Deo impellente, Susannæ innocentiam sibi explorandam suscepit. Quid hic faceret? Causa erat occulta, aderant accusatores ætate & au-

& auctoritate graues, populus ad supplicium conuenerat, Susanna iam iam lapidibus obruenda erat. (*Narretur decore reliqua historia, & veritas tandem detecta.*)

Ecce quanta cura & sagacitate opus est iudicibus, vt in rebus humanis occulta veritas detegatur. Sed Christo supremo iudici in illa die nihil erit ignotum, nihil occultum, de quo dicitur, Iudex ergo cum sedebit, quidquid latet apparebit, nil in vultum remanebit. Quidquid in cubiculo, quidquid in syluis, quidquid in tenebris, quidquid in intima cordis cogitatione gestum est, ante Iudicis oculos manifestè apparebit.

Cognitionem causæ & criminis sequetur iustitia: (Vide *Iustitia Dei*, & inde perge hoc modo.) Iustitia requirit vt qui peccando mala alijs intulerunt ipsis pari mensura mala infligantur. Superbus Aman odio incensus in Mardochæum eo quod sibi genua non flecteret, curauit erigi excelsum patibulum vt in eo suspenderetur: *Fusiùs Estheris* 7. Sed quid tandem factum? Supplicium quod alteri parauit ipse sustinuit. Nam à Rege Assuero morti iudicatus est, vt ex patibulo quod Mardochæo erexit ipse penderet. *Aman* est peccator, qui non dubitat alijs facto, aut verbo, aut praua voluntate iniuriam inferre. *Assuerus* est *Christus*, qui peccatorem in extremo iudicio pari supplicio adiudicabit. Hanc diuinæ iustitiæ mensuram, vt clarius intelligatis ponite ante oculos Viro iniquos qui curarunt Danielem in profundum lacum leonibus deuorandum demitti, *Fusiùs ex Daniel. c.* 14. Conclusit Dominus ora leonum ne innocentem attingerent. Sed homines scelerati, qui Danieli iniuriam intulerunt in lacum coniecti ex templo à leonibus deuorati fuerunt. Sic in extremo iudicio instar Danielis homines innocentes à peccatoribus iniustè vexati stabunt illæsi & securi. Peccatores autem in profundum inferni lacum præcipitati à tartareis leonibus æternum cruciandi abripientur. *Plura exempla si velit ex eodem Indice*. Conclusio.

Cauendum igitur peccatum à iusto Iudice tam seuerè vindicandum, cauenda iniuria proximi, cauenda superbia, cauenda inuidia &c. *Descendendo ad particularia crimina, de quibus Concionator cupit suos admonere, quæ etiam in Indice videri possunt, & per Exempla illic posita dilatari.*

§. III.

Tertiæ partis praxis & exemplum, vt supra de Sententia.

L*Euate capita vestra quoniam appropinquat redemptio vestra*. *Quis* hæc verba profert? Christus, qui non tantum est seuerus iudex, sed etiam benignus consolator. *Quibus* hæc dicuntur? Iustis & pijs hominibus, qui in vita fuerunt iniurijs & tribulationibus oppressi, nec permissi caput attollere, tunc tandem in die iudicij illis dicetur, *Leuate capita vestra*. Vide *Tribulatio*, *Tentatio*, *Patientia*, & ex illis (sicut supra ex *Iustitia*) seligantur exempla Iosephi, Tobiæ, &c. quibus ostendatur iustos, qui in hac vita multis tribulationibus opprimuntur in die iudicij viso Redemptore habituros gaudium, gloriam, consolationem; pro quo videri potest in Indice, *Consolatio & Gloria æterna*. *Poterit, si velit, pergere ad aliam sententiam ex Euangelio eligendam, & ex Indice deducendam iuxta praxim iam assignatam.*

In fine autem debet Orator maiori affectu, & vocis contentione perorare: Scopum etiam dictionis suæ repetere, & ardentius inculcare: quandoque per apostrophen sermonem ad Deum, aut Sanctos, aut alios pro re nata conuertere: auditores denique ad proposita firma & scopo dictionis consentanea vehementius incitare.

Ad hæc plurimum conducet, primò ante Concionem priuata oratione gratiam cum fructu prædicandi à Deo suppliciter postulare: Secundò, piæ meditationis exercitio affectum illum in se concitare, ad quem cupit auditores impellere: Tertiò, modum prædicandi in optimis Concionatoribus accuratè obseruare, eumque conari in praxim reducere, quantum propriæ naturæ vires & inclinatio patietur: ille enim dicendi modus maximè placere solet, qui minimè affectus apparet.

Porrò, vt prædictus Apparatus & praxis ex eo concionandi facilius ab incipientibus in vsum redigatur, assignamus infra per reliquas Dominicas, 1. Euangelium diei: Puncta siue sententias ex eo selectas, & conceptus de singulis punctis ad concionandum idoneos, 3. Apponimus ad singulas sententias Titulum in Indice siue Apparatu contentum, vt ex eo in promptu habeat Concionator materiam idoneam ex qua sententiam suam & conceptum facilè & copiosè deducat.

Denique eadem praxi, qua nos pro singulis Dominicis & Festis, pro faciliori tantum nor-

norma, aliquas sententias & materiam adaptauimus, poterit deinceps Concionator, cum placuerit, sententias alias ex eodem Euangelio eligere, & illas materiæ quam habet in Apparatu accommodare.

Ad extremum obserua, materiam pro Dictione peti posse non tantum ex Apparatu, sed etiam ex Controuersijs superius tractatis, & Exemplis alijsque in Catechesi infra inducendis, eorum Indices aut Titulos percurrendo, vbi pro omnibus Fidei mysterijs, & officijs iustitiæ Christianæ exempla selectissima fusius deducuntur.

MATERIÆ DICTIONIS

In Dominicis per Annum.

DOMINICA I. ADVENTVS.

Euangelium, *Lucæ* 21. *Erunt signa*, &c.

I. NArratur totum Euangelium Dominicæ: *Erunt signa in sole, & luna, & stellis*, iuxta praxim primæ partis suprà.

II. *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate.* Aduentus Christi erit peccatoribus tremendus, quia stricto iudicio omnia occulta examinabit, & pœnam ex æquo retribuet. Vide ex Apparatu *Iudicium rectum*, *Iustitia diuina*.

III. *Tunc videbunt* Hæretici Christum in nube cum tremore, qui noluerunt illum in Eucharistia, aut in vera Ecclesia agnoscere v. *Eucharistia*, *Ecclesia*. *Tunc videbunt* Auari Christum in nube, qui illum noluerunt videre in paupere. V. *Eleemosyna*. *Tunc videbunt* Christum in nube lucida Operarij tenebrarum, qui non proposuerunt Deum ante conspectum suum. V. *Luxuria*, *Astutia*, &c.

IV. *Leuate capite vestra quoniam appropinquat redemptio vestra*. Iusti & pijqui in hac vita tribulationibus opprimuntur, in extremo iudicio leuabunt caput cum gaudio, & consolatione. Vide *Tribulatio*, *Consolatio*. Et infra *in Catech. c.* 5. *in fine* 4. *Nouissima*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ERunt signa in sole, luna, & stellis. Posuit Deus tam multa & clara signa futuri Iudicij & Mortis: quia horum memoria maximi momenti est ad naturam conuersionem, & virtutis exercitium, v. sup. *Mors*, *Iudicium*.

Cœlum, & terra transibunt. Omnia huius mūdi sunt fluxa, & mutabilia vt honores, opes, sanitas, amici, præter solum Deum: ideò rectè additur. *Verba autem mea non præteribunt.* Quia veritas Domini manet in æternum, & ea sola hominem fælicem facit. Vide supra in Apparatu V. *Veritas.*

Beatus, qui non fuerit scandalizatus in me. Scandalizantur in Christo qui nolunt sequi doctrinam, & exemplum illius, vt Humilitatem, Patientiam, Charitatem, &c. de quibus supra in Apparatu. Nihil magis scandalizat Ecclesiam Christi, quam improbitas Christianorum.

Dominica II. Aduentus.

Matth. 11. *Cum audisset Ioannes &c.*

I. NArratio totius Euangelij, iuxta praxim Narrationis supra.

II. *Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi.* S. Ioannem in carcere, ita iustorum vitam exercet Deus per vincula patientiæ, morbos, paupertatem, persecutiones in hoc mundo, &c. Nam vt purum aurum in igne probatur, ita iusti in tribulatione. Vide in Apparatu, A. *Patientia*, & varia eius exempla, & documenta.

III. *Existis videre arundinem vento agitatam.* S. Ioannes mansit in aduersis constans, sed homines reprobi instar arundinis cum omni vento tentationis facilè inclinantur ad peccatum. V. *Constantia*, *Peccatum*, & species peccati, *Superbia*, *Auaritia*, &c. Item *Catech. cap.* 3. *de præceptis*.

IV. Contra Hæreticos, *Cæci vident, claudi ambulant &c.* Quomodo Fides (præsertim noua) debeat miraculis confirmari, vide supra in *Polemicis* part. 1. pag. 40.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

COEci vident, claudi ambulant, &c. Matth. 11. Peccatores alij cœci, alij claudi, alij leprosi &c. de hoc vide Alapide ad Ephes. 3. v. 1. item 1. Tim. 2. v. 8. fusè.

Quid existis in desertum videre arundinem vento agitatam. Fragilitas humana instar arundinis, quæ fortunæ ventis exposita est.

Hæc dici potest quantam fortitudinem Ioannes per tribulationem obtinuerit, quæ hominem Christianum decet, nam inconstantia multos à fide & virtute auertit. Alapide Ephes. 4. v. 13. n. 140.

Abeun-

Abeuntibus illis cæpit Iesus dicere. Christianum est defendere honorem alienum iuxta illud: *Omnia quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis*.

Beatus qui non fuit scandalizatus in me. Scandalizantur in Christo, qui non sequuntur doctrinam & exemplum eius. Nam illorum improbitas scandalosa est Christo & Ecclesiæ.

Dominica III. Aduentus.

Ioan. 1. *Miserunt Iudæi &c.*

I. NArratio Euangelij, iuxta praxim Narrat. vbique seruandam.

II. *Tu quis es?* Homines superbi, & qui se iactant, solent alios interrogare, *Tu qui es?* Sed deberent potius interrogare, & examinare seipsos, & sua vitia. Vide in Apparatu *Iactantia*, *Superbia*.

III. *Ego vox clamantis in deserto*. S. Ioannes ex humilitate dicit se tantum esse *vocem*, quæ est res leuissima. Sed melius id possunt dicere multi homines, qui tantum habent verba, & voces, & nihil veritatis. V. *Humilitas*, *Mendacium*.

IV. *Ego baptizo in aqua*. Baptismus Ioannis tantùm habebat aquam pœnitentiæ, sed Baptismus Christi confert etiam gratiam, & salutem. *Baptismus*, item in *Catech. c.4*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

COnfessus est, & non negauit, Ioannis 1. Mendacium homini noxium & perniciosum, quapropter omnibus vt pestis fugiendum, nam ex mendacio veluti ex fonte promanant, duplicitas, iniustitia, furtum, &c. Simplicitas, seu sinceritas amplectenda, è contra vero hypocrisis fugienda. Confessio recta, & sincera hominem ducit ad vitam cœlestem, duplicitas & hypocrisis ad vitam gehennalem.

Ego vox clamantis in deserto parate viam Domini. Humilitas Ioannis maxima fuit, & ex humilitate in tantum euasit sanctum, vt sacræ paginæ, non surrexisse maiorem inter natos mulierum Ioanne Baptista, de eo testentur: si igitur ipsius vestigijs insistere velimus oportet in omnibus actionibus humilem esse, præcipuè tamen hæc virtus exercenda est dum nos ad sacram synaxim præparamus: deinde via, quæ est anima nostra, præparanda est, & videndum num illa recta sit, id est, num illa semper habeat rectam intentionem, num sit iusta, suum cuique tribuendo, quod suum est? Modus quo illa disponantur est confessio frequens fuga occasionum, emansio è consortio prauorum, bona proposita, &c.

Dominica IV. Aduentus.

Lucæ 3. *Anno quintodecimo*. Narr. *Euang.*

I. PRædicans *Baptismum pœnitentiæ*. Pœnitentia necessaria: est secundus Baptismus. V. *Pœnitentia*, *Baptismus*, *Confessio peccatorum*. Eadem *in Catech. c.4*.

Hæretici malè negant *Baptismum Pœnitentiæ* per Confessionem, & Absolutionis Sacerdotis. Vide *in Polemicis par. 1. pag. 131*.

II. *Parate viam Domini*: virtutes quæ requiruntur ad parandam viam Domini in nostra anima. V. *Amor Dei*, *Humilitas*, *Fides*, *Spes*, *Oratio*, *&c.*

III. *Omnis mons, & collis humiliabitur*. Superbi sicut montes supra alios elati, à Deo deseruntur, & humiliantur. V. *Superbia.*

Natiuitas Domini.

Lucæ 2. *Exijt edictum*. Narratio.

I. NAtus est vobis hodie Saluator. Quanta Dei bonitas, qui voluit Filium suum pro nobis incarnari, & in stabulo nasci. Vide *Benignitas Dei*, *Gratitudo erga Deum*, *Christus.*

II. *Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio*. Si Filius Dei è cœlo ad stabulum ad nos descendit, quomodo non debemus pro Deo nos humiliare, & mundi vanitates abnegare. V. *Humilitas*, *Abnegatio.*

III. *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Homines bonæ voluntatis debent ex amore Christi habere pacem cum Deo, cum proximo, cum propria conscientia. Vide *Pax*, *Concordia*. Item *Odium*, *Inuidia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

INclinauit eum in præsepio, quia non erat &c. *Luc. 2.* Cor nostrum tabernaculum esse debet Christi Iesu nascentis.

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus &c. Diuinæ perfectiones communicantur à Christo nato hominibus bonæ voluntatis.

Cum in formam Dei esset exinaniuit seipsum. Philip. 2. Cur Dei filius se ad summam inopiam exinaniuerit & humiliauerit? nempe vt nobis exemplum prębeRet quomodo nos in hoc mundo gerere debeamus.

Paruulus natus est nobis, *Isaię 9.* Facilius nobis cum Filio Dei paruulo salutis negotium

tractatur. 2. Datus est paruulus ductor pauperis & cœci hominis mendicantis. 3. Datus est nobis Dei filius obses, & pignus nostræ redemptionis.

Transeamus vsque in Bethlehem. Transeamus de via peccatorum ad viam virtutum. 2. Ignis cœlestis, & diuinus absconditus sub cinere mortalis corporis.

Exultauit vt gigas ad currendam viam, Psalm. 18. Desiderauit valde filius Altissimi opus redemptionis nostræ.

Inuenietis infantem pannis inuolutum, &c. Filius Dei natus, mundo ignotus, & puer expositítius.

Dominica I. post Natiuitatem.

Lucæ 2. *Erant Ioseph & Maria.* Narratio.

I. *Positus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum.* Christus improbis hominibus est seuerus Iudex ad ruinam, & bonis benignus Saluator ad gloriam, V. *Iustitia diuina, Benignitas Dei, Gloria cœlestis.*

II. *Tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Sicut hic Deiparæ, ita iustis hominibus tribulationes proueniunt ad salutem, V. *Tribulatio, Patientia.*

III. *Quæ non discedebat de templo ieiunijs, & obsecrationibus seruiens nocte ac die.* Et ideò meruit Christum videre, V. *Ieiunium, Oratio.*

Circumcisio Domini.

Luc. 2. *Postquam consummati.* Narratio.

I. *Postquam consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer.* Debent Christiani animum circumcidere amputando peccata, luxuriam, gulam, &c. V. *Peccatum, Pœnitentia, Abstinentia, Luxuria, Gula.*

II. *Vocatum est nomen eius Iesus.* Id est Saluator. Christus pro strenua noui anni offert in circumcisione suum sanguinem pro hominum salute, vide *Benignitas Dei, Gratitudo erga Deum.*

III. Quot modis se Christus hominum Saluatorem demonstrat, v. *Christus.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Vt circumcideretur puer, Luc. 2 Circumcisio spiritualis est sensuum mortificatio.

Vocatum est nomen eius Iesus. Inchoandus animus ab amicitia nominis Iesu, 2. reliquit Dominus nomen Terribile quod in lege veteri terrebat, & illud mutauit in dulcissimum nomen Iesus, 3. Virtute nominis Iesu Dauid vicit Goliath: & nos vincemus diabolum, 4. In circumcisione Saluator noster maximè fuit humiliatus; in receptione nominis Iesu maximè fuit exaltatus. Ita & nos &c.

In nomine Iesu omne genuflectatur &c. Philip. 2. Nomen Iesu innocenti vbique auxilium.

Exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen. Exaltati sumus per Iesum fratrem nostrum ad statum filiorum Dei, de statu filiorum diaboli.

Renouamini spiritu mentis vestræ, Ephes. 4. Renouandus homo intus, & foris ad imaginem Dei.

Et vocatum est nomen eius Iesus. Oportet nos implere mensuram nominis Christiani cum Iesu per virtutes illius.

Epiphania Domini.

Matth. 2. *Cum natus esset &c.* Narratio.

I. *Vidimus stellam eius in Oriente.* Fides est stella quæ ducit nos ad Christum, v. *Fides, Obedientia, & in polemicis argumenta Fides, pag. 16.*

II. *Renunciate mihi vt ego veniens adorem eum.* Similes sunt Herodi hypocritæ & hæretici qui simulant pietatem, vide *Hypocrisis, Intentio, Astutia.* Item, *Genius fallax Hæreticorum, p.* 151.

III. *Obtulerunt ei munera, aurum, thus, myrrham.* Per hæc tria munera significatur Christo offerenda Fides, Spes, Charitas siue Amor Dei. Item paupertas siue abnegatio sui, Castitas, Obedientia, v. Singulas istas virtutes in Apparatu.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Ecce Magi, Matth. 2. Non adeo miratur Euangelista de pastoribus quam de magis, quia pauperes & afflicti facilius Christum quærunt quam diuites, 2. Mirandum insuper tot hactenus Principes & Reges Saluatoris paupertatem amplexos, cum passim paupertas vitetur.

Ab Oriente venerunt. Peccator illustratus lumine gratiæ Dei ad eum se conuertit, 2. Ab infantia Deus diligendus est.

Vbi est qui natus est Rex. Christus Rex & Dominus vniuersorum meritò nuncupatur.

Intrantes domum inuenerunt puerum. Dominus ab humilibus inuenitur, & à superbis se subducit.

Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? vidimus

mus stellam eius. Grauius obdurati & ingrati, & scientes, quam ignorantes peccant.

Procidentes adorauerunt eum. Non legitur pastores eum adorasse, quia signum sublimis animi est, se humiliare, Regiæ quoque dignitati conueniens.

Obtulerunt ei munera. Offerenda nobis sunt munera puero Iesu, nempe aurum charitatis, thus pietatis, mirrha amoris, orationis & mortificationis.

Vidimus stellam eius. Frustra nobis stella diuinæ gratiæ lucet, si non ductum eius sequamur.

Dominica I. post Epiphaniam.

Lucæ 2. *Cum factus esset Iesus*. Narratio.

I. INnuenerunt *Iesum in templo*. Iesus inuenitur in vera Ecclesia, & in Oratione, vide *Ecclesia*, *Oratio*. Item, Notæ veræ Ecclesiæ &c. *par.1. pag.32.*

II. *Nescitis quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse*. Seruiendum Deo potius, quam mundo aut hominibus, vide *Obedientia*, *Abnegatio mundi*, *Amor Dei*.

III. *Et erat subditus illis*. Quantum debeant honorari parente, v. *Honor parentum*, *Educatio filiorum*. *Et in Catech. c. 3. de præcepto honorandi parentes*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ET *cum factus esset annorum duodecim ascendit &c. Luc. 2.* Hic doceri potest quomodo Dominicæ & festa sint colenda, 2. Quomodo parentes infantes suos educare debeant in timore Dei &c. 3. Quomodo præcepta Dei sunt seruanda & adimplenda.

Secundum consuetudinem. Bona consuetudo arripienda, mala vero superanda & extirpanda est.

Et non cognouerunt eum parentes eius. Anima nostra quandoque Deum perdit, absque eo quod satis aduertit ad statum suum.

Fili quid fecisti nobis sic ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quomodo Deum debeamus quærere in confessione Sacramentali, in communione, in templis, in bonis consortijs &c. sed non in tabernis, non in hortis voluptatum &c.

Requirebant eum inter cognatos & notos. Deus non est quærendus apud amicos & consanguineos, sed in oratione & bonis operibus, etiam apud inimicos &c. si eos amore prosequamur. Sed amici non nunquam vocationem Dei malè impediunt.

Et erat subditus illis. Quantam ergo pueri obedientiam exhibere teneantur suis parentibus, superioribus, & quomodo puniendi eam recusantes.

Dominica II. post Epiphaniam.

Ioann. 2. *Nuptiæ &c.* Narratio.

I. NVptiæ *factæ sunt in Cana Galileæ*: Matrimonium honorandum est, & eius leges magna cura seruandæ tam à viro quam à muliere, in mutuo amore, fidelitate, concordia, vide *Matrimonium*. Et *in Catech. cap.4. de Sacram. Matrim.*

II. *Omnis homo primo bonum vinum ponit &c.* Mundus primo præbet voluptatem, postea dolorem & tribulationem: Deus è contra primo præbet tribulationem: posteà lætitiam & præmium æternum, vide *Tribulatio*, *Tentatio*, *Patientia*.

III. *Hoc fecit Iesus initium signorum*, v. *Christi miracula*, v. *Christus*, *Benignitas Dei*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

NVptiæ *factæ sunt in Cana Galileæ*, *Ioan. 2.* Quanta sollicitudine nos præparare debeamus ad sacram communionem: & quomodo puniendi sunt qui indignè accedunt ad has nuptias spirituales.

Vinum non habent. Diua Virgo magnam de clientibus suis curam gerit, quibus prospicit in omnibus cum sit apud Deum potentissima.

Implete Hydrias. Christus ostendit exemplo suo, quantum patentibus deferendum sit.

Cum inebriati fuerint tunc id quod deterius est. Mundus homines decipit, voluptates eis proponendo, ob quas postea tot tormenta toleranda sunt, 2. Vt mundus hominibus illudit, ita quoque diabolus.

Dominica III. post Epiphaniam.

Matth. 8. *Cum descendisset*. Narratio.

I. DEscendente Iesu de monte, *Ecce leprosus venit*. Leprosus dici potest quiuis peccator plenus vlceribus superbiæ, auaritiæ, luxuriæ, gulæ, &c. v. *Peccatum*, *Superbia*, *Luxuria*, *&c.*

II. *Si vis potes me mundare*. Peccator debet cum magna fiducia & dolore ad Christum recurrere, v. *Fiducia*, *Pœnitentia*.

III. *Vade ostende te Sacerdotibus*. Debet etiam peccator peccata sua aperire & ostendere Sa-

cerdoti in Confessione sacramentali, v. *Confessio peccatorum*. Item *Sacramentum Pœnitentiæ in Catech. c.4.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ECce leprosus veniens. Tribulatio hominem Christo coniungit, & si longè ab eo recesserit, ad Deum reuerti iubet.

Adorabat eum. Adoratio Deo soli conuenit.

Si vis potes me mundare. Tribulatio docet orare, 2. Cordis munditia quanti facienda, 3. Misericordia Dei in hominibus subueniendo maxima.

Accessit ad eum Centurio. Qualis fuerit ille Centurio, & ex eo quodnam officium sit Dominorum erga seruos: & seruorum erga Dominos.

Domine puer meus iacet in domo paralyticus, &c. Peccatum paralysis est qui morbus animam maxime affligit, sua mala conscientia peccatum mortale homini viam sternit ad alia mortalia.

Dominica IV. post Epiphaniam.

Matth.8. *Ascendente &c.* Narratio.

I. ASscendente Iesu in nauiculam, ecce motus magnus factus est in mari. Mundus est mare plenum procellis, id est, periculis, discordijs, litibus, vide *Discordia, Inimicitia.* Item *Pax.*

II. *Domine salua nos perimus*. Remedium in mundi periculis est auxilium Dei inuocare, v. *Oratio, Auxilium Dei, Fiducia. Et in Catech. c.2. de Orat. Dominica.*

III. *Quis est hic, quia venti & mare obediunt ei*. Si mutæ creaturæ obediunt Dei præcepto, magis homo. v. *Obedientia, Timor Domini. Et in Catech. cap.3. de præceptis.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ASscendens Iesus in nauiculam, &c. Matth.8. Quomodo Christum præcedentem debeamus sequi, 2. Præsentia Dei hominem cohibet à peccato.

Vt nauicula operiretur fluctibus. Fluctus maris, id est, mundi hominem opprimunt.

Ipse vero dormiebat. Deus in anima afflicta optime quiescit.

Modicæ fidei &c. Fides nobis scutum in omnibus periculis & certaminibus.

Imperauit ventis. Quomodo passionibus nostris, quæ ventis non absimiles sunt, imperare oportet.

Dominica V. post Epiphaniam.

Matth.13. *Simile factum est.* Narratio.

I. SImile factum est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. Semen bonum est fides, aut quæuis alia virtus, quæ seminatur in anima, vt posteà proferat fructum vitæ æternæ, v. *Fides, Liberalitas, Amor Dei &c. Et in Catech. c.1. de fide.*

II. *Venit inimicus eius, & superseminauit zizania*. Zizania sunt errores hæreticorum, aut peccata in quæ dæmon, & hæretici homines inducunt, v. *Tentatio, Mendacium, Auaritia, Luxuria, & alia vitia.*

III. *Sinite vtraque crescere vsque ad messem.* Deus permittit probos & improbos simul viuere in hoc mundo, sed in morte & iudicio extremo illos separabit, ad præmium, vel pœnam æternam, v. *Mors, Iudicium, Iustitia diuina. Et in Catech. cap. 5. de quatuor Nouissimis.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

CVm autem dormirent homines &c. Matth.13. Inimicus noster diabolus valde imbecillis est, quod vel hinc patet, quia homines non nisi dormientes, vel impeditos aggreditur, quos vincere haud potest, nisi velint. Vide supra in Apparatu, V. *Acedia.*

Venit inimicus homo &c. Diabolus nunquam dormit, & ideo inter omnia animalia soli vigilantissimo draconi assimilatur. Quia est infensissimus hominis hostis, quapropter nobis vicissim vigilandum est.

Et superseminauit zizania. Susurrones Deo, Angelis & hominibus odibiles.

Alligata ea in fasciculis ad comburendum. Quandoque propter prauos homines etiam boni luunt & puniuntur à Deo.

Dominica VI. post Epiphaniam.

Matth.13. *Simile est*. Narratio.

I. SImile est regnum cœlorum grano synapis &c. Granum synapis est vera fides in Christum, quæ nunc apparet parua, & humilis, posteà autem crescet in gloriam immensam, & æternam, v. *Fides, Humilitas, Tribulatio.*

II. Granum sinapis dum masticatur elicit lachrymas, sed tamen conducit ad sanitatem: ita pœnitentia nunc causat dolorem; posteà verò salutem operatur, vide *Pœnitentia, Pa-*

tiam-

tientia, *tribulatio*. Item *in Catech. c. 4. de pœnitentia*.

III. Mundi sectatores non crescunt, sed decrescunt. Homo non vitans peccata venialia, se ad mortale disponit.

Dominica Septuagesimæ.

Mathæi 20. *Simile est*. Narr.

I. S*Imile est regnum cælorum homini Patrifamilias*. Regnum cœlorum est Ecclesia ad quam Deus homines vocat vt benè operentur, v. *Ecclesia*, *Obedientia*. Et Fides *in Catech. c. 1.*

II. *Hi nouissimi vna hora fecerunt & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei*. Qui Deo seruiunt breui tempore ex pura intentione plus apud Deum merentur quam qui pro mundo diu, multumque laborant, vide *Intentio bona*, *mala*, *Gloria cæli*.

III. *Multi sunt vocati, pauci verò electi*. Pauci sunt saluandi, eo quod pauci deserunt sua vitia, vide *Superbia*, *Auaritia*, *Luxuria*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

E*Xijt conducere operarios &c. Matth. 20.* Constat labore salus, ad quem Dei nos vocat amor, paciscens mercedem, 2. Vinea, de qua Euangelium est anima nostra, quæ bene colenda, 3. Horæ diuersæ, sunt ætates, nempe puerorum, adolescentium, ac senum, quos vocat ad vineam suam.

Simile est regnum cælorum Patrifamilias. Quam bonus sit Deus paterfamilias explicandum est.

Quid statis hic tota die otiosi. Otium perniciosissimum omni creaturæ cum sit puluinar diaboli, & sepultura viuorum. Nam aqua stagnans putrescit, ferrum quiescens attrahit rubiginem &c. 2. Non procrastinanda est emendatio vitæ nostræ ne tota præterfluat, & otiosi reperiamur à iudice nostro.

Redde illis mercedem. Deus superabunde, virtutes ac bona opera nostra non solum in hac vita, verum etiam in futura remunerat, 2. Iniusta retentio mercedis quam operarij labore suo promeriti sunt, est peccatum in cœlum clamans.

Murmurabunt &c. Murmuratio quantum sit malum, vide in Apparatu, *Detractio*.

An oculus tuus nequam &c. Cur oculus & non lingua reprehensa est? Ratio est quia ille concupiscit, & non lingua.

Multi sunt vocati, pauci vero electi. Nomen prædestinationis neminem à bonis propositis deijcere debet. v. *Tom. 1.* in controuersijs.

Dominica Sexagesimæ.

Lucæ 8. *Cum turba plurima.* Narratio.

I. S*Emen est Verbum Dei*. Magnificanda est, Fides & Prædicatio verbi diuini, quia est semen vitæ æternæ, vide *Fides*, *Prædicatio*.

II. *Ad tempus credunt & in tempore tentationis recedunt*. Necessaria ad salutem perseuerantia in fide, & bonis operibus inter persecutiones, vide *Perseuerantia*, *fortitudo*, *tentatio*, *tribulatio*.

III. *Hi sunt qui in corde bono & optimo fructum adferunt in patientia*. Fructus bonorum operum haberi non potest sine patientia, v. *Patientia*, *abstinentia*, *abnegatio*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

E*Xijt qui seminat &c. Lucæ 8.* Docetur hic modus quomodo seminator verbi Dei se gerere debeat, 2. quod semen sit verbum Dei, ager anima nostra, seminator Christus, 3. Qualis debeat esse terra, vt fructum proferat.

Cecidit in terram bonam. Terra bona censentur hi, qui à peccatis purgati, verbum Dei custodiunt & illo fructus bonorum operum producunt, 2. Dici hic posset quam vberes ac suaues fructus verbum Dei in anima nostra germinet.

Aliud cecidit secus viam & conculcatum est &c. Omnis respectus humanus contemnendus, quia non curandum est nobis, num ab hominibus despiciamur ac nihili fiamus, dummodo apud Deum valeamus.

Super Petram. Petra sunt omnes obdurati ac inueterati peccatores, qui verbum Dei percipientes nullum fructum ex eo germinant, nec producunt.

Inter spinas. Impedimenta verbi Dei sunt, peccata, diuitiæ, prosperitatis &c. Hic aduertendum quod ex quatuor seminis partibus, vna tantum bene ceciderit ac fructum fecerit, ex quo collige exiguum bonorum numerum.

Dominica Quinquagesimæ.

Lucæ 18. *Assumpsit Iesus &c.* Narratio.

I. E*Cce ascendimus Hierosolymam &c.* Quanta Christi benignitas qui vltrò tendit Hierosolymam, vt pro peccatoribus patiatur. Vide *Benignitas Dei in peccatores*, *Amor noster in Deum*.

II. *Et postquam flagellauerint & occident eum, tertia die resurget.* Maxima consolatio in tribulatione, & persecutione est futura mortuorum resurrectio, v. *Tribulatio, Persecutio, Beatitudo.*

III. *Et ipsi nihil horum intellexerunt.* Homines ingrati non intelligunt Christi in se amorem, & beneficia, vide *Ingratitudo, Benignitas Dei.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ECce *ascendimus Hierosolymam, Lucæ* 18. Passio Christi grauissima fuit: sed memoria illius optimum contra peccata remedium est, 2. Vnicus locus quietus in mundo est, nempe mons Caluariæ siue crux Saluatoris nostri.

Cæcus quidam sedebat secus viam &c. Cognitio propriæ miseriæ, ducit ad quærendum auxilium, 2. Peccatores in via cœlesti, instar cœcorum currunt, 3. Ex optanda ac procuranda est oculorum cœcitas, in perspiciendis rebus impudicis, 4. Custodia oculorum valde conducit ad inhonestas cogitationes vitandas, 5. E contra oculorum libertas, multorum peccatorum origo, 6. Cœcitas spiritualis, deterior corporali est.

Quid tibi vis faciam? Domine vt videam. Diabolus homines abducit à via cœlesti cœcitate, & Deus illuminatione reducit, 2. Homo debet semper esse indifferens ad Dei voluntatem, siue ad patiendum, siue ad gaudendum.

Ipsi nihil orum intellexerunt. Affectus terreni, cognitionem spiritualium, ac cœlestium tollunt aut impediunt.

Dominica Quadragesimæ.

Matth. 4. *Ductus est Iesus &c.* Narratio.

I. CVm *ieiunasset quadraginta diebus, &c.* Quam vtile & sanctum sit ieiunium Quadragesimæ, exemplo Christi, v. *Abstinentia, Ieiunium.*

II. *Accedens tentator dixit ei &c.* Christus voluit tentari, vt ostenderet Christianos debere per multas tribulationes intrare in regnum cœlorum, v. *Tentatio, Tribulatio.*

III. *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me.* Dæmon homines tentat & decipit promittendo illis falsa bona, mundi diuitias, voluptates, honores, vt vera & æterna bona illis auferat, v. *Auaritia, Luxuria, Tentatio.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

DVctus *est Iesus in desertum à spiritu, Matth.* 4. Filij Dei, spiritu Dei aguntur, qui illorum dux est, 2. Diaboli filij sunt, qui spiritu dæmonis ducuntur, 3. Spiritus Dei homines ad patiendas difficultates, miserias, cruces, &c. inducit, diabolus verò ad voluptates, 4. Christus in solitudinem discessit, vt ibi Deum Patrem suum nobis ieiunij, &c. facilem & placatum reddat, 5. Diabolus interdum hominem tentat sub specie boni Angeli, quem fallit, 6. Armantur iusti à Deo ad victoriam aduersus diabolum, 7. Salutaris cuique abstinentia, & recollectio mentis.

Et cum ieiunasset 40. *diebus &c.* Ieiunio vincuntur tentationes, & extirpantur passiones maximè carnales, 2. Diabolus cum suis hæreticis maximus impugnator ieiunij est.

Accedens tentator. Tentatio vt fornax ardens in qua aurum purgatur, & stipula comburitur, id est boni præmium accipiunt honoris &c. mali verò consumuntur, 2. Diabolus bonos semper persequitur.

Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant &c. Diabolus adaptat tentationes iuxta cuiusque naturam & indolem, 2. Abstinentia iustos spiritu Dei consortat & munit, 3. Maluit Dominus conuertere panem in corpus suum, quam lapides in cibum corporalem, imo mavult Deus duros lapides peccatorum in flexiles & iustos conuertere.

Mitte te deorsum. Se deorsum mittere (id est ad terrena despicere) filios Dei dedecet, cum mentem nostram semel occuparunt cœlestia. Iuxta tritum illud *nemo mittens manum ad aratrum, respiciens retrò aptus est regno Dei.*

Non in solo pane viuit homo. Refectio mentis præualet refectioni corporis, 2. Sacra communio est cibus animæ, 3. Verbum Dei consortat animam aduersus peccata.

Dominica II. Quadragesimæ.

Matth. 17. *Assumpsit Iesus &c.* Narratio.

I. TRansfiguratus *est ante eos.* Nempe ante discipulos, id est, homines pios, qui desertum cupiditatem mundi, & ascendunt cum Christo ad montem orationis, aut contemplationis, v. *Abnegatio, Oratio, Contemplatio, Amor Dei.*

II. *Domine bonum est nos hic esse.* Quantum bonum & beneficium est esse cum Christo in vera Ecclesia, in oratione, in operibus bonis, v. Ec-

v. *Ecclesia, Oratio*. Item *in controuers. par*. 1. *c*. 2. *de vera Ecclesia* contra hæret.

III. *Surgite & nolite timere*. Qui Christum timet, & in eo confidit, nihil debet in mundo timere; non minas hominum, non carcerem, non mortem &c. v. *Timor Domini, Fiducia, Fortitudo*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

TRansfiguratus est ante eos, *Matth*. 17. Peccatum transformat hominem in diabolum, pœnitentia in Angelum.

Domine bonum est nos hic esse. Nesciunt quid dicant, qui terram cœlo præferunt.

Ducit illos in montem excelsum. Necesse est hic portemus crucem Christi, vt gloriam cœlestem obtineamus iuxta illud Thomæ à Kempis. *Non est alia via, nisi via sanctæ Crucis*. 2. Maxima est stoliditas illorum, qui æternæ felicitati renuntiant, ne hic patiantur aliquantulum.

Resplenduit facies eius sicut Sol. Quam inexplicabilis est gloria beatorum.

Montem excelsum. Terminus crucis Christi gloria est, gloria vero mundi est Crux.

Dominica III. Quadragesimæ.

Lucæ 11. *Erat Iesus &c.* Narratio.

ERat Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum. Dæmonium mutum habent illi, qui in Confessione non aperiunt peccata, & qui non laudant Deum in oratione, v. *Confessio, Oratio*.

II. *Omne regnum in se diuisum desolabitur*. Quanta damna adferat discordia in regno, in ciuitate, in familia, v. *Discordia, Pax*.

III. *Qui non est mecum contra me est*. Deus odit simulationem & hypocrisim, vult autem habere mentem & intentionem rectam, v. *Hypocrisis, Intentio recta*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ERat Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum, *Lucæ* 11. Dæmonia natura sua non sunt muta, sed muta dicuntur, qui eos quos obsident mutos efficiunt, 2. Grauior est obsessio animæ quam corporis, 3. Collaborandum est nobis cum Deo, vt dæmonia ex animabus nostris exterminet & eijciat.

Tentantes signum de cœlo quærebant ab eo. Deus induratis plura salutis media negat, ne grauius postea eos punire debeat.

Cum fortis armatus custodit atrium suum. Associari Christo duci oportet, vt inimicum vincamus, 2. Inimicus imbecillis est, nam Cani catenato non est absimilis, 3. Diabolus totum hominem possidet, dum animam inuasit.

Assumpsit alios 7. *spiritus nequiores se*. Permittit Deus iustos à dæmone exerceri, vt sibi comparent thesaurum virtutum, prauos vero terreri vt à peccatorum via declinent.

Omne regnum in se diuisum &c. Vnio animarum fidelium in Ecclesia necessaria, 2. Dissentio voluntatis humanæ pacem tollit, & discordiarum origo est.

Erat Iesus eijciens dæmonium. Valde graue peccatum est pusillis scandalo, & peccandi occasioni esse, 2. Difficillimum est dæmonem (id est malam consuetudinem peccandi) ex anima peccatoris extirpare, 3. Diabolus omnium perditorum hominum sensus euertit.

Vniuersa arma eius auferet. Deus diabolum proprijs armis impugnat, quia peccatores conuersi, olim fuerunt arma diaboli.

Dominica IV. Quadragesimæ.

Ioannis 6. *Abijt Iesus trans mare*. Narratio.

I. ERat autem proximum Pascha dies festus Iudæorum. Quanta apud Catholicos debet esse obseruatio dierum Festorum & Dominicæ, v. *Sabbathi obseruatio*. Et *in Catech*. 3. *de præceptis*.

II. *Discubuerunt viri numero quasi quinque millia*. Exemplo Christi quanta debet esse liberalitas fidelium erga peregrinos, maximè pauperes, & Religiosos qui Christum sequuntur, v. *Liberalitas*.

III. *Iesus ergo ne facerent eum Regem fugit*. Docemur hic fugere vanos honores, & mercedem liberalitatis à solo Deo exspectare, v. *Humilitas, Intentio bona*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

CVm subleuasset oculos Iesus, *Ioann*. 6. Deus in hac vita sui sectatores milites solatijs gaudijsque afficit, 2. Prospicit etiam eis de necessarijs, tam ad vitam corporalem quam ad spiritualem, 3. Spectat Deus afflictionem suorum amicorum & miseretur, 4. Promittit Deus in cœlo meliorem communicantibus tractationem.

Sequebatur eum multitudo magna. Filij Dei perseuerantes in via salutis, Iesum sequuntur, peccatores siue filij dęmonis, mundũ & amorẽ proprium, 2. Deo non seruiendum est propter mer-

mercedem vt turba de qua Euangelium, sed ex puro amore.

Vnde ememus panes vt manducent hi. Eleemosyna Deo gratissima, & ad cœlum consequendum quandoque necessaria, 1. Diuina prouidentia medium iuuandi inuenit, dum humana deficit, 3. Deus tantam nostri prouidentiam gerit, quantam mater partus vteri sui, 4. Adiutorio humano deficiente, maior consolatio à Deo exspectatur.

Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis. Mundanis non sufficiunt bona quæ possident, sed plura semper expetunt, & sitiunt.

Vt autem impleti sunt. Nulla mundi bona homini satietatem adferre possunt, præter Deum.

Dominica V. quæ est Passionis.

Ioann. 8. *Dixit Iesus turbis*. Narratio.

I. QVi ex Deo est verba Dei audit. Signum est prædestinationis Conciones libenter audire & obseruare, vide *Prædicatio*, *Obedientia*.

II. *Si quis sermonem meum seruabit mortem non videbit in æternum*. Per obseruantiam mandatorum obtinetur vita æterna, v. *Obedientia*, *Gloria cœlestis*.

III. *Abraham mortuus est, & Prophetæ*. Nemo mortem euadet, debemus igitur semper esse parati vt transeamus ad alteram vitam, v. *Mors*, Item 4. *Nouissima in Catech. c.* 3.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

QVis ex vobis arguet me de peccato, *Ioannis* 8. Arguitur peccator à Deo Creatore, & redemptore de mala vita, 2. Optimus clypeus contra obtrectatores, innocentia vitæ, 3. Christo similis est, qui verè de peccato argui nequit, 4. Arma mouenda contra peccatum, inimicum Christi & animæ nostræ, 5. Conscientia bona vtenti nihil timendum.

Qui ex vobis arguet me de peccato? Interroget quisque conscientiam suam. *De peccato*, nihil adeo fugiendum quam peccatum, cum adeo sit amarum, vt vnica eius guttula, oceanum beatæ dulcedinis amaritudine sua inficiat.

Qui ex Deo est verba Dei audit. Ex Deo non sunt, qui voluntati eius ac verbo resistunt.

Ego non quæro gloriam meam &c. Deo cuncta nostra relinquenda, qui melius illa ad bonum nostrum diriget, cum innocentium, id est, bonorum causam cordi habeat vt propriam.

Dominica VI. quæ est palmarum.

Matthæi 21. *Cum appropinquasset*, Narr.

I. ECce Rex tuus venit tibi mansuetus, Christi mansuetudo & humilitas Christianis imitanda, vide *Patientia*, *Humilitas*.

II. *Strauerunt vestimenta sua in via*. Hinc collige non tantùm affectum internum, sed etiam sæpè bona externa pro Christo exuenda esse, v. *Abnegatio*, *Amor Dei*.

III. *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Benedictus & honorandus Deus in suis Sanctis & ministris, v. *Amor Dei*, *Honor parentum*, Item *cultus Sanctorum in cont. part.* 2. *&c.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ECce Rex tuus venit tibi mansuetus, *Matth.* 21. Felicissimus homo est ad quem Dominus Iesus accedit, infelicissimus verò à quo ille recedit, 2. Rex summus est, qui sibi in regno cordis nouit imperare.

Asinam alligatam. Peccatores & serui diaboli per asinam figurari possint.

Hosanna filio Dauid, Non sunt fideles amici Iesu, qui eum in sancta Eucharistia indignè recipiunt.

Benedictus qui venit in nomine Domini. Mundi fauor in odium facile euanescit, nunc dicit *Benedictus*, post triduum *Crucifige*.

Dominica Resurrectionis.

Marc. 16. *Maria Magdalena &c.* Narr.

I. EMerunt aromata vt venientes vngerent Iesum. Aromata Christo gratissima sunt virtutes, quæ impediunt corporis & animæ nostræ corruptionem, & Christi membra vngunt in suis pauperibus, vide *Castitas*, *Amor Dei*, *Liberalitas in pauperes*.

II. *Nolite expauescere*, *Iesum quæritis Nazarenum*. Non debet timere qui seriò Christum quærit, v. *Fides & Fiducia*.

III. *Surrexit non est hic*. Per pœnitentiam oportet cum Christo resurgere ex sepulchro nostrorum peccatorum, vide *Pœnitentia*, *Peccat.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

VAlde mane vna sabbathi veniunt, *Marcus* 16. Primus fructus resurrectionis feruor est pietatis, 2. Saluator ab infantia, diligenti & prompto animo quærendus est.

Maria Magdalena, &c. Mulieres magis orationi, deuotioni, virtuti, deditæ sunt quam viri: qua de re vide à Lap. 1. *Cor.* 15. *v.* 3. Item 1. *Timoth.* 2. *v.* 9. *Num.* 35. *v.* 2. Magdalena lachrymas tristitiæ seminans, lætitiæ lachrymas collegit. Iuxta tritum illud, *post nubila Phœbus*.

Hæc dies quam fecit Dominus, Psal. 117. Post mærorem sequitur lætitia: nam vt sol occidens rubicundè, serenitatis est indicium, ita verus sol sanguine tinctus moriens causa gloriæ & pacis fuit.

Quis reuoluet nobis lapidem? Videntes lapidis impedimentum, non ommittunt inquirere & prosequi intentum, docendo perseuerantiam, & constantiam in bonis operibus & virtutibus necessariam; nam illæ virtutes, obices vitiorum feruore spiritus tollunt, aut facilitant. Quoties quis aliquod bonum opus aggreditur, plurima intercurrere solent impedimenta: at peccare volentibus omnia fauent.

Viderunt lapidem reuolutum. Quanto maiores videmus difficultates, tanto magis in Deo confidendum est.

Surrexit non est hic. Verè non resurrexit, qui affectus prauos non exuit, 2. Iesus è sepulchro surrexit, sed nobis è sepulchro peccatorum resurgendum est, 3. Signum resurrectionis nostræ est, renouatio vitæ.

Venit Iesus ianuis clausis & stetit in medio &c. Inuisit Dominus amicos pacificè, inimicos metu percellens.

Dominica in Albis.

Ioan. 20. *Cum serò esset.* Narratio.

I. PAx vobis. Pax seruanda cum Deo, cum proximo, cum nostra conscientia, v. *Pax, Discordia*.

II. *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis.* Quanta Sacerdotibus concessa potestas, v. *Confessio peccatorum, Pœnitentia.*

III. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Quantum Dei donum vera fides, v. *Fides, Fiducia.* Item *in Catech. c.* 1. *de Fide.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

PAx vobis, *Ioannis* 20. Pax quadruplex est, de qua vide fusius apud A lapide ad *Philip.* 4. *v.* 7. & *Colloss.* 3. *v.* 15. 2. Non intrat pax Christi, vt requiescat, nisi ad pacificos, 3. Refugium & securitas pacis nostræ in vulneribus Saluatoris.

Nolite timere. Ne in vllum incidamus peccatum, optimum remedium est timere Deum non homines.

Vbi discipuli erant congregati. Vbi charitas & concordia, ibi Deus, iuxta scripturam, *vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

Venit Iesus & stetit in medio. Iesus mediator noster in medio est, omnibus æqualis.

Cum sero esset die illa & fores essent clausæ. Qui Deum recipere cupit, debet omnes fenestras sensuum claudere, ne diabolus intret per fores apertas, 2. Non procrastinanda est vitæ nostræ emendatio, ne sero nos pæniteat, quando fores sunt clausæ.

Ostendit ei manus & latus. Retinuit Saluator noster illas thecas medicinales, vt nos sanet, 2. Frustra lingua promittit, nisi cor, manus & opera conspirent.

Dominica II. post Pascha.

Ioann. 10. *Ego sum Pastor bonus.* Narratio.

I. BOnus Pastor animam suam dat pro ouibus suis, v. *Zelus, Gloria Dei, Fortitudo.*

II. *Ego sum Pastor bonus, & cognosco oues meas*, v. *Christus, Dei benignitas erga suos fideles:* applicando illi officia boni Pastoris.

III. *Fiet vnum ouile, & vnus Pastor*, v. *Concordia, Pax*, Item *Ecclesiæ vnitas, Controu. par.* 1. *cap.* 3.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

EGo sum Pastor bonus. Sanctus Paulus insigne exemplar Pontificum, Prælatorum, & Pastorum: vide A lapide, 2. *Corinth.* 4. *v.* 1. de eorum munere &c. 2. Pastor (idem dici potest de Patribus & Matribus familias) pascit tripliciter, vide A lapide in Epistolas canonicas *pag.* 313.

Ponit animam pro ouibus suis. An & quando vita pro proximo exponenda sit, vide ibidem *pag.* 477. 2. Vita nostra impendenda est ei, qui suam nobis impendit.

Cognosco oues meas &c. Tota nostra amicitia cum Iesu, dependet à cognitione nostra de ipso, 2. Oues Christi cognoscuntur, ex pia vita, virtutibus, & signo sanctæ Crucis.

Et cognoscunt me meæ. Oues Christi sunt, qui cognitioni sui student, vti Augustinus ait, *Domine Iesu, nouerim me, nouerim te.*

Et vocem meam audiunt. Oues Christi verbum Dei lubenter audiunt, & correctiones, & mandatorum eius obseruantes.

Domi-

Dominica III. post Pascha.

Ioan.16. *Modicum &c.* Narratio.

I. ITerum modicum, & videbitis me. Totum tempus & bonum huius vitæ modicum censeri debet, v. *Mors*, *Gloria æterna.*

II. *Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit.* vide *Tribulatio*, *Tentatio*, *Patientia*, *Seruorum Dei.*

III. *Sed tristitia vestra vertetur in gaudium*, v. *Consolatio diuina*, *Gloria æterna*, *Beatitudo.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

MOdicum, & iam non videbitis me &c. *Ioan.* 16. Sua passio Christo visa est modica, ob magnitudinem dilectionis, 2. Modicum vitæ tempus malis conceditur, ne peiores fiant, 3. Modicum vitæ tempus & gratiæ à quo pendet æternitas, 4. Apud Deum omnia tempora sunt modica: vide A Lapide *ad Hebræos* 10. *v.* 37. *n.*275.

Tristitia vestra vertetur in gaudium. Non est verum gaudium, nisi quod secura mens parit, 2. Quomodo differant tristitiæ sæculi, & tristitia quæ secundum Deum est: vide A Lapide, 2. *Corinth.* 7. *v.* 9. 3. Fructus tristitiæ ibidem *num.*136. 4. Consolationes diuinæ semper sunt maiores tribulationibus, 2. *Corinth.* 1. *v.* 5. 5. Differentia gaudij Sanctorum & mundanorum, vide A Lapide 2. *Corinth.* 6. *v.* 10. 6. Afflictio & tribulatio, quomodo hominem probent, vide A Lapide *in Apocalypsim pag.* 217. 7. Gaudium mundi, quam citò transeat idem *pag.*452. *in Epistolas canonicas*, 8. Lætitia spiritualis est quidam prægustus cœli, ibidem *pag.* 210. & *pag.*232.

Plorabitis & flebitis vos. Cur Deus amicos suos sæpe durius probet, quam impios, 2. Præstat hoc temporali inferno torqueri, quam cœlum amittere.

Iterum videbo vos & gaudebit &c. Deus suos subinde deserit, vt solatio maiori compenset.

Dominica IV. post Pascha.

Ioan.16. *Vado ad Deum.* Narratio.

I. CVm venerit Paraclitus arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio, v. *Peccatum*, *Iustitia diuina*, *Iudicium iniquum*, *rectum.*

II. *Paraclitus Spiritus docebit vos omnem veritatem.* Veritas & fides est à Spiritu Sancto, mendacium & hypocrisis à spiritu maligno, v. *Fidem*, *Mendacium*, *Hypocrisis.*

III. *Non enim loquetur à semetipso*, Hæretici quia loquuntur à semetipsis, non à Deo, sunt mendaces & fallaces, v. *Mendacium*, *Fallacia.* Item *vera Ecclesia Contr. p.*1. *c.*3.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

VAdo ad eum qui misit me, & nemo ex vobis, &c. *Ioann.*16. Deus velut sol, induratos deserit, 2. Non est perniciosior & tristior separatio, quam Dei ab hominibus, 3. Quisque sibi finem suum, ac vitæ suæ media præfigere debet, 4. Mundus carcer est, quo captiui innocentes & rei tenentur.

Nemo ex vobis interrogat me quo vadis. Ex hac vita discedenti, quantum referat scire terminum, quo ituri simus.

Cum venerit spiritus veritatis. Mendacium homini Christiano perniciosissimum, quia multorum malorum origo, 2. Spiritus veritatis detegit mundi falsitatem.

Arguet mundum de peccato. Vnicum peccatum sufficit de quo arguamur & damnemur, 2. Mundus in maligno (id est, malo igne) positus est, est enim sub diabolo sua malignitate, vide fusius A Lapide *in Epist. Can. pag.*514. 3. Peccati pœnæ & fructus A Lapide *in Apoc. pag.* 236. 4. Conscientiam assiduè examinandam esse, *ibid. pag.*305.

Dominica V. post Pascha.

Ioann.16. *Amen dico vobis.* Narratio.

I. SIquid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis. Quanta est vis orationis, v. *Oratio.*

II. *Ipse enim Pater vos amat, quia vos me amastis*, v. *Amor Dei*, & *Benignitas.*

III. *Et credidistis, quia à Deo exiui:* Fides vera in Christum quanti momenti, v. *Fides*, & *in Catech. c.*1.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

EXiui à Patre & veni in mundum, *Ioann.* 16. Gratias debemus Iesu ductori, & protectori nostro.

Petite & accipietis. Dum spiritualia prius petuntur, non negat Deus temporalia, 2. Deus ab amicis rogari cupit, licet pronus sit ad largiendum, 3. Preces amicorum armatæ, Deum etiam quasi inuitum cogunt, 4. Debet mens & lingua conspirare ad impetrandum, 5. Efficacissima petitio apud Deum est eleemosynæ lar-

largitio, 6. Quænam conditiones in oratione requisitæ, vide A Lapide *Ephes.6.v.18.7.* Ab oratione omnis nostra actio inchoanda, 1. *Timoth.2. v.1.* de loco orationis *ibid. v.8.* Primum Apostolicorum virorum munus est oratio, idem *in Acta Apost.pag.113.*

Vt gaudium vestrum sit plenum. Conscientiæ bonæ quantum sit gaudium, vide A Lapide *pag.332.* Propendet Deus ad dandam, idem *in Epist. canonicas pag.30. 31. & seqq.*

Vsque modò non petistis quidquam &c. Frustra peccator petit in nomine Christi mediatoris, nisi se emendare velit.

Amen dico vobis, quidquid petieritis Patrem, &c. Non petitur in nomine Saluatoris, quidquid est contra rationem salutis, ita *August.* 2. Obstringit se Christus promittendo, vt iure debiti exigamus.

Ascensio Christi.

Marci 16. *Recumbentibus vndecim &c.* Narr.

I. EXprobrauit incredulitatem eorum, *& duritiam cordis.* Quantum malum duritia cordis in credendo, & dolendo de peccatis, v. *Duritia cordis, Pœnitentia.*

II. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit.* Quantum Dei donum est Baptismus, v. *Baptismus*, Item *Catech. c.4.*

III. *Quanta Dei gratia est vera Fides*, v. *Fides, Constantia, Perseuerantia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

VIdentibus illis eleuatus est, *Actor.* 1. Eleuandum cor ad cœlum, alis pietatis & misericordiæ. 2. Affectus terreni non sinunt nos à terra eleuari, 3. Spes ascensionis nostræ vnicum solamen in hoc exilio, 4. Eleuari ad cęlum debemus velut animantia, terræ affixa.

Sicut Aquila prouocans ad volandum, Deut.31. Viam cœli facilitauit nobis Dominus Iesus velut aquila.

Viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum, 1. In cælum oculos defigere identidem oportet, vide A lapide *in Acta Apost.pag.146.* 2. Frustra cœlum aspicimus nisi conemur ascendere, 3. Typus egregius ascensionis Christi est chrysolithus, vide A lapide *in Apocal.pag.331.* Ascensionis, eius forma & modus *in Acta Apost.pag.46.* plura alia inuenies apud eundem de ascensione Domini *in cap. ad Ephes.4. v.8. & 10.6.* Ascendit Christus in cœlum vt nobis viam & locum præpararet, *ad Hæbreos 7. v.10.7.* De ascensione spirituali in cœlum, idem *Coloss. 3. v.1. n.2. 8.* Ante Christi ascensionem nullus cęlum intrauit, *ibid. v.13. n.120.*

Sedet à dextris Dei. Vt ibi dexteram Dei vindicatiuam retineat, ne nos puniat.

Dominica post Ascensionem.

Ioann.5. *Cum venerit*, Narratio.

I. CVm venerit Paraclitus, Paraclitus idem est quod consolator, Spiritus enim sanctus consolatur homines in tribulatione, & operibus bonis, v. *Consolatio diuina.*

II. *Ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis.* Per fidem, spem, amorem, de Christo testimonium perhibemus quod est ei grauissimum, vide *Fides, Spes, Amor Dei.*

III. *Hæc facient vobis quia non nouerunt Patrem neque me:* Hæresis, & peccatum excæcat homines, vt non videant quantam iniuriam faciant Deo persequendo innocentes, v. *Persecutio, Peccatum, Inimicitia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

VT non scandalizemini, *Ioannis 15.* Scandalum quid sit & quotuplex, vide A Lapide *Rom.4.v.13.2.* Scandalizantes proximum, quomodo in Christum peccem, idem *1.Corinth. 8. v.12.*

Vos testimonium perhibebitis de me. Catholicorum improbitas, scandalo est, gentibus, hæreticis &c. 2. Doctrinam Christi profiteri nos oportet probitate vitæ, 3. Cur mundus oderit viros sanctos, Vide A Lapide *in Epistolas canonicas pag.474.* Tribulatione summum bonum acquiritur, vide A Lapide *ibidem pag.13.* 4. Crux via ad cœlum, *pag.252.* 5. Christiani ducem suum per aspera sequantur, *ibidem pag.331.*

Venit hora vt omnis qui interficit vos &c. Vtitur Deus malitia improborum, ad probationem iustorum, 2. Non excusat malos, quod Deus eorum malitia vtatur in bonum.

Dominica Pentecostes.

Ioann.14. *Si quis diligit*, Narratio.

I. SI quis diligit me sermonem meum seruabit, *& pater meus diliget eum.* Quantum bonum diligere Deum, & quomodo diligendus, v. *Amor Dei*, & *in Catech. c.3. de Charitate.*

II. *Qui non diligit me sermones meos non seruat.* Quantum malum non diligere Deum eius præ-

præcepta violando, v. *Obedientiam*. Item *peccata in specie*.

III. *Pacem relinquo vobis*. Testamentum vltimum quod Christus hominibus in terris reliquit, est pax cum Deo, & proximo, vide *Pax, Concordia*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

A*Pparuerunt illis dispertitę linguę*. *Actor*. 2. Ignis diuinus illuminat intellectum, & accendit voluntatem, 2. Proprietates ignis Spiritui Sancto applicari possunt.

Cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes, &c. Separatio à mundo, locum parit ingressui Spiritus Sancti.

Venit Princeps huius mundi, & in me non habet quidquam. Munienda arx cordis nostri, gratia Spiritus Sancti contra aduersarios.

Repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & cęperunt loqui. Operatio & inhabitatio Spiritus Sancti, lingua & sermone proditur.

Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Spiritus Sanctus rector, & triumphator est cordis filiorum Dei.

Si diligeretis me gauderetis vtique. Christus ab Apostolis amore concupiscentiæ amabatur, quia societate eius gaudebant, sed amorem amicitiæ exigebat Christus, vt non ab amicis nostris.

Vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem. Amans cupit amorem suum palam facere, vt omnes cognoscant.

Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Per Spiritum Sanctum fiunt iusti hæredes & domestici Dei Patris, & cohæredes filij Dei, 2. Spiritus Sancti inhabitatio, nos honore & donis replet, 3. Anima cum Deo vnienda, vide A lapide 1. *ad Corinth*. *v*.17. *& seq*. 4. Spiritus Sanctus 4. modis est in nobis, idem *ad Romanos* 11. *v*.36. *n*.76. 5. Secundum Spiritum Christiani debent viuere, idem *ad Rom*.8. *v*.13. 6. Sancti Spiritus sigillum in anima est sanctitas, *ad Ephes*.1. *v*.13. *n*. 34. 7. Quodnam in nobis sit testimonium Spiritus Sancti? *Rom*. 8. *v*.16. *n*.130. 8. Quatuor efficacia testimonia, quod quis habeat Spiritum Sanctum in se, ibidem *n*.134. *& seqq*.

Dominica SS. Trinitatis.

Matth.28. *Data est mihi &c.* Narr.

I. E*Vntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*. Quanta sunt dona quæ percipimus à SS. Trinitate per Baptismum, & vocationem ad fidem &c. v. *Baptismus*. Item *in Catech. exempla c*.4. *de Sacram. Baptismi*.

II. *Docentes eos seruare omnia quęcumque mandaui vobis*. Non sufficit Baptismus & Fidei sidaui vobis. Non sufficit Baptismus & Fidei sine bonis operibus, & obseruatione mandatorum Dei, v. *Obedientia*. Item *in Controu. tract*. 2. *c*.2. Item *in Catech. cap*.3. *Pręcepta decalogi*.

III. *Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sęculi*. Quantum bonum Christum semper habere præsentem, per potentiam diuinitatis, omni loco, per præsentiam humanitatis in sacra Eucharistia, vide *Christus*. V. *Eucharistię*. Item *in Catech. cap*.4. *de Sacramento Eucharistię*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

D*Ocete omnes gentes baptizantes &c. Matth*. 28. In Baptismo signantur cruce in nomine sanctissimæ Trinitatis, vt iuuet crucem portare, 2. Anima baptizata templum Sanctissimæ Trinitatis est, 3. Egemus potentia Dei Patris, sapientia Filij, & iustificatione Spiritus Sancti.

Euntes docete omnes gentes. Cura salutis nostræ commissa est à Christo soli Ecclesiæ catholicæ, 2. Necessariò instruendi fideles cognitione Sanctissimæ Triadeos.

Baptizantes eos, Baptismi vis, vide A Lapide *in Titum* 3. *v*.4. *&* 5. Et *ad Galat*. 3. *v*. 27. *n*. 88. 4. Baptizatis quare detur vestis candida, 1. *Corinth*.1. *v*.7. & 1. *Corinth* 5. *v*.7. *n*.67. 5. De cæremonijs Baptismi, *tit*. *v*.4. *&* 5. 6. Immersione in aqua Christo figuramur, *Rom*. 6. *v*. 5. *n*.10. 7. Baptizati quare vngantur oleo? 1. *Cor*. 9. *v*. 25. *n*. 80. 8. In Baptismo quomodo quasi iterum creemur, *Ephes*.2. *v* 10. *n*. 60. 9. Aqua Baptismi est aqua purgans & emundans, *Hebr*. 10. *v*.22. *n* 23. 10. Baptismus iterari non potest, *Hebr*.6. *v*.6. *n*.266. 11.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritu Sancti. Crux ad initium operum nostrorum formanda est, vide A Lapide *Philipp*. 3. *v*.18. *n*.42. 2. De Sanctissima Trinitate, *Rom*.8. *v*.33. *n*.22. 2. Item *Rom*.11. *v*.33. Item 1. *Cor*.12. *v*.6. Item 2. *Cor*.13. *v*.13. Item *ad Rom*. 11. *v*.36. 3. Eam ex creaturis Philosophi cognoscere non potuerunt, *ad Rom*.1. *v*.19.

Festum Venerabilis Sacramenti.

Ioan.6. v.48. *Caro mea*. Narr.

I. C*Aro mea verè est cibus*. In institutione Eucharistiæ Deus fecit memoriam mirabi-

rabilium suorum, vide *Eucharistia:* Item *in Catech.c.4.Sacrament.Eucharistię* : Item *in Controu. tractat.2.pag.&c. De Eucharistię Sacram. contra hęreticos*.

II. *Non sicut manducauerunt Patres vestri manna, & mortui sunt*. Quomodo virtus Eucharistiæ varijs figuris in Scriptura adumbratur, *ibid.*

III. *Qui manducat hunc panem viuet in ęternum*. Quanta præmia dentur ijs qui ad Communionem dignè accedunt, quanta pœna si indignè, *ibid. & infra in Diarij, & libri fine.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

C*Aro mea verè est cibus*. *Ioannis* 6. Quanta reuerentia ad hoc Sacramentum accedendum in quo Iesus se naturæ nostræ accommodauit per cibum & potum.

Qui manducat hunc panem &c. Dispar effectus & fructus communicantium ex eodem cibo.

*Vincenti, dabo edere de ligno vitę, Apocal.*2. Hic cibus antidotum contra venenum serpentis tribuens immortalitatem.

*Si dederit homo omnem substantiam, Cantic.*8. Infinities plus accepimus à Domino, quam reddere possumus: prospexit diuina prouidentia homini non minus de cibo animæ, quam corporis, imo dedit omne quod poterat dare: quando suum corpus, & sanguinem nobis testamento donauit.

Notas facite in populo ad inuentiones eius, &c. Isaię 12. Inuenit diuina Sapientia modum veniendi ad nos, & manendi in cœlo per Euchar.

*Et verbum Caro factum est, & habitauit in nobis, Ioann.*1. Solo verbo è pane carnem suam fecit, vt habitaret in nobis.

*Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos, Ioan.*13. Excessus dilectionis Iesu in S. Eucharistia vsque ad finem potentiæ fuit, 2. Excedit Venerabile Sacramentum, omnem mensuram altitudinis, & latitudinis scilicet ad omnes homines, cuiusuis conditionis se extendit, longitudinis vsque ad finem mundi sine fine dilectionis, profunditatis, humilians se sub vili specie panis.

Memoriam fecit mirabilium suorum, &c. Cupit Dominus memoriam sui seruari apud nos per venerabile Sacramentum.

Dominica II. post Pentecosten.

Lucæ 14. *Homo quidam fecit cœnam*, Narr.

I. E*T cęperunt omnes simul excusare*. Magna ingratitudo est, Deum per gratiam & prædicatores suos ad cœnam vitæ æternæ inuitantem non sequi, vide *Ingratitudo, Exhortatio*.

II. *Primus, dixit ei villam emi, &c.* Multi excluduntur à conuiuio regni cœlestis per cupiditatem & auaritiam, v. *Auaritia*, item *in Catech. c.5. de peccato capitali Auaritię*.

III. *Alius dixit, vxorem duxi non possum venire*: Multos etiam cœlo excludit luxuria, vide *Luxuria*. Item *in Catech.cap.5. de peccato capitali Luxurię*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

H*Omo quidam fecit cœnam magnam, Luc.*14. Saluator noster neminem excusat à Communione, sed omnes inuitat.

Et vocauit multos. Quidquid nocumenti gula primi parentis nobis attulit, id cœna Eucharistica restauratur.

Misit seruum suum dicere inuitatis, quia iam parata &c. Ad salutem nostram, cuncta parauit Dominus, tantum deest voluntas nostra.

Vt venirent, non singulis cœnam mittit, sed omnes ad illam conuocat quia vult nos quoque cooperari, & venire, & quærere.

Cœperunt omnes simul se excusare. Nulla in negotio salutis excusatio apud Deum acceptatur, nam cuncta videt & cognoscit, etiam intima cordis nostri, quia Dominus est scrutator cordium iuxta illud Scripturæ sacræ, ego Dominus *Scrutans corda & renes*. 2. Plerique stultè præferunt lautitias temporales æternis. 3. Metus & respectus humanus neminem excusare possunt, quo minus hanc Sanctissimam cœnam frequentent.

Villam emi & necesse habeo videre illam. Emerat ille villam & non viderat, en stultitiam hominum qui aliquid emunt absque eo quod videant & rem cognoscant. Hic enarrari possunt incommoda & mala quæ ex in consideratione nascuntur, 2. Per emptorem villæ intelligi potest superbus, 3. Christus est speculum humilitatis. A Lapide *in Epist. ad Philip.*2. *v.*4.4. Humilitatis motiua, idem *Ephes.*4.*v* 2. 5. Christiana humilitate, *ad Philip. v.*14.6. Stimulus ad retundendam superbiam, *ad Roman.* 3.*v.*33.*n.*170.

Iuga boum emi quinque. Peccator suauissimum Christi Saluatoris nostri iugum ferre recusat, & grauissimum difficillimumque dæmonis iugum portare cogitur, 2. Per emptorem boum auarus potest intelligi, Auaritiæ detestatio, A Lapide *ad Ephes.*4. *v.*19. *n.*151. Et *Ephes.* 5. *v.* 5. 4. Diuitiarum appetitus quot secum incommoda afferat, 1. *Timoth.*6. *v.*9. & 10.

Vxo-

Vxorem duxi, & ideo non possum venire. Matrimonium neque nullus vitæ status excusat à seruitio Dei, 2. Consortia diuersi sexus omnino vitanda, nam mulieris affectus virum omnino attrahit, & maxima mala inde nascuntur, 3. Mulierem tangere quam periculosum A Lapide 1. *Corinth. 7. v. 1. & seqq.* 4. Carnalium hominum descriptio, 2. *Corinth. 10. v. 2. n.* 183. 5. Quænam sit arma carnalia ibidem 24. 6. Ex opposito posset hic agi de virginitate, eiusque laude, & commodis A Lapide 1. *Corinth. 7. v. 34. & seqq.*

Pauperes & debiles, cæcos & claudos. Omnes afflicti promissionem cœlestem habent.

Compelle intrare. Tribulationes & pauperies stimuli sunt, nos ad Paradisum cœlestem directè incitantes.

Nemo virorum illorum &c. Ingens malum est hac cœna priuari, & contra, 2. Bona conscientia iuge conuiuium, & mala conscientia ferocissimum tormentum.

Dominica III. post Pentecosten.

Luc. 15. *Erant appropinquantes*. Narratio.

I. *QVia hic peccatores recipit*. Quanta Dei benignitas qui paratus est omnes peccatores per pœnitentiam in gratiam recipere, v. *Benignitas Dei, Pœnitens*, Item *in Catech. cap. 4. de Sacram. Pœnit.*

II. *Gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente*. Quantum placeat Deo seria pœnitentia, *ibid.*

III. Item pax conscientiæ ex pœnitentia & confessione peccatorum, *ibid. & V. Confessio.* Item *Status gratiæ in fine Part. 2.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ERant autem appropinquantes ad Iesum, Luc. 15. Peccatores pœnitentes Deo gratissimi sunt. 2. Mundi prauitas à Deo homines auertit, quos eius bonitas ad se attraxit. 3. Nemo tantus Dei inimicus & reus est, quin habeat spem veniæ. 4. Gratissimum Domino Iesu opus est; peccatorum misereri. 5. Summa est Dei erga peccatores clementia. Vide à Lapide in Epistolam 1. *ad Timoth. 1. v. 13. num. 33.* Peccatores tantum ad Christum accedere nitantur, quantum peccando ab eo recesserunt A lapide *Philipp. 3. v. 12. n. 22.*

Murmurabant Pharisæi. Detractores & murmuratores vt pestis fugiendi. 2. Quantum malum sit detractio & murmuratio, sup. in App. v. *Detractio*, 3. Non desinit Dominus bene operari propter obloquia & murmurationes præuisas, ideo respectus humanus contemnendus est, 4. Conuersionem peccatorum impedientes, vt Pharisæi Christum denuò crucifigunt.

Hic peccatores recipit. Susurrones Deo & hominibus odibiles sunt, malum seminant, vt inuidiam alijs concitent.

Gaudium est in cœlo super vno peccatore. In nostra manu est exhibere lætum aut triste spectaculum in cœlo. 2. Quantum Angeli & Deus lætentur propter bonum nostrum.

Congratulamini mihi, quia inueni ouem, &c. Non parcit Iesus labori vt errantes peccatores ad se reducat.

Dominica IV. post Pentecosten.

Lucæ 5. *Cum turba irruerent*. Narratio.

TOta nocte laborantes nihil cæpimus. Superbi, auari, luxuriosi, qui tota nocte, id est, tota vita laborant pro honore opibus, voluptate, nullum laboris prœmium à Deo percipiunt, v. *Superbia, Auaritia, Luxuria*. Item *in Catech. cap. 3. & 5.*

II. *Exi à me quia homo peccator sum*. Peccatorem omnia mala comprehendunt, quia deserit illum Christus, v. *Peccatum.*

III. *Relictis rectibus secuti sunt eum*. Bona huius mundi sunt retia quibus anima capitur, & ideò pro Christo abneganda, v. *Abnegatio, Fallacia mundi.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

AScendens Iesus in vnam nauim, Luc. 5. Agi hic poterit de Ecclesia, eiusque certitudine, qua vectores suos ducit ad portum salutis, quomodo eam Deus gubernet, per medios & horribiles huius mundi fluctus, 2. Ecclesiam numquam defecisse supra *Tom. 1. in Controuersijs*. Item nauis est fides, anchora spes, velum, & vexillum, charitas.

Cum turbæ irruerent. Funibus charitatis Saluator cunctos ad se trahit.

Per totam noctem laborantes, &c. In nocte peccati labor inutilis, & frustraneus est, secus in die gratiæ, 2. Disparitas magna est inter seruos Dei & mundi huius laborantes, 3. Plures capiuntur retibus diaboli quam Christi.

Duc in altum, & laxate retia, &c. Enitendum vnicuique nostrum est, vt ad altiorem vitæ perfectionem suæ virtutis gradum perueniat, 2. Nemo, nisi propria sua culpa numero electorum excludetur.

In verbo tuo laxabo rete. Cooperatio Dei & homi-

hominis ad salutem necessaria est, 2. Quam præclara & Deo grata prompta obedientia est, 3. Omnia nostra opera ad obsequium Dei referenda sunt, A Lapide *Rom.* 14. *v.*8. 4. Deo fidendum etiam in rebus desperatissimis, A Lapide *Hebr.* 11. *v.*17. 5. Homo ex se nihil potest, in Deo omnia. 1. *Cor.*4. *v.*8.

Rumpebatur rete. Peccatum discordiæ, læsionis fraternæ charitatis, & schismatis, quantum malum sit, vide A Lapide *Ephes.*4. *v.* 3. item *Hebr.*10. *v.*26.

Faciam vos fieri piscatores hominum. Sicuti piscatori multa toleranda, à ventis, mari, frigore, æstu &c. ita & ijs qui volunt animas capere multum patientiæ opus est, vide A Lapide *in Dominicam* 2. *post Pascha.*

Relictis retibus secuti sunt eum. Omnia sunt contemnenda, vt ipsum Saluatorem nostrum lucremur & sequamur.

Dominica V. post Pentecosten.

Matth. 5. *Amen dico vobis.* Narratio.

I. *Omnis qui irascitur fratri suo reus erit Iudicio*. Quam rigidè Deus à nobis requirit amorem erga proximum, v. *Amor proximi:* Item *in Catech. c.*3. *Charitas proximi.*

II. *Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis*. Quantam pœnam meretur inimicitia, & contumelia contra proximum, Vide *supra* in Appar. *Inimicitia, Inuidia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

*Nisi abundauerit iustitia vestra &c. Matth.*5. Iustitia Christiana abundare debet, non solum interna, sed etiam externa virtute. 2. Non est vera iustitia, quæ non ponderat culpas graues. 3. Deus veræ virtutis & iustitiæ æstimator est. 4. Victoria sui, humanæ prudentiæ & iustitiæ nutrix est. 5. Plura ab ijs exigentur, quibus plura & maiora data sunt, aut qui plura sciunt.

Plusquam Scribarum & Pharisæorum. In operibus bonis, non laus, non propria gloria, sed Dei quærenda est. Externa etiam operatio non sufficit, sed interna intentio requiritur. 3. Agi hic posset contra stolidam hæreticorum confidentiam, qui sufficere aiunt solam fidem ad salutem, de qua hic *Tom.*1.

Non occides: Peccatum homicidij grauissimum est, cuius malitia non solum actu externo fit, sed etiam sola mente fieri posset.

Omnis qui irascitur fratri suo reus erit &c. Odij fomitem extingues facillimè, sæpius cohibendo iram. 2. Quantum damnum ira homini afferat, vide suprà in Appar. V. *Iracundia.*

Quomodo iram cohibebis & domabis, vide A lapide *in Epist. ad Ephes.*4. *n.*26. Item quomodo iræ alienæ cedendum: *Roman.* 12. *v.*9. Item vltionem non esse quærendam ibidem.

Si offers munus tuum ad altare. Nullum sacrificium Deo gratum est, quod non sale amoris fraterni conditum est.

Relinque munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari. Nullus Deo gratus esse potest qui discors est cum proximo suo.

Dominica VI. post Pentecosten.

Marc. 8. *Cum turba multa*. Narratio.

I. *Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me*. Si tam benignus est Christus erga suos, qui tantùm triduò illum secuti sunt, qualis erit illis, qui tota vita mundum abnegantes illum sequuntur, v. *Benignitas Dei, Abnegatio mundi.* Item *in Catech. cap.*8. *consilia Euangelica.*

II. *Quot panes habetis: qui dixerunt, septem*. Septem panes mysticè designant septem Sacramenta, quibus populus Christianus roboratur & alitur in vitam æternam. V. *Sacramenta in particulari:* Item *in Catech cap.*4.

III. *Et præcepit turbæ discumbere:* Christi exemplo exercendo liberalitas erga egenos & esurientes, V. *Liberalitas:* Item *in Catech. cap.*5. *Opera* 7. *misericordiæ.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

*Misereor super turbam. Marc.*8. Dei in nos Misericordia, vide A Lapide *ad Rom.* 12. *vers.*1. & 2. *Corinth.*1. *vers.*3. Item *Hebræos* 2. *vers.*18. 2. Non potest misericors Dominus suorum indigentiam obliuisci. 3. In Deserto tribulationis veri Dei sequaces cognoscuntur.

Iam triduo sustinent me. De perseuerantia in virtute, vide A Lapide *Philip.*1. *v.*6. Item *Hebræos* 4. *v.*3. 2. Dei liberalitas in suos effusa præuenit indigentiam eorum. 3. Plus solicitus Deus pro corporis nostri inopia, quam nos pro spirituali nostra. 4. Amanti longum tempus exiguum videtur, vnde huic turbæ non videbatur longum ieiunium. 5. Agi etiam hic potest de Prouidentia Dei non solum erga hunc populum, sed erga omnes creaturas, quas mirè pascit, gubernat, &c.

Si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient. Deus non durus est, vt homines, sed

ſed compatitur ſeruis, infirmis & deficientibus.

Dabat Ieſus diſcipulis ſuis, vt apponerent turbæ. Officium patris familias eſt, non permittere vt pueri, aut ſerui patiantur vel affligantur, dum poteſt mederi, vel auertere.

Suſtulerunt quod ſupererat de fragmentis. Eleemoſyna de bonis ſuperfluis quantum curanda.

Dominica VII. poſt Pentecoſten.

Matth. 7. *Attendite à falſis &c.* Narratio.

I. ATtendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium: Cauendum ab hypocriſis & ſimulatione, qualis eſt hæreticorum, Vide *Hypocreſis*, *Aſtutia*, *Adulatio*.

II. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur*, Vide *Iuſtitia diuina*, *Mors*, *Infernus*.

III. *Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum cœlorum:* Non ſufficit fides ſine bonis operibus, & obedientia mandatorum, V. *Contr. Tract* 2. *c.*2. Item *in Apparatu*, V. *Fides*, *Obedientia*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ATtendite à falſis Prophetis, *Matth.* 7. Homo cinctus impoſtorum inſidijs eget diuino auxilio. 2. Vitandi hæretici vt peſtis A lapide 2. *Timoth.* 2. *v.* 16. 3. Hæretici quomodo verbum Dei truncant, & adulterant vide ſuprà in *Tom.* 1. *pag.* 122. 4. Eorum vaniloquentia 2. *Timoth.* 2. & 3. 5. Eorum Hypocriſis ibidem *v.* 5. 6. Eorum peruerſa conſcientia 1. *Timoth.* 4. *v* 2. 7. Quomodo cum ijs ſit agendum ad *Titum* 3. *v.* 11. 8. Sunt ſimiles Iudæ, ibidem num. 11. 9. Sunt ſemper ſuperbi 1. *Timoth.* 6. *v.* 1. *n.* 88. A lapide, alijque Interpretes, ibidem.

Intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: Sunt tales qui exterius ſe ſanctos ſimulant, & interius odio, furoreque exeduntur.

Ex fructibus eorum cognoſcetis eos: Opera externa Teſtimonium dant interni hominis.

Non poteſt arbor bona malos fructus facere: Ex radice bonæ voluntatis, nihil mali naſcitur, dum talis manet.

In ignem mittetur: Ignis infernalis, quam diuturnas, vorax, horribilis &c. Vide in Appar. *Infernus*.

Dominica VIII. poſt Pentecoſten.

Luc. 16. *Homo quidam erat diues.* Narratio.

I. REdde rationem villicationis tuæ: Reddenda eſt ratio operum noſtrorum in hac vita per Confeſſionem, ne à nobis in morte ſeueriùs exigatur, V. *Confeſſio*, *Mors*, Item *in Catech. cap.* 4. *Confeſſio*, & *cap.* 5. 4. *nouiſſima*.

II. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*. Redimenda peccata per eleemoſynas, V. *Liberalitas*: Item *in Catech. cap.* 5. *opera miſericordiæ*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

HOmo quidam erat Diues: Diuitiæ cœleſtis Patriæ his perituris præferendæ ſunt.

Et habebat villicum: Nos omnes in hac vita villici Dei ſumus.

Diffamatus eſt: Cauenda Teſtimonia falſa ſunt, ſeu accuſationes. 2. Amor proprius in ſe prodigus, in alios durus accuſator.

Quaſi diſſipaſſet bona: Adiungit *quaſi*, quia nullus Deum ſuis bonis & Dominio priuare poteſt. 2. Etiam bonæ famæ cura habenda eſt, A lapide 2. *Cor.* 3. *v.* 45.

Quid hoc audio de te? Deus ad vindicandum tardus in hac vita eſt: 2. Abuſus diuinæ bonitatis rigorem iuſtitiæ prouocat.

Redde rationem villicationis tuæ: Quam horrendum ſit futurum iudicium poſt hanc vitam: 2. Memoriam iudicij iſtis ſemper præ oculis habendam eſſe, cum valdè ad ſalutem noſtram operandam, conducat: Vide A Lapide *Roman.* 14. *verſu* 10. 3. Diem iudicij inſtare, A Lapide *Philippenſes* 4. *verſu* 6. 4. In iudicio iſto quiſque ſuum onus portabit, idem *Galatas* 6. *verſu* 5. 5. Quiſque habet librum computuum & rationum cum Deo, *Philippenſes* 4. *verſu* 15. 6. Liber vitæ quid ſit, & quomodo in eo ſcribamur, *Philip.* 2. *verſu* 2. 7. Dilatio reddendæ rationis vſque ad finem vitæ noſtræ, incurios haud facere debet: 8. Cura carnis, & neglectus animæ, terribile reddit tribunal Dei: 9. Deus exactè, & vſque ad vltimum obulum requiret in altera vita: 10. Reddenda erit ratio de vita noſtra integra, cui plus impenderimus, an ſenſualitatibus & vanitatibus, an vero in ſeruiendo Deo & pauperibus: 11. Permutat Deus munia & ſtatus ad cohibendos homines.

Ait villicus intra ſe: Hic agi poſſet de examine conſcientiæ, quam bona ſit praxis quotidie ſe

ſe examinare veſperi ante cubitum, & quam vtilitatem afferat.

Dominus aufert à me villicationem: Non conquerendum eſt, dum Deus aufert bona temporalia, vxorem, maritum, filiorum, chariſſimum, patrem vel matrem &c. quia Dominus omnium illorum eſt.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Opera miſericordiæ, patrocinium parant apud iudicem.

Quantum debet? Examinando conſcientiam noſtram facilè videre poterimus, quanti ſimus Deo debitores.

Filij huius ſeculi prudentiores filijs lucis: Sapientia huius mundi ſtulta eſt, vide A lapide 1. *v.* 20. Itam 1. *Cor.* 3. *v.* 18. & 19. 2. De prudentia carnis & ſpiritus idem *Rom.* 8. *v.* 6.

Dominica IX. poſt Pentecoſten.

Luc. 19. *Cum appropinquaret*. Narratio.

I. *Videns ciuitatem fleuit ſuper eam*: Anima peccatrix rectè comparatur Hieroſolymæ breui deſtruendæ, talem animam Chriſtus luget, quia illa ſeipſam non deflet lacrymis pœnitentiæ, Vide *Peccatum*, *Pœnitentia*; *etiam in Catecheſi, cap.* 4.

II. Scriptum eſt, quia domus mea domus orationis eſt. In Templo non fabulis, ſed ſoli orationi vacandum eſt, V. *Oratio*: *Eccleſia item in Catech. cap.* 2. *de Orat. Dominica*, &c.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Videns ciuitatem fleuit ſuper illam. Quomodo Dei amor in hominem & indignatio in peccatum ſimul confligant: 2. Quanti momenti ſint iuſtorum lacrymæ etiam peccatorum apud Deum ſi ex contrito corde promanent: 3. Non minus gaudium Deo iuſti pariunt, quam impij dolorem: 4. Tam inuitus eſt Deus ad punitionem, quam inimicus ad vindictam pronus: 5. Fleuit Ieſus præuiſas Eccleſiæ ſuæ afflictiones & damna: 6. Cauſa propria animæ noſtræ tam debet nobis cordi eſſe quam Chriſto: adeoque à nobis feriò defleri.

Si cognouiſſes & tu: Proſperitas huius mundi oculos noſtros claudit, aduerſitas illos aperit: 2. Cæcitas mentis quantum malum: 3. Cæcitas vrbis Hieroſolymitanæ cauſa fuit exitij illius, Vide A lapide *Hebræos* 10. *v.* 25. *num.* 260. 4. Sicut ſuo tempore Deus ciuitatem puniuit iſtam, ita nunc peccatores ſcelerum menſura impleta: Idem 1. *Theſſ.* 2. *v.* 16.

Coaguſtabunt te: Tribulationes Ieroſolymitanæ ciuitatis, Symbolum ſunt anguſtiarum quas anima patitur in mala conſcientia.

Dominica X. poſt Pentecoſten.

Lucæ 18. *Dixit Ieſus ad quoſdam*. Narratio.

I. *Non ſum ſicut cæteri hominum*: Vitium eſt iactantiæ præ ſe alios aſpernari: V. *in Appar. Iactantia*.

II. *Omni, qui ſe exaltat, humiliabitur*. Superbis proxima eſt Dei vindicta & ruina: V. *Superbia* ibidem.

III. *Et qui ſe humiliat exaltabitur*. Proprium eſt Deo humiles exaltare in vita præſenti, & futura: V. *Humilitas* ibidem.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Duo homines aſcenderunt in templum Luc. 10. Cor humile orantis capaciſſimum ad hauriendum gratiam: 2. Acceſſum præbet Deus humilibus in domum ſuam, ſuperbis negat.

Apud ſe orabat: Oratio quæ tantùm fit labijs, nullam eſt, nec ab angelis ad cœlum defertur, mens quoque ad Deum eleuetur & collaboret iuxta illud Chriſti *populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me*.

Gratias tibi ago Domine: Immunis à grauioribus tantùm delictis verè probus haberi nequit: 2. Pro omnibus Deo gratiæ agendæ ſunt aſſiduo.

Non ſum ſicut cæteri hominum: Noſtri non aliorum defectus conſiderandi ſunt. Cornelius A lapide 1. *Timoth.* 1. *v.* 23. Item *Galat.* 6. *v.* 4. 2. Quomodo omnes debeamus putare alios meliores: Idem *Philip.* 2. *v.* 3.

Publicanus à longe ſtans: Verecunda & humilis confeſſio, vincit cor Dei offenſi. 2. Humilitas viam ad cęlum ſternit.

Deus propitius eſto mihi peccatori: 1. Prius deteſtanda delicta ſunt, vt Deo conciliemur: 2. Nihil contra corruptæ naturæ prauitatem præſtantius, quam propriæ imbecillitatis confeſſio.

Deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam: Deus promptiſſimus & paratiſſimus ad peccatorem recipiendum, & peccata eius condonanda.

Omnis qui ſe humiliat exaltabitur: Tam auertitur Deus à ſuperbis ſe erigentibus, quam ad humiles conuertitur.

Dominica XI. post Pentecosten.

Marc. cap. 7. *Exiens Iesus*. Narratio.

I. *Adducant ei surdum, & mutum*: *Surdus* est qui non audit verbis Dei præcones: V. *Prædicatio*.

II. Item *mutus* est qui non audet peccata sua confiteri, V. *Confessio*: *item in Catech. cap.* 3.

III. *Benè omnia fecit, & surdos fecit audire & mutos loqui*. Inter maxima Christi miracula non minimum est tales surdos & mutos per gratiam suam ad pęnitentiam adducere: V. *Christus*: Item *in Catech. cap.* 4. *exempla pęnitentiæ*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Adducunt ei surdum & mutum Marc. 7. Proximi necessitatibus prospiciendum, la Nuza *Hom.* 22. *n.* 2. 3. 4. 2. Theophilactus putat per dæmonem hunc surdum & mutum effectum esse: Dæmoni certè proprium est, homines *Surdos* facere *Hom.* 19. *n.* 43. 44. *Mutos* ibidem *n.* 49. *& seq.* 3. Felix quam Dominus periculo subducens curat & saluat: 4. Non minor miseria spiritualiter, quam corporaliter esse surdum & mutum: 5. Periculosum malum, cui curando non quæritur medicina: 6. Surdus & mutus peccator est *Rom.* 6. *v.* 9. Alapide.

Apprehendens eum de turba seorsim, 1. Cura & correptio fraterna seorsim, & amicè facienda.

2. Si sanari cupis à Domino, subducas te aliquantisper mundanæ turbæ. *Lanuza Hom.* 11. num. 12. 13.

Tetigit linguam eius, 1. Linguam particularem & accuratam requirit medicinam, *Hom.* 23. *n.* 25. & *seqq.* Item *Hom.* 13. *num* 5.

2. Lingua bene custodienda est à mendacijs, impudicitijs, detractionibus &c.

Suspexit in cælum, & ingemuit. Peccatoribus non est acerbè irascendum, sed misericorditer compatiendum, Lanuza *hom.* 31. *n.* 56. item *homilia*, 32. *n.* 68. 69. *homilia*, 26. *num.* 42. 43. *hom.* 25. *n.* 89. *hom.* 38. *n.* 140.

Præcepit ne cui dicerent, 1. Bona opera per studium humilitatis abscondenda, idem *hom.* 1. *n.* 28.

Quanto magis tu abscondes, tanto Deus apertiuilla manifestabit, *hom.* 26. *n.* 17. 18. 19.

Bene omnia fecit. In vtilitatem proximi benefaciendum, non sicut aliqui mundani homines, qui multa magnificè operantur, sed in bonum proprium, & in damnum creditorum, pauperum, subditorum, proximi, *hom.* 8. *n.* 44. *& seqq.* item *homil. eadem n.* 39. *vsque* 45.

Dominica XII. post Pent.

Lucæ 12. *Beati oculi*, Narr.

I. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, v. in Appar. *Amor Dei*: Item *in Catech. c.* 3. *de Charitate*.

II. *Et proximum tuum sicut te ipsum*, v. ibid. *Amor, & Charitas proximi*.

III. *Homo quidam incidit in latrones, qui & dispoliauerunt eum*. Hac parobola pulchrè exhibetur status peccatoris, cuius plagas sanat Christus tanquam pius Samaritanus, v. ibid. *Benignitas Dei, Christus &c.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum 1. Dilectio proximi præualet dilectione sui ipsius, vide *Dominicam* 17. *post Pentec.*

2. Sine dilectione est, qui se à proximi subsidio auertit.

3. De dilectione vtraque, vide Alapide *Rom.* 13. *v.* 9. *n.* 182.

Quid faciendo vitam æternam possidebo &c. Etiam tua hæc esse debet præcipua cura & sollicitudo, nam vita præsens breuis & ærumnosa est, indigna nostris votis, quibus æterna & longè maiora parata sunt, Lanuza *hom.* 32. *n.* 70. 71. 72. Item *hom.* 49. *n.* 4. 5. 6.

Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho. Per hunc hominem intelligi potest Genus humanum, quod per Adamum, veluti dire prorem æternæ felicitatis, exutum est donis gratiæ; ac præterea in tribus animæ potentijs grauia vulnera accepit. Huic medetur Chiristus verus Samaritanus oleo charitatis &c.

Infundens oleum & vinum. Peccator mansuetudine & lenitate conuertendus, tractandus, corripiendus: non irracundia, & asperitate, ne arceatur à confessione & remedijs salutis.

Dominica XIII. post Pent.

Lucæ 17. *Dum iret Iesus*, Narr.

I. *Occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè*. Decem laprosi mysticè sunt homines infecti peccatis contra decem præcepta, qui ideo longè absunt à Christo, v. *Peccatum*, Item *in Catech. c.* 3. *in* 10. *Præcepta*.

II. *Ite*

II. *Ite ostendite vos Sacerdotibus*. Remedium contra lepram peccati optimum est se manifestare Sacerdoti per confessionem, vide *Confessio*. Item *in Catech. de Sacramento Pœnitentiæ*. Item *Remedia sing. peccat.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

OCcurrerunt ei decem viri leprosi. *Lucæ c.*17. Morbus & vexatio, occasio fuere, cur hi decem leprosi ad Christum accurrant, sic tribulatio nos ad Deum reducit, *Salazar in Prou. Tom.*1.*pag* 201.*n.*86.

IV. Lepra contagiosa est, ideoque vitanda, ita malum consortium, exemplum &c. A lapide 1. *Corinth.*6.*v.*14. *Hebr.v.*25.

V. Sicut mala societas noxia, ita bona maximum ad virtutem incitamentum. Idem *Hebr.* 10.*v.*24.

Steterunt à longè. Melius fuisset propius accedere, nam Dauid dicit *accedite ad eum, & illuminamini*, à longè stant, qui volunt se emendare, sed non practicant, id est non ad actum perueniunt.

Ostendite vos Sacerdotibus. Requirit Deus, remissa culpa, satisfactionem pœnalem ostendendi se Sacerdoti.

Dignitas Sacerdotis maxima, A Lapide 2. *Corinth.*3.*v.*6. *& Hebr. toto capite.*

Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, 1. Ingratitudo repugnat naturæ rationali, & animalibus detestabilis est, nam ratio docet si flagret domus, homines eripere flammis &c. quamquam inimici sint, multo magis si dona ab eis acceperimus: ratio docet, dum aliquis ægrotat, curare vt sanetur &c. Bruta docent exemplo suo gratitudinem. De Leone cui spina extracta &c.

Dominica XIV. post Pentecosten.

Matth.6. *Nemo potest.* Narratio.

I. NEmo potest duobus Domini seruire. Nempe Deo & cupiditati diuitiarum, v. *Auaritia*. Item *in Catech. c.*5. *de* 7. *pecc. Capital.*

II. *Ne sollicti sitis animæ vestræ quid manducetis*. Hic pulchro exemplo volucrum, &c. excitamur ad fiduciam in paterna Dei prouidentia, vide *sup. in Appar. Spes, Fiducia*: *& in Catechesi c.*12. *de Spe.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

NEmo potest duobus Domini seruire. *Matth.*6. 1. Mundus ergo contemnendus eiusque vanitates, sed Deo soli adhærendum est.

2. Eodem loco, non potest esse habitatio Dei, & Diaboli, quia ædificia illorum nimium differunt, Deus humilis, diabolus elatus, & superbus.

Non potestis Deo seruire & mammonæ. 1. Qui diuitis acquirendis student, serui & mancipia diuitiarum sunt.

2. Dæmon homines illos decipit, sicut perspicialia punctata, quæ rem in visione multiplicant, sed nihil videnti plus tribuunt.

3. Exigit à nobis Deus integrum seruitium, vt solus Dominus, iure creationis, & redemptionis, &c.

4. Qui mammonæ seruit, curis euisceratur, ideoque Deo seruire non potest.

Ne soliciti sitis animæ vestræ quid &c. 1. Cura corporalis moderanda, ne spiritualem impediat.

2. Cogitandum non est nobis de die crastina, quem forte non videbimus, sed hodiernus benè & sanctè transigendus.

Nonne anima plus est quam esca? Prima cura debetur animæ, tamquam parti nobiliori, 2. corpori.

Quærite primum regnum Dei, &c. Seruitium mundi, & Dei sibi contrariantur, quia mundus proponit, quæ Deus prohibet.

Deus nobis sufficit, diuitiæ non possunt nos beare A lapide *Philip.*4.*v.*11.

Dominica XV. post Pentecosten.

Lucæ 17. *Ibat Iesus in ciuitatem.* Narratio.

I. NOli flere. In fletu, & tribulatione recurrendum est ad consolationem diuinam, v. sup. *Tribulatio, Consolatio diuina.*

II. *Adolescens tibi dico surge*. Quanta Christi potentia & bonitas vt homines iuuet, & eleuet à morte peccati, vide *Christus, Peccatum.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ECce defunctus efferebatur, *&c.* 1. Deflendi sunt potius spiritu quam corpore defuncti, vt sunt, qui peccarunt mortaliter.

2. Tristior separatio animæ à gratia Dei est, quam à mortali corpore.

3. Nemo ætati fidat ad procrastinandam vitæ correctionem.

4. Peccatum plus damni, quam mors corporalis homini affert.

5. Quando Deus filios mori permittit, sæpe per hoc vult saluare matrem, ipsoq; hoc exemplo misericordiam intimat.

Noli flere, 1. Lachrymæ quæ ad bonam, rectam & sinceram confessionem seruiunt, vtilissimæ sunt.

Lachrymæ viduarum & pupillorum, cœlum penetrant, & apud Deum iustitiam exigunt.

Et accessit & tetigit loculum. Christus ad visum, & contactum cadaueris nihil perterritus, accessit, tetigit, mortuum resuscitauit: quid enim sibi vita timeret à morte? Non secus nobis obuiandum est diabolo, & tentationibus eius, veniat licet cum magno apparatu, & multitudine, qui enim in nomine Domini pugnat, vincit.

Resedit qui erat mortuus, & cæpit loqui. Cadauer defuncti, viuax, & efficax prædicator est viuentibus.

2. De morte, & mortificatione huius vitæ, vide A lapide *Coloss.* 3. *v.* 5. *n.* 12.

3. Quomodo sit mori lucrum, *Phil.* 1. *v.* 21.

4. Sancti quomodo ad mortem aspirauerint, *ibid. n.* 4. *v.* 23. *n.* 46.

5. Pijs mors non est timenda, 2. *Timoth.* 4. *v.* 6. *n.* 196.

6. Adolescentes etiam moriuntur, adeoque semper vigilandum. 1. *Thess.* 5. *v.* 6.

7. Mortui moderati sunt lugẽdi. *Phil.* 1. *v.* 21.

Dominica XVI. post Pentecosten.

Lucæ 14. *Cum intrasset Iesus*. Narratio.

I. *Si licet Sabbatho curare*. Diebus Dominicis, & Festis exercenda sunt opera pietatis, non verò seruilia, ludi, aut symposita. V. *Sabbathi obseruatio*. Item *in Catech. cap.* 3. *præcepto* 2.

II. *Recumbe in nouissimo loco*. Qui quærunt pro Christo in hac vita esse nouissimi, in futura vita erunt primi, & contra, V. *Humilitas*, *Superbia*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Homo quidam Hydropicus erat ante illum. *Luc.* 14. 1. Hydropicus hic ab alijs quidem ferebatur, sed & ipse optima erga Christum erat voluntate. Quare non sufficit vt alij pro nobis orent, vel quidpiam boni faciant, sed debemus ipsi saluti nostræ cooperari. 2. Homo auarus siti rerum terrenarum insatiabilis, hydropicus est.

Cum inuitatus fueris ad nuptias. Spiritualiter ad Sacramentales nuptias inuitamur, & vltimo loco collocare nos conuenit, id est magna humilitate accedere. 2. Quam sobriè esse consueuerint conuiuia primorum Christianorum, A lapide ad *Ephes.* 5. *v.* 19. 3. Quomodo in nuptijs agendum sit, nempe parcè bibere, non se ingurgitare &c.

Ne forte honoratior te. Nemo securius in hoc mundo sedet, quam humilis, nam nullus ei vltimum locum inuidebit.

Qui se humiliat exaltabitur. 1. Nemo in cælis altius ascendit, quàm qui in terris descendit: 2. Humilitas scala ad gloriam est, nam ea Christo Domino & Mariæ Matri Iesu assimilamur, quæ humilitate sua meruit Mater esse Iesu, iuxta Bernard. *virginitate placuit, humilitate concepit*.

Dominica XVII. post Pentecosten.

Matth. 22. *Accesserunt ad Iesum*. Narratio.

I. *Accesserunt ad Iesum Pharisæi*. Peccatores debent accedere ad Christum per pœnitentiam: V. *Pœnitentia*, *Spes*.

II. *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* Debent etiam accedere per amorem Dei, & Proximi. De hoc vide *suprà in Dominica* 12.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Diliges Dominum Deum tuum. *Matth.* 22. Deus à nobis totalem dilectionem appretiatiuam exigit. 2. Requirit à nobis Deus, filialem dilectionem præ seruili obedientia: 3. Non patitur Deus partem aut mensuram dilectionis, sed totum cor vult habere: 4. Vult Deus prior esse in affectu, proximus in executione. 5. Non debet dilectio Dei minor esse in aduersis, quam prosperis. 6. Omnia Dei præcepta seruatu facilia sunt, & qui illa obseruat, diligit Deum, iuxta illud: *Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me*.

Vnus ex legis Doctor: Homo sapiens (id est qui multa scit) si scientiam suam malitiæ applicet, ad tentandum erit diabolo non multo absimilis.

Dominica XVIII. post Pentecosten.

Matth. 9. *Ascendens Iesus*. Narratio.

I. *Et ecce offerebant ei paraliticum iacentem in lecto*. Similes sunt huic paralitico, qui iacent in lecto luxuriæ, acediæ, & aliorum vitiorum: V. *in Appar. Luxuria*, *Acedia*.

II. *Tunc ait paralitico*: *Surge, tolle lectum tuum*. Id est, resurge à peccatis per pœnitentiam, & defere consuetudinem vitiorum in qua iaces: V. *Pœnitentia* ibidem.

III. Et

III. *Et vade in domum tuam:* Nempe ad Ecclesiam & Patrem cælestem cum filio prodigo, dicens, *Peccaui in Cælum & coram te, &c.* V. *Confessio peccatorum.* ibidem.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

OFferebant ei paralyticum. Matth. 9. 1. Affectus peccandi, & habitus hominem paraliticum & insensibilem reddunt. 2. Opus diuinum est non humanum, curare inueteratum peccatorem: 3. Fideles amici, vt hi offerentes, non minus alienum bonum, quam proprium quærunt.

Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris. 1. Solus Deus iudex, & scrutator cordium, & renum: 2. Quantum malum sit iudicium temerarium.

Surge tolle lectum tuum &c. Nusquam homo melius est, quam dum domum cordis sui rectè disponit.

Confide fili: In Deo semper sperandum, A lapide *in c. p. 1. Hebr. 13. v. 5. n. 85. & v. 6.* spei & fortitudinis exempla *Hebr. 6. v. 17.*

Remittuntur tibi peccata tua. 1. Causa multorũ malorum & afflictionum sunt peccata: 2. Fiducia in Christo saluatore omnibus necessaria.

Vt autem sciatis &c. Salus corporis, ad salutem animæ ordinatur, ideo Christus ab hac incipit.

Dominica XIX. post Pentecosten.

Matth. 22. *Loquebatur Iesus.* Narratio.

I. *MIsit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias.* Deus mittit suos Sacerdotes, vt per prædicationem inuitent homines ad fidem Christi, & vitam æternam V. *in Appar. Prædicatio, Fides, Gloria æterna.*

II. *Illi autem neglexerunt.* Quam periculosa est negligentia, & duritia cordis quando à Deo vocamur ad animæ salutem: V. *Duritia cordis, Inobedientia,* ibidem.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

REx fecit nuptias filio suo. Matth. 22. 1. Quomodo Ecclesia, & quæuis anima, sit sponsa Christi, & Christo desponsata: A lapide *2. Corinth. 11. v. 2. n. 199.* 2. Perfectissimè Deo illa desponsatur per votum virginitatis. *2. Corinth. 11. v. 2. n. 105.*

Et nolebant venire. Omnis malitia à voluntate nostra pendet.

Misit seruos suos &c. Salus & perditio nostra ex nobis, cum Deus hic neminem inuitandum excipiat. 2. Permittit Deus hominem liberum, vt veniat ad nuptias vocationis diuinæ.

Perdidit homicidas illos. Postquam Deus homini misericordiam suam ostenderit, & non se emendauerit, gladio iustitiæ illum aggreditur.

Nuptiæ quidem paratæ sunt. Indigni sunt regno Dei, qui temporalia æternis præferunt.

Amice quomodo huc intrasti &c. 1. Christianus inexcusabilis, sine veste nuptiali gratiæ moriens: 2. Vestis nuptialis amissa, tempestiuè recuperanda est: 3. Sordidus erit, qualitercumque vestiaris, nisi etiam charitate Christiana amiciaris.

Ligatis manibus & pedibus mittite eum &c. 1. Nuptias cœlestes respuunt, qui hic imparati viuunt: 2. Inferni ignis quam horribilis. De Ponte *Tom. 2. Hom. 93.* 3. De pœna damni. ibid. *Hom. 96.* 4. De puritate requisita in sumptione venerab. Sacramenti: ibid. *Hom. 82.* 5. De præparatione ad eam necessaria: Ibid. *Hom. 83.*

Multi sunt vocati, pauci vero electi. 1. Solatium veris Christianis est, plures ex ijs saluandos, quam damnandos: 2. Paucitas saluandorum, nos sollicitos reddere debet: 3. Solummodo vnus hic non vestitus reiectus fuit, quomodo ergo pauci electi? quia amori diuino, vnus deperditus, plurimi videntur.

Dominica XX. post Pentecosten.

Ioan. 4. *Erat quidam Regulus.* Narratio.

I. *DOmine descende priusquam moriatur filius meus:* Si Regulus tam sollicitè orat pro vita corporali filij sui, quantò magis oportet habere zelum pro vita spirituali proximi sui: V. *Zelus, Amor proximi.*

II. *Dixit ei Iesus: Vade filius tuus viuit.* Quam potens est humilis oratio ad obtinẽdam à Christo salutem: V. *Oratio, Christus, Benignitas Dei.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ERat quidam Regulus, Ioann. 4. Diues in bonis, sed pauper in fide, pro salute corporali filij sollicitus, pro salute animæ suæ nihil petit.

Erat regulus. Omnes magnates respectu Dei in hoc mundo, tantùm Reguli, imò minores sunt.

Cuius filius infirmabatur, &c. 1. Afflictio & ægritudo corporis multis salutaris est: 2. Non est dignus Dei seruus, aut miles Christi, nisi exercitatus fuerit; Anima nostra, peccatis venialibus maculata, infirmatur non moritur.

Abijt ad eum. Tribulatio peccatorem ad Deũ reducit, vide suprà *Domin.* 13. *post Pent.*

Rogabat eum. 1. Orandum assiduè est, vt à Deo aliquid obtineamus, vel aliquo malo liberemur. 2. Tribulatio optima orationis magistra est.

Regulus orat pro filij sui salute. 1. Opes, vitam, & honorem filiorum voluit Deus perdere ob peccata parentum. 2. Parentes filios perficere debent, vt artifex statuam, *Tom.* 2. *pag.* 18. *n.* 20. *Salazar*. 3. Parentum probitas egregios filios efficit: *Tom.* 2. *pag.* 239. 4. Sicut hic Regulus, sollicitus fuit de salute corporis filij sui, ita parentes esse debent, de salute animæ liberorum: A lapide *Ephes.* 6. *v.* 4. 5. Liberis quantum prosit parentum pietas. 2. *Timoth.* 1. *v.* 6.

Domine descende priusquam moriatur. Compellit necessitas corporis, quos animæ salus non trahit, cupit Dominus in ægritudine, & afflictionibus agnosci, vt peritissimus Medicus.

Credidit ipse & domus eius tota. 1. Ab exemplo parentum & superiorum pendet probitas subditorum: 2. Fides illuminans, & charitas operans, ad salutem necessaria.

Dominica XXI. post Pentecosten.

Matth. 18. *Simile est regnum Cœlorum.* Narr.

I. M*Isertus Dominus serui illius dimisit eum, & debitum dimisit ei.* Docet tota hæc parabola diligendum esse proximum, & iniurias ei remittendas: V. *Amor proximi:* Item *in Catech. cap.* 3. *de Char. proximi.*

II. *Et iratus Dominus tradidit eum tortoribus donec redderet vniuersum debitum.* Deus ex rigore iustitiæ meritò nihil remittet illis, qui nihil alijs volunt remittere: V. *Iustitia diuina.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

V*Oluit rationem ponere cum seruis sui. Matth.* 18. Tota vita nostra consistit in solutione debitorum, nam sumus debitores, 1. Deo: 2. Proximo: 3. Nobis: in vsu creaturarum, & proprij corporis, & animæ.

Patientiam habe in me. Debitor & creditor patiens, est Deus, ita & nobis faciendum vt ei conformes fiamus.

Misertus autem Dominus serui illius. 1. Deus hominem peccato obnoxium creauit, vt suam in eum bonitatem exerceret: 2. Diuina misericordia & bonitas superat malitiam hominum. 3. Nemo hic diffidat de bonitate Dei, cuius thronus gratiæ patet.

Nonne oportuit te misereri, &c. 1. Meminisse misericordiæ oportet, ius suum & iustitiam non rigidè exigendo: 2. Mitius agit Deus cum peccatore reo, quam homo cum debitore suo. 3. Bonitas & satisfactio redemptoris, docet nos misereri.

Tradidit eum tortoribus quoad vsque redderet: Iustitia diuina, nemini parcet post hanc vitam, sed ei soluendum erit ad vltimum obulum.

Sic & Pater meus cœlestis &c. Misericordiam Dei auertunt, qui alieno exemplo non miserentur: 2. Exemplum aliorum debet nos à peccatis auertere.

Si non remiseritis. De remittendis iniurijs A lapide *Ephes.* 4. *v.* 13. *Roman.* 12. *v.* 20. Deum oportet imitari, in remittendis offensis. *Ephes.* 5. *v.* 1.

Dominica XXII. post Pentecosten.

Matth. 22. *Abeuntes Pharisæi.* Narratio.

I. A*Beuntes Pharisæi consilium inierunt vt caperent Iesum in Sermone:* Similes Pharisæis sunt homines fallaces qui student alios decipere in verbis, contractibus &c. V. *Astutia, Mendacium.*

II. *Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo:* Ars fallendi præcipua, est adulatio, ideò ab adulatoribus cauendum: Vide *Adulatio.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

A*Beuntes Pharisæi consilium inierunt. Matthæi* 22. 1. Frustra improbi impugnant veritatem & iustitiam: 2. Captiosi homines, vulpibus similes: *Salazar Tom.* 1. *pag.* 268. *numer.* 245. 3. Dolosos & adulatores Deus odio habet *Tom.* 1. *pagina* 460. *numero* 129. 4. Proprium adulatorum est, præsentibus blandiri, & absentibus detrahere *Tomo* 1. *pag.* 922. *numer.* 240. 5. Eorum guttur, optimè dicitur sepulchrum patens: *Tom.* 5. *pag.* 983. *n.* 37.

Cognita autem Iesus cogitatione, &c. Deus cunctas cogitationes cordis cognoscit ac intuetur.

Cuius est hæc imago? 1. Denarius anima nostra est, imago in ea est Dei, quia imagine Sanctissimæ Trinitatis insignita est: 2. Omnes apud Deum æquales sumus signatura creationis: 3. Dependet homo totus à Deo, sicut vmbra à corpore: In quo sita sit imago Dei in homine, A lapide *Ephes.* 4. *vers.* 24. 5. Imago veri Chri-

Christiani, *Ephes.6. v.13. & seqq.* Vt pecunia, ita anima insignita imagine Dei debet manere, vt pretium habeat.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. 1. Hominibus, id est, superioribus dandum est, & obediendum, in quantum non legibus diuinis prohibetur, quod præcipiunt, A lapide *Tit.3. v.1. & 2.* 2. Totus homo cum tribus suis potentijs & omnia quæ habet, Deo debentur & reddi debent.

Dominica XXIII. post Pentecosten.

Matth.9. *Loquente Iesu ad turbas.* Narratio.

I. *Si tetigero tantum vestimenta eius salua ero.* Si tangere vestimenta & reliquias Christi & Sanctorum confert ad salutem, quanto magis tangere Corpus Christi in sacra Communione, v. *Eucharistia.*

II. *Confide filia, fides tua te saluam fecit.* Cum viua fide & fiducia ad Christum, & sacram Eucharistiam accedendum est, v. *Fides & Fiducia.* Item *in Catech. c.1. de Fide.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Adorabat eum. Matth. 9. Tribulationes & miseriæ, etiam Principes se humiliare coram Deo cogunt.

Filia mea modo defuncta est. Quia filia in domo Principis mortua erat, tota domus turbata erat, pari modo fieri debet, dum anima peccato mortali mortua est.

Veni impone manum tuam. 1. Manus Dei, auxiliatrix omnibus ad salutem necessaria. 2. Necessaria impositio manus Sacerdotis, ad animæ viuificationem.

Accessit retrò. Qui peccat, retrocedit & Deo deuiat, nam peccatum pudorem generat, quo minus propius accedere audeat.

Dicebat intra se, si tetigero tantum &c. Ex defectu fidei, exiguus fructus sacræ Communionis à tangente percipitur, 2. Deus facilius remedium animæ, quam corpori præscribit, quia illam plures facit.

Dominica XXIV. post Pentecosten.

Matth.24. *Cum videritis abominationem.* Narrat.

I. *Surgent enim Pseudo-Christi & Pseudo-Prophetæ &c.* Monentur Christi fideles vt caueant à fallacia, & hypocrisi hæreticorum, vide *Fallacia, Hypocrisis.* Item *in Catech. c.1. de Fide.*

II. *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa, & maiestate.* v. sup. *in Dominic.1. Aduentus de extremo iudicio.* Item *in Catech. de 4. Nouissimis.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes. Matth.24. 1. Solitudo quam desiderabilis, & secura, quia hominem à multis malis præseruat, nempe detractione &c. 2. Societas malorum, quantum bonos affligat. *Hebr. 10. v.27. n.164.*

Cum videritis abominationem desolationis. Obliuio Dei & salutis, rectè dicitur abominatio desolationis.

Tunc apparebit signum Filij hominis &c. Crux Christi signum erit iustis ad gloriam, iniustis ad confusionem.

Mittet Angelos suos cum tuba. Tuba prædicationis incutiat timorem, ne tuba iudicij incutiat æternum dolorem & desperationem.

Nisi abbreuiati fuissent dies illi. Peccatores dies suos abbreuiant, quam maximè pondere peccatorum: & moriuntur ante tempus suum. Similitudo sit horologij, si plura pondera ei appendantur, citius cursum seu circulum absoluet, quã si pondus conueniens appendatur. Reliqua vide, prima Dominica Aduentus.

PRAXIS

Concionis conficiendæ in Festis Sanctorum ex Apparatu superioris &c.

Praxis prima de quouis Festo.

Prima est communis cum Dominicis. In prima parte Concionis enarrari poterit totum Euangelium quod in Festo Sancti occurrit, deducendo iuxta methodum ostensam in Euang. Domin. I. Aduentus.

In secunda parte, eligenda est in Euang. vel Epist. aliqua Sententia particulari, quæ referri possit ad aliquam virtutem in Apparatu contentam: v. g. de Apostolo referri poterit ad *Amorem Dei, Fidem, Zelum &c.* & ad *Vitia* illis opposita in Auditoribus emendanda. De Martyre ad *Fortitudinem, Patientiam, Perseuerantiam &c.* De Confessore ad *Abnegationem, Liberalitatem, Humilitatem &c.* De Virgine ad *Castitatem, Orationem, Amorem Dei &c.* Prout materia & vita requirit.

Tertia

Tertia pars eodem modo de alia quapiam *Sententia* ex eodem Euangelio vel Epistola conficienda erit. Conclusio poterit esse breuis repetitio præcedentium, hortando & commouendo ad imitationem Sancti, vel dehortando à vitijs oppositis.

Praxis secunda de eodem.

PRima & præcipua pars consistet in vita & morte Sancti enarranda, siue ex Breuiario, siue ex alio Authore, applicando, eius virtutes ad mores Auditorum, & hortando ad imitationem.

Secunda pars fiet eligendo ex vita Sancti vnum particulare punctum quod in ea maximè elucet, v. g. in vita S. Nicolai insignem eius Liberalitatem erga egenos, recurrendo in Apparatu ad v. *Liberalitas*, & eam ex materia ibi inuenta susius deducendo, & auditoribus inculcando.

Tertia pars simili modo conficietur, de fælici morte, & gloria huius Sancti, auditores hortando ad eius imitationem, fælicem mortem, amorem Dei, spem gloriæ, recurrendo in Apparatu ad V. *Mors*, *Amor Dei*, *Spes*, *Gloria cœlestis*, *&c.*

Censui etiam, pro maiori Lectoris commodo, hic in particulari subijciendam seriem omnium Festorum per annum, cum breui Annotatione Diei, Mensis, Euangelij, & Materiæ quæ ex Apparatu, aut aliunde in singulis adhiberi possit.

FESTORVM OMNIVM

Series per Annum, cum Annotatione Diei, Euangelij, Materiæ &c.

Festum Purificationis Beatæ Mariæ. 2. Februarij, Euang.

P*Ostquam impleti sunt dies purgationis Mariæ secundum legem Moysi, &c.* Lucæ c. 2. Hoc die acquirenda est puritas animi ab omni næuo peccati: Vide in Apparatu, *Pœnitentia*, *Confessio*, *Peccatum*, *Castitas &c.*

Venit in spiritu in templum, scil. Simeon. Quo docemur, spiritu pietatis, & reuerentiæ ad templum, & Eucharistiam veniendum, vt Christum, in vlnas & animum recipiamus: vide in Apparatu, *Aucharistia*, *Ecclesia*, *Amor*, *Gratitudo*.

Lumen ad reuelationem gentium. Quisque in suo statu, lucernam iustitiæ Christianæ gerere debet bono exemplo. Debent Christiani in Ecclesia Dei lucere velut mundi cerei, qui in hoc Festo exhibentur.

Nunc dimitte seruum tuum &c. Securus viuit & moritur Iesu & Mariæ cultor in lumine fidei, spei, & charitatis: qui hæc negligit, mortis metu semper trepidat.

Festum S. Matthiæ Apostoli. 24. Febr.

C*Onfiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ.* Matth. c. 11. Quam necessarium est firma fide Deum confiteri, & in eius paterna bonitate confidere, præsertim inter huius vitæ tribulationes & persecutiones, vide in Apparatu *Fides*, *Fiducia*, *Benignitas diuina*, *Tribulatio*, *&c.*

Discite à me quia mitis sum, vide *Bona Patientia*. *Et humilis corde*, vide in Apparatu exempla *Humilitatis*, in Christo, & Sanctis.

Cecidit sors super Matthias. Matth. 21. Non est sors aut fortuna humana quæ cuncta regit, sed diuina prouidentia, cuius hæc sors effectus fuit. Quisque suam à Diuina electione reprobationem sibi adscribere debet.

Venite ad me omnes qui laboratis, &c. Exoneratio cordis à pondere peccati parit summam animi quietem. Promittitur auxilium & solamen oneratis, & libertinis ad Deum recurrentibus.

Discite à me quia mitis sum & humilis corde. In mansuetudine, & humilitate perfecta cordis quies sita est.

Tollite iugum meum super vos. Seruitium Dei pacificum & honorabile est.

Iugum meum suaue est & onus meum leue. Vnctio gratiæ Dei cum spiritu patientiæ, reddit iugum crucis leue.

Festum Annuntiationis B. V. 25. Martij.

I*Ngressus Angelus ad eam dixit, Aue gratia plena*, Lucæ 1. Quanta sit plenitudo gratiarum in Virgine Deipara, vide in Appar. *Deipara*, item de cultu Deiparæ & Sanctorum contra Nouatores *sup.* Theol. Tripartita, *Tomus* 1. *pag.* 231.

Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum. Virgo Maria per humilitatem concepit, & Dei mater effecta, & supra omnes puras creaturas exaltata est: quam ergo nobis operandum humiliari in terris, vt exaltemur in

cœlis,

cœlis, V. in Apparatu *Humilitas*, *Beatitudo*, *Gloria*.

Respexit humilitatem ancillæ suæ. Felix quem Deus oculo gratiæ suæ respicit, vt exaltet, præcipuè humiles.

Missus est Angelus Gabriel. Homo humilis maximè Angeli dignus est consortio.

Festum SS. Philippi & Iacobi Apost.
1. Maij.

N*On turbetur cor vestrum, creditis in Deum, in me credite*, Ioan. 14. Quanti momenti sit vera fide, vide in Apparatu *Fides*. Sed sola Fides non sufficit ad salutem sine bonis operibus, vide de hoc in Theolog. Tripart. *Tom.* 1. *pag.* 191.

In domo Patris mei mansiones multæ sunt. In cœlo quam vasta sint beatis cœlorum spatia. Quanta & quam diuersa animi, & corporis felicitas, vide in Apparatu *Beatitudo*.

Ostende nobis Patrem & sufficit nobis. Abnegandæ sunt creaturę vt Creator inueniatur, qui solus animum satiat, Vide *Abnegatio*.

Non turbetur cor vestrum. Difficillimum sanè est in hoc tribulento mundi pelago se quietum, & imperturbatum conseruare. Stoici omnem sollicitudinem ex corde humano auferre studebant, sed in vanum laborarunt, solus id potest mundi propter Deum contemptus.

Festum Natiuitatis S. Ioannis Baptistæ.
24. Iunij.

E*Lisabeth impletum est tempus pariendi, Lucæ cap.* 1. Non sufficit concipere bona proposita, sed debet adesse tempus pariendi in exequendo: Vide *Pœnitentia*, *Abstinentia*, & alias virtutes. Nec parentibus sufficit prolem parere, sed debent illam in bonis moribus educare: Vide in Apparatu *Filiorum educatio*.

Et Zacharias Pater eius repletus est Spiritu Sancto. Multi magis student repleri vino, aut opibus, quam Spiritu Sancto orationis, & amoris Dei, vide in Apparatu *Ebrietas*, *Auaritia*, *Oratio*, *Amor Dei*.

Quis putas puer iste erit, *Lucæ* 1. Præstat magnum esse coram Domino quam mundo: Quisque hic in Theatro mundi placere debet Creatori suo, & spectatori Deo apud quem præferuntur pauperes, & humiles serui Dei cum sancto Ioanne.

Festum SS. Petri & Pauli Apost. 29. Iunij.

Q*Vem dicunt homines esse Filium hominis. Matth. cap.* 16. Notæ & signa quibus vera Christi Ecclesia à modernis Sectis discernitur, Vide *in Theol. Trip. Tom.* 1. *pag.* 52.

Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Agnoscenda est necessariò auctoritas infallibilis in Pontifice Romano Petri successore, Vide *in Theolog. Trip. Tom.* 1. *&c.*

Quodcumque solueris super terram erit solutum & in cœlis: Vide ibidem de Confessione peccatorum, & in Appar. V. *Confessio*.

Caro & sanguis non reuelabit tibi. Fides & zelus gloriæ Dei à carne & sanguine non docentur: Contraria suggerunt homini caro, & Spiritus Dei: Terrena tantum non cœlestia à carne & sanguine suadentur.

Festum Visitationis B. Mariæ. 2. Iulij.

E*Xurgens Maria abijt in montana cum festinatione*, *Lucæ cap.* 1. Nescit tarda molimina Spiritus Sancti gratia, Vide in Apparatu *Amor*, *Zelus*.

Vnde hoc mihi vt veniat Mater Domini mei ad me? Accommodandum hoc est aduentu Christi ad nos in Communione, Vide in Appar. *Eucharistia*.

Beata quæ credidisti. Vera Fides radix beatitudinis, vide in Appar. *Fides*, *Beatitudo*.

Abijt in montana cum festinatione. Mulieres extra domos suas festinanter sua peragere debent sine otiosa euagatione.

Et visitauit. Quomodo nos Deus sæpissime visitet vnum tribulatione, alterum consolatione, alterum desolatione, alium ægritudine &c.

Exultauit spiritus meus. Lætitia iniquorum spiritum non tangit, sicut lætitia iustorum.

Festum S. Iacobi Apostoli. 25. Iulij.

A*Ccessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi adorans, & petens aliquid ab eo. Matth. cap* 20. Oportet Deum adorare, id est, per Bona opera Iustitiam, Abstinentiam, Obedientiam mandatorum, prius honorare, & postea beneficia ab eo postulare: aliqui contrarium faciunt, & ideo quod petunt à Deo non impetrant, vide in Apparatu, *Obedientia*, *Abstinentia*, *Opus bonum &c.*

Christus autem dixit ei, Quid vis? Quanta benignitas Dei, paratus est nobis dare quod volumus, modo bona benè velimus, & ad nostram

stram salutem, vide *Benignitas Dei*. Sed ecce stultam matris postulationem, *Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram:* Vide, *Superbia*. Respondit meritò Christus, *Nescitis quid petatis*. Hinc disce quid, & quomodo orandum: Vide in Apparatu, *Oratio*.

Sampsoni fortissimo similis videtur sanctus Iacobus Apostolus: etenim sicut ille sponsam gentilem acceperat; hic in Hispaniam pergendo, primus extitit Apostolorum qui Gentibus prædicauit: 2. Si Sampson moriendo plures occidit inimicos, quam viuendo, sanctus Iacobus plures post mortem quam in vita conuertit: 3. Si ille in ore Leonis mel reperit, hic in ore crudelis Leonis carnificis inquam, fidei confessionem inuenit: 4. Si ille in manus inimicorum suorum à dilecta sua traditus fuerit, hic propter amorem, quem erga sponsam suam, Iudæam nempe, gerebat, ab Herode captus, & condemnatus fuit: Vterque denique fortitudinem à Sancto Spiritu se recepisse cognouit.

Dic vt hi duo filij mei sedeant, &c. Matth. 20. Prius hic standum, & laborandum, & patiendum, quam sedendum in regno Dei: Qui Deum ex amore proprio colunt, sibi non Deo seruiunt.

Nescitis quid petatis. Qui temporalia præ cœlestibus petit, nescit quid petat: Nesciunt parentes & homines carnales, quid sibi & filijs expetant.

Festum Assumptionis B. Virginis, 15. Aug.

INtrauit *Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine excepit eum in domum suam*. Quanta merces Hospitalitatis, & liberalitatis, præcipuè erga Sacerdotes, & Ministros Christi: Vide in Apparatu *Hospitalitas*, *Liberalitas*.

Martha, solicita es, & turbaris erga plurima. Sic turbantur qui nimis multa volunt habere in diuitijs, delicijs &c. Vide in Appar. *Auaritia*, *Gula &c. Porro vnum est necessarium*. Veræ diuitiæ, deliciæ, beatitudo sunt in solo Deo: Vide in Appar. *Beatitudo vera*.

Fuit Beata Maria fons exiguus præ humilitate, & creuit in flumen magnum propter abundantiam gratiæ: & in solem conuersa est, propter gloriam, ideoque de ea melius quam de regina Esther illud dictum fuit.

Mariam optimam partem elegit, quæ non &c. Lucæ cap. 10. Pars optima in electione vitæ actiuæ, & contemplatiuæ inuenienda: In amicitia Iesu, & Mariæ nobis pars optima quærenda.

Martha, Martha sollicita es: Non oportet se nimis dare in conquirendis rebus transitorijs, ne sic æterna obliuiscamur.

Festum S. Bartholomæi Apost. 24. Aug.

EXijt *Iesus in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei, Lucæ* 6. Quantum absunt qui noctes & dies totos transigunt in symposijs, aut in otio, & vix mediam horam in oratione, Missa &c. vide *Ebrietas*, *Otium*, *Oratio*. Et exemplum est in ipso *BARTHOLOMÆO*, qui scribitur centies de die, & centies de nocte, & quidem flexis genibus Deum orare solitum.

Et omnis turba quærebat eum, 1. Christum, *tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes*. Quare nos non sanamur à morbis nostris animi, & corporis? Quia non satis sæpè, & deuotè quærimus Christum tangere in sacra Communione: Vide in Apparatu, *Eucharistia*.

Sponsa in Canticis dilectum suum quærens male excepta fuit ab excubijs. *Tullerunt pallium meum, vulnerauerunt me*. De hoc tamen minime conquerebatur, sed præ amore Sponsi languebat. Pari modo S. Bartholomæus, adeo diuino amore inflammatus fuit, vt nihili faceret pallium, id est, pellem suam amittere, modo Saluatorem suum retinere posset.

Apostolus Paulus corpus nostrum Domum vocat: Sancti de corpore exire non magis curabant, quam domo egredi. Sic S. Bartholomæus libenter propriam reliquit pellem, sciens sibi aliam meliorem præparatam.

Rursum circundabor pelle mea &c. Iob 19. Induenter bonis æternis qui hic pro Christo temporalibus se exuerunt.

Festum Natiuitatis B. Virginis. 8. Septemb.

LIber *generationis Iesu Christi, Matthæi* 1. vide in Apparatu, *Deipara*, & eius prærogatiuas, & *Castitatem*, *Charitatem*, *&c.* vt supra in alijs eius Festis, præsertim Annunciationis.

Liber generationis, Matth. 1. Felix nobilitas Christianorum è spirituali generatione in Iesu & Maria.

De qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Fortitudo animi cohæredes nos facit Iesu & Mariæ.

Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, Apoc. 21. Sub protectione tabernaculi Mariani cultores eius quiescunt.

Festum

F. S. *Matthæi Apost.* 21. Septemb.

V*Idit Iesus hominem sedentem in telonio Matthæum nomine, & ait illi, sequere me.* Matthæi 9. Vide hic *Benignitatem Dei* omni generi hominum dicentis, sequere me, 2. Quam felix de quo exemplo Matthæi dicitur, *Surgens secutus est eum.* Vt Christum sequaris necesse est prius surgere de cœno vitiorum, *Auaritiæ*, *Luxuriæ &c.* Item surgere de lecto Otij & Acediæ in quo pigri iacent: vide in Appar. *Acedia.*

Vidit Iesus hominem sedentem, Matthæi 9. Virtus in oculo Christi trahente miraculosa. Deferenda sunt viliora bona mundi, pro pretiosis cæli. Oculos diuinæ misericordiæ miseros peccatores benignè respicit & vocat:

F. S. *Michaelis Archang.* 29. Septemb.

Q*Vis putas maior est in regno cælorum?* Matth. 18. Sola humilitas hominem exaltat, Superbia autem præcipitat in ruinam, vti patet in lapsus Angelorum, & primorum parentum: vide in Apparatu *Superbia*, *Humilitas*. Ideo Respondit Christus, *Nisi efficiamini sicut paruuli non intrabitis in regnum cælorum.* Expende proprietates paruulorum esse, non studere opibus, aut honoribus, aut luxuriæ, non simulare, non mentiri, sed potius alijs se regendos, & docendos præbere: vide in Appar. *Auaritia*, *Luxuria*, *Astutia*, *Mendacium*. E contra qui volunt in mundo magni esse, student artibus politicis, simulationi, mendacio: vide in Appar. *Simulatio*, *Mendacium*, *Hypocrisis*. De his simulandi artibus politicis, præclara sunt quæ deducit S. Gregorius in lib. 10. Moral. cap. 6. & habentur in Lect. 2. Nocturni de communi Confessoris non pont. *Deridetur iusti simplicitas &c.*

Angelis suis mandauit de te &c. Psal. 90. De auxilijs, protectione & dignitate Angelorum. Vita humana periculis multis obnoxia, eget Angelo tutelari. Angelorum custodia omnibus necessaria, ob infirmitatem & ignorantiam.

Festum SS. Simonis & Iudæ. 28. Octob.

H*Æc mando vobis vt diligatis inuicem.* Ioan. cap. 15. vide in Apparatu *Amor proximi.* Cui contrariatur, *Odium*, *Inuidia*, ibidem. *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit:* vide in Apparatu, *Patientia*, *Persecutio.*

Si mundus vos odit, scitote quia me &c. Ioan. 15. Amicis & discipuli Christi parum curandum mundi odium:

Mementote sermones mei, non est seruus maior Domino suo. Solatium afflictis affert Christi exemplum; & monitum.

Si non venissem & locutus fuissem eis &c. Culpa cuiusque est, non vti medijs in statu suo ad salutem necessarijs.

Mundus me odit, quia ego testimonium per bibeo. Veritas correptionis odium parit, improbis & superbis.

F. *Sanctorum omnium.* 1. Nouemb.

B*Eati pauperes spiritu*, Marci c. 5. Mundus ponit suam beatitudinem in diuitijs, & honoribus, Christus in paupertate & contemptu mundi: vide in Appar. *Beatitudo vera*, *Abnegatio mundi*: contra, *Auaritia*, *Superbia*, ibid. *Beati qui lugent*, v. Pænitentia. *Beati misericordes*, vide *Liberalitas*, *Eleemosyna &c.* ibid. *Beati pacifici*, v. Pax. *Beati qui persecutionem patiuntur*, v. *Persecutio*, *Odium &c.*

Beati qui persecutionem patiuntur &c. Hinc Beatitudo cælestis contraria lege obtinenda, quam mundana.

F. S. *Andreæ Apostoli* 30. Nouemb.

V*Enite post me.* Quanta felicitas abnegare mundum & sequi Christum: Vide in Apparatu, *Abnegatio*, *Obedientia*, & alias virtutes hominis Christiani. *Faciam vos fieri piscatores hominum.* Tales hominum piscatores sunt qui alios hortatione & exemplo docent, & ad salutem adiuuant: vide in Apparatu, *Exhortatio*, *Zelus animarum*. Denique amor Crucis in S. Andrea cruci affixo, v. *Persecutio*, *Tribulatio*, *Amor Dei*.

Ambulans iuxta Mare &c. Matth 4. Mare tribulationis sæpè optima dispositio ad conuersionem & salutem.

Venite post me & faciam vos fieri piscatores hominum. Filius Dei omnes ad se trahere venit ex retinaculis mundis per se & alios. Inuitamur omnes ad arborem crucis ad carpendos fructus salutis. Explicanda retia zelosæ charitatis ad animas capiendas.

F. *Conceptionis Immaculatæ B. V.* 8. Dec.

L*Iber generationis Iesus Christi &c.* Matthæi 1. Non possumus esse amici, aut imitatores Virginis immaculatę nisi per castitatem, & puritatem à macula peccati: vide in Appar. *Castitas*,

stitas, *Baptismus*, *Peccatum*. De Immac. Conceptione, & cultu Deipar. Vide aliqua in Theolog. Trip. *Tom. 1. pag.* 137.

Psal. 19. *Opus grande est non enim homini præparatur habitatio sed Deo*. Omnes suos thesauros & perfectiones Deus impendit Deiparæ Virgini, tamquam suo throno, & habitaculo.

Sanctificabit tabernaculum suum altissimus. Ps. 45. Tabernaculum Marianum soli Dei Filio summo Sacerdoti sacratur.

Inimicitias ponam inter te & mulierem, *Gen.* 2. Sola Virgo Maria noua Eua serpentis morsum euasit, tam originalem, quam actualem.

F. S. Thomæ Apost. 21. Decemb.

THomas vnus ex duodecim non erat cum eis quando venit Iesus, Ioan. c. 20. Quam periculosum est abesse à consortio fidelium in templo, concione, sacro &c. vide in Apparatu, *Ecclesia*, *Exhortatio*, *Eucharistia*. Et contra Hæreticos, v. in Theol. Trip. *Tom.* 1. notas veræ Ecclesiæ pag. 32. &c. & de Sacramento Eucharistiæ & Sacrificio Missæ ibid. 6. *Beati qui non viderunt*, *& crediderunt*: vide in Apparatu, Fides, & Eucharistia: in his Christus feliciter creditur, etsi non videatur.

Venit Iesus Ianuis clausis. Ad Apostolos clausis ianuis intrauit in cor tamen Sancti Thomæ intrare noluit, nisi illud aperiret, quia hominis libertatem conseruare volens, non illi violentiam adhibet.

Pax vobis. Iusti in medijs quoque tribulationibus pacem habent.

Dicit Iesus Thomæ, noli esse incredulus sed fidelis Ad fidem igitur etiam pia voluntas concurrit. Requiritur fides viua, & operatiua ad salutem non sufficit mortua.

Beati qui non uiderunt & crediderunt. Magnum hinc nobis solatium qui credimus non per sensum sed per intellectum.

F. S. Stephani Protomartiyris 26. Decemb.

ECce ergo mitto ad vos Prophetas & Sapientes, & ex illis occidetis. Matth. c. 23. Boni & sancti homines sunt qui præcipuè à malis persecutionem sustinent: vide in Apparatu, *Persecutio*, *Tribulatio*; *Odium*. Sed illæ tribulationes sunt claues cæli. Hinc Stephanus cum lapidaretur dixit, *Ecce uideo cælos apertos*, *& Iesum stantem*: vide in Apparatu, *Beatitudo*, *Gloria cælestis*, *Benignitas diuina*.

Ecce nideo cælos apertos. Iustus patiens iucundum Deo & cælo spectaculum est. Et vicissim solatium iustis patientibus Christum habere spectatorem, & remuneratorem.

Lapidabant Stephanum inuocantem & dicentem. Lapid bus & malleis afflictionum aptari debemus ædificio cælesti.

F. S. Ioannis Euangelistæ 27. Decemb.

COnuersus Petrus uidit illum Discipulum quem diligebat Iesus. Quare Iesus Ioannem tantopere diligebat? Propter Ioannis singularem Castitatem, Humiltatem, Zelum Apostolicum, Amorem erga Christum: sicut enim ignis ignem excitat, ita amor amorem: Vide in Appar. illas Virtutes, & vitia illis opposita, vt *Luxuriam*, *Superbiam*, *Acediam*.

PARS

PARS TERTIA SVMMA DOCTRINÆ CHRISTIANÆ

P. Petri Canisij Soc. IESV

Cum breui Elucidatione, & selectis Exemplis nunc primum adiectis.

PRÆFATIO, & notitia operis.

Ostquam præcedentes Tractatus pœnè ad calcem adduxi, visum est multis ad subsidium animarum, à nobis vnicè intentum, plurimum conducere, si huic operi adiungeretur ipsa Doctrina Christiana breui expositione & exemplis illustrata: vt hac opportunitate iam commoda Curatores animarum ad Doctrinæ adeò necessariæ frequentem explicationem facilius inducantur. Eoque magis quod simul in eodem Libro adiunctas habeant Controuersias Fidei, Theologicas resolutiones, atque Apparatum selectæ materiæ: quæ omnia ad singulas Doctrinæ Christianæ partes doctè accuratèque exponendas, ac probandas subsidium optatissimum suppeditant.

Vt igitur huic opportunitati, & amicorum votis operam meam accommodarem, reliquo Operi hanc Doctrinæ Sacræ Elucidationem adiungere decreui, non sine auxilio quorundam Theologorum huius Collegij Louaniensis, qui ad hoc animarum subsidium operam, exempla quædam opportuna seligendo, promptissima voluntate obtulerunt: in hoc imitati non tantum Bellarminum summosque Theologos, sed ipsum quoque Sanctum Augustinum, qui inter sublimes rerum diuinarum commentationes sibi decorum existimauit de Catechizandis rudibus *tractatum vtilissimum elaborare.*

Assumpsi autem præ cæteris hac expositione elucidandum Catechismum P. Petri Canisij Societ. IESV Theologi eximij, tum propter dilucidum eius ordinem & breuitatem, tum propter communem vsum atque approbationem; quam in Republica Christiana passim obtinuit. Nam, vt alia prætercam, tam Ferdinandus Imperator, quam Philippus Rex Hispaniarum, hunc vnicum Canisij Catechismum in suis ditionibus prælegendum sua auctoritate aut publico diplomate proposuerunt. Et vsus ipse etiamnum docet quanta verborum energia, quanta soliditate Doctrinę, quamque perspicua prę cęteris breuitate totam Doctrinę Christianę Summam complectatur.

Pro vsu autem adiunctę à nobis expositionis: Aduerte primò, pro meliori distinctione, ipsum Catechismi contextum siue Quęstionem & Responsionem seorsim imprimi, & post modicum spatium, Expositionem cum exemplis singulis pœnè Catechismi quęstionibus subiungi, vt vna cum quęstione, quę explicatur, ipsa quoque expositio ante oculos habeatur; quod in nullo hactenus Catechismo factum reperimus.

2. *Aduerte, ex peculiari delectu aliquas quęstiones prę alijs fusiùs illustrari, eo quod ad mysterium aliquod fidei exponendum, vel mores formandos plus momenti habeant, aliquas verò breuius perstringi, quia vel earum doctrina spectat ad quęstionem principalem, quę explicatur, vel quia in alia Catechismi parte magis appositè elucidantur, non enim debent de singulis semper quęstionibus exempla proferri.*

3. *Quamuis sępè de vna quęstione plura exempla apponantur, necesse non est vt Catechista omnia simul producat, sed poterit seligere vnum vel alterum quod pręsentibus magis conuenire iudicabit.*

4. Nar-

4. *Narratio exempli, similitudinis, aut sententiæ quam selegit, vt maiori cum gratia, facundia, & arte proponatur, plurimum conducet expendere singulas exempli partes & circumstantias*, quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando, &c. *Iuxta praxim supra traditam in fine Apparatus ad Doctrinam Sacram.*

Praxis tradendi Doctrinam Christianam.

PRimò, debet Catechista ex maturioribus statuere vnum vel alterum syndicum, qui pueros aduenientes suis locis ordine constituat, & in modestia ac silentio contineat.

II. Hora audita, & dato per campanam signo, Catechista stans in medio populi sui, ex vtroque latere secundum sexum discreti, sicut ab omnibus videri & audiri facilè possit, formabit signum Crucis vernaculè; & dum procurat vt omnes se præeuntem clara & distincta voce sequantur, cauebit ne quis verba sua vel anteuertat, vel iusto serius subsequatur.

III. Curabit deinde per vnum à se designatum, & in medio flectentem clara voce recitari orationem Dominicam vernaculè, cuius verba cæteri per partes distinctè repetent: hoc enim modo mysteria fidei facillimè memoriæ mandantur tam à paruulis, quam à maioribus natu, qui alio ferè modo ea addiscere erubescunt.

Tum iterum efformabit crucem, vt suprà.

IV. Primum horæ quadrantem dabit petendis quæstiunculis facilioribus, potissimum de ijs quæ scitu necessaria sunt necessitate medij, vt Deum esse vnum in Natura, trinum in Personis, Remuneratorem nostrorum operum, ac Filium Dei esse nostrum Mediatorem ac Redemptorem. Deinde necessaria necessitate Præcepti, vt Symbolum Apostolorum, decem Præcepta, septem Sacramenta, vnaquaque vice vnum punctum accuratè enucleando, & identidem idem repetendo varijs modis & formulis vt altius inhæreant, errantes suauiter corrigendo, balbutientes iuuando, omnes pro merito laudando: neque de facili quemquam corripiat, ob ignorantiam, nisi ortam ex supina negligentia.

V. Secundo quadrante quæstiones proponat paulò difficiliores, easque fere desumptas ex ea lectione quæ Dominica proximè præcedenti publicè recitata, & explicata fuit.

Tum iubebit ex modestioribus, doctiorem aliquem clara voce pronunciare Exemplum, quod præcedenti Dominica Catechista attulit ad Lectionis explanationem.

VI. Tertio quadrante, iubebit binos vel plures ex aduerso stantes in medio Catechismi, & si fieri possit, loco etiam eminentiori, clarè pronunciare de memoria lectionem ea die explicandam.

Mox Catechista lectionem iam recitatam clarè & breuiter explicabit sermone facili, & ad parui sui auditorij captum accommodato, idem sæpiuscule alijs, atque alijs verbis repetens, adhibitis breuibus subinde interrogationibus, & responsionibus vt maiorem sibi conciliet attentionem.

VII. Quarto quadrante, vnum aut alterum producat exemplum selectum, quod tragicè quidem, & cum emphasi, sed vulgari sermone & phrasi pueris accommodato narrabit: postea præmonebit, se proxima vice visurum quis narratum Exemplum optimè retinebit.

VIII. Post hæc iterum formabit crucem, iubebit legi salutationem Angelicam, vel Symbolum Apostolorum, &c. per vices; vt hoc modo omnes, qui adueniunt, ea addiscant. Concludet ipse omnibus iterum præeundo in formanda cruce, vt dictum supra. Postea pueros sine tumultu binos vel ternos ex ordine dimittat.

Aduertat autem ne Catechismus spatium horæ excedat, cum fructus temporis diuturnitate sæpius vel tollatur, vel minuatur.

IX. Singulis quos interrogauit præmiolum aliquod vel notam elargiatur statim, vel his deficientibus eorum nomen in librum referat vt postea præmio afficiantur: & adiungat ad bona responsa subinde encomium aliquod: mirum enim quantum etiam pueri laude animentur.

Oblata opportunitate sæpius inculcet obligationem quam habent Parentes vt mittant prolem ad Catechismum, vt Domini mittant seruos & ancillas, Ludimagistri scholares, Magistratus sibi subiectos, præsertim pupillos & orphanos; ac sæpius visu venire, vt quando hac in parte officio suo desunt, & ipsi grauiter peccent, & illos quorum curam gerunt, peccatis & erroribus exponant.

Obligatio Curatorum.

VT autem ipsi Curatores animarum intelligant quanta ipsis obligatio incumbat ad plebem sibi commissam Doctrina Sacra instituendam, audiant ea de re Decretum Concilij Tridentini Sess. 5. cap. 2. *Archipresbyteri, Plebani, & quicumque Parochiales vel qui alias curam animarum habentes Ecclesias quocumque modo obtinent, per se vel alios idoneos, si legitimè impe-*

impediti fuerint, diebus saltem Dominicis & Festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua & earum capacitate pascant salutaribus verbis; docendo quæ omnibus scire necessarium ad salutem, annunciandoque eis cum breuitate & facilitate sermonis Vitia quæ declinare, & Virtutes quas sectari oportet, vt pœnam æternam euadere, & cœlestem gloriam consequi valeant. Id verò si quis eorum præstare negligat, etiam si ab Episcopi iurisdictione quauis ratione exemptum se esse prætenderet; etiam si Ecclesiæ quouis modo exemptæ dicerentur, aut alicui Monasterio, etiam extra Diœcesim existenti, forsan annexæ, vel vnitæ, modò re ipsa in Diœcesi sint; prouida pastoralis Episcoporum solicitudo non desit, ne illud impleatur, *Ieremiæ Thren. cap.4.* Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Atque Episcopis ibidem demandatur, vt qui post admonitionem trium mensium spatio muneri suo defuerint, ad illud exequendum, si necesse sit, per Censuras Ecclesiasticas, aut alias ad Episcopi arbitrium cogantur. Idemque de explicanda Doctrina Christiana singulis Dominicis, & Festis Solemnibus sub graui obligatione iterum denunciatur in Trident. *de Reformat. Sess. 24. cap.4. his verbis.*

Ijdem etiam saltem Dominicis, & alijs festiuis diebus pueros in singulis Parochijs (Vide Constit. Pij V. Ex debito. 1571. *quam ampliauit Gregorius XIII.* 30. *Octobris* 1572. *) fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & parentes diligenter ab ijs, ad quos spectabit, doceri curabunt, & si opus sit, etiam per Censuras Ecclesiasticas compellent: non obstantibus priuilegijs & consuetudinibus. In reliquis, ea, quæ de prædicationis munere Sess.5. cap.2. de Refor. sub eodem Paulo III. decreta fuerunt, suum robur obtineant.*

Quod si ad hoc munus explendum Curatores animarum seuerissimis Conciliorum Decretis vbique adstringantur, quantò magis ea obligatione vrgentur illi qui in partibus Hæreticorum Pastoris officio funguntur. Facilè enim inserent Hæretici teneris puerorum mentibus errorum suorum semina nisi prouida veri Pastoris cura, & institutione præueniantur. Inficient paulatim incautos plebis incultæ animos falsæ doctrinæ veneno mortifero, nisi, contra illud virus, Doctrinæ Christianæ antidoto muniatur. Cumque pedetentim hæc pestifera lues occultè irrepserit, ignaros tenellæ ætatis animos infecerit, & cum adolescentibus error, & ignorantia sensim adoleuerit, tum demum deprehenditur per longam incuriam morbus incurabilis, & cui frustra sanioris Doctrinæ medicina admouetur. Ne igitur Curatores animarum hanc gregis sui ruinam serò lugeant, & neglecti officij rationem in districto Dei iudicio reddere cogantur, ad hoc curam ac cogitationem suam seriò adijciant, vt à teneris annis commissum sibi populum in Doctrinæ Christianæ mysterijs, ac Dei timore constanter erudiant: quo fiet vt animas pretioso Christi sanguine redemptas ab interitu conseruent, & amplam sibi in cœlo laboris sui mercedem acquirant.

INDEX CAPITVM

Summæ sequentis.

SVMMA DOCTRINÆ CHRISTIANÆ.

CAPVT I.

De Fide & Symbolo Apostolorum.

QVÆSTIO.

Quis dicendus est Christianus atque Catholicus?

RESP. Qui Baptismatis Sacramento initiatus, *Iesu* Christi veri Dei atque hominis salutarem doctrinam in eius Ecclesia profitetur: neque Sectis vel opinionibus vllis ab Ecclesia Catholica alienis adhæret.

Expositio.

SVmma dignitas est habere nomen veri Christiani. Quia per Baptismum, & Fidem Christianam homines fiunt filij Dei, & hæredes regni cęlestis. *Quotquot autem receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri*, Ioan. 1.

S. Augustinus lib. de Catechizandis Rudibus *cap.* 16. comparat veros Christianos cum optimo Tritico, & falsos cum Palea, quæ quamuis ad tempus cum tritico permixta sit in Area, id est, in Ecclesia, non erunt tamen simul in Horreo, id est, in Cœlo. Non, inquit, sibi blandiantur quod in Area possunt esse cum frumento Dei, quia in Horreo cum illo non erunt, sed igni debito destinabuntur.

Exemplo illustri patet, quanta sit Virtus in doctrina veri Christiani, ex facto S. Dominici, qui cum diu disputaret pro Christiana Religione, contra hæreticos Albigenses, tandem conuentum est, vt libellus S. Dominici, & alter libellus Albigensium pro experimento veræ doctrinæ in ignem proijceretur. Et ecce, libellus partis hæreticæ statim comburitur, libellus verò doctrinæ Christianæ non tantum ab igne non læditur, sed etiam ex igne longè prosilijt. Et cum secundò ac tertiò in ignem proiectus fuisset semper in virtute veræ ac Christianæ doctrinæ illæsus permansit. Ita fusius tradit S. Antoninus in Chronico *par.* 3. *tit.* 19. *c.* 1. & Surius *S. August.*

Tantam quoq; *Virtutem*, ac robur suppeditat nomen *Christiani*, vt S. Blandina Virgo cum inter acerbissima tormenta inclamaret, *Sum Christiana*, nullum doloris sensum passa fuerit, imò visa est inter summas delicias versari, vt refert Euseb. in Historia Eccles. lib. 1. cap. 5.

Tantus *honor* est nominis Christiani, vt S. Ludouicus Rex Galliarum solitus fuerit dicere, se in nulla parte Regni sui tantum honoris vnquam accepisse, quantum Possiaci. Quia nempè ea in vrbe Baptismo initiatus Christiani nomen accepit, ideoque profitebatur se summo cum lætitiæ sensu præ cæteris omnibus in ea vrbe commorari, vti per Belleforestum in eius vita narratur.

Hinc Reges Galliæ nomen *Christianissimi*, & Reges Hispaniæ nomen *Catholici* pro summi honoris titulo à Sede Apostolica acceperunt, & hactenus semper retinuerunt.

Hæretici verò, etsi vocentur Christiani, quia in nomine Christi Baptismum susceperunt, non sunt tamen Catholici: quia *Sectis & opinionibus ab Ecclesia Catholica alienis adhærent:* exempli gratia negant Missam, cultum Sanctorum, & alia puncta fidei, quæ contra hæreticos probantur suprà *de Controuers. Fidei par.* 1. *tract.* 2. *pag.* 67. 69. *&* 74.

Q. *Quod signum hominis Christiani?*

RESP. Signum Sanctæ Crucis, quod formatur hoc modo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen.

Expos. Signum Crucis docet nos vnum esse Deum: quia dicimus, *In nomine*, non verò in nominibus. Et tres esse personas diuinas, quia additur nomen trium personarum, *Patris*, *& Filij*, *& Spiritus Sancti*. Deinde manum demittendo à fronte ad pectus, profitemur secundam personam scilicet Filium Dei pro hominum salute descendisse in vterum B. Virg. Mariæ. Postremò transferendo manum à sinistra ad dexteram, declaramus per Christum nos translatos esse à maledictione ad benedictionem. Hæc Mysteria scire & credere omnibus adul-

adultis necessarium est ad salutem necessitate medij, sic vt ignorantia non excuset. *Vnde cum prædicta praxi formandæ Crucis valdè aptè doceri, & retineri possunt.*

Signum Crucis est Armatura hominis Christiani, vt exemplo declaratur. Constantinus Imperator ad Christianam fidem conuersus circa annum Christi 312. à Maxentio tyranno cladibus varijs affectus est: & postea à Licinio Imperatore circa annum 318. Cum autem diuino auxilio fretus cum paucis copijs hosti potentissimo occurre pararet, virtute salutiferæ Crucis ab imminenti periculo liberatus fuit. Nam supra eius copias lucidissimum Crucis signum in aere apparuit, & vox de cęlo audita est, *In hoc signo vinces*, cuius præsidio munitus præclaram victoriam ab hostibus reportauit: In cuius rei memoriam deinceps signum Crucis suis vexillis inscribi curauit. Baronius tom. 3. ad annum 312. & 318.

Refert S. Gregorius l. 3. Dial. c. 7. quemdam Iudæum nocte ingruente vrbe exclusum, in vetusto Appollinis templo pernoctasse. Hic à tenebricosa dæmonum caterua circumcingitur. In his periculis misero Iudæo nulla spes auxilij affulget. Tandem occurrit Christianos solitos aduersus pericula se Crucis signo munire. Signat igitur se signo Crucis, & ecce tota dęmonum turba ex templo in fugam agitur, exclamans, *Vas vacuum, sed signatum.*

Geneuam versus Catholicus cum hæretico iter agebant: orta subita tempestate cum tonitru & fulgure, Catholicus de more sese identidem cruce signabat: hæreticus verò per iocum & ludibrium percunctatur, an Catholicus se signando muscas abigeret. Sed Deus non irridetur: horrendo statim fragore crucis contemptorem fulmen è dubibus lapsum extinxit, Catholicus qui eius lateri adhærebat incolumis permansit. Florimon. l. 8. c. 4. §. 1.

Q. *Quibus de rebus primum docendi sunt Christiani?*

RESP. De Fide, Spe, Charitate, Sacramentis, & officijs iustitiæ Christianæ.

Q. *Quid est Fides?*

RESP. Donum Dei, ac lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur omnibus quæ Deus reuelauit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit: siue scripta illa sint, siue non sint.

Expos. Fides debet esse integra: quia qui peccat in vno factus est omnium reus. Sicut nauis, quæ in cæteris integra est, si vnam rimam habeat, per eam submergi potest.

Hinc ergo erant huius temporis Libertini & hæretici, qui dicunt quemlibet Christianum in sua fide posse saluari, quod supra refutatur *Tom.* 1. in contr. p. 1. c. 3.

Quanta sit vis verę fidei singulari Exemplo declaratur. Anno Christi 471. Duo philosophi, quorum alter erat Ariana hæresi infectus, de fide acriter disceptabant. Tandem orthodoxo Philosopho visum est, relicta verborum contentione, virtute potius diuina fidei suæ veritatem comprobare; obtulitque Ariano, vt accenso igne luculento vterque in medias flammas descenderet, victor haberetur, qui in igne immunis persisteret. Hanc conditionem cum Arianus detractaret, orthodoxus fidei veritati confisus, ardentem rogum solus ingressus est, & inde cum Ariano illæsus, & intactis etiam vestibus disputauit: Baron. Tom. 6. anno 471. & Nicephor. Lib. 15. cap. 23.

Simile exemplum legitur in vita Sancti Patritij, qui vt Magum Fidei obsistentem conuinceret, iussit Benignum comitem suum collocari in domuncula ex aridis lignis & stipulis confecta, Magum ex aduerso in domo ex humido & viridi ligno erecta: iniecto vtrimque igne, Benignus penitus illæso, Magus cum tecto viridi continuò exarsit.

Huc facit exemplum S. Gregorij Thaumaturgi, qui virtute fidei montem è suo loco transtulit, & plura in Martyrum vitis prodigia. Vide supra in Apparatu, Ver. *Fides.*

Vide etiam obligationem ad Professionem externam Fidei, sine restrictione pure mentali, &c. supra *Tom.* 2. *par.* 2. *tract.* 6. *pag.* 180.

Q. *Quæ summa est Fidei seu omnium credendorum?*

RESP. Symbolum Apostolorum, in duodecim distinctum articulos.

Expos. Symbolum Apostolorum quiuis Catholicus scire & credere tenetur: & peccant parentes filios suos illud docere negligant. Est enim norma fidei, qua Christi fideles ab infidelibus distinguuntur, Sicut per tesseram & Sacramentum militare Imperator proprios milites ab alienis discernis, & dignoscit.

Præclarum in hoc genere est exemplum S. Petri Martyris ex illustri Ordine S. Dominici. Cùm natus esset ex parentibus Manichęorum hæresi infectis, ab ipsa tamen quasi infantia contra hæreses pugnauit. Dum puer

septem annorum scholas frequentaret, à patruo hæretico interrogatus, quid in scholis didicisset: respondit intrepidè se Christianæ fidei Symbolum didicisse. Et quamuis multis Patris, Patruique blanditijs, & minis tentaretur, nunquam potuit ab illa fidei constantia & Symboli professione dimoueri. Huius Professionis magnam illi Dominus coronam præparauit. Cum enim postea factus Religosus, magno ardore fidem & pietatem prædicaret, Deumque sæpè rogaret vt pro ea posset vitam profundere. Ecce tibi Mediolanum redeuntem hæreticus Sicarius ex insidijs aggressus est, & stricto mucrone eius capiti repetitis ictibus lethale vulnus inflixit. Ille verò, in ipso mortis articulo, consuetum fidei suæ scutum assumens, Symbolum Apostolorum quod à pueritia constanter tenuit, magno animi gaudio recitauit, & cum ea tessera ad perpetuam constantiæ palmam in cęlum migrauit, vti patet ex Breu. Rom. 29. Aprilis.

Q. *Qui sunt illi duodecim articuli?*

Resp. Hi videlicet:

1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.
2. Et in *Iesum* Christum filium eius vnicum, Dominum nostrum.
3. Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.
4. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.
5. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.
6. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.
7. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.
8. Credo in Spiritum Sanctum.
9. Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum comunionem.
10. Remissionem peccatorum.
11. Carnis resurrectionem.
12. Et vitam æternam, *Amen*.

Q. *Quid sibi vult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem?*

Resp. Ostendit primam in Dietate personam, Patrem scilicet cœlestem & æternum, cui nihil factu impossibile sit, vel difficile, qui cœlum & terram, visibilia simul & inuisibilia cuncta ex nihilo produxerit, & producta vsque conseruat, & gubernat summa bonitate, & sapientia.

Expos. Omnipotentiam suam Deus vel maximè ostendit, creando, seu, è nihilo producendo totum hoc vniuersum, idque sine labore, sed solo nutu, & imperio voluntatis. *Dixit enim, & facta sunt omnia, mandauit, & creata sunt. Psalm.* 148. Hanc Dei omnipotentiam (vt refert Polidorus) insigniter edoctus est Canutus Angliæ Rex, qui ob magnam suam potestatem arrogantior, sedili in tumidi maris littore posito, ipsum mare sic allocutus est: Mare tu regni mei pars es, ego tibi impero, tu mihi volo obtemperes: vix verba protulerat, continuò intumescens mare impetu in Regem facto è solio illum in terram deiecit: Ad se reuersus auream hanc protulit sententiam: *Vana est omnium Regum potestas; solus Deus omnipotens*: & corona Cruci imposita pietatis postea, ac modestiæ cultor extitit egregius. *Polyd. Virg. ex Chronic. Germanorum.*

Aliud exemplum diuinæ potentiæ notius, & illustrius patet *Exodum capit.* 7. Quando Deus per Moysem debellauit Regem Pharaonem conuertendo virgam in serpentem, & omnes aquas in sanguinem, & diuidendo mare rubrum, dum populus Dei transiret, AEgyptios autem omnes maris fluctibus obruendo. *Ibid.* etiam *Exod. c.* 14.

Si coram adultis doctrina sacra exponatur, poterit Dei existentia & potentia doctè demonstrari ex rebus creatis, per argumenta superiùs tradita in Controuer. *Part.* 1. *c.* 1. Vel per exempla ex Apparatu, verbo, *Benignitas Dei*.

Q. *Quid verò secundus articulus*: *Et in Iesum Christum filium eius?*

Resp. Commonstrat secundam in Deitate personam, *Iesum* Christum scilicet, filium Dei naturalem, vnicum illum, ab æterno genitum, & Patri consubstantialem, Dominum ac Redemptorem nostrum, vt qui nos perditos liberauit.

Expos. Augustissimum nomen *Iesu* in amore & veneratione habendum docuit Apostolus Paulus ad Philip. 2. v. 9. *Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genuflectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum.* Sed an etiam vtile est nomen illud inuocare in angustijs suis? Multò maximè: Refert Athanasius *in vita Sancti Antonij* 17. *Ianuarij*. S. Antonium, inuocato solo *Iesu* nomine, non semel integram dęmonum cohortem fugasse. Simile exemplũ refert P. Petrus Ribadineira in vita S. Ignatij,

Societatis *Iesu* Auctoris, *Lib.* 5. *Cap.* 9. his verbis: Dormientem Ignatium strangulare diabolum voluisse Romæ anno 1541. audiui: Guttur eius quasi manu iniecta præfocare conatus est, tam fortiter vt nullo conatu posset Ignatius *SS. Iesu* nomen inuocare: sed cùm neruos omnes intenderet, vim vi repellens in suauissimam vocem tandem erupit, Iesumque inclamauit; qua voce diaboli conatus repulsus est. Porrò ex contentione Ignatius, quod postea vidimus, per dies aliquot raucus omninò & sine voce fuit.

S. Bernardinus ex ordine S. Francisci nominis *Iesu* summus cultor fuisse legitur.

Sed qui concipi potest *Iesum* Christum esse verum Filium Dei Patris, & ab illo per veram genarationem procedere? Id facilè colliges ex sequenti similitudine: Deum quis speculum intuetur, illicò producit imaginem adeò sibi similem, vt nullum possit inueniri discrimen: quæ imago sine vllo labore, sine instrumento, in ictu oculi momentoque formatur. Pari modo Deus Pater oculo intellectus speculum diuinitatis suæ ab æterno intuitus, statim imaginem sibi ipsi simillimam formauit, & hæc imago est Filius. Sed dum nos in speculo producimus nostri imaginem, illa imago non vocatur noster filius; cur magis diuina imago vocatur Dei Filius? Ideò scilicet, quia Deus huic suæ imagini, totum esse suum totamque naturam contulit, quod nos intuendo facere non possumus. Si opus sit, plura de Christo dabit Apparatus supra, verbo, *Christus*.

Q. *Quid porro tertius: Qui conceptus est de Spiritu Sancto?*

RESp. Mysterium proponit Dominicę Incarnationis. Quia idem Dei filius de cęlis descendens, humanam naturam assumpsit: sed modo singulari prorsus, vt qui conceptus fuit sine patre, ex virtute Spiritus Sancti, & natus ex Maria Virgine illibata.

Expos. Mirabilem hanc Christi in vtero Virginis Conceptionem, partumque virgineum & illęsam Deiparę virginitatem ante partum, in partu, & post partum, iam olim à Prophetis prędictam non vno loco testantur Scripturę. Isaię 7. vers. 14. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, &c.*

Et verò quamuis hęc verba de Mysterij veritate dubitare non sinant, tamen voluit illam Deus aliquando triplici miraculo certissimam reddere. Hęrebat dubius in re certissima magnus Theologiæ Doctor ex Ordine S. Dominici, proposita sibi non fidei, sed rationis difficultate, qui fieri posset vt Maria Mater esset, & Virgo? multos annos hæc anxia fluctuatio viri animum occupauit, cùm tandem illi Magistrum misit Deus: quem putatis? Eximium fortassis Theologum? Minimè: sed humilem Fratrem AEgidium ex Ordine S. Francisci, qui hominis tentationem diuinitus edoctus, baculo, quo se sustentabat, terram pulsans his illum verbis anteuenit: Frater Prædicator; Maria, Virgo est ante partum: statimque candidissimum è terra ortum est lilium. Mox iterum percussa homo: Frater, Maria, Virgo est in partu, alterumque exortum est lilium. Dein tertiò terram feriens, Maria, inquit, etiam Virgo est post partum, simulque tertium prodijt lilium, quo viso miraculo Doctor Dominicanus omnem deinceps dubitationem libenbenter deposuit. *In vita S. AEgidij apud Surium 23. Aprilis.*

Similitudinem, si desideres, quæ mirabilem hanc claustri Virginalis ipso partu integritatem aliquo modo exhibeat: hanc habe: Sol effectum suum, calorem, & lumen producit per medium aliquod corpus vitreum, ita tamen vt vitrum integrum omninò maneat & illæsum; sic & Christus in hunc mundum prodijt ex vtero Virginis, hunc omninò integrum relinquendo & inuiolatum. Plura in Appar. V. *Deipara*.

Q. *Quid vero quartus: Passus sub Pontio Pilato?*

RESp. Mysterium tractat redemptionis humanæ. Nam idem verus Dei filius secundùm humanam illam naturam assumptam, extrema verè passus est pro nobis & peccatoribus omnibus redimendis. Vnde licet agnus esset sine macula, tamen sub Pontio Præside in crucem suffixus, in cruce mortuus, & sepultus fuit.

Expos. Seriem totius Christi Passionis, paucis his verbis contentam dabunt fusius Euangelistæ *Matth.* 17. *Marci* 15. *&c.* imò & Prophetæ, qui de Passione & morte Domini multa vaticinati sunt, vt Dauidem omittam, Isaiæ oracula tam clara sunt, vt rectè dici queat eum rem gestam potius exposuisse, quam futuram prædixisse. *Isaiæ cap.* 53. *& alibi.*

Sed si Christus Deus fuit: qui mori potuit. Verè mortuus est Christus, qui Deus erat & homo, secundùm humanam naturam: sicut rectè loquimur dum dicimus ille homo mortuus est: cum tamen anima, quæ altera hominis

pars est, mori non possit. Figura huius mysterij in Veteri Testamento fuit Isaac diuinam naturam representans, qui occisus non fuit, sed eius loco aries, qui humanam naturam referebat. *Vt notat S. Ambrosius in Psalm. 39.*

Sed age videamus quam gratia sit Passionis Christi memoria, de qua Albertus Magnus sic ait: *Simplex recordatio Passionis Dominicæ plus valet, quam si integrum annum ieiunaret quis in pane & aqua, vel si quotidie virgis & flagellis cœderetur vsque ad effusionem sanguinis.* Idem ferè reuelasse Deum Sancto cuidam Eremitæ testatur Ludouicus à Saxonia *de Vita Christi cap. 58.* SS. Gertrudi, Birgittæ, Mechtildi, Catharinæ, paria fere reuelata tradit Ludouic. Blosius *cap. 2. Montil. Spirit.*

Rem subinde prodigio confirmauit Deus. Seruiebat tyranno cuidam gentili captus quidam adolescens Catholicus, qui gemebundus & dolens regiam obibat, cum tamen liberalissimè haberetur, causam petit tyrannus; reposuit Dei seruus, stigmata Domini sui se in cor corde portare. Indignatus Tyrannus, experiar, inquit, num vera sint quæ dicis: Iubet itaque aperto Iuuenis pectore cor eius euelli, & bifariam secari: mirum dictum! apparuere in ipso corde, Christi Passionis instrumenta: rei nouitate attonitus Tyrannus cum suis ad Christi fidem conuersus est. *Cantiprat. lib. 1. cap. 25. Part. 8.*

Similia Christi Passionis instrumenta inuenta sunt in corde B. Claræ de Monte Falco, vt legitur in eius vita 17. Augusti. *Fasti Mariani ex Monum. Eccl. Mont. Falconis.*

Q. *Quid autem quintus: Descendit ad inferos?*

RESP. Mysterium Resurrectionis Christi complectitur, qui secundùm animam quidem Patres è limbo liberaturus descendit: tertio vero post mortem die, resumpto corpore, vi propria factus est rediuiuus.

Expos. Resurrectionem suam die post mortem tertia crebrò in Euangelijs legitur Christum prædixisse Matth. 13. *Oportet filium hominis pati, & tertia die resurgere.* Et Cap. 20 *Filius hominis tradetur ad crucifigendum, & tertia die resurget.* Figuram huius Resurrectionis habemus in Veteri Testamento, *Genes. 42.* In Iosepho qui è carcere ad regnum euectus, Christi post mortem ad suos reditum expressit. Et *Ionæ cap. 2.* in ipso Propheta Iona, qui tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, sepulturam Christi & tempus resurrectionis expressit; sicut ipse Christus exposuit, *Matth. 12. & Luc. 11.*

Sed nec post Christi tempora defuerunt figuræ huius resurrectionis. Septem erant germani Fratres sub Decio Imperatore à patre proditi, quia Catholici, & in specu conclusi, fame omnes enecandi. Mirum dictu, post aliquot secula viui comparuerunt, eo scilicet tempore quo surrexerat hæresis, quæ resurrectionem mortuorum negabat; ex his Fratribus vnus ciuitatem ingressus omnia videt mutata, pecuniam profert alimenti aliquid cæteris comparaturus, sed nec ipse nec moneta agnoscitur. Ad loci Episcopum, quin & ipsum Imperatorem Theodosium protrahitur, qui re prudenter examinata comperiunt septem illos fratres annis omnino 372. dormijsse. Paulò post omnes sacro epulo refecti pariter obierunt, & cum illis simul ista hæresis extincta est.

Exemplum aliud potest esse in Lazaro post quatriduum à Christo ad vitam resuscitato, & pluribus alijs. Quod Deo non est magis difficile, quam efficere vt ex semine quod in terra sepelitur flores & fructus exurgant, de quo plura infra *Art. XI.* de Carnis Resurrectione.

Q. *Quid sextus articulus. Ascendit ad cœlos?*

RESP. Mysterium affert gloriosæ Ascensionis Christi, vt qui post expletum Redemptionis nostræ opus, ad Patrem transiuit ex hoc mundo, & cœlos sua virtute Triumphator ascendit, atque in ipsa æterna Patris gloria super omnia est collocatus.

Expos. Christi gloriosa in Cœlos ascensio nobis describitur Actor. 1. *Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum, &c.* Et olim illam videtur vaticinatus Propheta Dauid Psalm. 46. *Ascendit Deus in iubilo, & Dominus in voce Tubæ.*

Hæc Ascensio in Cœlos, vti Christo gloriosa, ita illius grata & pia memoria hominibus salutaris est: Confirmat id Blosius hoc exemplo *tom. 1. de signis Eccles. lib. 5. cap. 2.* Nobilis quidam ethnicus iam pluribus annis iacuerat in lecto paralyticus, inuisit illum forte Christianus, narrauitque non omninò de sanitate desperatum, si spem poneret in Christo, eiusque nomen imploraret; cuius rei causa, imaginem ægro reliquit Christi ascendentis in cœlum. Ægrotus, hortante Christiano, maximo animi studio Dei nomen implorauit, rogauitque vt per gloriosam in cęlos ascensionem, posset è lecto sanus ascendere. Mirum dictu! multis aspicientibus repente è lecto sanus ascendit, & Christo nomen dedit: quo cognito Imperatore Cochinchinæ Legatos Macaum misit

qui

qui legis Christianæ prædicatores ad se acciperent, quo ipse & sui subditi veram Christi legem amplecterentur.

Q. *Quid septimus: Indè venturus est iudicare?*

RESp. Demonstrat extremum iudicij diem, quando Christus humana in carne visibilis rursus de cœlo descendet, ac tremendum aget iudicem omnium, proborum ac improborum, & reddet vnicuique secundum opera eius.

Expos. Sanctum Diuini huius & extremi Iudicij timorem conceperat S. Iob, de quo in Scripturis legitur Iobi 9. *Verebar omnia opera mea sciens quod non parceres delinquenti.* Et cap. 30. *Quid faciam cum venerit ad iudicandum Deus?* Sanctus Clemens Petri Successor de Beato Apostolorum Principe scribit, frequenter dicere solitum: *quis peccare poterit si semper ante oculos postremum iudicium ponat:* Quam lectionem adeò altè mentibus suis impressam voluerunt viri Sancti, vt semper postremum hoc iudicium sibi ob oculos ponerent, quo se à peccatis immunes seruarent. Sanctus Hieronymus de se ipso testatur ad Eustochium: *Quoties diem illum considero toto corpore contremisco: siue enim comedo, siue bibo, siue aliud quid facio, semper videtur mihi tuba terribilis sonare in auribus meis: Surgite mortui, venite ad iudicium.* Exemplum de adolescente quodam narrat S. Vincentius Ferrerius *Concion. 3. in Sexages.* Illum proposito sibi extremo iudicio, ita cohorruisse, vt repente ex timore omnes eius capilli instar senis canitiem contraxerint. Vide plura exempla supra in Apparatu v. *Timor Domini.* Et v. *Iustitia Diuina.*

Q. *Quid verò octauus. Credo in Spiritum Sanctum.*

RESp. Exhibet tertiam in Trinitate personam Spiritum Sanctum, qui ex Patre Filioque procedens, vnus verus æternusque Deus est, & regnat cum Patre & Filio, & proindè cum vtroque simul adoratur & conglorificatur.

Expos. Articulus hic exhibet Spiritum Sanctum cum Patre, & Filio eundem esse natura, non personalitate: vt clarè testatur S. Ioannes Apostolus, Ioann. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum sunt.*

Et verò bona non mediocria à Spiritu Sancto in homines descendunt. Exemplum est in adolescente ex studiosa iuuentute, qui ad monita salutaria surdus iacebat. Intempesta nocte virum videt maiestate vultus venerandum, Deum scilicet Patrem, qui illum æternæ damnationis reum denunciauit. Sub alteram noctem vir adest integra ætate crucem humeris baiulans, & sanguinem suum in faciem eius proijciens: hæc addens: *Erubesce, & thesseram damnationis cape, futuram salutis si maluisses.* Desperabat iam æger de salute: Fratris tamen suasu ad Spiritum Sanctum se conuertit, qui tertia nocte apparens misero scelerum veniam, & beatam mortem nuntiauit. *Ex Specul. Exempl. & Fast. Mar. in Fest. Pentecost.* Vide infra in Catech. cap. 5. ad finem de 7. donis Spiritus Sancti, & 12. fructus eiusdem.

Q. *Quid nonus articulus. Sanctam Ecclesiam Catholicam: & Sanctorum Communionem.*

RESp. De Ecclesia docet quatuor nobis credenda esse: Primum, Ecclesiam esse vnam, nimirum in vno Spiritu Christi Iesu, in vna fide, fideique & Sacramentorum doctrina, in vno capite ac rectore vniuersalis Ecclesiæ, Vicario Christi scilicet ac Diui Petri Successore. Secundo, hanc ipsam sanctam esse, quia tum à Christo capite & sponso suo, cui per fidem & Sacramenta coniungitur, & sanctificatur: tum à Spiritu Sancto perpetuo gubernatur. Tertiò, eamdem esse Catholicam seu vniuersalem, quia toto orbe diffusa, Christi fideles omnes omnium temporum comprehendit. Quartò & postremò, in hac ipsa Ecclesia Communionem esse Sanctorum, puta non eorum solum, qui in terris credentes peregrinantur, verum etiam qui carnis mortalitate exuti, vel regnant in cœlo, vel illic regnaturi, in igne purgatorio, suorum peccatorum sordibus expiantur. Qui quidem veluti vnius corporis membra, se inuicem iuuant mutuis officijs, meritis, orationibus: & sacrosancti Missæ Sacrificij Sacramentorumque Ecclesiæ virtutem participant.

Expos. In Sanctorum Communione fundantur Indulgentiæ ad quas dispensandas in Ecclesia esse authoritatem patet ex Scripturis: *Quæcumque solueritis super terram erunt soluta, & in cœlo.* Matth. 18.

Exemplum est in eo quod contingit S. Francisco, qui cum à Christo ad eius Capellam de Portiuncula, ipsius Virginis Mariæ instinctu, petijsset Indulgentiam plenariam omnibus qui istam Ecclesiam contriti & confessi subi-

rent. Annuit Dominus, mandauitque vt Vicarium suum Summum Pontificem ea de causa adiret, à quo huiusceṁodi Indulgentias impetraret, quas paulò post illi Honorius III. Summus Pontifex liberaliter indulsit: *In vita Sancti Francisci cap.*88.

Indulgentiarum vim & efficaciam hinc colliget: Confluebant ad orbis caput Romam ad Indulgentias lucrandas ex omni orbis parte non pauci; inter alios qui ex Slauonia aderant, mulier fuit, quæ dum in Patriam omnes iter & reditum parant, repentè moritur, suis apparet in via, & declarat se vi Indulgentiarum rectè cœlum petijsse, addens, si indulgentias lucrata non fuisset, multis annis se igne purgatorio fuisse torquendam. *Pedagog. Christ. de Indulg.*

Vnde qui Indulgentias, vel negligunt, vel contemnunt, non minus stulti sunt quàm ij, qui cum debita sua grauia facilè possent dissoluere ex ærario Regis aperto, id negligunt. Dum enim indulgentias lucramur, dissoluimus pœnas quibus per peccatum obnoxij eramus ex publico Ecclesiæ thesauro per indulgentias ex Christi & Sanctorum satisfactione nobis concessas.

De Indulgentijs fusius agitur suprà Tom. 2. in Resol. Theol. *part.*3. *pag.*171. *& seqq.*

Q. *Quid porrò decimus. Remissionem peccatorum?*

RESp. Offert præsentem Dei gratiam peccatoribus omnibus, ne quis de venia peccatorum suorum consequenda vnquam desperet, modò in Ecclesia perseueret Catholica, & ritè eiusdem Sacramentis vtatur.

Expos. Duo hic articulus comprehendit: videlicet non solùm remissionem peccatorum in Ecclesia Catholica reperiri, quod omnes Catholici admittunt, & passim extat in Scripturis; sed etiam in ea esse potestatem peccata dimittendi per Sacerdotes, quam Petro & Successoribus dedit Christus Matth. 16. v. 19. *Quodcumque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.* Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis.* Vnde deplorandum omninò est aliquos Christianos, medijs, quæ in Catholica Ecclesia repeririuntur, non perindè ac deberent, vti ad salutem. Nemo, vel qui læsus est, vel aduersa laborat valetudine dubitat ea adhibere remedia quæ sanitati restituendæ possunt conducere, quantò magis illi qui spiritualiter ægri sunt, & in peccatis suis hærent, deberent ea media adhibere quæ Dei sapientia ad curationem animorum, atque adeò ad vitam reparandam instituit, & in sua Ecclesia reliquit?

Porrò in Ecclesia per Christum indubitatam esse peccatorum remissionem declarat exemplum S. Mariæ Magdalenæ *Lucæ cap.* 7. & boni Latronis *Lucæ cap.* 24. Accedit exemplum Clodouæi Regis Francorum de quo in officio Ecclesiæ Tornac. legitur: Cum excitus fama Sancti Eleutherij Tornacum aduenisset, occultum gerens animi vulnus, seu peccatum mortale quod confiteri erubescebat: motus pijs Sancti Eleutherij monitis crimen profosis lachrymis fassus est. Sed cum dubius hæreret num crimen sibi esset condonatum, Sanctum Eleutherium rogauit vt pro se Deum deprecaretur, quo id sibi ad securitatem animi constaret. Postero die Eleutherio ad aram facienti adfuit Angelus, qui peccatum Clodouæo remissum nuntiauit. Vnde Rex Ecclesiæ Romanæ, cui recens se adiunxerat, dein acerrimus defensor exstitit.

Pro expositione Confessionis Sacramentalis contra Sectarios, vide argumenta suprà *Tom.*1. in Contr. tract. 2. c. 6. Casus ad eam pertinentes traduntur fusè in Resol. Theol. *Tom.*2. part. 2. c. 1. 2. & deinceps.

Q. *Quid autem vndecimus. Carnis resurrectionem?*

RESp. Mortuos ad vitam excitandos asserit, & nouissimum iudicij diem confirmat: Nam ante Christi tribunal in carne rediuiui omnes apparebimus, vt recipiat vnusquisque, prout gessit in suo corpore, siue bonum, siue malum.

Expos. Carnis resurrectionem tam Vetus quam Nouum Testamentum certam facit: illud quidem Iob cap. 19. *Et in carne mea videbo Deum saluatorem meum.* Hoc vero Ioan. cap. 5. *Qui bona fecerint procedent in resurrectionem vitæ, qui verò mala agerint in resurrectionem iudicij.* Sed qui fieri potest vt exustum corpus v. c. cineres qui in flumen proiecti sunt, reuiuiscat? Mirum id minimè videbitur, si Deum omnipotentem esse recolamus, qui si potuerit cœlum & terram è nihilo producere, cur nequeat corpus in fauillas redactum ad statum pristinum reuocare? cum hoc facilius sit quam illud. Et cum cernamus arbores ornatum suum, fructus, & vitam quasi in hyeme amittere, sed vere dein appetente, velut quadam resurrectione adueniente, erumpere folia, flores germinare, fructus producere, cur

ita

ita inquit S. Gregorius *Homil.* 28. *in Euangelio*. mortuorum corpora Deus nequeat ad vitam reducere?

Mysterij huius veritatem exemplo comprobat S. Gregorius Turon. *de glor. Confess. c.* 50. S. Seuerinus cum obequitans fortuitò à mespilo arbore grauiter percuteretur, illi maledixit, ipsoque momento arbor arefacta est. Post dies aliquot rediens, vidensque arborem aridam, orare cœpit Dominum: *Tu Domine in signum quod corpora nostra resurgent, præcipe vt reuiuiscat hæc arbor.* Mirum dictu! ipso momento arbor frondescere cœpit, & paulatim pristino vigori est restituta. Huc reduci possunt quæ dicta sunt de Resurrectione Christi ad huius Symboli *Art.* 5.

Q. *Quid demum postremus. Et vitam æternam?*

RESP. Fidei & virtutis Christianæ præmium beatam immortalitatem ostendit, vt certò sciamus, post hanc vitam superesse aliam longè diuersam, verèque securam, beatam, ac sempiternam, quæ credentibus & obtemperantibus Christo destinata sit.

Expos. Hanc vitam æternam, seu gloriam cœlestem certam faciunt passim sacri Codices, quanta verò ea sit non explicant, nec porro explicare possunt, vt fatetur Apostolus 1. ad Corinth. 2. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus diligentibus se.* Sed qua in re illa gloria seu vita æterna consistit? In eo potissimum quod similes Deo futuri simus in gloria, beatitudine & claritate. *Similes ei erimus quia videbimus eum sicuti est.* 1. Ioan. 2. Non minus quam ferrum ignitum, quod etsi ferrum maneat, magis tamen ignis apparet quam ferrum. Vel vt ait S. Cyprian. *de Singul. Cleric.* Sicut sol in specula apparens vero soli simillimus est, ita homo ad cœlestem visionem eleuatus Deo similis erit.

Gloriæ huius magnitudinem ipse dæmon aliàs mendax aliquando professus est F. Iordano Ordinis Prædicatorum, viro Sanctissimo. Interrogatus enim vbi foret lubentius? In cœlo respondit, idque vt faciem creatoris mei possem intueri: Lubentissimè enim vnus omnia omnium damnatorum tormenta subirem vsque ad diem iudicij, vt vel ad minimum temporis spatium Deum, & eius gloriam possem intueri. Rogatus dein aliquam cœlestis pulchritudinis cum terrenis rebus comparationem: frustra id quæri respondit dæmon, cum nihil omnino in terris sit, quantumcumque pulchrum, quod vel per speciem cum cœlesti illa beatitudine possit comparari: *Herold. in Promptuario exempl. Littera G. Rh. & alij.*

Q. *Quæ est summa omnium Symboli articulorum?*

RESP. Corde & ore confiteor Dominum Deum, quo nihil aut maius, aut sapientius, aut melius potest excogitari, eum & vnum in essentia seu natura diuina, & trinum in personis esse, vtpotè Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: ita vt hi tres vnum sint, vnus verus, æternus, immensus & incomprehensibilis Deus: ex quo, per quem, & in quo sunt omnia. Pater est Conditor vniuersorum, Filius Redemptor hominum, Spiritus Sanctus, Ecclesiæ, seu Christi fidelium sanctificator & rector. Igitur huic sanctissimæ & indiuiduæ Trinitati respondent Symboli tres præcipuæ: Prima, quæ de Creatione est, Patri; Secunda, quæ de Redemptione, Filio: Tertia, quæ de Sanctificatione, Spiritui Sancto accommodatur.

Q. *Quid est Ecclesia?*

RESP. Est omnium Christi fidem atque doctrinam profitentium congregatio, quæ sub vno & summo post Christum capite & Pastore in terris gubernatur.

Q. *Qui ab Ecclesia prorsus alieni sunt?*

RESP. Primùm Iudæi & infideles omnes, atque à fide apostatæ, deinde hæretici, ij scilicet, qui cum baptizati sint, contra Catholicam fidem cum pertinacia tuentur errorem. Prætereà Schismatici, qui à pace & vnitate Catholica ipsi segregant. Postremò qui à Communione Sanctorum, à participatione Sacramentorum, & ab Ecclesiæ suffragijs, diuinisque officijs per Ecclesiasticam potestatem legitimè excluduntur: vndè & Excommunicati dicuntur: Qui omnes à Christi corpore, quod est Ecclesia, seiuncti & alieni sunt, proindeque spiritualis vitæ ac salutis expertes manent, Satanæ mortique perpetuæ, nisi resipiscant, obnoxij. Ac vitandi quidem illi omnes Catholicis, sed imprimis hæretici, & scismatici, non minùs quàm pestes quædam exitiales, fugiendi ac execrandi sunt.

Q. Quæ

Q. *Quæ demum est simplex, breuis & recta fidei regula, quæ Catholici ab hæretici discernuntur?*

RESP. Ea est, Christi fidem atque Ecclesiæ auctoritatem integram profiteri, illudque ratum ac fixum tenere oportere, quod Ecclesiæ Catholicæ Pastores atque Doctores credendum definierunt. Cæterum si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi, inquit Christus ipse, sicut ethinicus & publicanus. Non enim habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluit habere Matrem.

Expos. Vnica est Christi Ecclesia, sicut *vnus est Deus, vna Fides, vnum Baptisma*, eaque Romana Apostolica, Vniuersalis, extra quam, sicuti durante diluuio, extra arcam Noe nullus emersit, ita nullus omnino saluari potest, vt præclarè S. Augustinus Lib. 4. de Symbol. ad Catech. cap. 13. *Si quis absque Ecclesia inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem.* Vnde Hæretici & Schismatici neque salui esse possunt, neque vera sunt membra Ecclesiæ, sed à S. Cypriano dicuntur membra putrida à corpore abscissa, & comparantur ramo ab arbore præciso, item radio, qui si à Sole seiungatur, deficit: & fluuio, qui si à suo fonte separetur, necesse est illum exsiccari.

Hanc Ecclesiam contra hostes suos semper Deus defendit, vt staret inconcussa veritas, *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Fridericus II. Imperator Schismaticus, Ecclesiæ Romanæ meditabatur exitium, scribebatque Pontifici Innocentio IV. propediem destruendam omnino Romanam Ecclesiam: reposuit illi Pontifex, breui illum, ni resipisceret, moriturum, & æterno igne puniendum. Ita euenit, nam paulo post à proprio filio Manfredo strangulatus fuit Anno Domini 1250. Ita ex Alberico refert Crispinianus, quamuis Pontificum hostis acerrimus, & ex his Bozius *Signo* 19.

De vera Ecclesia, & Hæreticis extra Ecclesiam, explicatio & exempla data sunt initio huius Capit. 1. ad Quæst. *Quis dicendus est Christianus? Quod eius signum? Quid est Fides? &c.* Argumenta 8. pro Ecclesia Romana vera & vnica, habes supra in Controu. part. 1. cap 2. & 3. &c. Item pro Pontifice, & alijs fidei Articulis contra Hæreticos, vide ibidem.

CAPVT II.

De Spe & Oratione Dominica.

Q. *Quid est Spes?*

RESP. Virtus est diuinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis & æternæ vitæ bona expectantur.

Q. *Vnde modum rectè sperandi & petendi discimus?*

RESP. Ex Oratione Dominica, quam Christus ipse Dominus & Magister noster ore suo sacrosancto tradidit & præscripsit.

Q. *Recita per partes Orationem Dominicam?*

RESP. Pater noster qui es in cœlis, Sanctificetur nomen tuum.
2. Adueniat regnum tuum.
3. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra.
4. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.
6. Et ne nos inducas in tentationem.
7. Sed libera nos à malo. Amen.

Q. *Quid sibi vult initium huius Orationis, Pater noster, qui es in cœlis?*

RESP. Præfatiuncula est quæ nos memores reddit summi beneficij quo Deus Pater per Christum nos sibi in filios adoptiuos, & hæredes cooptauit. Atque hoc dulci Patris nomine prouocantur, tum ad eum redamandum, tum ad precandum magna cum fiducia.

Q. *Quid explicat prima petitio. Sanctificetur nomen tuum?*

RESP. Proborum filiorum iustum & liberale desiderium. Hi petunt semper, & vbique in se alijsque promoueri cognitionem, timorem, honorem, amorem, & cultum æternæ maiestatis, & quidquid demum ad summi optimique Patris gloriam spectat.

Q. *Quid*

Q. *Quid secunda petitione agimus. Adueniat regnum tuum;*

RESp. Petimus gloriam regni cœlestis; æternæque felicitatis nobis donari, vt cito cum Christo in sempiternum regnemus.

Expos. Orationis huius præstantiam præ cæteris omnibus orationibus inde collige, quod ab ipso Christo Domino nostro facta sit: si enim picturas & alia manu facta eo maioris solemus æstimare, quo auctorem habent magis celebrem, quomodo hanc non æstimabimus orationem, quæ auctorem habet ipsum Deum?

Quanta autem sit huius orationis vis, & efficacia docebit nos hoc exemplum: Episcopus quidam in extasim raptus puerum vidit aureo hamo mulierem è profundo lacu expiscantem. Ad se reuersus cœpit ea, quæ viderat, ruminari; ad templum se conferens offendit, eundem paruulum sepulchro matris suæ insidentem & orantem rogatus puer quid ageret; respondit: orare se, & identidem recitare Orationem Dominicam pro anima matris defunctæ, cognouit ergo Episcopus hunc esse, quem aureo hamo piscantem viderat, hoc est, Matris animam ex piacularibus flammis per Orationem Dominicam liberantem, *Auctor Speculi Exempl. Titul. Defuncti Exemp.* 23.

In secunda Petitione, Regnum Dei quærere iubemur, iuxta dictum Christi Matth. 6. *Quærite primum Regnum Dei, &c.* Quæ fuerunt hoc diligenter adeo S. Ignatius de Loyola, & S. Nicolaus Tolentinas, vt legitur in eorum vita, vt continuò ferè ad Deum aspirarent cupientes dissolui hoc mortali corpore, & esse cum Christo. Peregrinamur enim hic omnes in terra, dum ad patriam perueniamus, quæ regnum Dei est quod his petimus. Pulchrum est quod legitur in hanc rem de Sancto Adriano apud Adonem Viennens. in *Martyr. 8 Sep.* Hic Sanctus etiamnum ethnicus videns Christianos maxima tormenta cum gaudio sustinere, ab illis petit, quodnam pro his præmium exspectarent? Reposuerunt illi, *Adueniet nobis regnum Dei.* Hæc audiens Adrianus suum etiam petijt in Christianorum numerum nomen referri, & post grauia tormenta ad regnum illud Dei illustris etiam Martyr euolauit.

Q. *Quid tertia, Fiat voluntas tua?*

RESp. Petimus diuinæ gratiæ nobis opem adesse, vt Patris voluntatem in terra, sicut Beati omnes in cœlos faciunt, syncerè, alacriter, & constanter adimpleamus.

Expos. Ad regnum Dei perueniet, qui voluntatem Dei fecerit, *Qui facit voluntatem Patris mei, qui in Cœlis est, ipse intrabit in regnum Calorum*: Matth. 7. Quare S. Gertrudis, vt legitur in eius vita, subinde trecenties sexagesies quinies hæc verba: *Fiat voluntas tua*, pijssimè iterabat, hocque gratissimum Deo fuisse sacrificium, ipsi Deus reuelauit. Vnde quodam tempore à Christo iussa eligere sanitatem aut morbum; respondit: *Vehementissimè desidero Domine non facias voluntatem meam, sed tuam.* Plura de hoc exempla leguntur supra in apparatum verbo *Obedientia.*

Q. *Quid quarta, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?*

RESp. Petimus suppeditari nobis, quæ ad vitam siue corporis, siue animi fouendam & sustentandam spectant, vt victum & vestitum, verbum Dei & Ecclesiæ Sacramenta.

Expos. Panem quotidianum sic rogantibus Deus elargietur vti promisit: *Quærite primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis:* Matth. 6.

Id aliquando miraculo comprobauit, vti legitur in vita S. Dominici *Lib.* 3. *cap.* 4. Cum domi nihil cibi esset, iussit hic vir sanctus Fratres mensæ nihilominus accumbere, & illi benedixit. Vix accubuerant, ecce ingressi duo Angeli eleganti specie singulis fratribus (erant numero centum) singulos candidissimos panes apposuerunt, quo facto exhibita reuerentia disparuerunt. Simile est exemplum quod legitur in Annal. Minorum P. Lucæ VVaddingi *Anno Christi.* 1219. Accumbente S. Francisco cum quingentis Fratribus, pari modo viginti Angeli succincti, panes & vinum ministrarunt. In Apparatu, V. *Benignitas Dei.*

Q. *Quid quinta, & dimitte nobis debita nostra?*

RESp. Petimus veniam ac remissionem peccatorum, paracti vicissim remittere, quod in nos alij peccauerint.

Expos. Si Proximo non dimittamus, neque Deus dimittit nobis peccata, vti Christus disertè asserit Matth. 6. *Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Et patet in Exemplo quod præclarè refertur in vita S. Nicephori apud *Henschenium*, 16. *Februarij.* Venit in odium Sapricij Sacerdotis Nice-

Nicephorus, hic sæpius tum per se, tum per internuncios dimitti sibi petierat, si quid peccasset, sed inexorabilis persistebat Sapricius. Postea capitur Sapricius, quia Christianus erat, & pro Christo tormentis admouetur. Ibat iam ad palmam Martyr Sapricius; per viam ad genua eius accidit Nicephorus veniam petens: sed iterum repulsam passus est; tandem Sapricius ceruicem præbere iussus, mortem turpi vita redemit, Christi fide eiurata, quo viso se Christianum proclamat Nicephorus, & coronam Martyrij quam Sapricius amiserat, iusto Dei iudicio, adeptus est.

Vide in Apparatu *Amor proximi*.

Q. *Quid penultima, Et ne nos inducas in tentationem?*

R Esp. Petimus in hac tanta vitæ imbecillitate diuina virtute fulciri, atque aduersus Mundum, Carnem, Dæmonemque defendi, ne quocumque modo tentationi succumbentes, peccato consentiamus.

Q. *Quid septima & postrema, Sed libera nos à malo?*

R Esp. Petimus Dei benignitatem, qua ipse nos liberet, & vindicet à miseria tum corporis, tum animi, siue in hac vita, quoad saluti nostræ congruit, siue in futura. Et additur: *Amen*, hoc est, fiat, siue fiet, vt spem desideriumque monstremus accipiendi ea, quæ septem his petitionibus continentur.

Q. *Quæ summa est priorum orationis huius Petitionum?*

R Esp. Priores quatuor ostendunt, quæ his bona sperare ac petere debeamus: Inter quæ primum ac summum est, diuinæ Maiestatis honor & gloria: proximum, nostra fælicitas: huic accedit Deo debita obedientia: Postremum est, corporis animæque sustentatio necessaria. Hæc summatim continentur prioribus quatuor.

Q. *Quæ summa est reliquarum Petitionum?*

R Esp. Tres posteriores continent mala, quæ deprecari debeamus: vt sunt peccata, quæ nobis Dei regnum præcludunt: Tum tentationes, quæ, nisi ope diuina protegamur, sua vi ad peccandum nos pertrahunt: ac postremò huius ac futuræ vitæ calamitates. Docet igitur Dominica precatio simul & bona petere, & mala deprecari.

Expos. In Petitione 6. & 7. liberari petimus à malis animæ potissimum, cum mala corporis multum subinde conducant ad salutem, & gloriæ augmentum, vti colligimus ex eo, quod Deus multa mala viris Sanctissimis euenire patiatur.

Pulchrum est quod ad hanc rem declarandam exemplum adfertur ex actis Nerei, & Achillei *cap*. 9. *Apud Surium* 13. *Maij*. Cum S. Petrus cum discipulis domi suæ pranderet, ex ijs vnus Titus nomine à Petro petijt, ne, cum tam multos curaret, filiam suam Petronillam ex paralysi pateretur decumbere? Cui Petrus, hæc ei infirmitas facit ad salutem: in cuius rei veritatem mandauit vt surgeret & accumbentibus ministraret. Surrexit & ministrauit incolumis, sed ministerio expleto, iussit eam Apostolus iterum ad lectum redire, ne scilicet facili hoc ad perfectionem obtinendam medio frustraretur.

A malo autem animæ Deus hominem liberat per gratiam suam efficiendo ne consentiat tentationi & peccato. Sic liberauit Susannam, quando à duobus Senibus ad committendum adulterium tentata fuit, præbendo illi, ad diuinam opem confugienti, tantùm gratiæ robur vt diceret: Melius est mihi incidere in manus vestras & mori, quam peccare in conspectu Dei mei. Plura exempla haberi possunt ex Apparatu supra.

V. *Tentatio*, *Tribulatio*.

Q. *Quomodo Salutationem Angelicam recitas Virgini Matri?*

R Esp. Aue *Maria* gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui *Iesus*, Sancta *Maria* Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc, & in hora mortis nostræ; *Amen*.

Q. *Vnde hic modus Deiparam Virginem salutandi profluxit.*

R Esp. Primum ab exemplo Angeli Gabrielis, & sanctæ Elisabethæ: deindè ex vsu ipso, & consensu Ecclesiæ Catholicæ ortum ducit.

Q. *Quem vero fructum adfert hæc salutatio?*

R Esp. Sacrosanctæ Virginis & Dominicæ Incarnationis gratam, & æquè salutarem na-

nobis refricat memoriam, ac præterea monet, vt gratia à Virginis fauorem, atq; apud Deum intercessionem nobis conciliemus.

Q. *Quid discimus ex hac salutatione?*

RESp. Eximias dotes ac laudes incomparabilis Virginis, vt quòd Dei donis ac virtutibus amplissimis referta, quòd eadem Virgo & Mater, quòd inter omnes omnium temporum mulieres benedicta, quòd Regis Regum Christi Dei & Domini nostri Parens, ac perindè inuentrix gratiæ, ac Genitrix vitæ nobis extitit.

Expos. Quam gratum sit Beatissimæ Virgini hanc Angelicam Salutationem frequenter recitari collige ex Exemplo S. Gertrudis, quod refert Blosius *Mon. Spir. c.* 3. §. 9. S. Gertrudis lecto affixa cum horas legere non posset, aliasque preces ex voto Beatissimæ Virgini persoluere: quod vnum ægrè poterat hæc verba identidem repetijt, *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum*. Apparuit illi Deipara Virgo induta pallio aureis floribus exornato; cumque flores hos laudaret Gertrudis, reposuit Virgo: hos flores esse Salutationes Angelicas, quas illa non sine labore protulerat, hoc tam insigni pallio se à Gertrude exornatam, siquidem nihil magis placeret, quam frequens illius orationis repetitio.

Quanta autem sit huius orationis vis & efficacia sequens declarabit exemplum. Cùm quidam è familia B. Catharinæ Suedię somno correptus è curru decidisset equorum vngulis obtritus, & rotarum pondere oppressus animam ageret. B. Catharinæ Virginis opem implorauit, recitata semel Salutatione Angelica. Res mira! è vestigio surrexit, & ita sibi restitutus est; vt nullum mali vestigium superesset. In vita B. Catharinę Suedię *apud Surium*, *& P. Henschen. Martij* 22. Alia in Apparatu verbo *Deipara*.

CAPVT III.

De Charitate & Decalogo.

Q. *Quid est Charitas?*

RESp. Infusa à Deo virtus, qua ipse propter se proximus autem propter Deum diligitur.

Expos. Vim Charitatis Diuinę insigniter experta est Beata Virgo Theresia, quę tanto diuini amoris incendio conflagrauit, vt viderit Angelum ignito iaculo sibi præcordia transuerberantem. Ita habetur in vita illius.

S. Ignatius Martyr tanta in Christum charitate flagrabat, vt summis votis exoptaret pro eius amore omnium tormentorum genera sustinere, his verbis; Ignis, Crux, bestiæ, confractio ossium, membrorum diuisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantum Christo fruar. Cum verò in tormentis iam constitutus sanctissimum *Iesu* nomen sæpius repeteret, rogatus cur nomen illud toties ingeminaret? Respondit: *Quia nomen hoc cordi meo insculptum gero.* Et hoc ita se habere miro prodigio deprehenderunt illi qui post eius mortem in medio cordis nomen *Iesu* aurei litteris expressum inuenerunt. *Ita Pædagog. Christianum ex S. Chrys. in Epist. ad Ephes.* 4. *vers.* 14. Alia de Charitate hic sequuntur.

Q. *Quot sunt Charitatis præcepta?*

RESp. Duò sunt principalia. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, ex totis viribus tuis. Hoc est primum & maximum mandatum. Secundum verò simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his præceptis vniuersa Lex pendet, & Prophetæ.

Expos. Rectè dicitur Charitas Dei primum & maximum mandatum: quia ex perfecto Dei amore cæterorum mandatorum obseruatio procedit. Sicut enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Ideò si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione quasi nihil despiciet eam. *Cantic.* 8. Sæpissimè S. Ioannes Euangelista, discipulos suos ad charitatem proximi his verbis adhortabatur: Filioli, diligite alterutrum, præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit. *Ribadenera in eius vita.*

Magnus ille Ioannes cognomento Eleemosynarius, qui in charitatis exercendæ occasiones continuò inuigilabat: Cum ob eximiam planeque profusam in pauperes munificentiam à quodam plurimum laudaretur: *Quiesce, inquit, frater, nondum pro te sanguinem fudi, sicut mandauit mihi Dominus meus Christus.* Lorinus in 1. Ioan. c. 2. v. 17.

Q. *Quo*

Q. *Quo indicio se prodit Charitas erga Deum?*

RESP. Si eius obserues mandata. Hæc est enim Charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt. Et Christus ipse docet: qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me.

Expos. Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum sunt præcepta Dei, *& dulciora super mel & fauum: Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa*. Psalm. 18. Hac suauitate allectus Rex Dauid exclamat Psalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum:* nempe per ardorem charitatis. S. Gregorius Nissenus Oratione 2. de pauperibus amandis, explicans hæc verba Christi Ioan. 5. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue*, ait: *Tale iugum ne detractemus, ne excutiamus, suaue est, leue est, subeuntis ceruicem non atterit, sed demulcet*.

De hac Charitate plurima dicta & exempla, si cupis, vide supra in Apparatu verbo *Amor Dei*, & *Obedientia mandatorum*. Motiua idonea ad Amorem Dei excitandum habentur hic in fine *de part. 4. Praxi Assistendis moribundis*.

Q. *Quomodo se procedit & agnoscitur Charitas erga proximum?*

RESP. Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

Expos. Omnis homo est hominis proximus, nec vlla est cogitanda longinquitas generis, vbi est natura communis. Ita Sanctus Augustinus scribens in Psalmum 118. Sanctus Paulinus Nolæ Episcopus, vt viduæ filium à Barbaris captum redimeret, seipsum in seruum vendidit, vide in *Breuiarium Romanum 22. Iunij*. Sanctus Ignatius de Loyola vt lasciuum iuuenem ad amasiam properantem corrigeret, aquis se collo tenus hyemali tempore immersit, cumque infelix libidinis mancipium id aduerteret, exclamauit Ignatius, Perge miser ad fœdissimas tuas voluptates, impendentem capiti tuo ruinam non vides? Ego me hic tui causa frigore constringam, donec iustissimum Dei furorem in te paratum auertam. *Ribadenera in eius vita*.

Sed præterire non possum illustre exemplum summæ in proximum Charitatis, simul & humilitatis, *in S. Eduardo Anglorum Rege*. Cum hic in palatio suo iuxta Ecclesiam S. Petri moraretur, superuenit vnus natione *Hibernus* pedis vtriusque officio priuatus, sicut retrorsum fædum in modum pedum articuli carnibus inhærerent, & suppositis scamnis repere cogeretur. Hic ad Regis cubicularium nomine Vgolinum conuersus, Sexies, inquit, limina Apostolorum sic rependo visitaui, & sanitatem nondum obtinui: sed ab ipso Apostolo Petro in mandatis accepi Regem adire, vt me suo dorso subuectum ab Ecclesiam palatio vicinam perferret, & hoc si fecerit, me membrorum meorum integram sanitatem obtenturum. Hæc vbi nunciata sunt Regi, summa statim charitate commotus, pauperem, vt erat, sordibus & sanie oppletum, in Regios humeros attollit, eiusque brachia squallida circa suum collum complexus, cæpit eum inspectante populo ad templum deportare. Alij pauperis arrogantiam, alij Regis simplicitatem ab eo delusam irridebant. At cum Rex paululum processisset, ecce subito pauperis nerui extenduntur, emergunt ex carne marcida pedum articuli, crura iam vegeta in rectum protenduntur, ex sanie ac sanguine largè profluente Regia vestis ornatur magis quam fœdatur. Quid plura? Omnes stupore attoniti proclamant, Pauperem iam sanatum, ac tempus esse vt Rex sarcinam tam molestam deponat. Rex autem, vt cæpit, populi clamores nihil moratus, vsque ad ipsam Ecclesiam constanter pergit, & ante sanctum Altare holocaustum illud charitatis quod hactenus detulerat, Deo ac Sancto Petro resignat, atque integrè sanatum dimittit. Pauper autem ille tanto beneficio, & consueta peregrinandi pietate commotus, suscepto à Rege itineris viatico, gratias Deo, & S. Petro acturus, Romam profectus est. *Ludouicus Granatensis in Concione 3. de Sancto Petro part. 1.*

Vide aliqua exempla &c. supra in Apparatu verb. *Amor proximi*.

Q. *Cur præcepta Decalogi decem proponuntur?*

RESP. Etsi duo sunt Charitatis præcepta, in quibus plenitudo Legis versatur, tamen præcepta Decalogi idcirco adijciuntur, vt præcipuè magis omnes intelligant, quæ ad Charitatem tum Deo, tum proximo exhibendam pertinent.

Q. Qua

Q. *Quæ sunt præcepta Decalogi?*

RESp. I. Ego ſum Dominus Deus tuus. Non habebis Deo alienos coram me. Non facies tibi ſculptile, vt adores illud.

II. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.

III. Memento vt diem Sabbati ſanctifices.

IV. Honora patrem tuum, & matrem tuam vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

V. Non occides.

VI. Non mœchaberis.

VII. Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

IX. Non concupiſces vxorem proximi tui.

X. Non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & vniuerſa quæ illius ſunt.

Q. *Quid ſibi vult primum præceptum, Non habebis Deo alienos?*

RESp. Prohibet ac damnat idololatriam ſeu cultum falſorum Deorum, artem magicam vel diuinatoriam, obſeruationes ſuperſtitioſas, omnem denique cultum impium: è diuerſo autem requirit, vt vnum Deum optimum maximum credamus, colamus & inuocamus.

Expoſ. Sæpius in hac vita vindictam ſumit Deus de ijs qui diuinationibus, vanis obſeruationibus, maleficijs & incantationibus magicis animum addicunt. Ochoziæ Regi ob conſultum Belzebub Deum Accaron, mortem Dei iuſſu prædixit Elias, 4. *Regum* 1. Saul coarctatus ab hoſtibus, Pythoniſſam conſuluit, & poſtridie in peccatis ſuis mortuus, ſeipſum gladio peremit, 1. *Reg.* 28.

Quæ ſpectant ad ſuperſtitionem, magiam, & alia contra hoc præceptum exponuntur ſupra *Tom.* 2. *Reſol. Theol. part.* 5. *c.* 1.

Q. *Licetne Sanctos colere & inuocare?*

RESp. Licet: non ad eum quidem modum quo iubemur Deum colere & inuocare, tamquam Creatorem & Redemptorem & Largitorem bonorum omnium: at longè inferiori gradu; nimirum, veluti, dilectiſſimos Dei amicos, noſtroſque apud ipſum interceſſores & patronos.

Q. *Huicne Præcepto aduerſatur vſus Imaginum Chriſti ac Sanctorum?*

RESp. Nequaquam: quia Præcepto huic: Non facies tibi ſculptile, cauſa mox additur, Vt adores illud, videlicet Ethnicorum more, qui falſorum deorum ſtatuunt ſimulachra, & idola ſua impiè colunt. Nos autem in imaginibus Chriſtum & Sanctos, quos repræſentant, pio à maioribus tradito more veneramur.

Expoſ. Cultum Sanctorum nobis commendat Deus, qui teſte magno Auguſtino, *Multa non concedit, niſi mediatoris ac deprecatoris opera, & officium interceſſerit.* Sermone 4. de S. Stephano. Quapropter SS. Patres Chriſtianos adhortantur vt Sanctorum opem implorent: cæteros vt prætercam, loquentem audiamus S. Baſilium Oratione ad 40. Martyres: *qui aliqua premitur anguſtia ad hos confugiat, hos oret vt à malis liberetur.*

Quam vtilis nobis ſit Sanctorum, & maximè Reginæ Sanctorum cultus, probat exemplum quod ſubijcio. Conſueuerat pius quidam Virginis cliens Roſarium quotidie perſoluere, die quodam iter faciens cum nonnullis, aliqui ipſum præceſſerant, qui in latrones incidentes miſerè ſunt occiſi, incidit & hic in eoſdem, qui & hunc ſtricto ferro ſunt aggreſſi; mortem iam iam inferre parati. Procidit hic in genua, breue vitæ ſpatium tremulo ore flagitat, quo ſuum de more penſum Virgini perſoluat. Conceditur, & ecce mirabile viſu, vix preces ad Virginem miſericordiæ Matrem fundere inceperat, viderunt latrones ex ore orantis ad *Aue Maria* cadentes Roſas candidas, & ad *Pater noſter* rubras; quo facto perculſi latrones, & rei nouitate permoti Virginis clientem vita donarunt. *Specul. Exemplor. ſub titulo B. Maria Virgo.*

Pro cultu Sanctorum, & veneratione Imaginum argumenta Theologica vide ſupr. *Tom.* 1. *in Controu. Tract.* 2. *cap.* 8. & 9.

Q. *Quid ſecundum prohibet, Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum?*

RESp. Vetat abuſum diuini nominis, & irreuerentiam, quæ committitur à periuris, & blaſphemis per Deum, Sanctos, vel creaturam aliquam, abſque graui cauſa, veritate, ac reuerentia iurantibus.

Expoſ. Iurationi, inquit Eccleſiaſt. cap. 23. *non aſſueſcat os tuum: multi enim caſus in illa: Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet*

det à domo eius plaga. S. Gregorius *Lib.4. Dialogor. cap.17.* ſcribit de quodam quinquenni puero, qui eo quod blaſphemare didiciſſet, nec ideo à patre redargutus fuiſſet, è ſinu parentis à dæmonibus in infernum abreptus eſt.

Horrendum eſt quod narrat Martinus Delrio *Tom.2. Diſquiſitionum Magicarum Lib. 3. quæſt.7. ſect.8.* In Saxonia Virgo opulenta formoſo iuueni, at tenuioris fortunæ, matrimonium promiſit: at hic cum illam prædiuitem & nobilem eſſe ſciret, fidem verbis illius ſe minimè habere indicauit: illa vero vt fidem dictis ſuis faceret, diris ſe deuouere cœpit in hæc verba, Si alteri quam tibi nupſero, dæmon me viuam in illis nuptijs auehat. Poſt interuallum aliquod animum mutat, nubit alteri priore ſponſo ſpreto, qui eam non ſemel promiſſi, diræque imprecationis admonuit; ſed illa poſthabitis his omnibus nuptias cum altero celebrat. Ipſo nuptiali die cognatis, & amicis genio lætitiæque indulgentibus, ſponſa ex remorſu conſcientiæ periurij memor, redditur ſolito triſtior: Quod dum ſponſus, & parentes obſeruare incipiunt, duo mali ingenij ſub ſpecie duorum equitum ædes pulſant, benignè excipiuntur, & menſæ adhibentur; A menſa choreæ inſtituuntur, & equitibus tamquam magnis, & nobilibus amicis ſponſa honoris cauſa adiungitur, qui vbi cum ſponſa aliquamdiu ſaltauerant, eam è conſpectu parentum, & cognatorum auexerunt. Altero die parentes & amici, dum ſponſam quærunt, ecce ijdem equites occurrunt, veſtes & muliebrem mundum referunt, & hæc verba trunci vultu adijciunt: Non hæc ornamenta, ſed ſponſam nobis conceſſit Deus, filia veſtra in inferno æternis flammis torquetur; nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Dei fruſtra.

Iuramenti & voti ſi cupis fuſiorem explicationem, vide ſupra Tom.2. in *Reſol.Theol. Part. 5. de Præcept. cap. 2.* Et de eodem exempla in Apparatu, verbo *Iuramentum*.

Q. *Quid imperat tertium Præceptum, Memento vt diem Sabbathi ſanctifices?*

RESP. Vult Sabbathum, ſeu die feſtum, in Eccleſia pijs operibus celebrari: quod fit adeundo templum, & audiendo Miſſam.

Laborare autem hoc tempore, & occupationibus deditum eſſe ſeruilibus, planè interdicit.

Expoſ. Feſta celebremus non corporis nitore, non veſtitus mutatione, ac magnificentia, non comeſſationibus & ebrietatibus, quarum fructum cubilia & impudicitias eſſe didiciſtis, ſed animi puritate, & mentis bilaritate. S. Gregorius Nazianzenus Orat 4. in Iulianum, S. Gregorius Magnus in Regiſtro: *Recte* ait, *Dominico die à labore terrent ceſſandum eſt, atque omnimodè orationibus inſiſtendum, vt ſi quid negligentiæ per ſex dies agitur, per diem Dominicæ Reſurrectionis precibus expietur*.

Nicanor contemnens Sabbathum Iudæorum, ab his in prælio cæditur & ſuperatur, *2. Machab. cap. 5.* Plura exempla de violatione Sabbathi aſſignantur ſupra in Apparatu, verbo *Sabbathi obſeruatio*. Et explicatur fusè *Tom.2. in Reſolut. Theolog. Part.5. cap.3.*

Q. *Quid iniungit quartum, Honora patrem & matrem?*

RESP. Vt his qui ſecundùm Deum vitæ noſtræ ſunt auctores, reuerentiam, obedientiam, opemq; præſtemus, ac omni deniùm officij genere illis ipſis ſatisfaciamus. Deinde iubet vt Magiſtratus, tum Ciuiles, tum Eccleſiaſticos, parentum & maiorum loco habeamus, illorum dicto lubentes pareamus, & reuereamur poteſtatem atque auctoritatem.

Q. *Qua ratione poteſtatem & auctoritatem Eccleſiaſticam reuerebimur?*

RESP. Videlicet, ſi receptis œcumenicis Concilijs, ſi receptis Apoſtolorum ac Patrum inſtitutis ac decretis, ſi probatis maiorum Conſuetudinibus; denique ſi ſummis Eccleſiæ Paſtoribus ac Pontificibus tribuerimus, quam ſingularem illis debemus obſeruantiam, obedientiamque. Vbi vel maximè peccant, qui cultum diuinum, & ſanctiones cæremoniaſque Eccleſiaſticas conuellunt, atque contemnerant: tum qui Synodis, & Pontificibus obtrectant, ac in Sacerdotum iura, & templa inuolant, ſacra profanantes.

Expoſ. Apoſtolus ad Coloſſ. 3. hortatur liberos vt *parentibus obediant per omnia*. Rechabitæ ne à patris conſilio vnquam diſcreparent, vino in perpetuum abſtinuerunt: Ierem. 35. *Maledictus qui non honorat Patrem & Matrem*. Deuter. 27.

Noſtra ętate (ait S. Bernardinus) in quodam Hiſpaniæ oppido, adoleſcens fuit, qui per parentum inobedientiam eo deuenerat vt anno 18. propter latrocinia, & publica facinora in vincula coniectus, & ſuſpendio damnatus ſit. Erat tum prorſus imberbis, pendenti vero atque exanimi ſubitò prorupit barba, moxque ſpectante populo comæ capitis planè cane-

ſcunt,

ſcunt, ita vt ætatem referret hominis nonagenarij. Miraculo rei accitus cum populo & toto Clero accurrit Epiſcopus, omnes in genua proſtrati Deum orant, dignetur huius adeo nouæ, & miraculoſæ rei cauſam patefacere. Non vanæ fuere horum preces; diuinitus Epiſcopo reuelatur, adoleſcentem illum victurum fuiſſe ad ætatem nonagintam annorum, niſi parentibus inobediens & contumax extitiſſet. S. Bernardinus *Tom.2. Serm.17. Quadrageſimæ.*

Quomodo honorandi ſunt parentes explicatur ſuprà *in Reſolut. Theolog. part.5. cap.4.*

Q. *Quid ſibi vult quintum, Non occides?*

RESp. Prohibet vim externam, cædem, & iniuriam omnem, quæ corpori & vitæ proximi adferri poſſit. Ad hæc, iram, odium, rancorem, indignationem, & quoſuis affectus ad proximi læſionem quouis modo ſpectantes excludit, & penitus reſecat.

Expoſ. Propter homicidium Deus maledicit Caino: *quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra, maledictus eris ſuper terram:* „Geneſ.4. de quo S. Ambroſius. Cum pœna „à Domino ceſſaret, torquebat eum ſuorum „conſcientia peccatorum, latebat miſer tre„mens, & timens, & cum adhuc percuſſor de„eſſet, ipſa ſe iniuſti vita cruciabat. *S. Ambroſ.* „*in Pſal.35.*

Narrat de ſicario, Abbas Sabbatius, qui à patrata per ſummam immanitatem innocentis pueri cæde, quo ſcelus occultum melius expiaret, & conſcientiam oblatrantem obmuteſcere faceret, religioſæ vitæ rigorem & habitum aſſumpſit, iamque aliquamdiu in religione piè vixerat, cum ecce ſcelus ſemper animo, & vultus exanguis occiſi paruuli identidem oculis obuerſans, exturbat tandem hominem è monaſterio. Pueri enim voces continuò auribus eis inſonare illud videbantur, Cur me occidiſti? Nec ſinebat, vt auctor ait, vna hora conquieſcere. Quare ſemper tremens ac pauens, tanti cruciatus impatiens vt vmbram hanc triſtem affugeret, è monaſterio exceſſit, vrbem ingreſſus Dioſpolim, iudici ſe ſiſtit, carceri traditur, & capite plectitur. Ita P. Engelgraue in cœlo empyreo, *Tom.2. in Feſto SS. Innocentium.*

Plura ſi cupis Exempla reperies in Apparatu. V. *Homicidium.* Et de præcepto non occides agitur ſuprà *Tom.2. part.3. cap.6.*

Q. *Quid vetat ſextum, Non mœchaberis?*

RESp. Fornicationem, adulterium & obſcænos, illegitimoſque concubitus, tum quidquid honeſtati, verecundiæ, & ingenuo pudori aduerſatur. Nam & qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.

Expoſ. Quam graue malum ſit luxuria, & quantopere fugiendum declarat S. Paulinus *Epiſt.2.* qui eam vocat paralyſim animarum, Clemens Alexandrinus, epilepſiam appellat, S. Baſilius Seleucienſis *Orat.5.* Luxuriam cenſuit eſſe *peſtem viuacem*, quæ ſcilicet interiora animæ depaſcitur. Graues huic vitio Deo vindice decernuntur pœnæ.

Exemplo erit infelix muliercula, cum qua clericus vnus aliquot annis male vixerat. Hic in morbum incidit, qui ſcilicet illi erat opportunus monitor, verùm vt illi eſſet, non fuit impudenti fœminæ, quæ etiam illum vbi primum conualuit, ad illicitam venerem pellicere dum conatur, eadem qua ille priùs tabe corripitur, contabeſcit, & infelicem expuit animam. Vix illius iacuerat cadauer, cum ad ſunt & oſtium pulſant Æthiopes bini, quorum vnus frænum manu geſtabat, pulſantibus adeſt clericus, quæritque ecquid velint, cui illi, mulam, inquiunt, quærimus, quam hic habes domi, negat pernegat ille ſibi aliquam eſſe mulam: Tum illi vim inferentes, domumque ſubingreſſi muliebri cadaueris ori frænum imponunt, & cum eo mox auolantes domum immani ac tartareo fœtore, clericum ingenti horrore complent, illudque & auribus, & animo Clerici ingerebant, *Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.* Ex litteris annuis Soc. Ieſu in Regno Peruano, anno 1652. 31. Iulij.

Plura ex Sacris Litteris vindictæ diuinæ exēla vide in Apparatu, verbo, *Luxuria.* Alia item notatu digniſſima: caſus & remedia luxuriæ. Vide ſuprà *Tom.2. de Præceptis cap 6.*

Q. *Quid ſeptimo cauetur, Non furtum facies?*

RESp. Omnis rei alienæ illicita contrectatio & vſurpatio, vt ſit in furto, rapina, vſura, lucris iniuſtis, dolis malis, & iniquis contractibus: demum quibuſuis commutationibus & diſtributionibus, quibus Chriſtiana charitas læditur, & proximus circumuenitur.

Expoſ. Neque fures, neque rapaces Dei regnum poſſidebunt, 1. *Corinth.6.*

Vsurarius quidam nobilis in Italia confitebatur Sacerdoti peccata sua iniustitiæ, absque proposito vsuris deinceps abstinendi, aut animo ablata restituendi. Confessarios, quod rectè monerent de restitutione facienda, & propterea absolutionem negarent, diuersis vicibus mutauit. Tandem incidit in quemdam confessarium, qui vt isti nobili placeret, hominem iniustum toties quoties relapsum absoluebat, & quod præ diues esset vsurarius ille, epulabatur quotidiè splendidè Confessario ad mensam sæpius adhibito. Cum autem vesperè quodam lautè simul fuissent epulati, Confessario domum reuerso, subitanea morte defungitur diues, & vna cum Confessario à duobus dæmonibus, qui in seruorum specie eumdem accesserant tamquam hero agenti animam spirituales suppetias laturum, ad inferos detruditur, vt qui iniustitiæ particeps fuerat, esset & pœnæ. *In Pædag. Christiano part. 2. cap. 3. §. 2.*

Furta oriuntur ex Auaritia, de qua exempla in Apparatu, verbo, *Auaritia*. Resolutione de furto & rapina *Tom. 2. part. 5. cap. 7.*

Q. *Quid in octauo agitur, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium?*

RESP. Interdicitur Testimonium falsum, mendacium, & omnis linguæ contra proximum abusus, vt est in susurronibus, detractoribus, maledicis, adulatoribus, mendacibus, ac periuris.

Expos. Abominatio Domino, labia mendacia, Prouer. 12. & Psalm. 5. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.*

Ananias & Saphyra Christiani coniuges interrogati ab Apostolorum Principe, num tanti agrum suum vendidissent, quanti allatum pretium esset? cum per voculas tantùm duas falsò respondissent, *etiam tanti*, nece repentina quasi fulmine tacti corruerunt ambo, *Actor. 5.* Poterant illi retinere sua, nulla eos lex cogebat in alienum ærarium facultates omnes inferre, sed quia videri volebant falsò omnia sua dedisse, subitò sunt extincti. Hinc optimè Iob apud animum suum decernens, inquit, *Donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.* Iob cap. 27.

Plura in Apparatu V. *Mendacium, Astutia, Detractio.*

Q. *Quid postrema duo præcepta, Non concupisces vxorem, nec rem proximi?*

RESP. Vetant concupiscentiam vxoris, ac rei alienæ: quoniam quod alienum est haud solùm iniustè, & pro libidine nostra occupare non licet, sed ne voluntate quidem ad illud expetendum ferri debemus; ita vt nostris rebus contenti, absque omni inuidia, æmulatione, & cupiditate viuamus.

Expos. Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruierunt se doloribus multis, tu autem ò homo Dei hæc fuge, 1. Timoth. 6. Cantipratanus Lib. 2. apum, Vidi, inquit, Sanctum Magistrum Guidonem, qui cum scholas regeret adolescens, incautè semel fœminam contemplatus, per annos tres etiam ipsa mortua sensit acres motus concupiscentiæ & graues tentationes, adeò vt die nocteque illi præsens videretur. Vt turpes & impuras hac concupiscentias refrænaret, ad locum in quo sepulta iacebat mulier, se contulit: De nocte clam tumulum defunctæ aperit nares, & faciem putrefacto cadaueri tamdiu admouet vt pœnè fœtore nimio suffocatus extingueretur. Quæ res, ita compressit carnis stimulos, vt nullum concupiscentiæ motum tota vita passus sit.

Plura in Apparatu. Verbo *Luxuria, Auaritia.*

Q. *Quæ summa, quisue finis præceptorum Decalogi?*

RESP. Nimirùm, vt Deus & proximus sincerè diligantur, cui rei Symbolum fuit in duas tabulas Decalogi à Deo facta distinctio. In priori quidem tabula tria docentur, quæ ad charitatem Dei; in secunda verò septem, quæ ad dilectionem proximi spectant, explicantur.

Q. *Qua ratione præcepta primæ tabulæ Charitatem Dei edocent?*

RESP. Quoniam tollunt & prohibent vitia cultui honorique Dei maximè contraria, idololatriam, apostasiam, hæresim, periurium, superstitiones; admonent autem, verum purumque Dei cultum corde, ore ac opere fideliter exhibendum esse: quod vbi fit, vtique solus verus Deus cultu latriæ colitur, & adoratur.

Q. *Quo-*

Q. *Quomodo præcepta secundæ tabulæ Charitatem proximi explicant?*

RESP. Eo ipso, quod nostrum erga proximum officium ordine complectuntur: videlicet, vt non solùm maiores honoremus, sed etiam opere, verbis ac voluntate prodesse omnibus, & nocere nemini studeamus, siue corpus proximi, siue persona iuncta coniugio, siue bona fortunæ considerentur.

Q. *Quæ summa est præceptorum de proximo diligendo?*

RESP. Hæc ipsa nimirum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Omnia verò quæcumque vultis, vt faciant vobis homines & vos facite illis. Hæc est enim Lex, & Prophetæ.

Expos. Omnes hæ 4. Quæstiones recolunt ea, quæ dicta sunt de Charitate Dei & proximi in singulis præceptis Decal. de quibus iam actum est.

Q. *Suntne præter Decalogum alia præcepta?*

RESP. Sunt vtique, nec solùm vtiliter illa, verùm etiam necessariò obseruanda; præsertim Ecclesiæ præcepta, cui veluti sanctissimæ Matri, Sponsi quæ Christi aures, & mentes præbere Catholici omnes debemus.

Q. *Quot sunt Præcepta Ecclesiæ?*

RESP. Præcipua quinque numerantur.

1. Statutos Ecclesiæ festos dies celebrato.
2. Sacrum Missæ officium diebus festis reuerenter audito.
3. Indicta certis diebus ieiunia, & à quibusdam cibis abstinentiam obseruato.
4. Peccata tua Sacerdoti proprio, aut alteri cum eius facultate, singulis annis confiteto.
5. Sacrosanctam Eucharistiam, vt minimùm semel in anno, idque circa festum Paschæ, sumito.

Q. *Quem fructum adfert horum obseruatio Præceptorum?*

RESP. Hæc, atque id genus alia Ecclesiæ tum instituta, tum præcepta, primum fidem, humilitatem, & obedientiam Christianam exercent: deindè cultum diuinum, honestam disciplinam, & publicam tranquillitatem alunt, conseruant, & ornant, eoque mirificè conserunt, vt decenter & ordine cuncta in Ecclesia peragantur, præterquamquod æternam vitam mereamur, si illa ex charitate obseruemus.

Expos. Circa primum & secundum Ecclesiæ præceptum. De ingenti fructu Sacrificij Missæ (quod in diebus festis præcipitur) sic loquitur Trident. Sess. 22. cap. 2. *Docet sancta Synodus sacrificium illud* (scilicet Missæ) *verè propitiatorium esse, per ipsumque fieri, vt, si cum vero corde & recta fide, cum metu & reuerentia contriti & pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippè oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingenia dimittit.* Etiam bona temporalia per Missæ Sacrificium à Deo obtinemus.

Mechanicæ duo erant artis, quorum vnus copiosa prole grauatus ditior quotidie fiebat, alter vero sine prole & vxore pauperior, cum tamen vterque æquè strenuè operam suam impenderet. Rogatus à socio ditior, qui id fieret? Respondit nullam se scire causam tam blandæ fortunæ, nisi quod sacro quotidiè interesset antequam operari inciperet. Hoc vbi alter intellexit, summa pietate deinceps quotidie sacro interfuit, & ditior illico factus, beneficium Missæ agnouit. *Surius in vita S. Ioannis Elemosynarij.* Plura in Apparatu Verb. *Eucharistia, Sabbathum.* Item Tom. 2. in Contr. de Sacrificio Missæ: Et in Resol. Theolog. Tom. 2. Part. 3. Tract. 2. de Sacrament. Eucharistiæ. Et Tract. 5. capitul. 3. De celebratione Festorum.

Ad Præceptum 3. de Ieiunio seruando, *S.* Leo Serm. 2. de Ieiun. verissimè dixit: *Quid potest efficacius esse ieiunio, cuius obseruantia appropinquamus Deo, resistimus diabolo? semper virtuti cibus ieiunium fuit: de abstinentia prodeunt castæ cogitationes, rationabiles voluntates, salubriora consilia, & per voluntarias afflictiones caro concupiscentijs moritur, virtutibus spiritus innouatur.* S. Edmundus à teneris vnguiculis sextas ferias in memoriam Passionis Dominicæ, pane & aqua contentus transigebat. *Surius in vita 16. Nouemb.*

Narrat Pelagius interpres Græcus, teste Drexelio Tractatu de Ieiunio *lib. 2. cap. 3. §. 1.* ad Religiosum senem venisse iuuenem, qui seipsum accusauit, dixitque: Mi Pater, mea me caro trahit ad vetita, nec dæmon feriatur, suggerit impura, non sum ferendo tam prauas cogitationes. Cui senex, hæc talia, inquit, mihi

nunquam negotium exhibuerunt. Miratur iuuenis, & dicti rationem deposcit: senex oratione placida respondet: ex quo Monachus sum, nec panis, nec aquæ, nec somni vnquam satis admisi. Hinc ergo talibus cogitationem molestijs non vrgeor. Alios fructus ieiunij vide in Apparatu, V. *Abstinentia*. Et Gulæ damna, V. *Ebrietas*, *Gula*.

Ad quartum Ecclesiæ præceptum: de vtilitate annuæ Confessionis, Tertullianus lib. de Pœnitentia cap. 12. *Exomologesis*, *inquit*, *gehennam in corde extinguit*, *thesaurum ignis æterni dissipat*, *& aduersus gehennam secunda subsidia præbet: mutæ quidem animæ & irrationales medicinæ sibi diuinitus attributas in tempore agnoscunt, ceruus sagitta confixus vt ferrum & irreuocabiles moras eius de vulnere expellat, scit sibi dictamno medendum, hirundo, si excæcauerit pullos, nouit illorum oculos rursus de sua chelidonia iuuare: & peccator restituendæ sibi sanitati, institutam à Domino exomologesim sciens præteribit?* Non præteribit certè si modò attendat, quæ sibi ab exomologesi parata animæ bona, si admiserit, & quæ mala si eam respuerit, aut sacrilegè peregerit.

Exemplum refert Lobbetius Dominica 3. Quadragesimæ, ex historia Indica anno 1590. In Vrbe Itaa, sita in India Orientali, puella fuit Christianis sacris imbuta, quæ fœdæ libidini aliquamdiu se dedit: ne porro magis dederet eam tetigit vindex Dei manus & lethalem morbum immisit. Ægrotanti adfuit Sacerdos è Societate Iesu, cui nouies est confessa, at leuiora tantum peccata, semper enim grauiores noxas alto silentio pressit. Moritur sacrilega, & se à morte vni ex domesticis sed horribili specie inter circumstantes flammas sistit, & addit, æternis illis ignibus addictam se, quod sacrilegè leuiores in Confessione edixisset, celasset autem culpas grauiores, Alia in Apparatu, V. *Confessio*. Et de hoc præcepto annuæ Confessionis plurima ad Praxim explicantur. Tom. 2. in Risolut. Theol. part. 3. cap. 2. &c.

Ad quintum præceptum, de Communione Paschali, curandum est, vt ea cum omni cordis puritate accipiatur. Quia licet Sanctissima Eucharistia in se omne bonum complectatur, non omnes tamen, qui Sacramentaliter communicant, eundem fructum referunt, vt indicat S. Thomas in hymno à se composito: *Sumunt boni, sumunt mali, forte tamen inæquali vitæ vel interitus: mors est malis, vita bonis, vide paris sumptionis, quam sit dispar exitus*.

De hoc exemplum contigit Cordubæ in viro familiæ satis illustris, qui sacro epulo in statu lethalis peccati munitus obijt. Nocte in sequenti postquam terræ mandatus est, en tibi duo ephœbi, pulsant portam Collegij Cordubensis Societatis Iesu, facem manu gestantes, rogant loqui Confessario defuncti, habere se rem momenti illi communicandam. Adest Confessarius, quem face prælucente deducunt ad summum templum, vbi hic sepultus. Dum ad fores templi ventum est, vnus eorum claues patri exhibet dicens audacter aperiret, non esse quod timeret: hinc deducunt ad summam aram & dant in manus clauem tabernaculi in quo hierotheca asseruabatur: iubent ciborium secum deferat, illumque cum facibus deducunt ad sepulchrum defuncti, quo vt peruenit, vnus eorum dixit: Pater, hic conditus est Dominus qui seriò à Reuerentia vestra admonitus vt cum inimico in gratiam rediret, si salutarem absolutionem accipere vellet, fictè tantùm id præstitit, & maledictum eius cadauer adhuc in ore habet Sacram Hostiam, quam non valuit deglutire. Quo dicto pede terram pulsant, & ecce cadauer arcana vi assurgit, aperit sacrilegum os, & Hostiam exhibet, quam Sacerdos in Ciborium recondit. Tum rursus pede terram pulsant, & subitò corpus in abyssum concedit. His peractis Patrem deducunt ad Collegium, & illico disparent. *Ex P. Engelgraue in prima parte Lucis Euangelicæ, Dominica secunda post Pentecostem*.

De requisitis in Praxi ad Communionem Paschalem, vide supra *in Resol. Theol. Part.* 3. *Tract.* 2. *cap.* 4. in Apparatu videri potest, verbo *Eucharistia*.

CAPVT IV.

De Sacramentis.

Q. *Quid est Sacramentum?*

RESP. Est inuisibilis gratiæ signum visibile, ad nostram sanctificationem diuinitus institutum. Aliud est enim, quod in Sacramento videmus, aliud quod in eo accipimus. Signum videmus externum, occultam verò & spiritualem gratiam, quæ res dicitur Sacramenti, accipimus.

Expos. Huius quæstionis explicatio de Sacramenti materia, forma, ministro, intentione, effectu, charactere, *&c.* fusè habetur suprà *Tom.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 1. *de Sacramentis in communi*.

Q. *Quot*

Q. *Quot sunt Sacramenta?*

RESp. Septem, quæ à Christo Domino instituta, ab Apostolis tradita, & in Ecclesia Catholica semper conseruata ad nos vsque peruenerunt. Sunt autem hæc, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, Matrimonium.

Expos. Cur septem Sacramenta ad hominum salutem à Christo instituta sint, declaratur ex similitudine, quam illa habent cum rebus ad vitam corporalem conseruandam, & promouendam necessarijs. Primò enim per Baptisma homo spiritualiter renascitur: per Confirmationem augmentum gratiæ & robur spiritus additur: nutritur per Eucharistiam, iuxta illud Ioann. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus:* Per Pœnitentiam sanitati restituitur. Per Extremam Vnctionem peccatorum reliquiæ abolentur, gratiaque contra hostium nostrorum insidias confertur. Per Ordinem Ministris Ecclesiæ potestas datur in Republica Christiana ad munia Ecclesiastica ritè decenterque obeunda. Per Matrimonium denique datur gratia, legitima coniunctione, prolis suscipiendæ & in Domino educandæ.

Numerus septenarius Sacramentum defenditur contra hæreticos supra *Tom.* 1. *in Contr. Part.* 1. *Tract.* 2. *cap. vlt.*

Q. *Quare Sacramenta veneranda, & summo in pretio habenda sunt?*

RESp. Primum quidem, quia à Deo & Christo Domino in lege noua instituta: deindè, quia gratiam Dei nobis necessariam, eamque vberrimam non modo significant, verum etiam seu vasa quædam sacra diuini spiritus continent, & ritè suscipientibus conferunt: ad hæc, quoniam aduersus peccatum præsentissima sunt remedia, seu diuina medicamenta nostri Samaritani: Postremò, quia bonis gratiam habentibus, eam ipsam conseruant, augent, amplificant.

Q. *Cur Sacramentis cæremoniæ solemnes, & Ecclesiasticæ adhibentur?*

RESp. Multis profectò & grauibus de causis. Primùm, vt Sacramentorum administrationem spectantes admoneantur, nihil hic profanum, sed arcana quædam, & diuinis plena mysterijs geri, quæ singularem reuerentiam exigant: Deindè, vt ad Sacramenta ipsa accedentibus cultum promoueant interiorem, quem Deus præcipuè postulat, & cuius veluti signa, Testimonia & exercitia sint cæremoniæ. Præterea, vt Sacramenta ministrantes maiori cum dignitate & fructu munus suum obeant, dum veteris Ecclesiæ institutis, Sanctorumque Patrum vestigijs fideliter inhærent. Constat etenim huiusmodi cæremonias plerasque inde à temporibus Apostolorum, per continuam successionem ad nos vsque in Ecclesia perseuerasse. His demum retinetur honesta religiosaque disciplina, his fouetur publica tranquillitas, quæ sæpè rituum externorum aut immutatione, aut innocatione grauiter interturbatur.

Q. *Quid est Baptismus?*

RESp. Primùm maximèque necessarium legis nouæ Sacramentum, quod semel in aqua confertur, quo spiritualiter renascimur, & peccatorum plena remissione percepta, in filios Dei adoptamur, hæredesque vitæ cœlestis adscribimur.

Expos. Baptismus est instar Ianuæ, qua Ecclesiam ingredimus. Neque potest aliquis, nisi per hanc ianuam intrare regnum cœlorum. Est enim Baptismus primò Infantibus necessarius ad salutem necessitate medij: Secundò: adultis necessarius est necessitate præcepti, & medij saltem in voto, (extra Martyrium) quandò scilicet iustificantur per actum Amoris Dei, quo implicitè desiderant implere omnia præcepta, adeoque suscipere Baptismum à Deo præceptum: iuxta decretum Christi, Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei.*

Plura de Baptismo traduntur supra Tom. 2. *de Sacram. Tract.* 4. *cap.* 2. *Et alia in Apparatu.* V. *Baptismus.*

Exemplum de virtute Baptismi narratur in vita S. Xauerij *Lib* 4. *cap.* 3. Refertur puellam quamdam viuis excessisse, cuius mors summopere parentem affligebat. Hic auditis à Xauerio patratis prodigijs, ad sui alloquium beneuolè eum inuitat, adest opportunè Xauerius intellecta afflictione animi eius, bene sperare iubet, filiam viuere: dum pater interim anceps hæret, occurrunt famuli, qui filiam à mortuis resuscitatam nuntient, prę gaudio vix suę mentis compos ad locum, in quo mortuã relinquerat, aduolat, filiam viuam reperit, illa se ab inferis Xauerij precibus ereptam testatur, quibus æternum fuerat ob Baptismi defectum addicenda. Prima itaque illa ardentissimis votis Baptismum expetijt: deinde secuta cum patre vniuersa familia, omnes sacro fonte lustrati sunt.

De Baptismi virtute præclarum est exemplum de Constantino Imperatore à lepra per Baptismum sanato, quod refertur *in Breuiario in vita S. Siluestri* 31. *Decembr.*

Non licet Catholicis infantes suos baptizandos tradere Ministris Hæreticis extra necessitatem: varijs prodigijs id sibi displicere Deus ostendit. Refert *Bredembachius lib. 7. cap. 52. Amstelrodami anno* 1579. Catholicam mulierem prolem enixam, cuius maritus Caluiniana hæresi erat infectus. Vrgebat hic, vt infans in templo Caluinistarum baptizaretur, illa verò à Catholico Sacerdote, vt sacro fonte lustraretur, multis precibus instabat. Cum itaque nihil his proficere se cerneret, clam ipsa infantem baptizauit. Facti huius ignarus coniux, puerum defert ad Caluinistarum templum: at cum hæreticus Minister eum baptizare iam vellet, contigit, vt de repentè factus sit mutus. Rei nouitate perculsus parens domum regreditur, quod circa infantem peregisset curiosè vxorem rogat. Hæc intrepidè se puerum priùs baptizasse confessa est, & maritus eiurata hæresi cum sancta Matre Romana Ecclesia se reconciliauit.

Exorcismi adhibentur in Baptismo, ad infringendam dæmonis potestatem, si quam forte in baptizandum habeat.

I. Per Crucis signa in diuersis corporis partibus formata significatur primo, per Baptismum certum animæ caracterem imprimi.

II. Vt sensus omnes aperiantur ad Deum, & Iesum Christum cognoscendum & amandum.

III. Vt baptizatus non erubescat, publicè fidem ac Catholicam Religionem profiteri.

IV. Vt sint quasi signa quo baptizatus se suaui iugo Christi subijciat, paratus mortificationem Iesu Christi in corpore suo portare.

V. Vt baptizatus intelligat membra sua Deo consecrata, & facta habitaculum Spiritus Sancti.

VI. Denique vt significetur vim omnem baptismatis virtutem suam, & efficaciam à Passione, & Morte Christi recipere.

Reliquæ verò cæremoniæ adhibentur, vt eiusdem dignitatem, æstimationem, gratias, virtutem, effectusue varios denotent.

Iacobus de Vitriaco *Lib. 2. vitæ Mariæ D' Ognies* refert, Beatam hanc Virginem vidisse certo tempore, cum puer in quodam propè Niuellas pago ad Ecclesiæ ianuam baptizaretur, quod dæmon summa confusione ex infantis corpore egressus sit. Et cum ipsa accurrens puerum de fonte sacro lauaret, visibiliter Spiritum Sanctum in animam eius descendentem, seque cum eo magna Angelorum multitudine cinctam deprehendit.

Q. *Quid est Confirmatio?*

RESP. Est baptizatis collatum ab Episcopo Sacramentum, in quo per sanctum Chrisma, & verba sacrosancta confertur gratia, & robur spiritus additur, tum ad firmiter credendum, tum ad nomen Domini, quando sic est opus, liberè confitendum.

Expos. Pro præparatione necessaria vt hoc Sacramentum validè quis suscipiat, requiritur vt prius sit baptizatus: Vt verò dignè, debet esse in statu gratiæ.

Quoad fructum quem confert hoc Sacramentum, hæc doctrina est Sancti Augustini in Fulm. 141. Consignat illis crucem fontem quæ pudoris est sedes, vt constanter, & intrepidè nomen Domini confiteantur: impingit & alapam, vt Christianam militiam inuicta patientia exercendam, & ornandam esse sibi perpetua memoria retineant. Debent autem parentes habere curam, vt quando pueri peruenerunt ad annos discretionis Episcopo offerantur.

Miraculum in conseruatione Sacri Chrismatis refert Mileuitanus Lib. 2. contra Donatistas. Ampullam Chrismatis per fenestram, vt frangeret, Donatistæ iactauerant. at non defuit manus Angelica, quæ ampullam spirituali subuectione sic deduceret, vt proiecta casum sentire non potuerit, atque ita Deo muniente illæsa inter saxa consedit. *De Confirmationis Doctrina*, V. *Plura Tom. 2. in Resol. Theol. Tract. 5. cap. 3.*

Q. *Quot præcipua de Eucharistiæ doctrina Capita scitu necessaria?*

RESP. Quinque: Primùm est eius Veritas. Alterum est panis & vini in Christi corpus & sanguinem conuersio. Tertium, adoratio debita. Quartum, eius oblatio. Quintum & postremum, eiusdem Sacramenti sumptio.

Q. *Quæ est veritas Sacramenti Eucharistiæ?*

RESP. Nimirum hæc, Christum verum Deum ac hominem verè ac integrè in hoc Sacramento contineri, & nobis adesse, vbi Sacerdos ritè ordinatus panem, & vinum verbis illis arcanis, & à Christo traditi consecrarit.

Q. *Quæ*

Q. *Quæ sit conuersio per verba illa, quibus hoc Sacramentum Sacerdos consecrat?*

RESp. Ea, vt per ipsa verba operante Christo panem, & vinum in corpus & sanguinem Dominicum conuertantur, & transubstantientur, atque ita panis & vinum esse desinant in Eucharistia.

Q. *Quæ Sacramento huic debetur adoratio?*

RESp. Eadem sanè, quæ Christo Domino ac æterno Deo debetur, quippè quem illic præsentem agnoscimus. Ideoque Religioso tùm corporis, tum animi cultu, vt par est, hoc Sacramentum supplices veneramur.

Q. *Quare censetur hoc Sacramentum oblatio?*

RESp. Quia est legis nouæ sacrificium, & oblatio munda, cruentis legis Iudaicæ sacrificijs incruenta succedens, quæ pro viuis ac defunctis Christi fidelibus in Missa offertur ac celebratur. Vnde fit, vt Eucharistia non solum à fideli populo sumatur, sed etiam pro peccatis à Sacerdotibus ad Dominicæ passionis ac mortis continuam commemorationem quotidiè immoletur, semperque oblata fuerit in Ecclesia Dei.

Q. *Quid in Sacramenti huius sumptione seruandum?*

RESp. Quod fides & auctoritas sanctæ Matris Ecclesiæ docet, videlicet, Christianos Laico sat esse, sub vna specie panis totum Christum accipere: & ex hac sumptione consequi, vt, qui non indignè accesserit, ingentem Dei gratiam, ac æternam quoque vitam obtineat, qui verus ac integer Sacramenti huius fructus existit: eoque fit efficacior, quò sæpiùs sacra & salutaris illa Communio dignè iteratur.

Expos. Hoc diuinissimum Sacramentum in veteri Lege præfiguratum erat, 1. Per arborem vitæ, *Genes.* 2. 2. Per sacrificium Abelis, *Genes.* 4. 3. Per sacrificium Melchisedech, *Genes.* 14. 4. Per Agnum Paschalem, *Exod.* 12. 5. Per manna cœleste, *Exod.* 16. 6. Per panes propositionis, *Leuit.* 24. 7. Per panem Eliæ, 3. *Reg.* 19. &c.

Institutum est hoc Sacramentum à Christo ad hos fines.

1. In Testimonium infiniti erga nos amoris.

2. Vt repræsentationem & memoriam passionis suæ, ac vitæ nobis relinqueret, præsertim cùm nobis, vt in memoriam eius faceremus, commendauit.

3. Vt per cibum potumque cœlestem in vita spirituali confirmaremur.

4. Vt contra assultus dæmonum nobis esset antidotum.

5. Vt maxima inter se, & homines esset coniunctio.

6. Vt nos ad Fidei, Spei, & Charitatis exercitium inuitaret.

7. Vt perpetuum legis nouæ esset Sacrificium, & perpetuum subsidium.

Quod auditio frequens Sacri prosit ad tentationes dæmonis fugandas, & pœnam eam non satis æstimantis sequenti historia declaratur. Erat vir nobilis, qui pro desiderio quo tenebatur indies Sacrum audiendi, domi suæ Sacerdotem alebat. Is certa Solemnitatis die, quæ in vicino pago celebrabatur, cum facultate Domini sui ad Templum se contulerat istic ad aras facturus. Dominus interim ob negotia quædam eo ipso die intercurrentia moras traxit, & serò admodum ad idem Templum properauit, multum per viam anxius ac timens, vt isto die festo Sacro interesse posset. Occurrit properanti villicus quidam, quem rogat, num fortè spes esset adhuc Sacrum eo die audiendi, cumque villicus reponeret, spem nullam superesse, cum iam instaret meridies omnesque Sacerdotes celebrassent. Tanto nobilis cœpit mœrore affici, vt ad commiserationem villicum moueret, qui temerè nimis hæc ad nobilem locutus est: Quid dabis mihi, inquit, & omne quod hodie Sacrum audiendo recepi meritum, libens in te transcribam, Chlamydem hanc, reponit Nobilis conditionem suscipit rusticus. Ille Chlamydem, hic transfert Sacrificij meritum, vtrimque discedîtur. Nobilis ad pagum properat, si fortè adhuc Sacro interesse posset: sed, sic præsens spe sua frustratus est, quod tamen pacatiori, quam ante animo tulit. Domum regreditur, cum ecce in vita cum Chlamyde sua ex arbore pendulum videt rusticum, temerarium nimis rei Sacræ venditorem. Scilicet dolor animi, qui nobilem antea afflixerat, rusticum inuasit, eoque perduxit, vt desperans fauces sibi laqueo eliserit.

Quantum verò prosit ad Sacrificium Missæ tam viuis, quam defunctis præclarè docetur sequenti Exemplo, quod refert Beda *in Hist. Anglic. libro* 4. *capit.* 22. *&* *Baronius in Annalium.*

Anglus, quidam aulicus, cæso in acie Rege Elbuino, captus est ab hostibus, & vinculis arctè constrictus in custodia detinebatur. Verùm certa diei hora vincula disrupta subitò, & spontè sua decidebant, quantum vis nouis funibus & catenis constringeretur. Omnibus rem tam prodigiosam admirantibus, postea compertum est, captiui fratrem, qui fuit Superior cuiusdam Cœnobij, solitum fuisse quotidie pro fratre suo, quem in prælio defunctum putabat, sacrum celebrare; eamque fuisse causam cur Deus voluerit in illo ostendere virtutem Sacrificij, vti viuorum, ita mortuorum vincula dissolui. Quæ res ad curanda pro defunctis Sacrificia populum valdè excitauit. Intellexerunt enim (inquit Beda) quod Sacrificium salutare ad redemptionem valeret, & animæ, & corporis sempiternam.

Quantum Amoris debeat excitare hoc Sacramentum Eucharistiæ erga Christum qui se totum in illa nobis tradit, pulchrè declaratur in exemplo vxoris Tygranis, quæ cum viro à Cyro capta, & hic in conuiuio interrogaretur à Cyro, quid daret pro vxoris redemptione, respondit, meipsum, & vitam meam. Vnde & Tygranes cum vxore à Cyro liberatus, vti fusius deducit *Pædagogus Christianus pag.* 173.

Aliæ quæstiones, quæ spectant ad Eucharistiam, & Missæ Sacrificium contra Hæreticos traduntur suprà *Tom.* 1. *in Contr. Part.* 1. *Tract.* 2. *cap.* 5. De praxi deuotè celebrandi aut communicandi vide infra in fide Med. 5. Pro resolutionibus Theologicis de Eucharistia & Sacrificio Missæ, fusè illæ traduntur *Tom.* 2. *Tract.* 3. *c.* 4.

Q. *Quid est Pœnitentia?*

RESp. Est secunda post naufragium tabula, & necessarium relapsis Sacramentum, in quo remissio peccatorum & à reis petitur, & à Sacerdotibus tribuitur.

Expos. Potestas absoluendi Sacerdotibus concessa probatur ex Ioan. cap. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Item ex Tridentino Sess. 14.

Ex Diuo Ambrosio Lib. 1. de Pœnitentia cap. 1. *Peccatores vti leprosi offerre se debent Sacerdotibus*, vt Leuit. 4. Item Matth. 8. *Vade ostende te Sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses in Testimonium illis.* Item Luc. 17. *Ite ostendite vos Sacerdotibus, & factum est dum irent, mundati sunt.* Sic, *& qui lepram animæ id est peccata Sacerdotibus patefaciunt cum vero dolore, & emendationis proposito, à peccatis emundantur.*

Exempla ex S. Scriptura in Nouo Testamento de bono pœnitentiæ etiam extra Sacramentum, patent sequentibus, Matthæus Publicanus pœnitens ad Apostolatum vocatur, *Matth.* 9.

Petrus post ternam Christi negationem pœnitens Princeps Apostolorum statuitur, *Matth.* 26.

Zachæus Publicanus pœnitens Christum hospitio recipere meretur, *Ioan.* 21.

Latro pœnitens de cruce in paradisum migrat, *Luc.* 23.

Maria Magdalena, quæ peccato seruiuerat, pœnitens à Christo benignè excipitur, *Luc.* 7.

Adolescens Prodigus per Pœnitentiam reuersus, epulo & conuiuio à Patre recipitur, *Luc.* 15.

Q. *Quæ sunt partes & actiones Pœnitentiæ?*

RESp. Tres: Contritio, vel dolor animi peccata sua detestantis, & ad vitam meliorem adspirantis. Confessio, seu peccatorum suorum coram Sacerdote facta explicatio: & Satisfactio denique, seu vindicta punitioque criminum de se ipso sumpta, ad præstandos fructus dignos pœnitentiæ.

Expos. Exemplum doloris animi habemus 2. Reg. 12. *Et dixit Dauid ad Nathan, peccaui Domino: Dixitque Nathan ad Dauid, Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris.*

S. Gregorius Homil. 34. in Euangelia refert, de quodam Victorino, qui post vitam sat longo tempore peruersè in seculo traductam, meliori afflatus spiritu monasterium petijt, in quo orationis, pœnitentiæ, & austeræ vitæ studio ita præluxit Reliquis, vt & diuino alloquio ac societate frui fuerit promeritus. Quadam nocte cum in secretiori montis latere Monasterij Abbas cerneret prostratum, tanta derepentè claritas illo in loco visa est, vt tota regionis pars luce candesceret, quo fulgore attonitus Abbas aufugit. Post horæ spatium reuersus in cubiculum frater à suo Abbate accersitur, de loco rogatur, exponitur visum. Hic se manifestatum videns, & hoc, & vocem pariter de cœlo dilapsam, sibi omnia ob elicitum verum dolorem peccata remissa renunciantem, summo animi gaudio Abbati exposuit.

Confessio requiritur integra, nullo peccato mortali celato cuius conscientia habetur. Seraphi-

raphinus Razius in Hortulo Exemplorum, Titulo de Confess. cap. 3. Horrendum refert cuiusdam mulieris ob peccatum præ pudore in Confessione occultatum punitionem. In Italiæ Ciuitate (cuius nomen tacet) fuit nobilis fœmina, pia ac sancta, si extera opera considerasses, & sic apud omnes audiebat. Hæc mortua vnicam reliquit hæredem, filiam, quæ pro animæ matris refrigerio in dies multas preces effundebat. Elaps à morte matris aliquot hebdomadis, cum mane more suo pro matre oraret, accidit vt subito, & inusitato tremore corriperetur, & conuertens oculos ad ostium cubiculi, vnde sibi videbatur strepitum audiuisse, horribile visu monstrum, & grauissimum fœtorem emittens aspexit. Vnde cum graui timore consternata surrexisset à loco orationis, ad cubiculi fenestras citissimè cucurrit, vt sese deorsum præcipitaret: verum audita hac voce, siste gradum filia, à Deo confirmata subsistit, quid horrendum istud spectrum vellet auditura. Quod voce humana talibus cum ea sermonibus egit. Scito hoc primum filia, me esse infelicem heu, ac maledictam matrem tuam, non obstante vita irreprehensibili, quam semper in præsentia hominum duxi, propter enormia tamen quædam clam à me fœde commissa peccata, ac præ verecundia numquam in confessione exposita, æternis inferorum flammis adiudicata sum. Quare ne post hac Deum pro me incassum depreceris: Atque ita factis per varias cubiculi partes saltibus, signisque suæ præsentiæ quasi ferro candenti impressis, euanuit. Puella damnatione matris admodum afflicta, confestim se ad Ecclesiam contulit, totamque rem Patri, qui per Quadragesimam pro concione dicebat, plene enarrauit. Et vt vtrique certior euentus fieret, ambo se ad prædictum cubiculum contulere, ac monstri vestigia, simulque fœtidum odorem percipere. Quare Pater loco lustrali aqua tincto, filiam consolatus est, quæ illi fecit licentiam publicè, si visum esset, factum denuntiandi.

3. Pars est *Satisfactio*, quæ sita est in adimplenda pœnitentia.

Refert Petrus Damiani de Ottone Imperatore, qui Crescentium nobilem quod Pontifici infestus vim & arma intulisset, occidi iussit, cui tamen vitam & salutem spondebat. Quod crimen cum ad pedes S. Romualdi Abbatis prostratus retexisset: satisfactionis & pœnæ suæ nomine iussus est nudis pedibus in montem Garganum proficisci, vbi Michaelis Archangeli memoria propter maxima in eo loco ab ipso accepta beneficia pie frequentatur & colitur. Paruit mandatis Imperator, & per 40. dies solemni ieiunio destinatos, horrido, & aspero sacco indutus duro in strato cubauit, alijsque pœnitentiæ operibus corpus afflixit. Interim, in genere, sequens ordo, & modus ritè confitendi præscribitur.

1. Vt quis Deo grates habeat pro seruata ad hoc vsque tempus vita, dataque facultate se cum Deo reconciliandi.

2. Implorandum auxilium diuinum, & gratia Spiritus Sancti vt memor esse quis valeat suorum delictorum.

3. Examen instituitur conscientiæ circa cogitata, dicta, facta, omissa.

4. Elicitur dolor de peccatis ex amore Dei, vel metu gehennæ à Deo infligendæ.

5. Integra instituitur confessio, specie & numero peccatorum recensitis.

6. Impletur satisfactio. Vti supra de singulis explicatur *Tom. 2. in Resol. Theolog. Tract. 2. cap. 2. & 4.*

Q. *Quid est Extrema Vnctio?*

RESP. Est Sacramentum, quo ægroti per oleum sacrum & verba Christi in magnis morbi molestijs releuantur, vt fœlicius ex hoc mundo demigrent, & corpora etiam, si ita expedit, sanitati restituantur.

Expos. De hoc Sacramento clarissimum Testimonium dat Iacobus Apostolus: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum vngentes cum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei.* Hic recolendum est exemplum quod Ioannes Nider *Lib. 4. Formicarij cap.* 11. refert de Ruperto Rege Romanorum, qui hauserat tartaream hanc animo persuasionem, qua quidam superstitiosè credunt, se post huiusmodi Sacramenti susceptionem omnino è vita migrare oportere. Tandem Iuris vtriusque periti Doctoris hortatu factum vt salubre adeò corporis, & animæ antidotum susceperit. Cum ecce illico se releuari in morbo sentiens exclamauit, reuera si hoc Sacramentum sciuissem, tantùm pro vtroque valuisse homine, dudum ipsum auidissimè postulassem. Hinc Princeps conualescens multis post annis Romanum gubernauit Imperium, & tandem feliciter in bonis perseuerans operibus vita functus est.

Aliud exemplum nobis dant annuæ litteræ Collegij Lugdunensi Soc. Iesu anno 1599. Æger magno febris æstu conflictatus inter confiten-

tendum vrgente morbo de potestate mentis exierat. Iam de sua salute actum esse, sempiternis se supplicijs apud inferos damnatum clamitabat, nullius orationem auribus admittebat. Confessarius viso ægri furore, ad diuina præsidia, vbi humana deerant, confugit. Monet domesticos vt Sacrum oleum, quod æger ante mentis excessum postulauerat, celeriter adferendum curarent. Mira dictu, visuque res, simulatque sacro Oleo inunctus est, mentis sanitatem recepit, ac paulò etiam post corporis valetudinem recuperauit.

Rectè igitur S. Augustinus Ser. 215. de Tempore, *Quoties aliqua infirmitas superuenerit corpus & sanguinem Christi ille, qui ægrotat accipiat, & deinde corpusculum suum vngat, vt illud, quod scriptum est, impleatur in eo: infirmatur aliquis? inducat Præsbyteros, &c. Videte fratres, quia qui in infirmitate ad Ecclesiam cucurrerit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebimur obtinere*. Plura supra Tom. 1. in Controu. Part. 1. cap. vlt. Et in Resol. Theol. Tract. 4. cap. 6.

Q. *Quid est Ordo?*

RESP. Est Sacramentum, quo Sacerdotibus, alijsque Ministris Ecclesiæ potestas confertur ad Ecclesiastica munia ritè decenterque obeunda.

Expos. Propter Sacerdotalis Ordinis dignitatem, in vita S. Francisci legimus, eum aliquando dixisse Fratribus, si mihi in platea obuij fierent vna Sacerdos & Angelus, & vtrique mihi exhibenda esset veneratio, Sacerdoti primum, ac deinde Angelo exhiberem: Verè enim Sacerdos Angelum dignitate præcellit. Hinc factum est vt tantæ dignitatis perpetuo memor, seque ea indignum ratus, numquam Sacerdotio inaugurari voluerit.

Sacros Ordines indignè suscipiens diuinitus punitur. *Surius 3. Septembris* refert, de quodam Religioso, qui commisso sacrilegio se ad Ordines cum alijs fratribus suis contulerat, nec præmissa confessione, aut de delicto vera contritione concepta, sacrum Diaconatus Ordinem indignus susceperat. Vix à templo in hospitium fuerat reuersus, dum inter manducandum à mente raptus frendere dentibus ac mirè se collidere cœpit, idque per horas non paucas, donec post multas sociorum pro eo quod Deum fusas preces sibi redditus est, ac domum reuersus. Ea infestatione liber fuit diebus aliquot, sed à commisso tamen scelere minimè resipiscens, validiori modo à tartareo hoste possidetur, cœpitque diebus ac noctibus summa fratrum suorum commiseratione ac labore excruciari, & exarescere cœpit eius brachium dexterum quo sacrilegum furtum commiserat: quo factum vt Abbati viro altioris considerationis res suspecta esse cœperit. Subornat ergo quosdam, qui energumenum, dum sibi compos esset, rogarent, num fortè sibi grauioris delicti conscius esset, fore vt Dei misericordiam impetraret. Quid multa? Rubore confusus, commissum à se facinus palam facit, Deum vt pro se rogent, fratres obtestatur. Nec vanæ preces, etenim Abbatis iussu, ieiunia, afflictiones corporis, Sacrificia pro eius incolumitate indicuntur, quibus citò restitutum pristinæ sanitati brachium, & dæmon ab eo fugatus est.

Q. *Quid postremò est Matrimonium?*

RESP. Sacramentum quo vir & mulier legitimè contrahentes indiuiduam vitæ societatem ineunt, gratiaque diuina donantur, tum vt soboles honestè & Christianè suscipiatur & educetur, tum vt fœdæ libidinis & incontinentiæ peccatum euitetur.

Expos. Hæc societas in Scripturis commendatur. *Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ*, Gen. 2. *Quod Deus coniunxit, homo non separet:* Matth. 19. *Ijs qui Matrimonio iuncti sunt præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere..... & vir vxorem non dimittat:* 1. ad Cor. 7. Exemplum in puella, quæ matrimonij pactum iuramento confirmatum violauit, supra datum est de *Iuramento.*

Non decet Matrimonium contra parentum voluntatem inire, quod infaustum esse solet. Apud *Surium 1. Ianuarij* in vita S. Basilij habetur, quomodo Protetij Senatoris filia ab eius seruo per magum decepta, & insanno amore correpta, instanter rogabat patrem vt possit iungi Matrimonio cum illo, qui si consentire noluerit pro ea redditurus esset rationem in die iudicij. Aut comple, inquit, desiderium, aut breui me extinctam videbis, Pater, qui filiam hanc Deo consecrauerat, mœrore absorptus, amicorum consilijs iussit fieri quod petebat, ne sibi ipsi exitium adferret. Vade, inquit, misera, multùm lugebis aliquando cum facti pœnitebit, nec tamen mederi poteris. Inito igitur coniugio, quod celauerat maritus iam fecit palam: obseruatum est eum numquam ingredi Ecclesiam, imo nec Christianum esse. Hoc vbi aduertit vxor, humi se prosternere suis vnguibus se discerpere, velle capillos, pectus tundere, in has voces erumpere: nemo parentibus non obediens saluus vmquam fuit:

heu me miseram quæ me ſponte conieci in hanc ſortem ipſa morte deteriorem.

Optima admonitio parentum Saræ, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, ſeipſam irreprehenſibilem exhibere, *Tobiæ* 10. Quanto magis illa dilectio in coniugio Chriſtiano exerceri debet.

Narrat Rodericus Sancius *part.* 2. *Hiſtor. Hiſp. c.*4. Præclarum amoris coniugalis exemplum. Eduardus Regis Angliæ primogenitus ad Domini ſepulchrum transfretaſſet, fuiſſetque in via proditoriè à Mauro quodam gladio venenato percuſſus, & medicorum remedijs non tam alleuaretur, quam alligaretur, tandem in Angliam ſine ſalutis ſpe reuerſus eſt. Eius itaque vxor, Regis Hiſpaniæ Filia, nouam & inauditam, ſed amore ac pietate plenam, adhibuit medelam: plagas enim mariti toxico infectas, qui vi veneni claudi non poterant, lingua indies lingebat, ſugebatque humorem & pus venenoſum quaſi dulciſſimum liquorem. Cuius vigore ſic omnem veneni materiam extraxit vt integris vulnerum cicatricibus ille planè curatus, illa quoque diuino fauore ſeruata incolumis euaſerit. Alia in Apparatu V. *Matrimonium.* Et *in Reſol. Theol. de Sacramentis cap. vlt.*

Q. *Eſtne inter Sacramenta diſcrimen?*

RESp. Eſt ſanè: Baptiſmus enim Confirmatio & Ordo ſemel collata nunquam iterantur, ſicuti cætera. Item Baptiſmus neceſſario ſuſcipitur ab omnibus, & à relapſis Pœnitentia. Arbitrarium eſt autem vti reliquis, modò nullum contemnas aut irreuerenter ſumas, illudue cum ſumendi tempus eſt negligas.

CAPVT V.

De Officijs Iuſtitiæ Chriſtianæ?

Q. *Quot ſunt officia Iuſtitiæ Chriſtianæ?*

RESp. Hæc duo: Declina à malo ſiue peccato, &, Fac bonum ſiue officium Iuſtitiæ.

Q. *Qui poteſt homo cauere peccatum, & bonum facere ſeu præſtare iuſtitiam?*

RESp. Non id per ſe quidem, ſed Chriſti gratia ac Spiritu inſtructus Chriſtianus poteſt, ac debet, quantum huius quidem vitæ ſtatus admittit, iuſtè viuere, & legem implere.

Q. *Quotuplex eſt peccatum?*

RESp. Duplex: Originale, & Actuale.

Q. *Quid eſt originale?*

RESp. Quod ab ortu nobis congenitum, per Baptiſmum in Chriſto condonatur.

Expoſ. De Peccato Originali teſtatur Scriptura ad Rom. 5. v. 12. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt in quo omnes peccauerunt.* Sola excipitur Virgo Deipara, quæ nullo vnquam Peccato originali aut actuali inquinata fuit.

Memorandum eſt exemplum quod de quodam Braſilo, qui à Peccato originali, ſacro Baptiſmatis fonte, nec dum ablutus è viuis deceſſerat, quod in vita Patris Ioſephi Anchietæ, Magni Braſiliæ Apoſtoli, è Societate Ieſu, refert *Sebaſtianus Bezetarius*. Quidam nomine Didacus iam pridem Chriſtiana Religione ſuſcepta inter Chriſtianos tanquam Chriſtianus diu verſatus, in domo Luſitani ciuis diem ſuum obierat. Cadauer diu exanime iacuerat, & ſepulturæ paratum. Elapſo duarum horarum ſpatio mater familias Gratia Roſerigia nomine, videt cadauer moueri, & horrore concutitur. Mox promptior animo accedit, vt quid rei ſubſit, propius dignoſcat. Didacus iam vitæ redditus Dominam rogat, ſe illo funebri amictu diſſoluat, quo effectu P. Ioſephum Anchietam aduocari iubet. Properè accurritur ad ædes Societatis, & Didacus vitæ reſtitutus P. Ioſepho nunciatur. Hic celer aduolat, quo viſo Didacus de animæ ſuæ ſalute ſermonem ingreſſus, narrauit ſe, vt è viuis deceſſerat, monitum, non recto itinere in ea loca ſe veniſſe, quod per Baptiſmi oſtium, nondum ſcilicet Peccato Originali deleto, Eccleſiam intraſſet. Non negabat ſe ſacro fonte numquam tinctum fuiſſe, at inſcitiam prætexens ab albis hominibus (ſic Europæos indigitabat) ſe Chriſtianam Doctrinam edoctum, ſibique Didaci nomen inditum referebat: ab eo verò tempore, cum ſe perfectum Chriſtianum putaſſet, præcepta omnia ſeruanda ſuſcepiſſe, nulla iniecta mente de ſuſcipiendo Baptiſmo. Proinde enixe P. Ioſeſephum rogauit, ſe quam primum ſacro Baptiſmate in Eccleſiam induceret; ſe enim ad alteram vitam vnde regreſſus eſſet, properare. Tum Ioſephus hominem, etſi Chriſtianæ legis non rudens, accuratè tamen inſtruit, quantum extre-

extremi temporis patiebantur angustiæ, & instructum magno cum animi sui fructu baptizauit.

Iam Didacus decedendi venia à matre familias petita, eam rogauit, vt vilia, quibus tegebatur indumenta, alicui egeno porrigeret, curaretque duo Missæ Sacrificia offerenda, vt saltem cultu illo suo nomine exhibito Deum veneraretur. Tum sibi ardentem Ecclesiæ ritu candelam porrigi postulat, & ad P. Iosephum conuersus, adsis mihi, inquit, Pater, donec voti compos Deo Sacris vndis ablutam animam reddam. Pater pijs precibus intendit, inter quas animam demum peccati Originalis macula abstersa liberatam emisit, cum qua non poterat in cœlum introire. Exempla alia quæ possint spectare ad Peccatum Originale, tradita sunt supra de Sacramento Baptismi.

Q. *Quid est Peccatum Actuale?*

R Esp. Dictum, factum, vel concupitum, contra vel præter legem Dei, aut Ecclesiæ.

Q. *Quotuplex est Actuale?*

R Esp. Duplex: Mortale, sic dictum, quia mortem animæ præsentem adfert: (Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur,) & Veniale; vt cui venia facilè tribuitur, & sine quo ne iusti quidem viuunt.

Q. *Quibus gradibus ad peccatum deducimur?*

R Esp. His tribus: Suggestione, Delectatione, Consensu, seu deliberata voluntate peccandi.

Expos. His gradibus prima parens nostra Eua ad peccatum ascendit, & se cum posteris improuida perdidit, *Genes.* 3. Callidus accedit ad incautam serpentis larua indutus dæmon: Et, *cur præcepit*, inquit, *vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno Paradisi?* en suggestionem. Hanc, si te saluum velis, repellas illico necesse est. Secus fecit (proh dolor!) mater nostra; quæ & alterno eam cum Serpente fouit sermone. *De fructu*, ait ipsa, *lignorum, quæ sunt in Paradiso vescimur; de fructu verò ligni, quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur:* Cui Serpens: *Nequaquam morte moriemini, scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij scientes bonum, & malum.* Hoc inquam discursu quæ prius erant blandè suggesta fouit mulier male sana, sed & eum fructum tulit quem solent illi, qui ignem sinu exceptum non excutiunt; subditur enim, *Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile:* En delectationem, quæ liberè admissa animum iam promptum, & expeditum nullo labore ad consensum, & huius præmia pœnas sempiternas pertrahit. Audite exitum: *Et tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo, qui comedit.* En consensum, & extremam peccati ruinam. Quare animæ tuæ saluti si consultum velis, dum dæmon ad peccatum pellicit, in limine resiste, ne ignem illum sinu excipias, quo iam nunc æternum incipias ardere.

Q. *Qui sunt supremi gradus peccantium?*

R Esp. Eorum, qui scientes ac prudentes ex mera peccant malitia: qui etiam de peccato ipso gloriantur: & qui benè monentibus obstrepunt, ac salutaria consilia prorsus contemnunt.

Q. *Quare peccatum fugiendum?*

R Esp. Quia Dominum Deum offendit, summum bonum eripit, & summum adfert malum peccanti, dum diuinam tollit fruitionem numquam recuperandam, & pœnas ærumnasque homini accersit sempiternas.

Q. *Quæ dicuntur peccata Capitalia?*

R Esp. Illa, ex quibus, veluti capitibus & fontibus, omnia alia peccata proficiscuntur.

Q. *Quot sunt peccata Capitalia?*

R Esp. Septem: Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Acedia.

Q. *Qua ratione vitari, & vinci hæc peccata possunt?*

R Esp. Si Iesu Christi gratiæ cooperemur, peccatorum damna & pericula considerantes, & virtutes septem his peccatis contrarias exercentes.

Q. *Quæ virtutes peccatis Capitalibus aduersantur?*

RESp. Hæ ſeptem: Humilitas, Largitas, Caſtitas, Benignitas, Temperantia, Patientia, Deuotio, ſeu ſedula Pietas.

Superbiæ Exemplum.

ANgelus aſſumpto corpore cum Eremita gradiens fœtenti cadaueri in via occurrit; dixitque Eremitæ obturanti nares, ecquid nares conſtringis? Ille fœtorem cadaueris cauſam eſſe obiecit. Paulò poſt iuuenis pulcher ad ſuperbiam ornatus phaleris, & tela aurea equo vectus tranſibat, qui cum longè abeſſet, obturauit nares Angelus, quod Eremita admirans, interrogauit rationem: cui Angelus, Ille iuuenis ſuperbus & laſciuus plus coram Deo, & Angelis fœtet quàm cadauer illud quod fœtidiſſimum odorem ſpirabat. *Ex Spec. Exemplorum pag.* 42. Vide in Apparatu. *Superbia.*

Auaritia.

RIbergerus Nobilis ditiſſimus in Sueuia præuidens famem ſubſecutam, vndique corraſo frumento impleuit granaria; idque tanto vendidit pretio vt populus aut mori fame, aut bona omnia ei tradere debuerit. Inter plurimos ecce vnus paruulis ſuis onuſtus offert ſex talares filiorum veſtes, promittens poſtmodum plenam ſolutionem. Indignatus diues pecuniam exigens negauit triticum: Diſcens pauper maledixit diuiti. Poſt paucos dies Ribergerus ſeruum ad granaria miſit, vt ea inuiſeret, redijtque dicens, illic tres atros boues paſcere, & ſeruus die poſtero mortuus eſt. Miſit & alium, & hic redux nuntiauit non tantum boues, ſed & equos qui frumentum deuorarent, ſe vidiſſe. Ipſe itaque vix credens, aſcendit, & per foramem aliquod vidit greges pecudum diuerſos frumentum conſumere: attonitus inde mente, captus eſt, eaque dixit & egit ob quæ catenis ligari debuit, ſicque exemplo punitæ à Deo auaritiæ ab alijs incarceratus fuit: *Ita Mart. Del Rio ex Petro Pizerro fol.* 261.

Ex Auaritia furando res alienas ſæpè homines perdunt res proprias. Quidam dum meſſem in area colligeret, ſuſtulerat manipulos proximi ſui, & ad cumulum ſuum illos addebat, vt eum augeret: ſed res aliter euenit. Nam ſtatim cecidit fulmen, & area accenſa eſt. Miſer ille ſtatim currit ad virum Dei qui prope habitabat, & ſuam calamitatem, & incendium illi exponit, furtum autem ſuum celare conabatur. Sed vera dicere iuſſus, furtum etiam ſuum confeſſus eſt. Iuſſit autem vir Dei vt culpam corrigeret, ſi velit à pœna liberari. Nam ſi tu, inquit, manipulos reſtitueris, ignis ille à Deo miſſus extinguêtur. Mox ille feſtinus cucurrit & manipulos obtulit illi cui facta fuerat iniuria: qua facto, flamma illi viri ſancti oratione ſtatim extincta fuit. Quæ res terrore & horrore furti incolas impleuit, & totam ciuitatem Antiochennam vbi res contigit. Ita narrat *Theodor. in Hiſt. SS. Patrum.*

Quam procul ab Auaritia debeant eſſe Iudices ſuo exemplo præclare docuit Thomas Morus Angliæ Cancellarius. Accuſatus ille fuit apud Regem, quod à vidua nomine Vaugham poculum aureum accepiſſet poſt ſententiam in iudicio pro ipſa latam. Morus acceptum à ſe poculum aureum coram Rege faſſus eſt, ſed rogauit Regem vt interrogaret viduam, quid poſtea de poculo factum fuerit. Illa rogata agnoſcit Cancellarium poculum hilari quidem vultu accepiſſe, & magnas gratias pro dono egiſſe: ſed conuocata familia curaſſe illud vino repleri, ſibique hilariter propinaſſe, & ſimul cum vino poculum reddidiſſe. Quo cognito Rex Morum multum collaudauit, & calumniatorem obiurgatum Moro pro ſuo arbitrio puniendum permiſit. Rem hanc narrat *Thomas Stapletonus in vita Thomæ Mori cap.*3. Plura exempla vide ſupra in *Apparatu*. Verbo, *Auaritia.*

Luxuria.

MIles defunctus amaſiæ apparens tormentorum rationem reddidit rauca & horrida voce, nempe quia cantilenis luxurioſis decantandis ſuauem alias vocem impenderat. Crura ei erant nigerrima & ſcabioſa, gloriatus enim erat in vita de eorumdem pulchritudine, oſtendenſque roganti puellæ reliquum infelicis corporis ſtatum, amota à pectore chlamide bufonem teterrimum toti corpori quadratum oſtendit, dicens ſe hoc pro lubricis peccatis, aliiſque corporis cum illa delictis pati in æternum debere, adeoque, vanas, quas illa pro eo fundebat preces futuras. *In Specul. Exemplor. titul. Infernus*, Vide in Apparatu *Luxuria.*

E contra præclarum eſt *Caſtimoniæ* Exemplum in S. Thoma Aquinate, qui mulierem quæ ipſum ad labefactandam caſtitatem ſolicitabat,

tabat, arrepto titione generosè abegit. Et ob hanc victoriam Deus illi perpetuum castitatis donum concessit.

Adde exemplum in vtroque sexu prorsus singulare *S. Theodoræ*, & *S. Didymi*. Iubetur illa à Maximino Imperat. vel fidem, vel virginitatem deserere. Reluctantem in lupanar detrudi iubet, & violentiam illius castimoniæ à militibus adhiberi. Primus militum ad illam *Didymus* ingreditur: sed ecce repente non castimoniæ impugnator, sed custos fidelis mira arte efficitur. Commutat Didymus cum Theodora vestes: hæc iam virum induta, ac custodia sic elusa, recedit innoxia: Didymus verò in Theodoræ veste ac persona comprehenditur, & ad supplicium rapitur. Accurrit mox Theodora, proclamans palmam illam fidei ac castitatis non alteri sed sibi deberi; vestem se, non causam, non personam in Didymum transtulisse: illo ex aduerso pro hac palma sibi debita firmiter perorante, demum vterque supplicio afficitur, vterque duplici fidei & castimoniæ conseruatæ laurea coronatur. Quod fusius deducit *S. Ambrosius lib. 2. de Virgin.* Et breuius festi Mariani 28. Aprilis.

Iracundia.

IRacundiæ deformitas patuit in domicella quadam nobili, sed admodum rixosa & iracunda, ita vt domum, & templa, totam etiam ciuitatem suis rixis impleret, & discordis turbaret. Mortua illa sepulta ante templis valuas, visum est sepulchrum flammas & ignes vomere, quo aperto repererunt superiorem partem corporis flammis ambustam & adhuc flagrantem, inferiorem verò partem integram, & in signum virginitatis custodiæ illæsam mansisse. Ita *Cæsar. lib. 4. c. 22.*

VVenceslaus Rex Bohemorum ex quadam occasione contra suum pincernam vehementi ira commotus fuit. Et ex illa iracundia subitanea voluit eum proprijs manibus interficere. Sed ex nimio illo furore, & ardore vindictæ, statim Rex in paralysim incidit, & intra paucos dies mortuus fuit. Sic enim Ira non tantum nocet animæ, sed etiam corporis mortem accelerat. Ita habet Crommerus lib. 13. Histor. Poloniæ: vide in Apparatu, Verbo *Ira*.

Gula.

HOrret animus referre quorumdam Baccho se consecrantium luctuosum exitium. Nobiles Germani duo in Apeldorn Veluæ Pago inter se conuenerant, vt vino adusto tamdiu se ingurgitarent, donec eorum alter expiraret: Si quis prior surgeret, in eum diabolus potestatem haberet. Quo perducit hominem infrenata intemperantia! Accidit, dum strenuè hac lege potitarent, mercatorem illic forte transire, quem, vt se tertium adiungeret, coegerunt. In domum inductus alter mortuus metu se Bacchum haustu liberali venerari simulat potiùs, quam re ipsa veneratur. Tum locum ingressus ferali forma dæmon, duos helluones sibi deuotos aggressus est, & vtrique, arrepto collo, ceruicem fregit. Hæc gulæ deditos manet merces. *Ita Davoult. in Floribus Exempl. c. 6. tit. 7. exempl.* 7. vide in Appar. V. *Gula*, *Ebrietas*.

Inuidia.

IN vita Sancti Attali, qui succedens Beato Columbano Cœnobium rexit, diabolus in eum aliquot subditorum corda suscitauit, qui recusabat tantæ disciplinæ austeritatem ferre. Ille è contra medijs spiritualibus vsus, nec potens ad rectam normam deducere, pertinaces ire permisit, qui postquam segregati sunt, virum sanctum detractionibus laniarunt. Sed ecce, vnus eorum febri ardentissima correptus, nequidquam implorans Attali auxilium, igne fatali accensus, emoritur morbo: exemplo isto docti adstantes ad virum sanctum recurrere, qui venia donatos securos reddidit; contemnentes vero aliqui pœnitentiam diuersis modis disrupti interiere; quorum vnus securi, alius flumine, alter mari vitam infelicem finierunt. *In Specul. Exemplorum pag.* 268. vide in Apparatu Verbo *Inuidia*.

Q. *Quæ peccata in Spiritum Sanctum committi dicuntur?*

REsp. Ea quæ sua malitia sic diuinam excludunt gratiam, vt neque in hoc sæculo, nisi ægrè admodum, neque in futuro remittantur.

Q. *Quot sunt peccata in Spiritum Sanctum?*

REsp. Sex: Præsumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati, Desperatio, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternæ charitatis inuidentia, Obstinatio, & Impœnitentia.

Expos. Quodnam luctuosus quam quod subdo pertinacis & obstinati peccatoris monumen-

mentum haberi poteſt? Lego in actis pro Beatificatione B. P. Franciſci Borgiæ Societatis Ieſu, apud Euſebium Nierembergium in eius vita, Virum quendam in Hiſpania, quàm ſanguine nobilem, tam vitijs ac flagitijs infamem, graui ægretitudine correptum, ac de vita periclitantem, tanta obſtinatione ſceleribus ſuis perſtitiſſe, vt recta omnes monentes reijceret, nolletque de anima per confeſſionem expianda quemquam audire. Venit tum forte eam in Vrbem S. Borgias, qui cognito miſeri periculo, pro zelo ſuo illum iuuare cupidus, ante Chriſtum crucifixum in genua procidit, eum ardenter obſecrans & obteſtans, vt qui orbi vniuerſo ſanguine ſuo ſaluti fuiſſet, infelici ac pertinaci illi animæ non deeſſet. Franciſco hæc precanti, ex cruce Seruator. Adi, inquit, confeſtim ægrum, eumque hortate, vt ſe expiet, & ego mox illi vt medicus & infirmorum curator adero. Abit B. Pater ſpei bonæ plenus, ad ægri domum ſe confert, quo Seruator iam præceſſerat, medici ac propè famuli ſpecie illi ſolatia, atque obſequia deferens. Excipitur ab infirmo non inurbanè P. Borgia; verùm vbi de confeſſione cœpit, ad eam inſtituendam adduci non potuit. Recedit iterum Dominus, relicto ad vltiores conatus apud ægrum Franciſco, qui & ipſe cum operam perderet, etiam receſſit, & denuò coram Chriſto crucifixo in genua prouolutus, per ſacra illius vulnera obteſtatur, vt miſero adſit. Cui Dominus: conueni iterum pertinacem illum Franciſce, meque tecum defer, ſi forte me conſpecto, cruci pro ſe fixo conuertatur, & viuat. Redijt Borgia, & ſubmotis arbitris, vt liberior eſſet æger, verbis ad pietatem omnem compoſitis, ſubmiſſis in terram genibus, Chriſtum cruci affixum illi repræſentat: per Paſſionem, dolores, ſacra Domini IESV vulnera orans, obſecranſque, vt animæ ſuæ miſereatur, æternitatem maturius menti imprimat, nolle Deum mortem peccatoris, ſceleribus omnibus eius miſericordiam maiorem eſſe. Ad omnia ille pertinax obmuteſcit: addit & vocem ſuam Dominus IESVS, & vocem ſanguinis, quem ex vulneribus copioſè effundebat. Per hunc iterum iterumque obteſtatur Franciſcus: ſed nihil profuit. Tum verò ſeruator reuulſa à cruce manu, ſacroſanctum cruorem in faciem proijcit obſtinati peccatoris, qui quot guttas numerat, tot veluti linguis in magno iudicij die coram orbe vniuerſo neglectam, & contemptam benigniſſimi Dei, ac Redemptoris ſui miſericordiam illi exprobrabit.

Q. *Quæ peccata in cœlum clamare dicuntur?*

RESP. Quæ per ſe vehementer abominanda ſunt, & apertè humanæ charitatis iura violant: vnde vindictam clamare perhibentur, & horrendis ſæpè modis in hac vita diuinitus vindicantur.

Q. *Quot ſunt peccata in cœlum clamantia?*

RESP. Hæc quatuor: Homicidium voluntarium, Peccatum Sodomiticum, Oppreſſio pauperum, viduarum, atque pupillorum, demum Merces Operariorum defraudata.

Expoſ. Exemplum *Homicidij* voluntarij à Deo puniti exhibetur, *Geneſ. cap.* 4. in Caino, qui fratrem ſuum Abelem fraudulenter quaſi ad deambulandum in agrum euocauit. Et ecce cum ſoli eſſent in agro contra fratrem violenter inſurgens eum occidit, ſed quam ſibi abominandum eſſet illud facinus Deus ſtatim aperuit, qui contra homicidam his verbis intonuit. *Quid feciſti? Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris ſuper terram, &c.* Sanguis nempè innocens vocem tremendam habet, quæ in cœlum vſque auditur, & homicidij vindictam depoſcit.

Quam deteſtandum ſit *Sodomiæ* peccatum apertè patet in euerſione ipſius Sodomæ & Gomorrhæ, vbi cum incolæ infando illi carnis peccato addicti eſſent, vltricibus flammis à Domino conſumpti fuerunt, vti grauibus verbis teſtatur Scriptura Geneſis cap. 14. verſ. 24. *Pluit Dominus ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur, & ignem à Domino de cœlo, & ſubuertit Ciuitates has, & omnem circa regionem, &c.*

Oppreſſio pauperum per vim, & potentiam Deo ſemper execrabilis fuit, vti patet 3. *Reg. cap.* 21. *verſ.* 19. Cum enim Rex Acab vellet inuito Naboth vineam eripere, Iezabel Regina vt Regis voluntatem exequeretur, per ſuam potentiam curauit Naboth falsò accuſari, & lapidibus obrui. Sed ecce parem Dei vindictam! dum Achab feſtinaret vt iam defuncti vineam occuparet, Dei nomine occurrit illi Elias Propheta & pœnam denunciat, dicens: Hæc dicit Dominus: *In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem tuum*, quod iuſto Dei iudicio euenit.

Q. Quæ

Q. *Quæ peccata dicuntur aliena?*

RESP. Ea, quæ ab alijs quidem committuntur, sed nobis interim auctoribus, vel quoquo modo adiutoribus, aut saltem non impedientibus, vt idcirco nobis etiam imputentur.

Q. *Quot modis aliena peccata nobis imputantur?*

RESP. Nouem his modis: Consilio, iussione, consensu, irritatione, laudatione, seu adulatione, reticentia culpæ alienæ, conniuentia vel indulgentia, rei alienæ participatione, & praua facti alieni defensione.

Q. *Quæ dicuntur opera carnis?*

RESP. Ea, quæ homines secundùm carnem viuentes, & à Dei filijs spiritualibus degenerantes, committere solent.

Q. *Quæ sunt opera carnis?*

RESP. Paulus ea recenset in hunc modum: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, nimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur.

Expos. Quanta sit malitia in operibus Carnis, & veneficijs, & commercijs cum dæmone sequenti exemplo luculenter exponitur. Lugduni in Gallia vir militaris Vigiliarum Præfectus, dum nocte quadam ex officio vrbis compita circumlustrat, ad commilitones suos conuersus, impurum animi sui sensum hac impia voce declarat: Ad satisfaciendum carnis desiderijs, si vel ipse dæmon modò se mihi offerret immunis non abiret. Vix hæc verba protulerat, & ecce mulier splendido in speciem habitu, famulo lucernam præferente, impuris hisce Veneris mancipijs occurrit. Post exhibita vltro citroque vrbanitatis officia, illi fœminæ se confestim adiungunt, & domum ad quam se redire fingebat, eam deducunt. Ingrediuntur simul, & desideratam cum ea libidinem explent. At res tota ex dæmonis arte composita & phantastica fuit. Nam sublato à dæmone fuco, deprehendunt se cum cadauere tabo, sanie, ac vermibus fluente rem habuisse, & in obsoletæ domus ruinis versari. Ad hæc dum attoniti obstupescerent, ecce ibi insolito fulminis ictu prostrati sunt, vnus quidem eodem loco, & nocte extinctus est, alter verò postridie, tertius denique die tertio interijt. Ex Doultremanni *Pędagogo Christ. part. 1. capit. 7. pag. 132.*

Odij & inuidiæ exemplum proponitur nobis *1. Reg. cap. 18. & 31.* In Saule quæ Dauidem ex odio iniusto multis modis occidere conatus est, donec tandem ab hostibus superatus violentas manus in seipsum conuertens sese propria hasta interemit.

Aliud æmulationis, & inimicitiæ exemplum patet in fratribus Iosephi, qui ipsum vestibus spoliatum vendiderunt, sed Deo sic disponente, ipsi fame compulsi coacti sunt Iosephum venerari, & ab ipso vitam, & veniam postulare, *Genes. cap. 35.*

Ebrietatis & comessationis quam acerbus sit fructus, docet Exemplum apud *Cantipratanum Lib. 2. apum cap. 56. §. 2. Et in Pędagogo Christ. pag. 152.* Dum quidam cum socijs inter popula Animæ immortalitatem irrisisset, adfuit extemplo quidam sub mercatoris habitu, & statura procerus, cui per iocum socij aiunt, si tu bonus es mercator, en hic hominem qui suam animam venalem habet. Bene est, inquit mercator, qui erat dæmon sub mercatoris specie: Sed velim scire quanto pretio ea vendatur? Non magni, inquit alter, si tot vini amphoras dederis illam referes. Postquam mercator ille pretium quod petebatur pependisset, & communi omnes ioco risuque applausissent, & poculis iucundè indulsissent, cum tempus adueniret, quo societas illa dissoluenda erat; Heus boni viri, exclamat mercator, quid vobis videtur? Qui emit equum numquid non etiam frænum feret? Cum omnes incepto ioco insistentes, id æquum esse pronunciarent, statim veterator infernalis se prodit, arreptumque impium ganeonem coram omnibus cum corpore & anima secum asportat, debitum temulentiæ & impietatis suæ præmium relaturum.

De prędictis omnibus, Luxuria, Inuidia, Ira, Ebrietate, Consilio malo, Adulatione &c. superiùs plura exempla data sunt: Item in Apparatu sub proprijs Titulis.

Q. *Estne satis Christiano, malum fugere & à peccato declinare?*

RESP. Nequaquam; sed præterea bonum agere, & virtutes exercere necesse est.

Alioqui ſcienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi.

Q. *Quid boni faciendum Chriſtiano?*

RESP. In genere quidem quidquid boni lex naturalis, diuina vel humana præcipit vel oſtendit: in ſpecie verò pro ſua quiſq; vocatione præſtare officium & acceptæ Dei gratiæ cooperari cum gratiarum actione debet. Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Q. *Quæ ſunt præcipua bonorum operum genera?*

RESP. Ea, quibus ſobriè, iuſtè, pieque viuitur in hoc ſeculo, & per quæ itidem iuſti magis magiſq; iuſtificantur, & ſancti in dies ſanctificantur.

Q. *Quotuplicia ſunt hæc operum bonorum genera?*

RESP. Triplicia: vtpotè Ieiunium, Eleemoſyna ſeu miſericordia, & Oratio, de quibus ita legimus: Bona eſt Oratio cum Ieiunio & Eleemoſyna.

Q. *Quis eſt fructus bonorum operum?*

RESP. Habent ea promiſſionem ac mercedem huius ac æternæ vitæ; Deum placant, gratiam conſeruant, & augent; denique Chriſtiani hominis vocationem certam faciunt, atque conſummant.

Q. *Quid eſt ieiunium?*

RESP. Eſt certis diebus, iuxta morem & præſcriptum Eccleſiæ, carnibus abſtinere, & ſaltem vnica cibi refectione in die contentum viuere frugalius: Sed ſi generatim hoc nomen accipias, Ieiunium eſt corporis quædam caſtigatio piè ſuſcepta, vt vel caro ſpiritui ſubijciatur, vel obedientia exerceatur, vel Dei gratia impetretur.

Expoſ. Ieiunij vtilitatem declarat nobis ipſa Eccleſia, quæ in Præfat. Miſſæ Deum ſic alloquitur: *Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris, & præmia.*

Exempla Ieiunij præbet nobis Scriptura in Moyſe, qui per 40. dierum ieiunium Dei alloquium & aſpectum obtinere meruit, *Exod.* 24. Et Niniuitæ qui poſt 40. dies ſubertendi erant, per ieiunium à Deo veniam meruerunt.

In vita S. Patricij legimus quod in altiſſimi montis vertice 40. dies cum ſolo Deo in ieiunio & oratione tranſegerit.

At noſtro tempore ſacra Catholicorum ieiunia abhorrent Hæretici, atque omnem Eccleſiæ Romanæ de cibis vetitis legem rident, & contemnunt. Sed inſigni Exemplo violatæ huius legis pœnas dederunt.

Poſtquam in Germania Torpatenſes in Lutheri impia dogmata conceſſerant, feria ſexta ſolenne Paſchæ feſtum proximè precedente, finita Lutherani Eccleſiaſtæ concione, ciuibus è templo D. Virgini ſacro reuertentibus, quidam alium conciuem & familiarem inuitat ad prandium; rogat vna domum comitetur; habere ſe egregie paratum Petaſonem Vveſtphalicum: Arridet alter, & ſibi reponit eſſe Gallum gallinaceum opiparè elixum, hunc ſe in reciprocum beneuolentiæ ſignum adferre. Menſæ accumbitur, vorant guloſè, horum altero quoddam rodens imprudens pene, ipſum deglutit. Quare cum nec os tranſmittere, neque eximere valeret, multum eiulans debita Eccleſiæ mandati violatori pœna, eo ipſo die ſuffocatur. Nec diuinæ vltionis manus euaſit alter; nam poſtridiè Paſchæ malo ſpiritu correptus, non multò poſt rabie ac furore exagitatus animam vna cum poſſidente dæmone exhalat. *Ita Dauroultius in Flor. Exempl. cap.* 1. *Tit.* 10. *Exemp.* 7. Vide in Apparatu *Ieiunium*.

Q. *Quid eſt Oratio?*

RESP. Eſt mentis, in Deum eleuatio, per quam vel mala deprecamur, vel bona nobis aliiſque petimus, vel Deo benedicimus.

Expoſ. Ad Orationem nos Chriſtus impensè hortatur Luc. 11. verſ. 9. *Ego dico vobis petite, & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis.* Ideò oratio à S. Auguſtino Clauis cœli vocatur, per quam & cęlum aperimus, & omnia beneficia corporis & animæ à Deo impetramus, ſi cum fiducia, humilitate, & perſeuerantia ad Deum recurramus.

De S. Patricio in eius vita traditur, quod aſſiduò centenis ter vicibus Dominum adorando genua flectebat: qualibet hora diei Canonica centies ſe crucis charactere ſignabat. Nocturni verò temporis magnam partem diuinis precibus cum ducentis genuflexionibus impendebat. Per hanc orationis vim quaſi omnipotens omnia à Deo impetrabat, adeò vt ve-

lut alter Thaumaturgus, vt templum in vnius viri nobilis fundo erigere possit, huius rogatu fusa prece montem in terram depresserit, sed cum vir ille nobilis promissis stare nollent, iterum ad orationem confugiens, montem prius tellure haustum in priorem altitudinem reuocauit.

Addamus Exemplum pauperis Cerdonis Constantinopolitani, cui nomen Zacharias. Hic cum singulis noctibus ad orandum coram Vener. Sacramento Templum S. Sophiæ adire soleret, visus est ab alio totus luce circumfusus, cui etiam ingredienti valuæ templi sponte se aperiebant, & vltro claudebantur dum templo egressus erat: Deo sic demonstrante quantum sibi placeat humilis oratio.

Q. *Quid est Eleemosyna seu Misericordia?*

RESp. Est beneficium, quo alterius miseriæ ex commiserationis affectu subuenimus.

Q. *Quotuplex est genus Eleemosynæ, seu Misericordiæ?*

RESp. Duplex: Alia quippè sunt opera misericordiæ corporalia; alia verò spiritualia, quoniam vel ad corporalem, vel ad spiritualem miseriam proximi subleuandam spectant.

Q. *Quot sunt opera Misericordiæ corporalia?*

RESp. Septem: Esurientes pascere, potum dare sitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuisere, hospitio peregrinos suscipere, mortuos sepelire.

Expos. Eleemosyna non est solum beneficium, quo alterius miseriæ ex commiserationis affectu subuenimus, sed etiam debitum, quia si non demus pauperi quod nobis superfluum est ad statum secundum conditionem nostram honestè sustentandum, hoc ipsi quasi surripimus, vti asserunt SS. Patres, Basilius, Ambrosius, Hieronymus, Bernardus, sed imprimis breuiter & dilucidè Augustinus in Psalmum 147. *Superflua*, inquit, *diuiti, necessaria sunt pauperi; res alienæ possidentur, cum superflua possidentur.*

In extremo iudicij die dicent Christus, *Venite Benedicti Patris mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi*, addens causam, *Esuriui enim & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me, &c.* Sed duris, & tenacibus dicet: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius, esuriui enim & non dedistis mihi manducare, &c. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.* Ex quo loco Euangelistæ deducitur hoc argumentum: nullus damnatur ob aliquid omissum quod non obligat sub præcepto: atqui reprobi hic damnantur ob omissam Eleemosynam, ergo illa aliquando saltem in necessitate obligat sub præcepto.

Vultis exemplum viri Sancti qui hanc opinionem sibi in praxi duxerit seruandam? Audite quid de S. Francisco narret S. Bonauentura *in eius vita*. Quæ S. Francisco in Eleemosynam data fuerant, si pauperior quis ab eo stipem peteret, illico non tam donabat, quam iure suo cedebat. Vndè audiens, vetulæ cuiusdam mediam, dixit, frater mi restituamus alienum hoc (pallium suum denotans) quod ego retinebam donec æquioris tituli possessor appareret. Iam apparuit pauperrima quædam soror nostra, ad quam rogo vt mittas hoc meũ pallium, cum quibusdam panibus ex Eleemosyna collectis: Quæ dum fratres portauerint, dicant quod suum erat sibi dari: reputo enim quæ nobis conferuntur in nostrum vsum cedere donec indigentior superuenerit. Sed vide miram Dei prouidentiam, & remunerationem. Eodem tempore aliqui ex Pontificijs detulerunt tot panni vlnas, quot Sancto Patri, eiusque socijs vestiendis sufficiebant.

Atque vt hæc viri Sancti in pauperes liberalitas à Deo liberalitates compensata sic alterius tenacitas grauiter punita. Refert quippè *Geneb. l.4. Chronograph.* anno Christi 914. cum dira fames Germaniam infestaret, Episcopus Moguntinus Hatto nomine, plurimos pauperes in horreo congregatos ea spe, quod escæ vel panis nonnihil ex Episcopi liberalitate accepturi essent concremari iussit, dicens, nihil differre eos à muribus, frugibus tantum consumendis natos. Quam tyrannidem Deus protinus vltus est. Præcepit namque muribus vt cateruatim illum inuaderent, ac diu noctuque affligerent viuumque deuorarent. Itaque ille in turrim in medio Rheni extructam aufugit: sed nec ibi à morsibus murium tutus esse potuit. Nam mures facto agmine per Rhenum natantes in turrim conscendere, iustum Dei iudicium executuri: quod agnoscens miser horrenda tandem morte inter mures periit. Feruntur mures nomen quoque eius à parietibus & tapetibus abrasisse.

Verum liberales & munifici erga egenos, non tantum in altera, sed etiam in hac vita felices

lices

lices & beati futuri sunt, & in hac quidem vita prouidebit Deus, vt nunquam illi inopia laborent, qui opes suas in pauperes distribuerint iuxta illud Psaltis, *qui seminat in benedictionibus de benedictionibus & metet*. Et Pauli 2. Cor. 9. *qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ, vt in omnibus locupletati abundetis*.

Nitida hoc similitudine illustrat S. Basilius. Sicut putei continuo exhausti, & copiosiore & puriore fluunt aqua: clausi verò & quieti facilè putrescunt, sic & opes reconditæ inutiles sunt, traslatæ in pauperes nouum fructum pariunt. Item alia non minus apposita Clemens Alexandrinus, sicut ab vbera, quæ suguntur, vel mulgentur lac solet confluere, ita & opes confluunt ad eos qui erogant illas.

Memorabile huius rei Exemplum exstat, *in Prato Spirituali*, de nobili quodam Constantinopolitano, qui cum omnia sua in pauperes distribuisset, filio nihil nisi Christo Curatorem reliquit. Quare & Christus se ei curatorem præstitit, monuitque virum egregiè diuitem, vt illi filiam vnicam in vxorem traderet, eumque omnium bonorum hæredem scriberet, qui id ipsum accuratè impleuit, monuitque iuuenem: ecce bonus curator tuus hanc tibi vxorem misit. Adeo verum est quod dixit Sapiens: *qui dat pauperi non indigebit, qui despicit deprecantem sustinebit iniuriam*. De hac præclara virtute plura in Apparatu, V. *Liberalitas*.

Q. *Quot sunt opera Misericordiæ spiritualia?*

RESp. Sunt & ipsa septem: vti, Peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè consulere, pro salute proximi Deum orare, consolari mæstos, ferre patienter iniurias, offensam remittere.

Expos. Priora septem misericordiæ opera corporalia vocantur, quod circa corpus versentur, vt consideranti patet: hæc spiritualia dicuntur, eo quod ad animam referantur eoque pluris facienda, quantum anima, iuxta ipsius Christi testimonium, plus est quam corpus, quare & impensius illorum vsus nobis commendatur à Sacra Scriptura, ac imprimis à Magno illo genitum Doctore Paulo, sed nullum æquè ac inimicorum dilectio, & remissio iniuriarum. Hic ad Ephes. 4. sic scribit: *Donate inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis*. Idem repetit cap. 5. *Estote ergo imitatores Dei sicut filij charissimi & ambulate in dilectione, sicut electi Dei, sancti & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut Dominus donauit vobis, ita & vos.*

Sed quid meriti nobis promittitur ob hanc gloriosam de nobis in diligendis inimicis reportatam victoriam? Audite Matth. 6. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra*. Quæ cum in manu nostra sint monet Sanctus Augustinus l. 50. Homiliarum Hom. 6. *Dimittamus inimicis nostris, vt libera conscientia possimus in oratione Dominica dicere: dimitte nobis debita nostra, sicut nos dimittibus debitoribus nostris.*

Exemplum ad hanc rem accommodatum narrat Henricus Magnus *dist.* 9. *Exemp.* 94. De quodam viro opulento & nobili, qui dum summa animi pertinacia inimico supplici reconciliari recusasset, subito ex hac vita ereptus est, Mortuo ingenti pompa exequiæ apparantur, corpus à funebri amicorum turba ad templum defertur, vbi pro more qui tum vigebat, decantatum solenniter officium defunctorum ante aram in qua Christi pendentis è cruce imago erat exposita: cumque Sacerdotum aliquis illam officij lectionem inchoasset; *Parce ei Domine*, visa est imago auulsis à cruce manibus, aurem sibi vtramque occludere, horrendum illud intonans, *non pepercit, non parcam*. Ad quæ verba, attonita circumfusa multitudo in cadauer impij inuolauit, & alitibus cœli extra ciuitatem illud deuorandum abiecit. Hinc discite quam verum sit illud Euangelij, Oportere nos misereri aliorum si misericordiam à Deo & nos consequi velimus, iuxta parabolam illam serui, qui ideo grauiter à Deo punitus est, quod ipse non remisisset conseruo suo, sicut & illi à Domino familias omne debitum remissum fuerat. videri potest in Apparatu, V. *Correptio fraterna, Exhortatio, Amor proximi*.

Q. *Quæ sunt virtutes omnium præcipuæ?*

RESp. Post Theologicas quidem illas, de quibus dictum est, Fidem & Spem & Charitatem, præcipuæ sunt Cardinales, quæ Christianos cum primis decent.

Q. *Quæ dicuntur Cardinales virtutes?*

RESp. Quę tamquam fontes aliarum & cardines omnem honestæ vitæ rationem continent.

Q. Quot sunt virtutes Cardinales?

RESp. Quatuor: Prudentia, Iustitia, Temperantia, Fortitudo: quibus in Christo consequitur homo, vt prouidè, iustè, temperatè, ac fortiter in omni vita degat, ac placeat Deo.

Expos. Cardinales quædam virtutes idcircò dicuntur, quod sint tamquam aliarum fontes & cardines: & quemadmodum ostium in cardine, sic omnis honestæ vitæ ratio in illis versetur, ac boni operis vniuersa structura eisdem inniti quodammodo videatur, de quibus ita scriptum est Sapientiæ 8. *Sobrietatem & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus.*

Prudentia.

QVare proderit illarum virtutum definitionem fusius paulo proponere. *Prudentia* est virtus, quæ secundum honesti rationem quid expetendum, quidue fugiendum sit homini præscribit, iuxta illud Ecclesiast. 32. *Fili sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebit.* O si omnia ad huius virtutis normam agerent mortales, quam multa infortunia euitarentur, quam multa omitterentur, de quibus heu postea, sed nimis serò, doletur. Exempla prudentiæ maximè spectantur in bono consilio, de hoc in Apparatu. V. *Consilium bonum, malum, quale dedit Herodias filiæ, vt peteret caput Ioannis Baptistæ.* Item in Apparatu. V. *Sapientia.*

Iustitia.

IVstitia est virtus qua cuique sua tribuuntur. De hac ita Prouerb. 14. *Melius est parum cum iustitia, quam multi fructus cum iniquitate.* Item, *quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, anima vero suæ detrimentum patiatur?*

Potest ne illud sequi ex neglectu iustitiæ? Omninò, teste Augustino. Non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Horrendum est exemplum quod supra retulimus ex *Pædagogo Christiano part. 2. cap. 5. §. 2.* de vsurario quodam nobili in Italia qui confitebatur Sacerdoti peccata absque proposito ab vsuris imposterum abstinendi, & vna cum Confessario qui eum absoluebat ad inferos abreptus est.

E contra insignis exercendæ iustitiæ zelus sequenti exemplo à Deo comprobatur. In Anglica capti erant tres falsæ monetæ fabricatores scelestissimi, & iuxta legem ad manum abscissionem condemnati. Interea Archiep. Cantuariensis, in cuius potestate illi erant, in die Pentecostes celebraturus interrogat, an iustitia adhuc impleta esset. Responsum est propter diem Festum dilatam esse pœnam vsque in crastinum. Nequaquam, inquit, ego hodie Sacrum non absoluam nisi prius in illis iustitia impleatur. Qua peracta, dum in Sacrificio illa verba recitaret, Ecclesiam tuam pacificare, iuuare, custodire, & regere digneris, niuea columba omnibus spectantibus super eum descendit, & alis super caput expansis sic mansit, donec Sacrificium absolueretur. *Ex Specul. histor. libr. 25. Et magno Specul. Exemplorum.*

Temperantia.

EST virtus voluptatum carnis quæ gustu, atque tactu percipiuntur moderatrix: ad quam sectandam sic nos hortatur Scriptura, 1. Petr. 2. *Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus tamquam Leo rugiens circuit quærens quem deuoret*: vt autem hanc virtutem amare, & illi oppositum vitium hodie nimis vulgare odisse possimus, mala quæ secum trahit perpendamus.

Et 1. quidem facultates exhaurit, Prouerbior. 2. *Qui amat vinum & pinguia non ditabitur.* 2. Corpus imbecillum reddit, hinc oculorum lippitudo, oris graueolentia, membra tremula, capitis distillationes, tusses, apoplexia, paralysis, articulares morbi, & denique mors, plures enim occidit gula quam gladius: denique reddit hominem ad omnia inutilem.

Videte hoc egregia similitudine expressum. Corpora nostra terrena sunt: quo modo pluuia nimis diuturna si fuerit, terra infunditur, & in lutum resoluitur, vt nulla in ea cultura fieri possit: sic & caro nostra quando abundatiore potu fuerit inebriata, nec spiritualem culturam accipere, nec fructus animæ necessario poterit exhibere.

Estne igitur ebrietas graue peccatum? Est peccatnm mortiferum si voluntaria sit, & peruenerit vsque ad violentam vsus rationis priuationem: nam Apostolus Paulus 1. Cor. 6. *Nolite errare, neque fornicarij, &c. neque ebriosi regnum Dei possidebunt.*

Sed nec ad finem vitæ differre solet pœnam qua ebriosos plectere decreuit Deus, quam passim exitu infausto, & luctuoso solent finire. Notum est quomodo Holoferni vino somnoq; sepulto à Iudith caput resectum sit, *Iudith. c. 12.*

Bal-

Balthaſar Babyloniorum vltimus Monarcha, dum laſciuiæ cum concubinis ebrietatem miſceret temulentus, vidit ignotam manum ſcribentem in pariete: *Mane*, *Thecel*, *Phares*, & eadem nocte regno & vita à Cyro ſpoliatus eſt, *Dan.* 5.

Aliud Exemplum recentioris memoriæ refert *Martinus del Rio tom.* 2. *Diſquiſit. Magicar. lib.* 3. *part.* 1. *quæſt.* 7. Tres helluones in Flandria, quadam die in ſeram noctem compotationem protraxerant, cum vnus illorum minus impius, Sat, ait, Baccho datum eſt, Deo ſaltem agamus gratias: Ego vero, ſubinfert alter procacior, cacodæmoni gratias agendas cenſeo cui operamur, & cum riſu menſa relicta in lectos ruunt ſinguli: vix decubuerant, ecce tibi in triclinium, vi ianua reſerata, dæmon magni, atri & trucis viri ſpecie, habitu venatorio, & cum eo coci duo paruuli obambulant, & lectos circumſpicit toruo vultu: deinde horrenda voce ait, vbi eſt ille qui mihi gratias agit? adſum, referam grates. Lecto abſtrahit pauitantem, & traditum cocis iubet infigi veru, & lento igne aſſari: Parent promptè, aſſatur infelix, & moritur. Demum venator ad ſuperſtities ſub ſtragulis trepidantes vix viuos; digni vos etiam (ait) pari ſupplicio, nec deeſt voluntas mihi: ſed vetor vi maiore. Inuitus nunc ab eo, & moneo, reſipiſcite, aut manent vos terribiliora. Diſparent laruæ, nec tamen alijs animus redit vel vox, niſi clara luce, vbi ſurrexere, collegam inueniunt mortuum & (ne viſum inane putes) aſſatum cum horrore intuentur. Vide huic exemplo idoneam ſimilitudinem anſeris aſſati cum ebrioſo, ſupra in Apparatu, V. *Ebrietas in fine*. Item V. *Gula*.

Fortitudo.

AD hanc colendam ſatis nos hortatur Scriptura cum timorem improbum nobis adimit, & Chriſtianæ mentis fiduciam, alacritatem, conſtantiamque commendat. *Fugit impius nemine perſequente*, inquit Salomon Prouerb. 28. *Iuſtus autem quaſi leo confidens abſque terrore erit*. Et Petrus de fidei ac pietatis hoſtibus hoc admonet: *Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini. Quis eſt*, inquit 1. Petri 3. *qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis? Sed etſi quid patiemini propter iuſtitiam, beati.*

Exemplum Chriſtianæ fortitudinis patet in vita Sancti Laurentij, qui nec blanditijs, nec terroribus tyranni, nec lento igne, nec craticula ardenti, in minimo potuit à fide dimoueri, vt fusè narratur in Breuiario 10. Augusti lect. 4. 5. & 6. Plura exempla in Apparat. V. *Fortitudo*.

Q. *Quæ dicuntur dona Spiritus Sancti?*

REſp. Septem illa, quæ ſuper Chriſtum requieuiſſe Propheta teſtatur, & quæ ab ipſo, ſeu fonte omnis gratiæ, in alios deriuantur: vt donum ſapientiæ, donum intellectus, conſilij, ſcientiæ, fortitudinis, pietatis, ac timoris Domini.

Q. *Quænam illa, quæ fructus Spiritus vocantur?*

REſp. Ea, quæ pij ſecundum ſpiritum viuentes operantur, & per quæ ſpirituales à carnalibus dignoſcuntur.

Q. *Qui ſunt fructus Spiritus?*

REſp. A Paulo Apoſtolo ſic numerantur: Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Longanimitas, Bonitas, Benignitas, Manſuetudo, Fides, Modeſtia, Continentia, Caſtitas.

Expoſ. Quid eſt timor Domini? Eſt Spiritus Sancti donum quo peccator diuinæ iuſtitiæ timore ſalubriter concutitur ad conuerſionem. At qua ratione ad hunc Dei timorem peruenitur? Si conſideret attentè inſtabilitatem humanam, & quod ignoret, quid ſibi tandem futurum ſit. Cautiores nos eſſe conuenit exemplo Angelorum qui de gradu ſuo deciderunt. De quibus Iobi cap. 4. *Ecce qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit prauitatem, quantò magis qui inhabitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum*. Adde de Adamo, qui cecidit in Paradiſo; Iudas in conſortio Chriſti turpiter lapſus, ſuſpenſus, damnatus fuit, quæ fuſius exaggerata materiam exemplo dabunt. Plura exempla in Apparatu, V. *Timor Domini*. Item *de Charitate*, *Pace*, &c. dictum eſt tam ibi, quam alibi in Catecheſi.

Q. *Quæ dicuntur Beatitudines Euangelicæ?*

REſp. Illæ, propter quas in Euangelio etiam hi, qui miſeri prorſus ac infelices videntur, beati, ac felices pronuntiantur.

Q. *Quot ſunt Euangelicæ Beatitudines?*

RESP. Octo, quas ita Chriſtus in monte tradidit.

1. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.
2. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.
3. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.
4. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.
5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.
6. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.
7. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.
8. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

Expoſ. Hinc collige vanam eſſe prorſus mundi de beatitudine ſententiam, quæ permultos interim fallit, ac perdit. Nam beati fore vulgo putantur diuites, præpotentes, gloria & authoritate clari, bonis fortunæ affluentes, voluptatibus indulgentes. Verùm Doctrinæ Chriſti repugnant, qui non diuites ſed pauperes, mites &c. beatos pronunciat. Hinc rectè Eſaias exclamat cap. 3. *Popule mi, qui te beatum dicunt ipſi te decipiunt, & viam greſſum tuorum diſſipant.* Quis ergo beatus dicendus, Non alij quam quos ſupra ipſa veritas quæ falli, aut fallere non poteſt beatos nuncupauit. Patet id in Epulone diuite, & Lazaro paupere: moritur vterque, diues ſepelitur in inferno, pauper ab Angelis in ſinum Abrahæ deportatur. Epulo in Inferno Lazarum rogat, quem fuerat in terra aſpernatus, vt guttula vna arentis linguæ ſitim refrigerare dignetur, & negatur. Cauſam vultis; addit illam Dei nomine Euangeliſta. *Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, Lazarus ſimiliter mala, ideo hic conſolatur, tu verò cruciaris.* De his beatitudinibus plura alibi in Catecheſi, & in Apparatu, Vide *Abnegatio, Patientia, Conſolatio diuina, Liberalitas, Caſtitas, Pax, Tribulatio, Perſecutio.*

Miſericordia.

EXemplum commiſerationis & miſericordiæ legitur in vita Sancti Patricij apud nos cap. 15. quem cum Cœcus inſequeretur, vt per eum lumen oculorum à Deo impetraret, contigit cœcum alicubi impingere, & in terram corruere. Quidam ex comitatu Chriſtianæ miſericordiæ immemor, cœci lapſum riſu excepit. At vir Sanctus in cœcum commiſeratione, in ridentem indignatione commotus. Tu, inquit, qui oculis ad illudendum miſero abuteris, oculorum vſu priuaberis, huic vero viſum à Deo humiliter poſcenti oculorum lumen reſtituetur: ac formato Crucis ſigno illuſori viſum abſtulit, cœco donauit.

S. Franciſcus adhuc in ſæculo adoleſcens, adeò erat miſericordiæ addictus, vt iuramentum fecerit, nullum pauperem poſtulantem ſine Eleemoſyna dimittere. Hinc initium tam largæ Dei miſericordiæ in Ordinem illum vniuerſum.

Manſuetudo.

SAnctus Thoma de Villanoua Ord. Eremitarum Sancti Auguſtini tanta inerat manſuetudo vt Valentiæ carcerem à nimio ſitu, & horrore diligenter repurgaret, & cum eſſet Epiſcopus, ſi quando in carcerem compingendi erant homines Eccleſiaſtici, non poterat ſibi à lachrymis temperare, adeò ipſam iuſtitiæ ſeueritatem ſua manſuetudine temperabat.

Pius V. Pontifex, vel ideò verè pius quia vere mitis, cum quidam in eum libellum probroſum vulgaſſet, ideoque maieſtatis læſæ damnatus eſſet, vt modum inueniret quo damnatum liberaret, illum ad ſe adduci iubet. Interrogat an ſcriptum illud probroſum contra Pontificem Chriſti Vicarium, an potius contra Michaelem Giſlerium (hoc erat Pontifici nomen) in lucem dediſſet? cum reus ſe contra Michaelem tantum edidiſſe reſponderet, iuſſit liberum dimitti: *P. Rho in Hiſt. virtutum l. 7. c. 8.*

Perſecutio ob iuſtitiam.

QVantum illa perſecutio præ omnibus Eccleſiam Romanam ſtabiliat, atque illuſtret, patet euidenter ex immenſo Martyrum numero, qui pro illius fide & veritate toto orbe vitam ac ſanguinem effundere non dubitarunt. *P. Nicolaus Cauſinus* in libro ſuo, qui inſcribitur *Curia Sancta Tom. 1. Lib. 2.* Computat *vndecim Milliones* Martyrum, qui à tempore Chriſti pro Fidei Romanæ veritate paſſi fuerunt: Inter hos vigintiſeptem fuerunt Pontifices Romani. Et in ſola Vrbe Romana paſſi ſunt pluſquam trecenta millia

lia

lia Martyrum. Et in cœmeterio Calisti, &c. sepulti sunt octuoginta Martyrum millia, vti deducit *Bozius* de signis Ecclesiæ *signo* 29. *lib.* 7. *cap.* 5.

In ipsa postrema est minima Societate Iesu passos esse ex socijs 281. vsque ad annum 1641. declarat Alagambe in Biblioth. Societ. quibus hucusque plurimi accesserunt. Sed nec hactenus à viris etiam aliquando Catholicis defuit patiendi palæstra non indecora. De qua nuper in Henrico Spondano Episcopo, Historiæ Eccles. Scriptore celeberrimo hæc verba legi, *Tom.* 2. *anno* 1565. *pag.* 671. Nullus fuit vnquam Ordo inter cunctas Religiosorum Sodalitates, qui plures passus sit per Orbem vniuersum controuersias, & oppugnationes, nec qui gloriosius eas vbique superauit, à Domino procul dubio factum est istud, & est mirabile in oculis nostri, &c. Ita, inquam, Spondanus, ibidem.

Exemplum peculiare patientis persecutionem propter iustitiam enituit in Trauersio insigni fidei pugile in Hibernia, qui cum librum pro authoritate Ecclesiæ Romanæ contra hæreticos scripsisset, captus est, & præ tribunali publicè interrogatus, an talem librum ille composuerit? Mox ille Christiana libertate manum attolens respondit: *Hi sunt digiti qui librum illum conscripserunt*. Cumque ea de causa supplicio affectus, & cadauer exustum foret, digiti illi quibus scriptum illud exarauit illæsi manserunt, quamuis vt consumerentur à carnifice sæpius in ignem coniecti fuissent. *Ita Spondanus & plures alij*.

Q. *Quæ dicuntur Euangelica consilia?*

RESP. Videlicet quæ per Euangelium non tanquam ad salutem necessaria, sed veluti suscipientibus magis expedita atque vtilia à Christo non præcipiente quidem, sed consulente proponuntur.

Q. *Quot sunt Euangelica consilia?*

RESP. Principalia tria sunt: nimirum, Paupertas voluntaria, Castitas perpetua, & Obedientia integra, quæ propter Deum homini religiosè exhibetur.

Expos. Huiusmodi consilia Christus, non verbo tantùm docuit, vti mox ostendemus, sed etiam *Exemplo* vitæ suæ sanctissimæ confirmauit. Quoad *Paupertatem*, cum dìues esset, propter nos pauper factus est, non habens vbi caput reclinaret. Quoad *Castitatem*, ipse semper virgo, etiam ex virgine nasci voluit, & Sanctarum Virginum Sponsus semper perseuerat. Tam sedulus demum fuit in præstanda *Obedientia*, vt Matri Virgini, ac Iosepho fabro subditus fuerit, & ad mortem vsque crucis obediens factus est, de se ipso testatur: *Descendi de cœlo non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me*.

Ad hanc voluntariam paupertatem amplectendam adhortatur nos, Luc. cap. 18. *Si vis perfectus esse vade & vende omnia, quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me*. Huius autem cultores ac professores erant Apostoli, quorum nomine fidenter dixit Petrus ad Christum, Matthæi cap. 19. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*.

Ad Castitatem inuitat Matth. 19. Item Paulus ad Corinth. 1. *Bonum est homini mulierem non tangere*. Et S. Ioanne *Apoc.* 14. singulare huic virtuti præmium decernit. Qui, inquit, cum mulieribus non sunt coinquinati sed virgines permanserunt, sine macula ante thronum Dei assistunt, cantantque nouum canticum coram Deo & Agno, & sequuntur Agnum quocumque ierit.

Obedientiam verò commendat, Matth. 16. *Si quis vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*.

Huiusmodi autem Christi imitatores, qui dictis consilijs obseruandis seriò vacarent, semper Ecclesia habuit, nec tantùm de vulgò aliquos, sed etiam Imperatores & Reges, quibus, seruatis Christi consilijs, Deo seruire erat regnare, eligentes potius abiecti esse in domo Dei sui, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Atque ex his non paucos sibi vindicat Anglia & Hibernia. Ac imprimis *Sigisbertus* Rex Northumbriæ in Anglia circa annum Christi 640. abdicato regno monasticam vitam amplexus est. Et cum postea hoste regnum inuadente, totius populi precibus coactus esset aciem ad bellum præcedere, noluit vel tantillum Religiosum habitum dimittere, sed eo indutus ante exercitium ad prælium processit, vti refert *P. Platus lib.* 2. *cap.* 26.

In eadem Anglia *Etelredus* Rex anno 740. postquam pluribus annis regnum suum piè iusteque administrasset, corona in nepotem suum *Chenredum* vltro translata, Religiosam vitam in solitario regni sui Cœnobio elegit. At ecce idem *Chenredus* fæliciorem reputans patrui Religiosi quam Regis fortunam, post quinquennium inanem purpuræ regiæ fulgorem cum religioso habitu commutauit, quem ex manibus Cœlestini primi Pontificis Romæ

accepit. Neque multo post tempore illum ex eadem Anglia *Inas* Rex Saxonum ad Apostolorum limina secutus est, vbi se regnumque suum Pontifici vltrò subiecit, & mundo valedicens per religiosa vota se Christo mancipauit, vt tradit idem *Platus loc. cit.*

In Hibernia anno 650. *Vibeanus* Rex tres habuit filios, *Forsæum*, *Follianum*, *& Vltanum:* hi omnes cœleste regnum terreno præferentes Religiosum statum amplexi sunt. Vtque à mundi luxu, & paterna Aula remotius viuerent, in Galliam traiecerunt, vbi cum Regis Clodouæi licentia Monasterium ædificarunt, atque in eo tanta pietate vixerunt, vt omnes in Sanctorum numerum relati fuerint. *Platus ibidem.*

Ex alijs Regnis longum esset recensere Exemplum Carolomanni, Trebellij, Bambæ, Veremondi, Ramiri, aliorum Regum & Imperatorum, qui Euangelica Christi consilia & religiosa vota omnibus mundi opibus ac regnis prætulerunt.

Q. *Quæ hominis nouissima dicuntur?*

RESP. Ea quæ homini ad extremum accidunt; vt Mors, Iudicium, Infernus, & Cœlestis gloria, de quibus ita docet Sapiens: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Expos. *De Morte* sic loquuntur Scripturæ: *Statutum est hominibus semel mori*, ad Hebr. 9. Et hoc pulchra similitudine exponit Eccles. 2. *Omnes morimur, & sicut aquæ dilabimur in terram.*

Et in hac quidem mortis certitudine, nihil incertius quam quando simus morituri, teste Ecclesiast. cap. 9. *Nescit enim homo finem suum.* Quare prouidè monet Seruator noster, *Estote parati, quia, qua hora non putatis, filius hominis veniet.*

Mortis memoria.

SANCTUS Ioannes à liberalitate in pauperes dictus Eleemosynarius, vt nouissimorum semper recordaretur, sepulchrum sibi exstrui, sed imperfectum relinqui curauit, ac monitorem statuit, qui diebus Festis sibi coram omnibus diceret, *monumentum tuum in hodiernum diem est imperfectum, Domine, iube ergo vt id finem accipiat: incertum enim est qua hora fur ingrediatur*, id est mors, & hæc eum cogitatio ad Eleemosynas tantas excitauit: Ita *Leontius* in eius vita. Sed ad alios transeamus.

Carolus V. Imperator ac supremus olim orbis Monarcha, vt se ad mortem melius compararet, deposito sceptro & corona, abdicauit à se totum Imperium, & omnia regna Hispaniæ, Indiæ, aliaque quæ per orbem possidebat, seque in solitario Hispaniæ angulo abscondit, vbi adhuc viuens curauit suas exequias se præsente celebrari, vt sic futuræ mortis memoriam sibi altius infigeret, & se ad eam ritè præpararet. Et nos mortis immemores de minimo terræ puncto litigamus.

B. Francisco Borgiæ Gandiæ Duci & Cataloniæ olim Proregi, cui à Clemente X. Sanctorum fastis adscripto, dum hæc scribo, orbis Christianus applaudit, en quantum profuerit seria mortis memoria. Francisco commissum fuit cadauer Isabellæ Imperatricis vxoris Caroli V. ad Regum sepulchra Granatam deducendum. Cumque aperto iam loculo ipsi de more iurandum esset, illud esse Imperatricis cadauer, vidit illud adeo deformatum, & sanie, ac vermibus scatere, vt nisi aliunde id nouisset affirmare non possit illud esse Imperatricis corpus, quod tamen in vita à summa formæ præstantia celeberrimum fuit. Borgias hoc aspectu commotus, ò, inquit, inanes mortalium spes! Ad hoc deuenit tanta maiestas & pulchritudo! Sat Aulæ Regum, sat datum est Dominis morituris. Ac postea Aulæ valedicens, Domino immortali in Societate Iesu sic seruiuit, vt ipse ad immortalem inter Sanctos gloriam peruenerit. *Ita in eiusdem vita.*

Refert P. Cottonus *Sermone de Morte*, quandam domicellam vitæ vanitati ac libertati adeo deditam fuisse, vt ex multis, quas Confessarius iniunxerat, pœnitentijs, semper diceret, se nullam posse implere. Hanc tandem à Confessario propositam admisit, vt quoties manus lauaret, toties sibi ipsa tacita diceret: Hæc caro vermium esca erit. Hac cogitatione in animum altè admissa adeo immutata est, vt alijs deinceps optimo virtutis exemplo præluxerit. Vide in Apparatu, Verbo *Mors.*

Iudicium.

DE iudicio Apostolus ad Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.* Et 2. ad Corinth. 5. *Cuncta, quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum sit.*

Refert hoc modo Ioannes Climachus, solitarium quendam in Choreb habitasse. Hic cum diu negligentissimè vixisset, non habens animæ curam, morbo tandem ad extrema de-

ductus

ductus est; cumque è corpore iam migrasset, post horam ad se redijt, rogans vt inde abscederemus. Cellæ vero aditum obstruens mansit intus annis duodecim nihil præter panem, & aquam gustans, & sedens attonitus voluebat semper quæ viderat, ita fixo cogitatu, vt nec vultum immutaret, vim solum lachrymarum profundens. Cum iam morti foret vicinus ruptu aditu ingressi sumus, cumque ab illo doctrinæ verbum supplices peteremus, hoc tantum audiuimus. Ignoscite mihi, nemo qui mortis, & iudicij memoriam verè agnouerit, peccare vnquam poterit. Nos verò mirati sumus talem in eo, qui negligens fuerat, beatissimam reformationem. Alia in Apparatu, V. *Iustitia diuina*.

Infernus.

IBi *erit fletus & stridor dentium*. Matth. 18. Ibi *vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*. Marc. 9. *Cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum*. Apoc. 21. Sed quis explicabit quid hoc sit cruciari in sæcula sæculorum? Considera tot annorum millia quot sunt momenta in tempore à creatione mundi; quod guttæ in mari, quot arenæ in eius littore, quot in arboribus folia, quot in hominum capitibus pili, quot in cœlo stellæ: Nihil hactenus numerando profecisti, plus enim restat quam numeraris, & æternitatis nec principium quidem hactenus attigisti. Hinc rogat Esaias 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante, quis habitabit de vobis cum ardoribus sempiternis?*

Refert Venerabilis Beda *Histor. Anglic. lib.* 3. *c.* 19. B. Fursæum natione Hibernum, Peronensium in Picardia Diuum tutelarem, semel in mentis raptu horrendos inferni cruciatus aspexisse. Ex hoc breui infernalium pœnarum cognitione ita deinceps afficiebatur, vt etiam in rigida hyeme simplici rectus vestitu ex earum recordatione statim ex toto eius corpore guttatim sudore efflueret. Si tantam vim habet gehennæ absentis recordatio, quid faciet præsentis perpessio.

Idem Beda *in Histor. Anglic.* narrat senem quemdam vitæ restitutum in Eremum concessisse, vbi supra humanas vires austeram & religiosam vitam duxit: increpabant eum vicini quod se enecaret: quibus ille in lachrymas solutus: O vtinam vobis datum esset videre, quæ ego vidi, certo certius affirmo, has pœnas nihil esse ad æternas illas, quas vidi. Alia exempla in Apparatu, V. *Infernus*.

In vita S. Patricij refertur, quomodo Deus voluerit hominibus quandam infernalium pœnarum speciem exhibere, quando S. Patricio orante ingens terræ Antrum cum nouem in eo foueis apertum est in quas si quis pœnitentiæ causa intrabat, horrenda dæmonum spectra, & ignis, & aquæ, & varij generis tormenta occurrebant. Ideoque locus ille in boreali Hiberniæ plaga Purgatorium S. Patricij ab incolis nuncupatur. *Idem tradit Gir. Cambrensis in Topographia Hibern. Dist.* 2. *Salteriensis, & Dionysius Carthusianus de* 4. *Nouis. part.* 3. *art.* 4.

Gloria Cœlestis.

SAnctus Stephanus vidit cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei: & hac cœlesti visione quantumuis exigua ita recreatus est, vt nec lapides, nec persequentium furorem, nec mortem ipsam formidaret.

De magnitudine huius Gloriæ Exemplum insigne refertur *in Speculo Exemplorum pag.* 115. De Monacho quodam viro admodum pio & religioso, qui cum mane simul cum alijs eiusdem Monasterij matutinis precibus interesset, & casu in hunc Scripturæ locum incidisset, *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna, quæ præterijt*, cœpit secum cogitare, qui id fieri posset, & in ea cogitatione reliquis ex choro digressis perstitit aliquamdiu, petiuitque sibi illum versum à Deo reuelari. Et ecce, continuo pulcherrima Auis ante oculos eius volat, & auolat; ille insequitur etiam extra templum in nemus aliquod amplum & spatiosum haud procul à Cœnobio, illic auicula subsistens, adeo suaui ac cœlesti modulatione Monachum extra se raptum detinuit, vt ad trecentos annos, sine cibo, sine potu illi suauitati affixus permanserit, donec tandem auis auolans illum dimisit. Ille Monasterium repetit existimans per duas tresue tantùm horas ab eo se abfuisse, pulsat ianuam, accurrit ianitor, petit quis homo sit, & quid velit? Sum, inquit, huius cœnobij Sacrista, qui eo hodie post preces matutinas sum egressus. Ianitor insanum aut delirum putans, petit ab eo nomina Fratrum, ille singulorum nomina ordine profert, & mirans se non admitti petiuit adduci ad Abbatem, quo deductus, nec ille Abbatem, nec Abbas illum nouerat: interrogat itaque Abbatem de prædecessoribus alijsque qui deprehensis sunt à trecentis annis ibi vixisse, atque ita tandem totum mysterium euolutum fuit. Quod si vna tantùm cœlestis aulæ auicula, ita hominem veluti extra se rapere potuerit, quantum in cœlo gaudium con-

conciliabunt tot cœlestium spirituum voces, ac ipsius Christi, Deiparæ Virginis, & omnium Sanctorum societas perpetua: Si vna gutta tantùm deliciarum contineat, quid erit repleri vbertate domus Dei, & torrente voluptatis potari.

Huius doctrinę documentum simul & exemplum in se præbuit Thomas Morus Angliæ Cancellarius. Cum enim Religionis causa à Rege in vinculis detineretur, vxor eius nomine Aloysia multis præcibus eum solicitare cœpit, vt seruiter tempori, ac Regis voluntati se accommodaret, neque oblatas opes ac honores repudiaret. Interrogat illam Morus, mea Aloysia, dic amabo, quot annis bonis illis, quæ commemoras, fruemur? Respondit illa, viginti annis, si Deo ita visum fuerit. Abi, inquit, stulta mercatrix, tu me vis cum caduca viginti annorum fortuna æternam gloriam & fælicitatem commutare? Si viginti annorum millia diceres, aliquid tu quidem dixisses, quid tamen hoc esset cum æternitate collatum? Pereant omnia vitæ bona, & vita ipsa potius quam ego tanto periculo vitam in cœlo perpetuò duraturam exponam. Et vt duxit sapienter, ita egit fortiter, ac pro Ecclesiæ Romanæ defensione caput securi, gloriæ æternæ securus obiecit. *Sander. de Schism. Anglic. lib.* 1.

In varijs etiam Sanctis Deus gloriæ cœlestis aliquod initium in hac vita ostendit.

S. Paulus Apostolus adhuc viuens raptus est in tertium cœlum, & ibi audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui.

Moyses etiam in hac vita postquam montem ascendisset, & ibi per quadraginta dies in oratione cum Domino versaretur, facies illius ex diuino colloquio ita radiabat, vt filij Israel propter fulgorem inde emicantem non potuerint oculos in eius faciem intendere. Quanto maiori cum luce, & splendore Beati in cœlo per omnem æternitatem fulgebunt, quorum corpora induent immortalitatem, & incorruptionem post huius vitæ ærumnas pro Deo patienter toleratas: *Fulgebunt Iusti quasi splendor Firmamenti, & quasi Stella in perpetuas æternitates*, Daniel. c. 12.

In morte Sancti Francisci vnus Fratrum vidit illius sanctissimam Animam in specie Stellæ splendidissimæ ex illius ore emicare, & cum ingenti gloria in cælum ascendere. Nec mirum, inquit S. Bonauentura, illo cum Christo figuram stellæ præ se tulisse, qui etiam in hac vita stigmata Christi portauit. In *vita S. Francisci*.

In funere S. Patricij Hiberniæ Apostoli exequias celebrauit Angelorum chorus, qui cælesti luce, suauissimo concentu, & odoris fragrantia præsentium oculos, aures, atque animos miro modo recreauit. Quinimo totis duodecim diebus, quibus corpus inhumatum permansit, exequiarum locus & regio vicina sine noctis vicissitudine continua luce collustra fruere: vt *in ipsius Vita* traditur. Plura vide in Appar. verbo *Beatitudo*.

CONCLVSIO.

CÆlestis gloriæ ac beatitudinis nostræ radix & origo est Doctrina Christiana, quam hactenus elucidamus. Hæc enim est per quam Deum vt creatorem, ac remuneratorem nostrum firmissima fide agnoscimus, & agnoscendo in eum speramus, sperando diligimus, diligendo veneramur, & ad promouendam præsentem eius futuramque gloriam iustitiæ Christianæ officia exercemus. Hæc est lucidissima illa Cynosura, quæ nos in ancipiti huius vitæ curriculo inter aduersa & prospera perpetuò moderatur, ne à recto salutis æternæ cursu deflectamus. Hæc denique est, quæ in ipsis vinculis, carceribus, exilijs, bonorum, vitæque periculis, inuictos Christianæ militiæ pugiles virtute roborat, patientia munit, constantia obarmat. Non enim coronabitur, nisi qui constanter & vsque ad finem legitimè certauerit.

Ad hanc Constantiam ne desint posteris pręclara suorum Maiorum Exempla, præsertim in Catholico Hiberniæ regno, illa hoc loco post hanc doctrinæ Christianæ elucidationem, oportunè subijciemus.

EXEM-

EXEMPLA CONSTANTIÆ

Inter perpetuas pro Fide persecutiones: præsertim in Catholico HIBERNIÆ Regno per 12. huc vsque sæcula.

ECclesiam Christi non immeritò Maiores nostri à sui exordio Militantem dixerunt. Hic constanter in acie standum, hic militandum, hic aduersus Fidei hostes semper dimicandum fuit. Habet verò hæc militia id præ cæteris illustre, quod non magis ad Victoriam conferat magna agere, quam fortiter pati; neque magis gloriosum sit pro Christo in causa Fidei alienum sanguinem, quam proprium fudisse. In hac patiendi nobili palæstra suis constanter præire Dux ipse supremus & voluit, & debuit: Oportuit enim Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Purpureum hoc Ducis vexillum firmo pede contra omnes Tyrannorum minas secuti sunt Apostoli omnes, & ab Ecclesiæ exordio tot Martyrum myriades. Hoc quoque æuo Europam qua patet circumspice vniuersam. Quot in Belgio, alijsque Regnis Christianæ Constantiæ illustres victimæ cecidere. In vna Anglia sub vno Henrico VIII. quindecim Superiores Regularium constantiam suam pro sustinenda Pontificis authoritate suo sanguine consignarunt: Religiosi alij ad cæterorum terrorem supra quinquaginta fame, fædore carcerum, ac suspendio sublati, ac penè totidem Sacerdotes singulari eruditione ac constantia illustre, præter duo Regni ac orbis lumina Ioannem Fisherum Episcopum Roffensem, & Thomam Morum Regni Cancellarium, qui pro tuenda fide Romana colla securi intrepidè subiecerunt.

In hoc quoque Constantiæ Theatrum suo iure non postrema prodeat tandem *HIBERNIA*, non vnius tantum æui curriculo, sed per Duodecim penè sæcula cum Fidei hostibus, cum Hæresi, cum omnibus Tartari machinis & iniurijs, non indecoro Marte conflictata.

Ingentia quidem sunt Miracula quibus *S. PATRICIVS* vniuersam Hiberniæ Insulam pariter cum fidei lumine ab initio collustrauit. Verum illius nullum existimo magis stupendum fuisse prodigium, quam quod in illa Gente quam à principio nactus est mobilem, & ad vagos Gentilium errores maximè procliuem, Fidei radices tam altè infixerit, fundamenta Religionis Romanæ tam validè firmauerit, vt contra insurgentes omni æuo procellas per annos mille ducentos ad hunc vsque diem, firmam immotamque præstiterit. Sapientis scilicet atque excellentis Architecti præcipua laus est, non ædificium extruere peregrino marmore opulentum, non magnifica fronte superbum, non depictis auro laquearibus illustre, sed firmis potius subnixum fundamentis contra omnes temporum iniurias, casusque venturos, sartum tectum illæsumque constituere. Hæc tua laus est, magne Patrici, hæc dos primæua est, quam à Te pridem accepit tanto parente ter fœlix Hibernia: cuius in ea dote conseruanda in hodiernum vsque diem Constantiam admirandam, mihi breui tantum compendio exponendam proposui.

Annis à fundata per S. Patricium Hiberniæ Ecclesia quadringentis, quantis ea fuerit incrementis prouecta, quantis pietatis, ac doctrinæ ornamentis illustrata infinitum foret enarrare. Si *Pietatem* spectes, terram pridem incultam & horridam; eo tempore hortum cælestium deliciarum, & terrestrem Paradisum non immeritò noncupares. Quod ne à me liberali nimis elogios Pronunciatum videatur, testem appello (*a*) *Iocelinum* antiquitatis studio illustrem. Intra (inquit) breue temporis spatium nulla eremus, nullus penè terræ angulus, aut locus in Insula tam remotus fuit, qui perfectis Monachis aut Monialibus non repleretur; ita vt Hibernia speciali nomine *Insula Sanctorum* vbique terrarum iure nominaretur. Vtque plures in eamdem sententiam breuitatis studio prætermittam, instar omnium erit irrefragabile S. Bernardi testimonium *in Vita S. Malachiæ*. Verè, inquit, Sanctus locus, fęcundusque Sanctorum, nec modò in præfatas, sed in externas etiam nationes, quasi innundatione facta, illa se Sanctorum examina effunderunt. Quot ex hoc numero in Europam vniuersam pietatis propagan-

(*a*) *Iocel. p. 173.*

gandæ ſtudio æſtuantes ſeſe effuderunt (a) Columbani, quot in Galliam Fiacrij, ac Malachiæ; quot in Germaniam Kiliani, quot in Belgium Auberti, Leuini; Rumeldi? Adeo vt quidquid iſto æuo Roma armis ac Religione, hæc extrema Europæ Inſula Sanctitatis ardore ac ſtudio repleuiſse videatur.

Quanta verò fuerit cum hac ſanctitatis laude coniuncta *Doctrinæ* excellentia, cum alijs pluribus teſtem ſeſe offert antiquiſſimus *Beda*, natione Anglus, non magis pietatis, quam ſinceritatis ſtudio Venerabilis: (b) Qui apertè aſſerit è gente Angelorum plurimos etiam Nobilium relicta ſua Patria diuinæ lectionis ſtudio ſolitos eſſe in Hiberniam commigrare: (c) qui & duos Angliæ Reges Oſualdum, & Oſuinum apud Hibernos optimis diſciplinis imbutos ac inſtitutos eſſe commemorat. Quin & ipſe *Camdemus* ex eadem gente licet heterodoxus affirmat, ea ætate Angloſaxones in Hiberniam tanquam ad bonarum litterarum mercaturam magno ſtudio confluxiſse. In Gallias quoque ex hoc communi artium omnium Emporio integros ſacrorum Philoſophorum greges enauigaſſe teſtatur *Altiſſiodorenſis* è Francorum gente author ampliſſimus. Ex hoc denique fęcundiſſimo ſcientiarum Lycæo prodijſſet per Europam celeberrimarum Vniuerſitatum, vt Pariſienſis in Gallia, Papienſis in Italia, primos fundatores declarat disertè (d) S. Antoninus alijque complures. Adeò vt ab accepta per Patricium fidei luce, verè poſſis exclamare ò Hibernia! Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius, & lætata ſum in omnibus quoniam antecedebat me iſta Sapientia, quam ſine fictione didici, & ſine inuidia communicaui.

Inuidit tamen hoſtis tartareus Hiberniæ hanc ſanctitatis ac ſapientiæ gloriam, quam ne pariter cum fide ad ſeram poſteritatem tranſmitteret, impia Exterorum arma in hoc dicatum pietati Domicilium ſummo impetu concitauit. Eo fortè Diuinæ Prouidentiæ id permittentis conſilio, vt gens illa quæ tot ſæculis pietatis ac litteraturæ, eadem deinceps Chriſtianæ conſtantiæ documenta orbi præberet.

Anno ſiquidem reparatæ Salutis octingenteſimo, iuncti Danis Nortmanni armata claſſe (e) Hiberniam ingreſſi, infeſtiſſima vtrimque bella ſuſcitarunt, vario euentu per annos pene ducentos continuata. Quo tempore vix vlla euaſit vrbes aut oppidum, vix vlla celebrioris notæ Eccleſia, quam Paganorum impietas, & in Gentem Chriſto fidelem pertinax odium non euerterit; adeo vt commemoret D. Bernardus in Cęnobium Benchorenſe elatos ſimul vna die nongentos à piratis impiè deciſos. His Eccleſiæ Hiberniæ cladibus tam diuturnis ſucceſſit Procerum tam inter ſe, quam deinceps cum vicinis Regibus, Hiberniæ dominium affectantibus, perpetua pene dimicatio, quæ nondum obductas priorum temporum cicatrices acerbiori ſemper vulnere cruentauit. Inter has ſibi ſuccedentes temporum iniurias, & concatenatas Gentis vniuerſæ calamitates, non parum deformata ſunt primæua illa Hibernicæ Eccleſiæ ornamenta; abactæ Muſæ, ſuppreſsa ſanctitas, euerſa olim florentiſſima priſcæ pietatis monumenta. Manſere tamen, quod mirere, omni æuo inconcuſsa, à Patricio primum iacta fidei Catholicæ fundamenta. Non defuere vnquam in tot exterorum aſsultibus domeſtici Athlantes, qui huius Eccleſiæ ruinam ſuis humeris ſuſtineret. (a) Non ceſſauit in populo tot ſæculorum cladibus & iniurijs efferato cultus verę fidei, ſacrificium, hoſtia, libatio. Non exulauit priſcorum temporum imitatrix pietas, ac religio, quamuis ad latebras, ad ſyluas, ad ſpeluncas toties relegata: ſplenduit illa in latebris, floruit in ſyluis, & ſpeluncis ipſis orbi Chriſtiano latius inclaruit.

Voluitur demum ferreum & ferale ſęculum quo ſuam inertiam & Hibernię conſtantiam indignatus Princeps tenebrarum, toto Acheronte contra hanc Gentem claſſicum inſonuit ſtygias phalanges armauit, bella, horrida bella toto furore, viribus totis adornauit. Infremuit enim grauiterque indoluit tot Gentium ſpolijs inflatur Lucifer, poſt expugnatam & à fidei conſtantia abductam vniuerſam Gręciam, poſt euerſam Luthero duce Germaniam, poſt concuſſam Caluini fraudibus Galliam, poſt oppreſſam tartareo iugo Angliam, Daniam, Sueciam, Hollandiam: infractam adhuc, & ſuis viribus imperuiam ſtare, & de Erebo triumphare Hibernię conſtantiam. Concipit igitur in huius Gentis exitium dignas Lucifero iras & odia, telumque machinatur non vnum, non leue, non vulgare, immittit in ęthereas aureas multiplices orci phalanges, quę gemina libidinis, & impietatis face regium Henrici VIII. pectus in flammas agãt. Neque verò ſegniter exarſit non tam Henricus quàm infauſta Hęreſis, quę Regis animum incautè occupauit. Peruaſit illa Angliam, inuoluit Scotiam, proſtrauit VValliam, inuolen-

(a) Lombardus.p.212.(b) Lib.3.c.27.(c) Lomb. p.193.in Brit.p.730.(d) Limb.p.230 Sap.7.(e) Colgan.tom.1.in præf.

(a) Boſius l.8.c.1.

uendam quoque communi incendio non dubitabis Hiberniam, si nescias quantas habeat vires vera fides, & armata fide constantia: hæc in periculis intrepida, in supplicijs immota, atque inter ipsas secures sui secura consistit.

Ad hanc cautem marpesiam vbi tandem aduertit Henricus sisti suum impetum, frangi furorem, ab inermi gente armata Edicta repudiari, tum demum velut aduersus gentem sibi inimicam in nouas iras assurgit, & parem iracundiæ suæ vindictam meditatur.

Conspexere Hiberni, firmiores fidei Romanæ pugiles vndique ad cædem & supplicia sub Henrico designari: nihil hinc de fide in Deum, nihil de fidelitate in Regem remisere. Trahuntur intereà in vincula religionis causa innocentes subditi, eriguntur feralia pegmata, ceruices crudeli ferro indies subijciuntur. At horum fides ex aliorum morte viuacior, non dubitat lictorem, ferrum, supplicia intrepida ceruice expectare, ac si vitam amittere nequirent, quamdiu fidem vita ipsa chariorem retinerent.

Vtque luculentius scirent vniuersi, Hæresi regio ferro armatæ nihil esse sanctum, nihil inaccessum, non dubitauit exemplum in ingens duos ex ipso (a) Cardinalium Collegio publico supplicio afficere, & venerandam purpuram nobiliori murice cruentare. Duces, Marchiones, Comites, Comitumque filios plusquam duodecim tremendo orbi spectaculo securi subiecit: & inter hos ex Hibernis illustrissimum Kildariæ Comitem Thomam Fitsgarrettum simul cum quinque auunculis vno die ad totius Insulæ terrorem infami supplicio interemit. E Baronum, Equitumque numero supra octodecim capita demessuit. Abbates, & Priores Cœnobiorum tredecim, Presbyteros ac Religiosos septuaginta septem bonis pariter ac vita exuit. In reliquam nobilitatem, ac plebem Catholicam ebria iam cruore hæresis tam late ferro grassata est, vt teste qui tunc vixit, Sandero, numerum omnem, fidemque superauerit.

Nonne tandem tremere inter hæc Hibernia! nonne fluctuare, nonne fortunæ, soboli, vitæ, aliorum more consulere? Tremeret sanè, meritoque ad hæc fluctuaret Hibernia, nisi à Patricio tanquam cælesti Appolline in negotio fidei altiùs firmata, inter trepidantes Insulas dudum numerari desijsset.

Sed hæc initia tantùm sunt dolorum ò Hibernia! quantò tu firmius in fide persistis, tantò tibi diuturniora prælia Hæresis indicit. Mors quidem Henricum è viuis, sed non Hæresim eripuit. Hæc velut hæreditario iure pariter cum corona ad Elizabetham translata, per totos quadraginta annos parem tibi seruitutem, parem calamitatum iliadem exhibebit. At tu malis pro fide tolerandis assueta, ex aduerso ostendens, neque malorum numero, neque diuturnitate temporum, innatam tibi constantiam frangi posse aut labefactari.

Post tot exhibitas orbi tragœdias parum sibi profecisse visa est vesana hæresis, vt liberius fureret, exemplo hactenus inuiso, fœmineo vertici cum regia corona, Pontificis quoque Tiaram imponit, vt supremo vtriusque potestatis apice formidanda, gemino velut fulmine Sacra omnia ac profana misceret. Pergit igitur hæc, dominante Elizabetha, maiori quam cæperat impetu ac furore Templa olim auita maiorum pietate erecta toto Hiberniæ regno Catholicis eripere, Cœnobia omnia pro sua libidine in vsus profanos conuertere, residua Ecclesiarum bona in nouos impietatis ministros transscribere, Regni Antistites, Presbyteros, homines Deo dicatos in latebras, in exilia, in vincula adigere. Hæc vt violentius exequeretur, nouo Decreto armatur publica Comitiorum auctoritate roborato, quo omnibus Missæ Sacrificium, aut Sacramentum aliquod Romano more administrantibus indicitur, vt prima vice ducentos aureos aut sex mensium vincula incurrant: secunda quadringentis aureis aut vnius anni carceribus adstringantur: Tertia demum vicè vt perpetuo ergastulo addicti, omnibus pariter fortunæ bonis exuantur. Hæc prima Decretorum fulmina in extremum Religionis exitium toto regno euibrata, Clerum vndique tam secularem quam regularem vel in extremas domi angustias, vel in vaga per Europam exilia adegerunt.

Sed nequid rei Catholicæ integrum illæsumque permaneret, non leuiora in Laicos reliquamque gentem tela detorquentur. Quorum vt plurima prætercam; id omnibus in commune indicitur, vt si qui ex vniuerso regno, etiam de plebe infima, festiuis diebus à Nouatorum templis abessent, toties in pœnam, plebæis ceruicibus grauem, asses duodecim in singula familiæ capita persoluerent, vt tandem lento hoc supplicij genere consumptis viuendi medijs, aut vitam ipsam, aut fidem prodigerent, Hæc sanè tortura populo inopi, totque antea malis exhausto quauis catasta aut equuleo grauior apparere potuit. Verùm ad labefactandam hibernicæ plebis constantiam tam pa-

(a) *Sander. Lib.1. Fol.421.*

parum inualuit, vt inuenti ſint non pauci, qui omni ęre ac peculio hac ratione pene conſumpto, quod reliquum erat in Exactorum manus vltro obtulere, rati ſeruato tantùm Fidei theſauro, ſe ſatis fore in pauperie diuites, in mendicitate opulentos.

Quoniam ergo his artibus lentum videbatur in externas facultates & corpora graſſari, compedes denique & cataſtas multò grauiores excogitauit impia Hęreſis, quibus animas ipſas conſtringeret, & conſcientię ſoli Deo ſubditę vim inferret. Huiuſmodi fuit nouum Iuramenti genus, quo neceſſe foret profiteri Reginam eſſe ſupremam gubernatricem omnium ſuorum Regnorum non minus in rebus ſpiritualibus atque Eccleſiaſticis, quam temporalibus & politicis, abiurata penitus omni poteſtate ac iuriſdictione Pontificia. Qui iuramentum hoc præſtare recuſarent ſtatutum fuit vt prima vice bona eorum omnia fiſco cederent, ſecunda pęnam capitis perduellionum more incurrerent. Hæc violenta animarum carnificina quanto apertius intima veræ fidei penetralia impetebat, tantò conſtantius ab vniuerſa Gente ſpretis tot pęnarum terroribus, omni tempore reiecta ac repudiata fuit.

Quis mihi nunc calamus deſcribet, pro tuenda in fide conſtantia ea tempeſtate quot Sacri pugiles in arenam prodiere, quot vincula decorarunt, quot carceres nobilitarunt, quot regna exilijs, quot tribunalia diriſſimis quæſtionibus ac ſupplicijs impleuerunt. Vt prætersam è media plebe innumeros partim ferro, partim exilijs tot annorum curiculo miſerè confectos. Inter ſupremos Eccleſiæ Hibernicæ Antiſtites recenſere poſſim primò Archiepiſcopos omnino quinque, ex Archiepiſcopatu Armacano duos regni Primates Creaghium, & Gauranum: ex Caſſellenſi Hurlęum, & Gibbonum: ex Tuamenſi Nicolaum Skerettum: quorum omnium acta eximia, & admiranda conſtantię exempla, niſi breuitati ſtuderem, promptum eſſet palam orbi Chriſtiano exhibere. Ex Epiſcoporum numero reperio non pauciores quam tredecim non minus Tiara quam virtute cōſpicuos, qui varijs ſupplicijs & ærumnis pro conſeruanda orthodoxę fidei integritate vitam vltro poſuere. Ex alijs Pręlatis, Presbyteri, ac Religioſis, prętcr alios mihi ignotos, monumentis conſignatos reperio ſex ſupra triginta qui eadem cauſa, non diſpari exitu vitam pro fide oppignorarunt. Infinitum foret hic ad calculos reuocare ex primarijs Hibernię Familijs illuſtres Fidei Heroes, quos innata in Religione conſtantia & perſequentium furor in exitium adduxit, quorum aliqui cum tota progenie in perpetuum proſcripti, non dubitarunt Religionis verę cauſa in interitum ruere voluntarium.

Poſt hanc malorum iliadem, & continuam per annos quadraginta & quod excurrit bonorum animorumque in fidei cauſa torturam, cum Elizabetha è viuis abeunte nondum clauditur feralis Hiberniæ tragędia. Sub Iacobo, nouo Rege, noua calamitatum ſcena aperitur, quę Gentem tot malis confectam & penè exanguem in nouum conſtantię theatrum adducet. Spargit primò inſana Hęreſis per vniuerſum regnum auidos prędę Satellites recentibus edictis armatos, qui confractę Gentis reliquias nouis rapinis, ac tributis exhauriant. Introducit deindè inextricabiles quęſtiones de Religione Romana, (*a*) eiuſque in ſingulis penè articulis exercitio, de auitis Catholicorum poſſeſſionibus ad ſeuerum examen reuocandis, de fundis & latifundijs partim grauandis, partim ad alios Dominos transferendis, de nouo Reip. ſtatu conſtituendo, de nouis Anglorum colonis introducendis, de nouis Miniſtris inſtituendis ac dotandis, de nouo Titulorum ac hęreditatum iure ſarciendo, quo facilius poſſent veteres coloni de auita poſſeſſione deturbari. At fruſtra ſęuit in electum Chriſti gregem veſana Hęreſis: non frangitur, non flectitur, non labefectatur fida Deo, fida Regi Hibernia, ſed Paſtoris ſui vocem ſecuta, tanquam ouis ad occiſionem ducta, coram tondente ſe, ac laniante obmuteſcit. Conſpirent in hanc vnam omnes Erebi phalanges, non cedet: mille opprimant iniurijs, non ſuccumbet: omnia maiorum decora ac monumenta poſteritati eripiat, hanc illa fortunam, quantumuis diram ac luctuoſam, non repugnando, ſed patiendo ſuperabit. Non recuſat illa & corpus, & omnia corporis ſubſidia ſecari, diuidi, lacerari, modò Caput hoc eſt, Regis ſui coronam, aut Pontificis tiaram non attingas, his ſolùm protegendis pridem vitam atque arma conſecrauit.

Hic ego pręteritorum temporum Annales & memoriam vltimam appello, ſi vlla vnquam Europę Regio tanta malorum ſerie Religionis cauſa exagitata, contra omnes hominum dęmonumque iniurias, tot annorum luſtris, conſtantia tam infracta atque inconcuſſa, in auita fide permanſerit. Gręciam concuſſit Ottomannus, & dudum cecidit illa tam nobillis, totque fulta pręſidijs Orientis

Ec-

(a *Philadelphus Pag.* 1. *Art.* 5.

Ecclesia. Germaniam inuasit Lutherus priuato potius ferore quam publico, terrore armatus, & ecce quot regna, quot prouinciæ nobilissimæ exiguo tempore Religionis auitæ ruinam sustinuere. Centum iam & amplius annis sine alterna requie, cum armata furijs hæresi, cum carceribus, cum exilijs, cum stricto lictoris mucrone, sola, inops, inermis, exhausta decertat Hibernia: & adhuc laceratis vndique fortunis, integra tantùm fide in Deum, & fidelitate in Principem, in arena & agone persistit. Iactent alia Regna opes & potentiam, strata classibus maria, subactos latè populus, aduectas ab extremo oriente gazas. Tibi autem, ter beata Sanctorum Insula, absit gloriari nisi in cruce Domini tui; in seruitute, in iugo, in pauperie pro Christi Fide constanter tolerata: hisce tu saltem Titulis & insignibus decorata, in Catholicorum regnorum Fastis primas non immeritò obtinebis.

Piget fortasse hactenus tristes rerum imagines, & continuas vnius Regni tempestates sine alterno benignioris syderis aspectu vestris oculis animisque representari. Verum, non est cur pigeat nos dicendo pergere, quamdiu non tædet Hiberniam patiendo perseuerare. Vocat nos demum vltima, ac pene fatalis tragœdiæ huius catastrophe, in qua non tantùm acerba temporum anteriorum vulnera, sed ipsius pene Sanctorum Insulæ interitum spectare cogemur, si tamen interire dicenda est quamdiu viuit fides, spirat pietas, & secura vitæ melioris constantia in ipso quasi funere eflorescit.

Postquam igitur hæresis, nullis vnquam cladibus, nullo sanguine saturata, in hæc remotiora Regni Anglicani membra per tot annorum lustra impunè desæuijt, non dubitauit demum insolenti facinore in ipsum regni caput violentas manus inijcere; illud, inquam, caput truculento ferro præcidere, quod ipsa pridem in Ecclesiæ Anglicanæ Caput euexit. Ataque ita hæresis eadem vti facinoris huius auctrix, ita vltrix fuit, dum ausa est vno ictu regni pariter ac Religionis suæ Caput amputare. Spectauit inulta domesticum scelus ipsa Anglia, & cæteri Europæ Principes potentissimi. Non tulit tamen ab ipso exordio illatas Regi suo iniurias, vti fide in Deum, ita fidelitate in Regem assueta Hibernia. Erexit se quamuis oppressa, armauit se quamuis hactenus inermis, & præpotentes Anglicani Parlamenti copias in se vltro concitauit. Ante omnia pro Fidei tutela ac defensione Catholicum Concilium Procerum ac Prælatorum sibi præfecit, qui Regis licet eo tempore exulis, & absentis nomine Regni habenas, & arma administrarent. Quoque se, suamque causam Deo, eiusque in terris Vicario arctius adstringeret, Nuncium Apostolicum à Romana Sede petijt & impetrauit. Neque ex alia parte destitit missis continuò Delegatis Regis sui aduentum sollicitare, donec tandem Rex alium, qui Catholicis armis præesset, suo nomine submisit. Quamuis hinc non ignoraret Hibernia, hostes regio nomini infestissimos in suum exitum iras omnes & arma conuersuros. Fauit quoque ab initio sinceris Hiberniæ conatibus diuina Clementia, ac fœlicibus auspicijs totum pene regnum Catholicis armis, suique Regis obsequio subiecit. Faustis hisce progressibus, ac lucido Fidei penè triumphantis interuallo incitata iterum Heresis, odijs plusquam furialibus omnia domi forisque miscere, turbare, agitare aggreditur, ne Gentem tanto tempore suæ tyrannidi subiectam, in nouam fidei liberalitatem assurgere patiatur.

Cromuuellum igitur æui sui portentum, eiusque copias Regis sui cæde infames, ad Religionis, ac Regij nominis interitum in Hiberniam latè effundit: qui omnibus toto regno edicit vt qui se, suaque seruata volunt, relicto tantùm Rege ac Religione Romana, Parlamenti Anglicani Leges ac Iura recipiant. His sine mora constanti fide repudiati: ac demum post varios casus regni viribus qua vi, qua dolo miserè laceratis, quæ, quantaque pro Rege ac Religione Ciuitates singulæ sustinuerint ad perpetuum constantiæ exemplum deinceps spectabimus. (*a*)

Cæsis non ita pridem ad Dublinum Catholicorum copij, Vrbi Pontanensi, quæ à Septentrione Dublino adiacet, hostilia castra admouentur: hæc quamuis externo auxilio destituta, contra perpetuos victricium copiarum assultus tam fortiter stetit ac dimicauit, quam si ex suo lapsu totius patriæ ruinam formidaret. Donec tandem hostium numero magis quam virtute superata, vitam pacisci coacta fuit. Sed & hanc innata hæresi perfidia promiscua cæde innocentibus ademit; extractis quoque è latebris ac publico supplicio affectus quos pro Rege ac Religione fortius stetisse constabat. Inter quos (*b*) P. Ioannes Batthæus è Societate *IESV*, cum fratre Sacerdote ad stipites alligati, & plumbeis glandibus traiecti, nobiles fidei victimæ occubuerunt.

Hoc

(a) *Anno* 1648. 2. *August.*
(b) *Annuæ Soc.* 1650.

Hoc rerum successu ad nouas cædes incitata hostium crudelitas, pari furore atque impetu VVexfordiam aggreditur, Vrbem maritimam auitæ fidei, & authoritatis regiæ omni æuo tenacissimam. Hæc vt erat insigni ciuium robore, & natura loci munitissima, prius se hostium dolo captam vidit, quam capiendam formidauit. Irruunt denso agmine hostiles copiæ, obuios quosque prosternunt, ac præ cæteris sacratos Deo homines ad necem deposcunt. Inter hos ex sacra S. Francisci familia septem omnino innocentes victimæ cecidere, tam intrepida omnium ordinum in aperta fidei professione constantia, vt etiam ex imbelli sexu vltro accurrerint Sacræ Deo Virgines, quæ se numero cæsorum adijciendas obtulere.

Neque tamen hæc immania crudelitatis exempla cæteras Hiberniæ vrbes permouere potuerunt, vt cum minima Religionis aut regiæ authoritatis iactura, pro se suisque fortunis cum hæretico hoste paciscerentur. Eodem quippe hostium furore, eademque ciuium constantia occupatur *Rossia*, expugnatur *VVaterfordia*, frustra ciuibus oblata rerum omnium, præterquam Missæ, libertate. Ac demum post geminam obsidionem opprimitur magis prosternitur, *Clonmelia*, quam hostes ipsi ab admiranda fidei firmitate, paruam Romam nuncupauere.

Stabat hactenus inter vicinarum vrbium ruinas fida semper Deo, fida semper Regi *kilkenia*, quæ olim Regni Delitiæ, & Musarum Athenæ, ea verò tempestate Catholici Concilij sedes nobilissima fuit. Hanc velut amputatis membris exanguem, & vndique desertam, impius hostis totis viribus sibi tandem oppugnandam suscepit, vt quam non poterat stantem, saltem languentem opprimeret; oblata sæpius conditione, vt si in Parlamenti Anglicani fidem se daret, eadem cum *Londino* immunitate gauderet. Maluit tamen illa cum populo Dei affligi, quàm temporalis peccati habere iucunditatem. Incensis itaque, ne ab hoste occuparentur, proprijs suburbijs, non tantum violentam obsidionem, sed etiam supremum totius exercitus assultum intrepida sustinuit. Donec tandem ruentis patriæ casum secuta, cum suo Antistite Dauide Rotho in hostis potestatem redacta est: à quo deinceps, ira in longum protracta, eam subijt pro Fide ac Rege bonorum iacturam, ac primariæ nobilitatis lentam carnificinam, quam, & animus meminisse, & manus exarare perhorrescit.

Vnum tamen multis testibus eo tempore gestum, non est vt tacitus prætercam. Stabat tunc, & stat etiamnum KilKeniæ, in splendido vrbis foro moles lapidea ac magnifica eleganti opere per modum obelisci in sublimè assurgens: huic innituntur quatuor excelsæ columnæ, quæ supremam totius operis partem sustentant: ad has à quatuor partibus per lapideos gradus in altum ascenditur. Supra hanc molem ad publicam venerationem lapidea Crucifixi statua in suprema cuspide eminebat, quam in illum diem nullus hæreticorum furor deformare, aut violare ausus fuit. At verò post vrbem à Cromuelliano milite occupatam, conuenere ex illis in forum aliquot impietatis antesignani sclopis armati, ac directis in illam Crucifixi statuam crebris ictibus, vt impietati triumphum canerent, nobile illud Crucis trophæum sibi demoliendum suscepere-runt, quod & pertinaci tandem rabie perfectum fuit. Sed ecce huius impietatis artifices Deo vindice, pede non claudo pæna secuta est. Sic enim omnes diuina vltio, & occultus languor inuasit, & miserandum in modum afflixit, vt eorum nullus intra paucos dies superstes fuerit. Non potuit KilKeniæ occumbenti minor victima immolari. Hoc ego ex publico & recenti eo tempore testimonio, & ex viris fide dignis qui eo loco tunc degebant, & ex Annuis in Vrbem litteris compertum habeo.

Sed ad te nunc propero nobilis *Corcagia*, in hoc Constantiæ theatro cum Fidei hostibus non indecorè decertantem. Vrbs hæc per Momoniæ Præsidem sine belli strepitu astu occupata, grauiora bellis pro Deo ac Rege certamina sustinuit. Gener namque Præsidis vrbi præfectus, ac nulli Catholico fidendum ratus, publico edicto omnibus palam indicit, aut Romanam fidem, aut vrbem ante vesperum esse deserendam: atque in communis fugæ signum ternam bellici tormenti explosionem instituit. Spectaculum vrbi miserandum, sed orbi admirandum, ac cælo gloriosum! Ante tertium tormenti signum, ciues omnes, matres cum infantibus, ac graues ætate Senatores cum vniuersa familia in campos effusi, in exilium abiere voluntarium, auitam religionem auitis opibus ac laribus præferentes, manè opulenti, vesperi rerum omnium, præterquam fidei ac fiduciæ in Deum penitus egeni.

Post tantos vicinarum vrbium terrores, nonne aliquid de sua erga Regem ac Religionem obseruantia remittet *Limericum* vrbs amplissima, sed omni spe auxilij iam penitus interclusa. Spem quidem illa, in communi patriæ ruina, abijcere potuit, sed fidem non potuit, vt hanc vel ipsa morte tueretur, hostem intre-

intrepida exspectauit, diuturnam obsidionem vndique deserta sustinuit, & ad extremum cum plurimorum ciuium, sui Antistitis, ac fortunarum omnium interitu, constantiæ suæ ac fidei famam ad posteros transmisit immortalem.

Gadente vndique Patria stabat adhuc in armis *Vltonia*, quam ne dubitares sacro bello manus consecrasse, Episcopum sibi Colcherensem in supremum armorum Ducem elegit. Hunc pro Deo ac Rege strenuè dimicantem, Carolus *Cootus*, sua in Catholicos sæuitia fat notus, infami tandem astu circumuenit; captumque cum plurimis proceribus, cum fide non posset, vita spoliauit.

Deletis copijs, & subactis passim vrbibus, sola supererat *Galuia*, ad deditione ab hoste sæpe sollicitata. Sed hæc etiam sola, suorum ciuium eximia fide ac virtute suffulta, non dubitauit ad annum penè integrum contra ferocissimum hostem totius belli molem sustinere: maluitque demum suo interitu occidenti patriæ parentare, quam cum minima perfidiæ nota se suorumque fortunas à communi exitio conseruare.

Quæ mihi nunc manus, quæ lingua exponet vel tenuem vmbram illarum calamitatum, quas captarum vrbium ac prouinciarum incolæ à iuratis fidei hostibus deinceps subierunt? dum proprijs sedibus vndique expulsi, alij ad dirissimas quæstiones & lanienam quæsiti, alij ad steriles Conatiæ scopulos compulsi, grauiores ipsa morte pressuras sustinuerunt. Quæ omnia si ad calculum hic reuocare prolixum non foret, liquidò constaret, plusquam centum Catholicorum milia in Romani nominis odium vita, hæreditate, aut patria spoliata fuisse: quodque obstupescat sera posteritas; ad redimendum tantas tamque diuturnas calamitates, vix in toto Regno inuenti sunt etiam ex infima plebe, qui in animum induxerint suum, deserta aut etiam dissimulata Romana fide hæresi manus dare.

Est sanè (inquies) cur Genti fidelissimæ orbis Christianus meritò gratuletur. Nunc præsertim, postquam Cromueli impietas suum cursum consummauit, Hibernia fidem seruauit, reposita est Carolo Regi debita iustitiæ corona. Rectè id quidem. At, si nescis, extinctus est dudum alijs, viuit adhuc Hibernis Oliuerius. Spoliauit ille auita hæreditate subditos Regi fidelissimos: manent illi maxima ex parte etiam hodie sua hæreditate exuti. Ciues toto regno muratis vrbibus ac proprijs laribus exclusit: coguntur illi etiamnum velut in patria sua extorres proprijs sedibus exulare.

Nobilium terras ac prædia in perduellem Regi militem distribuit: hoc præmio adhuc fruitur, præsidia, hac pœna plectitur adiurata Fidei, Reique constantia.

At credo ego, non aduerso Gentis fato, sed arcano quodam diuinæ mentis consilio, Hibernis in ipsa patria incumbere hanc omnibus admirandam suæ patriæ orbitatem. Ne scilicet illis vnquam desit vlterior palestra, in qua eorum erga Deum Regemque constantia exerceatur. Vtque cæteris vitæ bonis ac curis exuti, id vnum curare pergant, vt acceptum à maioribus sinceræ Fidei patrimonium ad suos hęredes integrum inuiolatumque trasmittant.

Hæc tua hæreditas, hæc tua gloria est, ò magne *PATRICI*! qui intimis huius Gentis pectoribus eam infixisti Romanæ fidei constantiam, quam nec longa dies, neque tot retro sæculorum cum ethnica impietate certamina, neque centum & amplius annis armata ferro Hæresis, neque tota inferorum rabies, per mille & ducentos annos concutere potuit aut labefactare. Quin potius suis aucta dispendijs, nouis assiduo cladibus crescit, pressuris assurgit, roboratur iniurijs, facilis pati rerum omnium, præterquam fidei ac constantiæ detrimenta.

Tua, inquam, hæc perennis gloria est, ter magne Insulæ Sanctorum Apostole, qui hanc Hiberniæ Ecclesiam tanquam primæuam Petri sobolem supra Romanæ fidei petram ita solidasti, vt aduersus eam, numquam portæ inferi præualere potuerint. O Ecclesiam verè petram, ac Romanæ Petræ verè æmulam! nisi quod hæc in diuturna pace, tu in perpetuo cum hæresi bello; hæc in opibus, tu in egestate; hæc in gloria, tu in contemptu, hæc in nobili purpuratorum Senatu, tu tuo tantum sanguine purpurata contra omnes Erebi assultus immota persistas.

Vestra quoque hæc est gloria posthuma Patricij progenies toto orbe diffusa, in quorum pectoribus etiamnum magni Parentis ardor ac sanguis efferuescit. Quibus satius est per exilia, per inopiam, per vagas sedes, hanc fidei constantiam in se alijsque tueri, quam degeneres annos ad patrios focos inerti otio consumere. Ex quorum numero nunquam hactenus defuere antiquæ fidei noui pugiles, qui in hac Patricij arena magno animo decertarent. Quorum alij, vt de viris Apostolis cum Apostolo loquar, vincula & carceres experti, alij egentes, angustiati, afflicti, alij in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & cauernis terræ, vt ipsi testimonio fidei probati, hanc

etiam suo sudore ac sanguine alijs comprobarent. Hæc nempe omnia etiamnum operatur primæuus ille Patricij spiritus, qui in germana eius sobole hodie perseuerans, ad perferendas pro Christi fide ærumnas ac labores constantiam animosque suppeditat.

Hæc illa fidei Constantia est, ô Hibernia, quæ Filios tuos tanto numero Doctrinæ ac Sanctitatis laude domi, forisque illustrauit: Hæc est quæ doctrina ac pietate illustres ad publicam Ecclesiæ lucem per omnes Europæ gentes toties euexit. Hæc est quæ hac etiam tempestate, sobole numquam deficiente, viros summis muneribus pares ad supremas patriæ suæ Insulas subministrat. Hæc illa vna est quæ tecum omni æuo persistens, orbi admirandam, cœlo gloriosam, hæresis toties deuictæ formidandam efficiet. Habeant sine inuidia aliæ Gentes inanes titulos, fluxas opes, instabilem potentiam: habeat sua gazas Iberia, suas vires Gallia, suas artes Italia, suas opes & gemmas America: peribunt opes, succumbent vires, deficiente artes, Tuæ autem sint artes & diuitię, pro Christo diuitijs carere, aliasque gentes non infidis opibus, sed opulenta Fide, & inuicta fidei Constantia superare. Hanc tecum sera posteritas possideat, *Hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immarcessibilem, conseruatam in cœlis in Vobis qui in virtute Dei custodimini per Fidem in salutem, paratam reuelari in tempore nouissimo, in quo exultabitis: modicum nunc eportet contristari in varijs tentationibus, vt probatio vestræ Fidei multa prætiosior auro, quod per ignam probatur, inueniatur in laudem & gloriam & honorem, in reuelatione Iesu Christi, Domini nostri.*

NOTA.

Quoniam post illa, quę hic tradidimus, creuerunt in immensum veteris Constantię argumenta noua & Illustrissima, non tantùm in alijs ęrumnis pro Fide fortissimè toleratis, sed etiam in gloriosa morte Primatis Hibernię, Archiepiscopi Dublinensis, aliorumque carceribus & exilijs, &c. Hęc etiam singula infrà in calce huius Tomi prosequimur, & pro posteritatis memoria ac incitamento hisce monumentis fideliter consignamus.

PARS QVARTA.

PRAXIS

ASSISTENDI PER OMNIA ÆGRIS, MORIBVNDIS, Alijsque, in quouis Statu.

De dispositione requisita in ęgro aut moribundo quoad susceptionem Sacramentorum, tractatum inuenies suprà, vbi de Pœnitentia, Eucharistia, & Extrema Vnctione actum est. Hic iam tradimus praxim iuuandi infirmum vt ex parte sua dispositionem illam actu habeat, & alios Actus eliciat, qui conducunt ad statum gratię acquirendum, augendum, aut conseruandum, maximè in illa vltima lucta & agone, in quo agitur de tota æternitate. Minimè enim suo officio satisfaciunt Confessarij, qui vix vllis remedijs instructi, tanquam imperiti medici, ad ęgros aut moribundos accedunt: cùm sępè ab oportunis eorum monitis, & auxilijs morientium salus ęterna dependeat.

§. I.

Quid Confessario in primo ad Ægrum accessu curandum.

Primò igitur Sacerdos ad ęgrum vocatus, curet, ante omnia in se ipso excitare magnum desiderium procurandi salutem ęgrotantis, hac breui consideratione ex S. Dionysio, *Diuinorum diuinissimum est cooperari saluti animarum.* Et animo ad Deum eleuato ex corde dicat. O vtinam possim iuuare hanc animam, sicut vellem iuuari meam in extremo vitę momento, ex quo pendent tota ęternitas; Deindè incipiat secum pręmeditari, quo

quo modo ex his praxibus debeat cum ægro procedere.

Secundò, Si deprehendat morbum esse periculosum, conabitur impedire frequentem amicorum accessum, & alioquium de rebus mundanis multò magis inanes eorum gemitus ac ploratus: vt sic æger habeat otium conuertendi animum ad cogitationes pias, & salutaria Sacerdotis monita.

Tertiò, Curabit ob oculos decumbentis apponi imaginem Crucifixi, aut aliam, quæ possit in illo Dei, ac Saluatoris suis memoriam excitare: & Aquam lustralem in promptu haberi, qua æger & lectus frequenter aspergatur.

Quartò, Si medicus aut amici non audeant ægrum de propinquo mortis periculo monere ipse Confessarius id suauiter & benignè faciat hoc enim omittere crudelitas est non clementia; solet namque æger per notitiam propinque mortis ad seriam animæ suæ curam multo magis excitari. Poterit itaque periculum his verbis discrete & molliter indicare: "Sumus omnes mortales, nescimus autem diem neq; horam, medicus iudicat morbum hunc non carere periculo: non nocet igitur tempestiuè disponere domui tuæ, imò iuuare potest ad corporis, & animæ salutem.

Quintò, Moneat vt, si nondum fecerit, Testamentum absoluat, vt tantò liberiùs curas omnes saluti suę tantùm impendat. 2. Vt si quid restituere debeat, iustitiæ satisfaciat. 3. Vt pro animæ suę solatio procuret Eleemosynam fieri in pauperes, & Sacrificia, & alia Ecclesiæ remedia, dicatque ægro; si ipse nunc Tui obliuiscaris; quantò magis amici post mortem tui obliuiscentur? 4. Vt ex animo remittat iniuriam omnibus, qui ipsi inimici & molesti fuerunt ad imitationem & amorem Christi, & qui moriens pro crucifixoribus orauit dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt? 5. Vt ipse veniam postulet ab omnibus, quos dicto vel facto offendit.

Quando autem aduertit infirmum mortis nuncio angi aut turbari, debet in promptu habere motiua quibus mortis horrorem minuat, & ad sequentes resignationis actus ęgrum inducat: qui etiam pro sanis valere possunt, ad tollendum nimium affectum erga res mundanas.

§. II.

Remedia inducentia ad Resignationem, contra nimium mortis horrorem.

1. COgita N. Deum esse supremum Dominum vitæ ac mortis, ac proinde vitæ vsuram, quam tibi hactenus gratis dedit, quouis tempore pro suo arbitrio repetere posse. Dic ergo cum Iobo: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.*

2. Statutum est omnibus hominibus semel mori, mortuus est ipse Christus, mortua est Virgo Deipara &c. Nemo autem meliùs nouit, quando nobis expediat finem vitæ imponere, quam æterna Dei sapientia. Ille verò tanquam amantissimus Pater hunc tibi vitæ terminum ab æterno destinauit. Dic ergo cum Christo in horto, & breui morituro. *Pater mi, non mea, sed tua voluntas fiat.* Et cum Apostolo: *Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Siue viuimus, siue morimur, Domini sumus.*

3. Tam stultum est nolle mori, quam nolle esse de numero hominum, quorum ne vnus quidem à moriendi necessitate eximitur. Si ergo aliquando moriendum est, quando potiùs quàm hoc tempore, in quo habet tam multa adiumenta piè, ac feliciter moriendi, cum præsentia Sacerdotis, cum Ecclesiæ Sacramentis, cum amicorum precibus & sacrificijs. Quam multi sunt casus, in quibus posteà facile contingeret te abripi morte subitanea sine cruce, sine luce, sine absolutione, sine extremis Sacramentis, cum periculo salutis æternæ, sicut multis assiduò contingit.

4. Quid est hæc misera vita, nisi carcer animæ, nisi exilium à patria cælesti, nisi gehenna curarum, dolorum, morborum, molestiarum, in qua semper vna miseria alteri succedit: *Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miserijs:* Nonnè præstat simul & semel omnibus his malis liberari, & ad illam patriam tendere, in qua neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra. Vbi amodò dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis.

5. Multi viri sancti & sapientes finem huius vitæ magnis votis expetebant, vt malis huius vitæ, & peccandi periculis liberati ad æternos Christi complexus euolarent. Sic S. Ignatius Martyr, sic S. Catharina Senensis mortem vltrò inuitabant, S. Teresia admirans dicebat, ò mors quis te metuat, cum vitam parias. Dic ergo cum Apostolo, *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius.* Et *Cupio dissolui & esse cum Christo.* Et cum regio Propheta, *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.*

6. Inquiro, cuius rei desiderium possit te in hac vita remorari? An cupiditas fruendi amicis? Multò maior amicorũ & cognatorũ numerus te in cœlo expectat tot maiores tui, tot

aui, proaui, patrui, vicini, cognati, fratres fortè & sorores, filij & filiæ præcesserunt, reliqui omnes ad vnum breui sequentur. *Non enim habemus hic manentem ciuitatem sed futuram inquirimus*. An te trahit cupido vtendi adhuc tuis bonis, aut huius lucis vsura? At moriendo nihil horum perdis, sed tantùm commutas in melius: nam anima tua cùm sit immortalis in altera vita fruetur bonis multò maioribus, & nunquam perituris. Docente Apostolo, *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis descendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum*.

Si dicas, te tantùm desiderare longiorem vitam, vt possis meliùs Deo seruire, & ad æternitatem te comparare. At fortè diutiùs viuendo longiùs à salute recederes. Accidit plerumque, inquit August. vt qui crescit ætate, crescat & iniquitate. Vti factum est in ipso Salomone. Fac igitur nunc quod tunc fieri velles. Potes vno die vel hora, intensis actibus, & ardenti Dei amore plures vitæ annus adæquare. Et testatur ipsa Scriptura aliquos ex hac vita magno Dei fauore citiùs euocari, ne per longiorem vitam pereant nec tamen ideò minùs mereri. Audi Scripturam Sapient. 2. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius*, &, *Consummatus in breui expleuit tempora multa*.
„ Dic ergo cum magno erga paternam Dei
„ prouidentiam affectu. Domine tu optimè
„ nosti quid mihi expediat: da quod iubes &
„ iube quod vis, Paratum cor meum Deus,
„ paratum cor meum, vt faciam sanctissimam
„ voluntatem tuam.

§. III.

Incitamenta ad Patientiam contra morbi dolores.

1. AMice N. nonne desideras sequi Christum Saluatorem tuum, qui pro te multa passus est? Dices haud dubiè, desidero. Audi igitur Christum tibi loquentem. *Qui vult venire post me, tollat Crucem suam & sequatur me*. Ecce hi dolores sunt tua Crux, quam debes portare vt Christum sequaris. Si oportuit Christum pati vt intraret in gloriam suam, quomodò poteris tu sine patientia intrare in gloriam alienam? Dolores tui, fateor, magni sunt, sed dolores & tormenta Christi fuerunt multò maiora. Cogita illius sudorem sanguineum, quo ex sola Passionis suæ consideratione toto corpore perfusus est. Si capitis dolore cruciaris: respice caput ac frontem Christi Saluatoris tui acerbissimis spinarum aculeis vndique sauciatum. Si pectoris, aut lateris molestia torqueris; aspice latus Christi tui crudelissima militis lancea perforatum. Si in manu aut pede dolorem sustines, conuerte oculos ad Christi manus & pedes acutissimis clauis Cruci affixos. Deinde magno affectu dices. Non
„ est discipulus super Magistrum: Si Dominus
„ & Saluator pro delictis meis tanta sustinuit,
„ quantò magis debeo ego ex illius amore ali-
„ quid sustinere.

2. Cogita te per morbi dolores patienter toleratos, futuras Purgatorij pœnas ex parte vel ex toto compensare, & magnum cœlestis gloriæ incrementum acquirere, monente Apostolo 2. *Corinth*. 4. *Momentaneum & leue tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Et iterùm *ad Rom*. 8. *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*. Dic ergo cum S. Augustino. Domine hic vre, hic seca, vt in æternum parcas.

Ecce in hunc finem Christus ex pretioso Calice Passionis suæ hos dolores tibi propinat. Nonnè ipsius Calicem libenter acceptabis, &
„ hos dolores licet amaros ex illius amore ex-
„ hauries, cum ipso dicens. Calicem quem de-
„ dit mihi Pater, quomodò non bibam illum?
„ Pater, si non potest Calix ille transire nisi bi-
„ bam illum, fiat voluntas tua.

Nonnè magni faceres, si quis tibi sacratissimæ Crucis Christi reliquias insignes aut particulas aliquas donaret? Ecce tibi Christus ipse mittit hos dolores, tanquam particulas grauissimæ Crucis, quam ipse in corpore & in anima sua ex tui amore sustinuit. Dic ergo ex toto corde Saluatori tuo.

„ Domine *Iesu* Christe ad amorem & glo-
„ riam tuam suscipio de paterna manu tua om-
„ nes ac singulos huius morbi dolores ac mole-
„ stias, tanquam totidem Reliquias sanctissi-
„ mæ Crucis tuæ mihi à te donatas. Illas tan-
„ quam tales amplector & exosculor, & eas in
„ corporis & cordis mei theca cum patientia,
„ imò etiam cum gaudio portare desidero. Sal-
„ ue Crux pretiosa, quæ decorem traxisti de
„ membris Domini mei *Iesu* Christi. Suscipe
„ me discipulum eius, qui pependit in te: vt
„ per te me recipiat qui per te me redemit.
„ Christo confixus sim Cruci, viuam ego iam
„ non ego, viuat verò in me Christus.

Cogita quomodò Sancti omnes optabant stigmata vulnerum Christi in suo corpore gestare. Quomodò *S. Paulus* gloriabatur se stigmata Domini *Iesu* in suo corpore portare. Quomodò *S. Franciscus* pro summo fauore cicatrices quinque vulnerum Christi in suo corpore

pore suscepit, etiamsi ex illis copiosus sanguis proflueret. Quomodò *S. Catharina Senensis* cum ingenti gaudio similem gratiam à Christo complexa est, licet tantos dolores inde sentiret, vt se morituram putaret. Certissimum autem est, & fide credendum, illos dolores ac molestias magno Dei fauore & munere tibi concessos esse, si illos ad honorem aut amorem Dei patienter sustineas. Dic igitur ex animo cum Sanctis illis Deo charissimis.

„O Deus! ò Saluator dilectissime! ad amo„rem & honorem diuinæ Maiestatis tuæ susci„pio de manu tua hos cruciatus ac molestias, „eosque complector tanquam stigmata vulne„rum tuorum, & vestigia tormentorum, quæ „in sacratissimo corpore sustinuisti. Et vtinam „eodem amoris sensu ea in corpore meo susti„nerem, quo S. Paulus Apostolus, S. Francis„cus Confessor Seraphycus, S. Catharina Se„nensis, alijque tibi dilectissimi.

„Vtinam haberem illum pro te patiendi ar„dorem, quem habuit *S. Laurentius* dum super „ardentes prunas, in craticula versaretur. „Quam habuit *S. Stephanus*, dum inter lapidum „imbres toto corpore contunderetur. Quem „habuit *S. Sebastianus* dum sagittis vndique „configeretur. Quem habuerunt reliqui Mar„tyres & amici tui, quorum maximum gau„dium erat pro te secari, vri, laniari. Quod mi„hi deest tu supplere digneris, Saluator mi, „cum quo viuere volo & amori. Amen.

§. IV.

De exercitio Fidei, Spei, & Fiduciæ in Deum.

VT æger disponatur ad actus efficaces amoris & Contritionis, plurimùm iuuat, illum primò excitare ad viuam Fidem & fiduciam erga Deum, ac merita Christi, aliaque fidei mysteria, quantùm personæ dispositio patietur; nam vt ait Apostolus ad Hebr. 11. *Sine Fide impossibile est placere Deo.*

Quòd si esset æger, qui in Fide vacillaret, & confirmari indigeret, proponi possint illi breuiter quædam ex argumentis, quæ pro Ecclesia Romana suprà in controuersijs exposuimus.

Itaque inducendus est æger, vt deuotè & attentè recitet Symbolum Apostolorum: vel ipse Sacerdos illi præeat singulas Symboli partes pronunciando. Quod si infirmior sit quam vt hoc commodum aut consultum videatur: procedat Sacerdos per paucas interrogationes hoc modo.

„Nonnè credis in Deum & Saluatorem no„strum Iesum Christum &c. Credo. Nonnè „cupis viuere & mori in fide, quam sancta Ro„mana Ecclesia credendam proponit? Cupio. „Abrenuncias omni diabolicæ suggestioni, quæ possit tibi in contrarium occurrere nunc & in hora mortis? Abrenuntio in perpetuum: & vtinam possem fidem hanc sanguine meo consignare.

„Nonnè spem tuam & firmam fiduciam sa„lutis æternæ habes repositam in Dei miseri„cordia & meritis Saluatoris nostri Iesu Chri„sti? Respondet æger. In te Domine speraui „non confundar in æternum.

„Dic ergo cum Iobo c. 19. Scio quia Re„demptor meus viuit, & in nouissimo die „de terra resurrecturus sum, & in carne „meam videbo Deum Saluatorem meum, „quem visurus sum, & oculi mei conspectu„ri sunt & non alius. Reposita est hæc spes „mea in sinu meo.

Debes igitur scire nulla esse peccata tam multa aut magna quæ remitti non possint per infinita Christi merita, quæ per Sacramenta, aut sinceram cordis Contritionem nobis applicantur. Exemplum habes in *S. Magdalena*, quæ quamuis esset magna in ciuitate peccatrix, postquam seriò ad Christum conuersa est, & de peccatis doluit, dixit ei Dominus; *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Et Latro, qui tantùm in Cruce vltima vitæ hora cum fiducia dixit, Domine momento mei cum veneris in regnum tuum: statim à Christo audiuit: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.*

Respice Christum in Cruce expansis brachijs paratum te ad suum complexum & gratiam admittere, modò tu velis tota cordis fiducia ad illum recurrere. Audi illum vltrò inuitantem: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.*

Cogita Deum, Patrem esse benignissimum, qui non vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Ipse te creauit, ipse te ad Ecclesiam vocauit, ipse te per Filium suum vnigenitum redemit. Accurre igitur ad ipsius sinum tanquam creatura ad Creatorem, seruus ad Dominum, redemptus ad Redemptorem, filius ad parentem. Ipse est qui filium etiam *Prodigum* post multa flagitia ad se reducem cum gaudio recepit. Tu tantùm dic corde contrito. *Pater peccaui in cælum & coram te, & iam non sum dignus vocari filius tuus.* Et ipse cum lætitia paternam viscera expandet dicens, Gaudere oportet & exultare, quia filius meus hic mortuus erat & re-

,, uixit, perierat & inuentus est. Testatur enim
,, maius esse gaudium in cœlo super vno pecca-
,, tore pænitentiam agente, quàm supra nona-
,, ginta nouem iustis, qui non indigent pœni-
,, tentia.

Postquam Sacerdos hæc aut alia fiduciæ motiua cum affectu exposuit, suggeret per interualla aliquam ex sequentibus Sententijs identidem ab ægro ore vel corde repetendam.

Domine si habes vndè me damnare potes, habes etiam vndè potes saluare: misericordia Domini super omnia opera eius.

Quomodò pater miseretur filiorum, ita misertus est Dominus timentibus se.

Domine non timebo mala quoniam tu mecum es. Pone me Domine iuxta te & cuiusuis manus pugnet contra me.

Protector noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui.

Ad te Domine leuaui animam meam, Deus meus in te confido non erubescam.

Pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.

Iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit.

Magna est super cœlos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua.

Quis vnquam sperauit in Domino & confusus est? In te Domine speraui, non confundar in æternum. *Hoc postquam repetito æger, concludere potest Sacerdos hac Oratione.*

,, Deus cui proprium est misereri semper &
,, parcere, suscipe deprecationem nostram, vt
,, nos & omnes famulos tuos quos delictorum
,, catena constringit, miseratio tuæ pietatis
,, clementer absoluat. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

§. IV.

De exercitio Amoris in Deum & perfectæ Contritionis.

Actus hic maximi momenti est, & ad illum æger aut moribundus omni conatu adiuuandus est: nam si in susceptione Sacramentorum aliquid fortè obicis quocumque modo interuenerit, hic actus est, & quidem solus, qui peccatorem reddit salutis suæ absolutè securum. Proinde ad illum primò per idonea motiua disponendus est, deindè ipse actus pro viribus eliciendus.

Primò, Considera N. Dei bonitatem, Maiestatem, excellentiam infinitam super omnes creaturas, quas ipse solo nutu voluntatis suæ ex nihilo produxit, & infinita benignitate assiduò regit & conseruat. Infinitæ eius maiestati ac bonitati debetur à te, & ab omnibus, amor infinitus. O vtinam possimus illum rependere! Sed quia amoris infiniti incapaces sumus, tantùm mandat nobis, vt diligamus ipsum vt Deum & Dominum super omnes creaturas ex toto corde, & ex tota anima, & ex totius viribus nostris, sicut pro nulla re huius miseræ vitæ velimus ipsum offendere, aut ab illo separari. Nonnè N. hoc tibi æquum & iustum videtur? Quid enim iustius quàm vt Deum, & Creatorem, & Dominum, qui omnibus creaturis infinitè dignior est, super omne creaturas diligamus? Dic ergo tandem.

,, Diligo te, Deus meus, diligo te ex toto corde meo, ex tota mente mea, & totis viribus meis super omnes res huius mundi; & vti-
,, nam amplius & amplius diligerem. Et vti-
,, nam ab amore tuo nunquam peccando reces-
,, sissem: certè cum gratia tua nunquam am-
,, plius recedam.

Considera secundò, Quare in hoc mundo creaturas aliquas magno amore complectimur? Nempe, propter aliquam pulchritudinem quam in illis videmus, vel dulcedinem quam in illis sentimus, vel benignitatem quam in illis experimur. Illa ipsa pulchritudo, dulcedo, benignitas, est in Deo infinities maior & perfectior, à quo omnis pulchritudo, & amabilitas creaturarum, sicut tenuis radius à Sole, & riuus exiguus ob Oceano, descendit. Si igitur in creaturis tenues vmbras & riuos diuinæ bonitatis adamamus, quantò magis ipsum omnis boni fontem & originem diligere debemus.

,, O quam serò te cognoui pulchritudò æter-
,, na, quam serò te amaui bonitas infinita!
,, Nunc certè super omnia te vnum amo, &
,, amare desidero in æternum.

,, Deus meus & omnia, quid mihi est in cœ-
,, lo & à te quid volui super terram, Deus cor-
,, dis mei & pars mea Deus in ęternum.

Considera tertiò, Beneficiorum à Deo acceptorum magnitudinem ac multitudinem, ex mera ac gratuita Dei benignitate. Creauit te ad imaginem & similitudinem suam ex innumeris hominibus quos tuo loco creare potuisset. Corpus tibi dedit præ multis alijs integrum & sanum, non claudum, aut cœcum, aut informe &c. Animam tibi donauit immortalem, rationis capacem, & multis naturæ & gratiæ donis pręditam. Et quem in finem sic te creauit? Vt post hanc vitam cum ipso Deo fęlicitatis & glorię ęternę particeps efficiaris, quo nullus maius donum excogitari potest. Si ergo diligis parentem, qui tantùm corpus tuum genuit, & paucorum tantum annorum

hę-

hæreditatem tibi comparauit, quantò maiori dilectione & affectu debes Deo adhærere, qui non tantùm corpus, ſed etiam animam immortalem, & hęreditatem æternam tibi in cælis præparauit.

„O Creator mi, ò Pater æterne, diligo „Te ſuper omnem mundi dilectionem, non „tantùm quia ego hęc à te bona accepi, ſed „quia in teipſo tam bonus es, tam pius, tam „benignus, vt me indignum tot tuis donis ac „bonis pręuenire dignatus fueris. Et interim „ego in te peccando fuit tam ingratus, quando „tu erga me fuiſti tam gratioſus.

Conſidera quartò. Poſtquam Dei dona, & ſpem ſalutis ęternę peccato perdidiſti, quomodò per Filij ſui mortem, Paſſionem, ac Sanguinem te à ſupplicijs ęternis redemit. Quomodò iterum, interumque relabentem ab inferni pęnis toties conſeruauit, in quibus hoc momento arderes, niſi Deus erga te diuinæ iuſtitiæ rigorem continuiſſet.

„Sic ergo Deus dilexit mundum, vt Filium „vnigenitum daret: ſic dilexit hanc animam „meam, vt per eius Sanguinem me à morte „æterna conſeruaret. Quid ego retribuam „Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? „Suſcipe ſaltem cor meum, & animam meam, „& amorem meum, & vitam meam: vt amore „amoris tui moriar, qui amore amoris mei di„gnatus es mori in ligno Crucis.

Conſidera quintò. Immenſam ac perpetuam Dei ac Saluatoris tui in te Charitatem, in eo quod velit in Sacramento Euchariſtiæ nobiſcum aſſiduò permanere, & ſeipſum nobis in cibum & alimentum præbere, dicens: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem in me manet & ego in eo*. Et, *Qui manducat hunc panem viuet in æternum*. Quænam mater adeò tenerè diligit filium ſuum vt illi carnem & ſanguinem ſuum in alimentum præbeat? Chriſti verò in nos amor omnium hominum amorem adeò ſuperat, vt ſatis illi non fuerit morte ſua nos redimere, ſed etiam voluerit carnem & ſanguinem, & animam, & diuinitatem ſuam nobis in eſcam, in ſolatium, in vitæ æternæ pretium relinquere.

„Dic ergo, cum S. Auguſtino. O anima „mea, ſi pigeat amare, non pigeat te ſaltem „redamare Deum & Saluatorem tuum, tali „amore te præuenientem. O amor mi. Si „deliciæ tuæ ſunt eſſe cum filijs hominum, „quomodò non erunt deliciæ meæ eſſe te„cum.

„Diligam ergo te fortitudo mea, Dominus „firmamentum meum, & refugium meum, & „liberator meus, & amor meus in æternum.

Conſidera ſextò. Ingentia beneficia quæ Deus præ multis alijs ex ſpeciali amore tibi in particulari conceſſit.

Primò. Vocauit te ad veram Eccleſiam, & Fidem ſine qua nulla eſt ſalutio, idque peculiari fauore, & auxilio, teſte Chriſto Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit illum*. Cogita quàm multa hominum millia in ſua infidelitate, & hæreſi æternum pereant, quos ſi Deus tuo loco ad ſuam Eccleſiam ita vocaſſet, fortè multo ardentiùs illum coluiſſent, & amaſſent. Cogita quid de te factum fuiſſet, ſi Deus permiſiſſet te naſci ex parentibus hæreticis, aut educari inter amicos, aut cognatos hæreſi infectos, qui te in errorem, & damnationem abduxiſſent.

Secundò. Quomodò diuina prouidentia non permiſerit, vt ſine Baptiſmo in vtero matris extinctus fueris, vt multi alij.

Tertiò. Quòd ab infantia nactus fueris Magiſtros probos, & catholicos, qui te in timore Dei, & amore virtutis continuerunt, ne inter homines ſceleratos, & perditos vitã duceres.

Quartò, Quod tibi præ multis alijs præbuerit vſum frequentem Sacramentorum, à ſubitanea morte, & à damnatione æterna conſeruauerit, vt poſſis in gremio Eccleſiæ mori, ſacerdotis abſolutionem obtinere, in perfecto Dei amore & gratia vitam terminare, & ad ſalutem æternam cum Chriſto & Sanctis in cœlo peruenire. Verè potes ex animo cum propheta dicere.

„Quid retribuam Domino pro omnibus, „quæ retribuit mihi. Quomodò non diligam „illum ſuper omnia, qui quodammodò ſuper „omnes me dilexit?

„O mi Deus deſidero te amare ſuper om„nia, ſicut te diligunt Angeli in cœlo, ſicut te „diligunt Apoſtoli & Martyres, & ſicut te di„lexit ſanctiſſima Virgo Deipara, cum qua „ex toto corde & affectu dico: Magnificat ani„ma mea Dominum, & exultauit ſpiritus „meus in Deo ſalutari meo.

Et vt poſſim quantùm in me eſt amorem amore compenſare.

„Suſcipe Domine vniuerſam libertatem „meam, accipe memoriam, intellectum, & „voluntatem meam. Quidquid habeo ac poſ„ſideo mihi largitus es, id totum tibi reſtituo, „ac tuæ voluntati trado gubernandum. Amo„rem tuum cum gratia tua mihi dones, & di„ues cum ſatis, nec aliquid vltra poſco in „rebus creatis.

Quando aduertet Confeſſarius pœnitentem ſuum his motiuis excitatum, & ad Dei amorem inflammatum eſſe, dum ferrum candet, po-

poterit, primò cum illo recitare aliquos actus Charitatis & Contritionis infra exprimendos, vt ad Confeſſionem generalem, aut particularem, aut ad alia Sacramenta diſponatur.

Secundò, Suadere vt ex Dei amore ignoſcat omnibus, qui ipſum offenderunt.

Tertiò, Hortari vt ab omnibus veniam poſtulet, quos dicto, aut facto offendit.

Quartò, Vt morbi moleſtias, aut mortem ex Dei amore libenter ſuſcipiat.

Quintò, Vt promittat preſtare debita, aut alia, quæ iudicat ad ægri ſalutem neceſſaria.

Sextò, Vt proponat, ſi Deus vitam vlteriorem dederit, optimo pietatis exemplo alijs prælucere.

§. VI.

Actus varij Contritionis & Amoris Dei ſuper omnia.

I.

O Magne Deus! Te amo ſuper omnia, te diligo ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus meis. O quam doleo quod à ſanctiſſima voluntate tua cogitatione, verbo, vel opere nunquam peccando receſſerim. Nunc ergo firmiſſimè propono omnia mandata tua implere, omniaque, te aſpirante, peccata vitare. Et quare? Non alia cauſa, quam ob immenſam perfectionem, incomprehenſam potentiam, altiſſimam ſapientiam, infinitam bonitatem tuam, ſiue propter Teipſum, & quia omni amore digniſſimus es. O Pater! ò Fili! ò Spiritus Sancte! ò Sanctiſſima Trinitas! ò Deus meus, & omnia.

II.

Domine Ieſu Chriſte, verus Deus & verus homo, Creator & Saluator meus, doleo ex toto corde meo, quod Te offenderim, quia tu Deus meus es, & te amo ſuper omnia, firmiterque ſtatuo, nunquam poſt hac peccare, ſed omnes peccandi occaſiones euitare. Propono quoque peccata mea confiteri, pœnitentiam, quæ iniuncta fuerit, exſoluere, &, ſi quid alicui debeam, reſtituere. Amore etiam tui remitto iniuriam omnem à quocumque mihi illatam. Inſuper ad expianda peccata mea, offero Maieſtati tuæ vitam, labores, & bona opera mea vniuerſa. Vt verò humillimè peccatorum meorum veniam afflagito, ita confido, ab infinita bonitate tua, per merita ſanctiſſimę Paſſionis, ſanguinis, & mortis tuæ, ea mihi remittenda: præſtandam etiam gratiam, qua vitam meam emendem, & in ſanctiſſimo ſeruitio tuo in finem vſque perſeuerem, Amen.

III.

Delicta mea, Deus meus, expaueſco, & ante Te erubeſco, cùm veneris iudicare, non me condemnare. Doleo Deus cordis mei, doleo ex toto corde meo, quod offenderim ac læſerim ſupremam bonitatem ac Maieſtatem tuam. O cur vnquam diſplicui tibi amabiliſſima bonitas! ò Maieſtas colendiſſima, doleo iam ex ſinceriſſimo amore tui, qui amari ſuper omnia infinitus dignus es. Amo te Deus meus omnium Creaturam mihi poſſibili affectu: idque non propter me, ſed propter Te ſolum ò Bonitas, Benignitas & Amabilitas infinita: & Tibi puro corde adhærere. Tibi placere, Te glorificare deſidero in æternum.

IV.

O Bone Ieſu, Deus meus! vtinam Te cum Beatiſſima Virgine Matre tua & Sanctis omnibus ſemper amaſſem, & nunc amarem; nec vnquam offendiſſem, nec offenderem poſt hac in æternum. Sed eheu! erraui ſicut ouis quæ perijt, quære ſeruum tuum, aſpice in me, & miſerere mei. Ego iniquitatem meam agnoſcens doleo ex toto corde de omnibus peccatis meis quia tibi, quem diligo ſuper omnia, diſplicent. Cupio & propono ſeriò emendare, cauendo omnia peccata, (maxima hoc, & illud in particulari) & nouo feruore me totum ſeruitio tuo impendere: & hoc propoſitum meum toties renouare cupio, quoties viuo, quoties reſpiro in perpetuum. In Satisfactionem me, & omnem vitam meam tuæ voluntati & gloriæ offero; veniam cum finali gratia precor, & ſpero per te bone IESV Saluator mi qui ex voluntate Patris cooperante Spiritu Sancto per incarnationem, natiuitatem, circumciſionem, lachrymas, labores, perſecutiones, paſſionem, crucem, mortemque me redimere dignatus es. Ad te vnicam ſpem confugio, in abyſſum meritorum tuorum me abijcio, in tua ſanctiſſima vulnera me abſcondo. Tu æterna charitate ſupplere digneris imperfectionem meam, omnia peccata mea igne amoris tui exurendo & opera mea imperfecta emendando, tuiſque meritis vniendo. Tu, mi Creator & Saluator, dignare me totum poſſidere, regere, & ab omnibus imperfectionibus & miſerijs

meis

meis me liberare: tuæ denique voluntati ita adunare, vt vitam meam gloriæ tuæ, & saluti animarum impendam, & nunquam à te ad momentum separet, sed laudem te & benedicam cum electis omnibus nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Hoc ego cum lachrymis oro, per sanguinis vndas.

Per vulnus lateris, per sacri vulnus Amoris.

De me mihi misero sceleratæ crimina vitæ.

§. VII.

Praxis eadem per breues interrogationes, quando æger loqui vix potest.

NOnnè N. firmiter credis omnia, quę tibi Deus per Ecclesiam Romanam credenda proponit? Credo, & in ea fide mori volo.

Nonnè fiduciam tuam omnem in Deo *IESV* tuo defixisti? Defixi, & fidenter dico in te Domine speraui, non confundar in æternum, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.

Nonnè Deum amas super omnia propter infinitam eius bonitatem? Amo, & amabo in æternum Deum meum, Creatorem meum; vtinam diligerem Te Saluator mi, eo amare quo dilexit te mater tua, quo diligunt te in cœlo Sancti tui in æternum.

Nonnè doles ex animo te Deum toties offendisse, quem summo amore prosequi debueras? Doleo, idque Dei solius causa, quia diuina illius Maiestas toties à me peccando offensa est.

Nonnè te Deo totum tradis, qui se tibi totum dedit? Trado in manus Dei, vitam & mortem meam, vt de ijs pro suo arbitratu disponat.

Nonnè, si Deus te pristinæ sanitati redderet, aliter vitæ tuæ rationes instituere? Instituerem, & ardentiùs quam hactenus Deum meum amarem, eique seruirem.

§. VIII.

Ad sacrum Viaticum præparatio.

VIaticum differt à Communione ordinaria, quod in hac petamus à Deo gratiam benè viuendi, per hoc autem gratiam benè moriendi; idque viatici nomen designat, quod nihil aliud est, quàm annona siue commeatus ad futurum iter. Sed quo longior via est à terra in cęlum ad quod moribundus properat, eò S. Mater Ecclesia filios suos decedentes Viatico instruit potentiore Corporis, & Sanguinis Christi.

Forma dandi Viaticum hæc est: *Accipe Frater* (vel soror) *Viaticum Corporis Domini nostri Iesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno & perducat in vitam æternam, Amen.*

Forma verò Communionis ordinariæ: *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam.*

Qui manè celebrauit vel communicauit, & postea eodem die incidit in periculum mortis, potest iterum Communionem sumere non ieiunus per modum Viatici, Et si postea periculum duret, & æger id multum desideret, potest idem permitti post vnum alterumue diem. Conc. enim Constantiense *Sess.* 13. tempus non limitat, quando dicit, in casu infirmitatis Eucharistiam dari posse non ieiuno. Alias interstitium ordinarium solet esse 7. vel 8. dierum.

Potest dari Viaticum ægro qui ex febri in delirium incidit, si antea illud desiderauit, aut signa Contritionis ediderit, nec appareat periculum irreuerentiæ. Ita Rituale Rom. Item damnato ad mortem, etiam non ieiuno, si necessitas vrgeat.

Quilibet Sacerdos in extrema necessitate si Parochus desit, potest præbere Viaticum. Et, si alia hostia non suppetat, potest Sacerdos ex hostia maiori, qua celebrat, particulam pro moribundo seruare.

Sacerdos allaturus Viaticum conetur antea, si tempus suppetat, excitare in ægro magnum desiderium huius Sacramenti, idque vt præstet efficacius, verba Ecclesiæ augustissimum conuiuium venerantis proponat: O sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur: recolitur memoria Passionis eius, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Puncta hic quatuor consideret, quasi totidem sacratissimi epuli fercula.

1. Ad illa verba, *O sacrum conuiuium*, &c. Perpendat SS. Eucharistiam dari viatoribus per modum cibi, ne deficiant in via ad patriam cęlestem; grandis enim adhuc restat via, hostibus multis ac latronibus infestissima: ideòq; Seruator tuus, Amice, ne animũ desponderes, parauit in conspectu tuo mensam aduersus eos, qui tribulant te; ad hanc mensam vbi dignè accubueris, dices audacter, si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es Domine. Quare S. Nicolaus Tolent. tam enixè V. Eucharistiam expetebat? Vt tanto, inquit, Viatico munitus nõ deficiam in via ad cęlestem patriam profecturus

& si

& si ob demerita mea impius Belial hostis meus mihi occurrerit, possim fidenter dicere. Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos.

2. *Recolitur memoria Passionis eius*. Ideò autem voluit Dominus Passionis suæ apud nos iugem esse memoriam, quod in ea diuitias nostras, spesque omnes sitas habere debeamus.

B. Hugo à S. Victore tria in votis habuisse dicitur. 1. Vt cibus sibi vltimus esset Eucharistia. 2. Vt vltima cogitatio siue meditatio esset de passione Domini nostri Iesu Christi. 3. Vt supremum verbum esset dulcissimum Iesu nomen. Quid ni & tu eiusmodi vota concipias?

3. *Mens impletur gratia*. Quod corporeus cibus corpori, hoc panis ille cœlestis præstat animæ: ille membra corporis, hic animæ potentias reficit, nutrit, confirmat.

4. *Futuræ gloriæ nobis pignus datur*. Quis ad illud pignus non fidenter aspiret, quod opem certam æternæ vitæ adducit:

Vbi verò allata fuerit venerabilis Eucharistia, quantùm infirmitas patietur, Deum præsentem veneretur, atque adoret. Sæpè visa est Eucharistia morituris vires addere vt in illo supermi temporis articulo, suum in Deum amorem religionemque palam facerent. Exemplo sit Guilelmus Archiepiscopus Bituricensis, qui, licet animam agere videretur, simul atque Deum suum ad se venire cognouit, perindè ac si morbus omnis remisisset, de strato prosiliens, concito gradu Seruatori suo processit obuiam, eumque flexis humi genibus, totusque lachrymis diffluens, quanta potuit animi corporisque demissione veneratus est, instantemque illi agonem suum commendauit.

Tum in ægro iterùm excitet Sacerdos vehemens sacratissimi viatici desiderium, in quem finem breuiter repeti poterunt prædicta, tum exempla adferri eorum, qui ardentissimè cœlesti hoc pane, vita excessuri, muniri voluerunt.

S. Maria Magdalena admonita vt cœlum peteret, etsi itineris duces Angelos haberet, hoc tamen iter ingredi renuit, nisi priùs Christum Dominum Angelorum, comitem & ducem haberet.

S. Ambrosij Mediolanensium præsulis desiderio, quod præ morbis magnitudine aperire non poterat, Deus miraculo satisfecit, nam nocte diuinitus admonitus Vercellensis Episcopus, allata venerabili Eucharistia viatico illum refecit.

His alijsque æger accensus, qua maxima potest reuerentia diuinum viaticum recipiat: quo accepto, consideret nobilis huius cibi dignitatem, repetitisque fidei, spei, ac charitatis actibus, dicat; Mane nobiscum Domine „ quoniam aduesperascit, & inclinata est iam „ dies. Breues dies mei sunt, & solùm corpori „ me super esto sepulchrum. Bone Iesu esto „ mihi Iesus & Saluator, tibi corpus & animam „ committo.

§. IX.

Ad Extremam Vnctionem dispositio.

Forma conferendi in Rituali exprimitur: iterari potest, quando nouum mortis periculum incurrit. Ministranda est etiam amentibus, licet illam antea non petierint. Pueris etiam danda est post septimum annum, si habeant vsum rationis, etsi nunquam communicauerint. Alias resolutiones vide suprà part. 4. cap. 6. vbi de Extrema Vnctione agitur.

Effectus huius Sacramenti ex Concilio Florentino est mentis sanitas, &, quantum expedit, etiam corporis. Hic Sacerdos refutet errorem & timorem illorum, qui cupiunt semper differri Extremam Vnctionem, eo quod persuadeant sibi eo collato de vita actum esse Cardinalis Bellar. asserit ideò rariores ægros hunc sanitatis fructum decerpere, quod serius ad hanc vitæ arborem accedant.

Narrat Ioannes Nider, Rupertum quendam Imperatorem circa annum Christi 1400. huius opinionis aspergine non leuiter tinctum fuisse; at non impune: nam continuò tot tamque grauibus scrupulis torqueri cæpit, vt proprius nil fuerit, quam vt non modo de corporis, sed & de animæ salute deturbaretur. Impedijt Dei fauor. Spiritualis hæc ei medicina adhibita, dumque orationes eius pietatis plenissimas percipit; ò me imprudentem, inquit, qui orationes tam pias hactenus neglexerim. Ignoscat Deus insipientiæ meæ: & verò ignouit, vitæ annos insuper non paucos indulsit, quibus imperium suum sospes administrauit.

Deum æger inungitur, animum his alijsque similibus orationibus pascat: *Iesu Filij David miserere mei: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina: Bone Iesu dic animæ meæ, salus tua ego sum.*

Sacerdos peracta Vnctione ægrum animet ad fiduciam recuperandæ sanitatis, si id animæ profuturum sit, diuinoque placito consentaneum;

neum; atque in hunc finem has aliaſque orationes recitet.

,,Concede hunc famulum tuum quæſumus, ,, Domine, Deus, perpetua mentis & corporis ,, ſanitate gaudere, & glorioſæ B. Mariæ ſemper Virginis interceſſione à præſenti liberari ,, triſtitia, & æterna perfrui lætitia.

,, Omnipotens ſempiterne Deus; ſalus æter- ,, na credentium, exaudi nos pro infirmo famu- ,, lo tuo N. pro quo miſericordiæ tuæ implo- ,, ramus auxilium, vt, reddita ſibi ſanitate, ,, gratiarum tibi in Eccleſia tua referat actio- ,, nes.

§. X.

Admonitio ad præſentes de præparatione ad mortem felicem.

POſtquam æger expirauit, Sacerdos animam eius circumſtantibus commendet, dicatque nullo modo defunctum efficacius ab ijs iuuari poſſe, quam ſi purgata ſtatim per confeſſionem conſcientia ad communionem religioſè accedant, eiuſque fructum per modum ſuffragij defuncto impertiant.

Deindè adhortetur præſentes de adhibenda cura ad felicem mortem obeundam.

1. Quia à bona morte beata æternitas dependet.

2. Moneat ad hanc obtinendam neceſſe eſſe per rectam vitæ innocentis viam ambulare, & frequentem Sacramentorum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ vſum adhibere.

3. Conſiderent pretioſum eſſe tempus, quod ad ſalutem operandam conceditur, ideoque nullo die bona opera negligenda.

4. Maximè certam omnibus eſſe mortem, horam verò mortis incertam.

5. Exiguo labore ingentes theſauros comparari poſſe.

6. Nihil nos hinc aſportaturos, præter virtutum, bonorumque operum fructus.

7. Id nunc agendum, quod feciſſe optaremus, ſi modo ſupremum vitæ momentum adeſſet.

Pro præparatione ſecuriſſima ad mortem, dum rectè valemus vſurpandum eſt ſequens Teſtamentum, quale ſibi viri ſancti ſæpius confecerunt, & ſingulis ſeptimanis deuotè recitarunt, ac renouarunt.

TESTAMENTVM.

Deuotiſſimum Hominis Chriſtiani, Complectens Actus omnes quibus poſſit ad ſalutem æternam ſecurriſſimè diſponi.

IN nomine Dei, ac Sanctiſſimæ Trinitatis, Amen. Ego N. N. ab Annis... tuo nutu, ò mi Creator, veni nudus in hunc mundum, & breuis nudus inde ad te reuertar. Cum autem omnia acceperim de manu tua, & tua ſint omnia infinitis titulis, hac mea ſuprema voluntate tibi me, meaque omnia reſtituo, quanto poſſum amore, quanta poſſum gratitudine. Te quoque ſuper omnes Hæredem meum conſtituo, qui reſtitues hæreditatem meam mihi, ſicuti dediſti nihil Teipſum, & pretioſam animam, & Spiritum Sanctum tuum. Et quid potuiſti facere amplius animæ meæ, & non feciſti?

Quid verò ego hactenus retribui, & quid deinceps retribuam tibi? O quam merito ex nunc in æternum, cor, corpus, & animam, omneſque cogitationes, verba, & opera, tibi addico, & deuoueo! Et ſi mea forent vniuerſa, ò Deus, hæc quoque darem tibi. Dignus es enim Domine accipere omnem laudem, virtutem, honorem, & benedictionem: & maximè à me qui te ſic N. peccando toties inhonoraui, de quo nunc ex amore tuo medullitus doleo.

Itaque nunc cum omnibus Sanctis tuis, & in æternum dicere incipio: Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo tibi Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen.

Hos affectus omnes renouare cupio; quoties deinceps reſpiro, & maximè in vltimo vitæ momento, pro quo nunc in manus tuas commendo ſpiritum meum.

Inſuper nunc coram te, & curia tua cæleſti vniuerſa, obſigno meum votum, & deſiderium, quo cupio in Fide Catholica, Apoſtolica, & Romana viuere, & mori, & in extrema hora Pœnitentiæ Sacramentum aduenìam peccatorum, Vnctionis verò extremæ, ad luctam contra Dæmonem, Communionis autem, ad Viaticum longæ æternitatis, toto cordis affectu ſumere, & complecti deſidero.

Hæc deſideria Scripto hoc, ideò coram Te Deus meus, & coram Angelis ac hominibus conſigno; vt hoc ipſum ſit humilis, & explicita Sacramentorum poſtulatio; ſi quo caſu intercepta voce, lingua eloqui non poſſem-

sem. Nec reuocatum censeri cupio, nisi coram te, & curia tua, & septem testibus, & integris sensibus illud tetractauerim. Pro Pœnitentiæ verò Sacrameuto ne desit materiam etiam explicita: Nunc pro extrema hora fateor dolens ex sincero tui amore, me erga te ingratissimum fuisse; in oratione toties vagum, & negligentem; erga proximum non vti debui affectum, patientem, & benignum; erga me plus nimio indulgentem, & tempus omnium pretiosissimum otiosè perdidisse; cum possem eo in immensum per singula ferè momenta augere opes æternas, & pro æterna gloria tua illud ipsum impendere. De his, inquam, cæterisque vitæ vniuersæ delictis ex puro Dei amore toto corde doleo, meipsum accuso, & supplex veniam efflagito.

Quod reliquum est de bonis fortunæ, illa relinquo ijs NN. quibus, vt confido, relinqui tibi maximè placet, & in eum vsum N. qui sit ad maiorem nominis tui gloriam. Tua sunt fateor, Domine, tua sunt omnia. Ego vero redditurus forsitan hodie rationem, cupio esse Dispensator fidelis, vt non studeam honori meo, sed tuo, non vanitati, sed veritati! Tu enim es via, veritas, & vita mea.

Rogo item vos Amicos meos, vt Sacrificijs, Precibus, Communionibus, Indulgentijs, & Eleemosiynis iuuetis animam meam, ne qua in limine beatæ æternitatis occurrat tristis remora properanti ad Dominum, ad centrum, & omne bonum meum.

Si qui verò, quod absit, quacumque ex causa aduersarij mihi, aut offensi estis, aut fuistis, condono ex corde vobis offensam coram Deo, qui scrutatur cor, & renes meos, propter amorem Domini mei: & si quem ipsi offendi, supplex veniam peto. Pacem omnibus cum Domino *IESV* relinquo, & offero, quia tendo ad Principem pacis, & vobiscum in pace in æternum viuere volo, & habitare in amantissimo corde Christi *IESV*.

Hæc sunt Deus meus, iudex meus, & refugium meum, hæc sunt desideria pauperis, quæ soles exaudire. Audi obsecro, & exaudi de profundis clamantem; & per misericordiam tuam confirma hoc Deus, quod operatus es in me. Hæc mea desideria, & decreta certè nunc, & omni hora, morte & Sanguine signare paratus sum. Hæc suprema mea, & æterna voluntas est, eritque, Deus meus, per gratiam tuam. Estne vltra quod possim, ò Pater misericordiarum, ò spes mea, ò Charitas, Deus meus estne iam, dum adhuc tempus est miserendi, quod vltra faciam? Paratum cor meum Deus, paratum cor meum exequi per omnia sanctissimam voluntatem tuam, vt securus tecum viuam in æternum, vt nunquam separer à charitate tua, vt amem te propter te, & tecum vnum sim in perpetuum.

O beatissima V. M. salutis meæ anchora, & portus, spes & refugium omnium miserorum, ac proindè meum; & vos beati Spiritus, & custos Angele, vosque Patroni mei, & omnes Sancti, ac Sanctæ Dei, ecce videtis hoc Chirographum meum, non mortis, sed vitæ: Auditis clamorem meum, & desiderium meum. Hoc ego in hora mortis meæ firmum, & ratum esse volo, & vestro (quod humiliter imploro) auxilio futurum spero, etiam in extremo Iudicij die, ac tota æternitate. Vt sic cognoscat mundus, quia Diligo te Deum meum, qui sic dilexisti me; & viuo tibi, & in te; ac amore tui mori cupio, qui amore amoris mei dignatus es mori in ligno Crucis.

Hæc signaui manu propria, gratia Dei mei, teste ipso, & curia illius cœlesti, & sic signatum cupio in hora mortis, vt Deo meo æternum viuam. Anno.... mense.... die...... hora.... N. N.

NOTA.

Consultum esse singulis, præsertim sæpè itinerantibus, Exemplar huius Testamenti exscribere, & manu propria signatum circumferre, vel libello precum inserere, vt quotidiè, præsertim in omni morbi aut mortis periculo vsurpetur, & sit ad manum quasi Saluus conductus ad Patriam, alteram & æternam.

NOTA denique.

IN huius Tomi parte vltima inferius haberi expressos ipsos Ritus, & Ordinem administrandi singula Sacramenta, & sacrum Viaticum, & Extremam Vnctionem, & Ritus Exequiarum, ac Sepulturæ, prout in Rituali Romano continentur: atque ita Curator animarum in hoc Libro simul præsto habet quidquid ad assistentiam ægris ac moribundis præstandam requiritur.

PARS QVINTA
PRAXIS VARIA
ET SELECTISSIMA

Assistendi cuius Proximo, in quouis Statu.

COmplectens *Primò*, Remedia & Documenta contra singula peccata in particulari.

Secundò, Praxim Conuersationis, & Instructionis pro quouis hominum Statu & Necessitate. Vti §. 1. *cum Hæreticis*. 2. *cum Patribus familiæ*. 3. *cum mulieribus Coniugatis*. 4. *cum Viduis*. 5. *cum Virginibus ac Monialibus*. 6. *cum Pauperibus*. 7. *cum Consuetudinarijs & obstinatis*. 8. *cum fouentibus Inimicitias*. 9. *cum Tribulatis*. 10. *in Morte amici*. 11. *in Bonorum iactura*. 12. *in fama aut Honore*. 13. *in captiuitate*. 14. *in Damnatione ad mortem, & extremo Supplicio*.

Ex his experietur Curator animarum in omni occasione tam priuata, quàm publica, copiosum se muneris sui subsidium in promptu habere.

CAPVT I.

Remedia, & Documenta contra singula Peccata in particulari.

§. I.

Remedia contra vitium Superbiæ.

1. HAbeat Confessionem promptu pro singuli vitijs breuem & acutam Sententiam, quæ instar spiculi memoriæ Pœnitentis inhæreat.

2. Ostendat quomodo Superbia reddat quemuis odibilem Deo, & simul hominibus: humilitas verò faciat omnibus amabilem: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Iacobi 4.

3. Homo superbus, qui alios contemnit, aut qui quærit vbique suam laudem, priuat se meritò bonorum operum, & Deus immittit illi miserias quibus humiliatur, ipso Christo id attestante Matthæi 23. *Qui se exaltat humiliabitur*, & è contra, *qui se humiliat exaltabitur*.

4. Exempla humilitatis in Sanctis, & in Christo, qui dicit Matthæi 11. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*.

5. Pro remedio superbiæ suadeat Pœnitenti, libenter & frequenter agere cum pauperioribus, inuisere hospitalia, aut alios infirmos, priuatim osculari terram, cogitando se terram esse, etiam in puluerem breui reuersurum.

6. Fugiat adulatores: suas laudes non commemoret, nec ostendat se libenter eas audire, sed dicat cum Regio Propheta Psalm. 113. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*. Exempla vindictæ diuinæ in superbos vide supra in Apparatu, Verb. *Superbia*.

§. II.

Documenta, & remedia contra Auaritiam.

1. INculcet pœnitenti dictum Apostoli ad Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas*. Ex illa oriuntur istæ lites, rixæ, odia, quæ animum assiduò turbant, & à Deo auertunt, nisi illa cupiditas tandem eradicetur.

2. Consideret vitæ breuitatem: Pro breui via non est opus magno viatico.

3. Tempus esse vt incipiat thesaurum suum præmittere in cœlum, vbi sperat in æternum habitare, monente Christo Matth. 6. *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, quo fur non appropriat*.

4. Præmium eorum qui commutant auaritiam in spiritum veræ paupertatis, & contemptu diuitiarum. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*.

5. Vt abiecta cupiditate nimia, confidat diuino promisso Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis.*

6. Expedit vitio auaritiæ laborantibus pro pœnitentia iniungere primo, paruas Eleemosynas, postea maiores, donec vsu elargiendi incipiat conuelli radix tenacissimæ cupiditatis & auaritiæ. Hac auulsa animus ad bonorum æternorum cupiditatem alliciendus, nam facilè nobis *sordet terra, cum cælum aspicimus.*

§. III.

Remedia præscribenda contra peccata Luxuriæ.

1. MOneat pænitentem luxuriæ deditum, vt sæpè expendat hanc sententiam. *Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.* Et seriò conferat turpitudinem, pudorem, & tristitiam quæ consequitur actum luxuriosum etiam in hac vita, & multò magis in futura, cum breuissima sensus titillatione, quæ statim euanescit instar fulguris, nihil homini relinquens, nisi necessitatem vel seriò pænitendi, vel in æternum ardendi.

2. Iniungat vt frequenter & deuotè postulet à Deo donum continentiæ: nam vt dicitur Sapientiæ 8. *Nemo potest esse continens, nisi Deus dederit.* Promittit autem Christus Matth. 17. *Patrem cœlestem daturum spiritum bonum petentibus se.*

3. Adiungat orationi aliquas corporis afflictationes, ieiunia, aut vigilias. Quia *hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi per orationem, & ieiunium.* Lucæ 11.

4. Valet etiam plurimum frequens vsus Confessionis, & Eucharistiæ, qui possit in partem pænitentiæ imponi.

5. Doceat vitare occasiones luxuriæ, vt est fuga personarum quas sentit sibi periculosas: item lasciuos aspectus, verba, libros, & sociorum sermones impuros. Nam præcipuum luxuriæ remedium in fuga consistit, monente Apostolo 1. ad Corinth. 6. *Fugite fornicationem.*

6. Caueat à gula, & otio, honesto semper exercitio animum occupando: *Multam enim malitiam docuit otiositas.* Eccl. 33.

7. Proponat denique præmium castitatis in cœlo paratum, Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et oblectationem quam etiam in hac vita possunt habere in casta & pura conscientia, quæ est: *Pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum,* teste Apostolo ad Philip. 4.

§. IV.

Remedia contra Odium, Inuidiam, & Iram.

1. COnsideret necessitatem tandem deponendi odium erga proximum. Quia apertè pronunciat Christus Matth. 6. Deum non dimittere peccata, *nisi dimittenti ex corde proximo suo.*

2. Vindictam iniuriæ Deo relinquendam, qui suo tempore infliget. *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Deut. 32.

3. Cogitet quoties Deus ipsi sua delicta remiserit: nonne decet in illius gratiam fratri suo ignoscere? *Serue nequam omne debitum dimisi tibi, nonne decebat, & te misereri conserui tui.*

4. Proponat exemplum Christi, qui in Cruce orauit pro iniquissimis crucifixoribus & dixit, *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.*

5. Aduertat *Inuidiam* ipsi homini inuido maximè nocere, dum de alieno bono dolet & tristatur, Prou. 14. *Putredo ossium Inuidia.* Est instar vermis ac tineæ, quæ inuidum intus rodit & consumit, & absque alia vtilitate.

6. Remedia denique odij, vti & *Iracundiæ* hæc sunt. Silere quamdiu te ira commotum sentis, nec respondere nisi quando potes vultum & verba ad benignitatem componere: Quia, *Responsio mollis frangit iram.* Prou. 25.

Cauere occasiones altercandi, non facilè alijs contradicere. Iniungere sibi pro multa, vt quoties alium per iram offendit, det aliquem eleemosynam, vel ab offenso ante vesperam veniam petat. *Sol non occidat super iracundia vestram,* ad Ephes. 4.

§. V.

Remedia Acediæ, & Tepeditatis.

HÆc Acedia consistit in quodam animi tædio, per quod omittuntur opera pietatis, aut certè non nisi imperfectè cum animi tristitia ac tempore peraguntur.

1. Consideret talis viua fide, nihil se habiturum in altera vita, nisi quod in hac vita pro Deo operatus fuerit: *Ecce homo, & opera eius.*

2. Reflectat quomodo homines pro modico huius vitæ lucro, honore, aut voluptate nulli labori parcant; *Et illi quidem, vt corruptibilem coronam obtineant, nos autem incorruptam.*

3. Expendat quantos labores ac pœnas ſubierint Martyres ac Confeſſores pro Dei gloria, & vita æterna, quæ ipſi non eſt minus neceſſaria. Videat continuam pœnitentiam, & patientiam, quam pro ſua ſalute vltro ſubeunt toti viri Religioſi, ac deuoti, etiam imbecilioris ſexus, & ætatis. Vel ſi ſit Religioſus, conijciat oculos in alios feruidiores, & ſuos confratres, qui magno zelo & labore in arduis Miſſionibus ac periculis verſantur. Et dicat ſibi cum S. Auguſtino: *Non potes tu quod illi, & illi?*

4. Poſtquam hæc ſeriò expenderit, proſternat ſe coram Deo in oratione, & oſtendat illi ſuam miſeriam, humiliter rogando vt hanc tepiditatem ac ſpiritualem triſtitiam à ſe depellat: iuxta conſilium Apoſtoli Iacobi cap. 5. *Triſtatur aliquis veſtrum, oret.*

5. Proderit etiam contra Acediam, opera pia ſubinde variare, vt modò oret, modò legat, &c. Moneat etiam vt ad ſonum horologij cogitet, *Tempus ſuum eſſe breue*, & ſe temporis rationem Deo redditurum.

Directionem breuem Confeſſarij & Pœnitentis vide ſupra *Tom. 2.* in fine *pag.* 357.

CAPVT II.

Praxis Conuerſationis, & Inſtructionis pro quouis hominum Statu & Neceſſitate.

§. I.

Praxis cum Hæreticis vtiliter tractandi.

IN primo congreſſu concilianda eſt eorum beneuolentia comiter alloquendo, & de ijs dumtaxat rebus agendo, in quibus cum illis conuenimus omni altercatione ſemota. Si quid etiam illis charitatis, obſequij, aut honoris deferendum ſit, id beneuolè præſtandum. Sic enim diſponitur animus, vt videant non contentionis, ſed veritatis & charitatis ſtudio nos conari illos à ſuis erroribus reuocare.

Proponenda eſt hæretico paulatim multitudo, nouitas, & diſcrepantia tot Sectarum, quæ hoc ſæculo emerſerunt: & quomodo inter ſe tam repugnantes ſint, vt de nullius veritate conſtare poſſit, quod clarè expoſitum inuenies in huius Operis Tom. 1. pag. 208. 217. 283. & ſeq.

Et hinc exponet illi obligationem quam quiſque habet indagandi viam certam & ſecuram in negotio tanti momenti, qualis eſt æterna damnatio, ſi illa inquiſitio negligatur. Nec ſufficere quod videatur ſibi hactenus eſſe in via recta, monente Scriptura: *Eſt via quæ videtur homini recta, & nouiſſima eius ducunt in interitum*: à ſimilitudine Viatoris, qui eligit viam minimè periculoſam: obligationem illam demonſtratam reperies in eodem Tom. 1. pag. 39.

Iuuabit etiam illi exponere motiuum vulgò notiſſimum propter quod moderni Sectarij in Anglia, Germaniam, & Belgio Eccleſiam Romanam primò ſeruerunt, quam eorum Maiores de nullo vnquam errore accuſarunt per mille quingentos annos ante libidinem Henrici Octaui erga Bolenam, & offenſionem Lutheri erga Pontificem, & Principis in Belgio erga Hiſpanos: adeoque propter libidinem, odium, & offenſionem, non propter veritatem ab Eccleſia Romana defecerunt. Tunc perges, propter eorum exemplum, ortum ex ſolo odio, & libidine, teipſum in æternum perdes? De hoc vide deducta Tom. 1. pag. 239.

Ponatur ipſi patheticè ante oculos ſtatus miſerandus in quo verſatur modernus Sectarius per ea quæ credit ab omni veritatis ſpecie aliena, in Secta nullum habente teſtimonium antiquitatis, aut miraculorum, cui aduerſatur totus pœnes orbis Chriſtianus, quod deductum inuenies in Idæa miſeranda moderni Sectarij Tom. 1. pag. 25.

Quamuis conſultum non ſit vt cum Hæreticis coram alijs publicè diſputetur, quia ſic honoris conſeruandi ſtudio plurima quærunt effugia, quibus imperitis facilè imponunt. Si tamen iuſtas ob cauſas diſputandum ſit ſiue publicè, ſiue priuatim, ſemper obſeruanda ſunt ſequentia, 1. Curandum eſt Sacerdoti vt in lectione Euangeliorum, & Communionem Controuerſiarum ita verſatus ſit, vt ex ipſo Verbo Dei ſcripto hæreticus conuincatur, cuius ſenſum admittere debet iuxta mentem Sanctorum Patrum primitiuæ Eccleſiæ, iuxta Methodum quam ſupra dedimus in Polemicis Tom. 1. c. 9. & tract. 2. c. 1. pag. 146.

Secundò, in diſputando non confidat nimium ſuæ eruditioni & induſtriæ; cùm enim ſit Fides donum Dei, humanis medijs non obtinebitur. Itaque ante congreſſum cum hæretico, cum Deo in orationibus commendet, & quaſdam afflictiones ac pœnitentia pro eodem offerat, ſub ipſa etiam concertatione mentem frequenter eleuet ad Deum iaculatorijs orationibus, quibus ſibi gratiam, & illi lumen exoret & impetret.

3. Nè

3. Nè tempus frustra teratur in disputatione, consultum erit mox ad fundamentalem controuersiam venire: ea autem est de notis Ecclesiæ; si enim demonstretur nostra esse vera necessaria erit sequela, omnia quoque vera esse, quæ ipsa docuit, atque adeò non errare eum, qui sub vna solùm specie sumit Eucharistiam, veneratur Sanctos, &c. De quibus singulis in Tom. I. agitur.

4. Disputantibus hæreticis non danda est libertas vagandi, & ab vno puncto ad aliud transiliendi, sed certa, & categorica responsio extorquenda; qua re si ipsi irritentur, caueat Sacerdos, ne ipse etiam irretur, sed religiosa patientia, & modestia adstantibus sit bono exemplo, attendat quoque, ne concitate aculeatis verbis insultet, & quasi triumphum canat; hoc enim præsentibus, qui plerumq; suis compati & fauere solent, displicere poterit, & occasionem dare Sacerdotes Catholicos auersandi vt superbos.

5. Sæpè non oberit vrgere hæreticos & premere quæstionem illam, Vnde sciant Biblia, quibus vtuntur, & quæ citant, esse verum Verbum Dei, Euangelium S. Matthæi esse scriptum à S. Matthæo, & non ab alio, qui nomen eius finxerit? sic enim denique deueniendum erit ad Traditionem Ecclesiasticam, adeoque ruet primarium ipsorum fundamentum.

6. Cum ijs, qui simpliciores sunt, non multùm altercandum est, sed potiùs hortandi sunt, vt per orationem commendent Deo negotium hoc, rogentque, vt veram fidem eis ostendere dignetur: tum si legere possint, libellus aliquis controuersiarum simplici stylo scriptus legendus offerri poterit. Præterea verò suauia, & amica colloquia cum ipsis instituentur, in quibus ostendatur illis discordia inter Hæreticos, & contradictiones ipsiusmet Lutheri & Caluini, &c. Explicabuntur etiam aliquot motiua credibilitatis pro rudi plebe magis accomodata, qualia sunt Martyria tot ac tanta pro Christiana Fide tolerata; tot tamque docti Viri ab Hæresi ad nostram Fidem transeuntes; tam mirabiles Conuersiones, tam admiranda Miracula in confirmationem Fidei nostræ patrata, &c. Denique etsi res prima vice ex voto non succedat, non desinat conatum suum cum patientia sæpiùs prosequi, & illorum Conuersionem Deo in precibus commendare.

§. II.

Documenta Patribus familias tradenda.

1. Studendum, vt curam habeant institutionis Christianæ, liberos suos, & reliquam etiam familiam mittant ad Catechismum, reduces examinent, & eos, qui meriti sunt remunerentur aliquo præmiolo, vt alij quoque excitentur.

2. Vt suos seruos, ancillas, liberos diligenter diebus festis ad Sacrum & Concionem mittant & ex redeuntibus quærant, quod notauerint, puniant subtracta aliqua recreatione, alioue modo negligentiores.

3. Vt otium domo eliminent, suosque benè occupent, ita tamen, vt tempus pro Sacro, precibusque fundendis concedant; neque existiment per tale otium quidquam decrementi rem domesticam passuram, quin potiùs certò sibi persuadeant, multùm ipsam hoc medio augendam; nam lucrum, quod propter virtutes, religionis maximè, despicitur, per virtutes melius recuperatur. Certè, si pietas, teste D. Paulo Tim. 4. ad omnia vtilis est, quidni etiam ad rem domesticam augendam & conseruandam?

4. Emendent, & tollant ludos inhonestos, ebrietatem, lasciuiam, colloquia praua, iuramenta, blasphemias, imprecationes, & contentiones, & similia peccata, decreta certa pœna pecuniaria, vel abstinentia modica ijs, qui sæpiùs horum peccatorum aliquod admisisse deprehensi sunt.

5. Commendet illis lectionem libellorum piorum, recitationem Litaniarum B. V. à collecta familia ante somnum: pauperum amorem; cultum Sanctorum, & B. V. maximè; prostent, submotis inhonestis, Imagines piæ Christi Crucifixi, B. Virginis, Sanctorum, &c. Hæc lecticis etiam sint affixæ, vt occasio sit ante cubitum eas venerandi.

6. Suadeat Patribus familias, vt non ipsi modò vni alteriue Congregationi (pluribus enim dare non expedit, quia ob domestica negotia satisfacere tot legibus non possunt) dent nomina, sed authores etiam sint domesticis ad idem faciendum, suisque temporibus eos ad conuentus mittant. Ad Confessionem & Communionem, cùm leges exigunt, peragendam hortentur.

7. Summoperè illis concordiam mutuam non modò cum vxoribus seruandam, sed inter ipsos etiam domesticos procurandam commendet, atque ob id frequenter illis in memoriam

riam reuocet tum illam sancti Spiritus sententiam, Prouer. 17. *Melior est bucella sicca cum gaudio* (& pace) *quàm domus plena victimis cum iurgio;* tum tritum illud Prouerbium: *Concordia res paruæ crescunt, discordia etiam maxima dilabuntur*. Eundem in finem proderit etiam narrasse sapientissimum illud Sciluri Scytarum Regis factum, qui è vita discessurus, septuaginta quos habebat filios conuocauit, singulisque fasciculum 70. sagittarum colligatarum obtulit, frangereque iussit; quod cùm nequirent, singulos singulas sagittas accipere & confringere iussit, quod cum sine labore præstitissent, subiecit: *Ita & vestra potentia, si coniuncti per concordiam manseritis, à nemine frangetur aut superabitur; secus, si per discordiam à vobis ipsis diuisi fueritis*. Sententiæ & exempla de pace mutua requisita ad conuersationem, reperiuntur supra verbo, *Pax*, in Apparatu.

§. III.

Praxis agendi cum Mulieribus, & maximè Coniugatis.

CVm fæminis agendum *rarò*, *breuiter*, *cautè*, *prudenter*. Hæc vt seruentur, caueatur in Conseruando locus obscurus, & ab omni teste nimis secretus: oculi à fixo respectu, manus à contactu cohibeantur.

Hinc 1. se seuerum potiùs, quam familiarem exhibeat; abstineat à blandis verbis carnalem quendam affectum redolentibus. 2. Non facilè credat querelis, & lachrymis fœminarum, sed potiùs adhortetur eas ad patientiam, iubeat inquirere, num causam iniurijs, verberibusque dederint. 3. Non habeat fidem, si reuelationes & deuotiones fingant, sed potiùs ad obseruationem mandatarum Dei hortetur. Atque hæc circa mulieres in genere obseruanda sunt, nunc ad specialia magis descendendum est.

Virtutes ergo vxorum quod attinet. 1. Vehementer ipsis commendabit puram intentionem, vt videlicet finem illum, quem coniugata quæque mulier præfigere sibi deberet, obtinere laborent? Is autem finis est, vt marito sint adiumento in filijs generandis, nutriendis, & educandis, & per hoc debitum amorem, & obsequium Deo exhibentes saluæ fiant. Hunc finem indicauit Sapiens Prou. c. 32 dum dixit de muliere illa prouida. *Quæsiuit lanam, & linum, &c.* Per lanam enim externa bona & corruptibilia, per linum verò interna & incorruptibilia seu æterna indicantur.

2. Hortetur illas ad insignem vitæ integritatem & verecundiam, hæ enim virtutes sunt vestis illa, quam sapiens mulier sibi fecit, vti Salomon indicauit, dum dixit, *Byssus & purpura indumentum eius*, vbi per Byssum propter candorem intelligunt Interpretes innocentiam vitæ, per purpuram verò verecundiam propter colorem rubrum. Certè si sic quærant Regnum Dei & iustitiam, omnia reliqua, quæ ad se ac familiam sustentandam sunt necessaria, copiosè adijcientur.

3. Moneat, vt etiam atque etiam imitari studeant iam sæpiùs commemoratam mulierem sapientem, quæ considerauit semitas domus suæ, & panem *otiosa* non comedit. Ad huius ergo exemplum otium diligentissimè fugiant, eumque in finem sæpiùs considerent, quæ tum interiori suæ domui, animæ scilicet: tum exteriori, videlicet familiæ desint, eaque omnia sollicitè, & optimo, quo possunt modo, procurare studeant.

4. In memoriam illis reuocet illam S. Pauli sententiam ad Eph. c. 5. *Sicut Ecclesia subdita est Christo, ita mulieris viris suis in omnibus*. Hortetur itaque illas, vt, sicut Ecclesia triplici potissimum obsequio suum erga Christum amorem probat, scilicet reuerentia, obedientia, patientia: Ita his ipsis tribus officijs ipsæ quoque suos sibi maritos demereri studeant.

5. Singulariter illis commendet domesticorum, & liberorum maximè curam, horteturque ad exemplum mulieris sapientis, omnes suos domesticos *duplicibus*, vestiant, id est, vt tam in virtutis, quàm in aliarum artium ac munerum, quibus alere postea sese debebunt, studio eos perficiant.

6. Non minùs illis commendet imitationem illius virtutis, quam in muliere Sapiente Salomon laudauit, dum dixit: *Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius*, Prouerb. vlt. Hortetur itaque illas, vt singulari studio taciturnitati studeant, & domesticos mansuetudine potiùs, quàm imperijs duris atque verberibus ad officium perducere studeant: nam mitibus promisit Christus, quod, terram, id est, homines suæ curæ commissos possessuris sint.

7. Suadeat, vt cum sapiente muliere accingant *fortitudine* lumbos suos, & roborent brachium suum, ad plurima incommoda, quæ matrimonij iugum secum ex omni parte affert toleranda: alioqui enim & in hoc, & in futuro seculo miserrimas futuras.

8. Denique misericordiam erga pauperes specialiter etiam commendent, vt videlicet & ipsæ

ipsæ cum muliere sapiente manum suam aperiant inopi, & palmas suas extendant ad pauperem; sic enim copiosam domui benedictionem obuenturam, iuxta illud Seruatoris promissum: *Date & dabitur vobis: Mensuram bonam & confertam, & cogitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum*, Lucæ 6. Has profectò virtutes si comparare studuerint vxores, verificatur de illis, quod Salomon de muliere sapiente narrat: *Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicauerunt; vir eius & laudauit eam: date ei de fructu manuum suarum & laudent eam in portis Operis eius*, Prou. cap. vlt.

Tentationes Coniugatarum ad tela ferè genera reuocantur. *Primum*, & grauissimum ferè est, quod ex maritorum vel seueritate, vel violentia, vel negligentia, alijsque vitijs nascitur. Contra hanc tentationem sic eas muniat, & 1. Suadeat, vt pro maritis suis assiduò Deum, in cuius manu sunt corda hominum, precentur, imitatæ prudentem Abigail, quæ marito suo iratum Dauid placuit. 2. Suadeat, vt non in quotidianis duntaxat obsequijs valde diligentes sint, sed extraordinaria charitatis officia erga illos ostendant, v. g. cibos illis gratos præparent, dicantque se speciali affectu erga maritum illos præparasse, omnia verò mandata promptissimè exequantur, &c. sic enim amor maritorum erga ipsas crescet, & suo tempore occasio dabitur, id quod volent, impetrandi, vt in Esthere patet.

3. Suadeat, vt, dum maritus ebrius aut iratus est, taceant: imo etiam postero die ab ipso veniam precentur, non aliter, ac si ipsæ illum offendissent; talis enim dissimulatio & patientia mirè illis mentem mariti deuinciet. Certè in plerisque coniugijs causa potissima discordiarum est, vxorum garrulitas atque impatientia, vti ingeniosè indicauit Medicus ille, qui vxori, quam maritus quotidie verberabat, remedium petenti, vasculum naturali aqua plenum obtulit, iubens vt marito irato, hac aqua os suum impleret & tam diu retineret, donec mariti ira deferbuisset, sic enim futurum, vt nunquam vapularet, quod & factum est. Idem indicauit prudenter Chirurgus ille, qui dum ad vxorem vulneribus plenam vocatus esset, primo loco emplastrum ori, nullum alioqui vulnus habenti, applicare, voluit causamque rogatus, respondit, frustra se reliqua vulnera curaturum, nisi hoc foramen priùs obstruxisset & sanasset.

4. Suadeat, vt, dum mariti signa quædam amoris erga ipsas ostendunt, occasionem capitent, & suauibus verbis rogent, vt deinceps ab hoc vel illo scelere abstineant, vt patienter ferant suos (vxorum) errores, se quoque, si hoc impetrauerint, paratissimas ad omnem ipsorum nutum & obsequia fore. Caueant autem, nè vnquam maritos, aut increpent, aut cum ipsis litigent, aut omninò manibus certent; nam sic magis in consuetudine eos roborant, atque ad odium & rancorem maiorem excitabunt. Si hæc nihil proficiant, suadeat illis, vt Parochum, vel Virum Religiosum adeant, eumque rogent vt cum marito suo agere, aptisque medijs prudenter applicatis, ad frugem reducere studeant; Ipse verò intereà negotium hoc Deo commendent, proque felici eius successu Communiones aliquot, vel eleemosynas, aliaque opera offerant.

5. Si neque hoc remedium efficax fuerit, ad patientiam hortetur, suadeatque, vt ex malo tanto fructum bonum meritorum in cœlo ingentium extrahere studeant, nè alioqui & illis objici possit, quod S. Iob suæ vxori obiecit & dixit: *Quasi vna de stultis mulieribus egestis. Si bona de manu Dei suscepisti, mala quare non suscipias?* Profectò enim stultè agunt vxores, quæ impatienter ferunt tales miserias, quia sic & grauius ferunt crucem, & in altera vita nil nisi graues pœnas expectare ex ea possunt cum tamen per patientiam potuissent crucem hanc leuiorem reddere, & simul ingens in cœlis præmium mereri.

Secundum genus tentationis prouenit, ex liberorum & aliorum domesticorum corruptis moribus. Contra has tentationes sic eas muniat Sacerdos. 1. Doceat illas, non nimis grauiter apprehendere errores subditorum & liberorum, sed potiùs considerare eos vt cæcos, vt ægros, quibus minimè irasci, sed cum charitate & condolentia media applicare solemus. 2. Suadeat, vt non quosuis errores mox puniant, sed minores dissimulent, exemplo piscatorum, qui piscis minoris iacturam contemnunt, vt maiorem lucrentur. Reuocet illis in memoriam Dei misericordiam, quam erga ipsas ostendit; & dicat illis: Ecce, an non vos quoque estis filiæ Dei? & tamen quàm parum impletis mandata illius? si quoties peccatis, mox Pœnam iniungeret, quoties iam in Purgatorio, aut inferno essetis? Si ergo vos, quæ ratione polletis, à vobis ipsis impetrare non potestis, vt efficiamini tales, quales esse deberetis, quantò minus à liberis vestris, ratione destitutis hoc exigetis? 3. Hortetur illas, vt cum mansuetudine potiùs, quàm seueritate eos corrigant, nam vt S. Prosper l. 1. de vita contempl. ait; *Leniter castigatus exhibet reuerentiam castiganti, asperitate autem nimiæ increpationis offensus, nec increpationem recipit, nec salutem.*

Et

Et vt S. Gregorius in Pastor. cap.35. ait: *Plerumque quos Cruciamenta non corrigunt, ab iniquis actibus lenia condimenta compescunt.*

Tertium genus tentationis oritur ex sollicitudine, quam de liberis tum alendis, tum necessaria dote instruendis habent. Contra hanc sic illas muniat Sacerdos, 1. Hortetur illas, vt filios in timore Domini educent, & exemplo S. Tobiæ ab Infantia faciant, timere Deum; Hanc etiam solam esse optimam hæreditatem, quam nemo liberis inuitis auferre possit, & cum qua nullum necessariorum ad vitam mediorum defectum sint passuri; ea enim si liberos instruxerint, audacter cum S. Tobia ad illos dicere ipsas posse: *Dilecta proles, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.* Tob. 4. Vt etiam Deus ipse per Psalmistam dixit: *Non est inopia timentibus eum.* Isaiæ 33.

2. Iubeat illas considerare, quàm liberaliter Deus aues in aere, pisces in aqua, feras in syluis nutriat, quantò magis ergo hominibus pretioso ipsius Sanguine redemptis necessarium victum non negabit?

3. Iubeat item meminisse, quod non tam ipsarum, quàm etiam Dei filij sint liberi earum: imò magis Dei, vt qui corpus & animam dederit, si ergo ipsæ tantopere sollicitæ sunt pro liberis, neque illos vnquam fame perire sinerent, quantò maior de talibus liberis cura ab ipso Deo expectanda erit.

4. Ostendat illis, quantum periculum & damnum liberis & sibi ipsis creent, si amplam nimis hæreditatem parent; sibi quidem, dum interea salutem suam & cœlestes diuitias comparare negligunt, pro quo tamen ipso labore exiguas à liberis gratias referent, sed potius efficient, vt & in vita mortem ipsarum illi assiduò desiderent (quo citiùs parata hæreditate fruantur) post mortem verò conuiuia instituant, & per turpem decoctionem hæreditatis, notam parentibus mortis inurant, pro honore & leuamine quod per tantos vitæ labores expectabant.

§. IV.

Praxis Viduas instruendi.

Explicandum Viduis, quod cum marito careant, debeant se Christo offerre, & illum in Sponsum accipere. Suadeat vt Christo pro dote offerant has quatuor virtutes. 1. Insignem vitæ honestatem, qua studeant Christo soli placere, & ab eo vicissim amari. 2. Constans studium Orationis: per hanc enim sponso suo familiares fient, nec aliorum colloquia ambient. 3. Patientiam, qua æquo animo ferant miserias & desolationes quas secum affert status viduitatis. 5. Charitatem erga liberos & domesticos, qua tum necessaria illis prouideant, tum in pietate & bonis moribus benignè instituant.

Tentationes quædam propriæ sunt Viduis, contra quas à Sacerdote muniri debent.

Prima tentatio oritur ex mariti morte, contra quam sic eas muniat Sacerdos. 1. Ostendat, meritò sperari posse, maritum inter Electos annumeratum esse, proindè, si verè illum dilexerint, gaudere magis ipsas debere, quòd ille ex carcere corporis liberatus, & ab exilio reuocatus in patriam, omni deliciarum genere affluentem fuerit.

2. Declaret etiam illis, meliùs sic prouisum fore à marito, si enim, cum in terris viueret, tanta cura vxori & liberis necessaria prouidebat, quantò magis in cœlis hoc facturum, vbi & charitas innumeris partibus aucta est, & maior ad quæuis à Deo impetranda facultas adest.

3. Reuocet in memoriam, quoties viuentem adhuc Maritum in longinquas forte regiones negotiorum causa abeuntem sine dolore dimiserint: quidni ergo etiam iam ipsius absentiam per diem vnicum (nam mille anni coram Deo & cum æternitati comparati sunt, sicut dies hesterna, quæ præterijt) æquo animo ferant, vt suo tempore, tantò cum maiori gaudio, in cœlis iterum videant; maximè cum sperare possint, in eum locum abijsse maritum, in quo negotia sua, & liberorum commoda optimè apud Deum & Patronos procuraturus credatur.

4. Ostendat illis, quod loco Mariti defuncti infinities ditiorem, pulchriorem, nobiliorem, sanctiorem, & præterea etiam immortalem, summeque sponsæ suæ amantem Sponsum, videlicet Christum, habere possint; ei proindè se despondeant, & tum audacter cum S. Dauide Psal. 22. dicturas: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.*

Altera tentatio, ex ipso Viduitatis statu & solitudine plerisque viduis per quam sanè molesta oritur, contra quam sic illas muniat Sacerdos. 1. Declaret, quantam curam se de Viduis habiturum promiserit Deus, nam Exodi 22. cap. dicit: *Viduæ & pupillæ non nocebitis, si læseritis eas, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem earum, & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio*, Ieremiæ 22. præcipit: *Viduam nolite contristare*, Matth. 23. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui domos viduarum*

comeditis. Psalmista Psal. 135. dicit: *Pupillum & viduam suscipiet*. Et Deus Psal. 67. *Pater Orphanorum*, *& Iudex viduarum* vocatur, vt innuat, se speciali ratione Viduas defensurum.

2. Illis ostendat, quàm fideliter Deus promissis steterit, & quantam iam olim curam de illis habuerit, in eumque finem ob oculos illis ponat viduam Sareptanam, 3. Reg. 17. ab Elia mirè adiutam.

Alteram item, cui Elisæus 3. Reg. 4. per olei multiplicationem subuenit. Nohemi viduam singulari benedictionem impertitam. Ruth c. 1. Viduam, cuius filium Dominus à morte suscitauit. Lucæ 7. Annam filiam Phanuelis, quam Prophetico Spiritu donauit, & quam tantoperè à S. Luca c. 2. laudari voluit. Viduam, quæ duos obolos, in Gazophilacium misit, præ alijs omnibus à Christo laudatam. Marc. 12.

3. Proponat in exemplum Viduas illas, quæ, cum possent, nubere noluerunt; quales sunt, Paula Romana, Blesilla eius filia; Melania, quæ marito nondum sepulto viduitatem suam Domino consecrauit; Euphrasia, quæ licèt ætate florida, & diuitijs affluens, & ab ipso etiam Imperatore rogata, vt secundas iniret nuptias, constanter abnuit, & in Thebaidem se contulit; Elisabetha Regis Vngariæ filia, quæ totam se post mariti mortem pauperibus infirmis curandis impendit; Olympia Constantinopolitana vidua, quæ cum per annum & dimidium dum taxat virum habuisset, & ab Imperatore Theodosio moneretur alium accipere, respondit: *Si Dominus voluisset, me viro nuptam esse, non tam citò me illo orbasset, quia ergo agnouit, non ampliùs expedire mihi Coniugium, coniugem abstulit*.

4. Reuocet in memoriam illis incommoda matrimonij, & durum vinculum, ob quod ablatum gaudere deberent potiùs, quàm tristari; meminisse quoque lubeat illius dilemmatis, quo vidua quædam Romana vsa est, dum dixit: *Aut futurus mihi maritus bonus, aut malus est: si bonus, vexabit semper timor mortis illius; si verò malus, expedit mihi magis malum hoc non experiri*.

Tertia tentatio, prouenit ex sollicitudine de victu sibi & filijs procurando; contra hanc muniat eas, partim ijs medijs, quæ supra pro simili tentatione coniugatarum attuli; partim verò etiam ijs, quæ infra contra pauperum tentationes afferentur.

Specialiter verò hìc proderit in memoriam reuocasse illam historiam de vidua, quæ duas filias, quas alere iam non poterat, ad aram B. V. duxit, eique omne in illas ius maternum transcripsit. Quo facto vix egressæ templo sunt, cum obuius illis iuuenis factus plenum pecunia marsupium offert, seque patri eorum mortuo has pecunias debere asserit. Accipit pecuniam læta mater, & ex ea vestem filiabus honestam confici curat; cum autem vicini ita vestitas viderent, & talem pecuniam ex quæstu impudico comparatam suspicarentur, mater de infamia filiarum sollicita ad templum properat, & B. V. hanc necessitatem commendat, & sanè iterum auditæ sunt preces. Nam die quodam festo, dum filiæ ante domum sedent, adest de cœlo Angelus, & in conspectu multorum rosas virginibus tradit, dicens, eas ab ipsarum cœlesti Matre in testimonium illæsa virginitatis missas fuisse. Id vbi Princeps illius terræ intellexit, geminum Monasterium ædificauit, & vtrique has virgines præesse voluit. Ita refertur in speculo Exemplorum, exem. 117. Et ex Apparatu videri potest V. *Consolatio diuina*, quomodo illa Viduis aderit, si ad eam fidenter confugiant.

§. V.

Quomodo, & de quibus instituendæ Moniales, & Virgines.

SVadendum, vt sæpè recolant illam S. Bernardi sententiam: *Ad quid venisti?* Ac proindè Mundo generosè valedicentes, solùm Christum pro Sponso eligant, certoque sibi persuadeant, quidquid sponsa in Sponso suo exoptare posset, id omne illas in Christo infinities perfectiùs reperire, ideoque meminisse eas iubeat sententiæ illius à S. Paulo 1. ad Corinth. c. 7. prolatæ: *Quæ nupta est, cogitat quæ mundi sunt, quomodo placeat viro & mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt*, vt sit sancta *& corpore & spiritu*. Audiant ergo & implere studeant consilium in simili negotio viduis à S. Augustino de bono viduitatis datum, dum ait: *Currite ad illum, placete illi, ex illo viuite, cum illo, & de illo*. Præcipuè verò illas hortetur ad magnam corporis, animique integritatem, ad Orationis studium, ad obedientiam, modestiam & patientiam, hæ enim virtutes maximè sponsam Christi decent. Porrò tentationes ipsarum ad quatuor ferè species reuocari possunt.

Prima oritur, ex solitudinis religiosæ tædio; contra hanc sic illas muniat. 1. Proponat illis exemplum auicularum inclusarum, quæ initio quidem solitudinis impatientes exitum, vbiq; sollicitè quærunt, sed paulò post solitudini assuetæ, adeò delectantur illa, vt neque aperto etiam otio exeant: idem ergo ipsas sperare tan-

tanto certiùs iubeat, quanto fortior est gratia diuina, quàm consuetudo.

2. Reuocet illis in memoriam, quomodo plæreque Vxores in sæculo solitariæ domi resideant, & intereà mille crucibus, & curis oneratæ gemant & felices virgines Deo consecratas & inclusas prædicent; gaudeant ergo illæ, sibi obtigisse felicitatem, quam aliæ tantopere expetunt, neque tamen obtinere possunt.

3. Ostendat illis peculiaris fauoris indicium hoc esse, quod Deus ita illas Monasterio incluserit; vt enim venatores accipitri oculos obuelant, ne viliorem prædam insectatus, nobiliorem dimittat; ita Deus obuelat oculos mentis & corporis Monialibus, ne illi videant & Deum amare omittant. Sicut item imagines elegantes & altaria velis obteguntur, ne sordibus infectæ splendorem suum & pulchritudinem amittant; ita Deus Moniales vult obuelatas esse, vt tanto pulchriori ipsarum anima, puriorque remaneat, aptaque fiat ad Sacrificium Holocausti in ea offerendum.

4. Meminisse iubeat, quid sponsus ipsarum per Oseam c. 2. dixerit: *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Si ergo in solitudine *IESVS* est, & esse cum *IESV* Paradisus est; cur solitudinem horreat Christi Sponsa? Audiant ergo Thomam de Kempis lib. 1 cap. 20. sic loquentem. *Si cuncta videres præsentia, quid essent nisi visio vana? Eleua oculos tuos ad Deum in excelsis; & ora pro peccatis tuis & negligentijs. Dimitte vana vanis, tu autem intende illis, quæ tibi præcepit Deus. Claude super te ostium tuum, & voca ad te Iesum dilectum tuum, mane cum eo in cella, quia non inuenies alibi tantam pacem.*

Secunda tentatio oritur, ex defectu temporis ad orationem; quandoque vero ex consolationum, quas in precibus sentire cupiunt, carentia; Contra hanc sic illas muniat. 1. Ostendat illis meliorem esse & gratiorem Deo obedientiam, quàm victimas orationis & sacrificia laudis: Certè quemadmodum seruus in vinea laborare iussus, si Domino suo domi suauiter canere, vel cythara ludere vellet, minimè gratum obsequium ipsi præstaret: ita nec hominis grata Deo oratio esse potest eo tempore, quo Deus aliud ab ipso obsequium petit. Doceat præterea, ipsum opus obedientiæ orationem esse; sic enim S. Augustinus super Psalm. 150. Cum quæsijsset, quomodo res ratione catentes à S.ᵗ Dauide ad laudandum Deum inuitatæ, laudare ipsum possint, respondit, in eo, quod ipsi obedientes sint, & suos effectus ad nutum ipsius producant: vnde subijcit S. Doctor: *Vis semper laudare Deum? benè; ac omnia, & laudasti Deum.*

Insuper firmiter illis persuadeat, ipsa consolationes, quas in oratione sentiunt, si propter obedientiam relinquantur, per obedientiam melius recuperari, si enim gaudium est in hoc mundo, hoc vtique possidet puri cordis homo, quis autem cor purius & meliorem conscientiam habet, quàm is, qui in omnibus Dei voluntatem se impleuisse aduertit? Nimirum talibus contingit, quod illi Moniali, quæ cum Christum, qui ipsam visitauerat, ad portam vocata dimisisset; rediens adhuc inuenit, dicentem tamen, se abiturum fuisse, nisi ipsa, quo obedientia vocauerat, abijsset.

Secundò illis, quæ Desolationes in oratione patiuntur, firmiter persuadere conetur, in his sensibilibus consolationibus non consistere profectum & perfectionem hominis, sed potiùs in integra resignatione sui in manus Dei, multoque gratiores Deo chariores que esse animas, quæ desolationes patiuntur & ariditates, quam quæ consolationibus auidè inhiant. Quod pulchrè aliquando Deus personæ cuidam desideranti scire, quænam animæ Deo charissimæ essent, declarauit sequenti viso, vt in Speculo exemp. V. *Tribulatio exemp.* 6. videre est. Viderat illa persona Christum ad altare stantem, & infra tres Moniales flectentes. Ad harum primam accedens Christus, suauiter eam allocutus est, & postea SS. Corpus suum tradidit. Subinde ad alteram progressus, duris verbis, & toruo aspectu eam castigauit, simulque etiam SS. Corpus suum porrexit. Tandem ad tertiam pergens, non verbis tantum, sed etiam verberibus eam plurimis afflixit, & tum demum SS Corpus suum præbuit. Cum autem persona illa huius visi explicationem peteret, respondit Christus, primam quidem Monialem sibi charam esse, sed quia non nisi consolationes appetit, non esse eam tam charam ipsi, ac secundam, vt quæ etiam durius ab ipso tractata, ab eius seruitijs non desinat; verumtamen, quia, si, grauiores essent tentationes, animo & proposito deficeret, ideò tertiam sibi charissimam esse, vt quæ nullis aduersis rebus sese ab eius amore, & *seruitio permittit absterreri.*

Tertia tentatio, oritur ex eo, quod à Superioribus non videantur amari, ideoque non applicentur ad honorifica officia, sed perpetuis increpationibus vexentur. Contra hanc tentationem sic eas muniat. 1. Proponat exemplum Christi, qui vsque ad 30. annum obscuram vitam viuens, subditus erat parentibus suis.

2. Iubeat meminisse, ad quem finem venerint in Religionem? nonne, vt eligerent abiectæ esse in domo Dei suis magis, quàm

habitare in tabernaculis peccatorum? Gaudeant ergo sibi occasionem offerri finis sui obtinendi, & ea sedulo vtantur.

3. Demonstret illis, omnia officia suam dignitatem, & excellentiam desumere à voluntate Dei, illumque à Deo copiosius honorandum, qui officium ab eo impositum perfectius impleuerit, perindè ac in comœdia non attenditur, quam personam egerit actor, sed quam benè.

4. Ostendit illis commoda, quæ afferunt humilia officia præ altioribus. Nam 1. minus periculi in illis reperitur vanæ gloriæ, & præmij per eam perdendi. 2. Purior est intentio; & hoc ipso maior à Deo benedictio 3. Minoribus talentis ad ea opus est. 4. Curas minores requirunt. 5. Consolationes diuinæ in ijs sunt frequentiores. 6. Proximus magis inde ædificatur. 7. Charitas fraterna mirè per ea augetur, & conseruatur; omnes enim diligunt eos, qui se ipsis subijciunt, & onera pro ipsis portant. 8. Superiores valdè recreantur, & multis curis subleuantur, quas alioqui suscipere deberent, dum timent, ne imponendo vilia officia, subditos offendant. 9. Securius possidentur; quia pauci sunt qui ambiant illa humiliora.

5. Demonstret illis, nullam familiaritatem esse magni faciendam, aut magis appetendam, quam cum Deo; ad hanc verò semper illis ianuam esse apertam. Hortetur ergo illas, vt in tentatione constitutæ imitentur Rachaelem Monialem; quæ, cum à Iudaismo ad veram Fidem conuersa, nunquam in Monasterio visitaretur, vt cætera Moniales reliquis ad portam garrientibus; ad altare cubiculi sui accessit, & B. V. aut Christum rogauit, vt & ipsi eam ad colloquium admitterent; magisq; consolata discessit, quam si ad portam cum alijs fuisset locuta, vt in Spec. Exem. *V. MARIA Exem.* 10. videre est.

6. Hortetur eas ad imitandum exemplum S. Catharinæ Senensis, quæ vt leuius ferret vexationes parentum & domesticorum, Christum in parente, B. Virginem in matre, in reliqua familia Apostolos sibi immaginabatur.

Quarta tentatio, oritur ex vitijs & peccatis quotidianis, in quæ solent incidere, & ob quæ non modicè anguntur quandoque Moniales. Contra hanc ergo tentationem sic eas muniat.

I. Iubeat illas meminisse conditionis humanæ, atque in memoriam illis reuocet dictum B. Aloysij, quo dicere solebat, nimium de leuibus & quotidianis erratis affligi, indicium hominis esse semet ignorantis; qui enim se norit, non posse esse nescium, hortum suum tribulorum ac spinarum suapte natura feracem esse. Hinc ille aduersus errata quotidiana hac oratione vtebatur. En mi Domine, quàm fragilis sum, & miserabilis: quàm procliuis ad lapsum! Ignosce mihi Domine, & gratiam concede, ne idem peccatum iterum committam, & tum quiescebat.

II. Persuadeat illis, quòd quemadmodum infirmus tendens in certum locum, etiamsi sæpius ex infirmitate caderet; certo tamen veniret ad locum, si post casum mox resurgeret: ita & animam, quæ tendit ad cœlum, certò eo peruenturam, licet quandoque in peccata venialia labatur, modo resurgere citò conetur.

III. Pari modo persuadeat illis: quemadmodum pater infanti suo ob morbum cadenti potius condolet, quam indignatur; ita Deum quoque animæ ex infirmitate cadenti, non modo grauiter non indignaturum, sed potius condoliturum, mediaque ad infirmitatem curandam suppeditaturum.

§. VI.

Praxis iuuandi & consolandi Pauperes?

INstruendi sunt pauperes, vt sortis suæ vtilitate non affligantur, sed cum gaudio inde sibi meritum, & coronam acquirant.

I. In hunc finem proponat exemplum Christi; qui vt S. Paulus 2. Corinth. cap. 8. ait: *Propter vos egenus factus est, cum esset diues:* si ergo solatium est miseris socio habere, quantum erit solatium pauperi, paupertatis socium habere ipsum Christum.

II. Reuocet illis in memoriam quot millia sapientissimorum virorum, & sanctissimorum spontè amplexi sint paupertatem, vt essent similiores Filio Dei; quidni ergo & ipsi gaudeant, vltro à Deo oblatam hanc gratiam, quam alij per magnas difficultates & certamina quæsierunt.

III. Iubeat meminisse, vitam nostram similem esse comœdiæ; vt ergo actor libenter per diem personam mendici vel rustici gerit, si speret inde se Regi, Aulicisque per eam magis placiturum, & maius præmium obtenturum; Ita & ipsi libenter vilem suam personam per breuem vitæ diem sustineant, vt Deo cœlitibusque magis placeant, & merita sua multiplicent.

IV. Ostendat talem tantum esse quemlibet hominum qualis & quantus est apud Deum, atque adeò illum esse in hac vita digniorem, qui sanctior est; hanc ergo dignitatem obtinere cum in ipsorum sit potestate, cur doleant, se falsa gloria honoribusque carere?

V. Demonstret, quod Deus diuitias illis non dederit, specialis fauoris loco habendum. Indicium enim est, Deum hic velle curam eorum habere, atque eos in altera vita ditare regno illo, quod pauperibus promisit: etiam ipsos in hac vita à curis, quas diuitiæ afferunt, liberos esse, & annos suos in vera pace transigere. Ad quem finem proderit narrare historiam de Fabro illo ferrario, quem cum vicinus diues toto die cantantem audijsset, quoddam marsupium pecunia plenum in officinam coniecit, quo ille inuento, mox curis obruptus de pecunia seruanda & augenda, à cantu abstinuit, neque eum resumpsit, donec vicinus detecto consilio suo pecuniam repetijt.

Altera tentatio, eaque grauior, oritur ex timore de victu & vestitu quotidiano parando, contra quam sic muniat eos. 1. Declaret illis, quantam Deus semper curam se habiturum pauperum promiserit, & actu habuerit, vt meritò S. Psalmista Ps. 10. dixerit, quod oculi eius in pauperum respiciant; diligenter scilicet considerantes, ne aliquid ei desit: *nam illi derelictus est pauper*, eodem teste Ps. 9. Vnde iam olim etiam apud Ethnicos, teste Menandro Ep. 28. pauperes æstimabantur Deorum esse. Quam verò fideliter steterit Deus promissis, id vnum indicio satis esse potest, quod Script. dicat Psalm. 36. *Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem Diuites eguerunt & esurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.*

Si Princeps promulgari iuberet, nihil ei magis placiturum, quam si ciues, quotiescumque re aliqua indigerent, ad eum confugerent eamque, audacter peterent: quis ciuium foret qui non sæpissimè, imò assiduò ad ipsum confugeret? & tamen hic Princeps tum propter fragilitatem, tum propter limitatas diuitias fallere posset. Cum ergo Deus summè verax, & potens simile decretum promulgari iusserit, imò ipse promulgauerit, dum dixit *Petite & accipietis*, &c. Ioann. 16. an non maxima cum fiducia ad eum confugiendum erit?

Demonstret illis, quot titulos habeat quiuis homo iustus ad omnia necessaria à Deo speranda.

Primus est, quod *homo* sit: si enim Deus lilia agri, & volucres cœli tam solicitè nutrit, an ipsius hominis, propter quem omnia illa condidit, non maiorem rationem habebit?

Secundus titulus est, quod *redemptus* sit: quis enim ouem, aut equum, aliudue animal, quod magno pretio emerit, fame perire sinit? quantò minùs ergo Deus hominem pretioso Sanguine suo emptum & redemptum necessarijs ad vitam subsidijs destituet.

Tertius est, quod sit, *Christianus*: quis ignorat, quantam curam Deus Israelitarum habuerit: qua charitate & solicitudine illis manna de cœlo tot annis, coturnices, & aquam de petra prouiderit? & Christianis, qui veri Israelitæ sunt, quorum illi figura erant, victum quotidianum negabit? aut certè populo illum sequenti per tantum miraculum panem datum credemus; & Christianis non corpore, sed animo, non pede, sed affectu, non gressu, sed virtutis studio ipsum sequentibus ac imitantibus, necessaria alimẽta negaturum existimabimus.

Quartus titulus est, quod *Seruus* sit: quis nescit, quanta cura victum subministremus etiam brutis seruientibus nobis? si verò seruum nacti sumus fidelem, & vtilem, quàm ægrè demittimus? An igitur minorem charitatem à Deo sperabimus? an nescimus, quanta cura fidelem seruum suum Dauid protexerit, & conseruarit? quam sollicitè Eliam per coruum aluerit? quam liberaliter Iobo, cui similis in terra tum temporis seruus repertus non erat, duplicia restituerit.

Quintus titulus est, quod sit *Amicus* Dei: quis amicum sibi gratum deserit? quis nescit amicorum omnia esse communia? si ergo Deus hanc consuetudinem adeò seruare decreuit, vt etiam se ipsum amicis dare statuerit, an in quotidianis alimentis suppeditandis eam transgressurus credetur? Certè ad fiduciam orationis adhortaturus, amici panem iterato petentis exemplo vsus est, vt indicaret, hunc esse specialem titulum, ob quem non facilè quid negari possit petenti.

Sextus titulus est, quod sit *Filius*, si enim ipsa etiam bruta tam sollicitè pullos suos alunt; an Deo hanc prouidentiam adimemus? An infans, ratione præditus esset, prudenter dubitare posset, num mater eum lactatura esset, & quis dubitabit, an Deus sustentaturus sit: quibus dixit: *Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum? quod si illa oblita fuerit, ego non obliuiscar tui*, Isaiæ 49.

Septimus titulus est quod sit *Sponsa* Dei: quis vnquam audiuit sponsam regiam à sponso desertam esse, si illa bene se gesserit? Certè Assue-

fuerus Estheri dimidium regnum obtulit; quantò magis daturus fuisse, si victum tantum petijsset? An Rex cœlestis à terreno se vinci patietur? Hos ergo titulos benè perpendere pauperes iubeat Sacerdos, certoque promittat, ijs fiduciam auctum iri: si enim, qui litteras septem sigillis munitas à Rege accepisset, quibus ei victum promitteret, minimè dubitaret, quin Rex promissis statutus esset: quantò minus de Deo, qui hos septem titulos tam benignè largitus est, dubitare fas erit? Id vnum ergo singulari cura agant pauperes, vt mandata Dei feruent, orationem frequenter, patientiam in aduersis non deserant: de cætero omnem solicitudinem in Deum conijciant, & eum ipsi in ore ac mente assiduè habeant.

§. VII.

Quo modò agendum cum Consuetudinarijs & Obstinatis peccatoribus.

SAcerdoti hic imitanda est Christi mansuetudo & patientia, qua peccatores expectat & recipit. Illius ars & industria non est posita in eo, vt tales statim sine absolutione dimittat, sed vt congruis medijs & motiuis tales efficiat, vt meritò absolui possint. In hoc, non illo, consistit labor viri Apostolici.

Primo loco ad illorum animos emolliendos adhibenda est sincera ad Deum precatio pro eorum salute. Iuuat etiam benigna conuersatione, aut etiam obsequijs animos eorum disponere, vt monita salutaria facilius recipiant, quod S. Xauerio familiare fuisse in eius vita narratur.

II. Si legere norunt suadeat illis, vt singulis diebus tardè & attentè vnum alterumue folium ex libello pio legant, maximè ex tali, qui vel de æternitate, vel de quatuor nouissimis scribat. Hi enim Concionatores muti multo efficacius plerumque persuadent emendationem, quam ij, qui in cathedris cum strepitu detonãt.

III. Specialiter illis commendat affectum, & fiduciam ad SS. Domini Passionem, horteturque, vt singulis diebus semel vel sæpiùs ad honorem illius Orationem Dominicam, vel Salutationem Angelicam recitent: Hunc in finem iuuerit illis indicare, quod Christus quondam S. Gertrudi dixit: *Quilibet poterit respirare in spem veniæ offerendo Dei Patri meam innocentissimam Passionem & mortem. Credat igitur peccator, se per hoc obtinere saluberrimum fructum indulgentiæ, quia nullum tam efficax remedium contra peccata poterit in terris haberi, sicut deuota memoria meæ Passionis cum fide recta, & vera pœnitentia*, l. 4. Infin. diu. piet.

IV. Simili modò conetur eos ad singularem fiduciam & amorem erga B. Virginem excitare. Suadeat ergo Sacerdos, vt hanc B. Virginem peccator cum quo agit varijs obsequijs demereri sibi studeat, maximè singulis diebus aliquid in honorem eius recitando, in eius festis confitendo, per diem integrum, maximè vero Sabbati, abstinendo ab illo vitio, quo maximè infestatur. Eum in finem conueniet vna alteriue breui historia ostendere, quàm salutare hoc medium multis peccatoribus fuerit, Ex. gr. illi Militi, cui diabolus serui specie assũpta per 14. annos seruierat, occisurus illum, si vel semel Salutationem Angelicam, quam recitare quotidiè consueuerat, omisisset, qui tamen postea B. V. patrocino & ope Eremitæ cuiusdam, fraude dæmonis delecta, egregiè resipuit. Vti fusius in Spec. Exem. V. Sal. Angel. Exem. 5. refertur. Alius verò, qui Sabbato V. M. nomen habentis pudori, amore beatissimæ Dei Matris, pepercerat, in torneamento occisus, contritionis elicitæ gratiam, & cum hac salutem obtinuit. Ibid. V. Horę Canonicę Exem. 4.

V. SS. Eucharistiæ vsum quoque, si possit, omnibus modis persuadeat: ibi enim mensa est quam parauit Dominus aduersum eos, quos tribulant peccatorum vitiorumque habitus. Ibi humanus ille medicinalis Sanguis latet, qui si hauriatur à peccatore, à morbo Caduco ad peccati lapsum impellente eum liberabit. Expertus hanc efficaciam est miles ille, qui concubinæ amore implicitus, cum S. Bernardi suasu in agone constitutus SS. Eucharistiam recepisset; adeò mox mutatus est, vt summè eam detestatus sit, quam summè prius deperierat, vti fusius in Spec. Exem. V. Attritio videre est.

VI. Nonnunquam proderit adhibere medium illud, quo Sanctus Bernardus peccatorem quendam à praua consuetudine abduxit; dum illi suasit, vt triduò tantum ad honorem SS. Trinitatis à familiari sibi vitio abstineret; quod cum ille fecisset, suasit S. Bernardus vt alterum triduum ad honorem Christi adijceret, quo consilio obseruato, ita ille immutatus est, vt etiam sine pacto vllo deinceps abstinere statuerit.

VII. Salubre quandoque etiam fuerit, dolo bono circumuenire peccatorem, & ad exemplum Nathan Prophetæ, parabolę, vel etiam historiæ propositione, ipsi status sui periculũ, vitęq; scelaratę turpitudinem ostendere; quod tamen initio dissimulanter admodum faciendum est, ne artem mox aduertens, difficulter

capiatur. Parabolæ autem vel historiæ tales possunt esse. 1. Narrat, ex Acroamatis Iac. Bidermanni, historiam de filio, qui in vineam ire iussus, patrem in itinere inuadens deiecit in terram, & cultro interemit. Inferat subinde, hoc facere peccatorem respectu Dei Patris. 2. Narret ex eod. libr. historiam de muliere illa, quæ captiuum maritum testudinis suæ musicæ auxilio ex Turcica captiuitate liberauit, fingatq; eam postea domi à marito malè habitam, & tandem post grauia & repetita vulnera penitus occisam. Inferat hoc peccatores respectu Christi facere. 3. Fingat fuisse Reginam, quæ ex humili loco in aulam translata ad regias nuptias, miscuerit se aliquoties rabulis, & lixis, & neque à Rege priuatim monita, neque minis deterrita abstinuerit. Tali parabola proposita exspectet, quid peccator iudicet: tum inferat: Tu es illa Sponsa Spiritus sancti, &c 4. Fingat aulicum ob delicta sua sepius à Rege monitum, iamque excludendum ab aula amicorum tamen precibus fuisse seruatum; sed illum post decies recuperatam, amicorum ope, gratiam apud Regem, nec dum tamen resipicere, sed in antiqua peccata frequentius labi: an hic vlteriori amicorum auxilio dignus videbitur? Inferat subinde, peccatorem talem esse, qui toties Sanctorum precibus in gratiam cum Deo reductus, nec dum tamen resipiscat. Fingat hominem aliquem eo insaniæ redactum esse, vt vltro vestes exuens porcorum stabulum intrauerit, ibique cum porcis habitarit, siliquas & fæces comederit, in luto, si quod vidit, se volutarit, vomitum resorbuerit &c. Inferatque, peccatorem esse talem, bestijsque se assimilare. 6. Fingat esse aliquem, qui testamentum, quo ingens, hæreditas ei transcribebatur, vili pretio vendiderit: & ostendat talem esse peccatorem, qui gratiam pro vili voluptate vendat.

VII. Fingat Ducem quendam, cui arx valdè opulenta commissa sit, eaque insuperabilis vili pretio corruptum, se & arcem hostibus capitalissimis tradidisse. Inferat hoc peccatorem agere, qui arcem animæ diabolo tradat. 8. Fingat comicum fuisse; qui, cum pollicitus fuisset comœdiam exhibere, atque ideò Regem cum tota aula sua inuitasset, nunquam tamen in theatrum prodierit, & comœdiam auspicatus sit. Inferat, talem comicum esse peccatorem, qui conuersionem differt.

VIII. Quandoque illi ostendat, quantum gaudium creare possit Deo, & omnibus Sanctis, si seriò se emendet. Eum in finem proderit attulisse fauores speciales, quos peccatoribus sincerè conuersis exhibuit Deus, maximè S. Mariæ Magd. Mariæ Ægyptiacæ, Pelagiæ &c.

§. VIII.

Quo modò inducendi qui Inimicitias deponere nolunt.

Difficilis est curatio huius morbi, quia instar vlceris intimis præcordijs infixa hæret inimicitia: & fermè quisque suam iram & indignationem iustam putat, & culpam totam in suum inimicum reijcit. Hinc consultum est, vt Sacerdos tanquam Dei mediator conetur initio inducere vtramque partem ad exhibendam aliqua signa saltim communia mutuæ beneuolentiæ, vt est salutatio, alloquium, aut congressus mutuus: per hæc enim aliquando incipit illa nubes dispelli, dum vnus experitur alium non esse à se tam alienum, quam existimabat. Ostendat etiam pacis Mediator, se Aduersarij causam non agere, sed potius velle ipsius bono, saluti, & tranquilitati consulere.

I. Cum affectu charitatis, proponat illi exemplum Christi, qui in Cruce exclamauit: *Pater dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt*, Lucæ 23. Inferat ergo: Si Dominus inimicis tam grauibus, tam liberaliter ignouit, tu seruus illis minoribus non ignosces? Hoc exemplo Theodosius Imperator se animabat; cum enim rogaretur, vt veniam ijs, qui ipsum offenderant, daret, respondit. Quid mirum est, si nos, qui homines sumus, homini ignoscamus, cum Christus, qui Deus est, inimicis suis tantis tam liberaliter ignouerit.

II. Ostendat, quàm necessarium sit, ignoscere inimicis, eo quod alioqui nec nobis dimittantur peccata nostra, vti pater ex seruo Euangelico debitum suum paruum dimittere nolente. Hunc in finem proderit vnum alterumue exemplum paulò terribilius adferre, v. g. de Sapritio Sacerdote; qui iam ad martyrium ductus, quia Nicephoro veniam petenti eam negauit, mutata mente dijs immolauit, vti apud *Surium* 9. Februarij videre est. Aut de muliere; quæ cum in turba hominum ab adolescente leuiter impulsa, & humi prostrata, veniam flexo poplite & iunctis manibus petenti negasset, à dæmone inspectantibus omnibus abrepta & in puteum deiecta est, vti *S. Bernardinus* Senensis Ser. 15. Quadr. refert. Aut de illa muliere, quæ dimittere noluit, in morbo dum ei SS. Eucharistia pro Viatico offertur, vultum illa auertit, & dixit: *Sicut ego auerti vultum ab alijs, nolens eis dimittere, ita Deus auertit nunc, vultum suum à me*: Hæc dicens obijt.

Spec.

Spec. Exem. V. *Dimittere. Exem.* 6. Aut de illo, qui cum esset mortuus, & in Ecclesia pro eo preces consuetæ dicerentur; Crucifixi imago manus retraxit, & auribus opponens dixit: *Nec pepercit, neque parcam* ibid. *exem.* 4. Quod si dubitaret Sacerdos, numis, cum quo agit, seriò ignosceret; posset terribilem illam historiam de nobili illo Cordubensi narrare; qui quia fictè tantum veniam dederat, Angeli duo Sacerdotem ad eius sepulcrum deducentes, iusserunt SS. Hostiam ex ore auferre; quo facto deturbatum cadauer in fossam, videri desijt, vti fusius legere est in *Pædag. Christ. p.* 2. *c.* 15. *§.* 2.

III. Ostendat, quantos fauores Christus exhibuerit ijs, qui inimicis ingnouerunt: nam S. Gualberto, & alteri cuidam nobili Anglo, post condonatam hostibus, ab illo quidem fratris, ab hoc autem patris cædem, ad Christi effigiem orantibus, visus est Christus, viuentis modo, toto capite annuere, & factum approbare, vt *Baron. tom.* 2. *anno* 1051. testatur. Mulieri verò cuidam, quæ occisorem filij in domum susceperat, ita Deus rependit hanc gratiam, vt filium eius ex Purgatorio eriperet, & ipsi vitam æternam promitteret, vt Faber in *Festo S. Steph. conc.* 3. *n* 3. refert.

IV. Declaret, quàm præclaram habeat occasionem ingentia bona sibi comparandi, si sincerè & liberaliter ignoscat inimicis. Nam 1. per hanc viam facillimè obtinetur remissio peccatorum, iuxta illud Christi: Matth. 6. *Si remiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur?* ibid. c. 5. Quis autem non libenter tres obolos proximo remitteret, vt aliquot milliones debitorum ipsi remitterentur? 2. Ingens præmium in cælo sperare potest: si enim maius meritum ibi est, vbi maior difficultas reperitur; quis dubitet, huic actui maximum olim præmium responsurum, sicut maxima in eo difficultas reperitur. 3. Etiam maiorem sibi honorem & famam comparare potest ignoscendo: si enim magnam sibi obuenisse gloriam crederet, si exercitum multis millibus constantem superasset: an non maiorem obtigisse dicet, si victoriam de se ipso reportet, quæ omnium nobilissima est.

V. Ostendat illi, quod inimicus sibi potius: quàm ipsi nocuerit: similes enim sunt tales homines, qui alicui nocent, vulpeculis Samsonis, quæ, dum segetes Philistæorum accendunt, seipsas etiam peremerunt: Similes sunt vnicorni, quæ dum alia cornu appetit seipsam ita arbori affigit, vt extrahere illud non possit: Similes sunt gladio Adamantem aut silicem ferienti, qui se potius destruit, quàm lapidem: Similes sunt apibus, quæ dum alijs aculeum infigunt, se perimunt: Similes sunt canibus lapidem inuadentibus, qui dentes potius suos consumunt, quam lapidi noceant: Similes sunt illi, qui candelam emungit, ac candelæ quidem lumen clarius facit, digitos autem suos adurit & contaminat. Vnde S. Hieronymus ad Eustochium ait: *Apud Christianos non qui patitur, sed qui facit contumelias, miser est.*

VI. Ostendat, quam multorum bonorum occasio illi sit inimicus, illorum nimirum omnium, quæ, n. 5. indicaui: si ergo amamus eum, qui nobis viam facit ad ingens lucrum faciendum, vel occasionem præbet ingentis præmij obtinendi: si diligimus eos, qui nobis vel in pugilatu vel in Academicis certaminibus sese opponunt, atque adeo occasionem faciunt fortitudinis & doctrinæ nostrę ostendendæ; an non tantò magis diligamus inimicos, quanto maiora bona sunt sprituali, quæ per amorem inimicorum obtinentur, quam materialia, quæ in hoc mundo tam sollicitè quæruntur.

7. Hortetur, vt inimicum tanquam manum, & instrumentum, aut legatum Dei intueatur, quo Deus vsus est ad ipsius læsi speciale commodum: an non enim vt sic exosculabitur potius manum, aut legatum Dei tam paternè castigantis? Aut certe hortetur, vt eum intueatur tanquam à dæmone impulsum, aut morbo suo, an non vt sic potius condolebit ipsi, quàm irascetur?

8. Ostendat, quod si velit vindictam de hoste capere, non possit id melius facere, quam si totam suam causam Deo committat; sic enim ipse Deus petijt: *Mihi vindicta, & ego retribuam,* ad Rom. c. 12. Prætera verò etiam in memoriam illi reuocet, quod nulla re magis se vindicare ab inimico possit, quàm si nihili faciat iniurias eius; ita enim docet S. Hieronymus in Epistolam ad Hebræos, dum ait: *Nihil ita confusam facit iniuriam agentis, sicut fortis & mitis patientia tolerantis, & neque in opere, neque in lingua se vindicantis.*

Consultum est, etiam inducere alios Amicos quibus ipse specialiter fidit, vt de aduersario mollia colloquia inducant, declarando aliquam ab eo humanitatem aut beneficium sibi præstitum esse, bene de ipso locutum & conando in rebus agendis aliquod cum ipso commercium inducere: debent enim ad huius morbi intestini curationem varia remedia tentari.

Quo

§. IX.

Quomodo iuuandi qui in aliqua Tribulatione versantur.

EXponendum primò, Nihil fine voluntate Dei nobis contingere, teſtante Scriptura, *Eccleſ. cap.* 17. *Bona & mala, vita & mors, paupertas, honeſtas à Deo ſunt.* Deus autem noſter eſt Pater benigniſſimus, qui omnia ad vtilitatem noſtram diſponit, & ſolus nouit quid nobis expediat. Nec omittet ſuo tempore ſuum nobis auxilium, & ſolatium præſtare, qui dicit iuſto: *Cum ipſo ſum in tribulatione*, & D. Paulo: *Virtus in infirmitate perficitur.*

2. Oſtendat, Tribulationes eſſe ſignum filiorum Dei & prædeſtinationis. Id colligitur 1. ex S. Paulo ad Hebreos c. 12. dicente: *Filij mi, noli negligere diſciplinam patris, neque fatigeris, dum ab eò argueris. Quem enim diligit Dominus, caſtigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Ex Teſtimonio S. Raphaelis Tob. 12. *Quia acceptus fueras Deo, neceſſe fuit, vt tentatio probaret te.* 3. Et ex praxi Amantium, qui comprimunt fortiter manus. Sic Deus Apocalip. 3. ait: *Ego quos amo, arguo & caſtigo.* 4. Ex reuelatione Dei, qua quondam reuelauit S. Gertrudi, quod, quando Dominus nihil inuenit in homine, propter quod placita dignatione ipſi adeſſe debeat, tribulationes vel moleſtias tam corporales, quam ſpirituales eidem immittit, vt inde habeat oportunitatem manendi cum illo; quia S. Scriptura dicit: *Iuxta eſt Dominus: his, qui tribulato ſunt corde.* Alio tempore eadem Virgo intellexit, *Bloſio teſte in conſolat. Puſill.* quod quemadmodum annulus eſt ſignum deſponſationis, ita aduerſitas humiliter propter Deum tollerata, ſit veriſſimum ſignum diuinæ Electionis, & quaſi deſponſatio animæ cum Deo, in tantum, vt grauatus quiſque confidenter dicere poſſit: Annulo ſubarrhauit me Dominus meus *IESVS* Chriſtus. Quod ſi inter ipſa aduerſa homo poteſt dono Dei etiam laudare Deum, & ei ex animo gratias agere, iam tanquam ſponſa amabilis coronam obtinet à Domino, quia gratitudo animi in aduerſis eſt ornatiſſima atque pretioſiſſima corona animæ. 5. Ex teſtimonio Dei, quo S. Franciſco dixit, infirmitatem, quam tum patiebatur, eſſe arrham theſauri cœleſtis, qui ipſi olim offerendus eſſet; vt in *Specul. Exempl. V. cœl. gloria exemp.* 8. refertur. 6. Ex omnium SS. Exemplo, de quibus S. Eccleſia canit: *Omnes Sancti quanta paſſi ſunt tormenta, vt ſecuri peruenirent ad palmam Martyrij.* Certè quò ſanctiores fuere tantò magis tribulationibus vexati ſunt. 7. Ex figuris varijs, nam Electi Dei ſunt Lapides, qui ſuper ædificandi ſuo tempore ſuper lapidem Angularem Chriſtum creſcent in templum Dei, ergo in hac vita polliri malleo tribulationis debent. Illi ſunt Triticum ſuo tempore in horreum Domini congregandum, ergo priùs flagellari & excuti debent. Illi ſunt Vuæ ex Chriſto, tanquam vera vite prognatæ, ergo oportet torculari eos ſubijcere, vt gratiſſimum virtutis ſuccum porrigat. Illi ſunt holocauſtum & Victima Deo gratiſſima, ergo per ignem tribulationis immolari debent. Item tribulatio eſt aureæ virgæ Aſſueri ſimilis, quæ ſignum clementiæ & gratiæ apud Regem obtentæ erat. Item eſt ſimilis Funiculo rubro, quem milites Ioſue Rahab meretrici dederant, vt eum appendens ante feneſtram ab interitu ſeruaretur, *Ioſue cap.* 2. Tandem eſt ſimilis ſigno Tau, per quod olim *Ezech. c.* 9. notati ab exitio ſeruabantur.

3. Præcipuè hortetur afflictum, vt Chriſti exemplum & SS. Paſſiones ob oculos ponat ſibi. Hinc enim mirum robur & ſolatium oriri colligitur. 1. Ex ipſe Chriſti reuelatione; cum enim quædam perſona vehementer afflicta eſſet, hanc audiuit vocem, ſurge & cogita vulnera mea. Fecit, & mox ſe conſolatam inuenit, vti in *Faſciculo Myrrhæ P. Caraffæ* refertur, Alius, qui à Religione ad ſæculum reuerti volebat, à Chriſto his vocibus in propoſito confirmatus eſt: *Omne aſperum intinge in latus meum, & erit tibi dulce.* ibid. Vnde S. Catharina Senenſis dicebat, tribulationem eſſe duro pani ſimilem, qui vt facile per patientiam concoqui poſſit, in SS. Chriſti Sanguinem intingendus ſit. 3. Ex æquitate: non enim eſt maior ſeruus Domine, neque diſcipulus ſupra magiſtrum: neque membrum pedis melius eſt capite: ſi ergo Chriſtum oportuit pati, & ita intrare in gloriam ſuam, quanto magis membra, diſcipuli & ſerui eius per hanc viam ad cœlum tendere debebunt: Vrias admonitus à Dauide, vt in domum propriam iret, & quieſceret: reſpondit: *Arca Dei, & Iſrael, & Iudæ habitant in Papilionibus, & Dominus meus Ioab, & ſerui Domini mei ſuper faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, vt comedam, & bibam, & dormiam cum vxore mea? Per ſalutem tuam & per ſalutem animæ tuæ non faciam rem hanc.* 2. Reg. 11. An non multo magis Chriſtianus ſimili modo ſe alloquatur: Dominus meus in toto Corpore paſſus eſt talia ac tanta: & ego hanc paruam tribulationem non ſuſcipiam: Et ego quidem iuſtè, ipſe verò quid ſe-

fecit? Ille totum Calicem in sanitatem meam exhausit, & ego in eius honorem vel gustare illum recusabo?

Experientia colligitur huius medij efficacia. S. Elzearius Comes, cum vxor illius patientiam mitaretur, respondit illi: *Nceueris me interdum sentire aliquam in animo aduersus infestantes me indignationem: sed illicò me conuerto ad cogitandas iniurias Christo illatas, dicoque mihi ipsi cum imitari cupiens: Etiamsi famuli tui barbam tuam conuellerent, & colaphos tibi impingerent, nihil totum hoc esset præ illis, quæ Dominus tuus, & plura, & maiora perpessus est, certòque habeas, coniux mea, me nunquam cessare à commemorandis iniurijs Saluatoris mei, donec animus planè sit tranquillus*. Surius 27. Sep. Colligitur etiam ex simili: sicut enim amaræ pilulæ, dum hostia inuoluuntur, faciliùs sumuntur: ita & tribulationes, si eas memoria Passionis Christi velut hostia inuoluamus. Sicut enim Erinaceus in foraminibus petræ refugium quærit: ita anima Christiani in SS. vulneribus quærere deberet.

4. Hortetur, vt sæpe ad præmia tribulationibus promissa animum afflictus conuertat, reuocetque in memoriam illud S. Pauli ad Rom. c. 8. *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*. Si ergo Vrinatores in aqua se promptè coniiciunt, & gladiatores verbera contemnunt, & milites pericula alacri animo subeunt: baiuli onera læti portant, vt villem mercedem & præmium consequantur: sic etiam Iacobo Patriarchæ videbantur dies pauci præ amoris multitudine erga Rachaelem; quidni multò magis Christianus omnes aduersitates libenter sustineat amore & spetanti præmij, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis descendit? Sic Christus proposito sibi gaudio sustinuit Crucem. Sic S. Stephanus intendens in cœlum, vidit cœlos apertos, sic & Christus Apostolos excitauit: *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis*. Matth. 5. Sic S. Franciscum in graui dolore oculorum animauit, dum dixit: *Francisce, si tota terra esset aurum, & mare ac flumina & fontes essent balsamum, & omnes montes, collesque ac lapides essent gemmæ; tibi alius thesaurus, longè his pretiosior daretur pro infirmitate, an non gauderes? Ecce hic thesaurus est vitæ æternæ, quam tibi reposui. Et ex nunc te inuestio; & ista infirmitas & afflictio tua est arrha illius beati thesauri*. Spec. Exemp. V. *Gloria cœl. ex.* 8. Diabolus quoque aliquando fassus est, se libenter omnia tormenta damnatorum vsque ad extremum Iudicij diem toleraturum, si vnico momento Deum intueri liceret: quid non tollerandum vt æternùm videatur? Sicut ergo vadantes flumen, sursum oculos erigunt, ne titubantes prolabantur; ita ne inter tribulationes labamur, consultum est, vt ad cœlum oculos mentis erigamus; nam, vt S. Isidorus ait: *Qui futuræ vitæ præmia diligenter recogitat, præsentis vitæ mala æquanimiter portat*.

5. Moneat afflictum, quod nemo sit in hoc mundo sine aliqua afflictione, nam, vti Iob. 14. ait: *Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miserijs*. Ergo satius est pati propter Deum, vt hac ratione satisfaciamus pro peccatis, lætiùs feramus tribulationem, & præmium in altera vita accipiamus, quàm vt per impatientiam nobis faciamus crucem maiorem, & graues in altera vita pœnas accersamus, iacturamque summæ mercedis faciamus. Quam doctrinam antiqui pulchro hoc apologo explicabant. *Hinnulus*, inquiebant, *syluester à lupis agitatus ad oues confugerat, quas cum videret in pace degere*, ait: *Hic deinceps vitam meam pacifice transignam. Paulò post tamen adiunt Sacerdotes, & agnos aliquos abducunt. Quos cum hinnulus ad immolandum trahi audisset, cum suspirio exclamauit: Heu mihi, vt video, nullus locus à persecutione immunis est; sed tamen omnibus perspectis melius est hic manere, & in obsequium Dei pati, quam in escam cedere luporum*. Sic ergo etiam omnes iusti & prudentes Christiani discurrunt, quos hinnulus iste significat.

6. Iubeat afflictum meminisse, quoties infernum vel purgatorium meruerit: sic omnia leuiùs tolerabit. Quis enim latro grauissima tormenta promeritus, non cum gaudio acciperet colaphum, si tota pœna in hanc conuerteretur, & prætereà ingens pro eo fortiter tolerato præmium offerretur? Ecce omnia tormenta huius mundi comparata cum gehenna nec colapho quidem comparari possent; & tamen erit, qui his longè mitiora & minora ferre recuset, maximè cum in præmium ipsa beatitudo promittatur? S. Franciscus Borgia omnia hospitia sibi optimè præparabat, quia cognitionem sui & inferni præmiserat. Præmittat & hos duos prodromos afflictus, sic omnes tribulationes, per quam leues efficiet.

7. Demonstret, frustraneum esse mœrorem ad malum leniendum, nam vt eleganter S. Chrysostomus ait hom. 5. ad populum: *Tristitia ob id nobis data est, non vt in morte, aut alia re doleamus, sed vt doleamus peccatum, quasi morbi illius remedium. Sicut ergo remedium lippitudinis illam tollit, non alios morbos; sic tristitiæ peccatum tollit, non alias ægritudines, v.g. pecunia quis mulctatus est, doluit, non emendauit: filium amisit, doluit;*

luit; non resuscitauit mortuum: contumelijs affe-ctus est; non reuocauit contumeliam: infirmatur, dolet morbum non aufert, sed auget. Sed peccat quis: tristatus est, peccata deleuit. Ergo tristitia tantùm facta est propter peccatum, à quo nata est: ideò vt tinea ipsum corrodit & absumit.

§. X.

Quo modo Consolandi quibus Amicus, parens, aut filius mortuus est.

1. SI c afflictum apte alloqueris. Tres tantum possunt esse causæ te affligendi dolore ex tali morte: vel ex parte Dei, vel ex parte defuncti, vel ex parte tua aut amicorum: ex nulla autem hic parte dolendum est. Nam 1. si Deum attendamus: ille iure suo repetijt quod suum erat: si ergo, cum depositarius repetit depositum suum, volentes reddimus; cur si Pater cœlestis repetit amicum, quem nobis ad tempus concessit, doleamus & queramur? Præterea si boni Christiani sumus, nihil aliud velle debemus, quàm quod vult Deus: si ergo ille voluerit defunctum nobis auferre, quidni & nos velimus? Cur ergo non exclamamus cum S. Hieronymo (ad Paulam de obitu Blesillæ) *Bonus est Deus, & omnia, quæ bonus facit, bona sint, necesse est. Mariti orbitas irrogatur: plango quod accidit: sed quia sic placet Domino, æquo animo sustinebo. Vnicus raptus est filius: durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit ille, qui dederat.*

2. Si ipse defunctus attendatur: vel bonus is fuit, & bene defunctus est, vel malus fuit, & malè obijt: *Si bene*, lætandum potius est, quàm tristandum: nam vt S. Chrysostomus Hom. 63. in Matth. ait: *Illum abijsse in prata florentia cum putes*, ingentes cur aduersum te suscitas fluctus *tempestatis? hic autem fluctus præsentis vitæ pernauigauit. Si ad imperandum, regnandumque hoc caduco mortalique regno filius tuus abijsset, nolles eum indè redire, vt ipsum videres: nunc verò cum ad meliora, maioraque regna processerit, parui temporis absentiam ferre non poteris? Noli ergo plorare: reddidisti enim depositum quod tibi creditum erat:* Præterea si tu cum amantissimo amico in carcere constitutus esses; & illi à Rege gratia fieret, atque ex carcere in aulam transferretur, vt ibi continuis delicijs frueretur: an tu doleres, vellesque eum in carcere retinere? minimè profectò, si verus amicus esses. Ecce Deus amicum tuum ex carcere corporis eduxit ad gaudia cœlestia: & tu eum ab his impedire velles? Si verò *malus fuit*, dolendum iterum non est: quia peior vasisset, si diutiùs vixisset, atque adeo maiorem pœnam incurrisset: quòd Deus præuidens rapuit illum, vnde Tertullianus c. 9. de patientia. *Christum lædimus*, inquit, *cum euocatos quosque ab illo quasi miserandos non æquanimiter accipimus*. Certè Deus & Beati non minus amant amicum tuum, quàm tu: & tamen illi etiam in tali casu constitutum non lugent, sed potiùs diuinæ iustitiæ & voluntati acquiescunt: neque tu etiam, si aliquandò veneris eò aliter facies: cur ergo non iam quoque facere possis, & facias, quod ibi postea facturus es?

3. Si seipsos afflicti attendant, necdum habent causas dolendi, nam loco amici huius aut filij, ipsum Deum habent, qui ipsos solari vel adiuuare possit, ergo meritò illis dici potest, quod Reg. c. 1. Elcana Annæ vxori dixit: *Anna cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? nunquid non ego melior tibi sum, quam decem filij?* Nimirum vanum auxilium & solatium illis subtraxit Deus, vt in illo tanquam fonte sinceriora quærant, cur ergo tam salutari consilio acquiescant? Iubeat item meminisse, quantarum curarum causa fuerit defunctus: quantum impedimentum in diuino seruitio: hoc certè agnouit Melania Iunior de qua S. Hieronymus scribit, quod calente adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdiderit filios: quo tamen in casu lachrymam non fudit, sed stetit immobilis, & ad Christi pedes deuoluta quasi ipsum teneret, arrisit, & dixit: Expeditiùs tibi nunc seruitura sum Domine, qui tanto me onere liberasti. Tandem ostendat, cum spes sit, defunctum talem in cœlestem aulam receptum esse, gratulari ipsos debere, quod ibi tantum amicum habeant, qui & velit, & possit plurimum ipsorum commoda promouere.

4. Reuocet in memoriam, quod talibus amicis caruerint sine dolore antequam ij nati essent: cur ergo non etiam nunc carere possint, cum ij amplius non existunt? Imò in cœlis magno gaudio exspectant ipsos, & ad ipsorum præsentiam anhelant.

5. Proderit aliqua exempla afferre eorum, qui mortem amicorum forti animo tulere: quale ante omnia alia est exemplum Beatissimæ Virginis, S. Iobi, matris Machabæorum, S. Felicitatis, & S. Symphorosæ, quæ septem filios martyrio affici coram spectauit; Mauritij, qui ad singulos ictus, quibus filij interimebantur, exclamauit: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.*

Mo-

§. XI.

Modus Disponendi eos qui grauem Bonorum iactura fecerunt.

1. OStendat, Bona quæ amiserunt Deo ipsi donata fuisse: nam omnes nudi in hunc mundum venimus, & nudi inde exibimus. Non est igitur ægrè ferendum, quod Deus illa pro arbitrio abstulerit. Sed potiùs cum maximo animæ suæ lucro dicat cum S. Iobo cap. 1. *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.*

2. Imo ostendat, talem iacturam sæpe esse signum diuinæ dilectionis. Nam sicut Vinitor amputat vites, quas diligit: & qui autem amat, & retinere desiderat, alas ei amputat: & mater filio cultrum subtrahit, ne semetipsum lædat: & dominus foco ligna subtrahit, ne domus omnino comburatur: ita Deus ijs, quos amat, temporalia bona amanter subtrahit.

3. Declaret illis, quàm misericorditer cum illis agat Deus, per hanc iacturam illos puniendo; quæ enim adultera non clementer secum agi existimet, si maritus tantùm adulterum auferat; & simul promittat, se, si illa patienter ferat hanc ablationem, non modo in gratiam eum recepturum, sed ingentibus etiam donis ditaturum? hoc autem facit Deus, diuitias ab illo, cum quibus spirituale adulterium commiserat, auferendo. Si ergo nulla adultera in adulterio deprehensa, dicere audet marito: relinque mihi adulterium, vt pergam cum eo ius tuum lædere; quomodo anima fidelis diuitias ablatas repetere à Deo audebit?

4. Demonstret, ingens illi beneficium esse collatum per diuitiarum ablationem: si enim diuitiæ sunt spinæ suffocantes semen verbi diuini, si sunt laqueus diaboli trahens in sempiternam mortem, si sunt cancer ad vitalia animæ serpens, & mortem causans spiritualem; si sunt lapis animam pondere curarum & peccati opprimens, quidni magnum sibi beneficium collatum existimabit, à quo hi laquei, & spinæ ablatæ sunt; cui cancer iste sine scissione ademptus est?

5. Hortetur, vt oculos conuertant ad veras diuitias, scilicet ad virtutes & bona opera; item ad cœlestia gaudia, quæ ipsis inuitis auferri non possunt, vti nec ipse Deus, sic certè leuiter ferent iacturam temporalium exemplo primorum Christianorum, ad quos S. Paulus Hebr. cap. 10. scribit. *Rapinam bonorum vestrorum cum gladio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.* Quis non libenter Agrum suum grandine destrui sineret, si grando Aurea esset? talis autem grando est tribulatio, quia per illam regnum cœlorum emimus. Iubeat ergo meminisse illorum S. Dauidis verborum: *Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua* (offerentes pecunias, quæ ipsis velà magistratu, vel ab hoste auferebantur) *veniente autem venient cum exultatione portantes manipulos suos.*

6. Denique iubeat sperare, quod sicut Dominus Iobo duplicia restituit, ita & ipsis possit, & verò etiam velit (si ita ipsis vtile fore videbit) duplicia restituere; certè necessaria non negabit, iuxta testimonium Scripturæ; *iunior fui, etenim senui: Numquam vidi iustum derelictum, aut semen eius quærens panem.*

§. XII.

Quomodo Instituendi sunt qui in Fama aut Honore graue detrimentum acceperunt.

INfamiæ apprehensio quantum fieri potest diminuenda: plerique enim plus sui Honoris se amisisse putant, quàm re ipsa perdiderint. Imo multi circa ablati Honoris meras vmbras versantur.

Sed etsi pateat Honorem alicuius facto, maledictio, aut calumnia verè læsum fuisse. Iubeat considerare, an ipsius honor pluris faciendus sit, quam honor Dei? Sicut ergo Deus hominum blasphemijs, iniurijs, & peccatis contra se factis nihil in se turbatur, sic multo minus debet homo conturbari aut contristari, cuius honor infinities minoris est momenti.

1. Ostendat illi talem & tantum esse quemlibet, qualis & quantus est in oculis Dei; parum ergo curandum esse, quidquid de illo sentiant homines: neque enim propterea æger esse quis incipit, si alij ægrum dicant; neque Sol splendorem suum amittit, si aliqui obscurum eum esse asserunt; neque propterea, quod aliqui asinum, leonem vocent, talis erit. Verbo, si cuncta contra aliquem dicerentur, quæ fingi malitiosissimè possent, quid ipsi noceret, si omnino transire permitteret, nec plus, quam festucam perpenderet, nunquid vel vnum capillum extrahere possent? vti rectè Thomas Kempensis l. 3. c. 46. discurrit.

2. Hortetur, vt is, qui iniuriam accepit, peccata sua & vtilitatem inde exortam bene perpendat; vt verè nihilum se agnoscat: sic enim

enim haud difficulter contemni & infamari se sinet: quis enim ægrè fert, si in nihilum verba contumeliosa iaciantur? quis indignatur, si de sterquilinio, vel de stulto parum honorificè homines loquantur?

3. Ostendat illi, tantam esse dignitatem, si quis sine causa iniurietur & contemnatur, vt erubescere potiùs deberet, quòd Deus ad talem dignitatem eum euehat. Quid enim dignius, quod magis maiestate plenum, quam ipsi Christo orbis Seruatori similem fieri? quantopere honoratum se crederitis, cui Rex vestem proprij filij sui dono mitteret, eamque induere iuberet; hoc autem beneficium & honorem exhibet Deus illi, quem contemni & iniurijs affici sinit.

4. Ostendat, quam nihil proficiat, mutuas iniurias & conuitia reponendo. Id profectò eleganter hac similitudine declarauit S. Chrysostomus c. 5. in Epist. ad Thessal *Conuitiatus est quisquam? vituperauit? tu claude os tuum: si enim illud aperueris concitabis magis ventum hunc. Non vides in ædibus, quod, quando è regione directè duæ ianuæ oppositæ sunt, & flatus vehemens irruerit; si alteram clauseris, nihil efficiat flatus, sed plurimum de illius robore præcidatur? Ita & hic duæ sunt ianuæ, os tuum, & os illius, qui te vituperat & probo afficit: Si tuum occluseris, & spiraticnem dederis, omnem istum flatum extingu: s, si verò aperueris, effrænis reddetur.* Dicat ergo, quisquis iniuriam passus est: *Posui ori meo custodiam: cum consisteret peccator aduersum me, obmutui & humiliatus sum, & silui à bonis.* Hoc enim silentio duo insuper commoda consequetur. Primum est, quod sic magis se vindicet de lædente: nam, vt S. Ambrosius lib. 2. de offic. c. 3 ait: *Si taceas, si dissimules, solet dicere* (conuitiator) *quid taces? loquere, si audes; sed non audes, mutus es, elinguem te feci. Si ergo taceas, plus rumpitur: victum se reputat, illusum, postbabitum, ac irrisum. Si respondeas: superiorem se factum arbitratur, quia pacem inuenit.* Secundum est, quod ipsa taciturnitate famam sibi hominis virtuosi faciat, qua fama non potest esse præstantior: sicut enim sidolium percussum, sonum edat ad minimum ictum, vacuum esse colligimus: si verò non resonet, plenum esse dicimus, ita plenos gratia & fortitudine existimamus esse, quos ad iniurias tacere aduertimus. Hinc Ecclesia de SS. Martyribus canit: *Non murmur resonat, non querimonia, sed corde tacito, mens bene conscia conseruat patientiam.*

5. Non parum etiam proderit, eos, qui iniuriam inferunt, considerare quasi infantes, phræneticos, insanos, &c. quod medium S. Basilius homil. 10. de ira suggessit, dum dixit: *Si paruus puer te verbis contumeliosis peteret, occasionem tibi potiùs ridendi daret. Quòd si phrænesi captus, & sensu excidens verba vitæ incomposita & stulta minimeque vera dicat, misericordia potius, quam odio dignus erit.* Hoc medio vsus est Christus, dum in Cruce dixit: *Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt*, Lucæ 23. Eodem vsus est & Seneca, hinc quibusdam sibi oblatrantibus dixit: *Mouerer, si iudicio hoc facerent; nunc morbo faciunt. Non de me loquuntur, sed de se.* Præterea lingua aliena loquenti (iuxta commune adagium) obsurdescendum est; atqui lingua conuitians non est Christiana, sed diabolica (nam benè aduertit S. Hieronymus ad S. Eustochium: *Irasci hominis est frænum iracundiæ imponere Christiani*) ergo tacendum est potiùs, quàm loquendum. Si hæ rationes etiam Ethnicos ad animi æquitatem composuerint, quantò magis Christianos, quibus infamiæ æquo animo toleratæ promissa sunt à Deo præmia æterna.

§. XIII.

Quomodo Consolandi & Instruendi sit Captiui in carcere detenti.

EXponat captiuo Carcerem esse Scholam plurimarum virtutum, quas forte alibi non tam commodè disceret aut exerceret. Nempe in ea exerceri posse Humilitatem, Patientiam, Orationis studium, Resignationem, & Fiduciam in Deum. Hortetur ergo vt diuinæ iustitiæ æquitatem humiliter agnoscens, sæpius ex animo dicat, *Iustus ex Domine & rectum iudicium tuum*, Ps. 118.

1. Ostendat huius, & omnium malorum causam præcipuam esse peccata nostra. Sicut enim ex terra ascendit materia, ex qua tonitrua & fulmina homines percutientia generantur: ita in cœlos quoque homines materiam iræ diuinæ, scilicet peccata, mittunt. Vnde S. Chrysostomus; *auferamus*, ait, *malorum fontem, & omnia malorum sistent fluenta.* Hortetur ergo captiuum, vt velut obediens filius agnoscat paternam Charitatem, & carceris pœnam cum patientia & resignatione accipiat, sic enim & Deum ad parcendum citius permouebit, & suam ipse pœnam leuius tolerabit; nam vt S. Gregorius l. 10. mor. c. 5. ait: *Quasi aqua ignis extinguitur, cum surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa reuocatur.* Et, *dolor flagelli temperatur, cum culpa cognoscitur; quia tanto quisque ferramentum Medici patientius tolerat, quantò magis putridum esse conspicit, quod secat.* Certè facilior erit consolatio, vt idem Do-

ctor

ctor ait, si inter flagella, quæ patimur, delicta quæ fecimus, ad memoriam reuocemus. Dicat ergo Sacerdos captiuo: *Quod meritò pateris, patienter ferramento*.

2. Suadeat captiuo, vt, quo faciliùs ferat captiuitatem, in carcerem præmittat duos nuntios: cognitionem scilicet purgatorij, & inferni, quorum vtrumque per peccatum suum meritus fuerat, neque dubitet, quin inde leuior quantacunque carceris molestia sit futura. Ita S. Chrysostomus promisit, dum dixit: *Si terribile aliquid videris, cogita gehennam, & illud deridebis*. Certè Monachus quidam, qui infernum viderat, vltrò se per duodecim annos inclusit, nullius admittens colloquium, donec tempus moriendi aduenerat: vti Io. Maior in Specul. Exem. dist. 2. ex. 246. refert.

3. Reuocet illi in memoriam commune illud Prouerbium: *Anima magis est, vbi amat, quàm vbi animat*: hortetur ergo illum, vt & ipse in Paradisum mente deambulet: sic enim carceris molestias non sentiet.

4. Sanctorum exempla, qui carceres cum gaudio inhabitarunt. Proponat videlicet S. Iosephi Patriarchæ, SS. Petri, & Pauli, S. Ioannis Baptistæ, &c. de quorum captiuitate loquens S. Chrysostomus hom. 5. de par. Iob ait: *Si mihi quispiam dixisset, elige, vtrum velis: vis esse Angelus Petrum soluens, An Petrus vinctus? Petrus vtique esse maluissem. Maius hoc vinculorum donum est, quàm solem sistere, aut mundum mouere, aut dominare dæmonibus, eosque expellere*. Neque obstat, quod hi non propter scelera inclusi fuerint: nam qui illis carcer honorificus fuit propter Dei amorem, is illis honorem afferre similem poterit per iustitiam, & humilitatem. Et præterea quod carceri huic ad martyrium deest, ipsa voluntas desiderio suo supplere potest. Atque hanc ipsam ob causam suadendum ipsi est, vt vel maturè contritionem eliciat, vel etiam omninò Confessionem faciat (etsi capite non periclitetur) ne per peccatum mortale obicem satisfactioni, meritisque ponat.

5. Magnopere curet, vt talis captiuus otiosus non sit; sic enim tristibus, & nocuis cogitationibus, tentationibusque aperitur aditus. Itaque suadeat frequentem rosarij, aliarumque precum recitationem, subministret illi imaginem piam, numisma habens Indulgentias, commendet ei studium in animas Purgatorij, & alias similes deuotiones. Quandoque etiam prodesset, talem captiuum opere manuali occupare, sunt enim plerumque homines rudes, non assueti occupationibus mentalibus, vel librarijs; si tamen legere norunt, vtiliter illis liber aliquis spiritualis v. g. vita Christi aut Sanctorum, de æternitate, de morte, de patientia, &c. offeretur legendus.

§. XIV.

Quomodo assistendum damnatis ad mortem ante, & post latam sententiam.

I. Non expedit pendente mortis sententia Reum ad Confessionem hortari, ne tunc timore supplicij peccatum sileat: sed potiùs ritè disponere ad præparationem Confessionis generalis postea faciendæ, & ad Resignationem in diuinam voluntatem.

II. Non expedit etiam, vt recipiat in se vitæ seruandæ patrocinium; quia sic Reum non posset tam commodè disponere: semper enim Reus haberet spem vitæ à Confessario obtinendæ: quod si hac spe cadat, abalienabitur ab eodem, vtpotè qui causam suam non benè egerit. Poterit tamen in genere promittere, se nihil omissurum, quod in illius commodum cedere possit: quia tamen Iustitiæ cursus suus relinquendus, & Magistratus tum propter obligationem, quàm habet scelera puniendi; tum propter maturam considerationem, quàm in huiusmodi causis adhibet, non facilè mutat sententiam: ideò suadere se dicat, vt in diuina voluntatem se penitus resignet, & quo præuisa tela minùs feriant, ad quamcumque sententiam de manu Iudicis non aliter, atque de manu ipsius Dei accipiendam se præparet.

III. Post latam mortis sententiam Reo per Confessionem expiato, & SS. Corpore Domini refecto, præter Confessarium, & eius socium non expedit plures cum eo conuersari? ipsi verò de nulla re alia loquantur, nisi quæ ad salutem pertinet, omnem sermonem de amicis, parentibus, &c. præscindentes.

IV. Vltima nocte imminente admonebit Reum, vt dormiat; ne timor mortis imminentis hominem nimis debilitet, & indispositum reddat diei sequentis necessarijs admonitionibus, & imparem doloribus exantlandis. Expedit autem dormienti adesse quendam, qui si necesse fit, consolari queat; quia tunc magis crescunt tentationes, & desolationes.

V. Illucescente fatali die, prima sit cura Sacerdoti, vt formato S. Crucis signo, & inuocato in vota Deo, eidem dies illa offeratur intentione optima: vniatur diei, quo Christus passus est; imploretur auxilium Sanctorum, præ-

presertim Patronorum; & illius, cuius nomen gerit Reus. Detur opera, vt confiteatur iterùm, lucretur indulgentias, conformetur voluntas cum diuina, & alia exerceantur pietatis opera, vsque dum carcere educatur. Solatio erit magno, si indicetur pro eius felici morte iam litatum Deo; pro anima verò denuò litandum. Spondeat quoque Sacerdos, se rogaturum plures, maximè verò Spectatores post supplicium sumptum, vt pro eo preces, & fortè etiam indulgentias aliquas (maximè menstruæ Communionis, vbi earum facultas est) offerre dignentur.

VI. Caueat, ne quidquam ad festinandam mortem proferat, imò interrogatus à satellitibus vel alijs, an omnia sint absoluta? respondeat, sui muneris esse, cum Reo de animæ salute agere, reliqua sui fori aut iudicij non esse. Secundùm *Vasquez* tamen irregularitatem homicidij publici non incurrunt personæ priuatæ, sed tantùm ministri iustitiæ.

VII. Cum fertur sententia decretoria, hortetur Reum, vt eam cum humilitate & resignatione magna, de iustissima Dei manu accipiat, rogetque Deum ardentibus suspirijs & verbis feruentibus, vt intuitu huius feralis sententiæ dignetur eum à sententia mortis æternæ liberare.

VIII. Cùm Reus ad mortem pergit, summopere curandum est, ne oculis huc illuc vagetur, obuios salutet, aut alloquatur, maximè amicos aut consanguineos; sed totis viribus in vnam animæ salutem incumbat. Si transeundum sit propè templum vel Crucem, iuuabit Christum vel sacram ædem inclinato capite, aut forsitan etiam flexo poplice venerari, & opem gratiæ diuinæ exposcere.

IX. Proderit in tam funesto itinere orare continuò quod vt fiat suauius, nuncè libello preces recitentur, nuncè memoria prout affectus dictauerit, actus virtutum eliciantur, præsertim Contritionis, Fidei, Spei, resignationis, inuocationis, &c. Sæpe tamen clamare non expedit, quia non rarò magis turbatur animus Rei, & quodam horrore percellunt vociferationes huiusmodi. Curet, vt manibus teneat Crucem; circumligatum sit Rosarium, si quidem manus post tergum non sint reuinctæ, tum enim ipse Crucem ferat, & sæpius offerat deosculandam.

X. Cùm in conspectum loci fatalis venerit, conetur Rego adimere horrorem, vel minuere certè. Proderit exemplum S. Andreæ in memoriam reuocare, & explicare, quo animo Christus montem Caluariæ conscenderit: iuuabit etiam frequenter tum repetere voces illas: *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Domine hic vre, hic seca; modò parcas in æternum. Etiamsi occiderit me in eo sperabo.*

XI. In ipso loco denuò & magno cum affectu interroget, num animum aliquid cruciet, vel remordeat conscientiam? num iterum confiteri velit? an alia quapiam tentatione impugnetur? Adhortetur exquisitis verbis ad luctam vltimam, qua si victor euadat, triumphaturus sit in æternum. Iterum quærat, num omnibus ignouerit? ingeminentur actus contritionis, virtutum Theologicarum; offeratur osculum Crucis, & eiusdem ad pectus amorosa appressio.

XII. Vt maiori cum alacritate vel ictum excipiat, vel laqueum recipiat; rursum polliceatur Sacerdos, se illius post mortem memorem futurum; nec vnquam desistat à cohortatione ad patientiam. Curet, vt sæpè ingeminet illa SS. Nomina, IESVS, MARIA! Et illa: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.*

PRAXIS assistendi alijs ęgris ac moribundis: Et Motiua illis inculcanda ad Resignationem, Patientiam, Fidem, Spem, Charitatem: Et harum virtutum ac Contritionis Actus, diserte expressi habentur paulò supra in ipsa praxi assistendi cuiuis moribundo: quę si opus sit, possunt hic, aut alibi vsurpari: & maximè in quauis Sacramentorum administratione.

Item *Instructiones* pro ipso Sacerdote quoad suam Personam, & Functione, traduntur infra in sequenti Praxi assidua Meditationum pro Sacerdote &c.

PARS SEXTA
PRAXIS ASSIDVA MEDITATIONVM PRO SACERDOTE

Ad Vitæ & Functionum suarum perfectionem.

Item: RITVS & ORDO singulorum Sacramentorum, &c.

CVm Sacerdotis sit populum non tantùm verbo, sed etiam exemplo docere, ante omnia opus est, vt ipse omnes muneris sui partes piè sanctèque exequatur. Debet enim Sacerdos esse in Ecclesia Dei, *Lucerna ardens & lucens*: lucere autem non potest foris vitæ exemplo, nisi priùs ardeat intus sincera erga Deum ac proximum charitate, neque hunc diuinæ charitatis ardorem concipere, nisi coram Deo seria officij sui consideratione intellectum illuminet, & voluntatem ardenti virtutis ac perfectionis desiderio accendat. Hinc sapienter affirmat *Caietanus in 2.2 q. 82. a. 3.* neminem posse dici Religiosum (nec simili ratione perfectum Sacerdotem) qui semel in die mentali oratione animum non exercet: quia fieri non potest, vt quis ad Christianæ virtutis perfectionem perueniat, nisi eam seriò desideret, desiderare autem non potest nisi eam eiusque dignitatem attentè consideret.

Et mos est laudabilis hic in Belgio, vt nemo à Prælatis ad Sacerdotium admittatur de quo non constet quod per Exercitia spiritualia in sanctis Meditationibus animum excoluerit, quod vtinam alibi in praxim inducatur. Ne igitur omninò desideretur medium ad Sacerdotis perfectionem tam necessarium, hic aliquem ad meditationem ingressum per materias illius statui conuenientes, breuiter aperiemus, vt Meditationis vtilitate & suauitate degustata, possit paulatim Sacerdos sua industria, & diuino auxilio, illius vsum sibi reddere magis familiarem.

Hæ autem Considerationes quas subijcio, non sunt obiter legendæ, sed meditantium more in singulis punctis sistendum est, cum pio affectu considerando documenta, quæ Deus illic proponit, quam necesse sit illa obseruare, quàm periculosum negligere, notãdo virtutem quam commendant, aut vitium quod damnat. Et in singulis reflectẽdo ad seipsum, & examinando, an hoc hactenus obseruauerit, aut contrarium vitium euitauerit, proponendo quam primum, & in particulari seriam emendationem, & operum suorum dignam Sacerdote perfectionẽ, ad Dei gloriam, ad proximi ędificationẽ, & animę suę solatiũ, tã in hac vita, quã in tota ęternitate.

DIE DOMINICO

Considerationes de Dignitate, & Obligatione Sacerdotum.

COnsidera primò. Sacerdotes plures suam dignitatem & obligationem vel ignorare, vel non satis expendere: & hinc fieri, vt in multis more sæcularium viuant, nec obligationi suæ respondeant, nec in debito honore & æstimatione à sæcularibus habeantur. Sacerdotis persona & officium semper apud præcipuas Gentes tanta in æstimatione habita fuit, vt, qui erant Reges debuerint simul esse Sacerdotes, ad maiorem reuerentiam Regię personæ conciliandam. Testatur id S. Ambr. Ser. 18. in Psalmum 118. vbi testem adducens Platonem sic ait. Inter alia didicit (Plato) apud Ægyptios non licere Regem absque Sacerdotio imperare. Quin imò si ex alio genere quispiam Regnum vsurparet, cogebatur statim sacris initiari, vt simul Rex esse & Sacerdos. Asserit etiam Xenophon omnes Reges Lacędemonios simul Sacerdote fuisse. Id ipsum primi Reges Romanorũ firmiter obseruarunt,

vt disertè tradit S. Isidorus l. 7. Etym. c. 12. Sacræ etiam Litteræ, Gen. c. 14. indicant, Melchisedech Regem simul & Sacerdotem fuisse.

Quin etiam à dignitate, puritate, ac scientia quæ debet inesse Sacerdotibus, in sacris Scripturis Angeli nuncupantur, vt *Malachiæ cap.* 2. Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & Legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Et ab ipso Christo, *Matthæi* 5. *& alibi*, Sacerdotes vocantur, Sal terræ, Lux mundi, Lucerna super candelabrum posita. Et etiamnum propter sacri Ordinis reuerentiam quilibet Sacerdos vocatur Reuerendus Dominus, & alibi Sir Petrus, Sir Thadæus, &c.

His exprensis, seriò cogita, an tua vita & mores sint Sacerdotio digni. Non enim est tanti officij dignitas, onus, & obligatio temerè suscipienda, aut indignè exercenda. Nulli sunt in toto mundo homines grauiori iudicio à Deo puniendi, quam mali Sacerdotes. Rei optimæ corruptio solet esse omnium pessima.

Errat sanè, & grauiter errat, qui ad sustinendum Sacerdotis nomen sibi sufficere putat, à Laicis veste distingui, & Horas, ac Sacrificium, cursim absoluere. Attende quantum porrò ad exercendum hoc Sacrosanctum munus perfectionis requiratur. Audi S. Chrysostomum *conc. ad pop. Antioch.* His verbis grauiter monentem.

Quo non oportet esse puriorem tali fruentem Sacrificio? quo solari radio non splendidiorem. Manum carnem hanc diuidentem. Os quod igne Spiritali repletur. Linguam quæ tremendo nimis sanguine rubescit? Attende etiam *S. Ambrosium* lib. de dignit. Sacer. graphicè docentem Sacerdotis dignitati vitam & mores respondere debere. Nihil, inquit, est in hoc sæculo excellentius Sacerdotibus: si quod sumus professione, actione potiùs quam nomine demonstremus, vt nomen congruat actioni, actio respondeat nomini, nec sit nomen inane, & crimen immane, ne sit honor sublimis, & vita deformis, ne sit deifica professio, & illicita actio.

Considera secundò, Quantam apud omnes æstimationem, & venerationem conciliare debeat ordinis Sacerdotalis excellentia & perfectio, & quantam Deo & Ecclesiæ iniuriam faciat Sacerdos, qui Ordinem illum mala vita, & prauo exemplo commaculat. Constantinus Imperator tantopere Sacerdotes veneratus est, vt dixerit: Si Sacerdotem viderem peccantem, ne ab alijs videretur, pallio meo illum contegerem. S. Martinus Episcopus Turon. prandens cum Cæsare, priùs socio suo, quòd esset Sacerdos, poculum porrexit, quàm Cæsari. S. Ambrosius dicit Regum, ac Principum colla genibus submitti Sacerdotum, eosque osculata eorum dextera credere se eorum orationibus adiuuari. B. Gelasius Papa in Ep. ad Anastasium Imperatorem. Duo sunt, inquit, Imperator, quibus principaliter hic mundus regitur. Auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas, in quibus tanto grauius est pondus Sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus in diuino examine sunt reddituri rationem.

Considera 2. Hinc sanctissimos quosque ob summam eius diginitatem refugisse Sacerdotium, vt S. Antonium, S. Pachomium, S. Benedictum, & S. Franciscum, cui hærenti, an fieri deberet Sacerdos, cum esset Diaconus, in via occurrit Angelus, gestans vitrum perlucidum clarissimo liquore plenum, dixitq; Sacerdotis animam similem esse debere illi liquori: Vndè ille Sacerdos fieri noluit, quia tantam suæ animæ puritatem esse non putauit. Multi quoq; Sancti & ętate prouecti Eremitæ Monasteria deseruere, ne ad Sacerdotium proueherentur, alij verò iam ad illud prouecti, vel etiam ad Episcopatum, in remotas terras abierunt, ne agnoscerentur, vt Ioannes Silentiarius, & alij. S. Marcus quoque dicitur sibi abscidisse pollicem, ne fieret Sacerdos, & S. Ammonius aures, ne fieret Episcopus. Et ego, quomodo in hac dignitate me gero? Qua pietate erga Deũ? Qua ædificatione erga proximum? Hic vita anteacta seriò consideranda est, & noua melioris vitæ proposita Deo offerenda.

Considera 3. Dignitatem Sacerdotum nouę legis, sumi ex duplici potestate illis collata, ordinis, & iurisdictionis. Ratione Ordinis possunt consecrare Corpus & Sanguinem Domini, ratione Iurisdictionis possunt homines absoluere à peccatis, & Ecclesiam gubernare. 2. Expende quam admiranda sit illa potestas consecrandi. Magnum beneficium credimus præstitum Iosue, quod imperio suo fecerit sistere solem, *obediente Domino*, vt loquitur Scriptura Iosue 10. *Voci hominis*, sed multò maius præstitum est cuique Sacerdoti. Ille enim fecit stare solem, vbi ante erat, at Sacerdos sistit Christum in cœlo existentem, vbi ante non erat, id est, in altari: illi creatura obediuit, huic creator: illi sol semel loquenti obtemperauit, huic Deus, quoties verba consecrationis eloquitur, obedit. Quis Sacerdos tam stupidus est, qui considerans tã stupendam Christi erga se obedientiam, summi Regis ad subditum, Dei ad creaturam, non vicissim libenter obtemperet Dei mandatis? Quis cum B.

Ioanne Baptista non dicat, Matth. 5. 3. *Ego à te debui baptizari* tibi debui obedire, *& tu venis ad me*, tu mihi obedis? O me ingratum, & indignū!

Suscipe Domine deinceps vniuersam vitam & operam meam, accipe intellectum & voluntatem, corpus & animam, vt in statu Sacerdotij tam sancto me totum tibi & proximo seriò & sanctè impendam: tribue mihi tuum amorem & hanc gratiam, & nihil vltra posco in rebus creatis. *Addendo alia, quæ affectus suggeret.*

DIE LVNÆ.

De Virtutibus, Zelo, & Scientia, quæ debent inesse Sacerdoti.

1. CONsidera, Apostolorum 1. *ad Timot.* 3. velle vt Episcopus, io est, qui intendit curæ animarum, primò, non sit superbus, 2. non iracundus, 3. non ligitiosus, 4. non percussor, vel manu, vel lingua, id est, detractor & calumniator, 5. non vinolentus, 6. non turpis lucri cupidus, nec auarus, 7. vt sit irreprehensibilis id est, quem nemo iure queat reprehendere, quique nullam det occasionem iustæ quærelæ, vel etiam qui nullius mali sibi sit conscius.

2. Considera, ideò tantam perfectionem ab Apostolo exigi in Sacerdote, quia, vt omnes Patres docent, quo quis est sublimioris status & ordinis, hoc ad ampliorem virtutum perfectionem tenetur, secundùm illud Lucæ 12. *Cui plus datum est, plus exigetur ab illo*, & Sap. 6. *Iudicium durissimum in his qui præsunt fiet, & potentes potenter tormenta patientur*. Et S. Gregorius. Sicut Prælatus inquit, tot coronas sibi multiplicat, quod Deo animas lucrifacit, sic si peruersa perpetrat, tot mortibus dignus est, quot ad subditos suæ perditionis exempla transmittit.

3. Considera, Sacerdotem debere esse omnium virtutum, maximè autem fidei, spei, charitatis in Deum & proximum, humilitatis, pietatis & castitatis, speculum & exemplar: si enim Lux est mundi, & lucerna super condelabrum posita, debet luce doctrinæ suæ, & vitæ exemplaris illustrare omnes, *Matth.* 5. Si Sal est terræ, debet omnes à corruptione peccati conseruare, si Pater & Magister est subditorum fidelium, debet in se ostendere exempla quæ omnes imitentur.

Debet enim Sacerdos esse speculum pietatis, & modestię in quo reluceat imago Christi, ad cuius exemplum homines sæculares vitam, actiones suas conformare conentur. Nihil decet esse in ipsius verbis leue, nihil in oculis, nihil in gestibus nisi moderatum & verecundum. Dum quidam Sacerdos iocosus interrogasset D. Thomam Aquinatem, an non videret bouem in aere volantem, & hic statim oculos ad spectandum sustulisset, derisit Sacerdos illius simplicitatem, quod hoc crederet. Respondit autem vir Sanctus, Facilius ego crederem bouem volare, quam Sacerdotem mentiri.

4. Considera, Sacerdotem debere habere diuinæ Scripturæ, rerumque Theologicarum pro officij magnitudine coniunctam scientiam & sapientiam, &, vt Apostolus monet Timot. 1. c. 4. *Attendere Lectioni, exhortationi, doctrinæ*. Quilibet enim Sacerdos curam habens animarum, tenetur exponere Euangelium, & Catechesin fidei Christianæ tradere, & eos qui contradicunt redarguere. Si enim S. Petrus Ep. 1. c. vult omnes esse *paratos ad satisfaciendum omni poscenti de fide, quæ in ipsis est*: quanto magis debent esse Sacerdotes, quia aliorum sunt Magistri & Doctores? Quid turpius est, quàm Sacerdotem non posse respondere alicui mulierculæ, vel adolescentulo hæretico obiectanti, vt hoc tempore fit, Scripturæ sacræ testimonia? Vnde Chrysostomus scribit, Sacerdotem in omnibus debere esse sapientissimum, & mille instructum oculis, vt non solùm sibi, sed etiam toti populo seruiat. Deus verò apud Oseæ Prophetam comminatur imperitis repulsam à dignitate Sacerdotij. *Quia*, inquit, cap. 4. *tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi*. Vnde patet, quantùm delinquat, & suo muneri desit Sacerdos, qui otio, aut negotijs sæcularibus vacans, negligit operam impendere vtili studio, & lectioni Sacræ quibus se, & alios perficiat. Sicut enim Calix consecratus non debet vsibus profanis, sed tantum Sacris impendi, sic multò magis Sacerdos per Ordines Sacros diuino obsequio consecratus, debet se totum studijs, & rebus Sacris, & proximorum saluti impendere.

Hic consideratis, in particulari examinabis, quantam curam & studium adhibeas, vt his dotibus præfulgeas, & satisfacias officio Sacerdotis aut Pastoris, cuius seuera ratio à te exigetur in hora mortis breui adfutura, quando sera nimis erit emendatio. Nunc igitur necessariò faciendum est, quod tunc à te factum fuisse optabis. Deindè, per colloquium cum Deo, ad vitę emendationem gratia humiliter postulanda est.

DIE MARTIS.

De Charitate ad imitationem Christi Sacerdoti necessaria.

POstulata gratia ad imitandum Christum tanquam tuum Ducem, Regem, ac Magistrum, imaginare illum summa charitate peragrantem pagos, & villas instar optimi Pastoris, vt oues perditas quærat, & ad viam salutis adducat.

Considera primò, Sacerdotem nulla magis virtute, quàm charitate debere flagrare, tum quia fides, spes, aliæque virtutes ad iustitiam, teste Apost. 1. Cor. 13. sine illa non prosunt; tum quia officium Sacerdotis vel Pastoris, tam ratione potestatis Ordinis, vt dignè conficiat & administret Sacramenta, quam Iurisdictionis, quatenùs curam animarum habet, id omninò postulat. 2. Nota, typum huius gessisse veteris Testamenti Sacerdotes, quorum functio erat ignem sacrum quotidie in altari fouere, *Luc.* 6. Quid enim aliud ignis ille designabat, nisi sacram Eucharistiam, Deum & hominem sub specie panis & vini continentem? *Deus autem ignis consumens est. Deut.* 4. qualem ignem Sacerdotes non solùm quotidie conseruant, sed etiam conficiunt. Deindè vestiti esse debebant cocco bis tincto, vt indicaretur Sacerdotem debere duplici charitate flagrare, in Deum scilicet, & proximum.

2. Condera, Christum Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech, *Psal.* 109. cuius vices obeunt omnes Sacerdotes nostri in consecrando Corpore Christi, dum aiunt, *Hoc est corpus meum*, maximè declarasse charitatem erga nos, cùm instituit Apostolus in Sacerdotes. Nam B. Ioannes in *cap.* 12. de extrema Cœna acturus præmittit, quod *in finem dilexit illos*. Deinde ex mero in eos amore instituit SS. Eucharistiam, id est, excogitauit modum, quo perpetuò nobiscum realiter maneret. Ad hæc longum habuit sermonem de nouo mandato charitatis. Postremò, ex nimio amore sanguinem suum pro nobis profundit. Attende quomodò imiteris: qualem charitatem Christo retribuas; an magis lucra, quàm animas quæras.

3. Considera, quod Christus instituens Principem Sacerdotum & Pastorum Petrum, de charitate tantùm eum percunctatus est, Ioan. 21. *Simon diligis me plus his*? Et ille tantùm respondit: *Domine tu scis quia amo te.* Christus verò, *Pasce oues meas*, indicans ad pascenda doctrina & exemplo oues, & gubernandam Ecclesiam maximè opus esse ardenti charitate in Deum & proximũ. Veri siquidem Pastoris est, *Luc.* 15. ouem perditam requirere, & inuentam, relictis licet 99. ouibus humeris sublatam in ouile portare. Eiusdem est adueniente lupo, & persecutione exorta, non cum mercenario, qui non est Pastor, fugere, sed animam ponere pro ouibus, *Ioan.* 10. Eius est cognoscere omnes oues, easque exemplo vitæ præcedere, efficereque vt se, suamque doctrinam & vitam sequantur, quod non facilè impetrabit, nisi multis beneficijs, & amoris indicijs eas sibi deuinciat, ac tandem ritibus Ecclesiæ, tanquam claue cœlesti, regnum cælorum illis aperiat.

Hic in particulari circa huius charitatis actus se examinabit, & noua circa eam proposita Christo Domino, Sponso, Regi, ac supremo Pastori ardenter offerent.

NOTA, excitandum affectum specialem erga alios animarum Curatores, ac præsertim omnium Ordinum viros *Religiosos*.

Consideret Religiosos illos non esse aspernandos ex eo quod humilem vitæ statum ex imitatione & concilio Christi amplexi sint, sed potius inde erga illos præ alijs maiorem venerationem concipiat, quod inde omnes sæculi Res & Spes deseruerint, eorumque pios conatus ad Dei gloriam promouere studeat. Consideret quam (præ se) præcellenti in statu forent illorum innumeri à doctrina, dotibus; parentela, gratia, virtute, si se omnes illi Clero sæculari addixissent: & quàm multos nunc illis fruentes, vbique ab Ecclesiasticis beneficijs, officijs, & dignitatibus exclusissent; qui illis concurrentibus ad ea minimè peruenissent.

Ex altera verò parte, expendat *Religiosus*, se non debere cum Clerico sæculari contendere, cum amore Christi illum amplexus sit statum in quo potius illum decet cum Clericis, alijsque pro nouissimo loco concertare. Vtinam hæc documenta in aliquorum animos altè descenderent, quod cederet in multo maiorem Fidelium ædificationem.

DIE MERCVRII.

De Puritate vitæ & Castitate in Sacerdote maximè requisita.

1. COnsidera, si veteris Testamenti Sacerdotes toto tempore, quo ministrabant tabernaculo, à domo & vxore abesse tenebantur (ministrabant enim per vices) quantò magis noui Testamenti Sacerdotes, qui non per vices, sed semper ministrant, debent à coniugio & omni consuetudine fœminarum, & omni impu-

puritate abstinere. Deinde si Abimelech Sacerdos 1. *Reg.* 21. noluit Dauidi famelico dare panes propositionis comedendos, nisi priùs intellexisset eum ab vxore aliquamdiu se continuisse:& si idem populo faciendum fuit, *Exod.* 19. cùm esset legem à Deo accepturus: Quantò magis conuenit Sacerdotes nostros ab omni fœminarum contubernio alienos esse, quibus quotidie in Sacrificio Missæ corpus Domini, per panes propositionis præfiguratum, non solùm sumendum, sed etiam conficiendum, manibusque tractandum est. Considera, D. Paulum 1. *Cor.* 7. docere eos qui vxorem habent, solicitos esse, quæ sunt mundi, vt placeant vxori, & ideo esse diuisos, id est, in multas solicitudinum partes, vt exponit Hieronymus, distractos; qui autem non habent, cogitare quæ Domini sunt, vt sint sancti corpore & spiritu. Vnde consequens est Sacerdotes soli Deo adhærere debere, vt cogirent quæ Domini sunt, & sint sancti corpore, & spiritu.

2. Considera, puritatem animi & corporis, non solùm à diuinis Scripturis, sed etiam ab omnibus Concilijs, Patribus & Doctoribus, eamque non vulgarem, in Sacerdotibus postulari, idque multis de causis. 1. Quia sanctissimum Missæ Sacrificium, quo nihil augustius, crebrius peragere, in eoque purissimum Domini Corpus ore suo consecrare, & manibus tractare, alijsque porrigere debent. 2. Quia assiduè orationi & sacrarum Horarum lectioni, quæ mentem puram, tranquillam & in Deum eleuatam requirunt, vacare tenentur. 3. Item alios prædicatione, & sanctæ vitæ exemplo ad omnem virtutem & perfectionem inflammare debent. 4. Quia debent magnam partem temporis impendere ouibus suis, vel subditis erudiendis, & in viam reducendis, ac si ægri sint, inuiscendis solandis & pascendis, pauperibus item iuuandis, peregrinis recipiendis, Sacramentis varijs administrandis: quæ omnia sanè requirunt hominem non solum ab vxore & liberis, sed etiam omnium negotiorum secularium cura liberrimum. Vnde Apostolus 2. Tim. 2. *Nemo*, inquit, *militans Deo*, *implicat se negotijs sæcularibus*.

3. Considera, Sacerdotem, si castitatem inuiolatam non seruet, multò grauius peccare, quàm peccent in eodem genere homines sæculares. Primò, quia sacrilegium committit: *Si quis Templum Dei violauerit*, inquit Apostolus 1. Cor. 3. *disperdet illum Deus*. At quis templum Dei sanctum, & Deo consecratum proprie est, nisi Sacerdos, toties per varios ordines inunctus, & vices Dei & Angelorum subiens? Quia violat votum castitatis ipsa ordinis susceptione factum. 3. Quia summo scandalo est bonis & malis, imò & vilissimis hominibus: quod scandalum tantum hoc seculo est, vt causam dederit tot hæresibus. 4. Quia si in statu huius peccati celebret, aliaque Sacramenta administret, Christum suo modo crucifigit, Christo quasi in faciem spuit, Christum cum Iuda prodit, quodammodo conculcat, & in cloacam proijcit. Quid enim aliud est os Sacerdotis impudici aut concubinarij, quid aliud eius anima, vel cor quàm cloaca fœtidissima? Quid est margaritas poijcere ante porcos, si hoc non est, cum impudicus Sacerdos audet celebrare, & purissimum Dei, ac Virginis filium manibus contrectare?

Hic examinanda est conscientia, & formanda proposita firmissima, vitandi in particulari occasiones, quæ possint puritati nocere, & adhibendi remedia quæ contra luxuriam assignauimus supra *part.* 3. *cap.* 6. in fine. Quæ omnia confirmari poterunt sequenti ad Deum Protestatione, quæ à multis puritatis amatoribus quotidie, & præsertim occurrente tentatione, vsurpari solet.

Ego N. N. Dei & Domini mei Iesu gratia & misericordia fretus. Tibi me sisto Deus cordis mei, quem vbique præsentem agnosco & veneror; & coram purissima Matre tua & mea, coram Angelo meo tutelari, & omnia Curia cœlesti, protestor velle me hodie, & quotidie Tibi mundo corde seruire, & fugere quidquid inquinare puritatem potest. Mori malo quàm fœdari, quàm turpi motui vel delectationi scienter causam dare, vel consentire, ne momento quidem. Tu cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Da perficere, qui dedisti velle. Hoc iterum iterumque Te, Bone Iesu, supplex, per Sanguinem tuum, mortem & passionem rogo: Et te patrona mea Virgo Maria, nulla vnquam labe inquinata. Et vos omnes Sancti & Sanctæ Dei intercedite pro me, vt aliquando vobiscum possim sequi Agnum purissimum quocumque ierit, tunc & in æternum. Amen.

DIE IOVIS.

Praxis Breuis.

Deuotè Missam celebrandi.

PRo dispositione remota, hæc inter alia à S. *Carolo*, & Synodo Mediolanensi salubri-

ter

ter instituta & commendata reperiuntur. 1. Vt Sacerdotes quo puriores ad diuinam rem faciendam accedant, saltem singulis hebdomadis peccata sua confiteantur, etiamsi grauiora non occurrant. 2. Vt antequam celebrent se colligant, & orantes mentem in tanti mysterij cogitatione defigant. 3. Vt sacris vestibus induti cum nemine colloquantur, neque loquentibus dent aures, mentemque & oculos ab omnibus amoueant, quibus distrahi possent.

Gregorius XIII. Pontifex concessit cuilibet Sacerdoti dicenti ante celebrationem Missę, quę sequuntur, 50. annorum Indulgentiam.

Ego volo celebrare Missam, & conficere Corpus & Sanguinem Domini Nostri Iesu Christi iuxta Ritum S. Romanæ Ecclesiæ, ad laudem omnipotentis Dei, totiusque curiæ triumphantis; ad vtilitatem meam, totiusque curiæ militantis, pro omnibus qui se commendauerunt orationibus meis in genere, & in specie, & pro felici statu S. Romanæ Ecclesiæ: Amen.

Gaudium cum pace, emendationem vitæ, spatium veræ pœnitentiæ, gratiam & consolationem S. Spiritus, perseuerantiam in bonis operibus, tribuat nobis omnipotens, & misericors Dominus. Amen.

Postea Sacerdotalia sumens vestimenta. Ad *Amictum*, recordaberis illius fasciæ, qua Iesu Christi fuerunt velati oculi, Ad *Albam*, albi indumenti, quo stulti ad instar fuit illusus. Ad *Cingulum*, funium, quibus tam in horto, quàm ad columnam fuit ligatus. Ad *Casulam*, recordare purpureæ vestis, qua vt fictus Rex illusus fuit, & stude te Christo conformare.

Accedendo ad Altare; reminisceris Domini, quando Cruce humeris imposita, perrexit ad montem Caluariæ, vt ibi Cruci affigeretur.

1. Ad Altaris descendens gradum, antequam sacrosanctam ordiaris Missam, tuam ad Deum eleuabis mentem; ac denuò æterno Patri hoc offeres Sacrificium, in vnionem immensi illius amoris, quo vnigenitus eius Filius semetipsum obtulit in ara Crucis.

2. Incipies Missam voce mediocriter alta, piè, distinctè, & non multum festinanter pronunciando verba, oseruando ceremonias tempori congruas, cum grauitate, deuotione, & circumstantium ædificatione: vti in Rubricis Missalis annotatæ sunt.

Ad *Gloria in excelsis*, excitandus est affectus ad offerendum Deo Sacrificium laudis, eiusque gloriam pro viribus promouendam.

Ad *Præfationem*, mens iterum sursum eleuanda est ad nouam intentionem, & offerendum Sacrificium Eucharisticum ardenti affectu gratitudinis, cum omnibus Angelis & Sanctis, in cœlo & in terra.

Hic affectus in toto *Canone* continuandus est cum attenta eius lectione, non recitatione de *memoria*.

3. In primo *Memento*, præter tuas obligationes, varias poteris Domino commendare necessitates, per hebdomadam sequenti modo distributas.

Dominica, Summum Pontificem, omnes Ecclesiæ Catholicæ, & præcipuè huius N. Diœcesis, & Ciuitatis, Pastores ac Prælatos.

Die Lunæ, Omnes Principes Christianos: vt inter sese concordent, & Catholicam Religionem ardenter promoueant.

Die Martis, In particulari huius Ciuitatis, aut loci Gubernatores & Magistratus; vt pacis ac iustitiæ sint amatores.

Die Mercurij, Omnes in Christi vinea operarios, vt animarum saluti cum zelo & fructu constanter insistant.

Die Iouis, Omnes Ecclesiasticos Ordines, vt sancti sint, & alijs sese exemplares præbeant.

Die Veneris, Omnes peccatores, hæreticos, & infideles, vt conuertantur ad Dominum.

Sabbatho, Omnes iustos, vt in bono vsque in finem perseuerent.

4. Iamiam consecraturus hostiam, priusquam *Consecrationis* pronunties verba, breui mentis suspirio intentionem consecrandi renouabis. Eodem affectu consecrabis & Calicem.

5. In actu *Adorationis*, peracta iam Consecratione, Domino offeres toto corde in sacratissima Hostia præsenti, eosdem Adorationis actus, quibus illum in cœlo & in terra omnes Sancti, ac vniuersa adorat Ecclesia. Idipsum toties facies, quoties aliquem adorationis exhibebis cultum, genuflexione, aut alio modo.

6. *Eleuando* in altum sacratissimam *Hostiam*, forti fide & profunda humilitate ac reuerentia, Patri æterno illam offeres, atque vna cum illa te ipsum, in perpetuum holocaustum, ad suam gloriam, commendando illi finem, ad quem applicatur Missę Sacrificium.

Idem facies etiam in eleuatione *Calicis*; illum offerendo magno affectu in tuorum delictorum remissionem, ac totius mundi salutem.

7. In secundo *Memento*. præter illos vita functos, pro quibus aliquo titulo obligatus es orare quotidie, commendare poteris Domino sequentes, per singulos itidem hebdomadæ dies assignatos.

Die Dominica, defunctos tuos parentes, consanguineos, & affines.

Die Lunæ, alios defunctos, à quibus aliquo modo beneficia tibi impensa sunt.

Die Martis, illos, qui quoquo modo, cùm viuerent, te offenderunt, vel persecuti fuerunt.

Die Mercurij, vita functos, quos tu quomodolibet offendisti, vel in illorum vita eos secutus es.

Die Iouis; defunctos, pro quibus ab alijs nullæ speciales funduntur preces.

Die Veneris, illos, qui diuturniore tempore in Purgatorio detinendi sint.

Sabbatho, illas animas, quę citius de purgantibus flammis educendæ sunt in cœlum.

8. Accepturus *Manu* Hostiam, mente illam Domino sacratissimæ eius Matris offeres puritatem, qua ab illa infans in vlnas exceptus fuit.

9. Sacrosanctam in Communione accepturus Hostiam, paulisper subsistens, viua fide, Domino Iesu, in illa verè præsenti, profundæ adorationis exhibebis actum, desiderando eum suscipere cum illa humilitate, charitate, & sanctitate, qua sacratissima eius Genitrix eum in terra suscepit, & qua illum omnes eius susceperunt Electi, atque etiamnum sancta Catholica suscipit Ecclesia in supplementum summæ tuæ imperfectionis, & spiritualis paupertatis.

Accipiendo *Calicem*, similiter corde profundam pretiosissimo sanguini, pro tuis fuso peccatis, exhibebis adorationem, supplicabisque eius meritis, & virtute tibi donari omnium offensarum Indulgentiam, & ardentem honoris & animarum salutis zelum.

10. Si alijs sacram distribues Communionem, mentis oculos diriges ad immensam Vnigeniti Filij Dei Charitatem, & Humilitatem, qua seipsum indifferenter omnibus; pro illorum salute dedit in cibum, & inter distribuendum, sacris eius Vulneribus, intimo cordis affectu, communicantium animas, & simul tuam commendabis.

Post Sacrum Actio Gratiarum, &c.

PRimò, tanquam tuo Domino, vel Patri, vel Medico, &c. profundam adorationis actum exhibebis.

Secundò, Gratiarum actionis affectum, pro tanto beneficio.

Tertiò, Amoris actus ardentes.

Quartò, Contritionis tuorum delictorum.

Quintò, Oblationis tui ipsius, ac totius tuę vitæ.

Sextò, Varias, hoc vel simili modo, efflagitabis gratias.

ORATIO.

In qua supradicti Actu continentur.

CLementissime Domine Iesu Christe, vnice Seruator meus, toto & intimo corde te adoro, & pro tanto beneficio immensas gratias ago. Et quia omni dignus es amore, supra omnia te amo? & doleo, quod non, quantùm mereris, te amauerim, nec amem. Et in locum huius defectus, illas tibi offero adorationes; gratiarum actiones; & illos amoris, reuerentiæ, & gratitudinis affectus, quibus te tua sacratissima complexa est Mater, & omnes Sancti ac serui tui vnquam persoluerunt, atque etiamnum in cœlo, vna cum vniuersa Ecclesia Catholica tua Sponsa, persoluunt. *Magnificat anima mea Dominum, &c.*

Doleo super omnia, mi Domine, quod quomodocunque te offenderim; & summoperè displicet mihi, quòd non tantùm doleam, quantum tua Bonitas requirit & Maiestas: deque tuæ sacratissimæ Passionis virtute, cunctarum offensarum summissè deprecor veniam & remissionem. Offero cum eadem quoque meipsum, omnesque quos exantlaui, & quos per omnem meam vitam exantlaturus sum labores, & quicquid sum perpessurus, in satisfactionem & remissionem omnium meorum peccatorum, vti infinitæ tuę Bonitati & Clementiæ confido, quòd omnes mihi noxas sis remissurus. Humiliter insuper precor, vt emendandi, & vsque in finem in tuo sancto seruitio perseuerandi gratiam copiosam concedas. Amen.

DIE VENERIS.

Praxis Breuis.

Horas Canonicas deuotè recitandi.

COnsideret attentè Sacerdos obligationem, quam habet debito modò, & deuotione recitandi Horas Canonicas, iuxta illud Decretum Innocenitj III. in c. *Dolentes*, de celebratione Missarum. *Strictè*, inquit, *præcipimus*

mus in virtute obedientiæ, vt Diuinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent, & deuotè. Vbi non præcipitur tantùm substantia Officij, quæ pridem in Ecclesia constituta fuit; sed præcipitur ipse modus studiosè & deuotè recitandi, vti etiam *Caietanus*, accuratè aduertit. Ad hoc sanè quemlibet animæ suæ, & spiritualis lucri studiosum vehementer inuitat; & impellit consideratio præclara Sancti Hieronymi, in capit. *Non mediocriter*, de consecrat. distin. 1. *Melior est*, inquit, *quinque Psalmorum decantatio cum cordis puritate, serenitate, & spirituali alacritate, quam totius Psalterij modulatio, cum anxietate cordis, & distractione.*

Quod si habeas etiam curam animarum, pro quibus oportet Deo Preces offerre, considera te id optimè præstiturum per attentam, ac deuotam recitationem diuini Officij in conspectu Dei, & totius Curiæ cælestis, ad diuinam opem & protectionem tibi, & tuo populo impetrandam, iuxta documenta hic sequentia.

Itaque dum Horas recitas, omni studio conaberis attentionem, deuotionem, & intentionem actualem, aut minimum virtualem continuare, aut sæpius renouare, cum interna, externaque reuerentia; memor diuinas laudes legendas esse, aut canendas, non solùm cum debita verborum prolatione, sed etiam cum seria memoriæ, intellectus, & voluntatis applicatione, & religiosa totius corporis compositione, iuxta illud Psalmi 46. v. 7. *Psallite Deo nostro, psallite Regi nostro, psallite; quoniam Rex omnis terræ Deus, psallite sapienter.* Vbi quater repetito verbo, *psallite*, insinuatur psallendum Deo, quoad vocem, distinctè; quoad memoriam, attentè; quoad intellectum, intelligenter; quoad voluntatem, ardenter; & quoad habitum totius corporis, reuerenter.

Hoc assequi conaberis. 1. Opportunum & sufficiens tempus singulis Horis Canonicis, si extra Chorum legas, tribuendo, iuxta communem morem Ecclesiæ, & virorum timoratorum, quibuscum viuis, non præcipitando verba, nec mutilando, nec indecorè festinando. 2. Locum pietati tuæ magis congruum, & à strepitu, & interpellatione remotiorem, eligendo. 3. Decentem corporis situm adhibendo; videlicet, si vires ferant alternatim genua flectendo, aut stando. 4. Oculorum euagationes, aliasque distrationum causas declinando. 5. Viua fide Deum præsentem, eique Beatorum choros laudes æternum concinentes crebro intuendo, cum affectu amoris, gratitudinis, zeli laudandi Deum, eique per omnia placendi. 6. Subinde memoriam renouando eorum, quæ Christus tali hora fecit, vel passus est, cum similem piorum affectuum, ac desideriorum, Christum redamandi, imitandi, eius merita participandi, instauratione. 7. Renouando propositum attentionis, si distractionibus agiteris, maximè in initio & fine cuiusque Psalmi: initio quidem desiderando & petendo affectum à Spiritu Sancto intentum; in fine verò, *ad Gloria Patri*, feruenti affectu laudando sanctissimam Trinitatem, reuerenter, attentè, deuotè, cum omni possibili perfectione.

8. Ad certa verba sæpè occurrentia, quæ *Deum*, eiusque attributa, beneficia, opera denotant, conando elicere affectus congruos, admirationis, reuerentiæ, adorationis, timoris spei, amoris, gratitudinis, laudis, congratulationis. Ad voces, *Nos, homines*, miserias humanas indicantes affectus hnmilitatis, contritionis, compassionis, & similes.

9. Ad sensum verborum, vel litteralem, vel spiritualem attendendo, & affectus conuenientes excitando. Vt in *Pater noster*, cum viua memoria præsentis Dei, filiali fiducia, reuerentia, resignatione, & zelo gloriæ Dei, petendo illa septem, iuxta modos orandi supra insinuatos. In *Aue Maria*, excitando desiderium laudandi B. Virginem, benedicendi Christum, & impetrandi per eius, Matrisque merita gratiam bene viuendi, & moriendi.

In *Credo*, excitando fidem, spem, charitatem, gratitudinem, desideriumque participandi merita Christi: Ad *Domine labia mea, &c. Deus in adiutorium, &c.* recitando ea cum affectu fiduciç in Deum per merita Christi, & diffidentiæ sui, amoris, gratitudinis, zeli glorificandi Deum. In *Inuitatorio*, omnes Choros Sanctorum & suas potentias omnes ad Deum laudandum inuitando.

Psalmi recitandi sunt eo affectu, quem verba præ se ferunt, & quidem, vel vno affectu præcipuo, e. c. contritionis, vt in Psalm. 50. *Miserere*. Vel laudis, in Cantico *Benedicite*, & Ps. 145. 149. 150. Vel gratiarum actionis, vt in Ps. 102. 104. 105. 106. Vel affectu diuini beneplaciti perfectè adimplendi in obseruatione diuinorum præceptorum, consiliorum, inspirationum, vt in Psal. 118. & alijs, qui vnum tantùm præcipuè affectum continent. Vel diuersis affectibus recitando cæteros, qui miram affectuum varietatem suppeditant. Videlicet iuxta D. August. in Psal. 30. timendo cum timet Propheta, amando cum amat, laudando cum laudat, plorando cum plorat, postulando cum postulat, nos humiliando, cum ipse se vi-

vilem agnoſcit, gratias agendo pro beneficijs nobis ſpiritualiter colletis, quæ Iſraelitis corporaliter collata refert.

Similiter Antiphonas, verſus, lectiones, orationes recitando cum affectibus, deſiderijs & ſuſpirijs congruentibus. In fine, cum memoria breuitatis vitæ, & deſiderio beatæ mortis, orando pro defunctis feruenter, prout pro ſe alios orare optares dum *ad Fidelium animæ*, ſingulas horas concludis.

Poſt officium.

I. DEfectus minus voluntarios in recitatione Officij admiſſos quam primum expiare ſtude, recitando Orationem, quæ habetur apposita Breuiario Romano *Sacroſanctæ & indiuiduæ Trinitati, &c.* & lucrando indulgentias in hunc finem conceſſas.

II. Offer tuum obſequium quantumuis imperfectum, in vnione orationum & meritorum Chriſti, Beatæ Virginis, & Sanctorum, ad intentiones initio præfixas; idq; vel immediatè ſanctiſſimæ Trinitati, vel per Chriſtum æterno Patri; vel primum B. Virgini, deinde Chriſto, & per hanc, Patri, hac vel ſimili formula iuxta induſtrias quoduis opus bene peragendi.

O Maria Mater gratiæ, Mater Miſericordiæ, reſpice oculo pietatis hoc exiguum ſeruitutis meæ obſequium, quod mellifluo cordi tuo emendandum, perficiendum, & repræſentandum dilecto Filio tuo offero, ad maximam eius gloriam, amorem, beneplacitum, in gratiarum actionem æternam, & ad gratiam nobis impetrandam illi placendi perfectiſſimè in tempore & æternitate. Amen.

DIE SABBATHI.

Conſideranda Exempla Diuinæ Vindictę in Sacerdotes indignè celebrantes.

COnſidera, ſicut Corpus & Sanguis Chriſti in Sacrificio Miſſæ dignè accepta conferunt Sacerdoti, ingentia Dei dona, & gratiam, & vitam æternam, vt teſtatur ipſe Chriſtus, Ioan. 6. *Caro mea verè eſt cibus & ſanguis meus verè eſt potus, &, Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Sic è contrario indignè ſumenti, cibus ille ſalutaris & cæleſtis conuertitur in mortiferum animæ venenum.

Hinc accedentes ad hoc Sacrificium ſeriò monet Apoſtolus 1. ad Cor. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini.* In quem Apoſtoli locum audi grauiter monentem non me, ſed Doctorem Sanctum Thomam à Villa Noua, concione 3. de Sacram. altaris: *Reus* inquit, *erit Corporis & Sanguinis Domini; ac ſi Chriſti effudiſſet Sanguinem. Quaſcunque enim blaſphemias, quaſcunque irriſiones, quæcunque opprobria impijſſimi Iudæi corporaliter in Chriſtum exercuerunt, has omnes ſpiritualiter repetit impius comeſtor, Filium Dei rurſus in ſemetipſo crucifigens, & oſtentui habens.*

Quid igitur mirum, ſi Sacerdotes ad tremendum hoc Altaris Sacrificium indignè, aut irreuerenter accedentes horrendis à Deo Supplicijs, non tantùm in futura, ſed etiam in præſenti vita non rarò puniantur? De his pauca ex multis exempla aunotemus.

Primò Narrat Palladius, dum quadam die inuiſeret Macarium Eremitam, ſe quendam ante eius fores vidiſſe Sacerdotem, totum vulneribus ſaucium, cuius in capite oſſa erant putrefacta: qui dum Macario ſupplex factus eſſet, vt ſuis orationibus vulnerum ſuorum impetraret ſanitatem; abnuit Sanctus, aſſerens hanc illi à Deo miſſam infirmitatem, in correptionem & vindictam ſuæ ſacrilegæ temeritatis, qua auſus fuit celebrare Miſſam in fornicationis delicto: Nec vnquam à Deo illi voluit impetrare ſanitatem, quoadusque promitteret, ſe de cætero ad tremendum Altaris non acceſſurum Sacrificium. Quod cum ſe facturum, cum iuramento promitteret, nec amplius omni vitæ ſuæ tempore peccaturum ſponderet, intra paucos dies, S. Macarij precibus priſtinæ fuit reſtitutus ſanitati. In vita S. Macarij cap. 2.

2. Refert item Thomas Cantipratanus in hunc modum ſequens exemplum. Prope Villam, in qua natus fui, Sacerdos lubricus & immundus fuit. Et olim quidem cum immundis mulieribus, panem illum legalem Sabbathi, edere non licebat. At infelix ille Presbyter hunc quotidie polluto ore ſumebat. Et vide vindictam Dei. Os eius circa naſum, & mentum, & lingua computruit, ita vt vix poſſet præ fœtore ab amiciſſimis ſuſtineri. Sed & alius in Gallia Sacerdos fuit, vt quondam puer audiui, cuius manus ſuper Aram extenſæ, igne cęleſti, vſque ad cubitos combuſtæ & conſumptæ fuerunt, *Lib. 2. Apum. c. 40. part. 6.*

3. Legitur in *Specul.* Exemplorum, quòd Sacerdos quidam ſæcularis, dum quadam die Miſſam celebraret, aliuseí aſſiſtens, vidit in Patena tempore ſumptionis, non ſpeciem panis,

nis, sed infantis. Quem cum Sacerdos leuaret, vt sumeret; cœpit infantulus ille faciem auertere, & ne sumi posset, manibus & pedibus reluctari: & non semel vir ille deuotus hoc vidit, sed sæpiùs. Cui idem Sacerdos quadam vice dixit inter cætera: Quoties sumo Corpus Christi, cum tanta difficultate sumo, vt mirari non sufficiam. Cui ille: Consulo, vt vitam corrigas: nam hoc, & hoc ergo de te, vidi. Quod audiens Sacerdos, vitam mutauit, emendationemque proposuit. Et cum posteà celebraret, visus est ille infans ab illo viro deuoto iunctis manibus & pedibus, cum summa velocitate, illabi in os Sacerdotis. *Dist. 9. Exempl.* 190.

4. Narratur & aliud hoc modo. Fuit quidam Sacerdos, maiorem carni, quam spiritui curam impendens. Is dum vice quadam honestos viros, fæminasque ad conuiuium inuitasset; iussit seruum (cui hoc ex officio incumbebat) pisces non vili pretio coemptos igni elixandos apponere, atque huiusmodi cura distractus ad celebranda diuina mysteria, ipsis etiam Angelis humeris formidanda, mente vagus, corde aridus, cura dispersus, rapido cœpit cursu properare. Cumque iam in medio Sacrificio consisteret, solicita mente cœpit, & importunis curis turbari, ne fortè prædicti pisces, aut plus, aut minus debito, sale iniecto condirentur. Verùm, cum ille Sacerdos se ab huiusmodi & tali hora indecentibus cogitationibus non cohiberet; Ecce tibi Dæmon, terra quadam fuligine tectus, subito adfuit, & raptum cacabum è medijs flammis, vna cum piscibus, secum detulit ad Altare. O Coce, inquit, non Presbyter, cur fatuis curis in diuersa distraheris? Ecce pisces hic sunt, ecce sal; (vas enim sale plenum exhibuit,) inijce quantùm libuerit, & vel de cætero sacris Altaribus attentior factus assiste: Atque ita irrisa Presbyteri superflua cura, onera quæ portauit, suo loco restituit. *Dist.* 10. *Exemplo* 28.

5. Si in veteri lege Oza Sacerdos, quia indignè attigerat Arcam Domini, repentina correptus est morte: quantò amplius timendum illis, à talibus castigationibus, qui non solum tangunt, verùm etiam intra sui immunda pectora tremendum Filij Dei Corpus & Sanguinem recipiunt. Iudas quando in vltima Cœna indignè Corpus Domini accepit, statim in illum intrauit Satanas, eumque in proditionem & desperationem, & demum in flammas æternas præcipitauit.

Ex quibus exemplis clarè liquet, Sacerdotes, qui indignè diuinum accipiunt Sacramentum, à Deo grauibus subijci infirmitatibus, subitanea discedere morte, variè diuexari à Diabolo, facile in enormia labi peccata, & tandem infausta morte vitam finire.

O quàm tremendum est Sacerdotem, qui tanta præ cæteris beneficia à Deo in hoc Sacramento quotidie accepit, comparere coram Christo seuero Iudice, postquam statum tam sanctum peccando maculauit, aut officij sui functiones sacra, erga Deum & proximum, debita cura & pietate non persoluit. Idque tanto maiori cum dolore atque opprobrio, quanto plura habuit Sacerdos in suo statu salutis auxilia, quibus poterat sibi, & alijs suæ curæ commissis, æternam felicitatem comparare.

NOTANDA.

Pro Materia aliarum Meditationum.

Aliæ meditationes eodem modo poterunt ab ipso Sacerdote formari, quibus assiduè, matutino tempore, per horam, vel saltem mediam, spiritum in se pietatis excitet ac conseruet: Ad hoc vt præsto sit ad manum oportuna Materia, notanda sunt sequentia.

Primò, poterit ex hoc Libro desumere aliquot idoneas meditationes: De virtute Fidei, Spei & Charitatis, ex Motiuis & affectibus, quæ deducuntur supra, in Praxi assistendi ægris ac moribundis p. 116. *& sequent. Item, de motiuis ad peccati detestationem, & de remedijs contra singula peccata in particulari hic infra p.*122. *Denique ex toto Apparat. sup. part. 2. p. 7. &c. poterit sibi seligere, & formare Meditationes de Virtutibus aut Vitijs, quę ibi per exempla ac similitudines proponuntur.*

Secundò, Ex ipso Breuiario fieri possunt meditationes, de Lectionibus quæ concernunt mysteria vitę, aut Passionis Christi. Vel de aliquo insigniori Psal. qui pium effectum & deuotionem excitet: vt de Psalmo, Miserere, *pro affectu pœnitentiæ: de Psalmo,* Benedic anima mea Dominum, *pro affectu Gratitudinis, & sic de cæteris: singulis scilicet Psalmi versibus cum attenta sensus consideratione inhærendo.*

Tertiò, Formando meditationem, de vita Sancti eo die occurrentis, ex tribus Lectionibus, quæ de eo in Breuiario assignantur. Obseruando modum meditandi initio traditum, singula puncta & virtutes attentè considerando, pios affectus & desiderio eliciendo, firma imitationis proposita concipiendo, & Deo, ac Sanctis per pia colloquia & affectus abhęrẽdo, & quam parum inanes hominum fabulas & colloquia affectaret, qui semel in meditatione sanctæ seriò gustaret & videret, quam suauis est Dominus.

NO-

NOTA. *Post hęc consideraui praecedentibus Instructionibus per omnia conforme*, Schema vitæ Pastoralis, *in ocultissima Diœcesi Antuerpiana vulgatum, & omnibus vbique, in illo munere commodissimum tam obligationis, quàm perfectionis compendium.*

SCHEMA VITÆ PASTORALIS.

Prout extat impressum in calce Ordinationum Diœcesis Antuerpianæ.

AD salutem gregis multùm valet vita & diligentia Pastoris, vnde Exodi decimonono dicitur, *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificentur: nihil* enim *est, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum assiduè instruat quàm eorum vitæ & exemplum, qui se Diuino ministerio dedicarunt.* Trid. seff. 23. c. 1.

Vita Pastoris duplex est, *priuata, & publica.* Diligentia etiam duplex, nimirum *in spiritualibus*, & *corporalibus*.

VIta Priuata Pastoris consistit. Primò: In frequentatione Sacramentorum, vt quotidie (si dispositio corporis & animæ permittat) Missam celebret: & vt singulis saltem septimanis confiteatur.

2. Item in oratione *Mentali*, vt manè & vesperi habeat horam huic assignatam: Et *Vocali* ex obligatione, vt debitè Horas suas legat, vel deuotione, vt Rosarium, Litanias, Psalmos Pœnitentiales, &c. adiungat.

3. Item in recollectione spirituali: Singulis annis per aliquot saltem dies, ex directione Viri alicuius intelligentis: Singulis diebus manè, proponendo vitare omnes, & magis noxias peccandi occasiones, & offerendo omnia illo die agenda, vel sustinenda ad honorem Dei, & salutem proximi: Similiter vesperi, examinando conscientiam, tum generaliter, tum particulariter circa aliqua peccata: Ac etiam interdiu, Per orationes iaculatorias ad pulsum horæ, & aliàs sæpè: Per actus contritionis & dilectionis Dei super omnia: Et per resignationem propriæ Voluntatis in Diuinam.

4. Item in mortificatione Interiori passionum, nimiæ sollicitudinis, curiositatis, ac affectionis circa cupiditatem rerum temporalium, vel appetitum propriæ æstimationis & honoris: Similiter in mortificatione exteriori subtrahendo aliqua licita de cibo, potu, & alijs commoditatibus corporis, ac de visu & vsu aliorum sensuum: Et exercendo aliquos Pœnitentiæ actus.

5. Item in lectione Libri Spiritualis, Vitæ Sanctorum vel Sacræ Scripturæ, quam nullo die omittat per mediam saltem circiter horam.

6. Item in studio Casuum Conscientiæ, Instructionum Pastoralium, vel sacræ Historiæ, tempore à reliquis vacuo.

7. Item in Familiæ administrationes, quæ sit, honesta, frugalis, nitida & ordinata.

VIta Publica *Pastoris*, Requirit, vt abstineat à Potu, Tabernis, Lusu, Contentione, Litibus, Præsumptione, & Sæcularibus negotijs: insuper, vt habeat.

1. Zelum animarum, ita vt vultum peccatoris agnoscat, Morbidos diligenter curet, Et discolos fortiter corripiat.

2. Amorem Parochianorum, difficultates componendo, necessitates subleuando, & infirmos consolando.

3. Conuersationem exemplarem, raram cum fœminis, circumspectam cum omnibus, grauem sine morositate, & affabilem sine leuitate.

SAlus Populi etiam pendet à Pastoris Diligentia, Nempè in *Spiritualibus*: deinde in *Temporalibus*.

In Spiritualibus, Vtpote, 1. In Sacramentis & Sacramentalibus administrandis; Cum promptitudine nocte & die; cum sanctitate, conscientia munda, Intentione pura, præparatione debita & Charitate affectuosa: & cum decore iuxta ritus præscriptos, animo sedato, vultu composito, voce intellegibili, & pronuntiatione distincta.

2. In Sacramentis & Sacramentalibus conseruandis cum munditie, nitore & splendore, iuxta præscriptum Ritualis.

3. In Officio Diuino, vt fiat horis statutis, cum ornatu decenti, cum exactis cæremonijs, & cum deuotione ædificatiua.

4. In Catechismo, vt nunquam omittatur, seruetur apta methodus, alliciantur pueri præmio & apparatu; & vt Parentes & Magistratus inuitentur.

5. In Concione, qua Rudiores instruat in necessarijs ad salutem; Sit ad captum populi, quæ doceat peccata fugere, & virtutes sectari.

IN *Temporalibus*, Vt Fabricæ, Mensæ pauperum, & piarum Fundationum prouentus, non alienentur, verùm debitè elocentur, diligenter conseruentur, benè impendantur, in computum deducantur idque iuxta Decreta & ordinata Diœcesis nostræ.

2. Vt sui Pastoratus Domus sarta tecta cōseruentur, Fundi vel Decimę ex præscripto administrentur, & Iura recipiant non vltra taxam.

Sententias selectissima de Pastoralis officij singulari Dignitate, & obligatione vid. *supra pagin.* 176.

RITVS ET ORDO ADMINISTRANDI SINGVLA SACRAMENTA

Et aliæ *Benedictiones*, ac *Formulæ* Curatori Animarum necessariæ.

Ex Rituali Romano priora.

PRO SACRAMENTO BAPTISMI.

§. I.

Ritus siue Ordo Baptismi paruulorum.

Sacerdos, omnibus ritè paratis, superpelliceo, & stola violacea indutus accedit ad limen Ecclesiæ; vbi for is expectant, qui infantem detulerunt. Tu incipis.

N. Quid petis ab Ecclesia Dei? *Patrinus respondet*: Fidem, *Sacerdos*: Fides quid tibi præstat. *Patrinus respondet*: Vitam æternam *Sacerdos*: Si igitur vis ad vitam ingredi serua mandata: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota menta tua; & proximum tuum sicut teipsum.

Deindè ter exsufflet leniter in faciem infantis, & dicat semel: Exi ab eo (*vel* ab ea) immunde spiritus, & da locum Spiritui Sancto Paraclyto. *Postea cum pollice faciat signum in fronte & in pectore infantis: dicens*: Accipe signū Crucis tam in fronte ✠ quam in corde; ✠ sume Fidem cœlestium præceptorum, & talis esto moribus, vt templum Dei iam esse possis.

O R E M V S.

PReces nostras, quæsumus Domine, clemēter exaudi; & hunc electum tuum N. Crucis Dominicæ impressione signatum perpetua virtute custodi, vt magnitudinis glorię tuę rudimenta seruans, per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam peruenire mereatur. Per Christum Dominum. ℟. Amen.

Deinde imponat manum super caput infantis, ac dicat.

O R E M V S.

OMnipotens sempiterne Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum N. quem ad rudimenta Fidei vocare dignatus es: omnem cœcitatem cordis ab eo expelle; disrumpe omnes laqueos satanæ, quibus fuerat colligatus, aperi ei Domine ianuam pietatis tuæ, vt signo sapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in Ecclesia tua deseruiat & proficiat de die in diem. Per eundem Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Deinde Sacerdos benedicat salem: qui semel benedictus aliàs, ad eundem vsum deseruire potest.

Exorcizo te creatura salis, in nomine Dei Patris omnipotentis ✠ & in charitate Domini nostri Iesu Christi ✠ & in virtute Spiritus Sancti, ✠ exorcizo te per Deum viuum ✠ per Deum verum ✠ per Deum sanctum ✠ per Deum ✠ qui te ad tutelam humani generis procreauit, & populo venienti ad credulitatem per seruos suos consecrari præcepit, vt in nomine sanctæ Trinitatis efficiaris salutare Sacramentum ad effugandum inimicum. Proinde rogamus te Domine Deus noster, vt hanc creaturam salis sanctificando sanctifices ✠ & be-

benedicendos benedicas ✠ vt fiat omnibus accipientibus perfecta medicina, permanens in visceribus eorum, in nomine eiusdem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem. ℟. Amen.

Deinde immittat modicum salis benedicti in os infantis, dicens; N. Accipe salem sapientiæ: propitiatio sit tibi in vitam æternam. ℟. Amen. *Sacerdos:* Pax tecum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DEus Patrum nostrorum, Deus vniuersæ Conditor veritatis, Te supplices exoramus, vt hunc famulum tuum N. respicere digneris propitius, & hoc primum pabulum salis gustantem, non diutiùs esurire permittas quò minùs cibo expleatur cœlesti; quatenus sit semper spiritu feruens, spes gaudens, tuo semper nomini seruiens. Perduc eum Domine, quæsumus, ad nouæ regenerationis lauacrum, vt cum fidelibus tuis promissionum tuarum æterna præmia consequi mereatur. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Exorcizo te immunde spiritus in nomine Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus Sancti ✠ vt exeas, & recedas ab hoc famulo Dei N. Ipse enim tibi imperat, maledicte damnate, qui pedibus super mare ambulauit, & Petro mergente dexteram porrexit.

Ego maledicte diabole recognosce sententiam tuam, & ad honorem Deo viuo & vero, ad honorem Iesu Christo Filio eius, & Spiritui sancto, & recede ab hoc famulo Dei N. quia istum sibi Deus, & Dominus noster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam, & benedictionem, fontemque Baptismatis vocare dignatus est.

Hic pollice in fronte signat infantem, dicens: Et hoc signum sanctæ Crucis ✠ quod nos fronti eius damus, tu maledicte diabole nunquam audeas violare. Per eundem Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Mox imponit manum super caput infantis, & dicit.

OREMVS.

AEternam ac iustissimam pietatem tuam deprecor, Domine sancte, Pater omnipotens, æternæ Deus, auctor luminis & veritatis, super hunc famulum tuum N. vt digneris illum illuminare lumine intelligentiæ tuæ; munda eum, & sanctifica: da ei scientiam veram, vt dignus gratia Baptismi tui effectus, teneat firmam spem, consilium rectum, doctrinam sanctam. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Posteà Sacerdos imponit extremam partem stolæ super infantem, & introducit eum in Ecclesiam, dicens:

N. Ingredere in templum Dei, vt habeas partem cum Christo in vitam æternam. ℟. Amen.

Cùm fuerint Ecclesiam ingressi, Sacerdos procedens ad fontem, cum susceptoribus coniunctim clara voce dicit.

Credo in Deum Patrem, &c. Pater noster, &c.

Ac deinde antequam accedat ad Baptisterium, dicat.

Exorcizo te omnis Spiritus immunde in nomine Dei Patris omnipotentis ✠ & in nomine Iesu Christi Filij eius, Domini, & Iudicis nostri ✠ & in virtute Spiritus Sancti ✠ vt discedas ab hoc plasmate Dei N. quod Dominus noster ad templum sanctum suum vocare dignatus est, vt fiat templum Dei viui, & Spiritus Sanctus habitet in eo. Per eundem Christum Dominum nostrum, qui venturus est iudicare viuos & mortuos & seculum per ignem. ℟. Amen.

Posteà Sacerdos digito accipiat de saliua oris sui, & tangat aures & nares infantis. Tangendo verò aurem dextram & sinistram dicat.

Epheta, quod est adaperire. *Deinde tangat nares dicens:* In odorem suauitatis. Tu autem effugare diabole, appropinquabit enim iudicium Dei.

Posteà interrogat baptizandum nominatim dicens.

N. Abrenuncias Satanæ? Respondet *Patrinus:* Abrenuncio.

Et omnibus operibus eius? ℟. Abrenuncio.

Et omnibus pompis eius? ℟. Abrenuncio.

Deinde Sacerdos intingit pollicem in oleo Catechumenorum & infantem vngit in pectore, & inter scapulas in modum Crucis dicens:

Ego te linio ✠ oleo salutis in Christo Iesu Domino nostro, vt habeas vitam æternam. ℟. Amen.

Hic deponit stolam violaceam, & sumit aliam albi coloris.

Subinde pollicem, & inuncta loca abstergit bombacio, vel re simili, & interrogat expresso nomine baptizandum Patrino respondente.

N. Credis in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem Cœli & terræ? ℟. Credo.

Credis

Credis in Iesum Christum Filium eius vnicum Dominum nostrum, natum, & passum? ℟. Credo.

Credis in Spiritum Sanctum; sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam æternam? ℟. Credo.

Subinde expresso nomine baptizandi, Sacerdos dicit: N. Vis baptizari? ℟. *Patrinus:* Volo.

Tunc Patrino vel Matrina, vel vtroque (si ambo admittantur) infantem tenente, Sacerdos vasculo, seu vrceolo accipit aquam baptismalem, & de ea ter fundit super caput infantis in modum Crucis, & simul verba proferens, semel tantùm distinctè & attentè dicit:

N. Ego te baptizo in nomine Patris ✠ *fundat primo*, & Filij ✠ *fundat secundo*, & Spiritus ✠ Sancti, *fundat tertio*.

Vbi autem est consuetudo baptizandi per immersionem, Sacerdos accipit infantem, & aduertens, ne lædatur, cautè immergit, & trina mersione baptizat, & semel tantùm dicit:

N. Ego te baptizo in nomine Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus ✠ Sancti.

Mox Patrinus, vel Matrina, vel vterque simul infantem de sacro fonte leuant, suscipientes illum de manu Sacerdotis.

Si vero dubitabatur, an infans fuerit baptizatus vtatur hac forma. N. Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus Sancti ✠ *Deinde intingit pollicem in sacro Chrismate, & vngit infantem in summitate capitis in modum Crucis, dicens:*

DEus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui te regenerauit ex aqua, & Spiritu Sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum (*hic inungit*) ipse te liniat Chrismate salutis ✠ in eodem Christo Iesu Domino nostro in vitam æternam. ℟. Amen.

Sacerdos. Pax tibi. ℟. Et cum spiritu tuo.

Tum bombacio, aut re simili abstergit pollicem suum & locum inunctum, & imponit capiti eius linteolum candidum loco vestis albæ, dicens:

Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, vt habeas vitam æternam. ℟. Amen.

Posteà dat ei, vel Patrino candelam accensam, dicens.

Accipe lampadam ardentem, & irreprehensibilis custodi Babtismum tuum; serua Dei mandata, vt cum Dominus venerit ad nuptias possis occurrere ei vna cum omnibus Sanctis in aula cœlesti, habeasque vitam æternam, & viuas in sæcula sæculorum. ℟. Amen.

Postremò dicit: N. Vade in pace, & Dominus sit tecum. ℟. Amen.

Si verò fuerint plures baptizandi, siue masculi, siue fœminæ in Cathechismo masculi statuantur ad dexteram, fœminæ verò ad sinistram, & omnia pariter dicuntur, vt suprà in proprio genere, numero plurali. Verùm prima nominis interrogatio, exsufflatio, Crucis impressio, seu signatio, tactus aurium, & narium cum saliua abrenunciationis interrogatio, vnctio Olei Cathecumenorum, interrogatio de Fide seu Symbolo, & ipse Baptismus, inunctio Chrismatis, candidæ vestis impositio, atque accensæ candelæ traditio, singulariter singulis, & primum masculis, deinde fœminis fieri debent.

Si infans ægrotus adeo grauiter laboret, vt periculum immineat, ne pereat antequam Baptismus perficiatur, Sacerdos omissis quæ Baptismum præcedunt, eum baptizet, ter, vel etiam semel infundens aquam super caput eius in modum Chrucis, dicens: Ego te Baptizo in nomine Patris ✠ &c.

Si non habeatur aqua baptismalis, & periculum impendeat, Sacerdos vtatur aqua simplici.

Deinde, si habeat Chrisma, liniat eum in vertice dicens:

Deus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, &c. *vt suprà.*

Posteà det ei linteolum candidum dicens: Accipe vestem, &c.

Ac demum det ei ceream candelam accensam, dicens. Accipe lampadem, *vt suprà, Si superuixerit, suppleantur alij ritus omissi.*

§. II.

Ordo supplendi omissa super baptizatum.

CVm vrgente mortis periculo, vel alia cogente necessitate paruulus, sacris precibus, ac cæremonijs prætermissis fuerit baptizatus; vbi conualuerit, vel cessauerit periculum, & ad Ecclesiam delatus fuerit, omissa suppleantur: idemque ordo, ac ritus seruetur, qui in Baptismo paruulorum præscriptus est: Excepto, quod interrogatio, an velit baptizari, formaque Baptismi, & ablutio præmittuntur; & quædam orationes, & exorcismi suo quique loco immutati, vt infra dicuntur.

Saterdos igitur antequam immittat salem in os baptizati, manum super caput eius imponens, dicit:

ORE-

OREMVS.

OMnipotens sempiterne Deus, Pater Domini Nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum N. quem dudum ad rudimenta Fidei vocare dignatus es, omnem cæcitatem cordis ab eo expelle, disrumpe omnes laqueos satanæ, quibus fuerat colligatus: aperi ei, Domine, ianuam pietatis tuæ, vt signo sapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in Ecclesia tua deseruiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus sit frui gratia Baptismi tui, quem suscepit, salis percepta medicina. Per eundem Christum Dominum nostrum.

℟. Amen.

Deinde postea quam modicum salis immisit in os baptizati, dicens: Accipe salem sapientiæ, propitiatio sit tibi in vitam æternam, Amen: *dicit*:

OREMVS.

DEus Patrum nostrorum, Deus vniuersæ conditor Veritatis. Te supplices exoramus, vt hunc famulum tuum N. respicere digneris propitius, vt hoc pabulum salis gustantem non diutius esurire permittas, quo minus cibo expleatur cœlesti, quatenus sit semper spiritu feruens, spe gaudens, tuo semper nomini seruiens, & quem ad nouæ regenerationis lauacrum perduxisti, quæsumus Domine, vt cum fidelibus tuis promissionum tuarum æterna præmia consequi mereatur. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Post hæc facto signo Crucis in fronte Baptizati, dictisque illis verbis:

Et hoc signum Crucis ✠ quod nos fronti eius damus, tu maledicte diabole nunquam audeas violare. Per eundem Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Manu super caput eius imposita dicit:

OREMVS.

AEternam, ac iustissimam pietatem tuam deprecor, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, auctor luminis, & veritatis, super hunc famulum tuum N. vt digneris eum illuminare lumine intelligentiæ tuæ, munda eum & sanctifica: da ei scientiam veram, vt dignus sit frui gratia Baptismi tui, quem suscepit; teneat firmam spem, consilium rectum, doctrinam sanctam, vt aptus sit ad retinendam gratiam Baptismi tui. Per Christum Dominum nostrum.

℟. Amen.

PRO SACRAMENTO EVCHARISTIÆ.

Ordo ministrandi sacrum Viaticum.

SAcerdos ingrediens locum, vbi iacet infirmus, *dicat*: Pax huic domui. *Resp.* Et omnibus habitantibus in ea.

Tunc depositum Sacramentum super mensa, supposito corporali, genuflexus adorat, omnibus in genua procumbentibus, & mox accepta aqua benedicta, aspergit infirmum, & cubiculum, dicens Antiphonam. Asperges me Domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor: *& primum versum Psalmi.* Miserere mei Deus, *cum* Gloria Patri. Sicut erat, &c. *Deinde repetitur Antiphona:* Asperges me, &c. *Postea* ℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram.

℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

EXaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris sanctum Angelum tuum de cælis, qui custodiat, foueat, protegat, visitet; atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

His dictis, accedat ad infirmum, vt cognoscat, num sit bene dispositus ad suscipiendum sacrum Viaticum, & vtrum velit aliqua peccata confiteri, & illum audiat, atque absoluat, quamuis prius deberet esse ritè confessus, nisi necessitas aliter vrgeat. Postea facta de more Confessione generali, siue ab infirmo, siue eius nomine ab alio, Sacerdos dicit. Misereatur *&c.* Indulgentiam, &c.

Deinde facta genuflexione, accipit Sacramentum de vasculo, atque illud eleuans, ostendet infirmo, dicens: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: *& more solito ter dicat*: Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, sed tanto dic verbo, & sanabitur anima mea. *Et infirmus simul cum Sacerdote dicat eadem verba, saltem semel submissa voce; tum Sacerdos dans infirmo Eucharistiam, dicat*: Accipe frater (*vel* soror) Viaticum Corporis Domini Nostri Iesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, & perducat in vitam æternam, Amen.

Si vero Communio non datur per modum Viatici, dicat more ordinario: Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat, &c.

Quod si mors immineat, & periculum sit in mora, tunc dicito: Misereatur, &c. *prædictis precibus omnibus, vel ex parte omissis, ei statim Viaticum præbeatur. Postea Sacerdos abluat digitos nihil dicens, & infirmo datur ablutio. Deinde dicat:* ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, te fideliter deprecamur, vt accipienti fratri nostro (*vel* sorori nostræ) sacrosanctum Corpus Domini nostri Iesu Christi Filij tui, tam corpori, quam animæ prosit ad remedium sempiternum. Qui tecum viuit, & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. ℟. Amen.

His expletis, si altera particula Sacramenti superfuerit (superesse autem semper debet præterquam in casu iam dicto) genuflectit, surgit, & accipiens vas cum Sacramento, facit cum eo signum Crucis super infirmum nihil dicens, & reuerenter illud deferens ordine quo venerat, reuertitur ad Ecclesiam dicendo Psalmum: Laudate Dominum de cœlis. *Et alios Psalmos & Hymnos, prout tempus feret. Cum peruenerit ad Ecclesiam, ponit Sacramentum super Altare, adorat, deinde dicit.* ℣. Panem de cœlo præstitisti eis. ℟. Omne delectamentum in se habentem. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis tuæ memoriam reliquisti, tribue, quæsumus, ita nos Corporis, & Sanguinis tui sacra mysteria venerari, vt redemptionis tuæ fructum in nobis iugiter sentiamus. Qui viuis, & regnas, &c. Amen.

PRO SACRAMENTO EXTREMÆ VNCTIONIS.

Ritus, seu Ordo ministrandi Sacramentum Extremæ Vnctionis.

Sacerdos intrans cubiculum dicit: Pax huic domui. ℟. Et omnibus habitantibus in ea.

Deinde deposito Oleo super mensam, superpelliceo, stolaque violacea indutus, ægroto Crucem piè deosculandam porrigit: mox in modum Crucis eum aqua benedicta, & cubiculum, & circumstantes aspergit, dicens Antiphonam: Asperges, &c.

Quod si ægrotus voluerit confiteri, audiat illum, & absoluat. Deinde pijs verbis illum consoletur, & de eius Sacramenti vi, atque efficacia, si tempus ferat, breuiter admoneat, & quantùm opus sit, eius animum confirmet, & in spem erigat vitæ æternæ.

Postea dicat versiculum: Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cęlum & terrã. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

Introeat, Domine Iesu Christe, domum hanc sub nostræ humilitatis ingressu, æterna felicitas, diuina prosperitas, serena lætitia, charitas fructuosa, sanitas sempiterna: effugiat ex hoc loco accessus dæmonum, adsint Angeli pacis, domumque hanc deserat omnis maligna discordia. Magnifica, Domine, super nos nomen sanctum tuum: & benedic ✠ nostrę conuersationis, sanctifica nostræ humilitatis ingressum, qui sanctus, & pius es, & permanes cum Patre, & Spiritu Sancto in sæcula sæculorum, Amen.

Oremus, & deprecemur Dominum nostrum Iesum Christum vt benedicendo benedicat ✠ hoc tabernaculum, & omnes habitantes in eo, & det eis Angelum bonum custodem, & faciat eos sibi seruire ad considerandum mirabilia de lege sua, auertat ab eis omnes contrarias potestates: eripiat eos ab omni formidine, & ab omni perturbatione, ac sanos in hoc tabernaculo custodire dignetur. Qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit, & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

OREMVS.

Exaudi nos Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris sanctum Angelum tuum de cœlis, qui custodiat, foueat, protegat, visitet atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostum. Amen.

Quæ orationes, si tempus non patiatur, ex parte, vel in totum poterunt omitti. Tum de more facta Confessione generali, latinè, vel vulgari sermone Sacerdos dicat: Misereatur tui, &c. Indulgentiam absolutionem, &c.

Antequam incipiat vngere infirmum, moneat adstantes, vt pro illo orent, & vbi commodum fuerit pro loco, tempore, & adstantium numero, vel qualitate, recitent septem Psalmos Pœnitentiales, cum Litanijs, vel alias preces, dum ipse Vnctionis Sacramentum administrat, mox dicat:

In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus Sancti, extinguatur in te omnis virtus

diaboli per impositionem manuum nostrarum, & per inuocationem omnium Sanctorum, Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, atque omnium simul Sanctorum, Amen.

Deinde intincto pollice in Oleo sancto in modum Crucis vngit infirmum in partibus hic subscriptis, aptando proprio loco verba formæ in hunc modum.

Ad oculos.

PEr istam sanctam Vnctionem, ✠ & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid per visum deliquisti. Amen.

Minister verò si est in sacris, vel ipsemet Sacerdos post quamlibet vnctionem tergat loca inuncta nouo globulo bombacij, vel rei similis, eaque in vase mundò reponat, & ad Ecclesiam postea deferat, comburat cineresque proijciat in Sacrarium.

Ad aures.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per auditum deliquisti, Amen.

Ad nares.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per odoratum deliquisti, Amen.

Ad os, compressis labijs.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per gustum & locutionem deliquisti, Amen.

Ad manus.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per tactum deliquisti, Amen.

Et aduerte, quòd Sacerdotibus manus non inunguntur interiùs, sed exteriùs.

Ad pedes.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per ingressum deliquisti, Amen.

Ad lumbos, siue renes.

Per istam sanctam Vnctionem ✠ & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per lumborum delectationem deliquisti, Amen.

Hæc autem vnctio ad lumbos omittitur semper in fœminis; & etiam in viris, qui ob infirmitatem vix, aut sine periculo moueri non possunt.

Quibus omnibus peractis, Sacerdos dicit: Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, &c. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Saluum fac seruum tuum. ℟. Deus meus sperantem in te. ℣. Mitte ei Domine auxilium de sancto. ℟. Et de Sion tuere eum. ℣. Esto ei Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Nihil proficiat inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. & clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DOmine Deus, qui per Apostolum tuum Iacobum locutus es. Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes cum Oleo in nomine Domini, & oratio Fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei: cura quæsumus, Redemptor noster, gratia sancti Spiritus languores istius infirmi, eiusque sana vulnera, & dimitte peccata, atque dolores cunctos mentis, & corporis ab eo expelle, plenamque interiùs, & exteriùs sanitatem misericorditer redde, vt ope misericordiæ tuæ restitutus ad pristina reparetur officia. Qui cum Patre & Spiritu sancto viuis, & regnas Deus in sæcula seculorum, Amen.

OREMVS.

REspice, quæsumus, Domine, famulum tuum N. Infirmitate sui corporis fatiscẽtem, & animam refoue, quam creasti; vt castigationibus emendatus, se tua sentiat medicina saluatum. Per Chrstum Dominum nostrum, Amen.

OREMVS.

DOmine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui benedictionis tuæ gratiam ægris infundendo corporibus, facturam tuam multiplici pietate custodis, ad inuocationem tui nominis benignus assiste vt famulum tuum hac ægritudine liberatum, & sanitate donatum, dextra tua erigas, virtute confirmes, potestate tuearis, atque Ecclesiæ tuæ sanctæ, cum omni desiderata prosperitate restituas. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

PRO

PRO EXEQVIIS

§. I.

Ritus, seu Ordo Exequiarum.

S*Acerdos antequam cadauer efferatur, illud aspergit aqua benedicta, mox dicit Antiph.* Si iniquitates obseruaueris, *& Psalm.* De profundis clamaui, *&c. in fine*: Requiem æternam dona ei Domine, & lux perpetua luceat ei: *repetit Antiphonam totam.* Si iniquitates, *&c. Deinde cadauer effertur, Sacerdosque de domo procedens, statim graui voce intonat Antiph.* Exultabunt Domino, *& Cantores inchoant Psalm.* Miserere mei Deus secundùm magnam, *&c. Clero alternatim prosequente; ac si longitudo itineris postulauerit, dicuntur Psalmi graduales:* Ad Dominum cum tribularer clamaui, *vel alij Psalmi ex Officio mortuorum, & in fine cuiusque Psalmi dicitur:* Requiem æternam dona eis Domine, *qui Psalmi deuotè, distinctè grauique voce recitari debent vsque ad Ecclesiam.*

Ad ingressum Ecclesiæ repetitur Antiph. Exultabunt Domino ossa humiliata *Deinde Ecclesiam ingressi cantant* ℟. *Cantore incipiente, & Clero alternatim respondente, videlicet:*

SVbuenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini, suscipientes animam eius. Offerentes eam in conspectu Altissimi. ℣. Suscipiat te Christus, qui vocauit te, & in signum Abraheæ Angeli deducant te. Suscipientes. ℣. Requiem æternam dona ei Domine. ℟. Et lux perpetua luceat ei. Offerentes.

Deposito feretro in medio Ecclesiæ, ita vt defuncti pedes, si fuerit laicus, sint versus altare maius, si verò fuerit Sacerdos, caput sit versus ipsum altare: & cereis accensis circa corpus, statim nisi quid impediat, dicatur Officium mortuorum, cum tribus nocturnis, & laudibus, & duo ex Clero incipiant absolutè Inuitatorium: Regem cui omnia viuunt venite adoremus, *& repetitur à Clero:* Regem cui omnia, *&c. Psalm.* Venite exultemus, *&c. & duplicantur Antiphonæ.*

Ad finem officij post Antiphonam Cantici, Benedictus, &c. Ego sum resurrectio, *dicitur* Pater: *secretò.* Et ne nos inducas in tentationem: ℟. Sed libera nos à malo. ℣. A porta inferi. ℟. Erue Domine animam eius. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen. ℣. Domine exaudi orationem. ℟. Et clamor meus ad te veniat ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

ABsolue, quæsumus Domine, animam famuli tui ab omni vinculo delictorum, vt in resurrectionem gloriæ inter Sanctos & electos tuos resuscitatus respiret. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Dum in officio dicuntur Laudes, Sacerdos cum ministris paratur ad celebrandam Missam solemnem pro defuncto, si tempus congruens fuerit, vt in die depositionis in Missali Romano.

Finita Missa, Sacerdos deposita casula, seu planeta, & manipulo, accipit pluuiale nigri coloris, & Subdiaconus accipit Crucem, & accedit ad feretrum, & se sistit ad caput defuncti cum Cruce, medius inter duos Acolythos, seu ceroferarios cum candelabris, & candelis accensis: & omnes alij de Clero veniunt ordinatim in gradu suo cum candelis accensis, & stant in circuitu feretri. Tum sequitur Sacerdos cum Diacono, & assistente alijsque ministris, & facta reuerentia altari, sistit se contra Crucem ad pedes defuncti, retrò astantibus & à sinistris duobus Acolythis, vno cum thuribulo, & nauicula incensi, altero cum vase aquæ benedictæ, & aspersorio, & Acolytho, seu Clerico tenente librum, absolutè dicit sequentem orationem.

NOn intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia nullus apud te iustificabitur homo, nisi per te omnium peccatorum ei tribuatur remissio. Non ergo eum, quæsumus, tua iudicialis sententia premat, quem tibi vera supplicatio Fidei Christianæ commendat: sed gratia tua illi succurrente, mereatur euadere iudicium vltionis, qui dum viueret, insignitus est signaculo sanctæ Trinitatis, qui viuis & regnas in sæcula sæculorum. ℟. Amen.

Deinde Cantore incipiente, Clerus circumstans, cantat sequens Responsorium.

LIbera me Domine, de morte æterna in die illa tremenda. Quando cœli mouendi sunt & terra. Dum veneris iudicare sæculum per ignem. ℣. Tremens factus sum ego, & timeo, dum discussio venerit, atque ventura ira. Quando cœli mouendi sunt, & terra ℣. Dies illa, dies iræ, calamitatis, & miseriæ, dies magna, & amara valdè. Dum veneris. ℣. Requiem æternam dona ei Domine, & lux perpetua luceat ei. ℣. Libera me.

Dum cantatur prædictum Responsorium, Sacerdos; Acolytho seu Diacono ministrante, accipit incensum de nauicula, & ponit in thuribulum, & finito responsorio, Cantor cum primo choro dicit.

Kyrie eleison, *& secundus Chorus respondet:* Christe eleison. *Deinde omnes simul dicunt* Kyrie eleison.

Mox Sacerdos dicit alta voce, Pater noster, &c. *& secretò dicitur ab omnibus; & ipse interim accipiat à Diacono, vel Acolytho aspersorium aquæ benedictæ, & facta profunda inclinatione Cruci, quæ est ex aduerso, Diacono seu Ministro genuflectente, & fimbrias pluuialis subleuante, circuiens feretrum (si transit ante Sacramentum, genuflectit) aspergit corpus defuncti, ter aspergens latus dexterum feretri, & ter sinistrum: deinde reuersus ad locum suum, Diacono ministrante, accipit thuribulum, & eodem modo circuit feretrum, & corpus incensat, vt asperserat: postea reddito thuribulo ei, à quo acceperat, stans in loco suo, Acolytho suo alio Ministro tenente librum apertum ante se, dicit.* ℣. Et ne nos inducas. ℟. Sed libera. ℣. A porta inferi. ℟. Erue Domine animam eius. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen.

℣. Domine exaudi.

℟. Et clamor.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DEus, cui proprium est misereri semper, & parcere, te supplices exoramus pro anima famuli tui N. quam de hoc sæculo migrare iussisti, vt non tradas eam in manus inimici, neque obliuiscaris in finem, sed iubeas eam à sanctis Angelis suscipi, & ad Patriam Paradisi perduci: vt quia in te sperauit, & credidit, non pœnas inferni sustineat, sed gaudia sempiterna possideat. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Si defunctus fuerit Sacerdos, in Oratione dicatur: pro anima famuli tui Sacerdotis, quam hodie &c.

Finita Oratione, corpus defertur ad sepulchrum, si tunc deferendum sit, & dum portatur, Clerici cantant Antiphonam.

IN Paradisum deducant te Angeli, in tuo aduentu suscipiant te Martyres, & perducant te in ciuitatem sanctam Ierusalem. Chorus Angelorum te suscipiat, & cum Lazaro quondam paupere æternam habeas requiem.

Cum autem peruenerit ad sepulchrum, si non est benedictum, Sacerdos illud benedicit, dicens hanc orationem.

OREMVS.

DEus, cuius miseratione animę fidelium requiescunt, hunc tumulum benedicere dignare, eique Angelum tuum sanctum deputa custodem, & quorum, quarumque corpora hic sepeliuntur, animas eorum ab omnibus absolue vinculis delictorum, vt in te semper cum Sanctis tuis sine fine lætentur. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Dicta oratione, Sacerdos aqua benedicta aspergat, deinde incenset corpus defuncti, & tumulum.

Quod si corpus tunc ad sepulturam non deferatur, omisso responsorio: In Paradisum, &c. *& benedictione sepulchri, si iam est benedictum; prosequatur Officium; quod nunquam omittitur, & intonet Antiph.*

Ego sum resurrectio: *& dicitur Canticum* Benedictus *EVOVAE. Et repetitur Antiph.* Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet, & omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

Posteà Sacerdos dicit: Kyrie eleison. Christe eleison. Pater noster. *Interim corpus aspergit.* ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. A porta inferi. ℟. Erue Domine animam eius. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

FAc, quæsumus, Domine, hanc cum seruo tuo defuncto (*vel* famula tua defuncta) misericordiam, vt factorum suorum in pœnis non respiciat vicem, qui (*vel* quæ) tuam in votis tenuit voluntatem, vt sicut eum (*vel* eam) vera fides iunxit fidelium turmis, ita illic eum (*vel* eam) tua miseratio societ Angelis choris. Per Christum Dominum nostrum.

℟. Amen. ℣. Requiem æternam dona ei Domine. ℟. Et lux perpetua luceat ei. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen. ℣. Anima eius, & animæ omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescat in pace. ℟. Amen.

Deinde à sepultura in Ecclesiam, vel in sacristiam reuertentes, dicant sine cantu Antiph. Si iniquitates, *cum Psalmo:* De Profundis, &c. Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat ei, &c.

§. I.

Ritus, seu Ordo sepelliendi Paruulos.

CVm *igitur infans, vel puer baptizatus defunctus fuerit ante vsum rationis, induitur iuxta ætate, & imponitur ei corona de floribus, seu de herbis aromaticis, & odoriferis in signum in-*

integritatis carnis & Virginitatis, & Parochus superpelliceo, & stola alba indutus, & alij de Clero, si adsint, præcedentes Cruce, quæ sine hasta defertur, accedunt ad domum defuncti cum clerico aspersorium deferente Sacerdos aspergit corpus, deinde dicit

Antiph. Sit nomen Domini. *EVOVAE.*

Psalm. 112.

LAudate pueri Dominum: laudate nomen Domini. Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & vsque in sæculum. A solis ortu vsque ad occasum: laudabile nomen Domini. Excelsus super omnes gentes Dominus: & super cęlos gloria eius. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat: & humilia respicit in cęlo, & in terra? Suscitans à terra inopem: et de stercore erigens pauperem. Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Qui habitare facit sterilem in domo: matrem filiorum lætantem. Gloria Patri, et Filio, etc.

Antiph. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, et vsque in sæculum.

Dum portatur ad Ecclesiam, dicatur.

Psalm. 118.

BEati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini. Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum. Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt. Tu mandasti: mandata tua custodiri nimis. Vtinam dirigantur viæ meæ: ad custodiendas iustificationes tuas. Tunc non confundar: cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Confitebor tibi in directione cordis: in eo, quòd didici iudicia iustitiæ tuæ. Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsquequaque. In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos. In toto corde meo exquisiui te: ne repellas me à mandatis tuis. In corde meo abscondi eloquia tua: vt non peccem tibi. Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas. In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. In via testimoniorum tuorum delectatus sum: sicut in omnibus diuitijs. In mandatis tuis exercebor: et considerabo vias tuas. In iustificationibus tuis meditabor: non obliuiscar sermones tuos. Gloria Patri etc.

Et si tempus superest, dici potest Psalm. Laudate Dominum de cęlis; *vt habetur in Officio ad Laudes; cum alijs duobus sequentibus, & in fine:* Gloria Patri, etc.

Cum autem peruenire ad Ecclesiam, dicatur.

Antiph. Hic accipiet *EVOVAE.*

Psalmus 23.

DOmini est terra, et plenitudo eius: orbis terrarum, et vniuersi, qui habitant in eo. Quia ipse super maria fundauit eum, et super flumina pręparauit eum. Quis ascendet in montem Domini: aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, et mundo corde: qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Hic accipiet benedictionem à Domino: et misericordiam à Deo salutari suo. Hęc est generatio quęrentium eum: quęrentium faciem Dei Iacob. Attollite portas principes vestras, et eleuamini portę ęternales: et introibit Rex glorię. Quis est iste Rex gloriæ? Dominus fortis & potens: Dominus potens in pręlio. Attollite portas principes vestras, et eleuamini portę eternales et introibit Rex glorię. Quis est iste Rex glorię? Dominus virtutum ipse est Rex glorię. Gloria Patri, et Filio, etc.

Antiph. Hic accipiet benedictionem à Domino, et misericordiam à Deo salutari suo, qui hęc est generatio quęrentium Dominum.

Posteà dicitur: Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, *secretò, interim corpus aspergit.* ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Me autem propter innocentiam suscepisti. ℟. Et confirmasti me in conspectu tuo in ęternum. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

OMnipotens, et mitissime Deus, qui omnibus paruulis renatis fonte Baptismatis, dum migrant à sęculo, sine vllis eorum meritis, vitam illicò largiris ęternam, sicut animę huius paruuli hodie credimus te fecisse: fac nos quęsumus Domine, per intercessionem Beatę semper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum hic purificatis tibi mentibus famulari. Et in Paradiso cum beatis paruulis perenniter sociari. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Dum portatur ad tumulum; & etiamsi tunc non portatur dicitur.

Antiph. Iuuenes et Virgines. *EVOVAE. Ps.* Laudate Dominum de cęlis, etc. *vt habetur in Officio ad Laudes; & in fine:* Gloria Patri, etc. *et repetitur. Antiph.* Iuuenes, et Virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini.

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, etc. ℣. Et ne nos indicas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Sinite paruulos venire ad me. ℟. Talium est enim re-

gnum cœlorum. ℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

OMnipotens sempiterne Deus, sanctæ puritatis amator, qui animam huius paruuli ad cœlorum regnum hodie misericorditer vocare dignatus es; digneris etiam Domine ità nobiscum misericorditer agere, vt meritis tuæ sanctissimæ Passionis, & intercessione Beatæ Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum, in eodem regno nos cum omnibus Sanctis, & electis tuis semper facias congaudere. Qui viuis, & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus &c.

Deinde Sacerdos corpus asperget aqua benedicta, & thurificet; similiter & tumulum; postea sepelitur.

Cum autem à sepultura reuertuntur in Ecclesiam, dicatur:

Antiph. Benedicite. EVOVAE.

Canticum trium Puerorum Daniel. 3. Benedicite omnia opera Domini Domino, &c. Gloria.

Antiph. Benedicite Dominum omnes electi eius, agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

Deinde ante altare dicit Sacerdos: Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DEus qui miro ordine Angelorum ministeria, hominumque dispensas, concede propitius, vt à quibus tibi ministrantibus in cœlo semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniatur. Per Christum Dominum nostrum, &c.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

§. I.

Ritus celebrandi Matrimonij Sacramentum.

S*Acerdos Matrimonium celebraturus, Publicationibus factis tribus diebus festis, si nullum obstet legitimum impedimentum: in Ecclesia, superpelliceo, & alba stola indutus, adhibito vno saltem Clerico superpelliceo pariter induto, qui librum, & vas aquæ benedictæ cum aspersorio deferat coram tribus, aut duobus testibus, virum & mulierem, quos parentum, vel propinquorum suorum præsentia cohonestari decet, de cõsensu in matrimonium interroget vtrumq; sigillatim in hunc modum vulgari sermone.*

N. Vis accipere N. præsentem in tuam legitimam vxorem iuxta Ritum Sanctæ Matris Ecclesiæ? *Respondeat sponsus:* Volo *Mox sacerdos sponsam interroget:* N. Vis accipere N. hic præsentem in tuum legitimum maritum iuxta Ritum sanctæ Matris Ecclesiæ? *Respondeat:* Volo. *Nec sufficit consensus vnius; sed debet esse amborum & expressus aliquo signo sensibili, siue fiat per se, siue per procuratorem. Mutuo igitur contrahentium consensu intellecto, Sacerdos iubeat eo inuicem iungere dexteras, dicens:* Ego coniungo vos in Matrimonium; In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus Sancti, Amen. *Vel alijs vtatur verbis iuxta receptum vniuscuiusque Prouinciæ Ritum, postea eos aspergat aqua benedicta; mox benedicat annulum.*

Benedictio annuli.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMES.

BEnedic ✠ Domine, annulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus ✠, vt quę eum gestauerit, fidelitatem integram suo sponso tenens, in pace, & voluntate tua permaneat, atque in mutua charitate semper viuat. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Deinde Sacerdos aspergat annulum aqua benedicta in modum Crucis, & spõsus acceptum annulum de manu Sacerdotis imponit in digito annulari sinistra manus sponsæ. Sacerdote dicente: In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus Sancti Amen. *Mox subiungat.* ℣. Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. ℟. A templo sancto tuo, quod est in Ierusalem. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, &c. ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Saluos fac seruos tuos. ℟. Deus meus sperantes in te. ℣. Mitte eis Domine auxilium de sancto. ℟. Et de Sion tuere eos. ℣. Esto tu Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

REspice quæsumus, Domine, super hos famulos tuos; & institutis tuis quibus propagationem humani generis ordinasti, benignus assiste, vt qui Te auctore iunguntur, te auxi-

auxiliante seruentur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

His expletis, si benedicendæ sint nuptiæ, Sacerdos Missam pro sponso & sponsa, vt in Missali Romano celebret seruatis omnibus, quæ ibi præscribantur.

Cæterum, si quæ Prouinciæ alijs, vltra prædictas, laudabilibus consuetudinibus, & cæremonijs in celebrando Matrimonij Sacramento vtuntur, eas sancta Tridentina Synodus optat retineri.

§. II.

Benedictio mulieris post partum.

SI qua puerpera post partum iuxta piam, ac laudabilem consuetudinem ad Ecclesiam venire voluerit pro incolumitate sua Deo gratia actura, petieritque à Sacerdote benedictionem, ipse superpelliceo, & stola alba indutus, cum ministro aspergillum deferente ad fores Ecclesiæ accedat, vbi illam foris ad limina genuflectentem, & candelam accensam in manu tenentem, aqua benedicta aspergat; deinde dicat; ℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. *Antiphona*: Hæc accipiet benedictionem à Domino. *Psalm* Domini est terra, &c. *totum vt supra pag.* 480. Gloria Patri, &c. Hæc accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo: quia hæc est generatio quærentium Dominum.

Deinde porrigens ad manum mulieris extremam partem stolæ, eam introducit in Ecclesiam, dicens: Ingredere in templum Dei, adora filium Beatæ Mariæ Virginis, qui tibi fœcunditatem tribuit prolis.

Et ipsa ingressa genuflectit coram Altari, & oret gratias agens Deo de beneficijs sibi collatis, & Sacerdos dicit: Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. *secretò.* ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Saluam fac ancillam tuam Domine. ℟. Deus meus sperantem in te. ℣. Mitte ei Domine auxilium de sancto. ℟. Et de Sion tuere eam. ℣. Nihil proficiat inimicus in ea. ℟. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor &c. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

OMnipotens sempiterne Deus, qui per Beatæ Mariæ Virginis partum fidelium patientium dolores in gaudium vertisti: respice propitius super hanc famulam tuam, ad templum sanctum tuum pro gratiarum actione lętam accedentem, & præsta, vt post hanc, eiusdem Beatæ Mariæ meritis, & intercessione, ad æternæ beatitudinis gaudia cum prole sua peruenire mereatur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Deinde illam aspergit iterum aqua benedicta in modum crucis, dicens: Pax & benedictio Dei omnipotentis Patris, ✠ & Filij, & Spiritus sancti descendat super te, & maneat semper. Amen.

R I T V S S I V E O R D O

Conficiendi Aquam benedictam.

Ex Rituali Romano.

DIebus Dominicis, & quandocumque opus fuerit præparato sale, & aqua munda benedicenda in Ecclesia, vel in Sacristia. Sacerdos eum superpelliceo, & stola violacea indutus, primò dicit.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit cęlum & terram.

Deinde absolutè incipit exorcismum salis.

Exorcizo te creatura salis per Deum ✠ viuum, per Deum ✠ verum, per Deum ✠ sanctum, per Deum, qui te per Eliseum Prophetam in aquam mitti iussit, vt sanatur sterilitas aquæ: vt efficiaris sal exorcizatum in salutem credentium: & sis omnibus sumentibus te sanitas animæ & corporis: & effugiat atque discedat à loco, in quo aspersum fueris, omnis phantasia, & nequitia, vel versutia diabolicæ fraudis, omnisque spiritus immundus adiuratus per eum, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem. ℟. Amen.

O R E M V S.

IMmensam clementiam tuam, omnipotens æternæ Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam salis, quam, in vsum generis humani tribuisti, benedicere, ✠ & sanctificare ✠ tua pietate digneris, vt sit omnibus sumentibus salus mentis & corporis: & quicquid ex eo tactum, vel respersum fuerit, careat omni immuditia, omnique impugnatione spiritualis nequitiæ. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Exorcismus aquæ; & dicatur sine OREMVS.

EXorcizo te creatura aquæ, in nomine Dei ✠ Patris omnipotentis, & in nomine Iesu ✠ Christi Filij eius Domini nostri, & in virtute Spiritus ✠ sancti: vt fias aqua exorcizata ad

effugandam omnem poteſtatem inimici; & ipſum inimicum eradicare, & explantare valeas cum Angelis ſuis apoſtaticis: per virtutem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui venturus eſt iudicare viuos, & mortuos, & ſæculum per ignem. ℟. Amen.

OREMVS.

DEus, qui ad ſalutem humani generis maxima quæque Sacramenta in aquarum ſubſtantia condidiſti: adeſto propitius inuocationibus noſtris, & elemento huic multimodis purificationibus pręparato, virtutem tuæ benedictionis ✠ infunde, vt creatura tua myſterijs tuis ſeruiens ad abigendos dæmones, morboſque pellendos diuinæ gratiæ ſumat effectum; vt quicquid in domibus, vel in locis fidelium hæc vnda reſperſerit, careat omni immunditia, liberetur à noxa: non illic reſideat ſpiritus peſtilens, non aura corrumpens: diſcedant omnes inſidiæ latentis inimici: & ſi quid eſt, quod aut incolumitati habitantium inuidet, aut quieti, aſperſione huius aquæ effugiat, vt ſalubritas per inuocationem ſancti tui nominis expetita, ab omnibus ſit impugnationibus defenſa. Per Dominum, &c. *Hic mittat ſal in aquam in modum crucis, dicendo ſemel.* Commixtio ſalis, & aquæ pariter fiat: In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus ✠ ſancti. ℟. Amen.

℣. Dominus vobiſcum.
℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

DEus inuictæ virtutis auctor, & inſuperabilis imperij Rex, ac ſemper magnificus triumphator: qui aduerſæ dominationis vires reprimis: qui inimici rugientis ſæuitiam ſuperas: qui hoſtiles nequitias potenter expugnas, te Domine trementes, & ſupplices deprecamur, ac petimus, vt hanc creaturam ſalis, & aquæ dignanter aſpicias, benignus illuſtres, pietatis tuæ rore ſanctifices, vt vbicumque fuerit aſperſa, per inuocationem ſancti tui nominis, omnis infeſtatio immundi ſpiritus abigatur, terrorq; venenoſi ſerpentis procul pellatur: & præſentia ſancti Spiritus nobis miſericordiam tuam poſcentibus vbique adeſſe dignetur. Per Dominum noſtrum, &c. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti, &c.

Poſt benedictionem aquæ Sacerdos Dominicis diebus antequam incipiat Miſſam, aſpergit Altare, deinde ſe, Miniſtros, ac populum, prout in Miſſali præſcribitur.

Benedictio Domus cum aſperſione Aquæ Benedictæ.

P*Arochus vel alius Sacerdos volens aliquam particularem domum, vel generaliter domos fidelium alio tempore infra annum aſpergere aqua benedicta, ingredientes domum dicant*: Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea. *Deinde loca aſpergendo dicat: Antiph.* Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. *Pſalm.* Miſerere mei Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam, &c. Gloria Patri, &c. *& repetitur Antiph.* Aſperges me Domine, &c. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

EXaudi nos, Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris ſanctum Angelum tuum de cœlis, qui cuſtodiat, foueat, protegat, viſitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Deinde aſpergat aqua benedicta.

Benedictio ordinaria Loci cuiuslibet.

V*Erſ.* Adiutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cęlum, & terram.
℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

BEnedic ✠ Domine Deus omnipotens Locum iſtum (*vel* domum illam) vt ſit in eo (*vel* in ea) ſanitas, caſtitas, victoria, virtus, humilitas, bonitas, manſuetudo, plenitudo legis, & gratiarum actio Deo Patri, & Filio, & Spiritui ſancto; & hæc benedictio maneat ſuper hunc Locum, & ſuper habitantes in eo, nunc & ſemper. ℟. Amen.

Et aſpergat aqua benedicta.

Benedictio Domus nouæ.

V*Erſ.* Adiutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cęlum & terram.
℣. Dominus vobiſcum.
℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

TE Deum Patrem omnipotentem suppliciter exoramus pro hac domo, & habitatoribus eius, ac rebus: vt eam benedicere, ✠ & sanctificare, ✠ ac bonis omnibus ampliare digneris: tribue eis Domine, de rore cęli abundantiam, & de pinguendine terrę vitę substantiam, vt desideria voti eorum ad effectum tuæ miserationis perducas. Ad introitum ergo nostrum benedicere ✠ & sanctificare ✠ digneris hanc domum, sicut benedicere dignatus es domum Abraham, Isaac, & Iacob; & intra parietes domus istius Angeli tuæ lucis inhabitent, eamq; & eius habitatores custodiant. Per Christum Dominum. ℟. Amen.

Deinde aspergat aqua benedicta.

Benedictio communis super fruges, & vineas.

VErs. Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

ORamus pietatem tuam omnipotẽs Deus, vt has primitias creaturæ tuæ, quas aeris & pluuiæ temperamento nutrire dignatus es, benedictionis tuæ imbre perfundas: & fructus terræ tuæ vsque ad maturitatem perducas. Tribuas quoque populo tuo de tuis muneribus tibi semper gratias agere, vt à fertilitate terræ esurientium animas bonis affluentibus repleas, & egenus & pauper laudent nomen gloriæ tuæ. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Aspergat illas aqua benedicta.

Benedictio nouorum fructuum.

VErs. Adiutoriũ nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cęlum & terram. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

BEnedic ✠ Domine hos nouos fructus N. & præsta, vt qui ex eis in tuo sancto nomine vescentur, corporis & animæ salute potiantur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Et aspergat aqua benedicta.

Benedictio seminum ac segetum, in festo Natiuitatis B. V. Mariæ.

VErs. Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

TE Domine sancte Pater, omnipotens sempiterne Deus petimus ac rogamus: vt hos fructus segetum tuis serenis oculis, hilarique vultu aspicere digneris. Et sicut testatus es Moysi famulo tuo in terra Ægypti, dicens: Dic filijs Israel, cum ingressi fuerint terram promissionis, quam eis dabo: vt primitias fructuum suorum offerant Sacerdotibus, & erunt benedicti. Sic & nos rogamus te Domine: vt per auxilium misericordiæ tuæ, emittas super hunc fructum segetum dexteræ tuæ bene ✠ dictionem, quas ad exhibendum proferre digneris: vt non subruat grando, nec turbo subuertat, nec vis tempestatis detruncet, nec aeris innundatio exterminet: sed semper incolumis permaneat, propter vsum animarum & corporum, & ad bene abundantem, & plenissimam maturitatem perducere digneris. Qui in Trinitate perfecta viuis & regnas Deus, per omnia sæcula sæculorum. ℟. Amen.

OREMVS.

OMnipotens sempiterne Deus, cęlestis verbi seminator & cultor, qui nostri cordis aream spiritualibus rastris exerces: adesto propitius precibus nostris, & super agros, quibus hæc semina fuerint insita, tuam largam benedictionem infunde, ac ab eis omnem vim procellarum gratiæ tuæ defensioris auerte: vt omnis hic fructus, & tua benedictione repleatur, et ad horrea sine impedimento perueniat. Per Dominum nostrum Iesum Christum.

Tunc thurificentur semina, & aspergantur aqua benedicta.

Forma breuis Exorcismi aduersus dęmonis in aliquo homine obsessionem, aut maleficia.

S*Acerdos indutus superpelliceo & stola, etiam afflicti collum altera stolla obuoluat, per quam*

quam quasi in tutelam eum assumat, & sibi iungat, vel in maiorem fiduciam erigatur. Deindè post humilem inuocationem S. Spiritus, & adstantium monitionem, vt suas preces cum Sacerdotis actione coniungat.

Et muniens seipsum signo Crucis, dicat clara voce:

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum Spiritu tuo.

OREMVS.

OMnipotens Domine, Vrbum DEI Patris, Christe Iesu, qui sanctis Apostolis tuis dedisti potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici; & cuius virtute victus, tanquam fulgur de cœlo, Satanas cecidit: tuum nomen tremens supplexque deprecor, vt mihi indignissimo seruo tuo data venia peccatorum, confidentiam & virtutem donare digneris, vt hunc crudelem draconem brachij tui potentia securus aggrediar. Qui viuis & regnas cum Deo Patre, &c. ℟. Amen.

OREMVS.

OMnipotens sempiterne Deus, à cuius facie cęli distillant, montes sicut cera liquescunt, terra tremit; cui patent abyssi, quem infernus pauescit; Te supplex deprecor, vt inuocatione tui nominis huius famuli tui (*vel* famulæ tuæ) N. anima à vexatione liberata, ad auctorem suæ salutis recurrat, liberatoremque suum, diabolico depulso fętore, & odore suauissimo Spiritus sancti percepto, sequatur Dominum nostrum IESVM Christum Filium tuum. Qui tecum viuit & regnat, &c. ℟. Amen.

Tunc energumenus, si possit, clara voce dicat Symbolum Apostolorum, præeunte Sacerdote, qui statim dicat.

℣. Benedicamus Patrem & Filium, cum sancto Spiritu.

℟. Laudemus & superexaltemus eum in sęcula.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum Spiritu tuo.

OREMVS.

OMnipotens sempiterne DEVS, qui dedisti famulis tuis in confessione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia Maiestatis adorare vnitatem; quæsumus vt eiusdem fidei firmitate, ab omnibus semper muniamur aduersis. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Exorcismus hic breuis subinde repetit possit, cum recitatione Euangelij. *In principio, &c. Longior eius prosecutio, & dispositio in Rituali, aut Pastorali continetur.*

Exorcismus domus à malis spiritibus vexatæ.

S*Acerdos indutus superpelliceo & stola, dicit.* In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus ✠ sancti. Amen. *Deinde flexis genibus Hymnum.* Veni Creator Spiritus, &c.

℣. Exurge Christe, adiuua nos.

℟. Et libera nos propter nomen tuum.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini.

℟. Qui fecit cęlum & terram.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum Spiritu tuo.

OREMVS.

DEfende, quæsumus Domine, beata Maria semper Virgine intercedente cum omnibus Sanctis tuis, istam ab omni aduersitate familiam: & toto corde tibi prostratam, ab hostium propitius tuere clementer insidijs. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

OREMVS.

OMnipotens sempiterne Deus, qui Sacerdotibus tuis tantam gratiam contulisti, vt quidquid in tuo nomine dignè perfectèque ab eis agitur, à te fieri credatur; quæsumus immensam clementiam tuam, vt quo modo visitaturi sumus, visites: & quidquid benedicturi, bene ✠ dicas; & ad ea quæ acturi sumus dexteram tuæ potentiæ extendas: fiatque ad nostræ humilitatis introitum (Sanctorum tuorum meritis,) fuga dæmonum, & Angeli pacis ingressus. Per Christum. ℟. Amen.

ORE-

OREMVS.

DEVS Angelorum, Deus Archangelorum, Deus Prophetarum, Deus Apostolorum, Deus Martyrum, Deus Confessorum, Deus Virginum, & omnium bene viuentium: Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, te inuoco, & nomen sanctum tuum, ac præclarę Maiestatis tuæ clementiam supplex deposco, vt mihi auxilium præstare digneris aduersum nequissimum spiritum; vt vbicumque sit, audito nomine tuo velociter exeat, & recedat. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Adiuratio.

ADiuro te serpens antique, per Iudicem viuorum, & mortuorum, per Factorem mundi, qui habet potestatem mittere te in gehennam, vt ab hac Domo festinus discedas: Ipse tibi imperat maledicte Diabole qui ventis ac mari & tempestatibus imperauit. Ipse tibi imperat, qui te de supernis cęlorum in inferiora terræ demergi præcepit. Ipse tibi imperat, qui te retrorsum abire præcepit. Audi ergo Satana, & time, & victus & prostratus recede, adiuratus in nomine Domini nostri IESV Christi: Qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem. ℟. Amen.

Deinde Sacerdos incipiet quindecim Psalmos Graduales, qui sunt inter alios Psalmos magis proprij ad hanc materiam; legendoque aspergat aqua benedicta domus loca, illa potissimùm vbi sit maior infestatio, ac primùm inferiorem partem domus. Moneatque assistentes vt preces suas cum ipsis coniungant.

FORMVLAE PASTORALES.

Pro Testimonijs varijs, quæ ab ijs requiruntur, *ex Manuali Pastorum desumpta.*

FORMVLA *scribendi Testimonium pro ijs, qui egent Dispensatione* Proclamationum *ante nuptias.*

FActi per me infrascriptum Rectorem Parochialis Ecclesię loci de... Districtus... Dięcesis N. diligenti inquisitione apud Personas fide dignas super libertate NN. & N. N. Subditorum prætactæ Parochialis, cupientium inter se ritè contrahere Matrimonium. Scio & testificor eos ad id esse liberos, & ab eo non prohiberi per aliquod canonicum impedimentum. Insuper ipsos esse boni nominis & famæ, & in Catholica fide quam profitentur, esse sufficienter instructos, vti per examen deprehendi: Denique eorundem Parentes consentire in prædictum prætensum Matrimonium, prout ex ore eorundem parentum coram didici. Et quia prædicti nupturientes excurrunt, vt gratiam dispensationis proclamationum obtineant, & allegant pro causa quod &c. Fidem facio causam illam reuera subesse. Datum die.... anno....

Apponendo suum Nomen & Sigillum. Et ante omnia curando, vt prædicta fuerint, debitè examinata & probata.

FORMVLA.

Testimonij Pastoralis, pro ijs, qui migrant ex vna Prouincia, Ciuitate, Oppido vel Pago, ad aliam Prouinciam, Ciuitatem, Oppidum vel Pagum.

EGo infrascriptus Pastor Ecclesię Parochialis N. Ciuitatis N. vel Oppidi N. vel Pagi N. fidem facio NN. & NN. personas in legitimo Matrimonio constitutas, & hinc aliò cum suis prolibus & domesticis demigrantes, esse Catholicæ & Orthodoxæ fidei cultores, Ecclesiam suam Parochialem & Sacramenta diligenter frequentasse, quamdiù apud nos fuerunt, & non fuisse in vllo scandalosos, nec esse notatos vlla infamia; sed è contra istam familiam, & singulares eius personas mihi esse notas, vt probæ vitæ & conuersationis, & ab honestatæ vitæ ac morum esse commendabiles, vti in qualitate mea suprascripta mihi constat ex speciali eorum notitia & inspectione.... vel, ex fide dignorum vicinorum testimonio.... vel tam ex fide dignorum testimonio, quam ex personali notitia.... vel quia habitarunt in vicinia mea per Annos....

Quodsi is, qui petit testimonium, est iuuenis intendens peregrè proficisci, verbi gratia, ad Vrbem Romanam, ad Diuam Virginem Lauretanam, Compostellam ad S. Iacobum, vel ad terram Sanctam, Sancta ibidem loca veneraturus, expedit etiam ea in testimonio specialiter exprimi.

FORMVLA. Approbationis Episcopalis ad Confessiones audiendas exprimitur supra *Tom. 2. pag.* 149.

FORMVLA. Testamenta ritè conficiendi indicatur supra *Tom. 2. tr. 5. pag.* 236.

FOR-

FORMVLA. Accurata, & varia scribendi Romam pro dispensatione, vel, aliqua Facultate, siue in casibus Matrimonialibus, siue in alijs ad Pęnitentiariam Romanam, &c. exprimitur in proprio tenore supra *Tom. 2. tr. 4. pag.* 206.

Item in causis pertinentibus ad alia Ecclesiæ Tribunalis *pag.* 244.

NOTA.

PRo huiusmodi Testimonijs, Litteris, Petitionibus aut commendationibus ad Personas in Dignitate constitutas, per commodum erit Viro Ecclesiastico, alijsque, in promptu habere Titulos, & Inscriptiones communiores, *quæ personis talibus in particulari attribuntur, ideoq; illa in eius gratiam hic conor annotare.*

Tituli proprij variarum personarum, dignitatum, &c.

POntifex, Sanctissimus Pater. *Imperator*, Augustissimus Cæsar. *Cardinalis*, Eminentissimus. *Archiepiscopus*, Illustrissimus. *Episcopus*, Reuerendissimus, *nunc additur*, Illustrissimus. *Abbas*, Reuerendus admodum, &c. *Pro varia qualitate. Pleræque aliæ Dignitates inferiores* Amplissimi *Domini, titulo gaudent*, *Doctor Theologię dicitur*. Eximius *Licentiatus Theologię*, Eruditissimus. *Graduatus inferior*, Doctissimus. *Doctor Iuris*, Clarissimus. *Aduocatus*, Consultissimus. *Doctor Medicinę*, Expertissimus. *Reges Serenissimi*, Potentissimi, &c. *Rex Hispanię*, Catholicus. *Rex Gallię*, Christianissimus. *Principes plerique & Archiduces Serenissimi. Comites*, Illustrissimi, *& Barones*, Per illustres. *Dynastę aut Toparchę*, Nobilissimi. *Consules*, Amplissimi. *Ex Nobilibus priuatis, alij* Nobiles Domini, *alij* Prænobiles *inscribuntur*.

Hi sunt Tituli communiores, *quamuis fortè non vbique eiusdem tenoris. Quando in eadem persona concurrunt plures Dignitates, solent earum proprij Tituli in Inscriptione coniungi. Sed in his, cęterisque omnibus, viro Ecclesiastico, nobisque, hoc sit primum & vltimum, vt singula referantur.*

AD MAIOREM DEI GLORIAM.

EXEM-

EXEMPLAR

Dedicationum priorum, aliarum Editionum huius Operis, Viris Apoſtolicis Miſſionis Belgicæ, Anglicæ, & Hibernicæ.

Cum Proſecutione ELOGII *ſpecialis, de glorioſa Morte illorum, qui recentiùs in* Germania, Anglia, & Hibernia *pro Deo & Proximo vitam & ſanguinem profuderunt, vt* Primas Hiberniæ Archiep. Dublinenſis, &c.

IPſa frons prima huius Operis non obſcurè prodit, quos ſibi Patronos deſignet. Vos (Miſſionarij Apoſtolici,) vos militantis Eccleſiæ lectiſſimos Pugiles cum Hæreſi, cum Vitijs, cum inimicis Crucis Chriſti vbique depræliantes, ſuos ſibi Mecenates ambit, & me tacente depoſcit. Si Germaniam qua patet vniuerſam, ſi ampliſſima Angliæ, & Hiberniæ Regna, ſi multiplices Belgarum Prouincias latè circumſpiciamus, habet ſanè ætas noſtra ex omnibus Eccleſiæ membris ſtrenuiſſimos Fidei Defenſores, ac veros Machabæos, de quorum laboribus, prælijs ac trophæis meritò ſibi poſſit gratulari. Atque inter hos omnes Operis huius Patronos, Vobis imprimis, Miſſionis Flandro-belgicæ Socij, illud ſingulari quodam iure deberi, nemo niſi iniurius inficiabitur. Etenim ſi quid eſt in Authore facultatis, ſi quid ſcientia, id omne à primis religioſæ vitæ incunabulis Prouincia huius inſtitutionis ſanctiſſimæ, ſe acceptum referre nunquam ſatis teſtabitur. Accedit eiuſdem Prouinciæ in prouehendis vndique Miſſionibus Apoſtolicis ardor perpetuus, labor immenſus, induſtria ſingularis, & nullis limitibus circumſcripta. Quæ ſcilicet vna, præter ampliſſimas Miſſiones, Batauicas, Nauales, Caſtrenſes, & alias quas ſuo ſinu domi complectitur, ad remotiſſimas etiam Gentes longè, latèque ſuos Socios, ac labores extendit.

ATque imprimis, laboris veſtri primordia circumſpicienti, occurrit ille Prouinciarum confæderatarum ſtatus ab hominum memoria longè deploratiſſimus, quando vna cum auita Fide pulſis vndique fidei Præconibus, nihil aliud ſupereſſe videbatur, quàm perpetuum Religionis Romanæ, ac priſtinæ Pietatis exilium. Sollicitauit Sociorum animos vicina illa Patriæ calamitas, ex quibus viri lectiſſimi, ſpretis hoſtium inſidijs, vinculis ac carceribus, pro communi ſalute caput, & vitam vltro offerre non dubitarunt. Duces huic expeditioni ſeſe præbuerunt Gulielmus Leonius, & Cornelius Duyſtius, qui multa clam, multa palam perpeſſi, Apoſtolico ritu Prouincias vndique luſtrantes, palabundas Catholici nominis reliquias in vnum congregarunt, infirmos in fide roborarunt, atque innumeros lapſos ac deuios in viam ſalutis reuocarunt. Horum inter vndas Batauicas primus ardor, in abſentium quoque Sociorum pectoribus nouas flammas excitauit. Secuti ſunt in eandem palæſtram ex vniuerſa Prouincia Athletæ fortiſſimi, qui rebus Religionis vbique inclinatis Athlanticos humeros ſuppoſuerunt. Atque inter primos Friſiam ad ortum occaſumque luſtrauit, firmauitque Ioannes Bargius: Zelandiæ inſulas vnus eo tempore excolauit Nicolaus Romæus, qui verbo & ſcripto Sectariorum audaciam repreſſit, & Caluinum, detracta larua, ſuis adumbratum coloribus Scriptis repræſentauit. His in meſſem nimis amplam, ſed ea tempeſtate operarijs vacuam, opportunè alij atque alij Sociorum manipuli ſucceſſere, ac venturis poſtlimino ex Clero tam regulari, quam ſæculari auxiliaribus copijs, qua licuit induſtria, ampliorem laboris campum apparuere.

NEque defudit in hodiernum vſque diem primæuus ille Sociorum ardor. Ad vos, Viri Apoſtolici, qui eandem Vineam etiamnum excolitis, amplo cum fœnore tranſierunt illi priorum temporum labores, prælia, pericula, ſed & coniun-

iuncta periculis gloria. Nullus hic mihi calamus describet, quot vobis decurrant in cura animarum noctes insomnes, quot subeunda cum fidei hostibus certamina, quot declinandæ insidiæ, quot sustinendi carceres ac vincula, & grauiora vinculis discrimina. Sed vel sic cum Apostolo palam facitis, verbum Dei non esse alligatum. Non tantum sonat in pulpitis, auditur etiam in ergastulis ac vinculis, per rura, & campos, & naues, & priuata summorum infirmorumque domicilia vestra vox, labor & prædicatio decurrit. Multos quidem Heroes è Societate Belgica quotannis per octoginta, & ampliùs annos, labor hic improbus immaturo funere conficit ac consumit. At nunquam desunt noui Athletæ, qui priorum casu animati potiùs quam territi, in palæstra tam nobili & vitam & sanguinem profundere vltrò exardescunt.

Vobis igitur qui vineam istam hodie immenso labore, nec minori cum gloria constanter excolitis. Vobis, inquam, nouam hanc Operis huius Editionem nouo iure dedicamus, vtpote in quibus præclara Maiorum in ea Missione decora, nouo semper incremento reflorescunt.

Sed ecce ad remotiora dum rapior, domestica prætereo. Habet Societas Flandrica in Missione Batauica suas Indias, sed habet etiam in ipsa Flandria suam Batauiam. Vix aliquod est huius Prouinciæ Collegium, ex quo Apostolico spiritu ad varias è propinquo Missiones, aut sacras Institutiones non excurrunt. Quas ego si singulas pro meritò recenserem, mihi quoque longius exturrendum foret.

AD vos igitur (sacræ Militiæ assęclas) demum venerabundus accedo, qui Missioni Castrensi inter mille mortis discrimina sanguinem & vitam aut consecratis, aut pridem consecrastis. De vestra virtute, infractis animis, ac laboribus immensis, meritò sibi Societas Flandrica gratulatur, quibus Belgium, præ cæteris Gentibus, continuum pæne Martis domicilium, perpetuum aperit gloriæ theatrum. Nec noua vobis, nec obscura est hæc laudis ac laboris palestra. Primus huius militiæ Ductor Thomas Saillius, à Principe Parmensi in conscientiæ sua arbitrum adscitus, gregarijs quoque militibus in cunctis laboribus ac periculis inuicto animi robore, diu noctuque præsto fuit. Princeps ex ardore tam generoso præcelsum Thomæ animum velut ex vngue leonem admiratus, plures huiusmodi Belgicos leones Castris suis adiungi peroptauit. Et quamuis eo tempore vix par laboribus Sociorum numerus Collegia incoleret, oblati sunt Principi Patres duodecim, quos ille primum in familiam suam adsciuit, deinde morte militari Libris Regis inscribi, & in Missionem perpetuam firmari voluit. Quantus hic exercendæ virtutis, tam propriæ, quam alienæ campus patescat, quanti per annos plusquam octoginta exanthlati labores, non tantum rerum in hoc Martio campo gestarum multitudine, sed etiam plurimorum Patrum sanguine, consignatum habemus. Versatur adhuc in hominum atque annalium memoria Nicolaus Montanus, dictus per excellentiam Burgundionum Apostolus, qui ad Sancti Quintini fanum multo vulnere confessus interijt. Et vt alios præteream: in pugna Neoportana, inclinata belli fortuna, cum Patres Castrenses inter laceros miserorum artus, & cadauera aures adhuc spirantibus præberent, Petrus Buzelinus ab hoste hæretico comprehensus, & glande traiectus fuit. Sed & Laurentium Euerardi, hostili cuneo immissum, & pro Societatis homine agnitum, Caluiniana crudelitas interemit. Aliam huic victimam, Othonem Campensem, pro aliena salute laborantem, eadem perfidorum rabies adiunxit. Cætera si persequar his similia, iliadem conficiam. Infinitum quippe foret enarrare huius Missionis casus, & pericula, quæ in vrbium obsidionis, cruentis congressibus ac prælijs, sequentia deinceps tempora peperere.

SEd à Martis Regno ad Neptunum transeamus: huius quoque imperium amplissimum Flandrobelgicæ Prouinciæ naualis Missio peruadit, soli Belgio propria, & à Principibus Austriacis solenni diplomate Societati demandata. Arduum

ſanè munus, & illis tantum deſtinari ſolitum, quibus animus eſt inſigni robore ſeptus, & vires animo pares. Hic nullus timori, nullus fugæ locus: quamuis & tonet cœlum, & fremant procellæ, & totus ex imò commoueatur oceanus, immoto tamen animo perſiſtendum eſt, qui nec conſpecta morte paueſcat, nec alios pauere patiatur. Vt nihil dicam de nauſea marina, de morborum contagione, de nautarum militumque colluuie, quid magis arduum videtur, quam animos illos, ipſo oceano maiores, vnius lignei carceris ergaſtulo dies noctesque coarctari: donec his anguſtijs pariter cum corpore ſoluti tumulum domicilio ampliorem in medio æquore frequenter inueniant. Plures ſub hoc marmore æquoreo ſepultos Apoſtolicos Heroes promptum foret, ſed prolixum, ex huius Prouinciæ monumentis enumerare.

Pergite illuſtre animæ, Terras & terrena à tergo relinquite, immenſa maris ſpatia peragrate, non vt velut aureum è Colchide, ſed vt animas pretioſo Chriſti ſanguine redemptas è barathri faucibus eripiatis. Sæuiant procellæ, aſſurgant vndæ, dehiſcat abyſſus: ſed nec vndæ aut procellæ, nec abyſſus tota, nec omnes oceani fluctus Charitatis veſtræ ardorem hactenus extinguere valuerunt. Hæc immenſa Apoſtolici pectoris Decora non leuibus tantum Operis noſtri folijs, ſed monumentis perpetuò duraturis poſteritas celebrabit.

SEd alio me abripit Miſſionum Apoſtolicarum multitudo, pluſquam vel vnius magnitudinem poſſim dicendo exæquare. Terras, Maria, Caſtra, Nauigia præteruectus, ad ipſa Libitinæ regna *Peſtiferis* aſſiſtentium tandem peruenio. Hic in limine primo occurrunt lethalia vlcera, & gemitus cum morte luctantes. Inter hos quot ego Sociorum alacres vultus, & viuida inter languentes obſequia conſpicio. Horum alij morientes ad extremam luctam diſponunt, alij viuis neceſſaria ſubminiſtrant, alij tam animorum quam corporum plagas omni ſtudio lenire contendunt. Verùm nec ipſi fatis exempti: innumeræ in hoc obſequio Charitatis victimæ intra Belgarum fines cecidere, quorum vt pleroſque ſparſim extinctos prætaream, in ſolo Antuerpia nobili Emporio, Patres, Fratreſque viginti quatuor non magno interuallo prò ciuibus contagione afflatis, animas aliquando poſuere, quorum numerum Andreas Schottus Conſulis Antuerpiani filius ſuo funere nobilitauit. Quin & Gandauiannus huius ſæculi trigeſimus in obſequio infectorum vndecim ſocios è viuis abſtulit. Atque eadem contagione ad alias vrbes, Bruxellas, Hallas, Cortracum, Belliolum latiùs progrediente, harum ſingulis binas ternaſue hoſtias par charitas immolauit. Piget fortè lectorem inter tot Heroum funera diutius immorari. At non ignoro viris Apoſtolicis iucundum eſſe, non tantum maiorum ſuorum geſta, ſed etiam ſepulchra ac monumenta intueri.

HActenus intra Belgij fines verſamur. Non poteſt ille Belgicus ardor vnius Gentis aut Prouinciæ limitibus coarctari. Per immenſa totius oceani ſpatia ad Iapones, ad Indos, ad vltimos terrarum Chinenſes ſuam opem, & noua ſociorum ſubſidia tranſmittit.

Prolixus forem ſi præteritorum temporum colonias, cum Gaſpare Barzæo, alijſque Belgis ex hac Prouincia in alterum orbem traductas, recenſendo memorarē. Quorum laboribus non tota Ormuſia, aliaq; regna inter Indos, Iaponeſque ſufficere. Adeò vt magni Xauerij votum perpetuum fuerit, Belgarum quàm pluribus in ſui ſocietatem laboris adipiſci, quorum nempe zelum, genium, & induſtriam ad infidelium conuerſionem præ cæteris natam, & accommodatam cenſebat, vt ſuis ipſe litteris teſtatur. Et vt antiquiora prætaream: Vidi, ipſe vidi, cum duodecim ſimul lectiſſimi Patres, magnis Prouinciæ ſumptibus, & ſuppellectili ſacra inſtructi, hinc in Hiſpaniam enauigarent ad animarum ſubſidium, ſi daretur aditus, in nouum orbem perrecturi. Vidi & ante hos *P. Corn. Beudin*, qui eodem profectus, & à barbaris fidei cauſa trucidatus, præclaram vt arbitror martyrij palmam obtinuit. Notus quoque mihi & familiaris fuit *Ferdinandus Verbieſt*, qui

ma-

magno ambitu cum alijs eiuſdem Prouinciæ Socijs Chinenſem Miſſionem impetrauit, iamque pluribus annis, in immenſo illo Sinarum imperio Chriſtianæ fidei negotium promouere pergit, idque tanto ſucceſſu & auctoritate, vt in ipſæ Imperatoris Aula ſummam illam Mandarini dignitatem etiamnum obtineat. Quin & ex illis, quos ipſe nuper in Scholis Auditores habui, Louanio ad noui Orbis ſubſidium non pauci ſe contulere, multoque plures Miſſionem illam ſummis votis ambiuere. Nec mihi ignota ſunt paria plurium deſideria, qui etiamnum ad eandem gloriæ palæſtram magno animi ardore aſpirant.

HAs ego Belgicas Miſſiones, vt magis mihi notas dum recenſeo, ſimul in eandem gloriæ ſocietatem ſuo iure aduoco, omnes omnium ordinum Apoſtolicos viros, qui vbi vis gentium in pari cauſa pares animos ac labores impendunt. Et vos imprimis, Miſſionarij verè Apoſtolici, qui per ampliſſima Angliæ, & Hiberniæ regna contra Hæreſim pridem ſceptro, ferroque armatam, inter mille vitæ diſcrimina aſſiduò dimicatis. In hac arena ſanguinolenta quot ego Campianos, quot Vvalpolos, quot Garnettos, Vritos, Colinos, hodieque conſpicio, quibus ad parem martyrij gloriam per animus exæſtuat. Teſtantur hunc animi ardorem tot præclari Heroes, qui & priorum pericula ſecuti, & palmam conſecuti fuerunt. Ex his longum foret enumerare ingentem ſeriem virorum illuſtrium, qui à tempore Henrici VIII. in hodiernum vſque diem, & dira tribunalia, & carceres, & vincula, & feralia pegmata ſua morte ac ſanguine nobilitarunt. Dabit hæc longo ordine, aliaque illuſtriora, Prouinciæ Anglicanæ per P. Henricum Morum felici calamo cónſcripta hiſtoria.

VTinam hic quoque liceret in Miſſione *Hibernica* exanthlatos tot annis Sociorum labores in publicam lucem proferre. Si exhiberentur oculis prima iſtius Miſſionis ab ipſo S. Ignatio conſtituta feliciter exordia: Si inter varias deinceps temporum procellas & perſequentium machinas inuicta conſtantia: ſi Virorum in omni facultate illuſtrium domi foriſque eximia decora: ſi paucorum hominum docendo, prędicando, ſcholas erigendo, toto regno diffuſa induſtria: ſi tolerata non ita pridem dominante Cromuelo bonorum rapina, & vincula, & carceres, & longinqua etiam ad barbaros exilia: denique ſi poſt extremam ruinam, inſtaurati, velut ex cineribus, priſtini labores, aliaque his ſimilia ſub modio hactenus latentia, in lucem prodirent, ſtuperet ſanè poſteritas, res orbis theatro digniſſimas, intra ſilentij ac modeſtię cortinas tot annorum luſtris potuiſſe contineri. Magis ſcilicet hactenus intenti fuerunt illi, vt ſcribenda patrarent, quam vt patrata conſcriberent.

HIs quoque inter Operis huius Patronos ſuo iure accedunt ex ſacra S. Dominici, ac S. Franciſci Familia, viri illi verè Apoſtolici, qui in excolenda Hibernię vinea tot annis ſtrenuè deſudarunt. Priùs ego Stellas cœli, quam hos Abrahę filios, & tantis filijs digna facinora valeam recenſendo numerare. Quis enim ignorat quantum illi impendant ſtudij & induſtrię, etiam inter exteras gentes, Romę, Pragę, Louanij, & in alijs Doctorum Lycęis, pro formandis, alendiſque operarijs in hanc Vineam perpetuò ſucceſſuris. Quanti etiam domi ſuſtinendi labores, vt cum reliquo Clero, Romanę ſedis, ac Religionis decus toto Regno integram inuiolatamque conſeruent. Adeò vt quod olim, in ſulcienda Lateranenſi Baſilica, pręſtare viſus eſt Seraphici Ordinis Patriarcha, id nunc in ſuſtinenda Eccleſię Hibernicę ruinę eius Soboles, alij ſociata, perficiat.

IVngite igitur vbique Gentium felices dexteras vos omnes fidei Pugiles, qui ſub purpureo Chriſti vexillo per Miſſiones Apoſtolicas toto orbe diffuſi militatis. Bellum, quod Lucifero, eiuſq; aſſeclis pro Deo, & Eccleſia pridem indixiſtis, ad extremum vſq; ſpiritum indefeſſi ſuſtinete. Non vos frangat tyrannorum potentia, perrumpetis; non domeſticorum hoſtium inuidia ſuperabitis: charitatem alij in otio, & vmbra prędicent, vos illam in ſole & ſudore, & orbis vtriuſque conſpectu palā
„exercete. State, cum Gentium Apoſtolo
„ſuccincti lumbos veſtros in veritatem,

„ & induti loricam iustitiæ, & calceati „pedes in præparatione Euangelij pacis: „in omnibus sumentes scutum fidei, & „galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est Verbum Dei. Hoc ego verbum, hunc ego gladium in hoc opusculo quasi in vagina reconditum, ad vestras aras supplex appendo. Magnum operæ pretium me retulisse arbitrabor, si hæc arma litteraria, non leui à me studio fabricata ad militiæ vestræ vsum, ac supremi Ducis gloriam aliquando subseruiant.

Viri Apostolici
Humillimus vester Cliens
RICHARDVS ARSDEKIN
Soc. Iesu Hib. Kilken.

PROSECVTIO

Dedicationum priorum.

Patronis nouis ac Viris verè Apostolicis Germaniæ, Angliæ, & Hiberniæ, *qui pro Deo & Proximo vitam, aut sanguinem recentiùs profuderunt.*

AVspicium huius Profecutionis à Te duco augustum Imperij Caput Germania. Palæstram tibi Charitatis Apostolicæ gloriosam, & lauream multiplicem nuper præbuit non gladius carnificis, sed quouis ferro atrocior pestilentia, superioribus annis latè grassata. Quanta hæc cum violentia Austriam, & Bohemiam vndique inuaserit, quot in ea Charitatis Victimæ ceciderint, nulla debet vnquam obliuionem deleri: ex quibus ego ea tantum possem referre, quæ certissimis monumentis consignata, etiam ex Vrbe Romana, ad me deuenere. In communi illa calamitate, tamquam in publico Charitatis theatro, inter alios, tam multi ex societate Patres sese illicò ad pestiferorum subsidium certatim deuouerunt, vt freno potiùs, quàm stimulo opus fuerit. Ex quibus testantur suis litteris ipsi Moderatores, in vtraque seorsim Prouincia ex Patribus plusquam centenos reipsa in mediam aleam expositos fuisse. Sed nec frequeutia præeuntium funera sequentes terruerunt: adeò vt ex illis in Austria quadraginta & vnus, in Bohemia quinquaginta, & vnus, in Charitatis obsequio vitam posuerint. Fœlices animæ! siue ego vos totidem Martyres incruentos, siue Charitatis supremæ victimas dixero, vos certè proximam martyrio lauream obtinuisse, orbis hodie Christianus meritò gratulatur. Et sanè in Charitatis tam eximiæ publicam commendationem, datæ sunt in Vrbem litteræ à sacris, vrbanisque Magistratibus disertè profitentibus, vel maximum sese, vel totum inter tot mala subsidium in operarijs illis communi obsequio se vbique deuouentibus reperisse. Hos Operis huius nouos Mecœnates, hos Apostolicorum virorum in cœlo Patronos, hos futuræ posteritatis in hac Charitatis palæstræ Præsides, Tibi in tali prole ter fælix *Germania*, deberi lubentes agnoscimus.

HInc in Angliam, nobilissimum semper, nunc recentissimum Apostolicæ gloriæ theatrum properamus. Annis proximè elapsis, Missionarijs Apostolicis, per Angliam, & Hiberniam, à custodijs, carceribus, exilijs, patibulis, nouum, immortale decus accessit. Intra solam ferè vrbem Londinensem, in palmari causa Religionis, ex Societate omninò Octo illustres Hostiæ, patibulis suffixæ, & in quatuor partes dissectæ, vitam suam Domino consecrarunt. Illustres, inquam. Hostiæ, quibus ad illam immortalis gloriæ lauream Dux simul, & Comes fuit ipse Societatis Anglicanæ Prouincialis Thomas Harcotus; aliàs Vvhitebred: atque ex eadem Societate eximij sanè viri, Gulielmus Vvaringus, Antonius Turnerus, Ioannes Fenuuikus, Ioan. Gauanus: & paulò ante hos, Gulielmus Irelandus, & eo secutus Carolus Bakerus, aliàs Leuuis, & Philippus Euanus, hic Cardiffæ. Ille Iskæ, An. 1679. eandem lauream pari morte consecuti fuerunt. Horum omnium in publico supplicij theatro vox suprema fuit, se pro Religione Romana, & popularium salute, mille si haberent vitas lubentes profundere, atque ex animo Regi, ac Regno veram pacem & felicitatem apprecari. Quorum inuictam in veritate constantiam, atque oris, animique

alacritate admirandam, non tantùm Catholici, sed etiam ex hæreticis plurimi vndique circumfusi summo plausu ac præconio excipere. Ac paulò post orbis Catholicus, & ipse supremus Antistes plausum hunc latè ingeminarunt. Præter hos fidei pugiles, octo alij ex socijs eadem tempestate ab Hæreticis comprehensi, & dirissimis carceribus confecti in pari causa, gloria non impari vitam posuere: nisi quod illi cruenta carnificis manu, hi incruento carceris squallore extincti fuerint. Si tamen fas est extinctos dicere, qui ex ipso obitu lucem accepere omni æuo duraturam.

Abierunt quidem illi ad cœlestem Cætum tot suorum Patrum in illa sanguinaria palæstra pridem purpuratorum. Sed & alijs qui supersunt in eadem Missione socijs, in exilijs, & ergastulis, laboris & gloriæ partem non paruam reliquerunt. Nam præter communem ibi Sacerdotibus Catholicis exilij pœnam, habuit aliquid singulare Sociorum proscripto, quod eorum potissimum delatoribus certa constituta sint præmia, nouo argumento veteris in illos odij, tanquam in perpetuos Romanæ, ac Pontificiæ authoritatis Assertores. Viuant hæc in posteris vegetæ ac robustæ Charitatis exempla: longè enim potentius argumenti genus est, pro Charitate vitam moriendo, quam vocem vel atramentum scribendo profundere.

AD te nunc tractu non longo, tuo iure properandum HIBERNIA, quæ tot annis inter perpetuas persecutionum procellas fluctuas semper, mergeris nunquam: hoc habes inter alia Constantiæ decora cum Nauicula Petri commune. Huius argumentum ingens præbet ipsum anni quo hæc scripsit curriculum. Si eo præsules Illustrissimos Corcagiensem, ac Kildariensem, Religionis Romanæ odio in diuturno carcere Dublini nuperrimè detentos. Prætereo Societatis nostræ ibi Superiorem Gulielmum ò Rian ex eadem causa, eodemque loco per menses plurimos arctè constrictum, ac demum extra Regni fines relegatum, ablegatis etiam aut coactis socijs non paucis, & aliorum Ordinum operarijs præcipuis, ac strenuissimis: vt solent Ecclesiæ hostes firmissima eius propugnacula fortiùs impugnare.

SEd vos quæ gens, quæ lingua conticesset huius Ecclesiæ gemini Pugiles, inter Apostolicos Missionarios Vertices supremi, PLVNQVETE ac TALBOTE Præsules Illustrissimi? Vos, inquam, qui tot carceres illustrastis, vincula decorastis, ac demum illustri morte, gloriæ vestræ coronam imposuistis immortalem, quam in sequentibus breui saltem compendio spectandam exhibemus.

Vita, & Mors gloriosa Illustrissimi D. OLIVERII PLVNKETI, Archiepiscopi Armacani, & Primatis Hiberniæ extremo supplicio Londini nuper affecti.

OLIVERIVS PLVNKETVS, ortus est ex nobili inter suos familia, cui ipse supremum veræ nobilitatis apicem apposuit, & Primatis dignitate, & mortis gloria: Adolescens cum esset, huic gloriæ præfulsit in immatura adhuc ætate, præmaturum veræ sapientiæ desiderium. Hanc vt acquireret securiùs, extra patriæ suæ fines proficisci decreuit, vt solent illius Gentis Adolescentes ingenus, qui quam domi adipisci nequeant, apud exteros inquirunt sinceræ doctrinæ institutionem, Sapientiæ magis quam Patriæ studiosi. Hos vt sacros latices purius hauriret Oliuerius, non dubitauit Romam vsque, ad ipsum sinceræ doctrinæ Fontem proficisci.

Est in Vrbe Romana nationis Hibernicæ Collegium, ab Eminentissimo Principe Cardinali Ludouisio pridem constitutum, ac Societatis administrationi commissum. Floret illud hodieque plurimum, & in ipsa Vrbe multum celebratur ab Alumnorum delectu, institutione ac eruditione excellenti, quibus dotibus redduntur passim omnibus amabiles, & singulari probitatis & modestiæ charactere conspicui. Vnde fit, vt ex eo Collegio hactenus prodierint magno numero Viri illustres, ac maximis muneribus perfuncti, qui in patriæ suæ Vinea fructus vber-

vberrimos protulerunt. In hoc celeberrimum orthodoxæ Fidei Seminarium cooptatus eſt *Oliuerius*, in ſpem non modicam fructus eximij, quem præclara illius indoles promittebat. Et ſanè fructus ille communi exſpectationi vbertim reſpondit. Studia in eo Collegio omnia tanto ſucceſſu perfecit, vt Doctoris in Theologia lauream adeptus fuerit, ac poſtea ad eandem Facultatem publicè profitendam in Collegio de Propaganda fide admotus, vbi munus illud duodecim annis ſumma cum laude exercuit.

Præbuit interea diuina Prouidentia occaſionem inexpectatam, per quam acquiſitum tot annis ſolidæ Sapientiæ theſaurum in Patriam ſuam latiùs erogaret. Poſtulabatur à Summo Pontifice Clemente IX. Præſul idoneus, qui Eccleſiam Armacanam cum ſuprema Primatis poteſtate in Hibernia adminiſtraret. Varij varios ad eam dignitatem pro ſuo quiſque ſtudio offerebant. Demum ſua Sanctitas, omnibus pro rei grauitate expenſis, in hanc ſententiam concluſit: Non eſt cur vlterius conſultemus de incertis, quando rem certam ante oculos habemus. En virum probatæ virtutis, conſummatæ doctrinæ, diuturnæ experientiæ, in ipſæ Vrbis Romanæ luce omnibus dotibus conſpicuum Oliuerium Plunketum. Hunc ego Archiepiſcopum Armacanum, hunc ego Hiberniæ Primatem Apoſtolica Auctoritate conſtituo. Nec mora, humeros oneri ſubijcit Oliuerius, manus operi pari alacritate mox appoſiturus. Pergit igitur Apoſtolica auctoritate ac monitis inſtructus, iter in Hiberniam per Belgium inſtituere, vbi cum & Ego tunc Louanij illius alloquio fruitus eſſem, inter primos auctor fuit, vt hoc Opus in Miſſioriorum Apoſtolicorum ſubſidium elaborarem, quo etiam titulo ſingulari, illum ſibi inter primos Patronos vindicare debet.

In Hiberniam vbi peruenit, ibi demum campum animo ſuo & Apoſtolicis laboribus parem inuenit. Quis valeat dicendo complecti, quantùm illi inſudandum fuit, vt plurima in rebus ac moribus iniquitate temporum collapſa reſtauraret. Quantum induſtriæ adhibendum, vt pluribus locis idoneos animarum Curatores præficeret. Quantum laboris exanthlandum, vt per latiſſimas Vltoniæ plagas, populum illum Romanæ fidei ſemper tenaciſſimum, opportunis vbique documentis confirmaret. Sed quod omnium maximè arduum, quanta illi vigilantia tot annis incumbendum fuit, vt Gregem ſuum vbique Lupis admixtum, ab eorum dentibus & erroribus illæſum conſeruaret. Inter hæc indefeſſi Paſtoris officia dum ſtrenuè verſatur; id demum expertus eſt, difficile quam ſit Oues protegere, & Lupos non irritare: & ab ipſis etiam Domeſticis fides inſidias aliquando metuendas eſſe. Hoc habet Hæreſis commune cum conſcientia furijs agitata, quod omnia timeat etiam tutiſſima, ſufficit illi quælibet ſui cerebri ſuſpicio, vt mox ad calumnias, inde ad carceres, & reſtes deueniatur.

Cum igitur alia non ſuppeterent accuſationis capita, adornantur criminationes occultæ, quibus hic tam validus Eccleſiæ Romanæ propugnator vel opprimi poſſit, vel extingui. Fingitur cum Curia Romana nimium commercij, & notitiæ; in Aula Gallica auctoritas, & gratia: atque inde externæ poteſtatis inducendæ conatus. Rapitur ergo in vincula Præſul integerrimus, & turris Dublinenſi, ſiue nouæ Portæ, mancipandus traditur, ad diem 6. Dec. Ann. 1679. Cum verò ex Tribunali ſiue aduerſo ſupremam ſententiam aſſiduò expectaret, per integrum pœnè annum in eadem Cuſtodia detentus eſt, nulla in ipſum ſententia prolata, certum ſanè probatæ innocentiæ argumentnm. Sed vbi ſæuit inuidia, nec ipſa immunis eſt innocentia. Nouæ igitur machinæ, nouumque Tribunal excogitatur, quo uullum Catholico Præſuli infeſtius deputari potuit.

Itaque circa finem Octob. Ann. 1680. Londinum deportatur, atque ibi arcto rurſus carceri includitur, nec famulo quidem proprio ad alloquium admiſſo. In illa cuſtodia totis ſeptem menſibus detentus fuit, omnibus vita ſolatijs orbatus. Sed inſtar omnium erat illi Deus, & Mens recti conſcia: adeò vt ad fidum Amicorum

non raro ſcripſerit, ſe in illa ſolitudine nactum eſſe, quàm maximè auehat, liberam ſibi, & ſacris ſtudijs vacandi facultatem.

Demum ſub diem tertiam Maij ad fatale Tribunal examinandus adducitur: proferuntur criminationes inanes, quas ſupra retulimus. Repoſuit paucis Præſul modeſtiſſimus: Iniquam eſſe accuſationem; vbi defenſioni locus non datur: ſibi autem à ſua Patria, teſtibus, tabulis, aduocatis longè abducto, omnem defenſionis viam intercludi. Poſt hæc rurſus ad carcerem, ſuo tempore ad iudicium reuocandus dimittitur. Interea Præſulis optimi innocentiam vox communis eloquitur, ſed non auditur: intercedit pro eo Legati Gallici authoritas, & gratia, ſed hæc quoque vt ingrata repellitur: fruſtra demum ipſa perorat æquitas, vbi ex aduerſo fremit accuſantium iniquitas.

Tandem aduenit decretorius dies, quo iubetur ante iudicium tribunal conſiſtere: inermis cum armatis, aduena cum inquilinis, Præſul Catholicus cum iudicibus Catholico nomini infeſtis in iudicio congreſſurus. Quodque vnum expectandum fuit, vicit demum innocentiam calumnia, vicit æquitatem perfidia, vicit illuſtriſſimam viri virtutem, quæ hanc ſemper ſequitur, & perſequitur inuidia. Profertur igitur feralis ſententia, qua iubetur, vt laqueo ſuſpenſus, & in partes diſſectus extremo perduellium ſupplicio afficiatur. Quanta animi alacritate hanc ipſe ſententiam exceperit, teſtes mihi ſunt litteræ Præſulis Catholici, qui tunc rebus ipſius intimè præſens fuit, in hanc ſententiam. Teſtatus eſt de ſe Oliuerius, cum pronunciata in eum eſſet extrema mortis ſententia, nec minimam ſenſiſſe animi perturbationem, nec deinceps vel vnicum quadrantem ſuæ quietis aut tranquillitatis amiſiſſe: quin & nocte ante mortem ſuprema, adeò placidè ſomnum cæpit, vt cum hora quinta matutina à quodam excitaretur, vt ad ſupremam luctam ſe componeret, paulò poſt intrepidè reſponderit: Ecce me, paratus ſum totus, veniant iuſtitiæ ſatellites, quando ipſis libitum fuerit.

Sed iuuat audire ipſius ſacri Præſulis verba Spiritu Apoſtolico plena ex ipſo carcere poſt latam mortis ſententiam, ex litteris datis Bruxellas ad Virum ſibi vſque ad mortem merito dilectum D. Gregorium Ioyce, D. Gudulæ Canonicum 22. Iunij 1681. Lata eſt, inquit, in me mortis ſententia, quam non timeo, nec quietis mihi quidquam eripit, ſum enim tam liber ab omni conſpiratione mihi impoſita, quam infans vnius diei. Quod ad characterem, profeſſionem, & functionem meam attinet; eam publicè profeſſus ſum: & cum hoc ſit motiuum mortis meæ, morior libenter, vti nunc Præſulum Hibernorum hic primus, ita exemplum, diuina fretus gratia, alijs daturus, talem mortem non formidandi. Sed vnde mihi creaturæ miſerrimæ tantum ſuppetij animorum, cum videam inſtante morte, ipſum Creatorem meum cœpiſſe pauere & tædere? Conſidero ſanè Chriſtum ſuo timore ac pauore id meruiſſe, vt ego ſim à timore immunis. Tempus mihi ſufficiens educendi ex Hibernia teſtes negatum fuit: octo diebus ſerius aduenerunt poſt latam in me mortis ſententiam, quam lubens amplector, pro mea profeſſione, charactere, ac functione moriturus. Expecto in dies adduci ad ſupplicij locum, vbi mihi inteſtina extrahenda ſunt, & coram me igne cremenda, & demum caput amputandum. Cupio lubenter diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Condono ex animo, & præcor, vt Deus condonet, omnibus qui quouis modo morti meæ cauſam præbuerunt. Ita ille in litteris poſtremis cygnea voce, & ſpiritu verè diuino, morti iam propinque præcinebat.

Die igitur prima Iulij (ſtyl. vet.) extremo ſupplicio conſtituta, humili trahæ de more impoſitus, concurrente hominum multitudine, Tiburnum extra Londinum ad conſuetum ſupplicij locum adducitur, ſpectaculum illuſtre Deo, Angelis, & hominibus futurus. In celebri illo tot Martyrum theatro extremam ſcenam peracturus, conceſſa loquendi facultate, ad populum vndique circumfuſum orationem habuit præmeditatam, & pro-

pria

pria manu Anglicè conscriptam, quam hic summatim exhibeo.

A diebus aliquot ante Regio Tribunal examinatus fui, & nunc breui comparebo coram Regum Rege, & Iudice supremo, qui nec falsis testibus falli potest, nec humano respectu seduci. Reddet enim vnicuique secundùm opera sua præmium, vel pœnam sempiternam. Hæc cum veritas sit fidei indubitata manifestum est; si ego in hoc mortis articulo aliquid veritati contrarium declararem, me mox damnationis æternæ sententiam incursurum, à qua nulla datur vlterior appellatio. Veritatem itaque sincerè, atque apertè manifestabo, absque vlla verborum æquiuocatione: mihi certissimè persuadens, nullam esse potestatem aut in terris, aut in cœlis, quæ mecum possit dispensare, vt protestationem falsam exhibeam.

Vt igitur Causa mea orbi vniuerso clariùs innotescat, obseruandum est, me in Hibernia coram iudicibus perduellionis accusatum fuisse. Verùm dum Accusatores animaduerterent mihi facilè prestò futuras tabulas, & testes, quibus & eorum nequitiam, & meam innocentiam euidenter manifestarem, subduxerunt illi se, & ad hanc vrbem conuolarunt, vt iudicium ad hoc Tribunal transferrent, in quo & mea persona, & accusatorum qualitas, & status causæ incognitus fuit.

Postquam hic per sex circiter menses arcto carcere detentus fui, tandem ad diem tertium mensis Maij accusationes in Hibernia pridem allatæ. Hic coram alijs iudicibus rursus instauratæ fuerunt. Factum sanè rarum, & peregrinum, vix à quingentis annis visum. Sed cum mihi paucæ septimanæ concessæ fuissent pro testibus, & tabulis adducendis, quæ ex partibus varijs longinquis, & vltramarinis tam breui tempore expediri non poterant, duodecim vlterius dies pro iudicij prorogatione postulaui, qui mihi denegati fuerunt. His igitur destitutus, & manibus ad defensionem quasi ligatis, in iudicium protractus sum, & hominibus periuris expositus, qui in vitam meam omnio studio collimabant,

Capita Accusationis summatim fuerunt, de litteris missis ad Pontificis Secretarium, & quosdam alios, vt externos Principes ad Hiberniam inuadendam sollicitarent: de alio ablegato ad Regem Galliæ, de subsidijs à Clero in eum finem postulatis: de septuaginta millibus hominum ad talem expeditionem comparatis: de institutis ad hoc varijs conuentibus, & quidem semel à decem vel duodecim annis, trecentorum nobilium, vt sumptis armis possessiones sibi ereptas recuperarent.

Cum horum Singulæ nullam habere veritatis speciem, & mera esse figmenta ad calumniandum excogitata, manifestum fecisset: Demum protestatus est coram Deo, & per salutem æternam, se nunquam istiusmodi litteras, agentes, aut sollicitationes siue in Vrbem, siue in Galliam, aut alio quouis modo destinasse, nec ea sibi vnquam in mentem venisse: imo ab omni rebellione etiam minima contra Regem, & Patriam semper toto animo abhorruisse. Denique tam apertè ridiculum esse tanti exercitus apparatum, vt ipse cum Catholicis sibi addictis, ægrè possit vel mediam legionem sustentare, idque cuiuis rerum non prorsus ignaro luce meridiana clarius patere.

Atque, inquit, vt magis appareat quam sincero solius veritatis amore, hæc ego moriturus attestor, vobis hic palam notum facio, ex præcipuis Magnatibus vnum curasse mihi declarari, *se vitam mihi conseruaturum, si alios vellem accusare*. Cui disertè professus sum, me nullius vnquam conspirationem nouisse, & vt vitam hanc mortalem seruarem, me nolle quemquam falsò accusare, cum præiudicio meæ salutis æternæ, quod minimè deceret meam personam, aut quemlibet virum Ecclesiasticum professionis Romanæ.

Hoc demum palam profiteor, me in Hibernia exercuisse functiones Prælati Catholici, ac conatum fuisse tam prædicando, quam docendo, adducere Clerum, & gregem mihi commissum ad normam, & mores suo muneri competentes: in quo si aliquid mihi acquisitum sit inuidiæ, meminisse debeo, in Colle-

gio

gio Apoſtolorum aliquem etiam Iudam extitiſſe. At ego cum lapidato Stephano pro Accuſatoribus meis toto animi affectu precor, *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum*. Nec minus oro pro meis Iudicibus, & alijs qui quocunque modo morti meæ cooperati fuerunt. Veniam viciſſim ſupplex depoſco ab omnibus, quos ego in mea vita verbo, aut opere vnquam offendi.

Rogo inſuper Diuinam Maieſtatem, & Omnipotentiam, vt concedat Regi noſtro, Reginæ, Duci Eboracenſi, ac Regiæ familiæ vitam diuturnam, omnemque proſperitatem in hoc mundo, & in altero felicitatem æternam.

Ad extremum, vti meam innocentiam in criminibus mihi obiectis ſatis manifeſtam feci, vtinam pari facilitate poſſim me eximere ab omni reatu contra Maieſtatis diuinæ præcepta, quæ ex toto corde doleo me ſæpius violaſſe: firmiſſimeque ſtatuo ac propono tua (mi Deus) fretus gratia, & ſi annos mille vitam protraherem, diuinam me bonitatem nunquam offenſurum. Tuamque rogo Maieſtatem infinitam per Chriſti merita, perque interceſſionem ſanctiſſimæ Matris, omniumque Angelorum ac Sanctorum, vt mea mihi peccata remittas, & hanc animam meam ad requiem recipias ſempiternam.

HÆc cum ingenti ſpiritu ac pietatis ſenſu proteſtatus fuiſſet vniuerſa, & manu ſua ſubſcripta reliquiſſet, conſuetam ſubijt carnificinam, laqueo primum ſtrangulatus, capite dein amputato, & corpore in quatuor partes diſſecto. Corpus vt honeſto ritu ſepeliretur Rex conceſſit, qui fertur de ipſius morte non modicum ſenſum habuiſſe. Populus certè vndequaque circumfuſus ſummo animorum ſenſa ipſius innocentiam, Chriſtianam conſtantiam, & incredibilem mortis contemptum ita deprædicauit, vt plurimi palam affirmauerint, etſi ad annos centum vixiſſet, nunquam ſibi, Deo, Patriæ ſuæ, ac Religioni Romanæ tantum gloriæ conſequi potuiſſe.

Rodat ſeſe infelix inuidia, vt Innocentiam opprimat: conſpiret hæreſis, vt fingat Conſpirationes: ſumma Eccleſiæ capita in odium fidei violenter excutiat: ſed vel ſic ipſa conteret caput ſuum. Vera namque Chriſti Religio, vti ab incunabulis inter inſidias creuit, inter inſectationes adoleuit, ſic per eadem de Inuidia & Hæreſi latius ſemper triumphabit.

Vita & mors beata Illuſtriſſimi Domini Petri Talboti, Archiepiſcopi Dublinenſis in Hibernia, in Cuſtodia Dublini nuper obita.

PEtrus Talbotus, familia fuit illuſtris in vitæ exortu, illuſtrior in progreſſu, illuſtriſſimus in occaſu. Originem duxit ex nobiliſſima ſtirpe Comitum Salopienſium in Anglia, poſtea in Hiberniam propagata, vbi illius maiores in Equeſtri ordine varijs muneribus claruerunt, & quod clariſſimum eſt, in Religione Catholica ſemper conſtantes extiterunt. Adoleſcens doctrinæ ac virtutis deſiderio impulſus in Luſitaniam profectus eſt, vbi litteris operam dedit annos ſalutis 1635. ætatis ſuæ anno 15. Ad ſuperiora alacri conſtantia progreſſus, Philoſophiæ ac Theologiæ ſtudia inſigni profectu emenſus eſt ſub diſciplina Societatis partim in Luſitania, partim Romæ, vbi & ſacris Ordinibus initiatus fuit. Inde reuerſus in Luſitaniam, & paulò poſt progreſſus in Belgium, Aulæ Anglicanæ ea tempeſtate illic cum Rege reſidenti charus, & opportunus extit. Non multò poſt tam Regis, quàm Religionis per quàm ſtudioſus in Angliam porrexit, vbi demum inter Reginæ Eleemoſynarios cooptatus, munus illud ſingulari cum laude & integritate exercuit. Poſt aliquot annos in Hiberniam commigrauit rei Catholicæ in conditione priuata operam nauaturus: Sed illius conſpicua virtus, ac doctrina ſingularis non potuit diu ſub modio latere, quæ etiam ſcriptis pro re Catholica in lucem editis reddita eſt vbique illuſtrior. Repleuit viri fama iam pridem Angliam, colluſtrauit Hiberniam, in exteris quoque Regnis inclaruit, ac tandem ad Romanam etiam Aulam eius ſplendor emanauit. Hinc Se-

de

de illa vacante multorum votis poſtulatus, à Summo Pontifice Clemente IX. Archiepiſcopus Dublinenſis creatus fuit, & Gandaui in Belgio conſecratus.

Inter varias temporum procellas Gregem ſibi commiſſum paſtorali ſollicitudini & vigilantia curauit, ac protexit. Sed dum oues proteguntur, Lupi Paſtorem inuadunt. Periculum ab his adeò increuit, vt maluerit ſe ad tempus ſubducere, quam nocituras Gregi turbas ſua cauſa concitari. Itaque cedens tempori ſe in Gallias recepit, Pariſijs ab omnibus in honore habitus. Sed nec ibi deſtitit Eccleſiam ſuam litteris & aptis pro tempore documentis à longè adminiſtrare: inter quæ extat, Epiſtola Paſtoralis ad Catholicos in Hibernia de officio, & ſolatio patientium ſubditorum, typis tradita Pariſijs anno 1674. Nec deſunt alia eiuſdem opera diuerſis temporibus edita: De natura fidei & hæreſis, Antuerpiæ An. 1657. Politicorum Catechiſmus ad hos inſtruendos diuina fide, & morali honeſtate, ibidem Ann. 1658. De nullitate Eccleſiæ Anglicanæ Proteſtanticæ, Bruxellis Ann. 1658. Tractatus de Religione & Regimine Gandaui, Ann. 1670. Hiſtoria Iconoclaſtarum, Pariſijs Ann. 1674. & alia contra Stillingfletum & Albium ibidem impreſſa.

Poſt aliquod temporis interuallum, mitigata potius quam ſedata tempeſtate, in Hiberniam regreditur, vbi Eccleſiæ ſuæ negotia componere, Catholicos confirmare, Hæreticorum artes eludere omni ope conatur. Verum ægri horum oculi diu lucem ferre non valent. Odioſa illis erat viri induſtria, ſuſpecta auctoritas & gratia: hinc, vt fit, quod quiſque formidat, id aboleri deſiderat. Inſtituuntur igitur in tribunali hæretico accuſationes occultæ, ſuſpiciones inuidioſæ, & cæteræ artes opprimendi iuſtum ſuis operibus contrarium: maximum denique in hoc iudicio crimen Catholici Sacerdotis doctrina, nomen, officium, authoritas. Demum Præſul optimus, & conſcientiæ bonæ teſtimonio confiſus, ab impijs ſatellitibus ex improuiſo comprehenditur, & ad publicum carcerem innocens damnatur. Hic quidem tenebatur ſtrenuus Chriſti athleta diuturna cuſtodia arctè concluſus, ſed paſtoralis animi libertatem non cuſtodes, non carceres, non vincula conſtrinxere, ſuorum magis, quam ſui ſollicitum.

Interea dum hæretici Tribunalis ſententiam (quæ plerunque feralis eſſe ſolet) per plures menſes magna animi æquitate expectat, corpus animo impar graui infirmitate concutitur. Luctatur Chriſti miles cum morbo corporis, cum prædore carceris, humanis præſidijs magna ex parte deſtitutus. Solum ſupererat magnæ mentis, & innocentiæ ſolatium. Tandem per hanc carnificinam tam multiplicem ac diuturnam mortem, quam ſecuris non attulit in ſatellitum cuſtodia ſecurus inuenit, eò demum translatus, vbi legitimè certantibus promiſit Dominus coronam iuſtitiæ.

At viuet in perpetua poſteritatis memoria, viuet in æterno Beatorum Præſulum cætu, Præſul Illuſtriſſimus, cui glorioſi certaminis lauream, nullæ hominum iniuriæ, nullus Hæreſis aſtus, aut inuidia ſurripere poteſt. Falleris nimium cæca crudelitas: quidquid agas, quidquid moliaris, ſemper fuit, ſemper erit ſanguis Martyrum ſemen Chriſtianorum. Huius documentum tot ſæculis dedit ac datura eſt, fida ſemper Deo, ac Regi Hibernia.

EPILOGVS.

VObis quos recenſui vniuerſis, Apoſtolici Pugiles, vobis in cœlo Patronis non tantum huius Operis exigua moles, ſed Europa ſimul tota gratulatur. Triſtem in vos, ac cruentam machinata eſt Hæreſis tragœdiam: cruentam conſequi potuit, triſtem non potuit. Obſtupuit ipſa Impietas frontis lætitiam, mentis conſtantiam, & ipſum ferale pegma, in theatrum honoris conuerſum. Excepit plauſum mortis, exordium vitæ, inter læta in cœlis trophæa ſemper duraturæ.

LÆtare & tu ſorte tua, tot fidei Pugilum fœcunda ſemper parens *Anglia*.

glia. O quot hactenus Eccleſiæ, & Cœlo Machabæos vna peperiſti! Sed adhuc nec fracta, nec ſterilis, nec effæta, nouæ ſemper gloriæ, nouam ſobolem adminiſtras. Creſcunt tibi ſub Hæreſi ferro armata anni luctus, & dolores, ſed nec minus accreſcunt cum meliori fœnore noui ſemper monumenta decoris. Cernis quidam ſub carnificis manu cladem non raram charorum pignorum, ſed quot ſpectas funera, tot numeras trophæa. Pati noſtri, neſci ſuperari: premi ſuſtines, nunquam opprimi: lacerari potes, ſed ſine funere: concidi potes, ſed ſine vulnere: quin ab ipſo cædentis ferro altius aſſurgit tua laurus & victoria. Hæc tibi Palæſtra quamuis cruenta, adeò nunc in gloriam verſa eſt, vt nunquam in ea ſine triumpho decentes. Ter fælix *Tiburnum*, tot, tantorumque triumphorum illuſtre theatrum. Non ego te dicam cruentum ſupplicij locum, ſed lacteam ad cœlum viam: non funeſtum mortis ſepulchrum, ſed glorioſum vitæ exordium, non triſte Caluarium, ſed campum Elyſium.

Hæc tua rurſus gloria eſt, tali prole fœlix *Anglia*, & tuæ gloriæ conſors *Hibernia*. Fœlix inquam, Anglia, non vaſto mars imperio, non opibus ab orbe extremo aduectis, non claſſibus vinci neſcijs, non candidæ pacis beato otio: ſed potiùs purpureis tot Pugilum tuorum triumphis, orbe toto, cœloque celebratis.

Spectat quidem è propinquo *Hibernia*, tot cognatæ Gentis cruenta & glorioſa certamina, ſed ipſa nec incruenta, nec in gloria. Offert illa ſeſe non Angliçæ potentiæ, non opum, non Imperij æmulam, ſed Catholicæ Conſtantiæ Sociam ac conſortem. Habet illa domi aſſiduam patiendi Palæſtram; habet non rara tuendæ Fidei cum infidis certamina. Ambit tamen adhuc nobiliſſimum illud *Tiburni* theatrum, & in eo tot recentia ſacrorum Pugilum veſtigia. Hæc vt illa ſuo quoque ſanguine condecoraret, Athletam ex ſuis non rudem, non ignobilem, ſed ſupremum Sacræ militiæ Præſidem ac Primatem tranſmiſit. Quanto ille animi robore, quam inuicta fide & conſtantia ſcenam illam peregerit, nos pro viribus ſupra exhibuimus, nec vlla deinceps Gens, aut lingua conticeſcet.

Sed nec adhuc hi ſacri Pugiles pedem ex arena retulerunt. Viuunt etiamnum, & in poſteris ſpiram noui Oliuerij, noui Hærcotti, qui priorum exemplo non fracti, ſed roborati; non territi, ſed animati, indictum Hæreſi bellum fortius inſtaurabunt. Non deſunt porrò Germaniæ ſuæ Aquilæ, non Angliæ, non Hiberniæ ſacri Leones, qui Chriſti Eccleſiam tueri non deſiſtent. Fortia quidem ſunt Hæreſi arma, enſes, reſtes, cataſtæ, ſecures. Sed fortiora ſunt Fidei Clypeo munita pectora: hæc enſes in lauros, reſtes in torques pretioſos, ſanguinem in purpuras, ſecures in coronas conuertent. Hæc ab exordio militantis Eccleſiæ experta eſt Impietas, hæc ætas noſtra recentibus iam exemplis toties comprobauit, nec ab his ſe degenerem ſera poſteritas exhibebit. Ita vouet qui ſupra.

Cliens Humillimus
RICHARDVS ARSDEKIN,
Soc. IESV in Prouincia Flandro-Belgica
Hibernus KilKenienſis.

